RADU THEODORU

VULTURUL

Radu Theodoru

Vulturul

Volumul I
ANUL 1595

EDITURA MILITARĂ - BUCUREŞTI, 1981

CAPITOLUL ÎNTÂI

1

- În goana goanelor!... Tăiați-i... Stropşiți-i!... În goană!... În goană!

Barda plină de sânge închegat i se pare grea. I-a amorțit mâna. Îşi simte sudoarea curgându-i sub platoşa de oțel. Sub gugiumanul care i-a fiert creierii toată ziua asta cumplită a Călugărenilor. Hasan paşa se mistuie în codru, urmat de Mihnea Turcitu şi toată călărimea de Asia, adusă să-i cadă în coastă. Stăpâneşte greu hampa steagului mare al profetului, care n-a mai ieşit din sacra moscheie Suleymanyie din vremea lui Soliman Magnificul. L-a adus Sinan ca să i-l smulgă ei, aici, la Călugăreni, despicându-l pe stegar cu barda. Sudoarea uscată în barbă îl usturǎ. Vântul de seară cade uşor peste codrii Vlăsiei. Aduce miros de frunze şi-o boare caldă şi dulce, zăcută sub copacii bătrâni. Aude fornăitul obosit al cailor gărzii. Scârțâitul şeilor uscate de arşita zilei. Clinchetul armelor. Răsuflarea grea a călăreților. Poate-a fost o nebunie împotrivirea lor la Călugăreni, aşa cum a căutat să i-o explice cu amănunțime, la chartă, căpitanul Albert Király, invocând toate numele strategilor italieni ajunse celebre la curțile Evropei. Există o singură deosebire între el, strategi şi curțile Evropei. Strategii şi curțile socotesc câte ghiulele de atâtea libre trebuie trase, ca un bastion de atâția coți grosime să fie dărâmat. El a-nvățat să-i bată pe turci, văzîndu-i cu ochii disperării ostenilor lui... Vânătorii călări trec la galop întins, cu săbiile ridicate. Cei din urmă călăreți turcomani dau dosul în codru, bătându-şi caii cu latul iataganelor. Se ridică în şa. nu-şi mai recunoaşte glasul când strigă:

- Tăiați!... Fără milă, vitejilor!

Îşi rupe gulerul de mătase cu dinții. Sultan îi tremură sub pulpe. Nechează uşor. Îşi freacă nările de botforul stâng. S-ar vrea tras de urechi, afurisitul.

- Mai rabdă şi tu, îi spune. Îl îndeamnă uşor cu latul pintenilor, îi pune pulpă şi Sultan, care astăzi i-a mântuit viața de zeci de ori, fără să-i ceară nimic în schimb decât acea mângâiere bărbătească, înțelege. Se-ntoarce, trage-n frâu şi porneşte în buiestru lin spre locul unde îl aşteaptă garda...

Hotnogul Caloian are carâmbii ferfeniță. Platoşa turtită de lovituri. Penele de la coif retezate. Nici ceilalți nu sunt mai puțin flenduriți. Poate şi-a luat o povară prea grea pentru el şi Țara Românească. Trece în buiestru prin fața gărzii, stegarul îl urmează la galop mic, călăreții intră în formație şi Sultan ocoleşte cel dintâi morman de hoituri care-au şi început să pută. Niciodată ca acum nu i s-a părut mai nemernică clipa. Niciodată nu l-a-nspăimântat veşnicia ca acum. A urcat colnicul după ce în zori a şarjat tabăra spahiilor din Călugăreni. Avea proaspăt gustul amețitor al luptei corp la corp. Nebunia asta pe care nu şi-o poate stăpâni, atunci când le cere oştenilor să moară sub steaguri. I se pare strigător la cer ca, stând la adăpostul buzduganului de voievod, săndemni pe alții la luptă, şi tu însuți, cel căruia îți este hărăzită mucenicia domniei, să te cruți de jertfă, dacă crezi fierbinte în veşnicia ei. De aici a văzut intrând în rânduri, în sunetul trâmbițelor şi răpăitul tobelor, căpităniile de roşii de țară şi darabani domneşti, călăraşii, oştile boiereşti leite în zale. Fâlfâiau steagurile, sulițele scânteiau în soare, compania de archebuzieri nemți mărşăluia falnic cu archebuza la umăr, aliniată fără cusur, a văzut atlazul roşu al cuşmelor căzăceşti şi palele lucind albastru când polcovnicul Ocesalsky a strigat: - sabia la umăr, pe urmă furcoaiele acelea cumplite ale glotimilor şi coasele şi țepuşele de carpen pârlit la vârf şi măciucaşii Buzeştilor, mehedințeni tuciurii, cu mustățile pe oală, şi tighecenii căpitanului Mârzea şi ferentarii lui Racea şi popa Stoica binecuvântând glotimile cu crucea lui ghintuită, totul în ramătul miilor de paşi, boarea zilei de vară şi oştile lui Sinan paşa, scânteietoare, sălbatice, spahioglanii, spahiii, nubienii, cămilele, bivolii de la tunuri, de aici a auzit căzând una după alta clipele acestei zile despre care cronicarul Balthazar Walter spunea c-a intrat în istoria tuturor timpurilor, clipele cumplite în care oştile s-au încleştat în luptă, clipele în care el a sărutat în gând pământul acestor locuri înțelepte, care-l strâng pe Sinan între apele nămoloase ale Neajlovului şi codrii Vlăsiei, clipele în care desculții lui au frământat pulberea muind-o cu sânge şi-n care el a auzit dincolo de vaetul muribunzilor, alte vaete şi alte glasuri, necunoscute, cutremurătoare, apoi curgerea timpului s-a oprit, pentru că n-a mai putut asculta glasurile acelea ale veacurilor şi s-a prăvălit el însuşi în luptă, poate să se împlinească, poate să se mântuiască, poate să răspundă întrebărilor chinuitoare care s-ar naşte mâine, ori peste vreme.

Pe colnic zac trei vânători domneşti, sub caii lor ucişi de trăgătorii de girid. Au sulițe înfipte în piepturi şi cheaguri de sânge în barbă. De pe obrazul unuia se ridică un corb. Vânătorului îi lipsesc globii ochilor. În vale mişună căruțele şătrăriei. Şătrăreii bat cu cozile sulițelor în hoituri. Strigă, şi el se cutremură auzindu-i:

- Eşti careva viu, frate-miu?

Strigătul şătrăreilor ajunge aici venit parcă dintr-o altă lume. Cai cu mațele scoase galopează spre Neajlov. L-a văzut pe Sinan când s-a răsturnat de pe pod, l-a văzut pe căpitanul Mârzea sărindu-i aproape în cârcă, a râs atunci, acum îi vine să urle. Să urle pentru că s-au bătut zi de vară până-n seară, i-au snopit pe turci, i-au sfîşiat cu dinții şi le-au smuls inimile din piepturi,

au crezut în ei şi-n dreptatea lor - ah, corbii ăstia blestemaţi pe trupurile hăcuite ale pământenilor - şi-acum?

Tot ţărmul de dincolo al Neajlovului, tot drumul spre Uzunu şi Stoeneşti, cât poate cuprinde cu ochii şi cu mintea, până la Giurgiu şi dincolo, în Bulgaria, totul năpădit de akingii şi ieniceri şi spahiii steagului galben, şi spahiii steagului roşu, trec caraule la galop, cămilarii mână cămilele la Neajlov, bivolarii îndeamnă bivolii la apă, îl văd aici pe colnic, îl suduie urât şi-l fac fecior de iapă şi şacal chior. Vede prin umbrele purpurii ale luncii strecurându-se cetele de akingii, jefuitori de hoituri.

Amurgeşte.

Soarele scapătă dincolo de codrii Vlăsiei.

Cad văluri dese, grele, sângerii. Şi-o pulbere sângerie se cerne peste câmpul de luptă în care-a auzit el clipele numărând veşniciile. Au rămas martori caii străpunşi de suliţe. Coifurile şi săbiile şi scuturile de-a valma cu morţii. Scârţâitul căruţelor şătrăriei. Şătrăreii strâng răniţii. Alţii strâng armele. N-are arme de lăpădat. Dac-ar găsi oameni, pentru armele celor morţi. Se smulge din el.

- Sfeteo!

- Poruncă, măria-ta!

- Sună adunarea sub steaguri!... Să te audă Sinan, porcul Bătrân!

Stă în şa şi se uită la obrazul pungit al mai marelui peste crainici. A slujit şi voievodului Petre Cercel şi altor trei voievozi acest Sfetea. Cornul de zimbru ferecat cu argint cheamă sub steaguri c-o limpezime cristalină. Poate singurul lucru rămas limpede în ziua asta a Călugărenilor. De dincolo de Neajlov răspunde o trâmbiţă de ienicer. Un răget jalnic de cămilă. Îşi spune că el este singurul om din ţara Românească căruia soarta nu-i îngăduie să se gândească la el însuşi. Coboară colnicul la trap bătut, nelepădând steagul profetului. Poate că aşa vrea el să se-nfăţişeze oştilor hăcuite, biruitoare fără biruinţă. Cu steagul profetului în dreapta. Cu barda plină de sânge şi păr negru, o fi din barba lui Caraiman paşa, ori din aceea a lui Satârgi - râde -, cu barda în stânga, ca o profeţie. Cu cât coboară în umbrele de sub colnic şi-l învăluie boarea rece care trage pe vale, îşi revine. Lupta de la Călugăreni s-a încheiat... Ce va fi mâine? Se aud poruncile hotnogilor de călărime. Tropote. Scârţâitul carelor. Şi glasurile muierilor:

- Lăsaţi-neee, lăsaţi-ne!

- Să ne găsim soţiorii...

- Haide fa şi nu mai boci.

- Doamne, Dumnezeule, că numai pe el l-am avut şi cu ce ţi-am greşit, Doamne, să mă laşi singură, Dumnezeule, ardei-ar inima ăluia de nu te lăsă să-ţi trudeşti amarul...

Trece la galop mic un pâlc de roşii de tară.

- L-au hăcuit pe căpitanul Gheţea, spune cineva cu glas spart.

- Daţi drumul muierilor... Să-şi găsească soţii... Să-i îngroape după datină... Trimeteţi străji să le păzească. Au ieşit akingiii să prade morţii.

Se-ndeasă umbrele serii. Cineva, nu-l cunoaşte, spune sleit:

- După poruncă, măria-ta.

«Limpede, limpede». De doi ani, de când s-a urcat în scaun, îşi spune mereu: «Limpede, limpede». Şi nimic nu e mai puţin limpede decât domnia pe care şi-a luat-o ca pe un destin, aşa cum i-a spus-o în noaptea aceea Valed Celebi Efendi, înţeleptul de la Uskütari.

2

Ard cerurile deasupra Vlăsiei. Poate este un semn al sorţii. Poate a cutezat prea mult. Poate însăşi soarta să nu dea dreptate celor mici şi mereu pe pământ dreptatea să fie a celor puternici.

- Maria-ta!

- Căpitanul Mârzea, la poruncă!

- Căpitanul Racea, la poruncă!

- Paharnicul Şerban, la poruncă!

Trece jos o pasăre de pradă. Şi dintr-o dată aude greierii. Oftatul pământului. Îşi trece mâna peste frunte. Lui Valed Celebi Efendi îi convenea să cerceteze mersul stelelor şi vechile cărţi de astrologie ale perşilor. Între el şi lume stă împărătia. Cu oştirile ei, cu vizirii şi paşalele, cu ienicerii de Damasc vârâţi în armuri şi-n zale... Apele Bosforului sunt pline de lumini ciudate, sandalul se leagănă pe valuri şi Valed Celebi Efendi se-ntreba despre veşnicie şi nefiinţă, despre destinul puterii şi nimicnicia omului în faţa timpului. Se ridică în scări, îi vede şi-i simte. Au fetele în umbra serii. Glasurile dogite de răcnete. Au suduit şi l-au implorat pe Dumnezeu, au chiuit şi-au gemut, s-au smuls morţii şi-au dat moarte cu fierul, acum stau în sei, vlăguiţi, şi-i cer poruncă.

- Unde-i Gheţea?

- Hăcuit, măria-ta... Cu fierbinţeli.

- Sfeteo!... Sună hodina pe scut şi sub steaguri... Voi repeziţi olăcari la toate căpităniile... Să se adape caii. Să se mănânce din traistă. Să se stea în arme... Căpeteniile, la sfat de oaste. Sună, Sfeteo, adunarea căpeteniilor. Raceo! Pas la Gheţea. Să-l văd.

Înainte de a-l vedea pe căpitanul Gheţea, voievodul vede altceva. Glotimile aşezate pe pământ, cu suliţele între picioare. Oştenii acestia neplătiţi, storşi de dăbilarii lui, vânduţi ba monastirilor, ba boierilor, ba luaţi de el însuşi pe seama domniei - deci cei puţini şi slabi - mârâie, trece pe lângă ei şi Iovii se ridică din sleială şi-i strigă:

- Să trăieşti, măria-ta!

Le răspunde:

- Să trăiţi, vitejilor!

Se-aleg câţiva. Îl înconjoară. Îşi ţin căciulile în mână.

- Ce-i, mă, oameni?

Se pleacă-n şaua înaltă de safian roşu, bătută pe oblânc cu smaragde.

- Zicem să aprindem focurile, doamne. Să nu se bucure clinele de Sinan...

Un galop greoi. Din întuneric o umbră mătăhăloasă. În loc de coif, potcap.

- Venii la poruncă, doamne. Ce-i bă, Iovilor... Ce-l oprirăţi pe măria-sa? Poate vă gânditi să-l înduplecaţi la ceva, amărâţilor?

Glasul popii Stoica răzbubuie gros. Răstoarnă linişteea zăcută care-l înecase. S-a prins pe veci în jocul ăsta al tuturora... Oamenii se foiesc. Nu-ndrăzneşte nimeni. Au îndrăznit altfel. Cu piepturile goale în faţa salvelor de archebuză. Ori în faţa zecilor de sarje ale spahiilor. Ciudaţi oameni.

- Rămânem aici, ori dăm înapoi, măria-ta? întreabă foarte limpede popa Stoica.

Se lasă o liniste grea. Tac şi greierii. Poate pentru că răsare luna. O lună galbenă, rotundă, mare şi tristă. Îi aude pe căpitani şi boieri foindu-se-n şei. Un cal îşi roade zăbala. Sub lumina galbenă a lunii, câmpul de luptă pare din alt tărâm. Jos, în vale, se văd alergând luminile fâlfâite ale lumânărilor. Femeile îşi caută bărbaţii. Trece o căruţă plină cu răniţi. Oamenii gem. Cineva îşi strigă măicuţa.

- O fi vreun feciorandru nededat cu fierul.

- Aprindeti focurile, porunceşte... Împingeţi străji pe Neajlov. Şi staţi la pândă, în arme.

- Maria-ta!

- Ce-i, popo?

Glasul rece, tăios, se-nfige în linişte, făcând-o şi mai adâncă.

- Pricepui, măria-ta, mormăie popa...

Îl şi dusmăneşte, îl şi iubeşte pe popa ăsta răspopit, care face războiul ca pe-o desfătare, dar care nu-şi smulge tălpile dintre glotaşi nici dacă l-ar muia în aur. N-o să-l înmoaie în aur pe blestemat.

- Sfeteo! Sună să se aprindă focurile!

Glasul cornului de zimbru stăpâneşte noaptea, încă o dată. Iarăşi îi răspunde trâmbiţa ienicerească, de peste Neajlov. Şi-n clipa în care aude cum ciocăne careva cremenea cu amnarul şi vede licărul repede aprins în iască, trei focuri uriaşe izbucnesc dincolo, unul chiar la moara lui Varlaam, altul spre Uzunu şi altul pe mal, acolo unde stătuse Sinan... Apoi alte trei şi alte cinci şi alte zece, ori cincizeci, ori cinci mii. Tot malul Neajlovului şi-al Câlniştii, spre Stoeneşti, spre Hulubeşti şi Strâmba de Sus...

- mulţi sunt, Dumnezeule!

Focurile turcilor se ridică înalte, învâlvorate. Din ce în ce mai înalte. Prin pălălăi se văd cămilele duse la apă. Dintr-o dată, din ramătul urdiei se ridică spre cer un strigăt limpede:

- Allah!

- Isus! răzbubuie glasul popii Stoica...

- Isus, strigă gloatele.

S-aprind focurile. Multe. Din marginea codrului, până-n mlaştinile Neajlovului. În lumina lor se văd străjile rezemate în sulite.

Dă pinteni. Sultan se lasă pe picioarele dinapoi... Îl îndeamnă spre tabăra de harabale. Trece la trap pe lângă o patrulă de archebuzieri nemti.

- Halt!

Nu opreste. Ajunge din urmă căruta cu răniţi. Tabăra de harabale e păzită de ferentari. Se cunoaşte străşnicia căpitanului Racea. Oşteni de gardă. Se-ncarcă cazanele. Sacii cu mălai. Dincolo de harabalele ferentarilor un foc năprasnic. Zbârnâie o cobză. Un cazac gol până la brâu, i se văd numai nădragii roşii şi cizmele întoarse la vârf, atunci când se lasă pe vine i se vede ţeasta rasă, lucioasă, joacă de duduie pământul... Alţi cazaci ciuciţi pe vine, cu cuşmele agăţate în străjile săbiilor, bat tactul din palme şi chiuie... Îi place nepăsarea asta ostăşească. Şi-ar vrea-o pentru el. Cazacii se bat pe bani, azi sub steagurile lui, mâine sub ale celui care-i va plăti mai bine ca el. Sunt acolo câţiva credincioşi. Ocesalsky de pildă.

- Nu pe aici, măria-ta, spune Racea.
- Ba pe aici, căpitane.

Straja ridică hulubele chervanului. Sunt acolo câteva harabale mari, de stepă, cu obezi groase, ferecate. Căzăcioaice înalte, trupeşe, îşi doftoricesc cazacii răniți. Altele mestecă în ceaunele din care se ridică aburi de carne fiartă.

- Bună seara, cavaleri! le spune din şa.

Cazacii îl recunosc. Sar din harabale, ies din mițele în care dorm, bat cu săbiile în teci şi dansatorul cu pieptul păros lac de apă, cherchelit uşor, i se ploconeşte adânc. Un cazac chipeş îl strigă pe polcovnic şi polcovnicul iese dintr-o haraba trasă într-o margine, ridicând pologul coviltirului atât cât trebuie ca focul să smulgă din neființă chipul încondeiat al unei femei cu țâțele goale. Numai în nădragi şi cămaşă de mătase albastră, desculț, polcovnicul stă pe inima harabalei, cască şi-şi face semnul crucii peste gură. Când îl recunoaste, vine repede, îl apucă pe Sultan de dârlogi, îl scarpină între urechi şi-l bate pe gât, cu gest părintesc de om crescut în stepă, la cai. Căpitanul Mârzea tălmăceşte:

- Să trăiesti, măria-ta... Descalecă şi ne cinsteşte tabăra.
- Veseliți-vă, cavaleri zaporojeni... Pentru vitejia voastră am poruncit să vi se dea trei butoaie de holercă şi câte un taler de fiecare călăreț... Polcovnice, ia-ți sabia şi vino la sfatul căpeteniilor. Pesemne n-ai auzit chemarea noastră...

Zaporojenii râd fără perdea. Se bat cu palmele peste pulpe. Spun măscări ostăşeşti, cum că polcovnicul îşi încearcă bărbăția asupra bizurmanilor, unde de bine de rău se descurcă, ba cu sâneața, ba cu sabia, ba cu arcanul, dar nu se ştie cum o să se descurce cu Afdotia şi altele mai pipărate, el râde, dă pinteni, cazacii chiuie, strigă slavă şi moarte bizurmanilor. Una din femei bate o dairea, parcă-ar fi tătăroaică...

De fapt, abia de acum încolo începe cu adevărat lupta lui. Un olăcar sosit azi-noapte de la Buzău i-a adus vestea că tătarii au trecut Nistrul prin vadul de sub Tighina. Asta se adaugă la faptul că *serenissimul*, putoiul bubos Sigismund, s-a nuntit cu principesa Maria Cristierna, dacă s-o fi putut nunti, toată nobilimea râde de neputința lui de bărbat
şi-acum o duce grijuliu la cetatea Gherlii, la adăpost, ridicându-i în cale arcuri de triumf, amestecând gloria slăbuță a patului nupțial cu gloria încă necunoscută a săbiei. Aici sunt o sută de mii de oşteni turci, conduşi de Sinan paşa, Cogea Sinan paşa, cel mai temut mare vizir al Aliotmanului; iar pan Zamoyski a trecut Nistrul acum trei nopți să-l izgonească din Scaunul Moldovei pe țiganul de Răzvan şi să-l aducă pe bulbucatul de Ieremia Movilă, prea plecată slugă a regelui, a sultanului şi-a patimilor lui de mărire.

- Aici, măria-ta, spune căpitanul Racea...

Căruțe. Şir lung de telegi țărăneşti umplute cu fân. Unele cu lumânări aprinse lipite pe loitre. Morți. De ceară, sub lumina fulguită galben din luna plină. Cu mâinile încrucişate la piept, peste străjile paloşelor moşneşeşti. Trecute din tată-n fiu. Precum cântecele. Cu cămăşile înscorțoşate. Cu răni cumplite la grumaz. Cărăuşii îşi țin cuşmele în mâini.

- De unde sunteți?
- De sub munte, măria-ta.
- Noi de la Târgovişte.
- Noi de la Rucăr.
- De la Nehoiaş.
- Duceți-vă cu Dumnezeu... Şi nu mă uitați... Să-i ierte Domnul!
- Dumnezeu să-i ierte!

Caii se opintesc. Sunt grei morții. Pământ.

- Ghețeo!
- Maria-ta!

Nu vede decât vag chipul bărbătesc al căpitanului Radu Ghețea, moşnean viteaz din Cremenari, căpitanul roşilor de Pădureț, pentru că din căruță îl privesc înțelepțeşte ochii albaştri ai cneazului Ghețea, tatăl acestui oştean, răpus la Bucureşti în răzmerița din noiembrie 1593, când a ridicat steagul slobozeniei. Tot aşa zăcea pe spate, cu pletele albe ca o aureolă de mucenic; ningea, şi el a descălecat şi-ar fi îngenuncheat în fața acelui novac din trunchiul neamului...

- Ah, Michali, spunea zâmbind Valed Celebi Efendi - vorbele tale sunt aprinse şi mari, inima ta este prea aprinsă şi ce spui aceea şi crezi, nu eşti făcut pentru lumea bazarului, ori a saraiului, iar credința săbiei, pe Allah, credința cavalerească şi onoarea au pierit de mult, Michali. Spune ce nu crezi, ascunde-ți ochii care te trădează şi stăpâneşte-ti sângele, dacă vrei să-ți rămână capul pe umeri... - Ce viață, Valed Celebi Efendi... Decât un an cioară, mai bine o zi şoim... Valed Celebi Efendi ridica din umeri... Robul egiptean trăgea la rame şi dincolo de turnul lui Leandru se vedeau luminile de pozitie ale galerelor împărăteşti păzind intrarea în Cornul de Aur. În spatele catargelor se ridicau subtil şi albe, spălate cu argint, cu semilunile aurite scânteind în noaptea caldă şi umedă,

minaretele moscheilor Suleymanyie, Baiezit şi aici, aproape, dincolo de zidurile mohorâte ale Bizanțului, minaretele de la Aya Sofia.

Se pleacă peste loitră. Sărută fruntea năduşită a căpitanului. Îl înțeapă mirosul de praf de puşcă, de fân, de sânge şi de scârnă.

- Îți dau trei roți de moară la Curtea de Argeş, să-ți fie ție şi urmaşilor... Duceți-l! Să mi te-ntorci la oaste, sănătos.

Se pleacă mai tare şi-i şopteşte la ureche.

- Scoală satele şi pe argeşeni. Să se băjenească la munte.
Nu-i pot tine pe sacalii ăştia aici. Dumnezeu să ne ierte pentru neputințele noastre... Du-te!

Porneşte la galop spre măgura deasupra căreia fâlfâie steagul lui de voievod.

3

- Ce s-aude, Simioane?

Îl opreşte pe Sultan în loc, înaintea gărzilor. Dincolo de muchea măgurii - acum vede zugrăvit pe cerul de august spuzit de stele vârful cortului, de mătase albă - răsună ropotul îndesat al câtorva călăreți. Vătaful Simion, umbra lui, straja trupului său, omul pe care l-a scăpat din cârligele gealaților de la Edi-Cule, îşi trage calul alături.

- Din tabăra boierimii, măria-ta.

Mihai râde într-un dinte.

- Ai aşezat oamenii după cum ți-am spus?

- Da.

- Porcii.

Porcii au înțeles că la Călugăreni a câştigat lupta, dar nu şi războiul. Acum şi-au repezit olăcarii pe la moşii, să adune averile, şi să-şi pună muierile la adăpost. Nu de asta îi ține de rău. Măcar unul, Doamne, dac-ar fi numai unul, măcar unul din olăcari duce cusut în tureatcă, ori în cuşmă, un răvaş pentru Zamoyski. Şi acela n-a plecat ropotind, nici n-a ținut potecile pe care le-a-nchis el cu oşteni de credință. ştie că vânzarea, după un scârbavnic obicei al locului, a-nceput să-şi joace ițele. Vânzarea şi pizma. Se simte singur, ca şi când platoşa l-ar închide într-o temniță. I-au plăcut învățăturile din «Alixăndria» şi dintre toți pe Alexandru l-a iubit pentru firea lui vijelioasă, pentru încrederea în steaua lui... Un singur lucru nu stă scris în cărțile cu isprăvi ostăşeşti. Însingurarea căpeteniei după luptă. Şi amără-ciunea lui. Şi sleiala lui.

Când descalecă, vede caii boierilor. Pe cel alb, de sânge arab al lui Radu Buzescu. Îi țin de dârlogi oamenii de oaste. mulți sunt cai odihniți. Se vede după cum joacă. El, voievodul, n-a avut vreme să-şi schimbe calul. Gărzile lovesc straja săbiilor de platose. Prin pânza cortului se văd umbrele uriaşe ale celor dinăuntru. Intră aşa, cu steagul profetului într-o mână, cu barda în cealaltă. Căpeteniile fac loc. Aruncă barda. În cort ard trei făclii. Desfăşoară mătasea verde a steagului. Zugrăvit cu aur, chipul Profetului. Ciuleşte urechea. Cunoaste murmurul acesta surd, plin de lingusire, în spatele căruia se ascund gândurile. Au luptat totuşi cu vitejie. Unde-i adevărul lor, al tuturora?! Unde-i adevărul fiecăruia dintre ei? Leapădă steagul sfânt. În cort linişte nefirească. Îngrijorată. Adulmecă aerul mirosind a fier şi curelărie. Stau cu totii în zale, cu, coifurile sub braț, Radu Buzescu şi-a schimbat zaua de luptă în ochiurile căreia văzuse două săgeți cu o platoşă subțire de argint aurit, lucrată la Florenta. Ceilalți îşi pleacă frunțile şi arțăgosul căpitan al *serenissimului* se trage de mustățile lui hunice, semn că-l copleşeşte trufia. N-are să le dea răgaz să sufle.

- Vă multumesc la toți pentru cinste şi vitejie... Ce zici, căpitane Király?... Iată o luptă câştigată fără să ne ținem de prinţipurile lui Collado, ori ale lui Tartaglia?!... Ai scăpat viu, stihuitorule (asta o spune în greceasca pură a vechilor familii bizantine)... Cavalerul Stavrinos de Kiparissia îşi face loc, înghenunche şi-i sărută mâna pe care s-a uscat sudoarea de cal, sângele şi terciuiala din creierii paşilor despicați cu barda.

- Oh, prea luminate, cum te-aşteaptă gloria Bizantului... Arhanghelul luptei ai fost, măria-ta. Şi de mii de ori mi-aş vărsa sângele pentru gândurile şi biruința măriei-tale.

Îl crede pe bietul poet Stavrinos de Kiparissia, venit din Moreea cu trei sute de săbii exaltate, să lupte aici, pentru slobozenia Helladei lor, pe care-o visau reînviată... Stavrinos nu ştia, atunci când îşi alcătuia stihurile lui eroice, că dulăilor din Țara Românească au să li se strepezească dinții ascultîndu-i-le şi-au să-l lase singur, cu cei trei sute de cavaleri sărăciți, în viscolul de la Şerpăteşti şi-n fața ceambururilor hanului. Să-i taie tătarii, să-i îngroape în uitare nămeții, să-i mănânce vulpile şi să rămână ei în moşiile pe care şi le temeau...

- Ridică-te, cavalere... Boieri, cavaleri şi căpitanii mei. V-ați câştigat astăzi slavă nemuritoare. Să vi-o răsplătească neuitarea, pentru că eu, cu voia domniilor-voastre, sunt sărac...

Postelnicul Preda Buzescu, măreț în zale, uşor gârbovit, atins de pleşuvie, tuşeşte...

- Eşti bogat în fapte, măria-ta, spune Radu Buzescu. I-ai muls biruința lui Sinan, cu trupul măriei-tale.

Sub lumina tremurată a făcliilor chipurile bărbăteşti, aprige, lacome, unele tăiate de fier, altele îngrijorate, altele făţarnice, mustaţi şi bărbi, platoşe din piele de bivol, ori din oţel lustruit, totul dintr-odată străin şi-ndepărtat pentru că ei, cei de faţă, Buzeştii şi vlădicii, şi marii boieri munteni, atunci în caftane şi-n fum de tămâie, l-au vândut lui Sigismund, nu mai departe decât în mai, l-au legat de mâini şi de picioare, l-au umilit şi l-au jignit într-atât, încât nu numai că s-au ales cu imunitate, dar nu i-au lăsat nici măcar pecetea străveche a voievozilor Ţării Româneşti cu care să pecetluiască hrisoavele Divanului, fiind silit să le pecetluiască cu inelul său boieresc - din voievod l-au făcut slujbaş al *serenissimului* şi el, aici, stă iarăşi în faţa lor ca-n faţa unor judecători...

Nu poate răsturna blestemata legătură care-l dă pe mâna lor. Sunt mulţi. Sunt puternici. Este vremea lor. Poate n-ar trebui să-l lase pe Radu Buzescu să vorbească. Bate din palme.

- Vin de Chios, porunceşte.

Vătaful Simion îi desprinde pelerina. Doi copii de casă desfac curelele platoşei. Se grăbeşte la treaba asta şi postelnicul Preda Buzescu. Se aduc ligheanele de campanie, pentru spălat pe mâini.

- Altădată, voievozii aveau ligheane de aur, mârâie.

Are şi el ligheane de aur.

- Priviţi, spune cu glas tremurat Preda Buzescu.

Ridică partea din spate a platoşei. Oţelul pe care joacă lumina făcliilor poartă urme adânci de iatagan. Postelnicul le urmăreşte cu vârful degetului.

- Cinci de iatagan şi trei de suliţă.

- Ce nebunie, spune Radu Buzescu...

- Nebuni suntem noi, că te-am lăsat, măria-ta, spune vistierul Theodosie Rudeanu.

Apoi în germană şi italiană:

- Priviţi, domnilor cavaleri şi-nţelegeţi că aici nu este un simplu turnir, ci altceva... Şi acest altceva se numeşte libertate.

- Vă plac prea mult discursurile, retează căpitanul ungur Albert Király. Comunicaţi-i voievodului Mihail că nu mai repet nebunia de astăzi. Dacă vrea să se sinucidă, este liber s-o facă. M-am bătut astăzi, pentru că ne-a obligat onoarea. În noaptea asta am dat toate ordinele de marş. Din această clipă mă socotesc liber.

Apa rece îl înviorează. Îşi vâră obrazul în lighean. Vătaful Simion îi toarnă după ceafă dintr-o cană de cositor. Kir Albertu ăsta parc-ar sparge nuci când vorbeşte. Mereu răstit. Mereu gata să se-nece în trufie. Radu Buzescu îi ţine ştergarul şi-i tălmăceste şoptit spusele căpitanului ungur... De la-nceput n-a mers treaba. Sunt în solda lui Sigismund, vor întotdeauna cel mai bun loc de tabără, cel mai bun vad de adăpat, pradă şi ard ca-n ţară duşmană, se bat în săbii, sunt gâlcevitori şi acest Kir Albertu îl ucide cu ştiinţa lui de război... Se vede la Gran şi Oradea şi Temişoara cam cât plăteşte această ştiinţă pe câmpul de luptă şi-n faţa turcului.

- Vere Mihai, şopteşte Radu Buzescu turceşte, retează-i cotcodăcitul... Suntem fierţi cu toţii. Ce facem cu moşiile, că se băjenesc toate satele şi rămânem în sapă de lemn. Ce-ai de gând pentru mâine?

Vere Mihai... Abia în clipa aceea simte toată oboseala. Îl dor încheieturile. I-au scos cotarele de oţel, genunchierele, se lasă dezbrăcat de coantăş... Vere Mihai... Ei l-au ridicat în scaun, e vărul lor, ruda lor bună, a chefuit cu ei la Strejeşti, şi-au împărţit roabele frumoase, de lăsata secului au mânjit noaptea, cu păcură, porţile conacelor cu fete nemăritate, ori le-au scos din ţâţâni, ţinând străjile sub ameninţarea pistoalelor; ori, de Sângheorghe, au pişcat cu urzici jupâniţele ochioase... Vere Mihai, nu măria-ta...

S-aşează în scaunul acoperit c-un camelot moale. Sunt aici, cu totii. Ei, nu ceilalţi, căpitanii rupţi de luptă, sortiţi veşnicei ascultări. Îl roagă, când ar vrea să răcnească, îl roagă pe viteazul căpitan al *serenissimului* principe al nostru, care a făcut o nuntă strălucită, vrednică de faima lui princiară (surâd toţi cei care-nţeleg, ba signorul Vicenzo Bombardier Mantovano, şeful artileriei lui, şopteşte destul de tare signorului Cosma Capponi că adevărata nuntă vrednică de un principe a fost aici), îl roagă deci, pentru a se păstra rânduiala taberelor şi-a oştirii, să nu facă nicio mişcare nechibzuită. Îi spune că munţii nu sunt o piedică în faţa lui Sinan, decât dacă sunt păziţi de oştirea Ţării Româneşti şi că, dacă-şi aduce bine aminte, aici se luptă pentru o cauză sfântă, cauza întregii creştinătăţi, care, într-un fel, priveşte toată Evropa... Să se gândească vajnicul căpitan al *serenissimului* principe că prin împotrivirea Ţării Româneşti, efortul principal al armatei otomane se face aici, dovadă prezenţa lui Sinan paşa în fruntea urdiei, şi că, astfel, ţara Românească oferindu-se jertfei a slobozit mâna imperialilor în Ungaria de Sus, pe a *serenissimului* la Temişoara şi Lipova, a atras tătarii tot aici şi ar fi lipsit de demnitate să dea bir cu fugiţii, după o bătălie câştigată.

Îşi ţine mâna la frunte, să-şi ascundă ochii care-l trădează. Privirea cu care-ar vrea să-l ardă pe blestemat. Tresare. Ţâşneşte din scaun:

- Unde-i boier Dan?

Linişte împietrită.

- Unde-i boier Dan?... La Sinan? La Zamoyski? La Ghazi Ghirai?... La Belzebut? A murit poate apărându-şi voievodul, cum făcut-o Catina Ilie?...

Nu vrea să se lase stăpânit de cuvinte. De şuvoiul lor fierbinte, la fel de pătimaş ca lupta, ori ca dragostea.

- Unde-i boier Dan, repetă livid...

Îl vede pe Albert Király ciulind urechea cu smocuri de păr... Intră gâfâind polcovnicul Ocesalsky şi se răscracără în fața lui Albert Király, fără niciun fel de ceremonie.

Întrebarea rămâne fără răspuns. ştie acum unde este boier Dan. Cel puțin a avut curajul să trădeze pe câmpul de luptă, ştiind ce-l asteaptă dacă-i cade în mână.

- Trebuie să judecăm, măria-ta, spune postenlnicul Preda Buzescu.

- Noaptea e scurtă.

Noaptea e scurtă, olăcarii nu pot ajunge la moşii, biruința domnului nu se confundă cu biruințele lor, postelnicul Preda Buzescu, temelia boierimii oltene, propovăduieşte înțelegere cu Sinan, să nu se mai verse atâta sânge nevinovat, l-a apucat mila creştină şi ceilalți bâțâie din cap a demnă încuviințare. Cei trei frați Buzeşti se trag din Maria din Stăneşti, rudă apropiată cu Tomana, soția lui Dobromir, banul tăiat de Petre Cercel, unchiul Stancăi, soția lui. Ar trebui deci să bâțâie şi el din cap, să ofteze din rărunchi de grija «țării», cum oftează vistiernicul său Theodosie Rudeanu care se-nrudeşte tot cu Buzeştii prin Sima, viteaza şi colțoasa, muierea care-ncalecă bărbăteşte şi se bate la sabie. Ori să se tragă de barbă cum se trage de barba de țap banul Mihalcea Karatzas din Chios, singurul grec scăpat de mânia boierilor de baştină, pentru că Radu Buzescu o ține pe fie-sa, Maria, şi banul fiindu-i socru Buzescului, într-un fel îi este şi lui rubedenie. Îi vine să behăie de fericire, pentru că el însuşi a logodit-o din leagăn pe Florica lui cu Preda, feciorul Calomfirescului, care-o ține pe Calea, fiica lui Radu ot Cepturoaia, vărul Buzeştilor. Ori unde-ar vrea să găsească scăpare, n-o găseşte. Păienjenişul nemoteniilor l-a țesut într-o plasă deasă, ca pe-o gânganie. De jur împrejur, ei... Ageri. Gata să-i soarbă vlaga. Gândurile. Sufletul. Comisul Radu Florescu şi-a uns rana din obraz cu iarbă de puşcă muiată în rachiu... Îl privesc țintă. Aude paşii străjilor. Nechezatul unui cal. Târâitul greierilor... Este robul lor. Nu poate porunci rămânerea la Călugăreni. O nouă luptă cu Sinan. Pentru că n-o vor ei. Au nevoie de oamenii de sub steaguri să secere grâul. Să-l treiere. Să-l ascundă în gropnițe. Nu-i vor morți, pentru gloria lui ostăşească. Toată mărirea lui e o minciună. O minciună care ascunde lipsa lui de slobozenie. E mai puțin slobod decât cel din urmă rumân de pe moşiile lui. Totul nu este decât mascarada puterii pe care-o joacă la praznice, când iese din Cetatea de scaun cu toată pohfala, în salvele de artilerie şi răpăitul tobelor. Autocratismul lui este autocratismul lor, prea şireti să şi-l dezvăluie. Până şi lupta asta cumplită a fost biruința lor, nu a lui. Îi laudă vitejia, se minunează de loviturile oprite în platoşa soldătească din oțel gros, pentru că l-au legat mai strâns de ei. Va trebui să-i răsplătească cu moşii, pentru dreapta slujbă şi vărsare de sânge. Lupta asta n-a fost biruința voievodului asupra lui Sinan, ci a lor asupra voievodului pe care l-au îndatorat cu vitejia şi de asta îi urăşte de moarte. Scrâşneşte în măsele... Bate din palme.

- Ostile să se tragă în tabăra mare de la Copăceni, încă în noaptea asta... În cea mai straşnică rânduială... Paharnice Şerban, lasă un steag de călărime să țină Călugărenii până ne rânduim la Copăceni... Şătrăria să-i strângă pe răniți. Logofete Chisar, scrie porunci pe la monastiri. Să-i primească pe hăcuiții ăştia, să-i îngrijească prin bolnițe, să le tămăduiască rănile trupului, că de cele ale sufletului are grijă bunul Dumnezeu. Treceți la steaguri şi să purcedem... A fost o zi grea şi sunt ostenit.

Reverențe, atât cât le permit platoşele, ori zalele şi se duc nu înainte de a-i lăuda înțelepciunea.

- Ridică pologul cortului, Simioane. Să intre aer...

Rămâne în jilț, frânt, vlăguit, vede stelele pe uraniscul de catifea şi se prăbuseste-n el, ca-ntr-o furtună sleită şi amară. Îl stăpânesc scene din bătălia de astăzi. nu-şi poate smulge din urechi ropotul cumplit al călărimilor lui plecate la şarje, ropotul steagurilor de spahii, trosnetul sulițelor care se rup, sudălmile, scrâşnetul fierului, nu se poate smulge din mirosul de sudoare de cal şi de oameni, de sânge şi de carne sfârtecată, nu se poate smulge din privirile încețoşate ale muribunzilor... Vătaful Simion şi copiii de casă strâng blănile, vesela, armele, steagurile smulse turcilor... Trebuie să se stăpânească. De undeva, din cort, se aude uguitul unui porumbel... Se ridică din scaun.

- Simioane...

Oşteanul atletic, întunecat, face un semn. Copiii de casă dispar. Se lasă pologul. Vătaful aduce măsuta egipțiană din abanos încrustat cu ivoriu. Călimările şi penele de gâscă. Numai în că-maşă, cu toate ecourile bătăliei în el, îi scrie cifrat mitropolitului Dionisie Rally, la Târnovo. Reciteşte mesajul scurt, care-i anunță victoria şi-l roagă s-o facă cunoscută la Roma, în Hellada,

Istanbul şi Raguzza, înainte ca veştile răstălmăcite de diplomaţia lui Sigismund să umple curţile Evropei. Presară nisip pe cerneala încă umedă. Vătaful Simion ridică mătasea roşie care acopere o colivie din aur în care doi porumbei albi picotesc şi un al treilea, fumuriu, aşezat pe stinghia de sus, îi priveşte cu ochi rotund, inteligent... Poate că odată viaţa lui va atârna de iuţeala, îndemânarea şi credinţa acestei păsări, crescută la Târnovo, domesticită şi învăţată de un meşter hulubar al mitropolitului. Când vătaful ridică portiţa de aur, porumbelul îi sare pe mână. Voievodul ia între buze un bob de grâu. Apropie porumbelul de gură şi acesta îi ciuguleşte bobul de grâu, apoi îi sare pe umăr cu un fâlfâit uşor de aripi. Vătaful Simion îi prinde mesajul în teaca de argint legată la picior. Voievodul îl ia în palme. E cald şi-i simte inima. Iese în pragul cortului. Luna stă galbenă în tării. Jos, spre Călugăreni, se mişcă torţele şătrăreilor şi fânarele muierilor. Dincolo de ele se ţese un întuneric gros, lăptos şi dincolo de el se ridică în vâlvătăi focurile taberei otomane. Ei sunt aici, mai mulţi decât în zori când a-nceput bătălia, mai sălbatici, mai dornici de jaf şi de sânge. Porumbelul uguie scurt. Cu un gest frânt îl aruncă în sus. Îl vede zbătându-se parcă, dând ocol cortului în zbor frânt apoi, săgeată, tăind lumina moartă a nopţii, spre Dunăre. De undeva, din nefiinţă, un glas sleit:

- Slăbiţi chingile şi luaţi caii la mână...

Apoi aude şi-nţelege totul. Scârţâitul osiilor încinse de dogoare, tropotele, paşii, clinchetul armelor, poruncile răzbite şi peste câmpul de luptă sufletele morţilor tremurând ca un abur străveziu.

4

- Stăpâne, îndură-te!

- Să se îndure Allah, fecior de scroafă.

Sinan paşa ridică un deget. Gealatul nubian, castrat într-o monastire coptă din Sudan, mânuie biciul din piele de hipopotam. Lovitura sfâşie spinarea medicului arab Ibn Rusta de la umăr la ale. Pielea plesneşte. Sângele curge negru. Sinan paşa morfoleşte între gingii o bucată de mătase înmuiată în zeamă pe portocale. S-a lovit cu gura de buştenii podului de pe care a căzut în mocirlă Tasih, armăsarul lui neînvins. Îl dor gingiile, îl dor buzele sfârtecate, l-a târât de-acolo un ienicer de Damasc şi a ieşit din nămol murdar ca un porc... Astea toate pentru că Ibn Rusta i-a tălmăcit vise mincinoase. bătrânul ştie foarte bine că nu visele inventate de nenorocitul cu carnea sfîşiată de bici sunt cauza înfrângerii lui. Înjură în gând italieneşte, înjură în levantină, apoi în cea mai aspră şi pură albaneză. S-a ridicat la cel mai înalt rang al imperiului, el un simplu soldat albanez înrolat cu forţa în armata otomană. Şi-a cucerit tuiurile de mare vizir în Egipt, în Persia, în Ungaria de sus, în Croaţia... Îi e foame şi nu poate bea decât suc de portocale. În cortul lui de mare vizir, sacrul Divan Chane, ard şapte lumânări înfipte într-un sfeşnic prădat dintr-o sinagogă.

- Iartă-l stăpâne, şopteşte alb, Benvenisti Mozes... Iartă-l. Nu pot suferi sângele.

Sinan, tolănit pe blana de leu, face semn. Sătârgiii nubieni rezemaţi în satârele uriaşe cu tăişurile răsfrângând flăcăruile lumânărilor, îl ridică pe condamnat, săltându-l de subsuori. Omul se prăbuşeşte la picioarele marelui vizir. Îi sărută tălpile mirosind a mâl.

- Să-l vinzi, îi spune lui Benvenisti Mozes, medicul sultanului... Luaţi-l... Sătârgiii scot mugete bucuroase. Au limbile tăiate să nu poată spune nimănui ce aud în saraiuri şi-n corturile de campanie. Înalt, osos, cu nas coroiat, ras în cap după legea lui Allah, cu trăsăturile împietrite, Sinan paşa, Cogea Sinan paşa păstrează şi-n acest rol ingrat de general scos din nămoale pe brânci aerul solemn de măreţie posacă, ostăşească. Benvenisti Mozes îşi spune că n-a investit de pomană atâta aur în afacerea Sinan. Cu tichia rituală pe cap, într-un caftan simplu, de mătase neagră, Benvenisti Mozes cunoaşte până la fund cele trei taine ale puterii: intriga, aurul şi femeile. Prin intrigi şi cu aur l-a scos din vizirat, în iunie, pe Ferhat paşa Characlan, protejatul ienicerilor. Ienicerii, în loc să-şi vadă de cele ostăşeşti, au început operaţii cămătăreşti în stil mare. Una dintre ele, pe care i-au smuls-o din mâini cu iataganele, este a birurilor din Kara-Iflak şi Bogdan-Ilî, ca şi numirea domnilor. Numai din afacerea cu Aron Vodă, el, Benvenisti, a câştigat aproape un milion de galbeni. Dacă n-ar fi avut agenţiile din Pera cu ramificaţii la Veneţia, Geneva, Cairo şi Paris, mazilirea lui Sinan şi viziratul lui Ferhat l-ar fi ruinat. Benvenisti Mozes nu este un cupid. Pasiunea lui mistuitoare este puterea de a dezintegra puterea. Talmudul, nici măcar nu este un habotnic, talmudul este un principiu de la care se pleacă, nu unul la care se ajunge. Tot haremul este al lui, de zece ori mai al lui decât al sultanului. A cumpărat toate tainele celor din sarai, le cunoaşte patimile şi ambiţiile... Sinan paşa bate din palmele lui osoase. Benvenisti Mozes, cu barba roşie unsă cu untdelemn, îşi pleacă pleoapele peste irisul verde, translucid... A făcut în patru zile drumul de la Constantinopol până nici...

- Ce face Esthera? întreabă Sinan.

Fata palidă a medicului se împurpurează uşor...

- A-nflorit în înţelepciune, milostive... Allah i-a...

- Allah! mârâie Sinan. Apoi în italiana lui guturală... Măcar cu tine să-mi spăl limba de minciuna asta... A văzut-o?

- Îmi tremură inima, stăpâne, la gândul c-am s-o dau în harem.
- Ai s-o dai stăpânului Deri Devletului, căruia are să-i tălmăcească visele, mersul stelelor şi înțelepciunea cărților sfinte... Acum taci, priveşte şi-nțelege ce vrei.

Nicio aluzie la bătălia pierdută, niciun cuvânt despre oştire, ori despre ziua de mâine. Robul circazian aşteaptă după perdeaua de mătase verde pe care este țesut cu litere de aur un verset din coran. Circazianul cu chip de şoim îşi încalță stăpânul cu cizmele galbene de catifea, cu vârful întors şi tureatca scurtă. Îi dă kafkanul - un caftan rosu, de purpură, tivit cu blană de hermelină - şi şeşberul de aur, cu măciulia bătută în diamante. Apoi, cu un gest îndemânatec, îi potriveste pe craniul în muchii, cu încheieturile vizibile sub pielea lucie, turbanul cu pene de flamingo, prinse într-o agrafă de diamante şi rubine. Medicul Benvenisti Mozes, alb, cu bărbita tremurând, îl roagă sugrumat:
- Iartă-mă, stăpâne... Nu pot vedea sânge...

De afară se aud plesnete de bici, gemete, un răget jalnic de cămilă.
- Toată înțelepciunea ta nu plăteşte cât o piele de pisică râioasă... Ieşi afară, dacă vrei să nu-ți pisez măselele. Ieşi
să-mi bucur inima, câine.

Benvenisti îngenunche şi-i sărută poala caftanului. Cunoaste mâniile demențiale ale acestui obsedat al puterii de dragul puterii, care călcând în picioare toate uzanțele diplomatice pălmuieşte ambasadorii regilor occidentali; iar pe cel al Sfântului Imperiu Roman l-a asaltat în propria sa locuință, l-a aruncat în temniță alături de cerşetori şi i-a tălmăcit toată corespondenta diplomatică, târându-l apoi cu Urdi Alaiul spre câmpiile de luptă împotriva propriului său împărat... Răpăit scurt de tobe. Benvenisti Mozes intuieşte mulțimile adunate undeva, dincolo de perdelele grele ale Divan chaneului. Sinan paşa îşi împietreşte trăsăturile. Irisul sclerozat are luciri sălbatice. Poate şi pentru aceşti ochi crunți spahiii l-au poreclit «Iavuş».
- După execuție să-mi spui ce-au aflat oamenii tăi trimeşi la Paris şi la Escurial. Pe Allah, din pricina şacalilor ăstora născuți dintr-o scroafă...

Benvenisti Mozes ştie ce trebuie să asculte şi ce nu.
S-ar vrea în grădinile lui din Galata înconjurate de ziduri înalte, de unde poate vedea fortificațiile, Cornul de Aur, Bosforul şi întregul Istanbul, această țară a islamului care
n-a uitat încă, după un veac şi jumătate de stăpânire turcească, splendorile bizantine. În cerul albastru se ridică minaretele albe şi prin fata porții trec măgarii negustorilor de fructe, veniți din Cukurbostan şi Altinkemern... Simte în nări mirosul de peşte şi alge venit de pe țărm, aude stri-gătele pescarilor şi ale salepgiilor, şi brusc se sfâşie de grija pentru toată rețeaua lui de prăvălii din Kapali Carsi, marele bazar - acolo unde în chiar inima lui, în Bedestenul ridicat de Mahomed Cuceritorul îşi are aurăriile şi giuvaergeriile, covorăriile şi tapițeriile, amforele cu smirnă şi tămâie, acolo în forfota negustorilor veniți de la Bagdad şi Cairo, din sălbatica Anatolie şi din India, din Kurdistan şi din China, acolo inima lui se regăseşte pe ea însăşi...

... Trei ruguri uriaşe ridicate în fata Divan chaneului. Spahiii steagului galben cu săbiile la umăr. Sinan paşa ridică şeşberul de aur deasupra capului. A scăpat astăzi de moarte de două ori. Crede posac în steaua lui care-a urcat mereu în ciuda tuturor dizgrațiilor şi exilurilor. Priveşte printre gene şirurile de spahii, harabalele gărzii de spahioglani, cămilele care se odihnesc nepăsătoare, le joacă lumina în ochii placizi, întredeschişi leneş, aici, în stânga, sunt harabalele cu cassanele, lăzile uriaşe legate în fier în care sunt banii pentru plata tuturor oştenilor lui Allah, tuiul cu trei cozi în fața Divan chaneului, satârgiii nubieni, goi până la brău, cu brățări de aramă la încheieturile brațelor, unşi cu untdelemn, rezemati în cozile de abanos ale satârelor, iată şi cei trei butuci de executie cărați la chervanul dundarilor, adică iată aici toată forța înfricoşătoare a celei mai puternice armate din lume. În vreme ce Filip II al Spaniei şi-a irosit caraghios Invincibila Armada - poate dac-o folosea în Mediterana soarta strâmtorilor ar fi fost alta - şi acum se sleieşte în războiul cu vicleanul şi parşivul de Henric IV de Navara, regele Frantei, în vreme ce Elisabeta a Ingliterei îi trimite daruri zgârcite prin Barton, delegatul Companiei engleze a Levantului, încercând cu succes să-i scoată pe polonezi din coaliția catolică a Casei de Austria, el este aici cu toate oştile Deri Devletului să transforme în paşalâkuri țările de la Dunăre, să ierneze în Ungaria de jos şi la anul, când o da iarba, să se reverse asupra Vienei, visul lui de aur, cununa pe care şi-o doreşte pentru moarte şi veşnicie. Astăzi a pierdut steagul sfânt al profetului. nu-şi va putea salva capul, decât dacă îi va aduce în schimb tiranului afemeiat de la Topkapi Sarayi toate cele trei țări, cetățile Ungariei de sus şi Viena.

Dundarii împing cu vârful iataganelor cinci colonei de ieniceri pe care spahiii îi scuipă şi le strigă măscări. Zboară câteva pietre. Una loveşte cuca înaltă a unuia dintre colonei, cel mai semeț dintre condamnati.
- Câine bătrân, strigă Othmar Güler, anatolianul spătos...
Îl ştie. A fost păstor de capre... La asediul Rodhosului... Ori al Algerului... Ori poate la Damasc... Spahiii huiduie. Îl aude pe Benvenisti Mozes bolborosind ceva în ebraică.

- Ai pierdut steagul sfânt şi acum cauţi ţapi ispăşitori?... Voi spahiii, feciori de iepe chioare, v-aţi bătut ca nişte babe... Voi l-aţi vândut pe sublimul padişah, nemernicilor... Caiafa asta scopită vă varsă sângele şi din sângele vostru închegă pungi de aur. Pe Allah, unde-i steagul sfânt, nenorociţilor?!... Cum aveţi să vă întoarceţi la Istanbul, bivoli fără coarne?

Othmar Güler are farmec. E înalt, cu pometii ieşiţi, aşa cum îşi căuta Bellini ieniceri anatolieni să-i pozeze pentru scenele de luptă. Dacă-şi aduce aminte bine, chiar şi el l-a ales pentru «Asediul... ». La dracu! Au fost prea multe. Caftanul îi ţine cald şi-l dor varicele. Undeva, în tabăra ienicerilor, răsună împuşcături şi huiduieli. Se aude ropotul unor cai la galop. O patrulă de spahii îşi face loc cu latul săbiilor. Descalecă stegarul de spahioglani Fatih Şubesi. Poartă pe umeri blană de leopard. Îngenunche.

- Stăpâne, ienicerii şi-au bătut tunurile în cuie. Au tăiat toate sforile corturilor. Au vărsat cazanele cu pilaf.

- Ce vor?

- Să laşi viata comandanţilor.

- Altceva?

- Îl cer mai ales pe Othmar Güler.

- Auzi Othmar Güler?

Colonelul eschivează iataganul unui dundar. Face un salt prelung şi de la câţiva paşi îl scuipă în obraz. Sinan paşa se şterge liniştit cu mâneca. Colonelul îşi smulge cuca înaltă, cu pene de struţ şi pânza albă lăsată pe umeri. Îşi scoate ilicul verde, culoarea profetului, cămaşa tot verde şi gol până la brâu, îngenunche lângă butucul cel mai apropiat.

- Sângele meu, pe sufletul tău, câine de vizir... Pe lângă Michali, nu eşti decât...

Sinan paşa îşi fulgeră şeşberul, odată cu satârul călăului. Se aud trosnind oasele gâtului. Capul cu albul ochilor holbat se rostogoleste până la picioarele marelui vizir. Stegarul de spahioglani Fatih Şubesi îl culege în vârful săbiei. Îl ridică.

- A fost un viteaz, strigă cineva dintre spahii.

- Allah să aibă milă de noi.

- Du-l pe viteaz porcilor de ieniceri, spune Sinan... Să ştie că-i descăpăţânez pe toţi dacă nu se supun...

Cu capul însângerat în vârful săbiei, stegarul pleacă la galop. Sinan paşa asistă nemişcat la execuţia celorlalţi patru colonei de ieniceri, ale căror unităţi s-au debandat la apariţia lui Michali şi care-au strigat că acest porc este însuşi Israfil, îngerul morţii. Capetele acestora, rase, aproape sferice, cu mustăţile pline de sânge, sunt luate în lănci şi duse ortalelor de ieniceri. Timpanele bat semnalul sfatului de război. Semnalul este preluat de trâmbiţe şi chimvale. Sinan ştie că este inutil. Cu coada ochiului vede toţi begii şi paşii scăpaţi nehărtăniţi, adunaţi în stânga Divan chaneului. Printre ei, schimonosit de spaimă, Mehemet bey, fostul domn Mihnea al Ţării Româneşti. Valahii ăştia n-au niciun talent de renegaţi. Niciunul din cei care-au trecut la mahomedanism, din raţiuni politice, n-a reuşit să-şi uite vechea credinţă. Rapoartele spionilor spun că frecventează pe ascuns vechile biserici bizantine şi atunci când mor cheamă un popă ortodox să-i dezlege. Acest Mehemet bey de Nicopol şi-a pus toate nădejdile în fiul său nevârstnic, Radu, pe care-l ţine la Veneţia şi pe care l-ar vrea domn. Behăie în barbă, pentru că îi e silă de asemenea bărbaţi slabi, mereu supuşi forţelor dinlăuntrul lor, mereu îngenuncheaţi de cele din afară. Şi el este un renegat. În numele patriei lui de origină trimite la moarte, pe câmpurile de luptă, fără cruţare, zeci de mii de cotropitori otomani. Asta-i aduce gloria şi puterea. Într-un fel compensează renegarea... Priveşte căpăţânile coloneilor, purtate în suliţe. Au fost toţi cinci într-o expediţie de represalii în Epir şi Albania. Nu i-a uitat. Allah are să-i primească în raiul lui cu hurii, munţi de pilaf şi mied. Îşi pungeşte colţurile sfârtecate ale gurii. Rugurile îşi domolesc vâlvătăile. Pe drumul de la Stoeneşti se aud strigătele cunoscute ale topciilor de la chervanul cu praful de puşcă. Sinan rămâne posomorât în faţa Divan chaneului. Şi-a pierdut aghiotantul în luptă. Benvenisti Mozes bâlbâie încă în ebraică... Îi e frică de sânge. Dar nu-i e frică să trimeată sub secure pe toţi cei care-i stau împotrivă... La al treilea semnal de trâmbiţă, comandanţii, cu blăni de tigru şi leoparzi peste zale, cu coifurile orientale strălucind, unii îşi ţin culakclâcurile lucrate în arabescuri trase peste urechi şi burunlukurile apărându-le nasul, - he, he, he, râde Sinan, îşi apără căpăţânile bivolii puturoşi - se alinie, cad în genunchi şi rămân prosternaţi, cu frunţile atingând pulberea.

Chervanul topciilor s-a oprit. Nu se aude decât trosnetul uscăturilor care ard. Şi răsufletul miilor de spahii care-nconjoară Divan chaneul. Sinan prelungeşte tăcerea. Iată-i din nou la picioarele lui de renegat, de om al nimănui, pe aceşti lei ai împărăţiei, unii cu sângele prinţilor din casa lui Osman în vine.

- Mişeilor, şopteşte... Dacă mâine în zori oştile n-au să strălucească, am să vă trimet capetele slăvitului padişah. Să vi le înfigă în pari, la Edi Kule, vieri fără... Spune lucrului pe nume, apoi, greoi, pentru că-l dor şalele, se pleacă şi trecând de la comandant la comandant, le atinge umărul

stâng cu şeşberul de aur... Este semnul de avertisment şi cea mai mare ruşine pe care-o poate suporta un ostaş. Se aud gemete. Cineva-l cheamă pe Allah.
- Îndură-te, stăpâne!
- Suntem pulbere sub picioarele tale!

În clipa aceea, de undeva dintre corturile imbrohorului, se aud strigătele dervişilor cadrii şi ale celor rotitori. Goi, cu sângele maurilor uscat pe membrele acoperite cu plăgi purulente, unii invârtindu-se ameţitor, alţii autoflagelându-se, cu ochii daţi peste cap, strigându-l pe Allah: - Hu, hu, hu! dervişii trec spre tabăra ienicerilor, ducând căpăţânile ghiaurilor învinşi, bucăţi de mâini, de picioare, organe genitale. Sinan paşa aude când medicul Benvenisti Mozes se prăbuşeşte la pământ. Râde. Ghiaurilor le este indiferent ce li se întâmplă după moarte, nu însă şi spahiilor, ori ienicerilor care văd procesiunea. Dervişii îşi cunosc meseria. Tot al şaptelea om duce o torţă. În lumina aceea, spectacolul are-n el, dincolo de patimă, o încrâncenare nebunească. Sinan paşa îl izbeşte cu vârful lamei pe cel din urmă comandant prosternat şi-i spune foarte limpede:
- Porc bătrân! Unde e jumătatea de iuc de aur cu care-ai pus că-i cumperi pe câinii lui Michali?... Am să-ţi umplu pielea cu paie şi am să te zvârlu în cârlige, hienă fără colţi.

Mihnea Turcitu se chirceşte sub platoşa din piele de rinocer.
- Mâine în zori, Solkolul, Dib Alaiul şi Sagkokul să fie sub focuri, spune Sinan şi crainicii aşezati în formă de semilună preiau ordinul, strigându-l mulţimilor. Sinan paşa intră în cort, de Benvenisti Mozes este trezit în palme de gărzi... Sinan se lasă dezbrăcat. Într-o ciucură de catifea neagră cu un verset din coran cu litere de aur, agăţată de stâlpul central al cortului, sunt cele trei săgeti de aur, semnul puterii lui în campanie. Se aşează pe blana de leu. Circazianul îi scoate turbanul. Îi şterge craniul cu un prosop muiat în oţet aromat.
- De ce-ai venit, îl întreabă pe Benvenisti Mozes, fixându-l cu ochii lui verzi, sclerozaţi.
- Să-ţi aduc veşti, stăpâne...

Sinan râde.
- Eşti la fel de verde ca şalvarii ienicerilor... Când l-ai vândut pe Petru Cercel, erai mai vesel, câine.
- A fost de mult, stăpâne. Am uitat.
- Spune ce vrei de la mine?
- Să mă asculţi.
- Pe Allah! Cunosc cântecul ăsta. Cât mă costă?
- O nimica toată, o, aleb!... Să-mi dai mie firman pentru băile de sare, de aramă, pentru negoţul cu oi, ceară şi miere. Atât... Au să vină să-ţi cadă la picioare cămătarii din Pera, în frunte cu Daniil... Să-i bată cu biciul. Sunt nişte porci.

Sinan paşa behăie ascuţit.
- Dar tu?
- Eu îţi plătesc a cincea parte, stăpâne... Mai mult decât Slăvitului...
- Taci... Îmi dai a treia parte.
- Ai, vei! Mă ruinezi, stăpâne. Am zis a cincea parte? Am fost nebun... Şi a şapte e prea mult... toţi spionii din Europa îi ţin pe socoteala mea. Corăbiile cu care-i trimit, eu le plătesc. Curtea ta, eu o ţin... Eu ţi-am împrumutat fără camătă cinci iuci de aur, să-ţi ridici mazilirea.
- şi eu te ţin în sarai, netrebnicule, iar pe fiică-ta, pe Esthera, în loc s-o iau în haremul meu, te fac s-o dăruieşti padisahului... Numai asta ar trebui să te oblige să uiţi de cei cinci sute de mii de galbeni.
- Asta se uită foarte greu, o sonkur!
- Ai să-i câştigi numai din sarea şi din arama de la Kara-Iflak. Una din trei, am zis.
- Una din şapte, stăpâne! Şi mai adaugă firman pentru cânepă şi lemn de corabie. Aici îţi dau una din şase.
- Câine!

Cu o mişcare scurtă, Sinan paşa îi trage două palme medicului Benvenisti Mozes, care răsuflă uşurat. Fără alt ordin, circazianul aduce călimări, un sul de pergament şi o măsuţă de scris pe trei picioare subţiri, de aur. Benvenisti Mozes scrie în italiană titlurile monopolurilor cerute, scoate din sân o pungă de piele în care ţine copii după veniturile realizate de domnitorii Ţării Româneşti la aceste monopoluri în ultimii zece ani şi, în timp ce marele vizir se lasă descălţat şi fricţionat pe picioare, socoteşte abil, bineînţeles trişând la partida lui, ceea ce se cuvine amândurora, pe vreme de un an, numai din ţara Românească. Fără să verifice socotelile, Sinan paşa îi spune să adauge încă o sută de mii de galbeni la partida lui şi-l concediază cu un gest care nu admite replică... Circazianul stinge şase din cele şapte lumânări. Sinan se întinde pe blana de leu. Urechea lui obişnuită cu zgomotul taberilor, prinde miile de freamăte bine cunoscute şi dragi.

Încearcă să-şi alunge neliniştea pricinuită de pierderea steagului sfânt. Ochiul lui de general încercat a fixat imaginea nebuniei acestui bey răzvrătit, nebunie care i-a adus o victorie strălucită,

dar numai atât. Astăzi el n-a angajat în luptă nici măcar o cincime din efectiv. Pe când Michali şi-a istovit întreaga oştire... În Ungaria luptă fiul său iubit Mahomed, plămădit cu favorita Eli, albaneză din Elbasan. Topciii şi-au făcut loc, în sfârşit. Harabalele chervanului scârţâie îngrozitor. Ar trebui biciuiţi, pentru că nu ung osiile cu catran la fiecare etapă... Generalul Mansfeld asediază Granul apărat de Kara-Ali-bey, este unul din cei mai buni generali ai lui Rudolf, dacă nu cel mai bun, dar spre fericirea lui Kara-Ali-bey, are trupele hămesite, cu muniţia pe sponci şi reiterii abia-şi pot încăleca Mârţoagele. Cancelaria aulică e zgârcită şi săracă. Având Ţările Româneşti, spatele asigurat, liniile de aprovizionare sigure, soarta Vienei e pecetluită. Râgâie de plăcere şi foame. Dintr-odată strigăte. Vânzoleală. Se ridică într-un cot. Circazianul se precipită la perdeaua cortului. Vede umbrele satârgiilor de gardă agitându-se. Răcnete de spaimă. O bubuitură cumplită, un val de aer fierbinte mirosind a pucioasă şi Divan chaneul e smuls de deasupra lui, lăsându-l sub cerul clăbucind fum negru, înecăcios... Răcnete, gemete, altă bubuitură din care ţâşnesc flăcări verzi. Apoi alta. Şi alta.

Bucăti de scândură îi trec vâjâind pe deasupra capului. Înainte de a se dezmetici, spahiii îl acoperă cu scuturile. Aude ceva tare căzând deasupra. Un geamăt. Un trup prăbuşindu-se. Pe cineva, bâlbâind.

- Ghiaurul a sărit cu făclia... A pus foc prafului de puşcă.
- Ghiaurii au făcut legământ cu djinii, duhurile pădurii.

Înjură urât şi iese de sub scuturi, împărţind lovituri de picioare în stânga şi dreapta. Satârgiii gemând de spaimă ridică Divan chaneul zdrenţuit de explozie.

5

Măciucaşii mehedinţeni ţin între măciuci cincizeci şi trei de ieniceri şi spahii, luminându-i cu torţele. Postelnicul Preda Buzescu îi mai numără o dată. Slugile şi oamenii de oaste cară la harabale blănurile, văsăria de aur în lăzi ferecate, închise cu lacăte uriaşe lucrate la Sibii. Alături se strâng corturile vasalilor: Floreştii, Calomfireştii, cei din Cepturoaia, boiernaşii închinaţi de la Strejeşti şi Balş, de pe Olteţ, - îi cunoaşte după flamuri, după cai, după nepoţi, porunceşte ca robii turci să fie mânaţi în muntele Buila, la stâne, până trece potopul, să fie păstori şi tăietori de lemne, ori cărbunari, unde s-o simţi lipsa de braţe.

- Băă Ivănete, să nu te prind că-i znopeşti, că-ţi tai dreapta... Auzişi?
- Auzii, domnia-ta.
- Ia-i între străji şi pas la Cepturoaia... Să te-nchini jupânesei Sima şi să-i spui că suntem sănătoşi şi ne tragem la munte. Auzişi?
- Auzii, domnia-ta!
- Că nu ne-nchinarăm lui Sinan!... Că dacă dau turcii, să-i ia în sabie, că boierul Stroe nu se-ntoarse încă de la nunta lui Jigmont Bator, că o rugăm să ascundă râmătorii la codru şi să urce tamazlâcurile pe la Hurezu, la Vaideeni şi ce-i de vândut în Ardeal să vândă pe calea lotrilor şi-a mocanilor, nu pe la vama domnească de la Turnu Roşu... Auzişi?
- Auzii, domnia-ta.
- Ivănete.
- Auzii domnia-ta. Am eu grije de buduroaie, de miere, de gropniţe, de fân, de oi, de saivane, de sare, ce te slujii de când făcui ochi. Le ştiu pe de-a rostul. Altceva mai ai să-mi porunceşti?
- Vezi cum calcă alea strugurii... Să-i alegi tu... Să le pui să se spele bine pe picere. Când s-o lăsa coptul toamnei, să afli unde suntem în tabără şi s-aduci nişte tulburel, pastramă, boia, nişte murături, bă, din alea pe care le pune Vătăşoaia... Caş s-aduci şi mălai şi nişte balerci cu vin aspru de nisipuri şi nişte rachiu... Auzişi?
- Auzii! şi niste afumătură, domnia-ta, şi blănurile, şi tălpicile de sanie, şi oi pentru oastea domniei-tale, vârfuri de săgeţi, maţe de peşte pentru corzi la arce, oţet, nişte unturică, usturoi, că s-a făcut în toate zarzavageriile, şi praz şi linte.
- Ho!... Pupă mâna, încalecă şi să nu te sfinteşti, că te ciumpăvesc la nas şi te arunc în lanţuri, Ivănete.
- Scuipă-ţi în sân, boierule! Rămâi sănătos şi să te văd la toamnă, ca acuşica.
- Umblă sănătos...

Ivănete, logofătul de la Strejeşti, un oltean mic şi-al dracului, uşor cocârjat, crăcănat, pliscos, mustăcios, cu albeaţă pe ochiul stâng, vârât tot în cioarecii găitănaţi şi-n ipingea, se face că nu nimereste scăriţa. Îşi ghionteşte iapa bălană şi trage cu coada ochiului la boier Preda Buzescu.

- Nu uitaşi nimic, boierule?
- De aia nu nimereşti tu scăriţa, Ivănete?
- Înţelesei, domnia-ta... O sui în harabaua cu murăturile şi cu bunătăţile, să-ţi bată pernele şi să-ţi mai vadă de albituri.
- Să nu-l uiţi pe Dincă şi pe Mitroi şi pe Sardanache cu ţambalul.

Dintr-un salt fără să atingă scărița, Ivănete se cocoață în șa. Ienicerii și spahiii legați cu funii sunt urcați în telegi țărănești, trase de câte trei cai.

Preda Buzescu se-nchină. La cei 65 de ani, începe să se îngraşe şi-i duce dorul Domnicăi, văduvă de vătaf boieresc, muieruşcă zdupeşă, tare-n carne, pe care-ncepe s-o viseze noaptea, arde-o-ar focul de zvăpăiată, că-i cânta cântece de lume şi-l fulgera cu ochii negri şi scăpărători şi-l gâdila cu buzele pe după ureche... Stă măreț, fără platoşă, cu picioarele goale în papuci, să răsufle după ziua de luptă, cu un caftan de mătase galbenă aruncat pe umeri, de jur împrejur asudă şi suduie ardeiat oamenii de oaste, dincolo de corturi călăreții lui îşi hrănesc caii şi pe drumul mare încep să se curgă oştile ungureşti ale căpitanului Kir Albertu, la care s-a dus fratele lor, Radu.

- Băă, Ivănete! strigă boier Preda Buzescu. Auzişi?

- Auzii, domnia-ta, răspunde logofătul din întuneric şi depărtare.

- *Mein Gott... A*scultă asta, domnule doctor, spune căpitanul Nicolaus Theil, întorcându-se în şa. Doctorul în medicină şi cunoscutul chimist Balthazar Walther, frânt după ziua de luptă în care stătuse călare, notând cu zel toate amănuntele bătăliei, cu călimările legate la brâu, înnebunit de tăuni, de şarjele de spahii care se pârgeau la câțiva paşi de locul unde stătea pe lângă voievodul Mihail, de urlete, de toată vânzoleala oştilor orientale, călăreți cu platoşe de aur sau din piele de rinocer, cu blăni de leoparzi pe umeri, arabi în burnuzuri albe, ienicerimea în zale, cămilele, totul într-un caleidoscop halucinant dominat de apariția năprasnică a voievodului Mihail, căruia i-a găsit în scrierea lui un nume de mare plasticitate şi sonoritate *«Il Valacho»,* acest *«Il Valacho»* şarjând în fruntea gărzii înarmat cu securea de luptă, despicând litealmente doi paşi şi patru sangiaci, smulgând steagul profetului în urletele de disperare ale gărzii de spahii şi ienicerimii; şi-acum noaptea asta sudică, fierbinte şi catifelată, brăzdată de o luminiscență necunoscută, poleită galben de această lună imensă; plină de tropote şi scârțâit de care şi pe deasupra cântecul archebuzierilor căpitanului Theil, compatriotul său, care pufăie din lulea şi căruia îi vede nasul gogoneț în lumina roşiatică a jarului. Archebuzierii
şi-au predat armurile şi archebuzele la căruțe. Doar coifurile, gen morionul spaniol, le lucesc în noapte. Mărşăluiesc în cadență şi cântă cu glasuri puternice, poate prea răguşite pentru urechi mai sensibile decât ale lui:

Die Wlachen kamen angeritten
Mit manigen huernen Bogen
Die waren hoch aufgezogen
Zu schiessen manige Pteile
Die Sach' man an der Weile
So dicke von der sene gan
Sam oft der sue hat getan
Da den treibet der Wind.

Desigur styriana în care cântă poate zgâria timpanele juriştilor de la universitatea din Köln... Ori din München. Ori pe a latinizanților de la cea din Viena...

- Este un cântec adevărat, domnule căpitan Nikolaus Theil şi am să-l trec în «*Historia*» mea.

- Nu uitați să treceți şi numele bravului lor comandant, *Herr Doktor.*

- Desigur că n-am să-l uit... Destul de trist că o asemenea companie de elită este silită de luptele acestea religioase să se bată departe de patria sa, la marginea lumii civilizate.

- Suntem protestanți şi vom muri protestanți, fără ca asta să ne facă mai puțin bravi decât catolicii.

- Catolicii, catolicii, mârâie doctorul în medicină... Au trecut douăzeci de ani de când Carol IX al Frantei ne-a servit lecția din noaptea sfântului Bartolomeu şi de douăzeci de ani luptele astea idioate n-au încetat... Sfântul Scaun a vărsat mai mult sânge european decât toate războaiele acestui veac luate la un loc.

- Se zice că-n Spania inchiziția regelui Filip arde încă oamenii de vii.

- Numai în Spania? Dar în Italia?! Apropo! Am văzut câțiva italieni la curtea voievodului. Înclină oare spre Roma?

Un nor de scântei iese din pipa căpitanului Nicolaus Theil. Are toată stima pentru ştiinta lui *Herr Doktor,* dar astăzi când iezuții şi sfântul părinte îşi au spioni peste tot, este mai prudent să te faci că n-auzi asemenea întrebări.

- Pe legea mea, căpitane. Îți înțeleg discreția. Iezuiții sunt atotputernici atât la curtea principelui Sigismund Báthory, cât şi la aceea a sacrei majestăti imperiale. Iezuiții în politică şi aceşti mâncători de broaşte în armată. S-ar crede că nu mai există ingineri militari altundeva decât la curțile italiene. Domnule căpitan, eu sunt originar din Gross Glogau, sunt luteran ca şi domnia-ta, sunt burghez e adevărat, nu gentilom scăpătat, nu te supăra, ştiu cum a desfăşurat procesul baronetului Nikolaus Theil de Murau şi cum a fost răpit baronatul strămoşesc - şi de aceea am cerut să fiu repartizat la compania de archebuzieri styrieni... Uite, domnule capitan, ca să-ți câştig

încrederea, trebuie să-ţi spun ca până acum majestatea sa imperială a dorit să cunoască exact situaţia din acest principat şi...

- Pe toţi dracii, şi?

- Şi foarte abilul nunciu Alfonso Carillo l-a sfătuit pe principele Sigismund să reţină toţi diplomaţii imperiali. Aşa că nici reverendul Cornelius de Nona, canonic de Udria şi arhidiacon la biserica Ieronim de Ripeta din Roma...

- Mai precis Alexandru Cumulovici...

- El! Şi nici Ioan de Marini Polli n-au ajuns aici să vadă ce-am văzut eu.

- Deci?

- Deci voi face tot ce este posibil să cunosc viaţa, obiceiurile şi gâdurile acestui principe, în aşa fel încât să-mi pot sluji suveranul care se lasă tras pe sfoară de toţi italienii şi albanezii şi valonii care-i storc vistieria. Uită-te numai la jocul acestor doi albanezi renegaţi: Georgio Basta, generalul imperial, şi Sinan Paşa, marele vizir.

- *Mein Gott,* ce vrei să spui *Herr Doktor?*

- Nimic altceva decât adevărul. Se joacă de-a războiul, dragul meu baronet. Pe banii celor doi suverani şi cu vieţile soldaţilor. Uliul acesta Georgio Basta îi smulge trei cetăţi lui Sinan, iar anul viitor, ţi-o jur pe Biblie, Sinan va smulge lui signor Georgio exact cele trei cetăţi pierdute cu un an în urmă. Soldele, onorurile curg, jaful îi îmbogăţeşte şi Mansfeld, cel mai bun general al imperiului, e ţinut prin intrigi, la comanda câtorva regimente prăpădite... Pe legea mea, majestatea sa are mai multă nevoie decât oricând de acest *«Il Valacho»* care de doi ani...

Ultimele cuvinte se pierd în ropotul des al unui pâlc de cavalerie, care-i depăşeşte la galop. În fruntea gărzii, cei doi styrieni reeunosc silueta principelui. Doctorul în medicină Balthazar Walther are vreme să-i vadă eşarfa şi pelerina purpurie care-i flutură pe umeri.

- *Il Valacho,* şopteşte, descoperindu-se cu un gest pe care nu şi-l poate explica.

*

- Pe inima Madonei, signor Mantovano, mi-e somn.

- Minţi, cavalere.

- Hm! S-ar putea să şi mint. Dar dacă îndrăznea să mi-o spună oricine altcineva decât signoria ta...

- Micul meu Cosma Capponi, oricât ai fi de toscan, n-ai trecut prin scoala intriganţilor florentini şi dacă Granduca se-ncrede în talentele tale de diplomat, cauza pe care i-o serveşti e pierdută dinainte.

- *Madonna!* Împingeţi lucrurile prea departe, signor Vicenzo Bombardier Mantovano. Explicaţi-vă.

Harabaua uriaşă a comandantului artileriei voievodale, trasă de opt cai voinici, acoperită cu polog de pânză de corabie fiartă în ulei de in, hurducăne ţăcănind din bucşele de fier. Cei doi cavaleri italieni stau tolăniţi pe nişte pilote. Perdeaua ridicată lasă să se vadă crupele cailor rotaşi, spinarea surugiilor, şi deasupra cerul de august acoperit cu stele strălucitoare. Signor Vicenzo Bombardier Mantovano ciuleşte urechea. Tropotelor monotone ale cailor de ham li se adaugă un alt tropot, lejer, care nu poate fi decât al unui cal de şa. Simte neliniştea bravului condotier Cosma Capponi, zâmbeşte şi se pregăteşte să savureze scena al cărui martor a mai fost de două ori până acum.

- Dacă domniei-tale nu-i este somn, mie îmi este somn în lege, cavalere. Trebuie să recunoşti că pentru artilerişti a fost o zi puţintel cam neobişnuită.

Comandantul artileriei şi inginerul ei şef se-nveleşte cu mantaua, îşi trage pălăria pe obraz şi făcându-şi loc în pilotă oftează adânc, pregătindu-se vizibil pentru somn. Acelaşi lucru îl face în mod demonstrativ condotierul. Mormăie, mârâie, îşi trage spada alături şi, întorcându-se pe jumătate, îi agaţă de gardă o pungă de piele. Apoi, mârâind şi mormăind în continuare, apucă spada de teacă şi o împinge spre codârla harabalei, sprijinind-o pe lada cu instrumentele signorului Mantovano. Nu se mai aud decât potcoavele ţăcănind pe drumul uscat, scârţâitul osiilor şi de foarte departe zgomotele miilor de oameni şi cai în marş... Signor Mantovano aproape aţipise. Fusese o luptă de artilerie cu totul neobişnuită. După şarja din zori, condusă de principele Mihail şi intrarea în dispozitiv a celor două oştiri, deschisese foc cu cele zece piese de artilerie uşoară, turnate de el la Târgovişte. A tras douăsprezece salve cu efecte ucigătoare, până când turcii au asaltat poziţia artileriei şi i-au smuls tunurile din mână. A pierdut şase artilerişti. Mult. Principele a reuşit la sfârşitul zilei să-şi redobândească artileria. A fost o nebunie incredibilă... Aha! Începe comedia. Ţăcănitul calului de şa se apropie din spatele harabalei. Probabil este artificierul Ion Lumânare... Numai el poate să se apropie nestingherit, făcând parte din comanda artileriei. Perdeaua din spate se ridică - ei drăcia dracului, i-a verificat legăturile el însuşi - o simte după curentul de aer care-i izbeşte barba, apoi se aude clinchetul nedibaci al unor obiecte metalice lovite de codârlă. Cu o mişcare lină, condotierul Cosma Capponi împinge spada spre înapoi. Aude gâfâitul uşor al omului trecut din şa în haraba, înjurăturile înfundate ale camaradului său, atunci când Ion

Lumânare face zgomot, apoi Cosma Capponi îşi retrage spada, se aude clinchetul unor monede, un mormăit satisfăcut şi nu peste multă vreme bravul condotier începe să sforăie în lege. Vicenzo Bombardier Mantovano îşi încrucişează palmele sub ceafă. A fugit din Mantova natală şi-apoi din Roma de groaza Inchiziţiei. Prietenia cu Galileo Galillei şi Giordano Bruno îl va pierde mai devreme sau mai târziu. Dar până atunci va putea lucra nestingherit la curtea acestui principe tolerant, la partea din lunetă pe care i-a încredinţat-o maestrul, lunetă care nu poate fi lucrată în întregime la Pisa, din pricina spionilor papali... Este de necrezut unde poate duce intoleranţa (îşi aduce aminte de unul din discursurile fulminante ale lui Giordano Bruno împotriva scolasticii, când în sală n-au mai rămas decât trei oameni şi oratorul) şi până unde s-a diformat dogma. Ah, dogmele... Stupiditatea crâncenă şi totalitară a unui adevăr limitat, canonizat şi sanctificat, capabil să jefuiască fiinţa umană de cel mai nobil atribut al ei, libertatea gândirii. Şi ce arme jalnice foloseşte împotriva acestei sublime raţiuni umane: lanţul, temniţa, eşafodul, rugul. Unde este epoca tuturor cutezanţelor gândirii, epoca lui Leonardo, magnifica epocă a lui Il Magnifico, ori a divinului Michel-angelo? Recită în gând:

«Durerea, doamnă, izbucnind întreagă,
Ne-omoară ca pe hoţul ce se zbate
La moarte dus, cu genele-ngheţate,
Dac-o minune mare nu-l dezleagă... »

Ah, Michelangelo!... Montaigne e mort de trei ani. Tintoretto a murit anul trecut. Cu el a murit ultimul maestru şi s-a născut cel dintâi capitulard. Tintoretto nu ne mai recunoaşte dreptul să fim stăpânii. Tintoretto recunoaşte atotputernicia supranaturalului, Tintoretto, veneţianul, s-a speriat poate de forţa confreriilor, abandonând omul... Doamne, Dumnezeule... Ce simplu este să fii Cosma Capponi. Ai vârât în punga de piele un raport asupra situaţiei de la curtea lui Sigismund, cu ultimele veşti culese din tabăra lui Albert Király şi-n locul raportului, Ion Lumânare a lăsat zece asprii de argint. Mâine, ori poimâine va sosi un călugăr-soldat şi-atunci veştile cele mai fabuloase vor lua calea cetăţilor italice şi a tipografiilor unde se tipăresc *«Aviso»*-urile. Banii pentru aceste veşti vor fi trecuţi în contul cutărei bănci, pe numele bravului Cosma Capponi, care visează, alături, cine ştie ce echipaje luxoase în Toscana natală. Signor Vicenzo Bombardier Mantovano se-ntreabă dacă Fra Giuseppe Pisculo da Melfi, pe care-l aşteaptă poate chiar mâine, are să-i aducă cele patru lentile comandate la Veneţia cu cinci luni în urmă, şi-adoarme brusc, cu imaginea propriului său portret pictat acum cinci ani de duelgiul şi nestatornicul Caravaggio.

*

Postelnicul Preda Buzescu trage cu coada ochiului la cei trei făclieri care călăresc în spatele stegarului. Codrii dinspre Crângurile se lasă spre stânga, şleahul începe să urce colinele între care curge Argeşul, mai au câteva leghe până la tabăra mare de la Copăceni şi cu toată dragostea lor pentru Mihai îi aşteaptă cu îngrijorare pe ceilalţi. Cei trei făclieri se văd în noapte de ochii care vor să vadă. Cel dintâi vine la galop scurt bătrânul Mihalcea banul. Se ţine-n şa, de parc-ar avea treizeci de ani, nu aproape şaizeci. Nu i-a căzut niciun dinte diavolului şi nici zalele nu le-a lăpădat.

- Crâncenă luptă, spune şi-şi trage calul scară la scară.
- Crâncenă.
- Unde mi-e ginerele, boierule?

Obrăznicia asta n-a putut-o suferi niciodată. Nu se ştie ce-o fi făcut în Chios, unii spun c-a vândut măsline şi peşte, alţii c-ar fi avut vii, aici a ajuns ban al Craiovei şi-i vorbeşte lui, stâlpului Buzeştilor, celor înrudiţi cu casa Wizniewieki, descendentă din marii duci al Litvaniei, din care-şi trage spiţa însăşi neamul Yagellonilor - îi vorbeşte lui ca unui bănişor de Mehedinţi... Alte galopuri şi, înainte de-a ajunge la mijlocul colnicului, iată-i aici, de-a stanga şi dreapta lui pe toţi boierii olteni, aşezati după ani şi cinuri: al doilea logofăt Stoichită din Strâmba Gorjului, Bădican spătarul din Greci şi el ginere al banului Mihalcea, paharnicul Manta care se gudură tot pe lângă Mihalcea, pe urmă cei în slujbe mai mărunte, ori numai boieri stăpâni de moşii de la Dunăre până-n munţi. Îşi trag caii în rânduri şi Preda Buzescu se vede înconjurat de câţiva zeci de călăreţi, unii în zale, alţii în coantăşe, purtând însă toţi coifurile de luptă orientale, rotunde, cu nazalul ridicat şi cu apărătoarea de ceafă din zale fine căzută pe umeri. Preda Buzescu îi simte neliniştiţi şi-i lasă cu neliniştile, până când îi vine bine.

- Unde-i Şerban, paharnicul? întreabă gros.
- Îl văzui pe lângă măria-sa!
- Aşa se şi cuvine... Unde-i spătarul Calotă Bozianu?
- Tot acolo... Îl duse pe hotnogul de roşii Matei (care-şi zice Băsărabă) să-l firitisească măria-sa, pentru sângele de-l vărsă azi.
- Îi e cumnat. Aşa se cuvine. Da' marele vornic Ivan Norcea?... Da' Udrea Băleanu?... Da' marele vistiernic Theodosie Rudeanu?

Tropotul cailor la pas, scârţâitul şeilor şi-atât. Sunt deci la Mihai, nu aici. Îşi fac jocul pe socoteala Buzeştilor. Nu spune nimic pentru că nu se vâră în trebile politiceşti. Astea sunt ale lui Radu, mezinul neamului, cel umblat în lume.

- Care-l văzu din voi pe boier Dan? Ai ?

Un glas răguşit din cel din urmă rând de călăreți:

- Eu, naş Predo!
- Care esti?, întreabă postelnicul fără să se întoarcă în şa.
- Pas, Marine, n-auzişi?

Călăreții fac loc. Face loc şi banul Mihalcea.

- Eu, naş' Predo!... Marin Ogrezeanu de la Romani.
- Zi-ne şi nouă cum îl văzuşi?
- Îl văzui când mă repezi boier Radu să mă ațiu în dosul taberii. Era alb, îi clănțăneau dinții şi din ochiul ăla teafăr vărsa flăcări. - Încotro boier Dane, zisăi... - Pe-aici, zise... - Luaşi turcu în coada calului, zisăi... - Ia-l tu intre urechile calului, zise... Cine eşti?!... - Păi sunt al de Marin Ogrezeanu, hotnog în oastea Buzeştilor... - Te văd isteț, Marine... Şi istețul cugetă la mâine, dar mai ales la poimâine, pentru că azi a fost... Dă-mi cale slobodă şi spune-i postelnicului (Marin Ogrezeanu tuşeşte în barbă, pentru că boier Dan spusese de fapt Radului Buzescu, curva) că mă trag la moşii că s-a copt grâul şi se scutură...
- Şi tu? De ce-l lăsaşi să treacă?
- De, naş' Predo, ştiu şi eu? ! Poruncă să-l opresc n-avui...

C-aşa-mi porunci boier Radu... Ațintе-te, mă Marine, în dosul taberii şi mai vezi şi tu ce se-ntâmplă... Asta o văzui...

- O luă spre Copăceni?
- Ba! O apucă spre Comana...
- Eh, spune cineva din rânduri... Suntem la răscruciuri şi ce-avem noi cu al de boier Dan?
- Bine, Marine... Pupă mâna şi să treci mâine pe la cortul meu.
- Săru' mâna, naş' Predo... Trec!

Dintr-o latură a şleahului, acoperită cu bunget, s-arată trei călăreți. Atât de năpraznici, încât boierii olteni apucă săbiile...

- La loc! porunceşte Preda Buzescu...

Unul dintre călăreți poartă mantie albă de mătase şi coif spaniolesc suflat cu argint, licărind sub lumina palidă a lunii. Banul Mihalcea îşi împinge calul din pinteni...

- Te-aşteptam Radule, spune cu glas de bas...

Îşi pune o mână în şold şi se-ndreaptă în şa. Radu Buzescu îşi struneşte calul. Peste cuirasa uşoară, de argint lucrat în relief la Florența, modă răspândită la toată nobilimea europeană, poartă o eşarfă lată de mătase sângerie la care are prinsă sabia. Înalt, cu trăsături prelungi şi subțiri, clucerul trece în dreapta fratelui său, Preda, căruia îi sărută mâna. Banul Mihalcea se gândeşte la fiica lui, Maria, la nunta lor, când au ieşit din biserica de la Cepturoaia, erau doi zei, Apollon şi Venus, coborâți să-nfrumusețeze viața - aveau şi el şi Buzeştii moşii hotar în hotar şi era mai bine pentru toți ca să fie şi neamuri...

- Ce zice Kir Albertu?, întreabă cu tonul poruncitor care-l scoate din scări pe cumnată-su, Preda Buzescu.
- Nu se mai bate în câmpie, tată...
- Atunci?
- Atunci lăsăm țara şi ne tragem în munte.
- Vorbişi cu măria-sa, Radule?
- Vorbii, neică...
- Ce facem?
- Lăsăm jumătate din oameni să treacă Oltul.
- Şi Mihai?
- Zice Kir Albertu că se strânge oastea de dincolo, neică.
- E bine aşa, şopteşte postelnicul Preda Buzescu, multumit.

Radu Buzescu îşi priveste socrul. Grecul a-nchis ochii şi se face că moțăie. Tac toți călăreții din stânga şi dreapta. Oricât de încet le-a mărturisit gândurile stâlpul neamului, l-au auzit, pentru că pe ei s-au auzit. Demonstrațiile lor la Dunăre, bărbăția cu care-au tăiat cetele de akingii trecute-n pradă spre Caracal, faptul ca Sima, nevasta fratelui său Stroe, veghează cu sabia aurul trimis lui Mihnea Turcitu şi speranța lui că-l vor ajuta la o eventuală schimbare de domnie, toate astea, ca şi rațiunile politice ale Porții, au făcut ca Sinan să nu treacă Dunărea pe la Vidin, cruțând astfel banatul Olteniei şi averile lor. Sinan va ocupa Muntenia, va răşlui cetatile boierilor din partida ostilă lor, şi-i va sărăci pentru câtiva ani. Are ştiri sigure că oastea lui Sigismund se concentrează la Braşov şi că cel mai târziu într-o lună şi jumătate va fi peste munți... Până atunci, Dumnezeu să-l ierte, dar nu-l pot ține pe Sinan în piepturile lor... Ar fi o nebunie să-şi toace călăreții în câmp

deschis. Albert Király este un căpitan chibzuit şi-n această luptă, cu Sinan, cu timpul, cu Mihai, cu partida boierilor vechi, stafidiţi în raporturi umile cu Înalta Poartă, rămaşi doar crescători de porci, de oi, de vite şi mai puţin de grâne, frica lui de luptă îi convine de minune, îi este cel mai bun aliat... Radu Buzescu îşi scoate morionul, pe care i-l ia unul din oamenii de oaste. Adierea uşoară venită dinspre codrul Vlăsiei îi răcoreşte fruntea. Călăresc în tăcere, unii moţăie în şei. Calul fratelui său se coseşte şi-atunci îşi loveste crupa de crupa lui Vifor, armăsarul lui lipiţean, şi ziua de astăzi, ziua Cuviosului Maxim Mărturisitorul, se va înscrie cu slove de aur în Cronica Buzeştilor... Au dat voievodului oastea şi bărbăţia lor sub sabia a doi Buzeşti: Preda şi Radu, în vreme ce un al treilea Buzescu l-a reprezentat în fata tuturor curţilor princiare, pe lângă Sigismund Báthory: Stroe Buzescu, sfetnicul şi însoţitorul micului principe Pătraşcu... Politica lui, Mihai este politica lor, şi după acest război, ei bine, după acest război, Mihai va fi al lor mai mult decât ar fi dorit-o, poate...

- Staţi, comandă Preda Buzescu.

Înainte ca ceilalţi să se dezmeticească, Radu Buzescu pune pinteni şi tâşneşte la galop viu. Vifor este al treilea cal pe care-l schimbă. Nechează vesel, stârnind forfotă la călăreţii care se-nvârt în jurul prepeleacului din vârful colnicului... L-a recunoscut pe Mihai, după statură. Panta este dulce, împădurită şi din vârf se văd luncile Argeşului şi oglinzile lui poleite de lună, şi dincolo, marea de focuri a taberei mari din Copăceni. În contrapantă trec hurducându-se harabalele sotniilor căzăceşti şi pe marginea şleahului, pedestrimile de ferentari şi darabani... Radu Buzescu îşi struneşte amăsarul. Dintr-o privire îmbrăţişează scena. Vărul lor, comisul Radu Florescu, lângă Mihai şi-n spatele lor vistiernicul Theodosie Rudeanu, marele vornic Ivan Norocea, marele spătar Calotă Bozianu rănit în umărul stâng, cu braţul legat la gât cu o eşarfă. Adică toţi cei care până mai ieri în umbră doresc astăzi să-şi cucerească boieriile şi averile cu sabia. Voievodul se face că nu-l vede. Strigă celor doi oşteni din vârful prepeleacului:

- Gata?

- Gata, măria-ta!

- Puneţi foc!

Radu Buzescu tresare. La asta nu s-a gândit. Iată că Mihai se gândeşte. La toate se gândeşte. Acolo sus, în vârful prepeleacului, este una din ciugile mari din lanţul ciugilor care pleacă de la Dunăre spre Cetatea de Scaun. O roată mare împletită din paie, tăiată de o săgeată din paie care arată cu vârful spre Bucureşti. Se aude limpede cum unul din oşteni scapără amnarul. Radu Buzescu trage cu coada ochiului la Mihai. Încruntat sub gugiumanul cu surguci din pene de cocor, ostenit, cu trăsăturile căzute, voievodul priveşte cu o fixitate stranie flăcările care se-ncolăcesc în jurul săgeţii de paie. Într-o clipită cercul de foc, tăiat de săgeata de foc, adică semnalul de primejdie care vine de la Dunăre spre Cetatea de Scaun, stăpâneşte vârful prepeleacului. Vâlvătaia se ridică în noapte, limpede, dominând întunericul.

- S-a văzut, măria-ta, spune marele vistiernic Theodosie Rudeanu.

Mihai se-ntoarce-n sa. Spre Adunaţii-Copăceni, apoi spre Mogoşeşti şi Grădiştea, spre Stăneşti şi Dărăşti se-aprind, unele după altele, ciugile vestind primejdia. Distincte cele mai apropiate, puncte luminoase cele de dincolo de luncile Argeşului şi codrii... Nu mai răsuflă nimeni. Mihai se descoperă. Îşi face trei cruci repezi.

- Iartă-mă, Doamne, sopteşte, şi Radu Buzescu îi vede privirea de halucinat pierdută-n gol.

- Mântuie-ne, Dumnezeule, şoptesc ceilalţi, închinându-se.

Izbucnesc clopotele. Unele aproape, parcă din inima pământului, altele stinse, ca un ecou. Clopote trase în dungă, rar, a primejdie şi a tângă.

- Parc-ar plânge sufletele morţilor, spune voievodul. Îşi îndeasă gugiumanul pe frunte, pune pinteni şi coboară la galop spre Argeş.

Clucerul Radu Buzescu îşi joacă calul pe loc. Cei doi ostaşi coboară din prepeleac. Sar de pe scară direct în şei. Preda Buzescu s-apropie la trap domol.

- Putea s-astepte până mâine noapte, Radule, îi sopteşte, privind gânditor ciuga care se mistuie în întuneric.

6

Nimic din toate astea nu este adevărat, după cum nu este adevărat nimic din tot ce a crezut şi a visat, şi a sperat, arzând în el ani de zile, stăpânindu-se ani de zile, uitând ani de zile taina mărturisită de maică-sa, taina care şoptită de alţii ori de el însuşi la vreo petrecere, purtată la urechile lui Alexandru de neprieteni, era să-l scurteze c-un cap. Este sau nu os din osul lui Pătraşcu cel Bun şi dacă este, pentru că prea-l ard trebile de obşte, prea-i simte-n el pe ceilalţi voievozi urcând prin Ţepeş spre Mircea Bătrânul, dacă i-a fost orânduită de Dumnezeu povara domniei în această ţară, pentru care se bat trei puteri ale vremii, turcii, polonii şi Sfântului Imperiu, şi dacă există în fapt o cauză creştină, adică sfânta slobozenie a fiecărui popor să fie el însuşi prin vreme, cu obiceiurile şi credinţele lui, sfânta slobozenie intrată în sânge până-ntr-atâta încât fiecare bărbat este gata să se lase tăiat în patru pentru ea, dincolo de orice teamă omenească,

atunci, dacă toate astea sunt adevărate şi sfinte, pentru că trebuie să fie ceva sfânt în viată, altfel am trăi ca fiarele.

Doamne Dumnezeule, iată-mă în genunchi la picioarele şi la mila ta, călăuzeşte-mă, povăţuieşte-mă şi iartă-mi sângele ostaşilor mei pe care l-am risipit, Doamne, nu pentru gloria mea deşartă, nici pentru mărirea mea, nici pentru sporirea averilor mele, Doamne, l-am risipit risipindu-mă pe mine însumi, m-am dăruit gândurilor mele cu fapta, cu trupul şi cugetul, atunci de ce când mi-ai dăruit biruinţa deplină, de ce să fiu vândut de cei cărora le sunt ca un părinte, iartă-mă Atotputernicule că n-am învăţat nimic din viaţa sfântului tău fiu, cel vândut de Iuda pe treizeci de arginţi, şi nimic n-am învăţat din lăpădarea apostolului Petru, şi-acum dau ţara turcilor şi-aud mereu, şi mereu, şi mereu gemetele celor chemaţi de pământ şi plânsetul muierilor şi jalea fânaţelor luate-n copite de spahii şi iată, Ziditorule, că nu s-a surpat cerul peste Sinan, cel ce s-a lăpădat de dreaptă credinţa ta şi nici s-a deschis pământul să-i înghită oştile păgâneşti, şi nici dreptatea noastră sfântă călcată-n copite nu l-a trăsnit pe vizir, nici bulgarii nu s-au sculat cu mic cu mare să-l înece în Dunăre, iar tu Făcătorule stai neclintit în slava ta de Savaot, de şaptezeci şi şapte de ori câte şapte, iartă-mă, poate asta să fie crucea mea, Părinte, crucea pe care mi-o port şi numai tu şi cu mine ştim cu câtă sângerare şi cu câtă jale şi cum n-aş vrea decât să-i văd pe toţi arzând la gândul unor împliniri întru slobozenie, Doamne, ajută-mă să-nţeleg ce nu-nţeleg alţii, că asuprind eşti asuprit, că tălmăcirea învăţăturii «cine scoate sabia, de sabie va muri» se cere de la veacuri, nu de la zile, atunci când e vorba de soarta noroadelor şi că, lăpădându-mă eu de orice gând care să nu fie legat de creştinătate, să nu fiu judecat, Doamne, de pizmaşi mărunţi, cu gândul înalt numai până la streaşina conacelor - Atotînţelegătorule - ce singur sunt şi cum mă doare singurătatea asta, cum urlă-n mine ca un lup flămând şi cum nu de fier şi de otravă mă tem, ci de ea mă tem Părinte, pentru că om sunt şi prea grea povară pus-ai pe umerii mei ostăşeşti, grea povară de gânduri, grea povară de durere, grea povară filozoficească, atunci când ai îngăduit minţii să judece, inimii să simtă, dorului să plângă, măreţiei să cheme fapta şi fapta să cheme slava, iar voievodului să se desprindă din azi şi să cugete-n veşnicie; că poate a avut mai multă dreptate fratele meu Petru Cercel, bătând toate curţile Evropei şi-nchinând versuri scăpărătoare Henrietei de Valois, regină de Navara şi de-un an regină a Frânciei, poate a-nţeles el mai mult din crugul veacului ăstuia decât am înţeles eu, legatul de pământul strămoşesc, precum urmaşii lui Cain de omorul lui Abel; şi dacă Petru şi-a lăsat capul în mâinile gâzilor din Istanbul, pentru ruperea lui de ţară, eu, cerescul meu Părinte şi Domn, eu Mihail Voievod al Ţării Româneşti, eu unde-am să mi-l las?... Primeşte, Doamne, acest pahar amar de la mine şi uşurează-mă de arşiţa care mă mistuie şi-ntăreşte-mă să pot purta povara asta cumplită a ţării mele şi jalea ei şi blestemele ei... Şi iartă-mă, Doamne, pentru slăbiciunile mele, şi iartă-mă, Preabunule, pentru mâniile mele, şi iartă-mă, Atoatevăzătorule, pentru patimile mele omeneşti...

Rămâne în genunchi în faţa tetrapodului suflat cu aur, pe care este deschis tripticul lucrat într-o monastire gruzină în email albastru, verde şi în argint, avându-l în mijloc pe Isus, în stânga pe Sfânta Fecioară şi în dreapta pe arhanghelul Mihail. L-a purtat cu el în toate călătoriile prin Evropa şi Asia, în Gruzia şi în Armenia, l-a purtat cu el în toate luptele şi în războaiele de care are parte de doi ani de când este domn. Nu-l aude decât târziu pe vătaful Simion care tuşeşte şi se frământă în pologul cortului. Pe tetrapod arde o singură lumânare de ceară. Sub triptic, o căţuie cu câteva bucăţi de anafură. Ţine postul Sântămăriei şi parcă-şi simte cugetul mai slobod.

- Veşti de la Nikifor Parasios, măria-ta...

Voievodul se ridică greoi. Nu şi-a scos nimic din îmbrăcămintea cu care s-a luptat, în afară de armură. Îşi simte cămaşa scorţoasă, pantalonii lipiţi pe pulpă, cizmele frângându-i glezna. Simion a avut vreme să aşeze lângă scaunul florentin steagul sfânt al profetului, cu mătasea desfăşurată, alte zeci de tuiuri şi bairace de spahii şi ieniceri, coifurile şi platoşele paşilor şi sangiacilor despicaţi de el, câteva iatagane cu gărzi bătute-n nestemate... Nikifor Parasios din Tricala, ori Nikifor Dascălu, atotputernicul protosinghel de la patriarhia constantinopolitană, cu o soră în haremul sultanului şi văr cu soţia lui Sinan paşa. Nikifor Parasios în casa caruia a găzduit la Istanbul, plecat deopotrivă la sfat filozoficesc, ca şi la aventuri galante în Pera, ori Fener, ori în insule, ori prin saraiurile puternicilor din Istanbul. Noaptea cu lună sub zidurile batute de apele mării Marmara şi Nikifor Parasios cântând «Ochii tăi negri», acompaniindu-se cu ghitara, el stând la cârmă cu şcotele vriei strânse, gata să prindă vântul din Anatolia, făcliile în turn, ceva negru zburând prin întuneric, ţipătul deznădăjduit, plescăitul apei, bulbucitul şi focul de archebuză, Parasios sărind peste bord luptându-se s-aducă la sandal sacul din piele de bivol din care-au scos-o pe frumoasa Madiha, cu un hanger înfipt în vintre, încă caldă, încă răsuflând, îndurerată şi-nsângerată şi murindu-le pe braţe, în vreme ce curentul îi îndepărtează de Kinali Ada, insula pe care Parasios o numea cu numele ei grecesc: Proti. Şi-acum îi rasună în urechi râsul lui Ismail Nuran Yerli pe vremea aceea mai marele arsanalelor unde se construiau bastimentele flotei de război - o poveste de dragoste tristă, au îngropat-o pe Madiha în taină, spre zori, în nisipul coastei anatoliene, pe lângă Büyukyali, între rădăcinile unui sicomor singuratic. Umbletele lor de zi

şi de noapte, mai ales de noapte, pentru că atunci rămâneau stăpâne zidurile şi zidurile vorbeau numai şi numai de gloria Bizanţului, începând de la Turnul de marmură, pe toată coasta Propontisului scăldată în lumina uleioasă a mării pe care se legănau caicele şi galerele, fie la port Eleutherlus, ori la port Heptascalon şi mai aproape de palatul lui Justinian, la port Contoscalion şi Sophianus - străji rare, caraule şi mai rare şi de jur împrejur amintirile Bizanţului păstrate cu veneraţie în acest nepot de preot bizantin - Forumul lui Arcadius, hipodromul, apeductul lui Justinian, o lume, o altă lume de care se simţea legat sufleteşte, o legătură ciudată pe care nu şi-o putea explica atunci decât prin anii petrecuţi la Istanbul la unchiul Iani, capuchehaia ţării pe lângă Înalta Poartă, dar pe care şi-a explicat-o mai târziu când l-a întâlnit pe fratele său domn al ţării şi acesta i-a vorbit pătimaş de arta italiană şi bizantină, de vechii meşteri bizantini zugravi de icoane şi de meşterii italieni - mereu avea ochii sufletului aţintiţi spre civilizatia apuseană acest prea frumos Petru Cercel care-a clădit palatul de la Târgovişte, secătuindu-şi vistieria şi şi-a zugrăvit ibovnica în chip de Sfânta Fecioară spre spaima bărboşilor de boieri, umplând palatul de ghitarişti napolitani şi cavaleri florentini, de mobile şi oglinzi veneţiene, ca mai apoi pielea lui umplută cu paie să-i fie trimisă lui Mihnea Vodă. Biruise Chiajna în lupta din sarai şi favoritul Catherinei de Medicis şi al fiului ei regele Henric III al Frânciei, cu toată intervenţia lui de Germigny, ambasadorul frânc la Poartă, a trebuit să plătească cu capul cutezanţa sa de a smulge Ţara Românească din păienjenişul ţesut la Dunăre şi a o apropia de ţările romane, surorile ei fireşti.

Şi acest Nikifor Parasios, care-i trimite vorbă din tabăra lui Sinan, prieten încă de la Padaua cu Petru, i-l aminteşte dureros pe cavalerul învăţat şi fermecător care n-a ştiut cum să aducă apusul aici şi nici drumul care trebuia urmat ca înţelegerile de aici să ajungă la binefacerile apusului... lumânarea îşi fâlfâie lumina palidă, mişcând umbrele gândurilor lui peste trofeele câştigate în luptă.

- Adu-mi olăcarul, Simioane...

Rămâne rezemat cu cotul de tetrapod. Priveşte chipul profetului zugrăvit pe mătasea verde şi se gândeşte la fanatismul urdiilor care se aruncă în luptă, urmând acest chip de înţelept. Pe sub polog se strecoară în cort o arătare cocoşată şi şchioapă, zdrobită parcă de greutatea turbanului şi a pelerinei de mătase. Arătarea scoate un sughiţ ca de plâns, îi cade la picioare şi-i sărută cizmele pline de praf şi de sânge închegat.

- Franco!

Omul se adună la picioarele lui. Voievodul îl ridică de subsuori. Franco, pajul surorii mai mici a favoritei Baffa Safiyé - ajunsă sultană după ce corsari turci au răpit-o din Corfu, era fiica fostului guvernator Venetian Safigi Baffa şi-l conducea pe Amurat după interesele Veneţiei - care slujindu-şi stăpâna cu credinţă căzuse în mâna lui Ferhat paşa, pe atunci mare vizir, fusese supus torturilor, i se sluţise nasul, i se tăiaseră urechile, omul nu mărturisise niciunul din secretele sultanei şi fusese salvat de Nikifor Parasios, pe care-l slujeşte cu credinţa disperării.

- Franco!

- La picioarele voastre, monseniore.

Vorbesc în levantină. Mihai simte gustul limbii acesteia de bazar şi port grecesc, înmiresmat şi iute.

- Unde-i stăpânul tău, Franco?!

Lumina tremurătoare a lumânării cade pe chipul mutilat al pajului, smulgându-i un surâs chinuit.

- Aici, monseniore... La trei paşi de cort, la cai, să nu atragă atenţia.

- Franco!

- Pe viata mea, monseniore, Sinan şi ai lui nu ştiu nimic... Am plecat la Urdi Alai să petrecem cu femeile. Stăpânul are acolo o codoaşă din Cipru, cu cinci harabale de hetaire şi dansatoare pentru timarioţi... De la Şerpăteşti am trecut în codru şi la Comana am căzut în mâinile ostenilor tăi... Să-l chem?

- Simioane!... Ai grijă de cai. Dă-le ovăz. Întăreşte străjile. Ia caii şi leagă-i lângă ai noştri. Schimbă-le şeile. Cine v-a văzut, Franco?

- Aproape nimeni. Eu am venit cu o haraba plină de robi turci.

Îi face semn vătafului, care iese ca o umbră. Atunci aude miile de zgomote ale taberei, tropotele pâlcurilor de călărime, scârţâitul carelor, paşii pedestrimilor, strigătele caraulelor, gărzile lui îndoind străjile, ţârâitul neostoit al greierilor şi răsufletul pripit, gâfâit al bietului Franco, îl aşteaptă pe Nikifor Parasios parcă temător. De ce i-ar mai putea fi teamă acum? Brusc, Franco îi cade din nou la picioare şi izbucnind în plâns îi sărută mâna. Îi simte lacrimile căzîndu-i pe dosul palmei.

- Mi-ai răzbunat toate umilinţele, toate chinurile, toate durerile, Kir Mihail, şopteşte Franco... Să te binecuvinte Domnul şi să ai parte de gloria lui Achile.

În clipa aceea, aproape neauzit, intră pe sub polog un bărbat înalt, subţire, cu trăsături acviline, care spune în greaca aleasă a constantinopolitanilor nobili:

- Bine te-am găsit, măria-ta.

Face o reverență adâncă şi când el îi deschide brațele, se grăbeste, împurpurându-se la față...

- Cu ce să-ncep, măria-ta?
- Cu ce-ncepeai odinioară, Nikifor!
- Este o-ntelepciune adâncă, aceea de a avea nostalgia trecutului, dar a te supune rigorilor prezentului. Faima măriei-tale a-nceput să acopere Balcanii, ca umbra unui vultur uriaş. Eu am ajuns protosinghelul patriarhiei ecumenice a Constantinopolului şi toată lumea mă crede cel mai mare intrigant din orient.
- Pe nedrept, Nikifor?
- Cine-o poate şti, măria-ta?...
- Zi-mi Mihail, cum îmi ziceai înainte.

Îl priveste drept în ochi şi vede-n ochii grecului fulgerarea aceea de mulțumire pe care i-o cunoaşte. Franco cercetează cortul, trece dincolo, în despărțitura unde doarme, adulmecă totul, se întoarce şi rămâne împietrit în fața steagului sfânt.

- *Madonna,* şopteşte schilodul... Am fost de față când l-au scos din Suleymanyie. Cu tabulhanaua, cu imbrohorul, cu beglerbegii şi o mie de imami...

Nikifor Parasios, aşezat pe un taburet la picioarele lui, se face că abia vede steagul sfânt. Pentru asta să fi venit? Încearcă să-şi stăpânească gândurile.

- Te-ascult, Nikifor, îi spune blând... Ce cauți în tabăra lui Sinan?
- Nu asta voiai să mă-ntrebi, Mihail... Voiai să mă-ntrebi ce zice Sinan, ce zic turcii de biruința ta de astăzi. Cum au primit înfrângerea? Pierderea steagului sfânt al Profetului! Ce vor face mâine? Şi dacă nu poate fi o scăpare pentru Țara Românească!

Îl recunoaşte pe Nikifor Parasios de acum trei ani. Ochii negri îi strălucesc, îşi frământă nările ca un cal de sânge ales înainte de a-i slobozi frâul.

- Poate că ai dreptate.
- L-ai zădărit pe bătrânul leu şi nu-şi poate scăpa capul după ce-a pierdut steagul Profetului, decât cu prețul Țării Româneşti şi al...
- Capului meu.
- Da... Au şi-nceput să curgă pârile către sultan, către ter - shane emini, şeful arsanalelor imperiale, şi ghiumish chane emini, inspectorul şef al minelor de metal, care nu-i sunt prieteni. Însuşi prietenul lui, Benvenisti Mozes, l-a trădat acum trei ceasuri. Am aflat printr-un om al meu că i-a scris despre înfrângere şi pierderea steagului sfânt lui David Sasi, astrologul sultanului, şi celuilalt doctor ovreu al sultanului, Solomon Tedeschi.
- Şi oştirea?
- Oştirea a tras o spaimă cumplită. Ienicerii spun că barda ta are puterea fulgerului şi că duhurile negre ale pădurii te apără de plumb şi de fier, ca şi pe Țepeş Vodă... Dar...
- Există deci un dar...
- Asta o spun astăzi. Sinan a descăpățânat câțiva colonei de ieniceri şi mâine ori poimâine vor fi din nou gata să moară pentru Allah, cu atât mai mult cu cât mâine se vor face plățile... Sinan are cassanele pline...
- Eşti ruda lui! De ce-l vinzi?
- Sunt ruda lui prin forță şi inteligență. Ştii bine că sunt trup şi suflet pentru cauza eliberării Bizanțului şi a întregii Hellade.

Nikifor Parasios îngenunche şi-i sărută mâna, cu acelasi gest lacom pe care l-a făcut Franco.

- Nu trebuie, îi spune şi-l mângâie pe creştet... «iată că a-ncărunțit neistovitul meu prieten, şi are să moară visând gloria renăscută a Bizanțului»...

Nikifor Parasios se aşază din nou pe taburet. Are ochii înlăcrimați.

- I-am scris lui Andronic Cantacuzino. El va vesti toată creştinătatea şi biruința ta va fi sărbătorită pe tot cuprinsul patriarhiei. Se vor trage clopotele la patriarhie, la Sfânta Irina, la toate monastirile din Athos, chiar sub archebuzele împărăteşti...

Cu glasul lui pasionat, Nikifor Parasios îi povesteşte că partida lui Sinan este mai tare ca oricând avându-l pe Curt aga şi Hasan paşa, beglerbegul Rumeliei, fiul lui Mahomed Socoli, pe Giafer paşa, eunucul ungur ajuns paşa de Tauris, pe Haidar, beglerbegul de Capadocia, pe Ibrahim paşa, al doilea vizir, pe muftiul Bostan Zadeh, pe Gerrah paşa, al treilea vizir, şi pe însăşi sultana Hasechi, fosta iubită a lui Petru Cercel, pentru care acesta şi-a primejduit capul, pătrunzând în harem.

El ascultă glasul acesta binecunoscut, plin de patimă, cuvintele date parcă prin untdelemn şi se întreabă de ce n-au putut constantinopolitanii să-şi păstreze cetatea lor minunată, fiind ei dăruiți cu multe din darurile dumnezeeşti?! Din neunire, din pizmă şi din trufie au pierdut-o. Tresare, pentru că Nikifor Parasios declamă cu glas plin, în italiană, una dintre cele mai frumoase poeme scrise de fratele său Petre Cercel:

«Potentissimo Dio del sommo, et imo,
Tu che creasti il ciel, la terra, e'l mare,
Gli angeli de la luce, et l'huom di limo,
Tu che nel ventre vergine incarnare... »

Cadența versurilor îl sugrumă... Poate este gelos, peste moarte şi dincolo de ea, pe viata scânteietoare a lui Petru...

... «Et che tu sia riconosciuto îl vero
Dio d'Israel, colui che Faraone
Somnerger fece furibundo e fiero»...

O clipă de linişte.

- Partida lui Sinan este partida islamului şi a războiului. Nu va învinge, pentru că, dincolo, pe lângă sultan, lucrează interesele străine, plătite cu aur greu şi conduse de Regnina, ambasadorul raguzan, care se sprijină pe cei trei bancheri, cei mai mari din tot Orientul: Benvenisti, Solomon Tedeschi şi David Sasi... Sunt meşteri neîntrecuți ai corupției şi intrigei. Ce n-au putut face ei până acum, ai făcut tu, astăzi. Soarta lui Sinan este pecetluită...
- Asta e tot, Nikifor?
- Asta nu este încă nimic, măria-ta! De câtăva vreme mă bântuie duhul apostolic, spune Parasios zâmbind subțire.

A rămas acelasi bărbat frumos, îşi îngrijeste barba şi mustățile cu uleiuri parfumate egiptiene şi poate jura că-şi dă buzele cu carmin, iar în urechea stângă poartă un inel de aur, precum pirații algerieni, şi în totul are mai mult înfățişarea unui spadasin decât pe a unui cuvios protosinghel.

- Ei, ei, spune zâmbind... Şi cu ce pot fi eu de folos duhului tău apostolic?!
- Cu multe, măria-ta... Dar mai-nainte de toate, cu luarea aminte a măriei tale.
- Franco, uită-te la stele şi spune-mi dacă putem bea un pocal de Chios?

Fără să se mişte din spatele stăpânului său, Franco spune că este trecut de miezul nopții. Atunci, fără să fie chemat, apare Simion, cu tava pe care este un pocal din aur masiv; încrustat cu rubine şi smaragde, şi amfora de lut în care se ține vinul de Chios. Vătaful ia credintă, gustând vinul. Umple pocalul. Abia atunci îşi dă seama voievodul că-i este gura iască şi că n-a pus picătură de apă pe limbă de-o veşnicie. Bea lacom cupa cu vin înmiresmat, după ce-o închină oaspeților. O dăruie pe rând, celor doi, cu mâna lui, lucru care-l mişcă pe protosinghel şi care nu-i scapă... Vătaful se retrage neauzit. Şi iată că prin gura lui Nikifor Dascălu prind viață gânduri mai vechi, poate plecate de la mitropolitul Dionisie Rally de Târnovo, ori de la Andronic Cantacuzino, dar mai curând de la el însuşi şi scrisorile schimbate cu cneazul Constantin de Ostrog al Ucrainei...

- Sinan paşa a prins în insule o caravelă spaniolă pe care se afla un iezuit şi acest iezuit avea sub sutană un săculeț din piele în care era o scrisoare a senatului Poloniei, măria-ta... Aşa se tălmăceşte prezența mea la picioarele măriei-tale...

Limpede şi curgător, Nikifor Parasios îi povesteşte cuprinsul scrisorii, adresată regelui Filip II al Spaniei. Polonia s-ar alia cu Sfânta Ligă împotriva Porții şi ar intra în război, dacă majestatea sa regele Filip II, împăratul romanilor Rudolf II şi sanctitatea sa papa ar jura să asigure Poloniei Țările Româneşti şi ieşirea la Marea Neagră, cu limanul Nistrului, Cetatea Albă şi Chilia. În cazul în care Constantinopolul va fi reluat de creştini, Polonia să aibă plutire slobodă pe Marea Neagră şi Mediterana, prin Hellespont şi arhipelaguri. Temeiul juridic al acestor cereri ar fi propunerea făcută lui Sigismund August de Republica Veneția acum 35 de ani, ca grânele poloneze să fie exportate pe Marea Neagră.

Mihai ascultă cu pleoapele lăsate. I s-au albit rădăcinile nărilor şi Nikifor Parasios, care-i cunoaşte fiecare fibră, ştie c-a nimerit în plin. Îşi coboară glasul cu un semiton, făcându-l mai insinuant:

- Maria-ta, Sinan paşa mă trimite în Polonia, la rege, să-i atrag atenția că jocul ăsta nu numai că-l dezonorează, dar îi poate aduce Hoarda de la Crâm până-n inima Poloniei, la un simplu semn al marelui vizir.
- Ieşire la Mare, peste Țările Româneşti, mârâie Mihai... Mai departe! Te-ascult!
- Asta este solia lui Sinan. Pe lângă ea, am alta: a înalt prea sfinției sale patriarhului şi a duhului meu apostolic.

Ascultîndu-l pe protosinghel, i se pare că vede mai limpede, acolo unde până acum bîjbîise. Vasăzică din pricina asta îl scosese Zamoyski din scaunul Moldovei pe Ştefan Răzvan şi-l aduce pe bulbucatul de Ieremia Movilă?! Joacă două cărți acest Sigismund de Wassa al Poloniei şi Şveziei: una a reginei Elisabeta din Inglitera, prin Barton, şi alta ar vrea-o a duşmanului ei de moarte, Filip II... Cam mari cărțile... Parasios spune cum mitropolitul Mihail al Kievului s-a dat cu polonezii, semnând Unirea cu Roma veche, făcând astfel jocul papei, împotriva patriarhului ecumenic, şi mai adevărat făcând jocul polonezilor împotriva înființării patriarhiei ruseşti care-ar vrea să ia sub oblăduire pe toți ortodocşii de limbă slavă, care după cum se ştie s-a

întemeiat la anul 1589... Episcopul Ghedeon Balaban de Liow şi Hipatie Pociej de Brzésc s-au şi închinat Romei vechi, semnând Unia. Aşa că duhul lui apostolic îl îndeamnă să-i combată cu argumente teologice, să ducă sfântul cuvânt ecumenic între ruteni şi ucraineni şi pentru asta va avea lipsă de sprijinul măriei sale pe lângă binecredinciosul mare cneaz Constantin de Ostrog şi fiii săi, Ianus de Ostrog, castelanul Cracoviei, deci stăpânul senatului, şi Alexandru de Ostrog, voievodul Volhiniei, apărătorii ortodoxiei. Regele Poloniei este slab şi mai mult cu gândul la Şvezia, mai departe de viesparul european, decât la Polonia. De partea regelui stau arhiepiscopul primat Karnkowski, partizanul papei, cneazul Radziwill care nu înghite tirania cancelarului Zamoyski, şi mai ales cneazul Constantin cu fiii săi. De cealaltă parte stă atotputernicul cancelar Zamoyski care are cu sine şleahta, dar mai ales pe iezuitul Petre Skarga, mare scriitor şi orator temut, autorul scrisorii către Filip II şi atletul papii în lupta pentru Unia rutenilor cu Roma...

- Cu acest iezuit Petre Skarga vreau să mă-ntrec în dueluri oratorice, măria ta, dar ca s-o pot face am nevoie de un salv-conduct al marelui cneaz, smuls regelui. Altfel risc să fiu ars pe rug. Şi, crede-mă, oricât m-ar bântui zelul apostolic, asta ar fi prea mult pentru biata mea credinţă şi bietul meu rol de protosinghel.

- Dac-ai şti că după biruinţă te-ar aştepta scaunul patriarhiei, te-ar speria rugul?

- O, măria-ta!... De ce-mi tulburi inima cu visuri niciodată de împlinit, spune Nikifor Parasios, zâmbind smerit. Cred că a meritat să-nfrunt primejdia şi să-mi caut vechiul meu prieten de tinereţe...

- Asta ai s-o judeci tu singur, Nikifor...

Voievodul se ridică cu o sprinteneală trudită. Trage colţul învelitoarei de mătase care acoperă colivia porumbeilor călători. Pe un scăunel mic, din abanos, un cufăr ferecat. Voievodul îl deschide cu cheia pe care-o poartă la gât. Scoate de acolo, stând cu spatele la cei doi, un inel de argint, cu cizelura fină, pe care este încrustat vulturul bizantin din aur. În cutioara de catifea roşie mai sunt încă cinci asemenea inele. Încuie cufărul cu grijă. Porumbeii călători, treziţi, uguie blând. Se-ntoarce în jilţ...

- Scrisori nu-ţi pot da, iubite al meu prieten Nikifor. În schimb îşi dau acest inel, pe care ai să-l arăţi marelui cneaz Constantin de Ostrog, apropiat inimii mele. Şi-acum ţine minte aceste cuvinte cu care-ai să-ţi începi vorbirea...

- Sunt numai urechi, măria-ta, spune Nikifor Dascălu, lăsându-se într-un genunchi la picioarele voievodului.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Preceas de ziuă. Spre Dunăre o geană zmeurie, deasupra ei alta chihlimbarie, apoi cerul de vară, verde şi adânc şi nesfârşit, cu Steaua Ciobanului licărind strălucitoare şi dedesubt pâclele plutind peste Argeş, alburii şi diafane, ori înfăşurându-se în trâmbe pe trunchiurile plutelor vechi din luncă, ori unduind dincolo, spre valea Sabarului şi o linişte atât de adâncă, încât îşi aude inima zvâcnindu-i neliniştită. Nikifor Parasios şi Franco s-au topit în noapte, ca şi când n-ar fi fost. Dascălu a adus cu el vânt rece. Îndoieli chinuitoare. Ştirile din tabăra lui Sinan muşcă. Poate este aici o urmă de mişelie. Când nu ştii, te-mbrobodeşti în neştiinţă şi uiţi. Dar când ştii, când vezi limpede toată urzeala menită să te piardă, când o vezi ţesută din vârful lăncilor pâlcurilor de cercetare ale lui Sinan, până-n saraiul împărătesc, şi din sarai la Bachcisaraiul hanului, la Curtea Moldovei şi-n Polonia, când Jigmond Bathor al Ardealului, care-a jurat alianţă veşnică, după ce i-ai închinat tot ce-aveai mai scump, demnitatea ostăşească a scaunului voievodal, se nunteşte şi te lasă singur în fata Urdiei numărând o sută de mii de săbii, când vezi toate acestea cu ochi limpede şi rece, poate, oricât ţi-ar fi de bărbată inima, să te apuce spaima. Şi numai credinţa în dreptate şi-n veşnicirea celor de-o veşnicie veşnice te poate îmbărbăta.

Stă în faţa cortului, numai în cămaşa albă de olandă şi-n cizme, descoperit, privindu-şi tabăra şi aşteptând răsăritul. Parcă de-o viaţă n-ar fi făcut altceva decât să-şi ducă oştile la luptă şi la izbândă. În faţa cortului de mătase purpurie, ieşită la soare, spălată de ploi, steagul mare al ţării înfipt cu hampa în pământ, abia vălurit de vântul zorilor. În stânga steagul lui de voievod, spada puterii domneşti ţesută în fir de aur pe câmp de azur, înconjurată de spice, şi în colţ, corbul Ţării Româneşti cu crucea în cioc. Gărzile, caii şi telegile curţii aşezate în semicerc, oştenii dormind pe sub telegi, şi jos, spre lunca Argeşului, ori în lungul şleahului spre Sinteşti, ori spre Sabar, pâlcurile de corturi boiereşti, galbene şi verzi şi albastre, fiecare cort având în faţă lancea cu steagul şi herbul neamului, frunzarele sub care dorm pedestrimile, şirul de harabale care-nconjoară tabăra ca un zid de apărare, străjile, corturile aliniate ale companiei de archebuzieri, o caraulă de cazaci călări undeva într-o depărtare, le vede de aici fundurile vişinii ale cuşmelor, apoi

căruțele slugeriei ieşind din luncă, acoperite cu ramuri de sub care ies hălci de carne şi deasupra cărora încep să roiască muştele.

O trâmbiță - recunoaşte deşteptarea sunată în tabăra lui Albert Király - sparge liniştea preceasului de ziuă, când până şi caii picotesc trântiți la pământ. Îi răspunde altă trâmbiță la roşii de țară, alta la darabani, la cazaci, la archebuzieri. De după codrii Vlăsiei, ori şi mai departe, de după cei ai Ialomiței, răsare roşu şi-nsângerat soarele.

Stă în fața cortului. Ascultă trâmbițele, glasurile hotnogilor răguşite de somn, zgomotele taberei din ce în ce mai limpezi şi cu fața în lumina purpurie, nu se gândeşte la nimic. Ori nu vrea să se gândească la nimic.

- Ce zi este astăzi, Simioane? întreabă şoptit.

- 14 august, a sfântului proroc Miheia şi a sfântului mucenic Marcel, măria-ta...

- Zi de post negru, pentru vii şi morți, Simioane. Zi de post, numai pentru mine, Simioane... Să se-mpartă viței la gloate. Să fie praznic domnesc la prânzişor. Mă duc să mă scald... Franco Finori povestea, când l-am cunoscut la curtea lui Petre Cercel, ceremonialul în care se culca şi scula regele Henric III al Frânciei. Petale de flori risipite pe covoare, uleiuri înmiresmate şi alifii pentru obraz, barbă şi mustăți, valeți, candele arzând, gentilomi, cuvinte de duh... Poate că neavând ce face altceva, asta-l mai înveselea. Coboară spre Argeş urmat de Simion şi doi copii de casă. Lumina soarelui se revarsă în el însuşi. O primeşte ca pe un har. Coboară priporul, mirat s-audă răcnete, bocănit de săcuri şi sudălmi turceşti răzbite de sub luncă...

- Bă Iovilor, atât mai cer de la sufletele voastre, că atât vă mai rămase bă, sufletul...

- Ia mai lasă-ne, sfinția ta, că ne omorâşi zilele astea.

- Mai bine te năşteai drac, sfinția-ta.

- Ori turc.

- Care esti ăla?

- Io... Stănete de pe Călmățui.

- Ne-mbrobodişi, părinte, mai rău decât vistieria.

- Vorbişi, părinte, cu măria-sa?

- Că şi azi-noapte o tuliră pâlcuri, pâlcuri, oştile boiereşti.

- Şi noi, ăstia?

Coboară în lunca plină de răchită şi curpen, de iederă împletită pe trunchiul plutelor şi de sălcii bătrâne, scorburoase, în care au făcut focul drumeții şi păstorii. Stă roua pe frunze, groasă şi strălucitoare. Se dezbracă de cămaşă. Simion îi trage cizmele din picioare. Rămâne gol puşcă, dârdâie şi-o tuleşte printre brusturi, pe-o potecă de vite, spre locul de unde bat topoarele şi se-aud carele şi caii fornăindu-şi nările în apă. Parc-a înviat lunca, dintr-odată. Fluieră pe-ntrecute grangurii şi tocăie ciocănitorile, răzbat trâmbe de lumină printre crengi, miroase a reavăn şi-a Argeş, cum mirosea a Olt la Plăvicenii liniştilor lui de-odinioară - apă, peşte, nisip, frunze, soare, toate la un loc, ameţitor. Îi cade roua pe umeri şi-l frig urzicile. Simion i se ține-n pas. Mormăie după obiceiul lui, a nemulțumire. Un cot de luncă, un trunchi de salcie plecat peste o dolie adâncă, cu ape rotitoare şi verzi. Vede dincolo, la vad, vadul mare al Argeşului prin care şi-a trecut oastea azi-noapte, păzit de două şiruri de făclieri - a rămas pe mal să vadă făcliile răsfrângându-şi luminile pe luciul şerpuitor al apelor - vede o mulțime de bărbati goi pe care cade lumina soarelui, bătând pari de-a latul vadului, şi altă mulțime de bărbați goi împletind lese între pari şi umplându-le cu mărăcini de porumbe. Se scarpină în barbă. nu-şi aduce aminte să fi dat poruncă să se-nchidă vadul... Poate ar fi dat porunca asta astăzi. În mijlocul vadului, călare, gol cu neruşinare, cu bărboiul negru şi lațele căzându-i pe umeri, popa Stoica. Îşi dă drumul în Argeş. Apa-l închide caldă şi fumegoasă. Înoată voiniceşte la deal. Îşi spală somnul, îşi spală sleiala de după luptă, o simte pe trup ca o mângâiere.

- Uiuium, bă ăla de-noți!... Treci la muncă, Iovule, c-acu te spovedesc... Bă, n-auzi?...

Râde şi se dă de-ascufundişilea cu ochii deschişi prin apele verzui în care joacă lumina, până ajunge fundul nisipos, pe care-şi vede mâna alburie, ca de-necat. Țîsneşte la suprafață. Face pluta, lăsându-se purtat lin pe luciu. Se-ntoarce. Zvâcneşte împotriva apei, trăgând spre malul stâng, unde-ntâlneşte fundul. Stă cu apă până-n gât. Se uită la popa Stoica amenințându-l cu pumnul. După ce-i pomeneşte de lucruri lumeşti, popa călărind pe par iese în calea unui car încărcat de spini, împroşcând curcubee de stropi...

Trupuri albe, ude, trupuri bărbăteşti, pe care joacă muşchii, mâinile şi fețele sunt arse de soare şi de vânt, brațele ridică săcurile şi maiurile, loviturile curg pe apă, sonore, cineva fluieră, sunt câteva sute de bărbaşi goi acolo, ori poate peste o mie, recunoaşte glotaşii popii Stoica şi alți glotaşi stau pe mal, îşi lapădă straiele, opincile şi cămeşoaiele şi itarii, vin mereu alții, se dezbracă, îşi fac cruce, îşi acoperă fala bărbătească cu palmele, intră-n Argeş, se-nchină iarăşi, unii se scaldă, alții aduc pari ascuțiți la un capăt şi peste apă tună glasul popii Stoica:

- Închidem vadu' băăă, să aibă porcu' de Sinan ce munci să-şi treacă harabalele, că fără pilaf ienicerii nu-l ascultă şi-avem noi vreme să ne băjenim la mute...

- Numa să ne sloboadă vodă, părinte.
- Repede îl uitarăţi voi pe vodă, le strigă de-acolo din apă.
- Tot tu, diavole?... Fă-te-ncoa să pupi crucea şi să te zmereşti, îi răspunde popa Stoica, arătându-i crucea cât toate zilele, cu braţul de jos cioplit ca o ghioagă şi bătut în piroane.
- Dă-l în măsa de slugoi boieresc, părinte...
- Băă p... ă, îi strigă unul cu maiul... Îţi sui fuduliile în şa şi te duci, duluţă, da' noi?
- Da' vodă nu ne uită pe noi, băăă, cur de găină? Ai!
- Nu vă uită, c-aprinse ciugile azi-noapte, să se ştie.
- Şi dacă le-aprinse?
- O să le păzească pe alea ale noastre morţii din morminte, ai?
- Ia lăsaţi maiurile şi treceţi să vă dezleg de păcatele voastre, că se ridică sfântu soare deasupra Argeşului, spune popa Stoica.

Descalecă şi-atunci vede că-i legat peste partea bărbătească c-o blană de oaie, ca Sfântul Ion Botezătorul... Se lasă s-alunece pe sfor spre miile acelea de bărbaţi goi care umplu vadul şi malurile şi care ies mereu din luncă, se-nchină şi intră în Argeş, acum dintr-odată tăcuţi, smeriţi şi plini de evlavie...

... Încă din tinerete l-au atras şi l-au vrăjit mulţimile. Au un gust, un duh al lor, cu mirosul şi viaţa lor, cu deosebire mulţimile pestriţe ale orientului, ale bazarelor, ale târgurilor de robi. Intră între glotaşii ţării, poate stă în Argeş toată Oastea Mare, e gol ca aceşti oşteni goi, care-au ţinut ieri în furcoaie şi-n bărbăţia lor oştirea împărătească a lui Sinan, nu-l cunosc, în schimb el îi cunoaşte pe toţi laolaltă şi pe fiecare în parte, unii sunt bărboşi, cei de la munte şi din părţile argeşene, ori muscelene, sunt bărboşi cojanii din şesurile Munteniei, cei dinspre Moldova, buzoienii se fudulesc numai cu mustăţile lăsate pe oală, au umeri vânjoşi, nici lui nu-i e ruşine cu trupul, se vâră între doi bărbaţi în putere, care-şi moaie degetele în Argeş, apoi îşi fac semnul crucii deasupra frunţii, la fiecare umăr şi la piept. Soarele stă deasupra luncii, abia săltat c-o margine strălucitoare peste coama pletoasă a plutelor. Are sentimentul ciudat că dintr-odată s-a cufundat într-o altă lume, că nu mai este el însuşi, că l-a uitat pe domnul Ţării Româneşti cu toate zbaterile şi neliniştile şi că s-a-ntâlnit cu un necunoscut vechi cât lumea, mai vechi decât Biblia, aproape atât de vechi cât Facerea. Oamenii acestia goi, pe pielea cărora cade lumina, cu palmele cioturoase şi negre, cu feţele şi gâturile arse de soare, cu trupurile ciudat de albe, vorbesc despre holdele rămase nesecerate, despre vite, unul spune răstit c-ar trebui să dea foc grâului să n-aibă turcii nici măcar bucuria unui bob, e unul scund, cu faţa tăiată de zbârcituri, cu mustaţa ciupelită care spune că-i a naşte muierea, şi altul, cu glas răguşit, ciolănos şi păros, care se plânge de împilările unui Cîrstea, vornic, care vrea să le ia satul pe-o mie de aspri vechi, da' ei nu-l dau decât dacă-i agaţă vodă la fum, că-i al lor cu urice vechi de la Vlad Dracu şi credea c-o să dea ochi cu vodă, aici la Oastea cea Mare, să-i cadă în genunchi şi să-l tragă în pâră pe Cîrstea, vornicul.
- Parcă Cîrstea ăla al tău, vere Cocoş, e ăl mai al dracu'...
- Şi cam de unde eşti, nene Cocoş? îl întrebă el, luînd apă pe degete şi-nchinându-se.
- De la Mâneciu-Ungureni, om bun... Eram sat de călăreţi, am ajuns glotaşi...

Atunci s-aude glasul puternic al popii Stoica... Îi roagă pe Iovii Ţării Rumânesti să-i ierte lui greşelile cele cu voie, ori fără voie, asupririle şi mâniile lui duhovniceşti, chiar vorbele lui aspre şi le mulţumeşte pentru vitejia lor şi pentru că i-au fost supuşi şi n-au lăsat să treacă peste ei spahiii şi ienicerii. Aşa că li se-nchină ca unor mucenici. Oamenii ascultă. Argeşul îi scaldă până la genunchi, ori până la brâu. Îşi trece apele susurânde peste buricele lor. Tot vadul e numai capete pletoase şi umeri şi gâturi încordate. Ascultă predica popii Stoica uitându-se pe sine, pentru că popa vorbeşte frumos despre roadele pământului binecuvântat al ţării, muma noastră a tuturor, care astăzi au luat calea coşărcilor boiereşti şi-a Portii nesătule, precum nesătul este Belzebut şi că ei au rupt un corn al hidrei, da' s-arată balaur cu nouăzeci şi nouă de capete şi pe lângă el, iată şi lupii în piei de oaie care-n bănie se cheamă Buzeştii, ori Mihalcea - aici îl îngână pe marele ban şi stâlceşte cuvintele aşa cum le stâlceşte acesta: - Băăa Iovilor, puneţi bă furcoaiele pe ăi de vă calcă vetrele şi-acu, că se-ncheie postu Sântămăriei - las' că ştiu, Cocoro, tu esti în post tot anu de când te calici domnia sa vel vistierul, - Băă, mâine-i zi 15 şi sfânta sărbătoare a Adormirii Maicii Domnului, aşa că n-am să vă citesc la evanghelii slavoneşti, că tot nimic nu pricepeţi, numai să vă rugaţi odată cu mine, aici în apa sfântă a Argeşului, care-a văzut chipul lui Basarabă şi al slăvitului Mircea, şi-al lui Ţepeş şi le-a luat chipurile, uitaţi-vă bă în apă şi vedeţi-le. Se-nfioară, ar vrea sa-l spânzure pe aţâţătorul ăsta de popă nebun, dar peste puterile lui se uită-n apă şi se vede de la piept în sus, tremurând pe luciu, mai mult semănând cu Isus decât cu Mircea Bătrânul, se-nfioară şi când ridică fruntea îl vede pe popa Stoica cocoţat pe nişte pari, cu blana de oaie înconjurându-i şoldurile şi crucea-măciucă ridicată deasupra capului.
- Îi văzurăţi, bă, Iovilor!
- Văzurăm, sfinţia ta, răspunde glotimea.

- Îi văzurăţi pe ei, pe moşii şi strămoşii vostri, până la Adam, ca de aia au sfinţenie apele Ţării Româneşti, şi de aia aţi umplut ţintirimele cu care de oase şi-aţi îngrăşat ţarinile cu trupurile voastre, să nu bântuie neuitarea pământurile şi apele astea... Ziceţi după minte:

- Doamne Dumnezeule, făcătorul cerului şi al pământului.

- Făcătorul cerului şi al pământului...

Glasul glotimilor îi vuieşte în urechi. Rugăciunea aceasta aproape plânsă, chemarea aceasta sfâşietoare spre mântuirea ţării de robia turcească, jurământul aproape hohotit sub lumina soarelui şi-n apele licăritoare ale Argeşului, îngânată de fluieratul grangurilor şi-al mierlelor, trupul de Ion Botezătorul proţăpit pe pari, şi glasul profetic cerând lui Dumnezeu Atoatevăzătorul ciuma pentru oştirea păgână, toate îi vin de foarte departe. Spinările glotaşilor au început să miroasă a piele încinsă. El n-aude decât numărătoarea de ieri a glotimii, când talazurile nesfârşite ale oştirii otomane s-au prăvălit peste ea, smulgând-o din pământul Călugărenilor.

- Unu! a numărat careva din glotimea asta, atunci când s-a făcut cel dintâi pas înapoi.

- Cinci sute trei!... Cinci sute patru!...

Cinci sute patru paşi din brazda ţării, cinci sute patru paşi udaţi cu sânge din belşug, cinci sute patru paşi de fânaţ, de cer, de slobozenie. Apoi, spre seară şi spre al o mie nouă sute nouăzeci şi nouălea pas, strigătul de spaimă al acestor Iovi care-l înconjoară cu căldura trupurilor lor, strigătul de spaimă dinaintea celui de al două miilea pas care nu mai trebuia făcut: - Nu ne lăsa, măria-ta! şi ochii lor sleiţi şi neomeneasca lor îndârjire: - Nu ne lăsa, măria-ta!

- Că suntem Doamne ai acestor ţarine şi-ai acestor codri, precum Isus este fiul tău şi le-am sădit şi le-am altoit, să nu vină la noi turcu, lăcustă, fata dracului, fata diavolului, fata lui Faraon, fata satanei, a Mumei-Pădurii, a pajurei, a ciumei, a boalelor, a nevoilor, să ne lase pustie, unde cocoşul nu cântă, calul nu rânchează şi săcurea nu taie, fata mare nu împleteşte, voinicul nu chicoteşte, iarba mare nu se calcă şi izvorul nu se tulbură - şi adă Doamne asupra lor boul-cibol negru de dumbravă,

cu coarnele întraurite,
cu coama zugrăvită,
cu picioarele potcovite
prin nări şuierând,
din picioare scăpărând
pă gură pară de foc ţipând...

Stă mare, păros, pletos, cocoţat pe pari, cu braţele ca rădăcinile - zvârlite spre cer, mai mult a ameninţare decât a rugă, mai mult semănând a vrăjitor decât a popă, pentru că începe să descânte cele patru zări:

- *Meletică peletică*
pog canopogo
cana gana carga
ptiu, spurce-vă iadul
solomoni,
Sinan
cap de viclean
inimă de vidră
de la picere
cap de şarpe,
câine vrăjmaş
cu ochii zgâiţi
cu dinţii rânjiţi,
cu labă de urs-lup,
cu ochii ca cepele
dinţii ca -secerele,
dar-ar Potopul
şi carul lui
Ilie şi cu Păli
e cu tunetul
cu fulgerul
cu moş Apes
peste tine Sinan,
să nu te dezlege
99 de idoloaice
99 de cataroaice
99 de idoli
99 de tartori.

Meletică
peletică
pog canopogo
cana gana car ga...

Cineva îi împinge calul până lângă pari. Popa Stoica îi sare-n cârcă... Se vânzoleşte prin vad, calul nechează, sar stropi şi din tabără se aud din ce în ce mai neliniştite şi nerăbdătoare chemările trâmbiţelor şi-ale buciumelor care vestesc intrarea sub steaguri pentru numărătoare, plata simbriei şi primirea de porunci.

Voievodul iese dintre oamenii parcă ameţiţi, taie spre malul drept unde roşii de ţară veniţi cu caii la adăpat au dat în genunchi şi bat cruci largi, privind cu spaimă arătarea goală, călare care blagosloveşte glotimile cu crucea-măciucă şi strigă măscări cumplite din care tot mai des se-aude numele lui Sinan.

2

În spatele lui, steagul ţării, garda şi în spatele steagului, cu caii la mână, căpeteniile ostirii. Platoşele lustruite, spălate de sânge, îşi ţin coifurile sub braţ, caii odihniţi scurmă pământul şi cei douăzeci şi patru de preoţi, unii aduşi cu telegile de prin satele băjenite, slujesc slujba morţilor. Le-a dat el tetrapodul pentru evanghelie. Sfeşnicele şi lumânările le-au dat Buzeştii. În faţa acestui altar ostăşesc, năsăliile împletite din crengi, pe care stau ţapeni ostenii răniţi care-au murit azi-noapte şi-n zori şi până acum. Are fiecare la căpătâi lumină de ceară galbenă, cu flăcăruia bătută de vântişorul de luncă, răcoros. La căpătâiul morţilor, oştirea. Călărimile cu caii la mână şi suliţa la picior, pedestrimile sprijinite în arce, cu pavezele agăţate de umeri, glotimile în cămeşoaiele înnegrite de praful drumurilor şi-al luptei, rezemate în coase şi-n furcoaie şi-n ţăpuşe şi-n săcuri, cu ochii la el într-o rugă mută, pe care-o înţelege acum mai bine decât oricând. Sunt şi cinci cazaci aşternuţi pe năsălii şi artificierul secund Georg Mellius cu gâtul străpuns de o săgeată, cu faţa lui plină de cicatrici foarte galbenă, ascultând grav slujba asta ciudată a morţilor, fără cuirasă, o face economie căpitanul Theil, câţiva ţârcovnici în straie de ferentari apără morţii de muştele care li se aşează pe buze ori pe globii ochilor, cu ramuri de salcie, steguleţele albastre şi roşii de la suliţele călărimilor flutură, flutură flamurile boiereşti şi câţiva cazaci ţin isonul cântând aliluia cu voci profunde, de bas. Soarele luceşte pe ţestele lor rotunde, bine rase. Aici, în stânga, sunt gorjenii, unii din oastea Băniei, alţii din pâlcul căpitanului Maldăr, cel pierit fără urmă în lupta de la Şerpăteşti, cu tătarii, din iarnă.

Ciuleşte urechea. Prinde, peste glasul fonfăit al preoţilor, bocetul gorjenilor, spus jos, ca o litanie ieşită din fânaţul călcat în copitele cailor. Oamenii n-au avut când să bocească, nici de unde s-aducă brad. Au tăiat şi curăţit până aproape de vârf un paltin rătăcit prin luncă. L-au împodobit cu ciucuri de lână de la căpestrele cailor, ori de la cioltare, cu buchete de ovăscior şi iarba fânului, firuşcă, ghizdei şi garofiţe, mai ales garofiţe, au pus acolo, în paltinul subţirel şi-nalt de două suliţe, trei clopoţei de la gâtarele cailor şi clopoţeii clincheţesc duios când îi bate vântul, acoperind clinchetul cădelniţelor şi văzîndu-se dincolo de fumul de tămâie risipit peste morţi.

... Doi voinici din sat cu părul lăsat,
cu capul plecat,
cu roua pe faţă,
cu ceaţa pe braţă,
cu barde la brâu,
cu colaci de grâu,
cu securi pe mână,
merinde pe-o lună...

... E al lor şi ei ai lui şi se cutremură nu la gândul despărţirii de cei morţi, moartea e-n firea lucrurilor şi-a războaielor, se cutremură la gândul despărţirii de ceilalţi, de cei vii, pe care i-a auzit şi înţeles în botezul acela neînţeles din Argeş, se înspăimântă mai cumplit decât de singurătatea morţii - în capul lagărului răpăie tobele şi se mişcă oştile lui Albert Király, porcul - n-a putut să aştepte până se mântuie slujba morţilor, sclipeşte soarele-n coifuri, pământul bubuie lovit de copite, vrea să prade Bucureştii, să astupe gura nemeşimii mărunte, sărăcite, care-a venit aici nu pentru creştinătate, ci pentru jaf.

... Pe min' m-au minţit,
c-au zis că m'or pune
zână la fântână,
călători să vină.
Şi-au zis că m'or pune
tălpoaie la casă,
să mă şindrilească,
cu şindrilă trasă.
Dar ei că m-au pus

la mijloc de câmp,
la cap de voinic,
câinii să-i aud,
a lătra-n pustiu.
Ş-a urla morţiu
şi să mai aud
cocoşii cântând,
muieri nimăind
şi preoţi cântând,
ploaia să mă ploaie
cetina să-mi moaie
vântu să mă bată,
cetina să-mi cadă;
ninsoarea să ningă,
cetina să-mi frângă...

Marele vornic Ivan Norocea îşi fulgeră buzduganul în soare. Tunurile trag o salvă. Le răspund cazacii pedeştri cu sâneţele şi archebuzierii nemţi cu o salvă de archebuze.

- Dumnezeu să-i ierte, spune.

Crainicii îi duc cuvintele spre şirurile de oşteni.

- Să le fie ţărâna uşoară, răspund oştirile.

Morţii sunt luaţi şi aşternuţi în gropanul săpat în marginea şleahului. Călăraşi, glotime, boiernaşi, pălmaşi, cazaci, câţiva sârbi şi bulgari veniţi să moară aici pentru slobozenia Balcanilor, domnul artificier secund... trei copii de casă îl duc pe Sultan în urma lui. Se-nşiruie boierii, căpeteniile, oştirea. E cald. Morţii încep să miroasă dulceag. Pentru ei s-a mântuit. Calcă repezit, pentru că-l asupreşte cealaltă despărţire. Îşi umple gugiumanul cu pământ. Răpăie tobele. Scurt. Îl varsă peste morţi. Altă salvă de artilerie. Se pleacă steagurile. Se-nchină. Încalecă. Rămâne călare în faţa gropniţei, cu steagul mare al ţării alături. Căpeteniile îşi umplu coifurile cu pământ. Le răstoarnă peste morţi. Se-nchină. I s-aşează în urmă, după ceremonialul curţii. Trec roşii de ţară în coantăşele roşii, cu cuşmele pline de pământ. Pământ ţesut de rădăcinile fânului, înţelenit. Poate de la Darius. Poate dinaintea lui. De după Potop. Unii aduc bolovanii de râu. Alţii piatră de gresie. Se umple gropniţa. Când ajung la rând fustaşii în ceapcănele lor verzi, se face gorgan. Cazacii îl tipăresc cu pietroaie slefuite de Argeş. Popa Stoica duce pe umăr o cruce de-un stat, cioplită din bardă. O înfige în vârful gorganului, ajutat de câţiva glotaşi. Alţii răsădesc nişte sălcii. Aduc apa în cuşme şi le stropesc. Oştile s-au tocmit din nou, pe steaguri. Cărăusii au înhămat la harabale. E în afara timpului şi parcă undeva, departe de acest loc. Au rămas în fata gorganului, nemişcate, glotimile. Descoperite. Tăcute. Atunci se regăseşte. Se ridică în scări. Ridică buzduganul de aur bătut în rubine. Sună buciumele. Sună corniştii, în coarnele de zimbru, sună trâmbiţaşii.

- Să fiţi slobozi, voi, glotaşii, să vă duceţi la vetrele voastre, să vă porniţi în băjenie, să v-ascundeţi în codru, ori la munte şi nimeni să nu vă poată opri decât porunca mea de voievod. Să se strige în toată oştirea, ca să fie slobod glotaşul Cocoş de la Mâneciu-Ungurenilor de asupririle unui vornic Cîrstea, pe care-l vom munci în furci dacă nu se cuminţeşte...

Iese Cocoş acela dintre rânduri, îngenunche, se ridică şi nu ştie ce să facă.

- Din inimă îţi mulţumesc, glotaşe Cocoş, şi vouă tuturor, vă mulţumesc din inimă pentru credinţa voastră. Se desface Oastea Mare a Ţării Româneşti, după porunca domnului şi stăpânului ei, după datină se desface şi nimeni să nu cuteze a sta împotrivă.

Buciumele tânguie jalnic desfacerea Oastei Mari. Era tăria lui cea de pe urmă. Rămâne cu Oastea Mică, a lui, cu oastea boierească şi cu străinii.

- Doamne ai milă de mine, se roagă-n gând, pune pinteni şi se mişcă la trap să n-audă cum se strigă glotimile pe neamuri şi cumetrii, pe judeţe şi pe sate, pe văi de apă şi pe fire de vale, să nu vadă ochii scăpărători ai popii Stoica, rămas fără oaste, să n-audă binecuvântările şi preamăririle, el cel jefuit de el însuşi.

La semnul marelui vornic sună tâmpenele, răpăie tobele şi Oastea Mică, a roşiilor de ţară şi-a călăraşilor domneşti, încalecă.

- S-aveţi grijă de-ai noştri, desculţilor, spune cineva din rândurile roşiilor. Îl aude. Vorbele cad în el, grele. Suie colnicul la galop. Sare din şa. Intră în cort, unde-a chemat la poruncă toate căpeteniile oştirii.

3

- Eşti cel mai viteaz dintre viteji, logofete Chisar. Te ştiu oştean cinstit, bărbat drept, cavaler de onoare. Care-i cel de pe urmă cuvânt al domniei-tale?

- Îl urăsc de moarte...

- Atunci?

- I-am jurat credinţă în luptă. M-a pus s-o jur pe spada voievozilor şi pe biblie.

- Numai jurământul ăsta te ține, logofete Chisar?
- Poate...
- Au drept sfânt voievozii să dezlege jurămintele, boierule?
- Au!
- Atunci eu, voievodul căruia i-ai închinat cel dintâi jurământ de credință, eu Mihnea voievod...
- Nu huli, Mehemet bey, spune jos logofătul Chisar.

Mihnea Turcitu, Mehemet bey de Nicopol, fostul voievod Mihnea alunecă frânt în scaun. Îl priveşte rătăcit pe acest boier credincios neamului său, cu umărul obrazului crestat de sabie din proaspăt, cu trăsături bărbăteşti şi ochi mari, negri, adânci, înfricoşători. A venit în tabăra lui Mihai trimes de Sinan, sub amenințarea cu moartea. Înainte de luptă strecurase în tabăra românească pe binecredinciosul fostul paharnic Alecu Vlăşteanu, cu cinci zeci de mii de galbeni, la boier Dan, să cumpere partida munteană, duşmana lui Mihai. Vlăşteanu se scursese în pământ, ori în moarte. Dan dăduse bir cu fugiții, slobozindu-i vorbă că se duce în Polonia. Sinan turbase. Se aşteptase la trădare, încă înainte de luptă, aşa cum au pătimit-o mulți din voievozi. Şi dintre ei, cel mai apropiat şi de neuitat Ion Vodă Cumplitul, din Moldova. Marele logofăt Chisar, atletic, cu platoşa pusă, îşi trece peste umăr eşarfa de piele, de care îi atârnă sabia grea, de luptă. După vechiul obicei al pământului l-a primit azi-noapte pe renegat, aşa cum se primeşte chiar duşmanul de moarte, dacă-ți cere adăpost. Nu-i este teamă că va auzi Mihai, nu-i este teamă că va putea fi învinuit de trădare, nu-i este frică de moarte, nu-i mai este frică de nimic, de când, în iarna lui 1593, când s-a sculat cu oştile să-l pălească pe noul voievod, vel vistiernicul Dan şi marele paharnic Manta l-au trădat în chiar cursul luptei cu oştile voievodului, paharnicul Manta prinzându-l cu arcanul şi târându-l la picioarele duşmanului său de moarte, care nu numai că l-a iertat, umilindu-l astfel pe toată viața, dar l-a şi ridicat în boierie, hărăzându-i-o pe cea mai apropiată de toate trebile lui politiceşti, marea logofeție. ştie foarte bine că Mihai are un logofăt de taină, pe marele vistier Theodosie Rudeanu, care-i scrie şi hronicul domniei, dar asta nu-l umileşte mai rău decât l-a umilit iertarea voievodului. Îl vede pe Mihnea Turcitu prăbuşit în el, cu fața de muiere frumoasă crâmpoțită de deznădejde, cu mâinile tremurându-i ca la neputincioşi...

- Ce vrei, domnia ta logofete Chisar: o Țară Românească făcută paşalâk de Sinan, trecută prin foc şi sabie, robită, cu bisericile făcute geamii, cu copiii luați la ieniceri, cu jupânesele şi jupânițele vândute prin haremuri, astea toate numai din patima prostească a războiului, din păcatul sumeției, din fala asta ostăşească, ori o Țară Românească într-ale ei cele vechi, prea plecată sultanului, dar în adânc ea însăşi? Răspunde-mi?

Marele logofăt îşi ia coiful de pe măsuța din lemn de trandafir. Lumina zilei trece prin mătasea zmeurie a cortului, scăldând fața Turcitului într-o apă de sânge.

- De data asta, Mehemet bey, vreau ce vrea vodă.
- De ce-mi zici mereu şi mereu Mehemet bey?
- Pentru că limba mea a uitat să spună: măria-ta. Pentru că nu poate spune: măria-ta. S-ar frânge. Ori aş tăia-o şi-aş arunca-o câinilor.
- Oare n-am să găsesc iertare nici pe pământ, nici în cer, şopteşte Mihnea Turcitu, frângându-şi mâinile albe, tremurătoare...

Se aud trâmbițele chemând poruncitor la sfatul de oaste. Mihnea Turcitu ascultă cu nările fremătânde. Chisar înțelege dintr-odată tot ce se zbuciumă în acest om bântuit de patima domniei, care s-a turcit de spaima iataganului, atunci când a fost mazilit. Tiran crud când era domn, păzit de halebardele gărzilor, laş până la scârbă când n-a mai avut gărzile, îl urăşte pentru laşitatea lui, pentru batjocura adusă scaunului domnesc, pentru faptul că are rubedenii în Pera, pe acei Salvaresso uneltitori de departe, ori pe acea Mărioara Vallarga din Veneția, unde-a ascuns-o pe ibovnica lui Vişa şi pe fiul său Radu, pentru care cheltuieşte averi să-l vadă în scaunul Țării.

- Mă cheamă domnul meu, spune sec Chisar... Am pregătit caii şi oamenii care să te ducă până la Neajlov, Mehemet bey. Nu-mi pun sabia în slujba ta, nici a fiului tău Radu. Şi dacă mai încerci să mă cumperi, te dau pe mâna lui vodă. Lui Sinan spune-i că până nu iese din țară, nu găsim altă limbă să ne-nțelegem decât pe-a săbiei. Şi-acum, iartă-mă, Mehemet bey... Sunt al domnului meu, spune Chisar livid, cu dinții clănțănindu-i de ură, pentru că fiecare cuvânt pe care-l rosteşte este împotriva lui şi-a patimilor lui, este împotriva dorințelor lui de mărire şi stăpânire, împotriva intereselor lui şi-ale familiei lui, pentru că se rupe de acest Mihnea sub care s-a îmbogățit, pe care l-a iubit cu toate slăbiciunile de domn şi de bărbat, de acest Mihnea sub domnia căruia a-nfrânt puterea mereu crescândă a boierilor Buzeşti şi-n care domnie, domnul, de fapt, a fost el. Se leapădă de Mehemet bey, pentru vecie, cu toate că-l vede tremurând de dorul alor lui, se uită în cort. Ca un zănatec, pipăie blănile şi armele, adulmecă mirosul de tămâie şi azi-noapte când a venit, s-a prăbuşit în fața candelei, s-a prăbuşit! În genunchi, s-a bătut cu pumnii în piept şi s-a rugat fierbinte.

- O clipă încă, logofete Chisar!... O clipă numai, bâlbâie Mihnea Turcitu, cuprins de toate spaimele, parcă în clipa asta dându-şi seama de primejdia de moarte care-l pândeşte aici şi de pri-

mejdia cealaltă care-l aşteaptă dincolo, la Sinan paşa. Şi-a lăpădat credinţa şi toţi cei de-un grai cu el, ţara asta care-l cheamă cu clasul dulce şi răscolitor al amintirilor, cu ţintirimele alor lui, cei vechi, cu vraja limbii ei aspre, ţara asta îl alungă; iar dincolo Doamne Dumnezeule, dincolo nu este decât un renegat, un străin scârbavnic, mereu suspectat, mereu dispreţuit, un nenorocit, un nimeni, un câine.

- O clipă, logofete! Sunt încă puternic, sunt încă în averi şi domnia ta ştii ce-nseamnă aurul la Stambul.

- Mai puţin decât bărbăţia noastră, aici.

- Ce-ai de gând să faci?

- Să lupt alături de vodă, până când vă lăpădăm dincolo de Dunăre.

- O crezi, zănaticule? O mai crezi asta, orbule?

- Cu toată puterea sufletului meu.

- Ah, cât ai să-ţi muşti mâinile, logofete Chisar... Ascultă aici... Dar dacă împotriva credinţei tale, împotriva orbirii tale, bagă de seamă, dacă ţara Românească va fi făcută paşalâk - Mihnea Turcitu se ridică din scaun şi se agaţă cu amândouă mâinile de eşarfa de piele - dacă Sinan are să-mi dea mie acest paşalâk, odată cu capul nebun al voievodului pe care-l slujeşti, atunci...

- Atunci mă pribegesc la marginile pământului, ori îmi împlânt jungherul în inimă, Mehemet bey?

- Nebun! De trei ori nebun... Doamne ce neam turbat... Doamne ce neam neînţelept.

- Fii fără grijă, Mehemet bey... Oamenii mei...

- Stai! Dar dacă împotriva adevărului adevărat, al celor o sută cincizeci de mii de iatagane pe care le aduce Sinan, împotriva a tot ce o minte teafără vede şi-nţelege, ţara Rumânească va fi slobodă şi Mihai va ieşi învingător, atunci...

Palid, clănţănind din dinţi, cu albul ochilor holbat, Chisar şopteşte scrâşnind:

- Atunci, Domnul va alege între mine şi Mihai, Mehemet bey... Numai între mine şi el... Ai înţeles?

Logofătul Chisar i se închină după obiceiul musulman, ducându-şi degetele la buze şi frunte. Se retrage de-a-ndăratelea, arătându-i astfel că nu calcă legile ospitalităţii. Un ropot de copite. Şi glasul binecunoscut al vel vistierului Theodosie Rudeanu.

- Haide, vel logofete Chisar! Ne-aşteaptă măria-sa!

Dintr-un salt Chisar ridică pologul şi iese lăsându-l să cadă în urma lui. Se loveşte piept în piept cu marele vistiernic, care, la rândul său sărise din şa şi, ocolind lancea înfiptă în faţa cortului, voia să intre.

- La poruncă, vel vistiernice, zâmbeşte Chisar alb.

Pe lance flutură flamura Chisarilor. Un câmp verde tăiat de-o cruce galbenă şi de-un paloş.

- Gând la gând cu bucurie, spune marele vistiernic Theodosie Rudeanu şi marelui logofăt i se pare ciudat felul în care sunt rostite aceste cuvinte. Omul de arme îi aduce calul. Logofătul încalecă. Încalecă şi vistiernicul.

- Ai cai frumoşi, vel logofete, spune acesta, arătând cei patru cai cu şeile puse, ţinuţi de alţi doi oameni de arme... Într-un treapăt şi sunt la Dunăre...

- De ce nu la Târgovişte, mârâie Chisarul.

- Fie! La Târgovişte, spune râzând vel vistierul, dând pinteni.

În cort, Mihnea Turcitu, lac de apă, bate cruci dese... Câinele de Theodosie Rudeanu. Cu toată ura, ascultă lacom la vorbele schimbate de cei doi, felul cum se strigă între ei oamenii Chisarului, ropotul cailor celor doi dregători, sudălmile cuiva din spatele cortului. Apoi, cu un gest frânt, îngenunche, ridică pâsla la marginea cortului, dă de fânul culcat, cu mireasmă ameţitoare de viţelar şi ghizdei, îşi culcă obrazul în el şi sărută pământul de trei ori, spunând:

- În numele Tatălui, al Fiului şi al sfântului Duh,... Amin!

4

Radu Buzescu îşi priveşte fratele, stâlpul neamului cum îi place să i se spună, pe neica Preda, cu acea admiraţie protectoare cu care se obişnuise să-i privească pe fraţii săi mai mari, încă de când împlinise douăzeci de ani. Preda Buzescu călăreste măreţ în şaua înaltă de safian cu ferecături în aur, sprijinit în scările arăbeşti, late, isprăvite cu pinten ascuţit, din argint lucrate în arabescuri fine, cu stropituri din email azuriu. Călăresc la trap uşor spre cortul lui Mihai, spre care se văd urcând călăreţi împlătoşati, cu coifurile strălucind şi panaşele rosii, ori verzi, ori galbene, jucându-le deasupra coifurilor. Pe şleahul Sinteştilor trec răpăind din tobe pedestrimile de darabani ale marelui vornic Ivan Norocea, în dolmane vineţii, cu chivărele pe cap, suliţele pe umăr şi scuturile petrecute peste spate. În urma lor calcă sprinten haiducii balcanici, sârbii lui Deli Marco Dubrowniki, în cioarici albi, găitănaţi, opinci, în brâie late, cu săbii încovoiate şi sâneţe uşoare, cu brâiele pline de pistoale, hangere şi pungi cu praf de puşcă şi plumbi; voinicii bulgari de pe la Târnovo, ori din Rodope, ori din Tracia, mustăcioşi, puşi pe viaţă, ori pe moarte.

Preda Buzescu lasă la pas. Priveşte oastea cu coada ochiului.

- Priceput la ale războiului, vărul nostru Mihai, Radule.

- Priceput, neică.

- Costă bani oastea asta a lui, Radule, şi ţara-i săracă, Radule, auzişi?
- Auzii, neică! Când e săracă tare, e sărac şi domnul.
- Gânduri mari cu bani puţini, Radule.

Praful se ridică de sub opincile haiducilor pedeştri şi de sub copitele, cailor haiducilor călări. O haraba de-a şătrăriei intră în şleah la trap, dă într-o groapă şi-i sare-o roată. Caii se sperie. Pornesc în goană. Haiducii râd. Chiuie. Strigă măscări. E cald, soarele pripeşte din slavă şi-au început să ţârâie cosaşii, Preda Buzescu pune călcâie. Poartă platoşa lui bătrână de oţel, turtită de lovituri, coiful oriental cu apărătoare de ceafă din zale, botfori de Sibii şi sabia moştenită de la tatăl lor.

- Câţi slobozişi, neică? întrebă Radu Buzescu.
- Câţi să slobod?... O mie pentru seceră şi arăturile de toamnă şi vii. Altă mie pentru pază la Dunăre. Başca ce mai slobozîră ai noştri: Floreştii, Calomfireştii, socră'tu.
- Rămaserăm cu două mii... O să ne ia Mihai în unghii.
- Rămaserăm cu o mie trei sute cincizeci în cap... Ne-ajunge să dăm bir cu fugiţii.
- Nu dăm! Ne tragem la munte şi bine facem... Am o rugăminte, neică.
- Te-ascult, Prâsleo.
- Lasă-l pe Mihai în apele lui. Nu-l zădări. Nu-l înfrunta. Preda Buzescu îşi mângâie barba câlţoasă, căruntă, cu un gest plin de măreţie. Vasăzică se ştie că-l înfruntă pe domn. Asta-i face plăcere, asta arată tuturor că ei, Buzeştii, l-au ridicat în scaun şi că tot ei au un cuvânt de spus într-ale domniei.

Radu Buzescu ştie că atât neica Preda, cât mai ales neica Stroie, acest Hercule vestit în toată oştirea pentru puterea lui de balaur, pentru vitejia, bărbăţia şi credinţa sa nestrămutată, prostească faţă de domn, amândoi spun destule gogomănii la sfaturile voievodului, primejduind într-un fel sau altul opera lui diplomatică. După exil şi pribegie, după ce neamul era să se stingă în vremea prigoanei lui Mircea Ciobanul, iată-i întorşi sub un sceptru prielnic şi-ntr-o zodie bună. A petrecut destulă vreme la curtea marelui rege Ştefan Báthory ca paj şi scutier, ca să fi putut învăţa ceea ce se ascunde dincolo de eticheta curţii. A petrecut destulă vreme la Viena, la Florenţa, la Veneţia şi Raguza, ca să-nţeleagă că destinul Europei este destinul nobilimii ei şi că boierimea Ţării Româneşti nu şi-a spus încă cuvântul decât în intrigi de curte şi în concurenţa dintre marile moşii. Ori, în Apus, a crescut înspăimântător puterea târgoveţimii şi asta s-a-ntâmplat pentru că, isteaţă, târgoveţimea a-nţeles ce-nseamnă puterea banului şi agerimea minţii. Mihai şi-a deschis fonderia de tunuri de la Târgovişte, a întărit târgoveţimea, a slobozit negoaţele. El, Radu Buzescu, nu vancerca să-i bărbierească pe fraţii săi, cum a-ncercat Petru Cercel, nici nu le va schimba caftanele pe moda spaniolească cu gulere gofrate şi scrobite, tocă şi pantaloni bufanţi, dar va deschide tăbăcării, o fonderie a Băniei, va exploata băile şi va aduce meşteri din Italia, astfel încât mâine stema Buzeştilor să fie cea mai strălucitoare dintre toate constelaţiile ţării. Iscoade şi olăcari veniţi de peste munţi l-au asigurat că oştirea lui Sigismund se adună. Mihai şi Muntenia trebuie să înveţe însă lecţia pe care-o pregăteşte Sinan şi a cărei concluzie va fi simplă şi unică, şi definitivă. Lecţia se va intitula: Buzeştii.

- La ce te gândeşti, domnia ta, clucere Radu Buzescu?... Jur pe-o butie de Valea Călugărească...
- Nu jura, paharnice Şerban, c-ai putea face jurământ calp.

Lui Radu Buzescu îi place acest bărbat vînjos, tăcut, de-o vitejie nebunească în aparenţă, judecată până la fiecare mişcare în fond, care ieri, la Călugăreni, având sub poruncă aripa dreaptă, cu roşii căpitanului Nicolae cel hăcuit de dervişi, a executat una din cele mai teribile manevre de cavalerie, menită să desprindă oştirea voievodului din încleştarea mortală a ienicerimii lui Sinan.

- Oare lăsăm Cetatea de Scaun, clucere? întreabă paharnicul.

Se poartă bărbierit până la sânge, doar cu mustăţi, cu platoşă, leduncă roşie şi coif italian, cu viziera ridicată. Paharnicul are moşiile aici, pe Neajlov. Conac mare, întărit cu ziduri, la Comana, rămasă între straja din urmă a oştirii şi cercetaşii lui Sinan, pe faţa lui nu se trădează niciun gând, trăsăturile îi sunt împietrite şi priveste undeva, în gol, ca şi când n-ar mai aştepta răspuns la întrebarea pusă.

- După voia măriei-sale, răspunde Radu Buzescu.

Paharnicul Radu Şerban îl fulgeră cu privirea verde, dintr-o dată vie, a ochilor săi rotunzi, ca de bufniţă.

5

Voievodul stă în jilţul domnesc pe care i l-a sculptat meşterul Ion Pîntece la Râmnicul Vâlcii. Pipăie cu buricul degetelor vulturii, şi crucile, şi spada, armoriile Ţării Rumâneşti, şi ciorchinii de struguri, şi păunii legaţi în ghirlande, săpaţi cu vârful custurii, şi-l cuprinde dintr-odată un dor sec după tinereţea lui de bănişor de Mehedinţi, când bătea satele şi codrii merei, când se tologea unde-i venea, la izvoare, ori pe luncă, îşi descheie cămaşa de olandă albă, cu gulerul dantelat scos peste tunica subţire din postăvior zmeuriu cu nasturi din rubine şi se uită urât la vel boierii care se aşează pe tobele albastre ale gărzii călare, şase în dreapta lui, şase în stânga. Îl are în spate pe marele spătar Calotă Bozianu. Cortul domnesc este pregătit pentru marele sfat de oaste. Pologul a

fost ridicat în două sulițe, alcătuind un fel de umbrar sub care stau în picioare boierii de rangul doi şi trei, aripile au fost lărgite spre stânga şi dreapta, cuprinzând în stânga căpeteniile boiernaşilor, ale mazâlilor, ale tuturor călărimilor şi pedestrimilor de pământ, iar în dreapta pe cele ale haiducilor sârbi şi bulgari, între cari străluceşte barba albă de patriarh a banului Sava, pe hatmanul Ocesalsky şi căpitanul Nicolaus Theill al archebuzierilor styrieni. Deosebit de ceilalți boieri, pe un scaun de campanie pliabil acoperit c-o blană de vulpe albă, stă măreț, în arme, marele ban al Craiovei, Mihalcea. Saivanul domnesc, aşezat pe muncelul cel mai înalt din tabără, sub un gorun străvechi, lasă vederea slobodă spre Argeş şi Copăceni, sat înstărit, cu țarine mănoase, acum pustiu, pe şleahul căruia se scurg spre Cetatea de Scaun harabalele artileriei. În spatele marelui vistiernic Theodosie Rudeanu, cu penele de gâscă ascuțite, cu călimările deschise şi terfelogul din hârtie de Genova aşternut pe măsuța voievodului, domnul doctor în medicină Balthazar Walther face în latineşte portretul voievodului; «Principele Mihail este dăruit ca bărbat, înalt şi voinic, cu obrazul osos, prelung şi c-o foarte nobilă frunte, cu ochi negri care-i trădează zbuciumul sufletului, vărsând văpăi la mânie, are graiul uşor şi frumos şi din această pricină îi place să țină cuvântări înaripate trupelor sale»...

- Adaugă ceea ce este mai adevărat decât adevărul însuşi, domnule doctor şi anume că: «în bătălie principele cu exemplul faptei sale, luptând la sabie cu neasemuit dispreț pentru viața sa, îşi îmbărbătează trupele», îi şopteşte cronicarului marele vistier, într-o germană aleasă.

- Lasă-l singur, vel vistiernice Rudeanu, spune voievodul. Să vadă, să-nțeleagă , să simtă şi-apoi să scrie după credința lui. Noi avem, aici şi-acum, a rândui țara.

La un semn al mai marelui peste crainicii domneşti, bătrânul Sfetea sună cornii şi buciumele. Marele spătar îngenunche înaintea voievodului şi-i înmânează spada Basarabilor cu garda de aur bătută-n diamante, rubine şi smaragde. Voievodul o primeşte cu fruntea plecată. Prinde cu coada ochiului grimasa făcută de bătrânul boier Mitrea, fost mare vornic de la 1578 în sus, până înainte de răzmerița lui, pribegit în Ardeal sub Petre Cercel. Ciuleşte urechea, pentru că Mitrea îşi pleacă bărboiul spre fostul vistiernic al lui Mihnea Turcitu, Andrei, şi-i spune:

- Văzuşi cu câtă strajă înconjură saivanul?

- Atunci când sunt unii care hăinesc oştirea în chiar cursul luptei, prieteni ai domniei tale biv vel vornice Mitrea, de!... Nu te osteni să-mi numeri străjile. Mai bine osteneşte-te să-ți numeri gândurile.

- Mă asupreşti pe de pomană, măria-ta, spune grav boier Mitrea... Lasă-mă să mă tem pentru noi toți, tot atât cât te temi măria-ta.

- Calci legile divanului domnesc, biv vel vornice. Mai întâi să spun de ce v-am chemat. Pe urmă...

Spune acest «pe urmă» foarte încet, dar atât de limpede, încât se-nfige în urechile unora, făcându-le să țiuie... «Trebuie să fiu de o mie de ori mai viclean decât şarpele» îşi spune voievodul «să-mi stăpânesc limba şi sângele ăsta blestemat, Doamne, să număr până la zece, ori până la o sută, ori să-mi muşc limba decât s-o las slobodă», îi vine să sară din jilț, să se dezbaere şi, dimpotrivă, alb, stăpânindu-se, îşi reazămă amîndouă palmele pe garda spadei, cu un gest energic şi elegant, pe care Radu Buzescu obişnuit cu noblețea vremii, i-l invidiază.

- Cinstit divan şi sfat de oaste, începe după tipic şi-ar vrea să rămână la tipic, pentru că acolo vorbele spun foarte bine ceva, sau tot atât de bine pot să nu spună nimic, dar el n-are nevoie de vorbe măcinate aiurea, el are nevoie de inimile lor, şi-i vede când ca printr-un abur des, când c-o uluitoare limpezime, până şi negul păros de pe nasul gogoneț al boierului Barbă Albă, ori tăietura unsă cu pomadă din obrazul căpitanului Racea care-a intrat în divan cu sulița la care sunt înnodate turbanele turcilor răpuşi ieri. Nu se mânie, pentru că el însuşi a poruncit să stea sub steagul profetului, cum şi stă, îl simte pe Mahomed privindu-l în ceafă, iar picioarele le ține pe lăncile bairacelor şi tuiurilor, pe lamele neşterse de sânge ale iataganelor, lucru care-l face pe vel vornicul Mitrea să-l privească c-o duşmănie acră... Le mulțumeşte pentru bărbătia lor de ieri, pentru dania lor de sânge, sunt mulți din ei cu brațele în eşarfe, ori cu obrazurile crestate, ori cu pulpele hărtănite, mulți din cei care-ar trebui să fie aici nu sunt, zac în gropniță aşa cum zace căpitanul de roşii Niculae, ori poate mor pe drum, cum poate moare binecredinciosul căpitan de Pădureț, Radu Ghețea. Le dă mulțămita lui şi unora şi altora, apoi, ca şi când s-ar afla la sfat filosoficesc, în cine ştie ce medresă din Ispahan, la umbra curmalilor şi-a veşniciei, vorbeşte de *ereditate şi* alegerea domnului în Țara Românească, fapt care-l face pe Radu Buzescu să ciulească urechea şi să-şi spună că de acum încolo începe adevărata primejdie. Acelasi lucru şi-l spune marele logofăt Chisar, căruia Theodosie Rudeanu îi zâmbeşte ciudat. Mihai nu scapă nimic din tot ce se-ntâmplă în saivan şi nu s-ar putea plânge că nu se-ntâmplă lucruri deosebite.

- Este un bine în domnia care curge fir pe fir, din tată-n fiu, spune. țara îşi găseşte puțină linişte, zavistiile şi tăierile pentru scaun sunt mai rare...

- Şi dacă urmaşul e un bicisnic? întreabă marele logofăt Chisar...

- Cum ar fi feciorul Turcitului, Radu, spune cu acelaşi zâmbet mieros, marele vistiernic Theodosie Rudeanu.

- Da! Ai dreptate, vel vistiernice. Cum ar fi acela, ori tătâne'su, Mehemet bey, de care m-am lăpădat azi-noapte, în cortul meu, venind el să-mi ceară ajutor împotriva măriei sale!

Murmure. Sudălmi. Blesteme. Mihai livid. Îşi înfige dinţii în buză. I se ariceşte barba tunsă după moda spaniolă.

- Şi l-ai lăsat să plece, vel logofete, îl întreabă Theodosie Rudeanu... Azi-noapte l-ai lăsat?

- L-am lăsat... Era un sol a lui Sinan paşa, către marele logofăt Chisar. Răspunsul Chisarului a fost răspunsul domnului său şi-al ţării.

- Să-l auzim, strigă căpitanii de oaste.

- Îl dăm cu sabia, până când nu va mai fi urmă de turc în pământul nostru.

- aşa e!

- Cu sabia!

- Bine-a vorbit logofătul Chisar!

Mihai îşi ucide zâmbetul. ştie sigur că numai aşa a vorbit Chisar, Turcitului, că n-ar fi folosit mai mult dacă i l-ar fi dat pe mână şi că ducând lui Sinan răspunsul vel logofătului, cunoscut ca cel mai mare duşman al său, Sinan va avea la ce să gândească. De această întîmplare pe care o bănuia după fuga Danului, dar pe care n-ar fi putut-o afla întocmai nemărturisită, se vor lega altele, în lanţ. Prinde privirea căpitanului Racea, care-i face semn cu familiaritatea lui lipsită de obraz şi care-i aduce aminte de toate suretele prinse astă-iarnă când Chisarul a urzit cu Ieti Ghirai, fratele hanului, pierzania domnului său pe câmpul de luptă şi când el l-ar fi putut da pe mâna gâdelui, cu cugetul împăcat. Nu l-a dat dintr-o raţiune interioară, care l-a făcut să-nţeleagă că numai Chisar poate duce pe umeri un complot şi că, dacă vrea să-şi mântuie domnia de primejdia dinăuntru, atunci când va cădea capul Chisarului, vor trebui să cadă toate celelalte capete potrivnice.

- Un sol este sfânt, spune răguşit, chiar dacă vine din partea lui Sinan şi chiar dacă solul este urzitorul pieirii mele şi a ţării. Iar boierii mei pot să primească soli, dacă domnia ştie de ei şi nu suntem noi aceia care să ne mânjim mâinile cu sângele unui sol, oricum s-ar numi el. Şi ce-a vrut Turcitu, vel logofete Chisar?

- Capul măriei-tale!

- Altceva? Pe asta o ştiam.

- Să desfacem oastea.

Se lasă o linişte grea, de mormânt. Începe să miroasă a botfori, a cuirase, a fier încins şi sudoare bărbătească. Radu Buzescu îşi dă seama că Mihai a câştigat partida, fără să apeleze nici la elocinţă, nici la gărzi. I-a câştigat-o Chisaru, din prostie. Nu este nimic de făcut. Nu se poate smulge nimic lui Mihai, bine suit în şa de Sinan şi acum de acest jalnic conspirator, pe capul căruia nu mai dă două cepe degerate, cu tot aerul de bravură pe care şi-l ia. Auzi-i:

- Să desfacem oastea, măria-ta?

Vel vornicul bate cu buzduganul în teaca săbiei. Se face linişte. Voievodul spune încet, ca şi când şi-ar smulge cuvintele din îndoieli şi Radu Buzescu îi şopteşte jupânului Preda Buzescu:

- Leul se-arată şi vulpe, la trebuinţă, neică.

- Poate este mai bine pentru ţară să las scaunul şi să mă pribegesc, cinstit divan şi sfat de oaste. Nu se cuvine să sufere toţi din pricina unuia şi mai abitir nu se cuvine să ne încăpăţânăm în faţa acestei puteri cumplite care este puterea otomană.

- Cuvinte înţelepte, măria-ta, spune cu glas mare biv vel vornicul Mitrea. Ţi-om rămâne mulţumitori toţi cei care ştim că ne risipim averile şi satele din faţa Urdiei. Gândeşte-te că Sinan ne şterge de pe faţa pământului. Că nu va rămâne piatră pe piatră. Că ne va robi pe noi toţi şi că ni se va stinge stirpea... Că turcii, măria ta prea înţeleaptă, sunt pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele creştinătăţii şi mai ales pentru păcatele noastre, doamne.

Fostul mare vornic care-şi vedea dintr-odată întorcându-se fără primejdie toate măririle apuse, bine străjuite de ienicerime, coste cât o costa, mai ales în capetele şi-n moşiile boierilor olteni susţinătorii acestui diavol se va face plata, înaintează între cele două rânduri de tobe, îngenunche greoi şi ridică braţele a implorare:

- Suntem puţini şi slabi, şi nevolnici, măria-ta. Capul ce se pleacă, sabia nu-l taie, doamne. Dacă ne împotrivim prosteşte, ca bivolul cel care în prostia lui vrea să dărâme zidul cu coarnele...

- Ridică-te, boier Mitreo... La anii dumitale nu se cade să stai în genunchi.

- Toată viaţa se târî în genunchi, spune Preda Buzescu.

Biv vel vornicul se ridică, gâfâind. Voievodul îşi lasă fruntea pe dosul palmelor rezemate de spadă.

- Eşti un porc bătrân, biv vel vornice, spune Chisar foarte limpede, gata să lingi unde-ai scuipat, să-ţi mănânci şi scârna, numai să-ţi păstrezi rangurile şi averile.

Atunci saivanul se umple de strigăte. Unii vor capul biv vel vornicului, care-i blestemă făcându-i orbi şi claponi, alţii vor să-l înhaţe, dar nu cutează, apoi năvăleşte boier Barbă Albă, în zale, uriaş, cu nasul vânăt, a comandat boierii mazâli la Călugăreni, îşi scoate sabia în chirăitul de

spaimă al biv vel vornicului, care se şi vede cu guşa tăiată, şi i-o închină voievodului. Mihai se ridică drept, fulgerându-i din priviri:

- Cine n-a păzit tractatele vechi, scrise pe piele de vitel, din vremea lui Mircea Bătrânul, spune el jos. Noi sau ei?... Cine-a mistuit din trupul ţării şi s-a-nfipt căpuşe în pământul ei sfânt? Cine ne-a luat laptele şi mierea, şi sufletele, şi copiii de la pieptul mamelor, cine ne-a sorbit văzduhul şi ne-a golit apele de peşte, şi s-a-ntors să ne ucidă negoţul, şi cine caută astăzi să prefacă ţara în paşalâk, şi cine unelteşte împotriva credinţei strămoşeşti şi-a slobozeniei noastre sfinte, păzită din veac de veac cu sufletul, şi mintea, şi sângele nostru? Răspunde-mi, biv vel vornice Mitrea?... Mă sfătui să las scaunul? Cui să i-l las? Lui Sinan?... Turcitului?... Lui Amurat? Hanului?... Oricui, numai tu să propăşeşti! Oricui, numai ţie şi alor tăi să le fie bine... Ţi-ai vinde şi locul din ţintirim unde-ţi zac părinţii, ce nevoie mai au oasele acelea de veşnică hodină, limba ţi-ai vinde-o şi rugăciunile ţi le-ai vinde tu şi...

Se stăpâneşte. Îşi trece palma peste frunte.

- Ne-am câştigat slobozenia cu neînfricarea noastră bărbată. Toate noroadele astea mici, ale Balcanilor, asuprite şi mucenicite de împărăţia antichristului, cată la noi ca la soarele slobozeniei lor. Suntem mai mult decât un norod. Decât o soartă. Suntem un gând izbăvitor... Suntem o viitorime.

Se-aude de foarte departe, pentru că vorbele pe care le spune au o mie de-nţelesuri. ştie că la răsărit se naşte în spatele sinoadelor ecumenice o împărăţie a săbiei, că ţara leşească tot spre Dunăre şi Mare năzuieşte, că poate turcii nu sunt cei mai primejdioşi dintre toţi primejdioşii pe care-i nasc zvârcolirile Evropei, dar ei sunt aici, dincolo de Argeş, răsmii avându-l în frunte pe Sinan. Un ropot des de cal opintindu-se la deal. Şi-un glas:

- Olăcar de la căpitanul Mârza, pentru măria-sa.

Face semn. Vătaful Simion bate din palme. Zornăit de pinteni. Un tighecean plin de sudoare şi praf.

- Maria-ta. Veşti.

- Te-ascult, oştene.

- Sinan nu se mişcă din tabără. E zaveră mare la ienicerime. Şi-au bătut tunurile în piroane. Şi-au tăiat frânghiile corturilor... Sinan a-mpins caraule de arapi de la Hulubeşti spre Stăneşti. Pe ăştia i-am luat noi în suliţe. A-mpins şi pe drumul Olacului spre Fălăstoaca. Pe ăia i-au tăiat oştile vel paharnicului Radu Şerban.

- Care oşti, tresare voievodul, ştiind căpităniile de roşii plecate spre Cetatea de Scaun.

- Oamenii mei de la curte, măria-ta, spune paharnicul Radu Şerban.

- Ai auzit, biv vel vornice Mitrea? Iată-l pe marele paharnic, cel dintâi pe care-l loveşte urgia turcească, aruncându-şi oamenii de curte în luptă. N-am să uit, paharnice Radu Şerban. Un voievod trebuie să aibă ţinere de minte lungă. Şi eu unul o am! Ai să vezi şi domnia ta, biv vel vornice... Paharnice...

Radu Şerban îngenunche în faţa lui. I se uită în lumini cu ochii aceia rotunzi, de bufniţă. El îşi scoate inelul cu vulturul împăraţilor bizantini pe care-l poartă pe degetul mic, inel primit de la un strănepot al împăratului Dragases, biet prinţ de Moreea pe care l-a scos din mâna corsarilor anatolieni, şi-l trece pe degetul paharnicului.

- Slujba la oaste este datorinţa tuturora... Slujba paharnicului, apărându-şi ocina neamului său şi aripa stângă a domnului, fără poruncă, din dragoste şi din înţelepciune şi din credinţă, este slujbă de frate.

Paharnicul îşi reia locul, nu fără să-şi treacă privirea peste obrazul clucerului Radu Buzescu, care-i zâmbeste protector.

- Alte veşti, ostene?

Trage cu coada ochiului la marii boieri care-l firitisesc acru pe marele paharnic. Dacă Dan a dat pilda nesupunerii, luând calea pribegiei, iată-i pe marele logofăt şi marele paharnic dând alte pilde, sunt boieri munteni bogaţi şi vulpoii bătrâni căzuţi în coadă de spaima pe care-a băgat-o Soliman Magnificul în toată Evropa şi-or fi punând măcar o-ntrebare. Tot acolo unde sunt întrebări, el va trebui să găsească răspunsurile cele mai potrivite. Îl ascultă pe oşteanul care povesteste cum, azi-noapte, hotnogul măriei-lui Vifor, de baştină din Călugăreni, prins cu arcanele şi cârligele în bălţile Neajlovului unde luptase în spatele Urdiei, răpunând cu arcaşii lui mulţime de ofiţeri împărăteşti, a fost adus la judecata lui Sinan şi cum, aflându-se în faţa Divan Chaneului, au trecut harabalele cu iarbă de puşcă ale topciilor şi-atunci hotnogul Vifor a smuls o făclie din mâna străjii, i-a plesnit-o peste ochi, şi-a făcut loc cu acea făclie şi, strigând numele Mântuitorului şi pe-al muierii sale Irinuca, a sărit într-o haraba, a spart un săculeţ cu dinţii, i-a pus foc şi s-a lăsat sfârtecat în mii de bucăţi, mai bine decât să rămână rob.

Oşteanul povesteste rar, cu demnitate şi c-o undă de lacrimă spălându-i ochii. După ce mântuie, toate căpeteniile aflate în saivan îşi trag săbiile din teacă şi se-nghesuie la mijloc,

punându-le lamă pe lamă. Sugrumat, răscolit, abia stăpânindu-şi tremurul mâinilor, el ridică spada Basarabilor şi-i pleacă tăişul lat, străbun, peste zecile de săbii.

- Amin! spune...

Nu putea dori alt jurământ mai cumplit decât acest jurământ mut, înfricoşător în muțenia lui. Când vrea să dea spada marelui spătar, se ridică din vale, ori din luncă, ori din preajma saivanului, un murmur surd, răscolitor, un murmur de glasuri ca o litanie, ori ca un bocet. Se-nfioară.

- Gloatele, măria-ta, spune crainicul Sfetea. Te-aşteaptă.

Vătaful îi întinde gugiumanul cu surguci din pene negre de cocor prins în pafta de diamante. Gugiumanul găurit de plumbii cadiulaskerului Baki, venit să-l prindă la Bucureşti după răzmerița din '93, cel care şi-a dat foc şi-a ars de viu în casele Danului, atunci când s-a văzut învins, şi despre care alăutarii şi băzmuitorii spun c-ar fi fermecat. Se face loc. Boierimea şi căpeteniile oştii îl urmează cu săbiile goale, la mână. El iese sprinten şi înalt, depăşindu-se pe sine, iese ca-ntr-un vis de slavă şi nebunie, nici nu bagă de seamă când vătaful îi aruncă pe umeri mantia albă, voievodală, tivită cu samuri şi tesută cu vulturi împărătesti, de aur. Iese în fața saivanului într-o amețeală înnebunitoare, cu inima rupându-i pieptul, cu o dăruire de care s-ar teme dac-ar putea judeca, dar nu judecă, doar simte. Iată-i că nu s-au rupt de el. S-au strigat pe neamuri şi cumetrii, pe judete, pe văi şi fire de apă, să le vină mai uşor. Sunt răsmii. Poate cinci. Poate opt... Aproape. Cum n-ar fi îndrăznit niciodată. Şi toți, aproape toți au rogojini aprinse pe cap. Rogojinile ard cu pălălăi albăstrui în albul zilei de vară şi deasupra capetelor acelora bărboase, negre, supte de suferințe se ridică suvițe subțiri de fum negru. În fruntea lor, aici la zece paşi, popa Stoica. Tot cu rogojină aprinsă pe cap. Ingenunche. Ingenunche glotimea. Şi-atunci se ridică spre cerul de august, gol, strigătul care l-a răscolit ieri:

- Nu ne lăsaaa, măria-ta! Nu ne lăsaaa!

Rogojinile ard pe capetele bărbaților, strigătul se ridică crâncen în inima lui şi totul i se pare cumplit şi din altă lume. Ridică spada cu stânga. O ridică cu brațul întins ca pe-o cruce a răzbunării în care adună sclipătul frânt al luminii. Odată cu el îşi ridică săbiile căpeteniile. Gloatele îşi încetează tânga. Se scoală din genunchi - stau unii în fața altora muți, nemişcați, el ar vrea să le vorbească şi nu le poate vorbi, ei n-au poate ce să-i spună altceva şi-atunci Sfetea sună încă o dată desfacerea Oastei Mari, o sună el poruncitor în cornul de zimbru, apoi porunca este preluată de trâmbițaşi, de cornişti şi buciumaşi.

Rămâne acolo, în vârful muncelului, pentru că Oastea Mare se desface cu adevărat. Unii îşi aruncă rogojinile. Alții le iau în vârful furcoaielor. Unii se duc spre miază-noapte. Alții în susul Argeşului. Alții spre Cetatea de Scaun. Trec însă toți la doi paşi de el, îi strigă «să trăieşti, măria-ta», ori «îți dăm mulțămită că nu desfaci Oastea Mică»; ori «te aşteptăm la codru, doamne»; ori «îneacă-i în sânge, că de mărgini avem noi grijă»; unii se smeresc, dau în genunchi, apucă cu degete rădăcinoase poala mantiei şi-o sărută cu evlavie, iar cei mai îndrăzneți sărută spada, ori dreapta pe care el le-o lasă la sărutat şi de care-şi freacă bărbile aspre. Vin mereu şi trec mereu şi-i strigă vorbe de-mbărbătare şi unii pleacă chiuind ca la nuntă şi-ntr-un târziu, când lunca a rămas aproape pustie şi el înțelenit acolo, curs tot în fânaț şi-n vreme, când pe şleahul Cetății de Scaun se scurge cel din urmă pâlc de ferentari, vede ariergarda formată dintr-un steag de vânători călări, cu caii la mână aşteptându-l, atunci răsună din lunca Argeşului un cântec bărbătesc, cântat pe mai multe glasuri:

Voi voinicilor,
Voi vitejilor,
Eu v-aş întreba,
Să-mi spuneți ceva
D-al meu drăguț fiu, cântă tenorii aburit şi tremurat.
Voinici d-auzea
sta şi răspundea, se cântă răspunsul la unison.

Apoi başii. Puternic. Răscolitor:

- Măicuță, dragă,
P-acest voinicel.
Nu-i de a-l cunoaşte,
Nalt şi sprâncenat,
Fețişoara lui
Spuma laptelui,
Ochişorii lui,
Două muri de câmp...

Cântecul se pierde în luncă, poate c-o tristețe adâncă, poate c-o-nțelepciune pe care el n-o poate pătrunde:

Căluşelul lui,
Puiul zmeului.

Scărişoara lui.
Două fălci de zmeu.
Tăftăraşul lui,
Două năpârci berci
De coade-nnodate,
Din gură-ncleştate...

- Maria-ta, îi şopteşte la ureche spătarul Calotă Bozianu... Dă-mi spada şi să-ncălecăm. S-ar putea ca Sinan să se trezească din amorțire. Suntem prea puțini pentru spahiii lui şi pentru gândul negru a lui Mehemet bey.

Iese din el ca dintr-o prăpastie necunoscută. Dă spada Basarabilor c-o strângere de inimă dureroasă. Ciuleşte urechea şi prinde, venit de nicăieri, cântecul de vitejie ca ceva nelămurit şi-ndepărtat. Iată că s-a sfârşit şederea lui în tabăra mare de la Copăceni, visul de a-l opri pe Sinan la porțile țării şi că din clipa când va pune piciorul în scăriță, va fi un învingător învins, căruia Dumnezeu şi destinul îi vor pune mereu şi mereu alte întrebări chinuitoare.

Vătaful Simion i-l aduce pe Sultan.Oamenii de arme aduc caii căpeteniilor.

Urcă-n şa.

Încalecă şi ceilalți. Îşi roteşte privirea peste ei. Vânătorii călări se-apropie la trap bătut, cu steguletele verzi de la sulițe, fâlfâind.

- Paharnice Şerban.
- Poruncă, măria-ta!
- Unde ți-s copiii, jupâneasa, neamurile?
- La chervanul artileriei măriei tale.
- Şi avuțiile?
- Tot acolo, doamne.
- Stai în stânga mea, binecredinciosule.

Pune pulpă, sloboade frâul şi coboară în buiestru coasta muncelului, copleşit dintr-odată de-o tristețe sfâşietoare.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Dincolo de Jilava se lasă o înserare de aur. Pulberile stârnite le copitele miilor de cai plutesc în văzduhul sângeriu, peste coamele plutelor care mărginesc drumul, răsădite în vremea lui Radu de la Afumați. În cerul portocaliu, niciun nor. Doar cârdurile de ciori care zboară spre Bucureşti. Şi singurătatea înfiptă-n el, rece. A trecut pe lângă convoaiele de băjenari, muieri mânând voiniceşte boulenii înjugați la care cu calabalâc, suduindu-i oştenii neînstare să-l oprească pe turc, arătându-le bucile goale, scuipându-i şi ocărându-i. La Sinteşti şleahul plin de telegi venite pe Drumul Olarului de la Vidra, ori de la Fălăştoaca, ori din codrii Vlăsiei, de prin sloboziile de margine, cu moşnegi trunchioşi, sub alte domnii mărginaşi în arme şi muieri slobode la gură, în fote şi-n ii colorate, cu săcurile şi furcoaiele agățate la loitre şi-n răscruce, lângă troița celor Trei fecioare, cocoțat pe-o teleagă cu osia ruptă, un călugăr zdrențăros vorbind mulțimii despre sfârşitul lumii şi Apocalipsă. Barbă de câlți, ochi goi, ştirb, cu gheare negre, desculț, cu răşchitoarele crăpate şi pământii de cât răşchiraseră colbul drumurilor... «- Că s-a-ncuibat diavolul în sfintele monastiri şi egumenii greci cu țiitoare şi roabe pentru preacurvie şi-au ajuns să vândă sufletul monahicesc lui Belzebut şi noi, cuvioşii pământeni, îi suntem slugi şi robi, ne-ndepărtează de citanie şi de scrierea sfintelor cărți, să rămânem proşti şi slugi să le fim. Eu sunt Visalom, zugravul de icoane de la Snagov. Pribegitu-m-am de scârba vieții monahiceşti adusă în sfânta monastire de Calist şi blestemul lui Arie să cadă asupra veneticilor care ne smulg din baştina noastră şi-asupra celor ce aşezați în fruntea țării în neînstare sunt să păzească datina, ba o vând pre ea şi pre noi veneticilor şi iată Doamne pedeapsa Ta asupra noastră şi... »

- Loc, loc strigă alergătorii domneşti, armăşeii în coantăşe negre bat cu buzduganele în loitre, mai bat şi-n vite, greşesc şi pe spinările muierilor câte-o ghioagă mai blândă - strigăte, chiraeli, blesteme, tamazlâcurile de vite mânate de feciorași abia ieşiti din opinci buiesc în şleah mugind, boi şi vaci cu albul ochilor holbat sparg rândurile gărzii de vânători călări, praful se ridică înecăcios acoperind coantăşele, aşezându-se pe coifuri, caii de oaste bat vitele cu picioarele, le muşcă, abia a ieşit din înghesuiala aceea amarnică, târând după el chipul călugărului Visalom, zugravul de icoane de la Snagov, şi vorbele lui care-l acresc de adevărate ce sunt.

Călăreşte la trap întins pe lângă steagurile de pedestrime, pe care le-ajunge din urmă după Sinteşti. Oamenii sunt negri de praf. Storşi. Le-a ieşit sudoarea prin coantăşe. Unii mărşăluiesc cu coantăşele agățate de sulițe, numai în cămaşă. Alții şi-au scos botforii, i-au legat de urechi şi-i

poartă pe umeri. Altădată ar fi poruncit să le tragă câteva gârbace. Acum li se-nchină-n gând. Trimite un olăcar după marele vornic Ivan Norocea şi-i porunceşte să facă tabără în Jilava, să lase oamenii să doarmă şi abia mâine seară să-i aducă la Bucureşti. - Unde, măria-ta?... - În tabăra de la Văcăreşti, vel vornice!... - Or să fugă, doamne, la noapte. Jumătate din ei sunt din târg. Se duc la neveste, la drăguțe, abia-i țin şi-aşa... - La Jilava, am zis, mârâie şi pune pinteni. Tocmai asta nu vrea. Să-i lase slobozi în târg. Olăcar la galop, biciuind tot ce-i stă în cale.

- La măria-sa!... La măria-sa!

Omul cu sudoarea curgându-i în ochi, picurându-i pe nas din sprâncene, îi spune că ungurii căpitanului Kir Albertu s-au pus pe jăcuit Târgul de Scaun. Jăcuie, spintecă neguțătorii, pun foc. Ce poruncă are de dat? Mugetele vitelor îl turbează. Telegile țărăneşti au intrat până şi în convoaiele artileriei. Se ridică în scări. Tot şleahul, cât vede cu ochii, o mare de capete, vite alături de călăreți, mergând între cai, ori revărsate pe holde, telegi lângă harabale şi pe telegi suiți pedestraşi răniți, coantăşele sângerii ale roşiilor de țară în rânduri strânse şi pe oblânc țânci culeşi din şleah, unii chirăind, alții scobindu-se în nas, şi copile şi muieri mai tinerele, altele aşezate pe crupă, parc-ar fi trecerea poporului ales pe fundul Mării Roşii şi totul, țipetele armăşeilor, poruncile pe care nu le-ascultă nimeni, scârțâitul miilor de osii şi tropotul miilor de dobitoace, totul în norii de pulberi aurii, după o înțelepciune a norodului moştenită din moşi strămoşi, trista înțelepciune a băjeniei. Marele şătrar poate-a ajuns de patru ceasuri la Văcăreşti, țăruşind tabăra şi locurile unităților. Olăcarul îşi ține cuşma în mână. E sleit. Calului îi tremură picioarele.

- Treci la convoi şi odihneşte-te, Ioane, ori Gheorghe.

- Mihu, măria-ta.

- Atunci, Mihule, spune şi-i scârțâie praful între dinți.

Trece pe lângă cazaci chiar atunci când doi haidamaci prind cu arcanul un tăuraş şi bătându-l cu latul săbiilor îl mână spre harabale, în chiotul căzăcițelor ițite pe sub pologuri.

- Nu-i mai satură şătrăria, sătura-i-ar satana, spune cineva din gardă.

Cazacii din fruntea sotniei, cu piciorul drept trecut peste arcul şeii, zdrăngăne cobzele şi cântă un cântec trist de stepă, pe trei voci. Aude başii, pentru că-i plac başii. Îşi poartă dolmanele aruncate pe-un umăr, au cizmele roşii colbuite şi-o nepăsare regească. Îl recunosc, chiuie, unii trag din pistoale, speriind muierile. Hatmanul Ocesalski îl salută strigându-i «*Pahibel biszurmanom»!* S-a ciupit hatmanul. Îi râde de sub mustățile de-un cot. Poate libertatea deplină n-o cunosc decât cei care nu sunt legați de nimeni şi de nimic, în afara bunului lor plac, cum slobozi ca pasărea sunt aceşti bărbati de la Praguri. Porunceşte trecerea căpeteniilor la steaguri şi unități. Marii boieri din suită dau pinteni. Unii se-ntorc. Alții îl depăşesc la galop. Nu i-a mai văzut pe Buzeşti. I s-au părut reci, închişi în ei, bănuitori. Sunt geloşi pe fiecare zâmbet dăruit altuia. Geloşi nu din marea lor dragoste. Doamne cum strică puterea sufletele oamenilor, înainte erau doar veri, petreceau împreună, îşi ştiau de dragoste şi de moşii, acum îşi caută unii altora tâlcuri ascunse în fiecare vorbă, în fiecare gest şi lui e o lehamite sleită de jocul ăsta al tâlcurilor. Logofătul Chisar şi-a pus singur securea călăului pe grumaz. Poate aşa s-a-ntâmplat cu Mihnea, dar altfel s-a-ntâmplat cu Ieti Ghirai Kalga. Astăzi, însă, s-a dovedit mai tare dragostea de țărnă şi onoarea de nobil, decât pofta de putere şi duşmănia, lucru care-l cinsteşte şi care i-l face drag, atât cât poți să-ti iubeşti duşmanul de moarte.

Ajunge oştile Băniei. Băjenarii au rămas în urmă. Se călăreşte în rânduială. Unii îşi cruță caii, ducându-i de dârlogi. Pâlcuri întregi mărşăluiesc aşa, cu caii la mână, cu sulițele şi scuturile legate la şei. Trece la galop mic. S-apucă să numere rândurile pâlcului pe care-l depăşeşte. Cu cincisprezece rânduri mai puțin. Tresare. Numără fiecare escadron şi din fiecare lipsesc pe puțin cincizeci de oameni şi cel mult şaptezeci, adică domnia sa marele ban Mihalcea Karatzas, care-a raportat că n-are decât trei sute de pierderi, morți şi răniți, care s-au şi scris în catastifele Băniei, domnia sa a-mpuținat oastea cu o parte din trei, acum când Sinan este pe urmele oştirii şi când s-a desfăcut, la Copăceni Oastea Mare. Îl răbufneşte mânia pe care şi-o macină în dinți când trece pe lângă marele ban, vârât în platoşe, cu chivără pe cap, călărind în fața steagului Băniei cu buzduganul de ban în mână şi ledunca din fir de aur strălucindu-i peste platoşă. Dac-ar fi fost mare ban, în loc de vodă, ar fi făcut la fel. Adică ar fi repezit la Craiova a treia parte din oaste, s-o apere. Îi răspunde la salutul cu buzduganul, ridicând dreapta înmănuşată şi mai la trap, mai la galop mic ajunge din urmă deliii şi besliii jupânului Ştefan Petnahaci, cărora le aruncă praful în nas escadroanele de sărăcei şi scutelnicei urcând la pas dealul Văcăreştilor în vreme ce înserarea acoperă câmpia şi codrii cu umbre violete şi se aud înnebunite, trăgând în dungă, clopotele Bucureştilor.

2

Ajunge-n dealul Văcăreştilor odată cu umbrele nopții şi escadronul de curteni. Se văd aşezate într-un semicerc uriaş fânarele aprinse de şătrărei, cu țipla colorată pentru a fi recunoscute de comandanți şi olăcari. Roşii pentru roşii de țară, aşezate în buza dealurilor spre Dâmbovita şi Leordeni, galbene pentru călăraşii domneşti, agățate de lănci în capul drumului care

coboară în mahalaua Văcăreştilor şi altele verzi mai spre Tăbăcari, albastre, câţiva şătrărei ridică bariera în faţa cortului marelui şătrar aşezat pe-o tobă între patru fânare, cu altă tobă în faţă, pe care-a-nşirat călimările, penele de gâscă şi poruncile de cvartir scârţâite de doi dieci gheboşi, pe feţele lungi ale cărora joacă flăcările palide, dându-le înfăţişare de înecaţi. Îşi spune că marele şătrar îşi ţine diecii mai mult flămânzi, lucru care ajută sârguinţa. Marele şătrar Vasile Ţâru cu mustătile îmbârligate, târându-şi o cogeamite săbioaie după el, înarmat cu buzduganul menit să-i întărească povetele rostite cu glas hârâit, sare de pe tobă strigându-i încrâncenat:

- Hei, cap de oaie! Unde dai buzna în tabără fără hatişerif de la sultan, vedea-te-aş spânzurat de fudulii, dacă ţi-a mai lăsat Sinan fudulii, căpitan de claponi ce eşti?

Întărâtat înainte de a-şi începe slujbele, după scârbavnicul obicei al pământului care-i face pe slujbaşii ţării cei mai înrăiţi asupritori ai celor pe care-ar trebui să-i slujească, Vasile Ţâru sare la el cu buzduganul ridicat, coborând din ceruri tot soborul sfinţilor mucenici. L-ar mânia pe Dumnezeu dacă ar cârti împotriva şătrarului care după ce aleargă cu limba de-un cot înaintea oştirii, să găsească vaduri şi locuri de tabără cu tot ce trebuie, de la fân până la apă, intră şi-n luptă aşa cum a făcut-o nu o dată, taie ce taie cu săbioaia, apoi se-nchină cuviincios şi se-ntoarce la locul lui veghind asupra convoaielor, hoţilor, liniştii taberei şi avuţiilor din ea. Văzându-l pus pe moarte de om, îl struneşte pe Sultan:

- Las-o mai domol, Ţârule, că-ţi dai duhul!

- Văleleu, măria-ta, că era să te mirui de mă pomeneai până la a noua spiţă. Îmi scoase Kir Albertu sufletul, vedea-l-aş spânzurat de fudulii. Ba că aia, ba că asta, îmi venea să-l tai, nu alta.

- Unde l-ai tăbăruit?

- Mai spre Cotroceni, la Dâmboviţa. Aici era prea-n ochii noştri. Prăpădeşte târgul, măria-ta. Aolică, doamne, unde dormi la noapte? Să-ţi ridice saivanu, ori...

- La curte, Ţârule. Vezi să fie linişte. Să nu prind picior de oştean în târg, că-i rău. Să se strige porunca mea. Îi ridic în furci. Scutelniceii şi sărăceii să se ducă pe la casele lor. Să se ducă şi besliii şi deliii.

- Văleleu ce mai petrecere, măria-ta.

- Lasă-i.

- Îi las. Hai, măria-ta, du-te că-mi încurci locul.

- Să-mi răspunzi răvaş cu toate oştile care-au ajuns în noaptea asta. Mâine să fie gata pentru sfânta slujbă. Vezi că pedestrimile le-am lăsat la Jilava până mâine.

- Aolică, îmi făcuşi capul calendar.

Se uită la el din lumina fânarului cu privirea aceea credincioasă care-l doare. În noaptea din ce în ce mai deasă răsună tropotul obosit al steagurilor de călărime. Se-ntoarce-n şa, Vasile Ţâru îl vede înalt şi ţeapăn, cu cizmele moi de piele de capră înalte până la şolduri, mai mult o umbră, şi albul ochiului armăsarului de luptă:

- Vânătorii şi curtenii după mine, strigă.

- Vânătorii şi curtenii după măria-sa, preia hotnogul Caloian.

- Vânătorii... tenii...

Strigătul se pierde în noapte din hotnog în hotnog...

Aici în dealul Văcăreştilor l-au aşteptat oştimile, câte rămăseseră în urma domniilor ticăloase şi vânzărilor, acum trei ani. Trei ani de domnie, apucaţi spre dricul vieţii, când ţara îşi dădea duhul strivită de potrivnici şi dintr-odată-n el izbucnită flacăra aceasta mesianică, despre care Valed Celebi Efendi spunea că este nepotrivită vremurilor, pe care Andronic Cantacuzino i-o aţâta cu lecturi din toată lupta creştinătăţii împotriva turcilor, cutremurându-l la amintirea cruciadelor, ori a bătăliilor lui Iancu de Hunedoara şi-ale marelui şi slăvitului Ştefan, ori la lupta lui Roland pentru mântuirea Franciei de sarasini. Apoi venea rândul lui Nikifor Parasios să-i amintească gloria Bizanţului şi a acestei lumi balcanice, căruia el ar putea să-i redea vechea strălucire. Aici îl aşteptau oştile, prost înarmate, îl aştepta garda de ieniceri, mai mult temniceri decât gardă, şi puhoaiele de datornici levantini ai domnitorilor dinaintea lui. Ce blestemate timpuri! Petre Cercel şi-a putut dobândi tronul tatălui său prin protecţia Caterinei de Medicis şi a regelui Franciei, Henric III de Valois. Iar el, acelaşi tron al tatălui lor, prin influenţa Cantacuzinilor care-l vedeau omul de arme în stare să ridice principatele dunărene, să închege o coaliţie şi să elibereze Constantinopolul în care, desigur, şi-ar fi revendicat cei dintâi descendenţa lor împărătească. A intrat în Cetatea de Scaun, cu zidurile afumate de focul asediului lui Ion Vodă Cumplitul, conştient că n-a venit aici să se-navuţească şi-apoi să fugă aiurea; ori să-şi plece capul destinului acestuia tragic al domnilor Ţării Româneşti. Se-ntorc acum din luptă, după doi ani de război, ei singuri împotriva Imperiului otoman şi-a tătarilor, ei singuri ca nişte arhangheli, ori ca nişte demoni ai răzbunării, renăscând din ură şi din amintirea gloriilor trecutului, ei care-au dus în galop şi-n săbii, în tot lungul Dunării, astă-iarnă şi adânc în vilaietul amărît al Bulgariei, sămânţa răzmeriţei şi gustul libertăţii. Deasupra se bolteşte uraniscul bătut cu stelele lui august, de aur. A câştigat una din cele mai strălucite bătălii ale creştinătăţii. Toată lumea europeană ştie c-a avut un singur

oştean împotriva a zece osteni turci. Şi totuşi. În loc să-şi ducă steagurile glorioase spre Dunăre, iată-l aici, întors noaptea, pe furiş, ca un fur, ori ca un învins.

Îşi muşcă pumnul înmănuşat. În Văcăreşti miroase a pruni, a meri şi-a livezi grele de rod. Peste tot, linişte. Doar cânii îi latră răguşit. Linişte părelnică. Ochiul lui de oştean vede după nişte ostreţe luciul frânt al unei arme.

- Care eşti acolo? întreabă.
- Care eşti ăla care-ntrebi? i se răspunde.
- Pas la măria-sa, spune aspru vătaful Simion.

Şuşoteli. Tusete. Ies câteva umbre cu spăngi şi halebarde vechi. Trec pârleazul. Îi numără. Sunt opt.

- E măria sa, bă nea' Ispas, spune cineva şi-atunci din livada care dă în Dâmboviţa - miroase a apă murdară şi-a luncă, e frig şi undeva în sus, spre mitropolie, ard câteva focuri - se-arată alţi bărbaţi, unul din ei duce pe umăr o archebuză cu fitilul aprins.
- Stinge fitilul, mârâie vătaful Simion, trăgându-şi calul în faţa voievodului.
- Suntem noi, tăbăcarii, măria-ta.

Oamenii vin cuviincios la trei paşi. Unii îngenunche în uliţă.

- Ce faceţi la ceas de noapte, întrarmaţi?
- Păzim ce nu pot păzi ăi de trebuie să păzească, doamne.
- Ai limba lungă, cumetre.
- Mi-o lungi vremea, măria-ta.
- Rămâneţi în caraulă. Dacă vă asupreşte careva, aprindeţi ciuga şi bateţi talăngile. Am la curte destule oşti, să ţină târgul. Hotnogule Caloian.
- Poruncă!
- Să ai un pâlc de vânători, gata pentru mahalaua Tăbăcarilor şi-a Văcăreştilor...

Simte că asta nu-i îmbunează pe târgoveţi. Stau în drum, rezemaţi în coadele halebardelor şi fuşturilor, din ce în ce mai mulţi, parcă i-ar naşte câte doisprezece negurile mahalalei.

- V-ascult, spune c-o urmă de slăbiciune, ori poate de ruşine.

Linişte. Au tăcut şi câinii, tolăniţi pe la picioarele stăpânilor.

- Dăduşi ţara, măria-ta? întreabă cel căruia i se spusese Ispas.

Tresare. Aştepta de ieri întrebarea asta. Ori de azi-noapte. O văzuse-n ochii glotimilor. Mocnită. Tac oştenii din şei. La ce-ar sluji vorbele? Ce le poate spune despre ziua cumplită a Călugărenilor? Sau ce pot spune vorbele despre sublima lor dăruire? Sau ce pot înţelege mahalagiii despre tot ce-a fost la Călugăreni? !

- N-o dăm, Ispasule. Atât că ne tragem la munte, ca-n veac.
- Desfaci oastea, măria-ta?
- Ai vrea?
- Nu huli, doamne!...
- Ba.
- Atunci ia-ne cu oastea, dacă te-nduri să-ţi laşi scaunul fără luptă.

I se pune un văl de ceaţă pe ochi. Duce mâna la sabia cu cap de grif.

- Sunt Ispas tăbăcaru, ăla de ţinu şleahul Văcăreştilor, când cu răzmeriţa, măria-ta.
- Lasă trebile ostăşeşti în seama domnului tău, Ispase. Repezi oameni de credinţă la toate isnafurile şi-n toate mahalalele şi-n Târgul de Sus, şi-n Târgul de Jos, şi-n Târgul Cucului şi-n Târgul din Läuntru...
- Îi reped, măria-ta.
- Mâine să fie toate isnafurile, cu starostii şi pârgarii la Sfântu Nicolae, la slujbă. În noaptea asta să-ncarce calabalâcul în harabale şi mâine după slujbă să iasă toţi în drumul domnesc al Târgoviştii. În tocmeală straşnică, că altfel...
- Să-ndesăm şomoioage pe sub streşini? S-aducem păcură?

Glasul omului tremură abia simtit.

- La ce? Nu punem foc. Ne-ntoarcem.
- Să te-audă Cel de sus şi să te binecuvinte, spune un bătrân.

Când îl întreabă ce se mai aude prin târg, Ispas îşi dezleagă limba. Că marii neguţători nu l-au mai aşteptat să-i dea bineţe. Şi-au încărcat avuţiile în harabale, au tocmit oameni de pază, şi-au urcat muierile şi copiii în harabale căptuşite cu piele şi-au luat calea Braşovului. Numai ei l-au aşteptat, cu lacrimile-n ochi şi-deodată izbucneşte o talangă spre Podul Turcului şi Ciutăria domnească, vâlvătaia unui foc şi strigăte de muieri. Fără să se uite înapoi, pune pinteni atât de crâncen încât Sultan, neobişnuit, cabrează nechezând mânios. Gărzile îl urmează la galop, spărgând tăcerea îndoielnică a nopţii de vară.

... Patru trabanţi beţi, eu mundirele desbumbate, hărtăniţi, cu săbiile goale în mână, atacă doi târgoveţi, tatăl şi fiul, numai în cămeşoaie, care se apără cu furcile. Alţi trei aruncă pe ferestre pernele, pilotele, macaturile şi vesela de aramă, în vreme ce alţi cinci, îi numără cu satisfacţie

crudă, târăsc în bătătură trei muieri, două foarte tinere, despletite, cărora le rup cămăşile la piept şi cele două rămân cu ţâţele goale, trabanţii se silesc să le trântească lângă căpiţa de fân pe lângă poartă, muierile ţipă, săbiile zăngăne lovindu-se de furci, cei doi strigă:

- Săi, vecine Trifănete!... Săi, că ne taie!...

Şi pe uliţă vin urlând, rostogolind o butie, alţi trabanţi. Butia are cepul sărit. Trabanţii o rostogolesc până când vinul ţâşneşte vesel şi-atunci se bat cu pumnii s-ajungă la acel izvor cu chivărele întinse. Fericitul stăpâneşte locul până când adună ceva în chivără. Buşit, se retrage şi bea lacom, ăsta de-acum are părul roşu şi mundirul fără o mânecă. Unii au pus foc la o şură de paie vechi... Şi-l trage pe Sultan în umbră. Vânătorii călări aşteaptă nemişcaţi în şei.

- Tăiaţi-i şi spânzuraţi-i de picioare, porunceşte.

Rămâne acolo în întuneric, cu dinţii clănţănind de ură stăpânită, privind lacom masacrul nemilos. Vânătorii călări ţîşnesc pe uliţă şi-i iau în suliţe pe cei cu butoiul. N-au timp decât să strige: - *Farkaş!* Strigătul de primejdie. Sunt împunşi şi hărtăniţi cu săbiile. Cei din curte încearcă să facă front, umăr la umăr. Vânătorii sar din şei direct peste gard. Îi împung cu vârful suliţelor, îi hăituiesc până-i lipesc de peretele casei şi-i străpung acolo, lovindu-i fără milă. Femeile îşi adună zdrenţele peste piept. Cea mai bătrână bate mătănii, lovindu-şi fruntea de bătătură. Focul arde în vâlvătăi înalte, luminând în roşu locul masacrului. Mâine Kir Albertu o să-şi holbeze ochii şi-o să zbiere şi-abia aşteaptă să zbiere ca să-l ia între suliţe şi să-l ducă în lanţuri să-l zvârle la picioarele căcăcioasei alteţe princiare. Cineva bate talanga dintr-un prepeleac, de-nnebuneşte. Se văd ieşind mahalagiii cu săcurile. Îi ordonă hotnogului Caloian să patruleze tot oraşul cu vânătorii, împărţiţi pe câte-o lance de zece oameni şi să fie fără milă. La miezul nopţii o să-l schimbe curtenii. Schimbul să se facă în curtea palatului domnesc.

- Să te duc până pod, măria-ta, se roagă hotnogul, stergându-şi lama pe mundirul unui trabant.

- Ba! Să vină doar patru vânători...

Smuceşte frâiele. O ia la trap des spre Cetatea de Scaun zugrăvită sumbru pe noapte, dincolo de Dâmboviţa. Prinde cu coada ochiului truda mahalagiilor care spânzură de picioare în dudul din uliţă, cel dintâi hoit de trabant.

3

- Ai fi, n-ăi fi măria-ta, io nu ştiu decât că te detun. Nu las podu' până nu vine pârcălabu' Colilie...

Omul stă în donjonul principal şi-l ameninţă cu archebuza din care nu se vede decât punctul roşu al fitilului aprins. Zidurile Cetăţii de Scaun sunt mohorâte. În şanţul cu apă se oglindesc stelele şi orăcăie pe-ntrecute broaştele. Tot târgul s-a-nviorat. Au tăcut clopotele bisericilor, în schimb bat talăngile străjilor de târgoveţi îmbăţoşate de prezenţa vânătorilor călări. Tălăngile şi toacele, din când în când răsună câte-un foc de pistol, luna stă în tării la fel de galbenă ca la Călugăreni şi pe dealul Văcăreştilor s-au aprins sutele de focuri ale taberei. «Ar trebui curăţat şantul cetăţii. L-a năpădit papura». Se-nveleşte în mantie. Ascultă ropotele care urcă dinspre mitropolie. Trec la galop câţiva călăreţi.

- Scutelniceii, măria-ta, spune în şoaptă vătaful Simion, ca şi când s-ar teme ca vorbind tare să nu trezească zidurile din mahmureala lor.

Iat-o râvnita Cetate de Scaun, inima ţării. O priveşte c-o durere surdă, c-o ură surdă pentru neputinţele lui şi-ale ei, pentru tot sângele vărsat de poftitorii la scaunul domnesc care s-au ucis frate pe frate pentru nebunia asta a domniei, ameţitoare şi îmbătătoare, pentru măreţia ei posacă, pentru ceea ce-nseamnă în conştiinţa vremii: o flamură a unui gând, gândul permanenţei, al puterii orânduite de oameni şi de Dumnezeu după datină; poate o speranţă în dreptate şi-n demnitate, aşa cum a năzuit spre ea când nu era domn şi când ştia ce tiran îi stropeşte zidurile cu sângele supuşilor, când ştia câte omoruri prin jungher şi otravă a tăinuit sub bolţile-i sumbre. Vine să-i ceară adăpost pentru o noapte, apoi s-o părăsească în ghearele lui Sinan. De la zidirea ei, n-a păţit asemenea ruşine şi singurul stăpânitor care i-a trecut pragul cu sabia-n mână a fost Ştefan cel sfânt al Moldovei. «Am să te las, ca să-ţi duc dorul şi să te simt arzându-mi inima cu blestemele tale»... Pârcălabul Colilie, fost căpitan de călăraşi domneşti, şchioapătă şi bocăne cu piciorul lui de lemn pe podina donjonului. Şi-a lăsat piciorul astă-iarnă în luptele din Bulgaria.

- Hei, Colilie, te-ai dedat trândăviei, omule. Hai c-am prins chiag de când te-aştept.

Se sperie singur de ecoul glasului răzbit din ziduri şi luciul apei.

- Iertare, măria-ta... Până să-mi prind blestematul ăsta de picior de lemn. Aolică, doamne. Te cunoscui după glas, da nu te cunoscui după parolă. Şi-mi poruncişi să nu dau drumul nici lui Domnul Savaot...

- Colilie.

- Preasupus la poruncă...

- Lasă podul, Colilie...

- Preasupus la poruncă, da' nu-l las măria-ta. Parola...

Îi vine să-l tragă-n ţeapă pe căpcăun. Stă o ţară-ntreagă în neliniştile lui şi ăstuia îi arde de parolă. Ar vrea să-l spurce, apoi se-nmoaie dintr-odată şi-l întreabă pe Colilie dacă el dă parola cu

glas mare, atunci s-ar putea să-l audă duşmanii şi să i-o fure, la care pârcălabul năduşeşte în sudălmi, sună alarma, trâmbiţaşii sfâşie noaptea cu chemarea ascuţită a trâmbiţelor, arcaşii urcă la crenele făcând să duduie podinele, apoi s-aude scârţâitul uşii de fier de la casa grilei, se coboară scara de frânghie, pe scară se lasă trei arcaşi cu fânare, ajung la luntrea de serviciu, o dezleagă şi vin dincoace, în vreme ce pârcălabul ordonă înţeglarea săgeţilor. Luntrea rămâne la un pas de ţărm.

- Parola, suflă careva şi ridică fânarul, aruncându-i lumina în obraz.

Vătaful Simion dă parola, care este data zilei spusă invers, adică în loc de 14 august, 41 august şi 5, adică suma celor două cifre... Luntrea se-ndepărtează plescăind din lopeţi. Pârcălabul are-n faţă o veşnicie de veşnicii. Se resemnează. În sfârşit. Huruitul lanţurilor, scrâşnetul macaralelor şi podul se lasă peste şant în vreme ce grila de fier este ridicată, căscând golul porţii ca o gură neagră a nefiinţei... Gărzile aliniate, fânare, bucuria lui Colilie bărbos, ochios, care-i zâmbeşte pe sub sprâncenele zbârlite şi-i spune că doamna Stanca a golit palatul, că n-a mai rămas un cui ori un sfeşnic şi că dacă vrea să doarmă, nu poate dormi decât în odaia lui de pârcălab şchiop şi holtei, că să-l ierte dar în curtea mică a adăpostit tot muieretul şi plozii din Târgul din Lăuntru, pe care l-a luat la cercetare marele căpitan de oşti Kir Albertu în dârdora prieteşugului cu măria-sa...

- Alea au ştiut parola, Colilie?

Colilie care-l duce pe Sultan de frâu, bocănind cu piciorul de lemn, încearcă să se scarpine sub coif. Se opreşte la poarta mică a palatului şi-i spune încet, să-l audă numai el.

- Parola aia o ştim cu toţii de la facerea lumii, măria-ta, şi-i sfântă!

Zornăie cheile multe şi mari pe care le poartă pe-un cerc de fier petrecut peste braţ. Un paj înalt, înveluit în pelerină, cu cuşmă de vânător domnesc, aduce un fânar. Colilie zornăie mereu cheile, le ridică în lumină şi se răţoieşte la paj spunându-i să fie cu ochii în patru. Până la urmă găseşte cheia, o răsuceşte în broască şi deschide poarta de la hora mică, împingând-o cu umărul. Îl izbeşte miros de aer zăcut.

- Mă duc numai cu Simion, Colilie.

- Şi cu copilul de casă, măria-ta, care-o să vegheze unde-i vei porunci.

Descalecă. Greoi. Îl cuprinde o sleială şi-o teamă superstiţioasă, aproape o spaimă de tăcerea sumbră şi neagră de dincolo de prag. Vânătorii domneşti iau caii.

- Duceţi-vă, le ordonă.

Rămâne cu vătaful Simion, cu pajul şi cu pârcălabul care-i sărută mîna. Tresare pentru că-l frig lacrimile lui Colilie căzute pe dosul palmei. Brusc, îi ia obrazul bărbos în palme, îl trage la el şi-l sărută pe gură. Urcă scările de piatră tocite de vreme şi de tocurile jupâneselor şi jupâniţelor din curtea doamnelor, intră în odaia gărzilor, pintenii clinchetesc straniu şi paşii răsună puternic pe lespezi, sub bolţile joase, apoi, în lumina legănată a fânarului purtat de paj, intră în hora mică, locul de petrecere al curţii doamnei. Încremeneşte. Pustiu. Până şi respiraţia are ecou, distinge un miros vag de iasomie, ori de busuioc, ori de izmă, Stanca avea obiceiul să pună peste tot glastre cu busuioc şi cu izmă creaţă, a uitat aici mirosul ăsta, rămas viu dincolo de singurătate şi parcă aude râsul gâlgâit al jupâniţelor date la curte, bătaia războaielor şi glasul Stancăi, melodios şi aspru, glas de olteancă şi de doamnă...

- Simioane...

- Poruncă, doamne, răspunde o voce dulce, tremurată şi bărbată.

Se răsuceşte vijelios. L-au lăsat singur cu pajul. Se repede asupra lui. Pajul îi vine în întâmpinare, căzându-i în braţe.

- Tudoro!

- Eu, măria-ta. Tudora, roaba şi stăpâna ta, doamne. Îi caută buzele c-o sălbăticie care-o face să geamă.

4

Provincialul companiei lui Isus pentru Valahia şi Moldova, Girolamo Estorga, îşi plimbă felinarul orb peste lăzile florentine în care-a ambalat porţelanurile olandeze, brocarturile veneţiene împreună cu toate lucrurile de preţ din casa misiunii. Le sigilează cu sigiliul pe care este săpată deviza Ordinului: *«Ad majorem Dei gloriam»*. Şase călugări iezuiţi, purtând sub rasă pieptare de piele, cizme cu pinteni şi spade lungi, urcă lăzile în cele trei harabale ale misiunii cu atelaje de patru cai zdraveni şi pologuri din pânză de corabie. Girolamo Estorga îl ascultă vag pe condotierul Cosma Capponi, care-i vorbeşte de faptele vitejeşti la care s-a dedat pe câmpul de luptă împotriva necredincioşilor. Ori acest condotier este cretin, ori face pe cretinul şi atunci nu i-ar strica o pereche de calţavete potrivite pe picior de fra Ippolito, specialistul Inchiziţiei. De fapt toată forţa Romei se concentrează în contraofensiva catolicismului la curţile Poloniei, Sfântului Imperiu şi Transilvaniei. Iată, este de cincisprezece ani provincial aici şi n-a reuşit să convertească pe nimeni. Poate aşa se explică dizgraţia în care-a căzut... De dincolo de zidurile masive ale misiunii răzbat zgomotele furise ale migraţiei. Nu ştie ce să facă? Să rămână într-un Bucureşti ocupat de turci, numai din dorinţa de a-şi măsura cutezanţa, poate reuşind să convertească câţiva disperaţi,

dispuşi în schimbul adăpostului oferit de misiune să se lepede de-un Dumnezeu ortodox din care n-au înțeles nimic, pentru alt Dumnezeu catolic din care au să-nțeleagă şi mai puțin; ori să se retragă odată cu refugiații şi să-ncerce acolo, în vălmăşag şi panică, să câştige ce n-a putut câştiga până acum? Este cert că Europa se găseşte sub influența unei intolerante spirituale totale, catolicismul, a unei ortodoxii mai mult decât tolerante, cea constantinopolitană, ciudat de fidelă ei înşişi, şi a unei noi ortodoxii, plină de incertitudini, lacomă de prozelitism, a răsăritului îndepărtat. Protestan-tismul bate pasul pe loc...

Luna poleieşte lacul pe care plutesc maiestuos cele şase lebede ale misiunii. Le va lăsa aici, dacă pleacă, ori poate le va lua cu el. Pe drumul Târgului din Lăuntru se aud mereu tropotele domoale ale cailor, mugetele vitelor, foarte des bat tălăngile, răsună focuri de armă şi răpăie galopul patrulelor. Toată noaptea s-a îmbibat pină la saturație de spaime... Cu totul inexplicabil, şi-i va rămâne inexplicabil, este faptul straniu că dogmele intolerante ale catolicismului, vegheate de rug şi Inchiziție, au născut cele mai dure reacții: calvinismul, luteranismul, anglicanismul. Şi dimpotrivă, acest ortodoxism tolerant este prea puțin mânat de schizmă; iar în lupta care se duce în Polonia pentru ruteni se demonstrează de-o tărie straşnică. Nici nu se poate pune problema Valahiei şi Moldaviei. Aici credința pare a se fi identificat cu însăşi spiritualitatea şi permanența acestor oameni... Lăzile sunt urcate în cele trei harabale. Călugării îşi scot caii de şa din grajd. Strâng chingile. Îşi îndeasă pălăriile pe frunți. În clipa în care vrea să ordone încălecarea - avuția materială a misiunii trebuie pusă la adăpost în beciurile secrete ale bisericii catolice din Târgovişte - răsună lugubru clopotul de la poarta misiunii. Fără un semn, doi din călugări îşi trag spadele, lasă frâiele camarazilor lor şi se duc la portița de serviciu. Girolamo Estorga aude scârțâitul oblonului de fier. Poate refugiați cărora li se va fi rupt o osie; ori cu copii mici şi bolnavi; ori oşteni preacatolici, beți, fugăriți de localnici, numai astă după-masă a-ngropat trei trabanți sfâşiați cu furcile... Acest Cosma Capponi îl irită cu grosolănia lui soldățească. Mirosul crinilor adus de o adiere răcoroasă îi întoarce stomacul pe dos. Retrăieşte intens o înserare la misiunea ordinului din Aden, cu marea fosforescentă şi nisipurile arzânde, cu cerul sângeriu şi fosnetul musonului în cocotieri, o retrăieşte cu atâta intensitate, încât se sleieşte. Pe urmă se doreşte la un colegiu iezuit, la Roma, de data asta cu disperarea înstrăinatului. Înainte de a-şi reveni aude drugii de fier căzând şi pietrişul aleii principale țăcănit la galop. Trei călăreți înfăşurați în pelerine se reped spre arcadele din fața misiunii.

- Padre Girolamo Estorga! spune unul dintre ei, sărind din sa.

Girolamo Estorga ridică felinarul. Omul îşi zornăie pintenii, îngenunche, se descoperă şi-i sărută mâna.

- Din partea nunțiului apostolic Attilio Amalteo, trimis de sanctitatea sa papa pe lângă nunțiul Alfonso Carillo, la curtea *serenissimului* principe Sigismund.

Girolamo Estorga coboară felinarul, ca cel îngenun-cheat să nu-i vadă schisma de spaimă prost stăpânită. Attilio Amalteo, umbra perfidă a marelui inchizitor şi a Consiliului secret, omul în urma căruia vin spadasinii, ori «parfumierii», cum îi numeşte cu un eufemism cardinalul Cinzio Aldobrandini pe specialiştii în otrăvuri ai Inchiziției...

- Vreo veste care ar putea contramanda plecarea noastră la Târgovişte, fiule?

- Sunt fra Giusseppe Pisculo da Melfi, padre. Cred că frații mei mai pot aştepta o jumătate de oră, până când voi comunica sfinției voastre sugestiile monseniorului Attlilio Amalteo.

«Hm! Sugestiile», îşi spune Girolamo Estorga, rugându-l să-1 urmeze în misiune şi scuzându-se pentru lipsa actuală de confort. Îi ordonă condotierului Cosma Capponi, care ascuns în umbra ultimei harabale auzise totul, să verifice încă o dată dacă s-au pus sacii cu ovăz, potcoavele, caielele, sacii cu făină şi carnea uscată; apoi îşi pofteşte oaspetele în stăreție. Pune felinarul într-o nişă, mărindu-i lumina. Constată că fra Giusseppe este franciscan, cu o deosebit de nobilă față, ca şi când ar coborî dintr-o pictură a lui Tizian. Stau amândoi în picioare, cercetându-se cu acea ipocrizie smerită impusă de normele vieții acestor două ordine de călugări soldati. După o introducere destul de lapidară, în care este vorba de salvgardarea credinței apostolice, fra Giusseppe Pisculo da Melfi îl întrebă în ce raporturi se găseşte cu principele Mihail.

- Curtenitoare, îi răspunde, întrezărind, foarte vag, scopul venirii acestui emisar.

- Şi unde se găseşte?

- Aici, după câte-am aflat.

- Atunci lucrurile se simplifică. Se pare c-a fost înfrânt de Sinan. Drumurile sunt pline de refugiați.

- Dimpotrivă. A câştigat o victorie strălucită.

- Atunci?

- Atunci repetă drama acestor principate. Învingător în luptă se retrage la munte din lipsă de oameni.

- Perfect. Sfinția voastră îi va oferi oştirea de care duce lipsă... În schimb ne va face concesii. Aceasta este esența esențelor, în lumina adevărului şi fără cazuistică. Acesta este ordinul mon-

seniorului Attilio Amalteo. Îi rămâne sfinţiei tale să-l îmbrace în toată diplomaţia cu care va fi servit principelui.
- Pot să-mi explic astfel întârzierea ajutorului principelui Sigismondo?
- Cine-o poate şti exact, padre?!
- Şi acest ajutor este strict condiţionat de aceste condiţii, fra Giusseppe?
- Numai Dumnezeu poate s-o ştie, padre!
- Ce garanţii se cer de-o parte şi de alta?
- Oh! Principele Mihail, alungat de Sinan, cu ţara invadată, cu riscul de a-şi pierde capul dacă rămâne aici şi cu acela de a nu putea trece munţii dacă principele Sigismondo închide trecătorile, a fi mai grăbit să ceară ajutor decât garanţii. Pe când noi? Cu noi este cu totul altceva, padre... Şi asta m-a rugat în mod special să vi-o explic, monseniorul Attilio Amalteo.

Girolamo Estorga înţelege totul cu limpezimea spaimei. Mai ales acest «m-a rugat în mod special să vi-o explic». Este ultima şansă care i se dă. Jocul politic al acestui monsenior este de-o simplitate diabolică. Probabil el, prin Alfonso Carillo, a oprit ajutorul de oaste, preferind să lase Valahia la discreţia turcilor, ca ducându-l la disperare pe Mihail, să-l pună în fata definitivului: ori concesii şi atunci ajutor; ori fără concesii şi-atunci să se descurce ingur... Cumplit. Se-nfioară şi nu poate jura că este atât de supus credinţei, să nu-şi dea seama de oroarea acestui procedeu josnic. Unde sunt ideile fierbinţi ale «noii cruciade», unde este generozitatea nobilă a ideii creştine, unde este altruismul propovăduit de Christ, unde sunt bulele papale şi chemările la cruciadă?... Vai, totul se năruie în jur şi pentru fiecare din aceste gânduri maestrul Ippolito ar fi îndreptăţit să-i sfărâme oasele de-o mie de ori.

- Pentru că am stat în şa aproape paisprezece ore, vă rog, padre, arătaţi-mi un loc unde să mă pot culca, împreună cu însoţitorii mei. *Aproposito. A*m o poruncă specială a monseniorului pentru comandantul artileriei, signor Vicenzo Bombardier Mantovano. Probabil mâine, înainte de audienţa pe care-o veţi cere principelui încă în noaptea asta, mă veţi îndruma spre parcul artileriei. Şi-acum, padre, fân şi apă pentru cai, şi... noapte bună.

Fra Giusseppe Pisculo da Melfi schiţează o reverenţă, lovindu-şi teaca spadei de lespezile pardoselii. Girolamo Estorga ia felinarul şi-i face semn să-l urmeze.

5

Poate asta este vraja Tudorei. Să-i simtă neliniştile şi s-alerge în calea lui şi-a lor, bărbată şi femeie. Pârcălabul Colilie nu cunoaşte uşa zidită-n peretele spătăriei, în spatele căreia este odaia de taină a voievozilor, ascunsă cu măiestrie de vechii arhitecţi între denivelările caturilor de jos şi celor de sus ale palatului. Încearcă să n-audă ecoul paşilor vătafului Simion care-a aprins lumânarea de ceară şi-a adus o carafă de vin de Chios, privindu-l cu mustrare şi înţelegere.

Tudora îi întinde piciorul. Îi trage cizma de carâmbul înalt, simţindu-i sub degete pulpa cărnoasă şi suplă. După ce-o descalţă, Tudora îşi despleteşte coadele adunate cunună în vârful capului, să nu se vadă de sub cuşmă. Poartă tunica verde de catifea, cu fireturi de argint a vânătorilor călări, aşa cum a purtat-o întotdeauna când s-a strecurat la curte, chemată de el din sihăstria Târgşorului. Tunica i se mulează pe pieptul plin, de femeie care-a cunoscut dragostea şi-a alăptat, e înaltă, încă subţire, cu mâini frumoase şi degete lungi, are buzele cărnoase şi când îşi desface cozile, cosiţa auriu-roşcată îi cade uşoară pe umeri, până la mijloc. Se dezbracă cu mişcări prelinse, hoţeşti, nu se lasă aşteptată şi nu-ntârzie, nu stinge lumânarea, pentru că se ştie frumoasă şi-i place să se iubească pe lumină, să-l fure printre gene cu priviri străine venite dintr-o lume a dăruirii, cărora niciodată nu le-a pătruns tâlcul, îi încolăceşte gâtul cu braţele şi-l strânge lacom şi asta-l câştigă pentru că nu se lasă iubită, ci-l iubeşte deopotrivă, vie şi arzătoare, şi-l răscoleşte cu buzele, cu mirosul ameţitor al trupului frecat cu levănţică, are pielea fierbinte, o fierbinţeală care-l răcoreşte şi e lacom de Tudora care i se frânge în braţe gemând de plăcere, care-şi strânge ţâţele cu sfârcul bogat în palme şi i le dăruie, cum se dăruie toată, cu carnea pietroasă şi albă, şerpuindu-i în braţe ameţitor...

Scapă în braţele ei de obsesia timpului care, trece, care-l zoreşte, care-l goneşte, căruia îi este mereu şi mereu dator. Simte cu toată fiinţa plăcerea cu care i se dăruie ibovnica lui, nu plăcerea fadă a acelor femei care s-au vrut, în scurta lui domnie, ibovnicele domnului, folosind pentru asta tot arsenalul de ochiade la slujbele bisericeşti, căderi de pe cal la vânători, vorbe şoptite pe la nunţi, ori botezuri, ori hramuri, ori la petrecerile de la curte... Tudora care geme şi-i şopteşte vorbe crude, care nu se sfieşte să-l răscolească neruşinat, care-i înfige unghiile în umeri şi-l secătuieşte păgâneşte şi-n duşmănie... Se recunosc târziu când ceasul din turla bisericii catolice bate două după miezul noptii. Lumânarea s-a stins de mult. Tainiţa fără geamuri s-a cufundat într-un întuneric adânc cât nefiinţa. Nu mai există nimic care să-l ţărcuie, nici ziduri, nici spaţiul luminii de la flacăra lumânării, nici stăpânirea de sine, nici interesul. Se bucură nebuneşte de libertatea deplină dăruită de Tudora, libertate în care răsufletul ei parfumat, mângâierea duioasă şi înfiorată a palmelor calde sunt o veşnicie căreia nu-i ştie spune pe nume. Se abandonează acestui sfârşit fără început, ascultând-o pe Tudora, dintr-o dată limpede şi isteaţă,

vorbindu-i despre o altă lume, lumea cealaltă, a mulţimilor, a permanenţei, care le judecă pe toate şi pentru toate are o vorbă de duh, ori de scârbă, cum are pentru lăcomia Buzeştilor: «   - Se zice-n târg, dragul meu (nu-i zice «măria-ta» şi nici nu-l linguşeşte cu supunere oarbă), că te-au îndatorat într-atîta în vremea pribegiei, mai apoi când ai apucat scaunul, mai apoi în luptele de ast'iarnă, încât închizi ochii la toate asupririle şi năpăştile pe care le aruncă ei asupra moşneşimii şi boiernaşilor şi că dacă or mai ţine-o aşa câţiva ani te lasă fără izmene pe tine... » Iubeşte gura care meliţă mărunt pentru că meliţi deştept şi iscoditor, despre starea negoaţelor, despre cea a vămilor, despre asupririle slujbaşilor domneşti lăsaţi să oblăduiască satele şi târgurile cât domnul este la război...

- Vreau la aer, spune dintr-odată Tudora... Vreau să văd stelele. Şi să ştii că veni într-o seară la Târgşor şi-şi încură calul pe sub ferestrele mele al de Chisaru ăl tânăr şi din seara aia nu mă mai slăbeşte cu plocoanele şi cu cântecele şi cu cobzarii tocmiţi, care-mi laudă farmecele. Aşa că mă rugai de hotnogul Ion Mălai de la Gherghiţa să repeadă niscai caraule, să mă mai despresoare...

O aude cum îşi trage cizmele pe piciorul gol... Câinele! Nu-i e destul că unelteşte la pieirea lui. Vrea să-i scoată vorbe şi Tudorei. Înţelege fulgerător toate gândurile Chisarului şi se-nfioară. Are un urmaş de parte bărbătească legiuit, pe Nicolae. Cu Tudora o are pe Marula. Dar dacă va avea şi un fecior din flori? Primejdia pentru uzurpatori ar fi îndoită. El însuşi este fecior din flori şi nu s-ar putea plânge. Nici Petru Rareş nu şi-a făcut părintele de ocară. Nici alţii născuţi din dragostele voievozilor prin iatacuri străine. Poate dragoste adevărate, născute din inimă, nu din interese politice. Şi acel urmaş ar putea fi contestat, dacă s-ar vorbi şi-ar deveni cunoscute umbletele Chisarului celui tânăr pe sub ferestrele unei văduve ţiitoare de domn... Fără voia lui o-nhaţă prin întuneric, o zgâlţâie şi-o întreabă scrâşnind:

- Da'cu plocoanele, ce-ai făcut?

- Dă-mi pace, dacă vrei să scapi cu barba nesmulsă, neluat în unghii şi necrestat. Că ce nu-ţi făcu Sinan cu ai lui, îţi face Tudora până nu zici amin...

- Satana, mârâie, trăgându-şi cizmele şi-nvăluindu-se în pelerină pe pielea goală. Bâjbâie după clanţă. O conduce grăbit, cu paşi de lup, prin hora mare, lumina nopţii intră puţină prin ferestrele lungi, totul este de-o cumplită pustietate şi-n pustietatea asta se-ntâlneşte iarăşi cu timpul de care cu vană bucurie scăpase în îmbrăţişările Tudorei, cu timpul care-i măsoară necruţător fiecare pas, care-i îmbulzeşte gândurile în ţeastă, care-l sugrumă cu graba lui nefirească, înnebunitoare. Suie câte trei scările scârţâitoare de stejar, aude paşii mărunţi ai Tudorei neslăbindu-l, ajunge în balconul unde stau boierii mazâli pe timpul petrecerilor de la curte, trece val-vârtej prin sălile de sus, pustii şi singure, golite până şi de amintiri, urcă în Turnul galben, scară în spirală strânsă, smuceşte uşiţa de fier şi iese pe podişca de sus, între crenele şi-aproape de cer. Aproape că se izbeşte de cer. De Carul Mare, răsturnat, cu oiştea înfiptă undeva spre codrii Târgoviştei. De puzderia de stele licărind în întunericul catifelat. De Calea Robilor trasă ca o năframă alburie spre stepele nesfârşite ale Nogailor şi ale Horzii de aur.

- Câţi suntem de mici, măria-ta şi asemenea pulberii, şopteşte Tudora, lipindu-se de el... Şi câte dureri sunt aici, la picioarele măriei-tale, şi cât de asemenea te luminează stelele şi pe măria-ta şi pe mine şi pe târgoveţi şi uliţele şi pe oştenii de rând, şi pe băjenari, şi pe Sinan cu ai lui... Doamne, de-ar înţelege domnii ce-nţelege Tudora.

Se răsuceşte uşor, cu ochii închişi şi buzele răsfrânte lacom şi neruşinat, el apucase să vadă focurile târgoveţilor pe la răscruciuri şi străjile lui Colilie în donjoanele Cetăţii şi apa din şanţuri sclipind şi Dâmboviţa şi turlele ctitoriei lui lucind stins, Tudora se răsuceşte uşor, când îşi lasă capul pe spate îi lunecă pelerina de pe umeri şi rămâne acolo goală, înfiorată de reveneala nopţii, parcă fosforescentă, chemîndu-l cu o mie de glasuri ale clipei, ori, cine ştie, ale veşniciei.

6

N-a dat soarele geană, se-ngânau pâclele nopţii cu zorii lăptoşi, şi pluteau ceţuri diafane peste Ciutăria domnească, când Simion l-a sculat de lângă Tudora, amintindu-i că înainte de toate este domnul Ţării Româneşti. L-a dat pe mâna bărbierului Văsălie, răsărit nu se ştie cum la curte, care i-a mai luat din barbă şi din mustăţi, i le-a uns cu uleiuri egipţiene zicea el, de fapt erau uleiuri meşterite din buruienile şi florile de pe malul Dîmboviţei şi-al Bucureştioarei, apoi, ca din pământ, au răsărit marii boieri cu condicele purtate de diecii încă urduroşi, pe care starea de război îi silise să poarte la brâu, pe lângă călimări, sabia, aşa că palatul pustiu s-a umplut de larmă înăbuşită, de tropăitul gărzilor şi de dangătele tuturor clopotelor din Bucureşti, vestind sfânta zi a Adormirii Maicii Domnului. Cu mult înainte de utrenie, marele logofăt Chisar, în straie ostăşeşti, cu platoşe subţire de argint pe care era lucrată în relief o Veneră trupeşă îmbrăţişând un fel de sfânt Gheorghe care stătea cu picioarele pe câţiva turci cu limbi bifurcate, de şarpe; neguros, i-a prezentat programul zilei şi el a tresărit interior atunci când a văzut acolo sfat cu staroştii isnafurilor, audienţa lui Girolamo Estorga, o pricină între isnaful tăbăcarilor şi cei doisprezece pârgari pentru otrăvirea Târgului de scaun «cu miasme răufăcătoare şi cu putoare de nerăbdat şi cu uciderea fapturilor vii din ape», apoi s-au înfăţişat la poruncă căpeteniile de oaste care-au

raportat de starea taberei mari şi de ameninţările lefegiilor lui Kir Albertu care puşcăresc tot ce e viu pe lângă tabara lor, pradă pometurile şi viile necoapte din dealul Cotrocenilor, smulg vitele din pământ şi jură că de fiecare trabant spânzurat or spânzura o sută de pământeni. A ordonat sfatul de obşte după utrenie, în curţile Cetăţii de Scaun, şi olăcarii au plecat scăpărându-şi potcoavele cailor la toate steagurile de oaste, să-şi trimeată aleşii.

Utrenia o ascultă în paraclis. Zâmbeşte când o vede pe Tudora amestecată între târgoveţele de-afară. Marii boieri, numai ei încap în paraclis, par îngrijoraţi, ascultă slujba neatenţi, se foiesc şi-abia acolo, între icoane şi-n tânga rugăciunilor, revine la realitate, ieşind de sub vraja nopţii. Mai ales când vătaful Simion îşi face loc până la strana lui şi-i şopteşte:

- O solie leşească ajunsă-n bariera Târgului din Afară.

Îşi lasă fruntea în palmă, să-şi ascundă mânia. O aştepta înainte de pornirea oştilor musulmane. Atunci se mai puteau pune condiţii. Se-ntoarce scurt spre Buzeşti. Radu Buzescu îi şopteşte ceva fratelui său. Ştie ce-i şopteşte, după cum ştie că şi Buzeştii au legături bune între pani. Îi face semn vel vornicului Ivan Norocea şi-i porunceşte să scoată toată călărimea din tabără, s-o aşeze pe două rânduri de la poarta Cetăţii de Scaun până la mijlocul Târgului din Lăuntru, la biserica lui Ghiorma banul, să aducă un escadron de roşii de ţară, pe cel de Gherghiţa să facă paza Cetăţii, iar paicii în uniformele de sărbătoare, vânătorii pedeştri şi călări şi copiii de casă să facă paza în interior. Să fie lăsat slobod norodul să intre cât o încăpea. Când s-arată solia să se tragă douăzeci şi una de lovituri de tun.

- Lovituri am zis, nu salve... Am lipsă de iarbă de puşcă pentru altceva.

- Unde primeşti solia, măria-ta? În palat?

- Ba! Sub stejarul sfatului vechi... S-aducă baldachinul domnesc din ctitoria mea...

Părându-li-se că se şopocăie prea mult cu vel vornicul, vin după porunci marele vistier Theodosie Rudeanu, postelnicul Preda şi marele logofăt Chisar. Simte, ori presimte, că de data asta a câştigat. Altădată, în alte domnii, era destul să se arate oastea sultanului la Dunăre şi vel boierii îşi părăseau domnul, ducându-se să se închine noului venit, ori mai rău, se apucau să-l hăituiască, aşa cum l-au hăituit pe Ţepeş, ori pe Radu de la Afumaţi, tăindu-l cu săbiile în faţa altarului la Râmnicu Vâlcii. De data asta se tem de puterea lui care stă în Oastea Mică şi-n Bănie, şi se tem de puterea turcului, care le-a sugrumat negoaţele vechi cu Balcanii, care-a închis Dunărea şi Marea, care-a tăiat căile de negoţ cu Ragusa şi ele străvechi, ucigând schimbul cu cetăţile italiene şi croate, lăsându-le o singură cale de negoţ, a Transilvaniei, nesigură din pricina cetelor de nobili sărăciţi, mai mult tâlhari de drumul mare decât nobili, care puteau duce fie în Lehia, fie în sacrul imperiu, până la Nürenberg...

Şi-acum, astăzi, se tem că vor avea soarta boierimii bulgare, ori turcită ca să-şi apere averile, ori sărăcită şi-aruncată-n pulbere atunci când a rămas credincioasă ei însăşi. Războaiele încununate cu izbândă din iarnă au trezit mândria multora şi nu se poate spune că Buzeştii, ori Barbă Albă, ori Chisarul, ori paharnicul Radu Şerban, ori Radu Calomfirescu, fiecare în parte şi toţi împreună nu-şi iubesc baştina şi n-au sângerat vitejeşte pentru ea.

Se lasă în genunchi pe lespedea goală, să scape de şoaptele lor, pe care-i urăşte cel puţin tot atât pe cât îi iubeşte, îi ştie aproape şi mândri, şi dârzi, şi colţoşi, se roagă fierbinte lui Dumnezeu să-i ajute să fie el însuşi în dreapta măsură a lucrurilor şi se gândeşte să-l prindă pe Girolamo Estorga înainte de a fi avut vreme să-ntâlnească solia poloneză, ca să-i ia pe rând, ştiind foarte bine că Andrei Báthory, cardinalul, are relaţii strânse cu Zamoyski şi că papa de la Roma nu stă în nelucrare, împingându-şi mrejele până la mitropolia de Târnovo, unde un cleric ca Dionisie Rally, prinţ al bisericii ortodoxe, ascultă măcar c-o jumătate de ureche făgăduielile papale referitoare la pălăria de cardinal dacă... Îi spune un glas tare logofătului Chisar să trimeată după provincialul Girolamo Estorga.

- Te-aşteaptă în mulţime, măria-ta. N-a vrut să intre în sala solilor.

«N-a vrut să intre în sala solilor, pentru că n-are nevoie decât de urechile mele.»

- După slujbă, adu-l în paraclis, vel logofete.

Chisar are o mişcare de împotrivire.

- Pentru feţele bisericeşti, paraclisul e locul cel mai potrivit, domnia-ta. Şi vreau să fiu singur...

... Trâmbe de lumină roşii, verzi, albastre cad din vitralii pe scenele biblice zugrăvite cu osârdie pe pereţii paraclisului. Doi călugăraşi sting lumânările. Scot icoanele de pe catapeteazmă şi le trec altor călugăraşi care, prin altar, le-ncarcă în telegile mitropoliei să fie duse la monastirile de munte şi din episcopia Râmnicului, la adăpost de anticrişti. Călugăraşii se mişcă neauziţi pe tălpile tărlicilor de lână neagră.

- Vezi, părinte, îi spune provincialului Giroiamo Estorga, îmbrăcat într-o rasă de pănură neagră, nu destul de lungă încât sa-i acopere carâmbul înalt al cizmelor de călărie, pe care se vede foarte limpede urma lăsată de pinten şi de sudoarea de cal, ceea ce înseamnă că prea cucernicul a gonit zdravăn în zori - vezi părinte, acest «Asediu al Constanti-nopolului» ar fi trebuit zugrăit după erminia ortodoxă pe pereţii dinafară ai paraclisului, împreună cu arborele lui Ieseu, Imnul acatist,

Judecata de apoi, Sfinţii militari, Filozofii antici, Ierarhia cerească şi Ierarhia pământească, cinul cum îi spunem noi, ortodocsii...

Provincialul ascultă cu mâinile la piept, cu aerul acela cunoscut în Evropa sub titlul de «iezuitism», de ce voievodul a poruncit să-i fie zugrăvit «Asediul Constantinopolului» în paraclisul palatului, pentru care l-a trimis pe zugravul Pîntece cel tânăr în pelerinaj la monastirile Voroneţ, Moldoviţa şi Suceviţa, considerate minuni ale ortodoxiei, pentru că în Ţara Românească nu ne obişnuieşte să se picteze bisericile pe dinafară, dar el le-a văzut o dată, în tinereţe, şi le-a îndrăgit într-atât, încât dacă nu s-ar fi născut sub zodia războaielor şi-a făgăduielilor deşarte ale unor principi mincinoşi, s-ar fi făcut de bună seamă ori ctitor de monastiri, ori zugrav de icoane, ori de amândouă dacă i-ar fi dat mâna. L-a zugrăvit să-l aibă mereu în faţa ochilor când se roagă, ca pe o permanentă ameninţare, nu numai a lui personală, a domniei lui şi a ţării, dar mai mult, ca pe o ameninţare permanentă a ideii, a gândului de libertate, de creştinism, de împlinire spirituală.

Padre Giroiamo Estorga îşi muşcă buzele. Blestematul de fra Giuseppe Pisculo da Melfi, care de dimineată şi-a arătat mutra plină de cicatrici, niciuna provenind de la cădelniţă, ori de la autoflagelare şi pe care l-a dus la galop în tabăra din Văcăreşti, acest blestemat mesager al eminenţei cenuşii care este Attilio Amalteo, l-a scos din echilibrul pe care-l stabilise cu voievodul şi cu viaţa, aruncându-l într-o situaţie fără ieşire, pentru că principele Mihail are în mână toate atu-urile. Şi pe deasupra este de-un calm surprinzător, atât pentru împrejurarea în care se află, cât şi pentru temperamentul lui coleric, de mulţi diplomati speculat defavorabil. Aluzia voievodului la principii mincinoşi este mai mult decât străvezie; iar tâlcul zugrăvirii scenei «Asediul Constantinopolului» dovedeste că-nţelege foarte precis nu propaganda Sfintei Ligi, ci miezul care ar trebui să existe în coalitia creştină şi care nu există. Se vede pus în trista situaţie să mintă pentru interesele meschine ale sfântului Scaun, lucru dezonorant pentru un cazuist ca el, pentru un soldat al lui Christ. De altfel cei cincisprezece ani de trai în comun cu «ortodoxia» l-a făcut să vadă atât de mult dincolo de dogmă şi intoleranţă, încât, pricepând ceva din spiritualitatea acestui popor şi cunoscându-i limba, se-ndoieşte că monseniorul Attilio Amalteo şi-a găsit în el cel mai bun interpret al şantajului împotriva voievodului. Principele se găseşte probabil într-o zi bună, pentru că trece să-i explice semnificaţia lui Isus pantocrator, zugrăvit în cupolă cu o ştiinţă rafinată a perspectivei, acea ştiinţă care-a făcut din «Mona Lisa» o celebritate. - «Am să te-ndop cu ortodoxie, prea cucernice padre, până când o s-auzim focurile de archebuză şi behăiala isnafurilor», îşi spune voievodul, neliniştit totuşi pentru că oştile lui Sigismund se strâng foarte greu şi-n silă şi pentru că, dintr-odată simte fizic, copleşitoare şi strivitoare, prezenţa Urdiei otomane şi întrebările de viaţă şi de moarte care se pun ţării... Face un efort să se degajeze de tendinţa imediată care-l împinge sântrebe despre scopul audienţei, pentru că-l intuieşte, după cum a intuit la timp toate manevrele politice ale puţoiului de dincolo de munţi. Şi-atunci, ca să scape de gânduri şi temeri, trece direct la atac, aşa cum îşi rezolvă temerile şi pe câmpul de luptă.

- Sunt nemulţumit, padre, de toate urzelile care se fac în numele Sfintei Ligi, mai mult în paguba, decât în câştigul ei.

Culege în fulgerarea unei priviri efectul atacului. Girolamo Estorga nu-şi poate masca neliniştea.

- Este o acuză gravă, măria-ta, care se cere explicată.
- Nici nu vreau altceva.

Văzându-l tumultuos, Girolamo Estorga aşteaptă cea dintâi greşeală ca să poată trece la contraatac. Mihai îi vorbeşte cu glas din ce în ce mai ridicat, ţesând paraclisul într-un umblet nervos, zornăitor, este îmbrăcat ostăşeşte, cu cizme roşii din piele de capră, înalte până la şolduri, pantaloni din stofuşoară flandreză, albi, strânşi pe pulpă şi poartă coantăşul verde al vânătorilor domneşti (aşa-l dorise Tudora) cu nasturi din diamant, şase diamante de cel puţin 18 carate, care preţuiesc o avere, gulerul cămăşii răsfrânt peste reverele coantăşului şi o lentă din fir de aur, cu carabinierele pentru sabie, tot din aur. Se opreşte în faţa «Asediului» eu mâinile la spate, cu barba trasă în piept, pironindu-l cu privirea vie, inteligentă şi scăpărătoare, care-l intimidează.

- Ştii că. Am avut un tractat cu Jigmond Bathor, încă de acum doi ani.
- Nu-l ştiu decât pe cel din primăvară, măria-ta.

Se stăpâneşte să nu-i zvârle-n obraz acestei boaite papistaşe un «minţi».

- Acela nu este un tractat. Este o ruşine. Şi o vânzare. Şi un lucru care necinsteşte pe cel care l-a impus.

Trage cu urechea. Aude tropotul călărimilor. Înseamnă că peste cel mult o jumătate de ceas solia va fi aici. Vătaful Simion i-a şoptit şi numele solului: Lubieniecki. Desigur acel Lubieniecki, nepotul bunului său prieten de la Stambul, Andrei Tarnowski, diplomat subţire şi om de sabie, nobil. Se-ntoarce spre Girolamo Estorga. Îi spune cu glas stăpânit la-nceput, cum tătarii rămaşi la Vidin astă iarnă, după lupta de la Şerpăteşti, cu turcii şi-o mână de sârbi au atacat Craiova în primăvară, când el strângea oastea aici, Craiova apărată de Deli Marco Dubrownicki numai cu o sută şaizeci de haiduci, fără ca Sigismund să mişte un deget în Haţeg, cu toate că-l rugase. Tot în

primăvară, acest domnişor l-a poprit pe trimisul împărătesc Ion de Marini Polli, care venea la el din partea lui Rudolf II, pesemne cu gândul de a se închega o alianţă aici la Dunăre, în fapt, nu în vorbe. Deci, *serenissimul,* asta o pune rânjind în aşa fel încât Girolamo Estorga şopteşte un «*Domine*», doreşte să poarte treburile politiceşti ale Răsăritului, singur şi de capul lui, din vreme ce s-a amestecat în Moldova, arestâdu-l prin garda plătită pe Aron, pe acest domn viteaz, scoţându-l din ţară şi otrăvindu-l în castelul de la Vinţ...

- Maria-ta, aduci acuze grave unui mare principe al creştinătăţii...

- Mare principe! Haida de! Să-l vedem făcând un principe mai mic cu drăguţa de Maria Cristierna şi pe urmă vom vedea cât este el de mare. L-a pus acolo pe Răzvan, fără să mă-ntrebe dacă-l vreau de vecin şi pe urmă, pe urmă, *padre,* sfinţia ta care cunoşti tractatele noastre vechi cu turcii, cu un Baiazid Ildârâm, cu un Mohamed Cuceritorul şi cu un Soliman Magnificul, nu cu un Jig mond Báthor, destul de pirpiriu în fapte, ce zici de tractatul pe care el, numindu-se principe creştin l-a cerut de la noi, noi înşine creştini şi apărători cu sânge ai creştinătăţii, nu cu vorbe? Io, Mihail Voievod, nu mai sunt Io, Mihail Voievod, cum au fost toţi voievozii Io, în faţa întregii lumi şi-a cumplitilor de mai 'nainte sultani, ci «voievodul principelui Sigismund». Nu am voie a purta treburi diplomaticeşti, nu am voie a avea pecetea ţării, ci numai a familiei mele, sunt unul dintre luminaţii lui consilieri, nici măcar ospeţele de Paşti şi Bobotează nu le mai pot cere de la boierii mei, cum le-au cerut toţi voievozii de la-nceputul începutului, fără numai de la biata ţară să le cer.

Îi retează cu un gest scurt intenţia de a vorbi. Ştie că-l va priveghea în aşa fel încât nici gândul n-o să-i ajungă la Sigismund, înainte de a vrea el să-i ajungă. Îi aruncă în obraz şi celelalte puncte umilitoare ale tractatului, prin care Sigismund şi marii boieri l-au răstignit în schimbul ajutorului în oşti. Că i s-a luat alt drept imemorabil acela de a-şi judeca boierii imunitari, că pe oş-tenii unguri nu-i poate judeca decât căpitanul lor - aici Girolamo Estorga se-nfioară - văzuse zeci de cadavre de trabanţi oribil mutilate cu lovituri de topor, spânzurate de picioare în mahalaua tăbăcarilor şi lângă Podul Turcului; că nu poate cârmui decât cu sfatul a doisprezece boieri numiţi de *serenissim* şi numai de el înlăturaţi, că dările se fixează în dietă nu în sfatul ţării - «Auzi, padre, nici în visul lui cel mai frumos Baiazid n-a îndrăznit să gândească la asta», că până şi asupra osândei la moarte în judecăţile de hiclenie *serenissimul* are drept de graţiere şi că rumânii pribegiţi de pe moşii trebuie aduşi înapoi, încălcându-se legea pământului care spune că rumânii căzuţi în robie şi scăpaţi de ea sunt slobozi.

- Cum se poate numai un asemenea tractat, *padre?* Un asemenea tractat între două ţări slobode şi creştine?... Să-ţi răspund tot eu?

Zidurile paraclisului se cutremură la cea dintâi lovitură de tun. Tropotele cavaleriei umplu tăcerea care se lasă pentru scurt timp. A doua lovitură de tun.

- Iată, *padre,* cum înţelege Io Mihail Voievod să-şi cârmuiască ţara, în litera tractatelor încheiate peste capul şi fără voia lui.

Uşa paraclisului se deschide, lăsând să se vadă gărzile cu halebarde aliniate pe două rânduri, postelnicul Preda Buzescu ţinând mantia voievodală de purpură, tivită cu blăniţă albă de hermelină, ţesută cu vulturi de aur, marele vornic Ivan Norocea cu buzduganul din aur şi marele spătar Calotă Bozianu cu spada.

- Stai în preajma mea, *padre,* îi spune zâmbindu-i dulce... Vei vedea şi vei auzi lucruri folositoare.

Padre Girolamo Estorga face o reverenţă adâncă. Principele şi-a jucat rolul excelent. Cine-şi face iluzii la curtea lui Sigismundo, se-nşală. Trufia stupidă, megalomania şi aroganţa nu sunt de loc argumentele cu care se poate opera în diplomatia cu Valahia. Aude comenzile ofiţerilor şi-atunci se grăbeşte să intre între înalţii dregători ai divanului domnesc care se aranjează pentru ceremonie, în hora mare a palatului. Numărase loviturile de tun... Nouăsprezece. Douăzeci... Douăzeci şi una... O solie deci...

... Mihai iese sub portalul palatului cu coroana lui Mircea pe cap (i-o aşezase cu grijă marele vornic, după care-i sărutase mâna şoptindu-i că-n tabără a venit la signor Mantovano un călăreţ străin) cu măreţia nobilă pe care de atâtea ori i-o invidiază Radu Buzescu. Doi copii de casă duc poalele mantiei voievodale. Coroana din aur masiv, bătută-n diamante, smaragde şi rubine, răsfrânge lumina în fulgere orbitoare. Poruncile i-au fost împlinite întocmai. De la poarta mare a cetăţii până sub stejarul sfatului, pârtie stropită din proaspăt, vegheată de vânătorii pedeştri, om lângă om, coif lângă coif, suliţă lângă suliţă. În spate, pe lănci, cu caii pe două şiruri în adâncime, roşii de Gherghiţa. Între lăncile de roşii, lănci de vânători călări. Ceapcânele verzi ca pucioasa ale vânătorilor şi coifurile lor orientale, de oţel lustruit se-amestecă cu coantăşele zmeurii ale roşilor, care-şi poartă cuşmele din miel negru cu pene de gotcan, pălite pe sprânceana dreaptă. Stau nemişcaţi în şeile înalte, de luptă, puse pe cioltare cu canafuri de lână roşie şi albastră, îşi ţin suliţele la picior şi scuturile pe mâna stângă, îi plac crupele strălucitoare ale cailor, care nu poartă urmele marşurilor îndelungi şi-ale sleielii cumplite de la Călugăreni; ofiterilor li s-au împletit coamele cailor cu fir de aur, îşi ţin săbiile la umăr şi când le face semn cu topuzul şi le strigă - «Să-mi trăiţi, vitejilor, voinicilor», ei îşi fulgeră săbiile în soare, îi arată pliscurile şi mustăţile şi

oştenii răcnesc din fundul bojocilor: - «Să trăiesti măria-ta», atunci încep să bată clopotele de la mitropolie, să puşte în spatele palatului săcăluşele şi pivele, vestind ieşirea în divan a domnului, el trage adânc pe nări mirosul de vară, de fân cosit, de pământ stropit, de cai, curelărie, oameni şi arme, lăsându-l pe mitropolitul Eftimie, bătrân şi urzitor şi vândut marilor boieri, să iasă între oşti înveşmântat numai în aur, ca şi când Isus asta ar fi cerut preoţilor săi, falǎ lumească şi amestec în trebile politiceşti ale domnilor. Mitropolitul urmat de episcopul Luca de Cipru al Buzăului (a alergat aici cu solia leşească), pe care-l preţuieşte ca pe un artist de seamă, fiind el caligraf vestit în patriarhia ecumenică şi miniaturist care poate sta alături de cei mai mari ai ortodoxiei, blagoslovesc oştile şi le stropesc cu apă sfinţită. Se-ntorc apoi spre stejarul sfatului unde sunt înghesuiţi mii de târgoveţi, cu prapurii isnafurilor, cu târgoveţele în caţaveici, ţinându-şi pruncii pe umeri, cu bătrâni, venerabili în bărbile lor albe, pe deasupra cărora săgetează ţâştuind rândunelele şi lăstunii.

- Şi apără-i pe ei de fier şi de plumb, fornăie pe nas mitropolitul, ca să-l sece pe episcopul Luca de Cipru, care spune ca fânta slujbă să se facă în greceşte, el mitropolitul şi episcopul Teofil de Râmnic, cărturar până-n măduvă, susţinând că slujba bisericească spre a ajunge la inima binecredinciosului trebuie ţinută în limba ţării, drept pentru care atât la mitropolie, cât şi la episcopia de Râmnic, au fost tălmăcite evangheliile, nu toate, şi-acum mitropolitul binecuvântă târgoveţimea, o stropeste şi-l roagă pe Domnul s-o aibă în sfânta lui pază. Când mitropolitul stropeşte baldachinul sub, care este aşezat jilţul domnesc, porneşte cu măreţie printre rândurile de oşteni. Se strigă slavă. Trece pe sub cerul de vară limpede, înalt, de-un albastru catifelat, prin lumina strălucitoare şi se lasă furat o clipă amăgitoare de frumuseţea culorilor, de bărbăţia oştilor, de rolul lui, pentru că simte şi-nţelege toate chemările mute ale mulţimilor, ştie de ce-ngenunche târgoveţii, de ce se pleacă praporii canafurilor, de ce mame tinere rup cordoanele gărzilor purtându-şi copiii dolofani pe umeri, îl înconjoară, îi întind copiii şi strigă mereu şi mereu: - «Ia-i măria-ta, pune-le paloşele în mână, ori ucide-i, ori lasă-ne să-i sugrumăm, că vii lui Sinan nu-i dăm»... Este aici, în inima lucrurilor, legat de ei, pe viaţă şi dincolo de ea, de ei toţi, într-un fel este destinul lor, mulţimile astea i s-au încredinţat şi-l zdrobeşte greutatea clipei, dar îl şi înalţă umplându-i inima de o bucurie fierbinte şi o tristeţe sfâşietoare. Apucă lacom un fecioras grăsan, cu ochi negri, să aibă un an, pe care i-l închină o târgoveaţă înaltă şi subţire şi-ncondeiată, îl ia de subţiori, îl ridică în văzul mulţimilor, îl ţocăie pa amîndoi obrajii şi diavolul care miroase a lapte şi-a ţâţă de mamă îşi înfige degetele în barba lui domnească şi râde gângurit şi de râs se scapă pe el, pe sub cămăşuţa albă, şi-atunci târgoveţii ies din bărboaiele în care se smeriseră, râd şi-i spun că ăsta este norocul lui şi-al lor, că dacă se-ntorc, acest fecioraş al isnafului Crăcea «ăl de se tăie cu cămătarii la 13 Brumar, măria-ta», acest fecioraş va fi crescut pe sama târgului şi-o să-l boteze ei încă o dată Crăcea Fătul Târgului...

... Solia. Pivele. Săcăluşele. Grila grea a porţii ridicându-se pa scripeţi. Podul mobil lăsându-se peste şanţul Cetăţii de Scaun. Trei dragoni cu aripi de lebădă prinse de spatele cuiraselor, pe cai albi. Alţi trei pe cai negri. Vel vornicul Ivan Norocea îi şopteşte la ureche că jumătate din Târgul de Scaun s-a pornit în băjenie, în cea mai deplină rânduială. Că ăştia care-au rămas au carele şi harabalele în spatele Ciutăriei domneşti şi c-au cerut un steag de călărime domnească. Să meargă cu ei, că plătesc trei aspri de călăreţ pe zi. La două sute de paşi dragonii rămân împietriţi, după ce-şi trag caii pe stânga şi dreapta. Trei şleahtici în dolmane albastre şi cuirase aurite, cu coifurile pe cap, descalecă. Sunt luaţi între armăşei, cărora le predau săbiile. În spatele lor se-nşiră scutierii, cu darurile. Trâmbiţaşii din toate turnurile cetăţii sună «bine-aţi venit la măria-sa, domnul Ţării Româneşti». Tobele huruie scurt... Totul este aşa cum trebuie să fie, cu toate că olăcarii veniţi din ceas în ceas, i-au spus că Sinan a-nceput să-şi mişte cercetaşii pe toate cele trei drumuri care duc aici. Ascultă lacom murmurul mulţimilor... Un domn care după o luptă crâncenă are vreme să primească solii străine cu toată pohfala, este un domn bine suit în şa. Lecţia are să-i servească îndeosebi lui Girolamo Estorga. Îşi aţinteşte privirea pe şleahticul din mijloc. Înalt, în cizme galbene cu apărătoarele întoarse sub genunchi, cu pene de struţ la coiful suflat cu aur, lentă din fir, calcă cu semeţia veche a panilor, zornăindu-şi pintenii. Un vântişor alunecat din Livezile domneşti fâlfâie steguleţele roş-albastre din vârfurile suliţelor roşiilor, panaşele de la coifurile panilor opriţi de armaşul al doilea la douăzeci de paşi, unde se descoperă. După această ceremonie, armaşul al doilea îl însoţeşte pe pan Liubieniecki, desigur, pan Liubieniecki este acest tânăr plin de încredere, mustaţă bălaie de doi coţi, ochi albaştri, surâzători, ars de soare, muiat în aur, care-ngenunche, îi sărută mâna şi căruia îi şopteşte în levantină:

- Taci!

Pan Liubieniecki este bine instruit de unchiul său, agerul Andrei Tarnowtki. Nici măcar nu clipeşte. Se ridică, scoate scrisoarea de acreditare a regelui Sigismund III Wassa, şi totul se desfăşoară după tipicul primirii solilor, în strălucirea veşmintelor, a uniformelor şi armelor. În sunetul trâmbiţelor primeşte darurile regelui; o cupă de aur cu cizelura demnă de Benvenuto Cellini, un corn de vînătoare cu montura din aur încrustat cu aşchii de diamante, un pumnal

florentin... Stă în jilț, sub coroana vechilor voievozi, sub baldachin, sub stejarul sfatului şi sub cerul limpede, gândindu-se la semnificațiile acestor daruri dacă ele pot avea vreo semnificație, când vede deasupra Turnului galben (se-nfioară amintindu-şi trupul gol al Tudorei, acolo, sub stele, carnea plină a sânilor şi-a coapselor) vede săgetând un porumbel alb. Porumbelul dă ocol lăsându-se când pe-o aripă, când pe alta, apoi coboară pripit spre golumbărie. Simte mişcându-se cineva în spatele lui. Ştie că e Simion. Răspunde solului măriei sale lui *Sigismundus III Dei gratia Rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque, etc., etc., Nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorunque haereditarius* Rex. Târgovețimea se saltă pe vârfuri. Comentează hainele solilor. Armele. Se miră de aripile de lebădă ale dragonilor. Au început să se strângă tăunii, să pişte caii şi caii să bată din picioare şi să strice rândurile. Ridică topuzul, îl invită pe sol în taberele de la Văcăreşti, pentru că «mă aflu în război cu duşmanul neîmpăcat al întregii creştinătăți, turcul cel născut de iad, pentru păcatele noastre», le porunceşte târgoveților să se ducă la ale lor că le-a îngăduit drept strajă un steag de călărime domnească, apoi făcându-i semn solului să stea în stânga lui, porunceşte să vină căpitanii şi hotnogii tuturor căpităniilor de roşii.

Îi adusese din vreme marele paharnic Radu Şerban şi-i auzise zornăindu-şi pintenii încă de dimineață. La trei paşi de baldachin, ofițerii de roşii. Mustăcioşi. Bărboşi. Stau în genunchi.

- Ridicati-vă şi ascultați voia domnului vostru.

Linişte de se-aude țistuitul rândunelelor.

- v-ați luptat cu vitejie crâncenă. M-ati îndatorat, ca unii care-ați sângerat cel mai mult la Călugăreni. Acum n-am cum vă arăta mulțămita mea... Căpitanul Niculaie şi-a dat duhul acolo, răpus de patru sulițe. Căpitanul Ghețea hăcuit. Mai sunt şi alții. Mulți. Aşa că vă mulțămesc de slujbă şi vă las la vetrele voastre, să vă duceți, să vi le apărați cum veți şti.

Îi tremură inima. Ştie că este a doua lăpădare a lui de țară, cea dintâi a fost slobozirea glotimilor, desfacerea Oştii Mari, dar oricât ar duce pe umeri povara tuturor, nici oamenii, nici Dumnezeu nu-i îngăduie să-şi sacrifice cei mai credincioşi oşteni, cei mai aprigi călăreți, roşii de țară. Aude ramătul târgovețimii. De spaimă. Atunci se-ntâmplă acel lucru de care s-a temut cel mai mult. Fără o vorbă, ofițerii îşi trag săbiile din teacă şi i le aruncă la picioare. Zăngănitul oțelelor îi strânge inima până la durere. Nesupunere la poruncă. Oştenii din şei văzând ofițerii aruncându-şi săbiile, îşi pleacă sulițele, îşi scot cuşmele cu pene de gotcan şi le ridică apoi în vârful sulițelor. Nesupunere la poruncă.

Liniştea se pietrifică. Îşi stăpâneste greu nodul urcat în gât. Ridică topuzul.

- Ce vreți?
- Să nu ne pedepseşti pe nedrept şi să nu ne lepezi ocara asta, măria-ta.
- Nebunilor. v-ați pierdut mințile!
- Lasă-ne să orânduim singuri, pe căpitanii, băjenia alor noştri.
- N-am stat cu mâna-n sân, doamne.
- Toate satele de roşii s-au băjenit în căpitănia Gherghiței.
- La munte.
- După ce-l scoatem pe Sinan din moşie, dăm Gherghiței ce-a cheltuit cu ai noştri.
- De ce-i năpăstuieşti, măria-ta, strigă gros judetul Seman al Bucureştiului.
- Halal, măria-ta, se aud glasurile muierilor.
- Cine vrei să ne apere?
- Poate ăia a lui Kir Albertu?!

Se ridică din jilț. Iese de sub baldachin cu pasi de lup. Abia apucă copiii de casă să-i ridice poalele mantiei.

- Ridicati-vă săbiile, copiii mei, spune gâtuit.

Când ofițerii îşi ridică săbiile, el întinde topuzul. Ofițerii izbucnesc în urale. Îşi încrucisează lamele scânteietoare, lamele care-au băut lacome sângele năvălitorilor, îl beau lacome de trei ani încheiați, îşi pleacă buzduganul domnesc peste ele şi-atunci toți roşii din şei îşi aruncă cuşmele din vârful lăncilor hăulind, strigă târgoveții, strigă vânătorii domneşti, trâmbițaşii sună încălecarea domnului, el îl caută din ochi pe Simion şi-l vede în uşa horei mici, încălecând, şi tot atunci marele comis Radu Florescu i-l aduce pe Sultan gătit cu valtrapul roşu, țesut cu vulturi din fir, şi-i ține scara. Încalecă. Pan Liubieniecki căruia scutierul îi aduce calul, un splendid armăsar de stepă, gătit cu şa de safian albastru şi panaş la armura de cap, încalecă zâmbindu-i fermecător.

Îndăluie la pas, neguros, pentru că nu-şi poate stăpâni durerea şi ruşinea. Îl suduie cumplit pe porcul de Jigmond Bathor, aliat nemernic şi necredincios, care l-a lăsat de izbelişte în fata lui Sinan, cu şaisprezece mii de luptători, dintre care şase mii glotaşi înarmați cu furci, împotriva a o sută de mii de archebuzieri şi spahii şi azapi şi pedestrime yaya şi topcii, cărora li se-adaugă flota lui Capudan paşa, l-a lăsat singur şi-acum este silit să-şi părăsească Cetatea de Scaun şi s-o lase fără luptă duşmanului său de moarte. Cuprinde într-o privire hămesită turnurile vechi înnegrite de ploi şi vreme, afumate de focul asediilor, ciobite de ghiulele, cerul senin de deasupra, străjile

nemişcate la crenele, frunzişul stejarilor străvechi din Ciutăria domnească, soarbe mireasma de livezi coapte, de fân cosit, abia aude strigătele mulţimilor şi se stăpâneşte greu să n-o ia la galop, să nu mai vadă şi să nu se mai frângă-n el.

7

Ospăţul dat solilor în mijlocul taberei a fost măreţ, spune solul Liubieniecki. I-au plăcut mai ales lăutarii, i-au plăcut vivandierele de trei ori mai mult decât lăutarii, viţeii părpăliţi, câte unul într-o frigare, cântecele ostăşeşti ale roşiilor şi pedestrimilor (nu ştia că nu intraseră în tabără decât de două ceasuri şi că-i făcuse demonstraţia asta de forţă numai şi numai să nu-l creadă ajuns la ananghie), îi plăcuse străşnicia disciplinei, văzuse trabanţii spânzuraţi, ciuguliţi de ciori, sub care se-nghesuiau haitele de câini ale mahalalelor, dar nu văzuse încă convoaiele de băjenari, ursarii domneşti prinzând urşii din Ciutărie cu arcanul şi vîrându-i în cuşti, legând cerbii la codârlele telegilor şătrăriei, dând drumul zburătoarelor: berze şi bâtlani şi cormorani şi bufniţe şi vulturi - făcuse tot ce se putuse face ca toată lumea să creadă că acum, astăzi, aşteptase această solie şi nu acum două luni, aşa cum se-nţelesese Petre Gregorovici Armeanul cu primatul Karncowscky şi că solia al cărui mesaj nici nu-l cunoaşte încă, a adus cele mai aprige jurăminte de ajutor ale regelui cu atâtea titluri şi cu atât de puţină putere. Ba, în timpul ospăţului, silindu-l pe Liubieniecki să vorbească în levantina din insule, puţin cunoscută la curte (în afară de banul Mihalcea şi Manta n-o ştia nimeni), tălmăcind pe ici pe colo pentru urechile prea întinse spre ei, lăsase să se creadă că însuşi Zamoyski se-ndreaptă spre Moldova cu gânduri tainice, dar favorabile.

Acum iată-i, aici, singuri, faţă-n faţă cu adevărul, cât va putea fi adevăr într-o solie. Vătaful Simion a înconjurat cortul domnesc cu gărzi. Girolamo Estorga a rămas la chef cu vel boierii şi ofiţerimea. Cortul lui Mantovano este supravegheat. La ceasul ăsta Târgul de Scaun a rămas pustiu. A poruncit ca Cetatea de Scaun să fie părăsită cu podul coborât, grila ridicată, porţile deschise, după cum toate casele din târg să fie lăsate cu uşile deschise. Îi dă o şansă în plus lui Sinan. Şi un avertisment în plus. Nu vrea ca turcii să spargă nici măcar o poartă de târgoveţ. Liubieniecki, fără platoşă, cu unghiile lăcuite aşa cum era moda pe vremea când Henric III de Valois fusese regele Poloniei, rămâne o clipă la intrarea, în cort.

- Nu mă aşteptam să găsesc o asemenea oaste, măria-ta.
- Nu se aşteaptă nici alţii, pan Liubieniecki... Să intrăm..

Două jilţuri acoperite cu blăni. Sfeşnice. O măsuţă rotundă. Tetrapodul cu tripticul deschis şi emailul lucind stins. Între stâlpul central şi una din marginile cortului, toate trofeele de preţ cucerite la Călugăreni. Pan Liubieniecki care văzuse steagul sfânt la Suleymaniye îşi face cruce.

- De necrezut... Nu l-am văzut astăzi purtat în triumf, măria-ta.
- A fost apărat cu vitejie. A fost smuls prin luptă grea. Nu poate bucura pe cască gură.

Liubieniecki s-a maturizat. Atunci se ţinea de fustele grecoaicelor din Galata şi Pera, râdea copilăreşte şi ofta după vânătorile cu şoimi. Din despărţitura cealaltă, acolo unde doarme, se iveşte Tudora în aceeaşi uniformă de vânător domnesc, care-o înfrumuseţează. Aduce struguri pe-o tipsie de aur, mere de vară, rodii, pere, se-nchină, iese şi revine cu pocalul de aur şi carafa cu vin de Chios. Liubieniecki admiră gustul voievodului pentru pajii frumoşi, bine legaţi şi tăcuţi.

- Maria-ta eşti dornic să afli veşti de la unchiul meu şi prietenul măriei-tale, spune Liubieniecki cu acea trufie pe care i-o cunoaşte, în spatele căreia îşi ascunde vitejia şi inteligenţa...

El se lasă ostenit în jilţ, încercând să se regăsească în această clipă, care-i întăreşte presupuneri vechi şi informaţii noi, dintre cari cele aduse de Nikifor Parasios nu sunt de lăpădat. Trăieşte în acelaşi timp vieţi atât de deosebite, încât se cutremură la gândul că nu mai este el însuşi, că domnia i-a stricat sufletul, că grijile îl ucid mereu şi mereu, născându-l mereu altul, îl ascultă pe Liubieniecki cu luare-aminte şi dacă a plecat pe calea mărturisirilor n-o face nici de dragul bărbii lui tunsă spanioleşte, nici din admiraţie pentru trofeele de război, oricât ar fi ele de scumpe şi oricâte semnificaţii ar avea. Mai puţin decât orice o face pentru Ţara Românească, îl doare că nu-l poate lua pe Liubieniecki aşa cum îl lua odinioară, când după ce lipsea câte-o noapte, ori mai multe şi scăpa din ghearele lui unchi-su, venea şi-i povestea cele mai fantastice aventuri galante, cu hetaire din saraiurile cutărui puternic, care l-au adăpostit în harem unde-a fost descoperit de eunucul cel mare, scăpând printr-o trapă şi-un tunel secret care ducea la malul Bosforului, că le-a iubit pe toate în noaptea aceea şi alte asemenea minunăţii. În noaptea asta se porneşte artileria, pornesc convoaiele, pornesc pedestrimile. Va rămâne cu călărimile până mâine noapte. Tighecenii lui Mârzea duc lupte de hărţuială pe toate cele trei drumuri. Sinan nu s-a urnit încă din tabăra mare de la Stoeneşti, îi e frică şi Liubieniecki spune c-a venit fără să găsească prea mare tulburare pe şleahul Buzăului. Este tot el bărbatul care aşteaptă crugul nopţii să-şi întâlnească ibovnica şi tatăl grijuliu care se gândeşte la figura pe care-a făcut-o Nicolae, fiul său, la nunta lui Sigismund şi dacă Stanca a putut strânge cu grijă-toate odoarele şi sculele de preţ din palatul domnesc de la Târgovişte. Ciuleşte urechea pentru că Liubieniecki spune cum s-a-mpotrivit regele şi dieta, sub o mie de pretexte, planului de a interveni în Moldova susţinut de cancelarul

Zamoyski. Nu se poate angaja Recz Pospolita într-o acţiune făţişă împotriva Porţii şi a lui Sigismund, care-l protejează pe Răzvan.

- Iarăşi Răzvan, izbucneşte... Cine-i Răzvan?... Un călcător de credinţă, supus al meu, nici măcar ţăran ci grădinar, a cărui mamă mi-a fost roabă, care pe deasupra mi-a mai furat şi şase mii de ughi când l-am trimes la Poartă cu treburi. Acum îşi zice «frate al meu», oprind toţi solii pe care-i slobod regelui domniei tale..

Apare Tudora. Toarnă vin. Stinge o lumânare. Îl fură cu coada ochiului. Poate a strigat prea tare. Îşi deschide tunica la gât. Blestemat chin al stăpânirii de sine. Pan Liubieniecki surâde sub mustaţa bălaie, îi spune că, de fapt, n-a fost decât o manevră politică, pentru că regele nu i-a putut refuza cancelarului aprobarea de a lucra pe cont propriu, cu vasalii lui şi nobilimea care-l susţine. Cancelarul este o mare căpetenie de oşti, un mare om politic şi un clarvăzător. Îşi dă seama că acum mai mult decât oricând Moldova trebuie să fie aliată credincioasă Poloniei şi pentru că senatul nu vrea să angajeze răspunderea republicii, şi-a asumat el această răspundere.

- Unde se găseşte astăzi acest mare om? îl întrebă aproape şoptit.

- Îmi ceri să divulg un secret de stat şi unul militar, măria-ta.

- Spuneai că este o treabă a cancelarului, nu a senatului. Eşti cumva dintre vasalii lui?

- M-a ferit sfânta Fecioară... De altfel unchiul... Mi s-a părut că zăresc oşti pe şleahul Cameniţei, acum şapte zile.

- Asta-nseamnă că astăzi...

- Zamoyski ar fi putut trece Nistrul, măria-ta.

- Aşa, va să zică! De bine de rău Răzvan era bun oştean şi nu s-a-nchinat turcilor. Dar Ieremia?

- Ieremia va face politica lui Zamoyski, măria-ta. E omul lui cu trup şi suflet.

- Boierii mei m-au vândut lui Sigismund, trecând peste nevoile şi demnitatea domniei, ca să-şi satisfacă setea lor de câştig şi mărire. Bani, să-mi plătesc lefegii, n-am. I-am scris lui Ioan Potocki, starostele Cameniţii, şi l-am implorat în numele Domnului să cheme nobilimea la luptă împotriva turcilor. Iată răspunsul. Ucideţi în picioarele cailor, pentru siguranţa voastră, un vis al tuturor popoarelor balcanice. Poate faceţi bine. Vă va judeca timpul. Io Mihai Voievod nu sunt supus nimănui, decât ţării mele. Nici măcar împăratului nu-i sunt. Vreau prietenia regelui domniei tale, pentru că mi s-a spus că este unit cu împăratul şi cu domnii creştinilor, să facă împreună război turcilor. Altfel ce rost ar avea papa în această ligă şi de ce i-ar spune, Sfântă?! Şi eu, după cum vezi, cu puţina mea putere fac război păgânului - aici glasul îi scade şi el ştie c-a trecut dincolo de pragul stăpânirii şi că-l încearcă dulcea nebunie a nestăpânirii - întinde brusc mâna stângă cu pumnul strâns - am să fac război păgânului - scrâşneşte printre dinţi - până când mâna asta va mai putea apuca straja săbiei... Ah! Ţin aici pe bani şi jaf oaste de-a lui Sigismund, care poate-ar vrea să-mi facă mie ce-a făcut fratelui meu Aron... Atât c-am învăţat din tragedia lui. Îi ţin în alte tabere şi stau cu ochii pe ei, ca gaia... Mai sigur sub turci aş fi fost, decât sunt cu creştinii. Mi-am zălogit averea să plătesc oştile şi-am risipit toată zestrea soţiei mele. Am ajuns la o aşa sărăcie, de nu cruţ nici măcar odoarele sfintelor monastiri... Noi, creştinii, nu vrem să ne legăm între noi, până când are să ne lege păgânul pe toţi. Atunci se va pierde toată creştinătatea, cum s-a pierdut în vremea lui Ştefan cel Sfânt de la Moldova, când a chemat Evropa în ajutor şi Evropa şi-a văzut de-ale ei, ajungând turcii la gurile Dunării, la Chilia şi Cetatea Albă, urcând pe Nistru până-n olaturile voastre... Doamne... Turcii nu m-au jignit niciodată aşa cum mă jignesc unii principi creştini... Să bem, pan Liubieniecki. Te iau cu mine la Târgovişte, să te ştiu ferit de primejdie. Îţi dau gărzi să te scoată pe sub munte, la Moldova. Şi ţi-l mai dau pe Petre Gregorovici Armeanul, ca sol al meu pe lângă rege.

Priveşte jocul lumânărilor. Se pleacă spre solul polon.

- Şi-acum spune-mi de ce-ai venit, iubite al meu Liubieniecki?

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

În duminica de 17 august a Sfinţilor mucenici Miron, Ciprian şi Iuliana, pe la ceasurile vecerniei, dincolo de Dumbrava, văd Turnul Chindiei scăldat în pulberile de aur ale înserării. Târgoviştea lui Petru Cercel, vechiul Târg de Scaun al înaintaşilor înţelepţi care-au pus între Dunăre şi capul lor răzvrătit codrii grei de stejar, având în spate munţii şi dincolo de munţi ducatele Amlaşului şi Făgăraşului, Târgoviştea îşi ridică în slava aurie cupolele de plumb şi aramă. Răzbat prin miile de tropote, dincolo de scârţâitul carelor şi mugetele vitelor, dangătele clopotelor de la vechea mitropolie şi de la biserica curţii domneşti. E o înserare lină şi adâncă, cu zăduful potolit de codri, cu nori de colb deasupra Drumului domnesc pe care se scurg oştile. Retragerea de la Bucureşti la Târgovişte s-a făcut după poruncă. Băjenarii porniţi cu o zi şi o noapte înaintea oştirii n-au încurcat drumul, au putut fi apăraţi de jaful lefegiilor, cărora le-a stabilit tabără în

afara târgului, la Măneşti, pe Dâmboviţa. Kir Albertu a-nţeles lecţia de la Bucureşti. A găsit în lungul drumului câteva leşuri de trabanţi spânzurate în stejari având agăţate de gât mănunchiuri de nuiele, semn că ieşiseră din rânduri după pradă. Porumbelul venit de la Târnovo i-a adus un bilet cifrat, semnat de însuşi mitropolitul Dionisie Rally. Atât de înflăcărat încât i-a alinat durerea ruperii de Bucureşti. Bleastămă carâta domnească aurită, căptuşită cu piele roşie, care abia s-a târât între gărzile călări. Pan Liubieniecki moţăie alături, răpus de zăduf. I-a căzut un moţ bălai pe frunte, are obrazul scăldat în sudoare şi la răstimpuri geme cum îi şade bine unui sol regesc. Dragonii din escortă s-au cam pleoştit. Aripile de lebădă de la cuirase le-atârnă fără vlagă. Numai judecând după aceste podoabe poţi să cunoşti gustul nobilimii leşeşti pentru măreţie cu orice chip. A fost drumul de la Bucureşti până aici prilej în care să cugete. Balcanii sunt în răzmeriţă. Regele Poloniei şi Sveziei îşi caută drum în labirintul politicii evropene. Rudolf al Sfântului Imperiu Roman îşi caută aliaţi împotriva turcilor care-au ajuns până-n Ungaria de Sus. Jigmond Bathor după ce l-a sugrumat în temniţă pe cancelarul Kövácsöczy şi pe vărul său Balthazar Báthory care nu voiau război cu Poarta, nu poate face altceva decât război, oricât ar fi de zăpăcit... S-a născut în zodia paloşului. Oricât de nebunesc ar părea planul lui de a mântui ţara prin arme, este singurul plan care poate fi înfăptuit, o mare putere armată neînţelegând nimic altceva decât lecţia dată cu armele. Cu turcii nu încape nici glasul raţiunii, nici al intereselor comune, nici al onoarei, nici al respectării vechilor tractate. Orice slăbiciune aduce noi înrobiri. Orice concesie aduce alte concesii, din ce în ce mai umilitoare. Singură abia le vâră frică-n oase, pentru că numai frica poate vorbi hoardelor lacome, lăcomiei divanului, corupţiei şi silniciei. Poate gândurile astea să-l însingureze. Fiecare din cei apropiaţi văd atât, doar atât cât îi ţine interesul de astăzi şi cel mult, de mâine... Se lasă pe perna moale de piele şi dintr-o dată îi vine în minte Velica, fiica marelui vornic Ivan Norocea, astăzi la curtea lui Jigmond Bathor, căsătorită cu Fabio Genga, ministru *«di camera»*, unul din credincioşii principelui, care se spune c-ar ţese nişte mreje prea catolice în care să-l prindă pe marele vornic... Carâta se hurducăne printre codri străvechi, în care lumina se împuţinează. Trâmbe de soare cad pieziş prin zarişti şi tăieturi. Trăieşte o stare ciudată, de încrâncenare sleită. Când îl va zvîrli pe Sinan afară din ţară, va câştiga şi liniştea la Dunăre. Încearcă să se adune asupra acestui gând. Sunet de trâmbiţă. Galopul unor cai. Faţa bărboasă a marelui armaş Calotă Bozianu, plecându-se spre el din şa.

- Pedestrimile au ajuns la poarta cetăţii, măria-ta... Ar fi bine să-ncaleci.

Se-arată şi obrazul inteligent al clucerului Radu Buzescu.

- S-a adunat toată ţara, măria-ta.

Pan Liubieniecki face ochi. Gărzile s-au oprit. Se aud comenzile ofiţerilor:

- Descălecaaaţi!

Simte freamătul şi neliniştea grăbită a oamenilor. Când iese din carâtă, comisul Radu Florescu i-l aduce pe Sultan, împodobit cu valtrap de brocat roşu ţesut cu aur, cu frâul de sărbătoare bătut în peruzele şi ţinte de aur. S-au adunat cu toţii lângă carâtă. Descalecă. I se închină.

- Ne cam uitaşi, măria-ta, îi spune zâmbind Radu Buzescu.

- Nu atât cât mă uitarăţi domniile voastre, la Bălgrad, clucere.

Se lasă o linişte stânjenitoare. Niciodată nu le-o spusese aşa. Steagul de vânători călări strânge chingile. Oamenii îşi scutură praful, bătându-şi mintenele cu căciulile. Armăşeii se alinie cu trofeele. Patru paici desfac steagul sfânt. Îi întind mătasea, în aşa fel încât să se vadă chipul lui Mohamed. Bairacele, tuiurile, iataganele, pavezele luate de copiii de casă şi-n spatele acestora sunt aduşi robii turci. Câteva sute de robi luaţi pe seama domniei, duşi între suliţe, cu turbanele năclăite de sânge închegat, cam hămesiţi, unii în zdrenţe, aşa cum scăpaseră din luptă, apoi cele patru harabale cu prinşii de seamă, legaţi cu funii de mătase, în faţa cărora călăreşte popa Stoica din Fărcaş, cu poalele anteriului sumese şi vârâte-n brâul plin de pistoale şi junghere.

- Domnul, măria-ta, bubuie popa, ridicând crucea-măciucă.

- Ah, Michaly, strigă unul dintre ofiţeri.

- Cruţă-ne mândria, beyule, spune altul.

- Nu-i asculta, măria-ta, strigă popa Stoica, tot în turceşte. Mă lăsaşi fără oştire. Am să-mi fac alta. Făgăduieşte-mi de faţă cu vel boierii că mă laşi să-mi fac altă oştire din toţi prinşii pe care-i botez şi-i trec la dreapta credinţă.

Aude râsetele oştenilor - «Văleleu, părinte, unde să se boteze ăştia, când te văd pe sfinţia ta?» - «Da' ce bă, am eu chip de satana? Răspunde!» - «Da nici chip de blândeţe duhovnicească n-ai»... - «Să te ferească sfântul să-mi dai ortu, că nu te dezleg nici să mă răspopească. Auzişi?»...

- Fie pe voia ta, prea cucernice, îi răspunde, pentru că înţelege dintr-o dată privirile ienicerilor îndreptate spre acest popă năzdrăvan, priviri de oameni care s-au pierdut pe ei până la fund şi dintr-o dată au întrezărit, undeva, mântuirea.

- Hai, bă turcilor, hai bă, săracilor, intraţi în rânduri.

Ienicerimea aceea, câţiva pedestraşi yaya, nişte akingii crânceni se supun. Numai spahiii nu vor. Stau cu mâinile încrucişate ia piept şi-i scuipă pe oştenii care-i îmboldesc cu coada suliţelor.

- Să fie cum ai făgăduit, Kara-Celebi, strigă un ienicer de Damasc, cu barbă albă de patriarh. *Koran haki itciun?*

- *Koran hoki itciun? întreabă* cele câteva sute de robi.

- *Koran haki itciun!* le răspunde popa Stoica, descălecând.

- Nu se mai astîmpără dracul ăsta bărbos, mormăie postelnicul Preda Buzescu, împotriva căruia popa Stoica a aţâţat toate satele moşneşeşti de la vale de Balş şi n-au isprăvit nimic Buzeştii cu cumpărăturile lor spre Celei şi moşiile lui din Oltenia. Popa Stoica i se-nchină. Ridică crucea. Dă ochii peste cap. Îi spune ca având el patimă duhovnicească, de patru zile şi patru nopţi nu face altceva decât să propovăduiască cuvântul Domnului printre aceşti prinşi, care prea puţini sunt turci osmani, cei mai mulţi fiind ieniceri din copiii de tribut daţi de bulgari, de sârbi, de albanezi, ei nu ştiu săracii, dar el, după nişte semne anume, ştie. Le arată semnele, ienicerii strigă Aman şi-acum vor să creadă. Da, le lipsesc armele... Ajuns aici popa îşi coboară privirea din slăvi şi-i trage cu ochiul, neruşinat.

- Cum le lipsesc armele, ca să creadă? Ai înnebunit, Satano!

- N-am înnebunit, măria-ta... Dă-le armele ăstora alor mei, pocăiţii, dă-le să-şi ducă steagul sfânt, lapădă-te de trufia biruinţei şi mare-i puterea lui Dumnezeu şi-a slujitorului său din Fărcaşele Romanaţiului.

- I-a luat Dumnezeu minţile, îi şopteşte la ureche Preda Buzescu. Unde s-a pomenit o ocară ca asta?

Bărboşii se sopocăie. Ofiţerii împărăteşti îi fac pe ieniceri porci de câini, feciori de hiene şi catâri scopiţi. Popa Stoica pute a usturoi şi-a sudoare şi, dacă ar fi drept, şi-a butie.

- Să-mi dea şătrăria corturi şi să nu s-amestece nimeni în oastea mea, măria-ta.

Înţelege dintr-o clipită toate avantajele pe care i le poate aduce o asemenea încercare.

- Să ţi se facă voia, pentru vitejiile tale, părinte. Dacă...

- Îmi iei capul, măria-ta.

Popa Stoica îl impinge pe al doilea comis care ţine scara să-ncalece, îi sărută mâna şi-i întinde genunchiul. Încalecă punând talpa cizmei pe genunchiul popii.

- *Kiesilmejen el opilmeki ghierecki!* Mâna pe care nu o putem tăia, trebuie s-o sărutăm, spune ienicerul de Damasc, închinându-se după obiceiul oriental.

Popa Stoica sare-n şa cu uşurintă. Ridică crucea-măciucă. E un semn, pentru că de undeva din lunca Ialomiţei ies trei telegi. Voievodul îşi muşcă mustaţa gândind că blestematul de popă s-a pregătit din vreme şi fără voia lui. Surugiii sunt turci. În faţa marilor boieri, a dragonilor leşeşti şi a uimirii lui pan Liubienicki, popa Stoica armează cu arme, coifuri şi platoşe turceşti, un steag bun de pedestrime. Blestemele ofiţerilor din telegi cheamă toate trăznetele Gheenei asupra trădătorilor. Ghiontiţi cu crucea-măciucă şi gărzile iataganelor, paicii abandonează steagul sfânt în mâinile popii Stoica, înconjurat c-o disciplină exemplară de ieniceri.

- Doamne apără-ne şi păzeşte-ne, spune tare Preda Buzescu.

Mai vrea să protesteze, dar clucerul Radu i se pleacă la ureche şi-i şopteşte: «- Taci, neică!» Drept pentru care postelnicul îşi face semnul crucii peste gură.

- Acum nu se cuvine să mergi în urma prinşilor, măria-ta. Să trecem în faţă.

- Ai dreptate, vel armaşule.

Se-ntoarce-n şa. Divanul s-a orânduit după ranguri. Caii poartă tarhaturi scumpe. Cai şi călăreţi sunt înmuiaţi în aur şi nestemate. Numai gărzile săbiilor şi tecile fac averi. Spătarul Calotă Bozianu a luat spada voievozilor de-a latul oblâncului. Gărzile au încălecat. Boldurile suliţelor adună sclipetele asfinţitului. Cu pan Liubienicki în stânga, văzându-l pe cronicarul Balthazar Walther uimit de apariţia oştirii turceşti cu tuiurile şi bairacele desfăşurate, dă pinteni trecând la trap bătut pe lângă steagul popii Stoica.

- *Chutbé,* strigă bărbăteşte ienicerii.

- *Eiucal!* Fiţi sănătoşi, le răspunde.

Intră în vadul Ialomiţei cu apele secătuite şi când iese pe celălalt mal vede steagurile de călărime aliniate pe două rânduri, o pădure de suliţe la capătul căreia se ridică semeţe zidurile palatului domnesc.

2

Târgovişte. Vede aevea pădurea de ţepi în care zac mii de turci ridicată de Ţepeş în faţa cetăţii şi-l vede pe Mohamed Fatih - Cuceritorul, singur, călare înaintea porţilor deschise ale castelului, meditând la neostoita sete de libertate a acestui popor, capabil să transforme un act de cruzime într-o pildă de istorie. Acoperişuri roşii, de olane, livezi în pârgă, case înalte cu cerdac şi viţă, nuci bătrâni şi-nainte de a intra în târg, un alt târg de harabale şi telegi, corturi, cotigi pe două roţi, cai înşeuaţi, obor de vite, măgari cu tarniţe şi-o viermuială de copii, vede o târgoveaţă mulgând o vacă şi mai vede toate harabalele gătite cu ţoluri şi covoare, în telegi s-au înghesuit

copiii şi muierile, flutură crengi de salcie, marame şi bețe colorate, peste toată mulțimea asta plutesc nori de colb în care se frânge lumina aurie a soarelui şi de la ziduri răzbubuie cea dintâi lovitură de tun. Pan Liubieniecki îşi răsuceşte fuiorul de mustață bălană, se pleacă-n şa spre târgovețele din telegi şi-atunci dă nas în nas cu bărboşii călări, împietriți în şei.

- De ce-mi spusăşi să tac, Radule, întreabă Preda Buzescu, privind în ceafa voievodului, căruia doi paici în veste argintii îi duc calul de dârlogi, alți doi îi duc scările şi-a cărui mantie sclipeşte să-i ia ochii... Nu s-a pomenit asemenea batjocură. Adicătelea noi ne zobirăm să-i spargem, să-i tăiem şi el îi întrarmează în fața noastră?! La ce?

- Are gânduri subțiri, neică...

- Adică?

- O să se afle la toate curțile c-au trecut destule oşti osmane de partea lui. Asta o să ridice semne de-ntrebare. Mai ales în tabăra lui Sinan. Şi mai ales la Istanbul.

- Câteva sute? Phah !

- S-ar putea, mâine, să fie câteva mii. Are gânduri mari şi noi nu putem decât să stăm sub steaua lui.

- Mari şi izbăvitoare gânduri, vere Radule, spune vel logofătul Theodosie Rudeanu pe care ei nu-l văzuseră şi nici nu-l doriseră... Veni şi-mi şopti oarecine că toate butcile boiereşti din țară s-au strâns la curte.

- Afară de ăle olteneşti, mârâie Preda Buzescu.

- Nici nu se putea, zâmbeşte fin Theodosie Rudeanu... Vom vedea astă-seară cei mai frumoşi ochi încondeiați şi-nlăcrimați din țară...

- Mai frumoşi decât ai pajului ăluia de vânători călări, vel logofete şi cinstite vere, întreabă Preda Buzescu acru, pentru că-l dospise vara, legănatul căruței şi-l ațâțaseră târgovețele. Se gândeşte cu năduf la răcoarea culei din Strejeşti, la foşnetul nucilor şi la carnea pietroasă a Domnicăi, mirosind a busuioc şi când se-ncinge, a sudoare de muiere aprigă. Iote ia că nu s-a gândit să-şi aducă nici măcar câteva roabe țigănci, pe Florica de-o pildă, pentru îndestularea trupului. «Doamne iartă-mă pentru gmdurile de preacurvie», îşi spune, închide ochii, începe să spună Tatăl nostru şi cum i se năzar sânii goi şi-mbelşugați ai Domnicăi, cu sfârcurile cât dudele, mormăie un «piei, Satano» şi se ridică în scări, să vadă cât a mai rămas până la poarta cetății.

- Îi snopişi pe turci, vel paharnice, strigă târgoveții.

- Ce crezi, bă, că Buzeştii se lăsară mai prejos? Hai?

- Da vel logofătul? Zicea unu Chirnoagă că tăia c-o mână şi cu alta scria zapise, iar mai tăia, iar mai scria...

- Huo! C-al nostru, boier Bozianu s-o fi scobit în măsele.

Preda Buzescu îşi vâră mâna în punga de mătase care-i atârnă de brâu. Scoate un pumn de firfirici. Îi aruncă peste umăr şi cuşmele călăraşilor, între târgoveți. Oamenii chiuie, râd şi se-ndeasă să culeagă bănuții. Aruncă şi ceilalți vel boieri câte o mână de firfirici.

- Să vă rugați pentru sufletele ălora de căzură, spune Preda Buzescu destul de tare să-l audă voievodul...

- Aolică, naş' Gheorghe, fă-te-ncoace să-l vezi pe antichristu.

- Antichristu lu mumă-ta, bă... Acu-ți dau crucea la sărutat, păgânule!

Popa Stoica se răsuceste-n şa, cu ochii scăpărători, ieşiti cât cepele. Muierile chiräie, copiii s-ascund printre picioarele lor, târgoveții îşi fac cruce. Ienicerii îşi duc steagul sfânt între iatagane. Sunt crânceni. Unii plâng. Alții cântă un cântec de război, adică un tenor cântă isprăvile Cuceritorului la asediul Constantinopolului şi ceilalți reiau cântecul cu glasuri bărbăteşti, arse de lupte, dogite de traiul în cazărmi şi-n campanii. Merg în cadență legănată, cu iataganele la umăr, îşi sprijină răniții şi-asa cum sunt, unii flenduriți, alții oblojiți de mântuială, trec ca un duh crâncen al islamului şi-al războiului. Nu-i batjocoreşte nimeni, nu-i bate nimeni cu pietre şi-ntr-un loc câteva muieri intră printre caii călăraşilor şi le-ntind colăcei, făcându-şi cruci dese şi şoptind: «Să fie de sufletele morților». Trece un zvon prin mulțime că însuşi Sinan i-a închinat măriei sale steagul sfânt al profetului şi-atunci valurile de târgoveți s-alungă unele pe altele spre intrarea târgului unde se vede unduind, în boarea serii, mătasea verde şi roşul sângeriu al bairacelor. Pe urmă răsună răpăitul vesel al tobelor purtate la oblâncuri de toboşarii roşiilor de țară. Toată mulțimea se-ntoarce spre steagul acestora. Trece la pas des căpitănia de Pădureț. Şeile scârțâie. Coantăşele zmeurii plutesc parcă-n şei, într-o apă de sânge. Vârfurile sulițelor scapără în lumina asfințitului. Târgoveții dau în genunchi. Se bat cu pumnii în piept, dintr-o dată copleşiți de mulțimea băjenarilor, cojani din părțile dunărene, bătrâni omătuiți, puzderie de copii şi când trece căpitănia roşiilor de Ruşii de Vede, e o forfotă între băjenari, muierile rup şirul călăraşilor, sunt moşnence slobode, colțoase, şi-au recunoscut soții, se-atîrnă de scărițele lor, de trăgători, de valtrapuri, le sărută cizmele pline de praf şi mirosind a dohot, râd şi plâng, le-aduc pruncii, călăraşii ridică sulițele să nu le lovească pe diavolițele astea spurcate la gură, pe care roşii le saltă-n şei, ori pe crupă, cu plozi cu tot, s-apucă de gâturile bărbaților, îi sărută după ureche, unele

bocesc, altele chicotesc şi până la urmă răzbat glasurile bărboşilor: «Taci fă, ce-ţi e?... » «Oh, ogârşitule, mă-ndrumaşi la Gherghiţa, uscătură, şi tu-ţi faci veacu' pă la Târgovişte, buzatule»... «Stai că te oştesc eu, neiculiţă, da-i s-o spui şi ălora de pe altă lume». «O văzui pe Fira a lui Dinică printre băjenari, scofâlcitule... Pă aia de ce n-o îndrumaşi spre Gherghiţa, nu ţi-ar mai fi venit decât numele să-ti vie».

- Aoleo, Gherghino, se-ntoarce-n şa un hotnog înalt, cu chinga legată în eşarfă, lasă-l fa, să-şi tragă bietul Oblete sufletul, care luptă cât zece şi mi-l omori cu zile...

- Dumneata, hotnogule Negură, să nu-i ţii parte, că acuşica te iau în gheare... Parcă nu vă ştiu io cine sunteţi?... Pe la ce delurence v-aţi pierde brăcinarii?

Gherghina din şaua călăreţului are sprâncenele date cu nucă arsă, poartă cizmulite roşii, e roaibă şi zdupeşă, de strigă carnea pe ea şi se laudă că se duce la mila măriei-sale, s-o ia la oaste, că şi pe Oblete al ei nu-l mai lasă nici moartă.

După căpităniile de roşii vine hurducându-se artileria cu atelaje de opt şi şaisprezece perechi de cai. Girolamo Estorga încearcă să-l descoasă pe Vicenzo Bombardier Mantovano, despre scopul vizitei lui fra Giusseppe Pisculo da Melfi, care râde în hohote întreţinut cu istorioare pornografice de către Cosma Capponi... Padre Girolamo Estorga invidiază uşurinţa cu care aceştia şi-au făcut mantalele sul, legându-le de şei, rămânând doar în cămăşi şi pieptarele de piele. Lecţia voievodului a fost usturătoare. Poate nu atât pentru el, cât pentru politica de şantaj a sfântului Scaun... Pisculo da Melfi i-a spus pe drum că soţia lui Fabio Genga ar fi fost văduva lui Aron vodă, că însuşi principele a înzestrat-o, că este de-o frumuseţe tulburătoare, stârnind gelozii crâncene între gentilomii curţii şi că Josika, noul cancelar al principelui, îl sfătuieşte să-i facă o vizită marelui vornic Ivan Norocea, tatăl superbei doamne Velica Genga. Cum îşi pot imagina aceşti intriganţi mărunţi că, acţionând printr-o protecţie de fuste, ori printr-un nobil, ori mai mulţi, dornici de putere, se poate schimba ceva în structura credinţei acestor oameni, care se pare au harul intuiţiei şi pe-al muceniciei. E obosit, priveşte pâclos mulţimile de băjenari, acest exod neîntâlnit niciunde al unui popor întreg, el cunoaşte munţii tainici, înspăimântători, ai Valahiei, cunoaşte toată istoria acestora, ştie care-a fost deznodământul invaziei marelui rege catolic Carol Robert de Anjou şi pe deasupra recunoaşte că aceste mulţimi au un straniu sentiment al permanenţei şi o supraomenească putere de asimilare.

Iată-i aici, sate şi târguri întregi. Ochiul lui vede ordinea acolo unde un superficial ar vedea dezordinea. Vede satele aşezate în jurul unei telegi care poartă la loitră un semn distinctiv. O maramă, o basma, o cârpă de anumită culoare, un şomoiog de fân. Ştie sigur că acolo este telega pârgarului, a cneazului acelui sat. Există un fel de a fi al acestora, format în cursul unei istorii ca aceasta, de acum. Cu ce-l poţi înlocui? Cu slujba făcută în latină?! Cu semnul crucii făcut de la stânga la dreapta? Cu dogme şi cazuistică?...

- Atenţie, *padre,* spune Vicenzo Bombardier Mantovano... Ne apropiem de cetate. Ce faci? Vii cu noi, ori te duci la misiune?

... Pe toate uliţele umbroase ale târgului, răsmiile de târgovişteni îl primesc cu strigăte de slavă. Judeţul Todericiu, în toată pohfala isnafurilor, intrat în caftanul tivit cu blăniţă de jder, lac de apă, îi aduce tava cu pâine şi sare. Cei doisprezece pârgari asudă sub cuşme şi-n caftane, au pletele unse cu unt şi botforii daţi cu dohot de peşte. Vede toate cerdacele acoperite cu cergi şi velinţe şi ştergare înflorate. Grădinile de flori stropite din proaspăt îmbălsămează înserarea. Miroase a frunză de nuc, a gherghine, a muşcate şi-a izmă. Judeţul Todericiu îi urează bun venit în acest vechi târg de scaun, pe care unii voievozi l-au uitat, plecându-se ei prea smerit la mila Înaltei Porţi, dar care, cuib de vultur din veac, a rămas în slava lui veche, gata să-şi deschidă porţile cutezătorilor, îi vorbeşte de Ţepeş şi Vodă Cercel, «fratele măriei-tale, care-a-nţeles crugul Târgoviştei, mumă bună a tuturor domnilor slobozi». L-ar săruta pe Todericiu ăsta bărbos şi viclean şi puţind a unt rânced şi-a usturoi.

- N-am să uit învăţăturile domniei-tale, judeţule, îi răspunde cu glas înalt. Ai vorbit cu înţelepciune, cu mândrie şi cu cinste. Fie ca să împrospătăm noi slava acestei slăvite Cetăţi de Scaun şi de credinţă.

Alb de falã, judeţul îi sărută poala mantiei. Când îi întinde dreapta, judeţul se-năbuşe de atâta cinste. Cu judeţul sprijinit în toiagul slujbei lui înnoite, văzând dosurile celor doisprezece pârgari, înţepeniti în măreţie, intră pe sub arcadele cetăţii din bolovani de râu, afumate, străvechi, încercându-l un fior necunoscut, poate unul de nimicnicie (afurisita de Tudora cu limba ei ascuţită, că stelele sunt la fel de departe atât pentru domn, cât şi pentru omul de rând); ori unul de măreţie aspră şi sălbatică, aşa cum aspră şi sălbatică a fost, peste timp, Cetatea domnească a Târgoviştei.

3

Totul este, acum când ţi s-a împlinit visul, să ai senti-mentul istoriei, i-a spus Andronic Cantacuzino, când a ieşit din divanul lui Amurat cu cuca domnească pe cap, înconjurat de paici împărăteşti şi de pe terasa de la Topkapi Sarayi se vedeau apele de zmalţ albastru ale mării Marmara, peste care pluteau miresmele toamnei... Ca şi când senti-mentul ăsta al istoriei ar veni

odată cu semnele puterii domneşti, ar cobori de undeva din cer, ori ar izvorî din chiar mantia voievodală. Poate aici stă una din racilele puterii. Că nu puterea, rangul, cinul dă sentimentul istoriei, celor care-s investiţi cu puterea, pe drept; dar de cele mai multe ori pe nedrept, prin intrigi şi lingăveli şi mită; ci tocmai cei care au sentimentul istoriei ar trebui să-mprumute puterii acest har nepreţuit.

- Pe-aici, măria-ta, spune căpitanul Racea de sub comănac şi glugă, apăsând clanţa grea de fier.

E îmbrăcat în călugăr, cu botfori. Rasa de siac îi lasă trupul slobod. Abia a scăpat de sub priveghereа Stanchii, care, ca deobicei l-a mustrat cu lacrimi în ochi că i-a poruncit să plece la Sibii, când locul doamnei este lângă soţul ei, nu al altora, neruşinate îmbrăcate bărbăteşte, care nu-şi mai cunosc lungul nasului. La vecernie biserica domnească s-a umplut de neamurile boiereşti în bejenie. Jupânese şi jupâniţe, copilandri în caftane şi-n botfori, copii de ţâţă, foşti mari boieri, cu mâini tremurătoare, cu ochii căzuţi în fundul capului, ori orbi, ca biv vel vornicul Ivaşcu Golescu, viteaz între viteji la vremea lui, care a ţinut isonul cu glas de bas, uşor tremurător, de-au lăcrimat toate bunicele şi străbunicele care se aflau acolo, poate amintindu-şi acele vremuri în care vornicul îşi încura bidiviul la cătările domneşti şi ele erau tinere şi dornice de-mbrăţişări. A avut şi-acolo, la slujba făcută de însuşi mitropolitul, în româneşte, sentimentul istoriei. Pentru că, în faţa primejdiei, smulşi din conacele, averile şi rosturile lor, aceşti boieri bătrâni îşi aşteptau sfârşitul, unii dintre ei umblând mereu pe la ctitorii, cercetându-şi lespedea de mormânt, săpată cu flori după porunca şi plăcerea lor, aceste jupânese limbute şi-n duşmănie unele cu altele şi toate împreună învrăjbite împotriva oltencii care le este doamnă, aceste străbunici din care-a rămas doar pielea gălbuie şi uscată; toţi şi toate, la slujbă, au părăsit ce-aveau lumesc şi sub lumina fâlfâită a lumânărilor stăteau acolo ca nişte icoane ale timpului lor, atât de nepământene le erau chipurile. După vecernie, biv vel vornicul Ivaşcu Golescu, pipăind cu vârful toiagului, încă verde la trup, a venit spre strana domnească, ajutat de nişte nepoţi nevârstnici. A vrut să-ngenunche. Nu l-a lăsat. L-a apucat de subţiori şi l-a ţinut lângă el. Vornicul, care-a scăpat viaţa domnului său, a lui Alexandru Vodă, în lupta de la Jiliştea cu Ion Vodă Cumplitul, în care luptă a căzut apărându-şi domnul fratele vornicului, clucerul Albu Golescu; i-a sărutat mâna şi i-a spus cu glas mare, răsunător sub bolţile zugrăvite şi afumate, că dacă-i pare rău că moare azi, mâine, îi pare numai şi numai pentru că nu poate trage sabia pentru domnul său, că el, în singură-tatea Goleştilor, înconjurat de umbrele celor duşi, a întinerit de când măria-sa, a ridicat steagul slobozeniei şi că aici, în biserica domnească el, biv vel vornicul Ivaşcu Golescu, bleastămă cu crâncen blestem pe oricine ar cuteza să-şi hăinească domnul, ori să cârtească, ori să nu-l urmeze pe acest drum, care-i singurul drum al mântuirii. Că până la Goleşti răzbat vorbe despre zavistiile unora şi altora. Ba zavistioşii merg atât de departe, încât ţes conacele boierilor vechi cu iscoade de-ale Turcitului, pe-al cărui tată el l-a slujit cu vărsare de sânge, dar de care nu vrea să ştie nici dac-ar fi să mai trăiască o sută de ani.

- Ştiu că nu vorbe-ţi lipsesc, măria-ta, a spus Ivaşcu Golescu. Avea plete albe, lucioase şi mătăsoase, sprâncene tufoase, albe şi ele, cum albă strălucitoare îi era barba şi semăna cu însuşi Dumnezeu. Şi de aceea rogu-te primeşte de la moşia Goleşti o sută de călăraşi întrarmaţi, cu zece cai de schimb şi pe aceşti doi strănepoţi ai mei, în slujbă de paji pe lângă măria-ta...

A ridicat braţele, a privit cu ochi goi, pustii, undeva în slavă şi-a strigat:

- Ajută-l, Dumnezeule Savaot, să aşeze cinstea pe frunţile noastre nevrednice, că de voievozi ca Oprea Găină suntem sătui.

S-au auzit icnete de plâns. Şi-atunci mitoropolitul însuşi a luat o tipsie şi-a început să umble printre boieri, cerând pentru oaste. Şi-a ieşit în faţă, înălţuţă şi încondeiată şi tristă şi negruţă, văduva stolnicului Vlad, căzut la Şerpăteşti. Şi-a rupt de la gât salba cu patru şiruri de galbeni, a pus-o smerit pe tava mitropolitului, a şoptit un: «să fie de sufletul răposatului» şi aruncându-i un fulger pe sub genele lăsate, a intrat între celelalte jupânese văduve. Au fost lăpădate pe tavă inele scumpe cât o moşie, salbe, cercei, diademe, şi Stanca şi-a scos mesalul ei de doamnă, bătut în diamante şi legat cu aur, care-i stătea ca o diademă de împărătiţă bizantină, şi l-a pus deasupra grămezii aceleia de aur şi pietre scăpărătoare. «Acesta este sentimentul istoriei, Andronic Cantacuzino», şi-a spus, pentru că vistieria îi sleise, şi el însuşi era sleit cu toate moşiile lui şi peste trei zile se-împlinea sorocul plătilor pentru lefegiii cazaci şi unguri. Acolo în biserică l-au rugat toţi, boieri bătrâni şi mame şi bunice, să nu desfacă oastea. Le-a jurat pe evanghelie că n-o desface şi că mâine îi roagă să se tragă la Dragoslavele şi la Rucăr, să-şi găsească adăpost la moşneşimea satelor din munte, pentru că, până-n dricul toamnei, îl va scoate pe Sinan din ţară. Le-a spus că el cu oastea va închide valea la Stoeneşti. Poate şi asta să însemne sentimentul istoriei. Îl urmează pe căpitanul Racea, care ridică torţa deasupra capului. Scara răsucită în jurul ei însăşi coboară sub turnul Chindiei, în temeliile zidite din bolovani de râu. Căpitanul de ferentari stătuse mai bine de-un an la Târgovişte şi împreună cu Vicenzo Mantovano refăcuse turnătoria de tunuri a lui Petre Cercel. Coborârea abruptă se sfârşeşte într-un gang boltit cu cărămidă, larg şi înalt încât să poată intra un car incarcat. Aude cum Simion închide uşa de sus, din turn. Miroase

a aer zăcut şi-a umed. Le tremură umbrele pe bolţi, arcuindu-se uriaşe. Căpitanul Racea mormăie, se-nvârte pe lângă piciorul scării, îi întinde torţa fără nicio ceremonie şi s-apleacă cu toată greutatea pe stâlpul de lemn al balustradei. S-aude un zăngănit de arc. Racea trage de stâlp. Ultimele patru trepte lunecă scrâşnind pe o şină de fier, lăsând un gol lângă perete.

- Pe aici, măria-ta!

Se strecoară în golul acela negru şi vertical. Trepte din lemn. Numără patruzeci şi trei. Atinge fundul pe care-l simte sub talpă, de nisip. Racea coboară gâfâind. Ridică torţa pe care o înviorează un curent de aer nevăzut. Locul de sub pământ, mult sub temeliile Turnului Chindiei, are forma unei pivniţi boltite, susţinută de stâlpi din bolovani de râu. De jur împrejur sunt săpate ocniţe adânci. Se-nfioară. Ieri noapte în tabăra de la Văcăreşti, căpitanul Racea a cerut să-i vorbească.

- Jură-te pe cruce şi pe sabie, măria-ta, că nu laşi ţara şi-atunci am să-ţi dezvălui o taină moartă a Basarabilor şi-a lui Vodă Ţepeş.

I-a venit să-i zobească fălcile cu topuzul. E cel mai neruşinat căpitan de oaste, aţâţător împotriva rânduielilor, nesupus, chefliu, clevetitor, batjocoritor al celor monahiceşti şi-acum, poftim, îi cere jurământ pe evanghelie şi sabie, de parc-ar fi *serenissimul*, ori poate împăratul.

- Am să te muncesc cu fierul roşu, afurisitule! Ieşi că eşti băut...

- Nu sunt beat şi de ieşit ies, da' ai să-ţi muşti mâinile, măria-ta, cum ţi le-ai muşcat de câte ori nu m-ai ascultat.

Bineînţeles că l-a înşfăcat de barbă şi i-a tras câţiva pumni, sa-1 înveţe cuviinţa şi-acum îi pare rău, se căieşte, îi e ruşine şi nu ştie pe unde să scoată cămasa. Râde blestematul. Mai mult rânjeşte, decât râde. Ridică torţa, face câţiva paşi spre dreapta şi-acolo într-o ocniţă lumina fuge pe-o grămadă de oase galbene de om, coaste şi oase de-ale mâinilor şi de-ale picioarelor. Deasupra o poliţă şi pe poliţă, aşezate una lângă alta, douăzeci şi patru de tigve, cu găvanele goale.

- Boierii şi robii care-au săpat ocniţa asta, măria-ta, şopteşte Racea. Îţi spusăi că ocniţa e legată prin jghiaburi de lut de cămara de taină a lui Vodă Ţepeş. Acolo s-aude tot ce se vorbeşte aici, după cum aici s-aude tot ce se vorbeşte acolo...

- M-auzi Simioane, diavole? întreabă căpitanul.

- Te-aud, Satano, răspunde un glas din ziduri şi voievodul se-nfioară, pentru că glasul are ceva nepământesc, e fără vârstă, mineralizat, desprins din însăşi vechimea acestor pietre ferecate în taine vechi şi-n oasele îngălbenite din ocniţe.

- Veghează, spune Racea.

- Veghez, răspund zidurile.

Racea mută făclia în altă ocniţă. Ridică o pânză care acoperă ceva. Lumina se sparge în ţăndări pe grămada de nestemate. Sunt mai ales rubine şi diamante. La cea dintâi aruncătură de ochi, neguţătorul de pietre scumpe din el le pretuieşte la cel puţin opt sute de mii de galbeni. Rămâne înlemnit, fără grai, nu de valoarea poate inestimabilă în fond a acestei ocniţe, dar de faptul că un căpitan domnesc născut în mahalaua calicilor din Bucureşti, un vântură sabie muieratic, ştia de cel puţin trei ani de această comoară, că taina nu-i arsese inima şi nu-l otrăvise, că nu-l înnebunise şi nu-l mistuise. Fără să se poată stăpâni, se apropie de ocniţă şi ia între degete un rubin cât oul de porumbel, patima lui rubinele, îl priveşte în lumină, rubinul este tăiat în zeci de feţe şi şlefuit cu piele de rechin, aşa cum numai neamul giuvaergiilor Kâzim Arslanbek din Cairo, vechi de-o sută cincizeci de ani, poate şlefui un rubin. Rece, piatra îi frige totuşi buricele degetelor. Se stăpâneşte greu să nu răscolească în grămada de diamanticale. Vede sub ele ţesă-tura putregăită a unor pungi de piele de cămilă. Are revelaţia adevărului. Din vechi se vorbea de averile lui Ţepeş Vodă agonisite de pe urma războaielor cu turcii, a răscumpărării fiilor de paşale, a negoţului cu boi şi mai ales a tăierii boierilor. Mut de uimire, copleşit, ameţit, cu picioarele tremurând, îl urmează pe Racea din ocniţă în ocniţă. Sunt aşezate pe sorturi iatagane de paşale a căror teci şi gărzi preţuiesc numai ele câteva zeci de mii de galbeni, paftale, agrafe, hangere persieneşti cu încrustaţii de email, coifuri suflate în aur, împodobite cu pietre pretioase, brâie turceşti din fir, tot ce-a putut câştiga prin luptă un voievod crâncen, de la oastea strălucitoare a lui Mohamed, cuceritorul Constantinopolului. În altă ocniţă sunt mesalurile, diademele, cerceii şi inelele smulse boierimii, pentru că recunoaşte gustul vremii şi influenţa bizantină a meşterilor din Constantinopol, ca şi pe cea a genovezilor din Pera şi Galata.

Toate astea, mesaluri bătute în diamante, inele şi cercei, au fost purtate de femei care l-au văzut pe Ţepeş, care i s-au închinat şi care i s-au dăruit. Iataganele au luat parte la asaltul Constantinopolului. Hangerele astea au înjunghiat veacuri de istorie. Iată-le. Ele au prăbuşit Bizanţul. Tot ele au înălţat semiluna pe Sfânta Sofia, transformând-o în Aya Sofia. Una din lamele astea de Damasc l-a răpus pe Constantin Dragases, ultimul împărat bizantin. Lamele astea au subjugat Balcanii. Au răpus regatul Ungariei. Iată-le aici, în beciurile tainice de sub Turnul Chindiei. Îl încearcă un sentiment ciudat de supravieţuire în timp. Gândul că este salvat, că a devenit peste noapte stăpânul de drept al unei bogăţii fabuloase, ca în poveştile orientale de atâtea

ori auzite, se estompează, dispare şi rămâne copleşitor celălalt gând, al semnificaţiilor acestor avuţii, nerisipite de cei peste o sută de ani care s-au scurs de la moartea năprasnică a lui Ţepeş, gândul unui destin similar, al unui destin sacru impus de forţele dumnezeeşti, un destin al jertfei de sine în numele libertăţii, ceva care-l transcede şi pe care nu şi-l poate explica şi exprima decât raportându-l la Dumnezeu şi atunci murmură acolo, sub lumina fumegoasă a torţei:

- Doamne, facă-se voia ta!

Se-ntoarce spre Racea şi-i spune cu ochi strălucitori, înotând în lacrimi:

- Iartă-mă, căpitane.

- Să te ierte ăl de adună toate astea, dacă n-ai să-i calci în urme, măria-ta, că eu îţi sunt supus şi capul meu îţi este plecat, şi-acu zic să ieşim în târg şi între băjenari şi mâine noapte să mă laşi să zidesc intrarea din Turnul Chindiei, s-o afum să nu se cunoască zriditura proaspătă şi să-ţi mai arăt şi alte taine ale palatului domnesc...

... Ştie, urcând scările, că nimic şi nimeni n-o să-i poată pătrunde inima, acum după ce s-a întâlnit cu fiinţa străveche a Basarabilor, cu gândirea lor politică, cu grija lor faţă de nevoile vi-itoare, cu raţiunea lor de stat.

- Iată şi de data asta sentimentul istoriei, Andronic Cantacu-zino!

4

Pustietatea palatului domnesc îi ţiuie-n urechi, cu toate că sala mare a fost acoperită cu covoare, pe jos covoare de Smirna, pe pereţi covoare, scribii oştirii au asudat toată noaptea să scrie versete din coran pe bucăţi de mătase care-au fost prinse în cele patru colţuri, neguţătorilor de la Urdi Alai li s-au confiscat amforele de aramă şi vasele rituale care-au fost aşezate tot aici, iar restul palatului pustiu a fost închis cu lacăte şi gărzi. Porcul de Michaly uneşte lucrarea fierului cu a şireteniei. Când a intrat în acest blestemat Târg de Scaun, el care-n vara asta voia să intre în Viena şi uite unde l-a oprit din zbor beyul ăsta nemernic, cercetaşii i-au adus o groază de «firmane» scrise în turceşte pe suluri de pergament în care beyul poruncea oştenilor lui Allah să nu se atingă de Târgul său de Scaun, dacă vor să aibă milă de ei, amintindu-le că aceste pământuri sunt totdeauna destul de adânci să-i îngroape pe toţi. Sulurile erau prinse de lănci înfipte în faţa bisericilor, în faţa caselor boiereşti, la răscruci. Când a văzut portile cetăţii deschise, podul lăsat, grila ridicată şi-a adus aminte de scrierile lui Calcocondil şi celebrul monolog al sultanului Mohamed Cuceritorul în faţa Târgoviştei lui Ţepeş: «- Nu pot lua ţara unui bărbat care face lucruri aşa de mari şi mai presus de fire ştie să se folosească astfel de domnia şi de supusii săi... Acest bărbat, care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult»...

- De-o mie de ori câine!

- Ce s-a-ntâmplat stăpâne, întreabă smerit Nikifor Parasios.

În sala mare sunt numai ei doi. Lumina dimineţii de august se filtrează dulce prin vitraliile multicolore prinse în rame de plumb. Nikifor Parasios simte cu toată fiinţa forfota şi neliniştea strecurată prin ziduri, ziua de astăzi fiind hărăzită înălţărilor în grad, împărţirii Ţării Româneşti în miri, adică pământul statului, în hass, domeniile sultanului, şi-n vakâf, pământurile medreselor şi-ale geamiilor, lucru cu care bătrânul şoltic se laudă de câteva zile. Aruncându-i o privire crâncenă, Sinan se ridică de pe perne, gemând, îşi culege şeşberul de pe măsuţa de abanos şi cu paşi târşiţi năvăleşte alături în spătăria mică a lui Mihail, unde împarte o ploaie de lovituri scribilor şi satârgiilor care-i păzesc. Apucă să vadă câţiva pretendenţi la timaruri şi ziameturi fugind pe una din uşi.

- Câini necredincioşi, feciori de scroafă, aştept firmanele şi voi umblaţi după bacşişuri. Să vină nisangi-başa! Să vină feciorul de şacal! Să vină la mine bivolul împuţit...

Glasul marelui vizir s-a piţigăiat de tot. Mihail a avut ideea stranie de a lăsa în sala aceasta, complet goală, o copie a portretului lui Petre Cercel executat la Constantinopol de Georgius Wickgram Spirensis, pictorul care-a făcut şi portretul lui Sinan. Sub această copie deosebit de reuşită, mare de înălţimea unui om, era aşezat un craniu, lângă care ardeau câteva lumânări abia aprinse, semn că târgul nu este atât de pustiu pe cât pare. În orice caz, pe Sinan l-au apucat bâţâielile. Este destul de bătrân să se gândească la moarte şi poate nu remuşcările l-au cutremurat, văzându-şi victima atât de vie în acel portret, nici craniul acela, nu este Sinan omul care să se sperie de-o hârcă, el care-a văzut sute de mii de morţi, ci altceva, ceva atât de adânc încât după ce-a poruncit ca acel tablou să fie dus undeva, l-a rugat să doarmă cu el în noaptea ista şi spre stupefacţia lui a ordonat să i se ridice Divan-chaneul cel nou, în chiar această sală. S-a-nconjurat de gărzi, culcând pe jos, în jurul cortului, două lănci de spahioglani, cu cai cu tot.

Sinan intră furios. Înjură în albaneză. Bate cu şeşberul într-un scut de aramă. De afară se aude tabulhanaua. Cornii vestesc începerea divanului marelui vizir...

... Nikifor Parasios stă după cuviinţă, oricât ar fi de rudă cu marele vizir, într-o absidă a sălii, bucuros că Sinan nu face prea mare caz de prezenta necredincioşilor în divanele sale. Îl are alături pe canalia de Benvenisti Mozes, care azi dimineată, în zori, a vrut să mituie pe şeful eunucilor care păzesc femeile valahe roabe şi să ia caimacul, adică se tocmea pentru douăzeci şi cinci de fecioare.

Cu ochii lui de peşte mort, solzos şi lindinos, cu balele curgându-i oricând vede o femeie frumoasă, le-ar fi dus în bazar, prin dughenele lui împuţite şi le-ar fi traficat la preturi întreite, pe unele bineînţeles ţinându-le s-o «servească» pe Esthera. Îl crede atât de degenerat şi libidinos pe acest prea puternic al culiselor, încât dragostea pentru Esthera, propria lui fiică, i se pare un permanent incest. Sinan paşa şi-a îmbrăcat kafkanul verde peste care şi-a pus platoşa din aur masiv. Poartă cizme de safian roşu, scurte, fără toc, cu vârfurile întoarse. Saceakul, coiful de mare vizir, suflat cu aur, cu plăcuţe de email pe care este scris numele lui Allah. Alături are kalkanul rotund, scutul lucrat la Damasc în arabescuri, cu încrustaţii de email verde şi un vers al poetului-ostaş Burhan-ad din Sirvan, vers pe care-l cunoaşte, aspru şi sălbatic ca sufletul nomazilor oguzi strămoşii turcilor.

«*Ey Türk! Cir bezülf çii hindûyi*
Rümi rukh-ü zengi hat-ü perçin mûyi!»

În faţa căpeteniilor de oaste, îi trage lui nisangi-başa Abdullah câteva lovituri de şeşber, până când îl podideşte sângele pe nas. Scribii se cocârjează peste hatişerifele pe care nenorocitul de Abdullah a desenat toată noaptea, cu verde vegetal şi aur, monograma sultanului Amurad. În stânga marelui vizir stau sprijiniţi în săbii comandanţii spahiilor, în faţa lor, cu obrazul mototolit de bătaia pe care i-a tras-o Sinan, beglerbegul Rumeliei, cumplitul Hasan paşa, guvernatorul Turciei europene. În dreapta, comandanţii pedestrimilor şi-ai ienicerilor. La picioarele lui Sinan, asezaţi, imbrohorul, marele preot al armatei, cadi-askeri de Rumelia, Hasan Ali Yücel şi, sprijinit în iatagan, ienicerul Hasan, salvatorul lui Sinan din mocirlele Neajlovului, care căpătase porecla de Batakji, adică mocirlă, care-l priveşte drăgăstos pe cel salvat, aşteptând desigur să-l elibereze şi să-l dăruiască cu moşii întinse, roabe frumoase şi linişte, adică tot ce-şi poate dori un ienicer cinstit. Pe cincisprezece rânduri de câte douăzeci stau spahioglanii propuşi pentru înaintare în corpul spahiilor. De ieniceri marele vizir nici n-a vrut s-audă. Nikifor Parasios se gândeşte privindu-le feţele crude, mongoloide, arse de soare, unele tăiate de fier, supurânde, la destinul Bizanţului, al Balcanilor călcaţi în copitele cailor de aceşti oşteni, transformaţi în paşalâkuri şi la destinul deosebit al Ţărilor Româneşti, care şi-au menţinut independenţa, dincolo de tratatele de vasalitate cu Poarta. Se gândeşte mai ales la destinul principelui Mihail, care văzut de aici, din propriul lui palat invadat de turci, i se pare cu mult mai dramatic şi exemplar, decât din propria, lui tabără, pentru că, de abia acum îşi dă seama de proporţiile gigantice ale luptei în care s-a angajat, într-o conjunctură politică foarte ceţoasă şi nesigură, fără aliaţi puternici şi cu oştire ridicol de mică...

- Pe Allah, nu semnez niciun hatişerif, ţipă piţigăiat marele vizir. Dă-mi tot ce-ai lucrat azi noapte, bivol cu mutră de ţap. Mai repede.

Apucă toate sulurile acelea scrise cu litere arabe pe-o frumuseţe de hârtie de Genova şi le rupe în bucăţi, în văicărelile scribilor şi-ale lui nisangi-başa care probabil încasase bacşişurile de rigoare şi acum va trebui să le dea înapoi.

- Întîi să cuceriţi Kara Iflak şi pe urmă s-o-mpărţiţi. Întîi să-şi adune minţile Hasan-paşa şi să vadă ce-i de văzut (războinicul vestit care este Hasan paşa, guvernatorul general al Turciei europene se-nvineţeşte, pentru că, trimis să-i cadă în spate lui Mihail la Călugăreni, împreună cu Mihnea Turcitu n-a găsit vad peste Neajlov decât târziu, a ocolit prin Vlăsia şi când a ieşit în padina Călugărenilor bătălia era sfârşită şi Mihail s-a prăvălit asupra lui atât de fioros, încât viteazul a dat dosul, gonind în pădure ca urmărit de însuşi îngerul morţii. I-a declarat lui Sinan că şi-a pierdut cumpătul când l-a văzut pe bey cu steagul sfânt al profetului, la care Sinan l-a tras de barbă şi l-a scuipat făcându-l babă fricoasă). Întîi să se trimeată subaşi în fiecare sat, să se scrie câţi capi de familie au rămas, să se împartă cele mai bune pământuri slăvitului padişah şi medreselor lui Allah, întâi...

Glasul din ce în ce mai ascuţit îi zgârie urechile. Bravii spahioglani stau mofluzi sub coifuri. Sinan paşa are una din crizele lui cumplite de mânie tiranică. Poate-şi aduce aminte că alt mare vizir ar fi împărţit Albania lui Scanderbeg cu mai puţină ceremonie. Dar cel mai sigur este că marelui vizir îi este frică. Sub hârca aceea era o scrisoare nesemnată, adresată lui «Sinan paşa, mare vizir», în care se spunea că voievodul Mihail nu s-a hotărât încă ce să facă cu steagul sfânt al profetului, să-l trimeată împăratului la Praga, ca să-l arate tuturor ambasadorilor europeni, să-l boteze în faţa diplomaţilor aflaţi la curtea voievodului, a oştilor şi a prizonierilor; ori poate altceva va fi de făcut?... Rămâne să se vadă cum se va purta Sinan paşa în Ţara Românească şi atunci se va vedea ce se face cu steagul profetului.

Sinan îi dăduse scrisoarea să i-o citească şi el recunoscuse scrisul nobil, energic, avântat al principelui Mihail. Iată-l pe voievod relansând un război al nervilor, unul psihologic, pe lângă cel adevărat, al fierului. Şi cât era de plecat, în zilele fabuloase ale prieteniei lor din tinereţe, spre curentul umanist bizantin pe care-l reprezenta Manuil Hrisoloras, cât de bine pătrundea textele noului adopt al lui Platon, Gheorghe Gemistos Plethon, şi cu câtă subtilitate le interpreta...

- Afară! răcneşte Sinan... La unităţile voastre... Toată lumea la săpat şanţuri... Afară!

Audiența, solemnitatea înălțării în grad şi transfor-marea în paşalâk ia sfârşit. Sinan opreşte lângă el pe imbrohor şi cadi-askeri. Îi face semn să vină aproape.

- Şi tu, câine de Benvenisti, să-mi spui ce ducea olăcarul pe care l-ai repezit ieri noapte la Istanbul, dacă vrei să scapi teafăr din ghearele mele.

Corneea gălbuie a bătrânului se înroşeşte şi din irisul sclerozat țâşneşte o ură de plumb topit...

... Călăreşte în urma marelui vizir prin acest Bucureşti, de azi-dimineață de nerecunoscut. În piața din fața cetății pe donjonul căreia flutură steagul verde al profetului, s-a născut un bazar ni miniatură. Sutele de harabale ale Urdi Alaiului trase de catâri, ori de bivoli, s-au aşezat în trei cercuri concentrice, cu deschizături spre ulița Târgului din Lăuntru, a Târgului din Afară şi al Cucului. Codoaşele au ridicat deasupra harabalelor cu femei pentru oştire crengi cu basmale viu colorate. Tresare când vede basmaua roşie pe care este pictată o femeie goală, semnul cipriotei Eurianta, cunoscut în tot Urdi Alaiul, amanta lui tot atât de binecunoscută. Diavolița gătită în fusta ei neagră, plisată, cu bluza albă, despicată provocator la piept, lăsând aproape goi sânii mustoşi, arămii, cum arămii îi sunt brațele de veneră sudică, cu pletele negre strălucitoare curgându-i până la mijloc, se-nvîrte între hetairele ei, goale sub văluri şi când îl vede pe Sinan călărind sub tui se cățără pe inima unei harabale şi-i strigă:

- Hei, şoim jumulit, n-ai de gând să începi odată vânzarea roabelor? ... Ție şi aşa nu-ți mai țin de cald valahele astea ochioase!... Vinde-mi douăzeci de bucăți şi la noapte vin să-ți încălzesc şalele!

Sinan scuipă scârbit. În jurul hetairelor Euriantei roiesc neguțători armeni. Arabi în burnuzuri albe. Trece un convoi de cămile purtând grinzi abia cioplite. Cămilele, legate una de coada celeilalte, păşesc somnolent, rumegând şi stârnind praful de sub copitele late. Trei rânduri de spahii ai steagului galben, în zale, desemnează un cerc în centrul acestui nou târg, alcătuit din harabale. Nikifor Parasios vede dundarii înarmați cu ciomege care căptuşesc partea interioară a acestui cerc de cai, călăreți, coifuri şi lănci, deasupra căruia se ridică nori grei de praf, aude plesnetele harapnicelor şi strigătele acelea sfâşietoare care aparțin, ca un destin tragic, piețelor de sclavi. Se frânge în el cu o spaimă aproape de demență. Oricând, la ordinul acestei caiafe bătrâne, poate fi aruncat în dizgrație şi vândut. Abia aşteaptă să plece odată în Polonia. Închide ochii, să nu i se citească celălalt gând. În fiecare noapte a ascultat, perpelindu-se, dacă nu cumva somnul taberelor va fi sfâşiat de strigătul acela cumplit auzit la Călugăreni: «- Dă bááá! Ucide mááá!» Târât de Sinan pentru a face diplomație, s-a umplut până la refuz de satisfacția sclavului care-şi vede stăpânul martirizat de altcineva, mai puternic. Ar fi vrut să asiste la un măcel general al oştirii lui Sinan, fiecare cadavru de turc pe care-l văzuse până atunci pricinuindu-i o bucurie feroce, necunoscută şi nesperată. Dacă nu-i oferă un asemenea spectacol grandios, ca cel de la Călugăreni, în schimb principele îi oferă un altul, mai subtil, acela al dezintegrării interioare a acestui patron sadic, care călăreşte cocârjat spre intrarea pieței de robi. Cât despre curierul trimes de Benvenisti Mozes, va călători în pace numai până-n Rodope. Acolo se va întâlni la un caravansaray cu Franco şi nimeni nu este de vină că bietul Franco a-nvățat de la călăii otomani cum să dezlege limbile semenilor săi. Trebuie să-l aibă în mână pe Benvenisti, dintr-o mie de motive. Tresare ca biciuit. În centrul pieței akingiii înarmați cu harapnice şi cârlige despart robii adunați din satele nebăjenite. Sunt printre ei câțiva oşteni răniți. Răcnind, lucrând rapid cu cârligele, despart mulțimea aceea terorizată în patru grupuri: bărbații, femeile tinere, copiii şi bătrânii. Nikifor Parasios asistă paralizat. Sclavii vânduți în piețele Constantinopolului, aduşi de departe, din Gruzia, ori din Africa, ori de tătarii nogai tocmai din Polonia şi marele cnezat al Moscovei, erau ori total abrutizați, ori indiferenți, ori poate într-un fel împăcați cu soarta. Aceştia, familii întregi aflate încă pe pământul lor natal, sub soarele acestei veri toride, văzând crucile bisericilor şi recunoscând atâtea locuri poate văzute cândva, se zbat, țipă, plâng, femeile îşi smulg părul şi-l strigă mereu pe Dumnezeu, cu o disperare care ar putea înlăcrima şi-o piatră. La început, din pricina tulburării, nu vede nimic distinct. Doar o masă amorfă de fețe schimonosite, doar disperarea în sute de măşti, n-aude decât harapnicele, plânsetele, țipetele. Face un efort să se stăpânească. Atunci, tot ce este omenesc în el se prăbuşeşte. Unei femei chipeşe, de-o nebănuită frumusețe, cu trăsături prelungi, învăluită in păr ca-ntr-o aureolă, i se smulge băiatul de lângă ea, un băiat cam de zece ani, în opinci, cu cămaşa încinsă în bete. Femeia aceea de-o frumusețe răpitoare se repede cu dinții în beregata akingiului care-i duce băiatul. E şchioapă şi urlă ca un animal. Câteva lovituri de harapnic peste mijloc o culcă la pământ. Când se ridică, pentru că se ridică imediat, se repede din nou şi din nou este doborâtă cu lovituri de harapnic. Şi asta mereu şi mereu, până când ajunge să se târască în pulbere, ca un vierme. Sinan paşa este înconjurat de neguțătorii de sclavi. Îi recunoaşte pe marii rechini din Constantinopol şi Cairo. Vor toți numai femei şi fecioare. Ştiu ca flăcăiaşii de aici sunt înrolați la ieniceri şi trimişi la Damasc. După cum ştiu că ostaşii şi bărbații în afară de meseriaşi sunt trimişi direct pe băncile galerelor împărăteşti. Recunoaşte, înghesuită la intrarea pe stradela improvizată, cămila de Gobi, cu panaş roşu din pene de struț la căpăstru, vestită în toate pietele de sclavi pentru repeziciunea ei, şi jos, în fața lui Sinan, pe stăpânul acestei camile, marele neguțător

arab Mustafa Muhamed al Ghazal. Tot Constantinopolul vuise astă-iarnă de păţania acestuia, care cumpărase de la hanul tătarilor de Crâm, Ghazi Ghirei, întors din Banat prin Oltenia spre Giurgiu cu zece mii de sclavi, cele mai frumoase roabe, şi când trecea Dunărea îngheţată, noaptea, a fost izbit de o jupâneasă, Sima Buzescu, cu oştile ei, toţi akingiii fiind tăiaţi şi roabele eliberate. Era numai una din povestirile pline de groază care umpleau Constantinopolul de la începutul răscoalei principelui Mihail.

- *Elseifani la iadstamassni Gimd vahad.* Două săbii nu pot încăpea niciodată în aceeasi teacă, îi spune lui Sinan, în arabă, Mustafa Muhamed al Ghazal, înclinându-se adânc. Este un bătrân venerabil cu barbă albă de patriarh, cunoscut din Alger la Ispahan, de la Ispahan la Trapezunt şi de la Trapezunt la Constantinopol...

- Allah să te învrednicească de cel mai frumos *Donanma humaiun* - triumf majestuos - care s-a făcut vreodată unui mare vizir.

- *Chutbé!* strigă cei din suită, cerând astfel biruinţa pentru Sinan.

Bătrânul ţine un discurs plin de «o selatat», cuceritorule, de *Bir Baba odem,* tatăl tuturor, şi *Altun Babasi,* tatăl aurului sau alt nume linguşitor, mai rar uzitat din prudenţă, el fiind adresat mai ales sultanului, *Devlet Babasi,* tatăl fericirii Devletului, discurs în care după ce-i laudă vitejia, îl roagă în numele neguţătorilor de robi să deschidă cel mai înfloritor târg care are loc astăzi, de la căderea Constantinopolului până acum. Pomeneşte de fericirea pe care o va aduce în haremurile puternicilor împărăţiei şi chiar în haremul preastrălucitului stăpân al lumilor şi cum numele şoimului alb care este Cogea Sinan paşa va fi pomenit cu evlavie şi recunoştintă de preaputernicii Deri Devletului.

Sinan moţăie în şa. Nikifor Parasios îi vede din profil pleoapa solzoasă tresărind nervos, nasul coroiat căzut aproape în gură, barba lungă asimilând mustăţile, lăsată până la mijlocul cuirasei. Îşi ridică şeşberul, cu un gest scârţâit, de bătrân.

- Taci *kara bogas* - gură neagră!... Toţi robii sunt ai slăvi-tului *Aliothman Padishahi!* La amiazi să am toate registrele. Dacă lipseşte unul, răspundeţi cu capul... Bărbaţii să treacă la muncă. Femeile şi copiii să intre la cazan. Bătrânilor să le daţi drumul să se ducă în satele lor, să cheme pe cei fugiţi. După terminarea lucrului la cetate, toţi robii se-ntorc la vetrele lor după ce sunt înscrişi în registre, ca raaia. Nimeni să nu îndrăznească să facă altfel. Ostaşului sau comandantului care va fi prins cu o roabă în cortul său i se va tăia mâna dreaptă şi nasul.

Ridică şeşberul. Vorbele abia prelinse printre buzele lui subţiri sunt preluate de crainici şi strigate în tot Urdi Alaiul. La început se lasă o tăcere de moarte. Robii nu pricep turceşte. Miile de neguţători mari şi mici rămân paralizaţi. Negoţul cu sclavi este cheia întregii afaceri. Se vând sclavi, sunt bani. Au bani oştenii care i-au vândut, au bani comandanţii, mărfurile se vând şi preţul lor se-ntreieşte, hetairele au căutare, marii negustori de sclavi trebuie să cumpere cele necesare convoaielor care iau calea răsăritului îndepărtat. Şi dintr-o dată acest ordin nemaiauzit.

- Strici rânduiala sfântă? întreabă Mustafa Muhamed al Ghazal, cu barba tremurându-i de mânie.

- Padişahul are nevoie de braţe de muncă în paşalâk, nu să-ţi umple ţie pungile cu aur, cămilă râioasă.

Răspunsul este prompt. Fluierături, înjurături, huiduieli. Toată viermina Urdi Alaiului se pune în mişcare. Neguţătorii arabi în burnuzuri albe ameninţă cu hangerele. Armenii bărboşi, tuciurii, urlă, ţipă isteric codoaşele, care voiau să-şi împrospăteze marfa vie, o mare de pumni se ridică de sub burnuzuri şi caftane. «Câine turbat, ţap scopit, ciufut, siktir, clapon, impotent bătrân» sunt cele mai drăgălaşe complimente, care-l înveselesc până la nebunie pe Nikifor Parasios. Unul din ienicerii ieşiti la pensie, cunoscut traficant de odalisce între haremurile constantinopolitane, Ayhan Dogan, chior şi şchiop, cu patru hangere la brâu, ridică prima piatră. Într-o clipă o ploaie de pietre loveşte coifurile, scuturile şi caii suitei. Spahiii rup rândurile. Iau mulţimea înnebunită în vârful lăncilor. Sinan paşa îşi întoarce calul şi, apărându-şi capul cu scutul, o ia la galop spre apa Dâmboviţei. Nikifor Parasios se cocârjează lovit în umăr şi în şale. Îşi apără capul cu ambele braţe. Îşi spune ca şacalul bătrân, pierzând steagul sfânt, a riscat mânia oarbă a Urdi Alaiului, pe şansa de a câştiga bunăvointa padişahului... Se simte încolţită fiara, şi mintea ei vicleană caută soluţia care s-o scoată basma curată, dintr-o afacere care se dovedeşte a fi mult mai mult decât o simplă campanie de cucerire...

... Noul spectacol pe care i-l oferă Sinan este de-a dreptul halucinant. Dincolo de Dâmboviţa, îşi reaminteste foarte bine locurile, crede că-i spune dealului, dealul Spirii, între vii, se ridică biserica cu hramul Sfântul Nicolae, biserică refăcută şi întărită cu ziduri puternice de principele Mihai. Tot dealul Spirii, dealurile de la Sfântul Elefterie, apoi culmile din spre Văcăreşti sunt pline de corturile taberelor de ieniceri, akingii, topcii şi spahii. De jur împrejurul bisericii Sfântul Nicolae, zeci de mii de oşteni turci, goi până la brâu, anatolieni vânjoşi, arabi, negri cu pielea plină de sudoare grasă, bulgari de la convoaie, bărboşi şi mustăcioşi, albanezi şi sârbi, toate neamurile împărăţiei târâte după oştire, sapă şanţuri adânci pornind de la Dâmboviţa, în vreme ce alţi zeci de mii bat pământul azvârlit din şanţuri între două rânduri de bârne înalte de un stat de om. Cu cât

se apropie de această mişună de oameni şi bivoli care trag care cu bolovani de râu, de convoaie de cămile care târăsc arbori abia tăiaţi din luncă, de muncitori creştini înhămaţi la harabale, e o mare de strigăte, înjurături şi blesteme, de parc-ar fi un nou infern dantesc, îşi dă seamî că inginerii oştirii au ales foarte bine acest punct pe care-l fortifică în aşa fel încât să nu se sufoce în târg, să-l poată supraveghea în întregime, să aibă apă şi să închidă nodul de drumuri spre Giurgiu, Târgovişte şi Piteşti. Trece Dâmboviţa prin vad. Intră în interiorul fortificaţiei care se ridică văzînd cu ochii. Locul porţii este deocamdată marcat de patru stâlpi înfipţi în pământ, însă, în dreapta acestei viitoare porţi s-a şi isprăvit un fort octogonal, în care sunt instalate opt tunuri, supraveghind colţul palatului domnesc, valea, o parte din râul Dâmboviţa şi lunca lui. Topciii îşi sapă bordeiele în palanca ridicată pentru ei şi pentru muniţie şi-n fort, pe un catarg cioplit dintr-un plop cu lemnul cojit mustind, s-a şi ridicat steagul galben al artileriei împărăteşti. Dacă n-ar fi intuit spaima din sufletul marelui vizir, ar fi luat graba cu care se lucrează sub bici drept una din calităţile militare ale armatei osmane...

... În faţa bisericii, imbrohorul şi cadi-askeriul, în straie sacerdotale negre, cu turbane albe. În stânga, tabulhanaua marelui vizir. A lui pentru că este compusă din nouă toboşari, nouă zurnageni, şapte trâmbiţaşi şi patru mânuitori de talgere, zilldzani şi tuiul cu trei cozi de cal. Un escadron de spahioglani din gardă, cu lancea la picior, în platoşe, crunţi sub coifuri, cu pieile de leoparzi aruncate pe umăr sau aşezate peste şei. În genunchi, rupţi, negri de sudoare şi praf, câteva sute de rumelioţi, se văd şi oameni de-ai pământului, creştini. Chicotul lui Sinan îl paralizează. Trâmbiţele sparg zăduful cu chemarea lor guturală. Benvenisti Mozes a dispărut. Biserica stă singură, parcă părăsită de ea însăşi. Mulţimile care lucrează la palancă au înlemnit. Cineva trage clopotele. Creştinii se-nchină. Se bat cu frunţile de pământ.

- Binecuvântează-i! mârâie Sinan...

Nikifor Parasios îşi pierde controlul. Zăduful, dangătele clopotelor, triste, casele albe ale Bucureştiului, această Cetate de Scaun, care de trei ani simboliza pentru toţi oropsiţii Balcanilor ideia renaşterii şi a eliberării, norii de praf, răgetele cămilelor, Urdi Alaiul de la care vântul aduce strigăte estompate de lunca Dâmboviţei, totul i se pare un vis urât, gelatinos, sufocant. Îşi împinge calul înaintea celor îngenuncheaţi, făcând semnul crucii deasupra lor.

- Ruşine, aude în cea mai pură elină, un glas scrâşnit.

Închide ochii. Se deschid uşile bisericii. Sinan paşa îşi îndeamnă calul. Se pleacă sub grinda de piatră care sprijină pisania şi intră călare în biserică... După el intră zece spahioglani, tot călări. Nikifor Parasios descalecă. Îngenunche. Cu toate că nu este nici pe departe un mistic, de data asta se roagă fierbinte pentru deplina victorie a lui Mihai, pentru eliberarea Helladei, pentru risipirea în patru vânturi a oştilor Satanei. Vede doar cerul alb, înalt, gol, îngrozitor de departe, îngrozitor de gol. Strigătele de spaimă ale celor îngenuncheaţi îl readuc la realitate.

Spahiii ies câte unul din biserică, potcoavele cailor stârnesc ecouri care răzbat prin ziduri, aducând câte-o icoană în vârful lănci lor. Aruncă icoanele la picioarele imbrohorului, care de fiecare dată spune: - *Virmenge Maabud ne eite sun Mahmud,* fără Dumnezeu omul nu poate nimic, lucrul lui este în van... Creştinii gem se vaicără în toate limbile balcanice. Iese şi Sinan. Tabulhanaua preia după solist, un tenor puternic, cântecul de luptă al spahiilor. În turla bisericii au apărut câţiva muncitori musulmani. Pe două grinzi, clopotul desprins din osie este lăsat să lunece din clopotniţă. Un vaer de aramă. Bufnitură seacă. Un dangăt stins. Nikifor Parasios îşi simte cerul gurii iască. Nu este numai un act barbar. Este simbolul unei politici crâncene, de asuprire, pe veci. N-a văzut frânghiile agăţate de crucile de la clopotniţe. Totul a fost pregătit din vreme. Muncitorii osmani se caţără cu agilitate. Unul din ei poartă legată de spate o semilună enormă. Crucea de pe clopotniţă, legată probabil în plumb, este doborâtă cu lovituri de secure. Tabulhanaua îi percutează timpanele cu behăitul ei primitiv. Oala cu plumb topit trasă pe un scripete. Semiluna de alamă strălucind în locul crucii. Imbrohorul chemându-l pe Allah. În clopotniţă muezinul, care strigă în cele patru zări chemarea la *oile-nemazi,* rugăciunea de prânz. Din biserică sunt aruncate tetrapoadele. Sinan paşa descalecă ajutat de paji. Se-ndreaptă spre acest cel dintâi semn al voinţei sultanului de a şterge de pe faţa pământului Ţara Românească. Ajuns în prag, se descalţă de cizme. Intră în moschee, dus de subţiori de imbrohor şi cadi-askeri. Nikifor Parasios îşi lipeşte fruntea de pământul fierbinte, mirosind a iarbă sfârlogită şi ud de cal. Aude, parcă, vaerul profund şi tragic al clopotului din bronz, prăbuşit din clopotnită ca o mare pasăre de aur.

5

La acest *Ave Maria* de seară şi *Angelus Domini,* capelmaistrul Mattista Mosto din Veneţia se-ntrecuse pe sine. Principele Sigismund Báthory îi aruncă o privire drăgăstoasă pe deasupra nasului prea puternic pentru un Alexandru Macedon modern, aşa cum îi plăcea să audă curtea măgulindu-l. Fiinţa rubicondă şi rozacee a capelmaistrului pare că emite ea însăşi, prin toţi porii, notele grave ale rugăciunilor, având în acelaşi timp harul să le-ndulcească, să le transforme într-un fel de incantaţie pe jumătate lubrică, pe plinătate iezuită. Pentru etichetă sunt prezenţi la slujba

preacatolică, cu mutrele lor de protestanţi hrăniţi cu slănină şi cârnaţi, atât *magister civium* al cetăţii şi târgului Sebeş, cât şi trei din consilierii municipali, în uniformele lor de gală, bineînţeles niciun nobil, toţi neguţători şi meseriaşi, lucru care-l irită până la sufocare. Prima pedeapsă pe care le-o aplică este că nu le reţine numele şi le încurcă funcţiile. Ei se roşesc de mânie, însă tac şi, de voie de nevoie, trebuie să aplice constituţia Statelor Generale. I-a aşezat deliberat în spatele celor trei nuncii apostolici, Alfonso Carillo, Atillio Amalteo şi a ultimului venit de la Roma, escortat de cavalerul veneţian Gaspar Turloni, Alfonso Visconti, episcop de Cervia... Oricât ar fi de negustori, sau tocmai pentru că nu sunt decât negustori, trebuie să înţeleagă semnificaţia acestui gest, ca şi aceea a prezentei celor trei emisari papali. Cu sau fără voia lor îi va recâştiga pentru sacra biserică romană, chiar dacă pentru a le obţine sufletele îi va obliga să renunţe la capete. Gândul ăsta îl melancolizează şi după ultimul «*Amen*» se ridică cu mişcarea aceea elegantă admirată de Simon Genga, care-i spune că are cel mai fibros trup de spadasin din câţi spadasini a-ntâlnit... Ah, astăseară Saturn are o poziţie favorabilă, pe care era mai bine s-o fi avut în 6 august, când trebuia să-şi consume matrimoniul şi când blestematul de Mezentie i-a spus că este la mijloc vrăjitoria unuia dintre gentilomii principesei... Poate Carlo Magno, care-l cam priveşte de sus... Dar astă-seară, Saturn... Este blondă, este brună, este blondă, este brună... Pintenul lui Fabio Genga are cinci stele, deci fără soţ, blondă. Hotărăşte că nu-i plac blondele, care sunt placide, pe când, măcar de la câteva brunete s-a ales cu zgârieturi şi lupte gâfâite, care au avut darul să-l aţâţe. De fapt nici n-a primit încă scrisorile de acreditare ale lui Marini Polli, pentru că nu i-au fost adresate cu titlul de *serenissim*... Convoiul se alcătuieşte în faţa bisericii. Cei trei emisari papali, cu mitrele episcopale ţesute în fir de aur şi bătute în perle, în trei căleşti ale curţii, trase de câte şase cai albi. Garda princiară, o companie de trabanţi albaştri cu muschete şi un escadron de cuirasieri, sub ordinele lui Gáspár Sibrik, vârât în armură. Pe marginea drumului pavat cu pietre de rîu, stă aliniat pe două rânduri contingentul plătit de târgul Sebeşului. Au fost număraţi. Sunt o mie de puşcaşi în tunici violete, în spatele cărora s-au înghesuit nevestele şi rubedeniile. Sigismund se simte măreţ în şaua înaltă a armăsarului Bucefal, alb, cu coama atârnându-i până aproape de genunchi, cu armură de cap având la fruntar un corn din oţel şlefuit, el însuşi în armură completă, cu coiful din oţel la care simte clătinându-se cele trei pene roşii, enorme, de struţ. Aude sub coif ecoul miilor de copite. La cetate se sună lăsarea podului. Imediat în spatele lui călăreşte cavalerul Gaspar Turloni, care cu cei opt cavaleri veneţieni alcătuiesc contribuţia Veneţiei şi-a dogelui la cruciadă... Pentru această ceremonie a scos din tabără încă patru escadroane de lancieri, dintre care unul comandat de însuşi Ştefan Bocskay, apoi sotnia aventurierului polonez Ioan Wayer, ca şi vasalii lui Josika, iubitul lui cancelar. Restul trupelor sunt în tabără, pe apa Sebeşului. Soarele în amurg poleieşte armurile, harnaşamentele şi urmele. E încântat. Balcoanele sunt înţesate cu săsoaice tinere. Ici, colo se aruncă flori... De când a dus-o pe Maria Cristierna la castului Gherla, să fie mai aproape de graniţă, cu toate că i-a dăruit cetatea Făgăraşului, trăieşte acest vis nesperat pentru cel mai tânăr principe al Evropei, are doar douăzeci şi doi de ani şi singura lui gelozie este că încă nu l-a egalat pe Alexandru Macedon, pe care şi l-a ales ca rival. Călăreşte cu o mână în şold, se uită crâncen pe sub viziera ridicată şi buzele prea cărnoase, roşii, schiţează un zâmbet dispreţuitor...

În dormitorul destul de somptuos pentru o cetate de oraş negustoresc, cu scrinuri de Veneţia şi un pat cu baldachin, valetii îi scot armura, în vreme ce Fabio Genga, înalt şi subţire, îmbrăcat după moda spaniolă, cu părul uşor rărit în creştet, îi pregăteşte platoşa de argint aurit cu pieptarul lucrat în relief, înfăţişându-l pe Apolo în carul său de foc, tras de patru telegari peste o mare de nori. Sigismund fierbe să-l întrebe cum i s-a părut ceremonia pentru că «*il ministro di camera*» este cel mai rafinat critic şi maestru de ceremonie din Europa. Dar Fabio Genga tace, îşi face de lucru cu platoşa şi acum se răsteste la unul din paji, pentru că a adus în locul spadei «*Isabella*», de consiliu militar, spada «*Amaltea*», de ceremonie familială.

- Pe călcâiul lui Ahile, izbucneşte Sigismund... De ce dracu taci, Fabio?

- Ce-ar vrea, alteţa voastră, să audă spunându-i-se?!

- Ce-ar trebui să mi se spună, după ce mi-am dat osteneala să scot atâtea trupe din tabără, să le servesc o lecţie de grandoare acestor negustori de cârnaţi pipăraţi.

- Oh, oh, oh! Atunci, alteţă, nu veţi auzi lucruri prea nostime.

- Oricum, numai să le aud.

- Să stiţi, alteţă, că Francisc I al Franţei n-a fost numai un mare rege-cavaler, poate ultimul dintre regii cavaleri.

- Mai rămân şi principii-cavaleri, Fabio.

- Vorbeam de regi, alteţă. Deci Francisc I, acest rege al regilor, atunci când îşi alcătuia cortegiile, apela la serviciile unui florentin, pictor pe zmalţuri, dar care avea un uimitor simţ al culorilor.

- Şi?... Sigismund bate nerăbdător din picior.

- Şi, în orice caz, nu asorta tunicile violet ale pedestrimilor, cu panaşele verzi ale cavaleriei, ori nu oferea nunţiului apostolic cai albi, când el însuşi încăleca un cal alb, iar dacă cineva din escortă avea ideea, dealtfel perfect logică, să poarte cuirasa de luptă, regele avea atâta tact să nu poarte

niciun fel de cuirasă; de obicei își asorta culoarea încălțămintei cu a mănușilor și a panașelor și nu-și dădea aere soldățești în fata unui soldățoi, chiar dacă acesta era trimis de doge...

- Gelos, Fabio!... Te-am prins!... Esti gelos pe atenția care i-am dat-o lui Gaspar Turloni.

- Ei bine, da, altețǎ. Sunt gelos. Sunt gelos că v-ați însurat, sunt gelos pe atenția care i-o dați acestui Turloni, fioros doar când arată ca o panoplie ambulantă, dar mai ales gelos pe acest cancelar Josika, pe care-l preferați în ultima vreme...

- Și care are talentul să intre mereu neanunțat, spune din ușă cancelarul Josika, vârât în cizme de luptă cu carâmbii înalți și-ntr-o platoșe fină de argint.

- Și să asculte pe la uși, mârâie *«il ministro di camera»*.

- Stăpâne, consiliul militar este adunat. N-am dat voie magistraților cetății să participe. Ei nu sunt militari și consti-tuția le cere o mie de pușcași, deci *«auxilium», «consilium»* fiind rezervat doar nobililor. Este vădit că acest valah renegat, care este Josika, îi ghicește până și gândurile. Dar mai ales îl scutește de urmarea neplăcută a acestor gânduri. Îi zâmbește și Josika, de statură potrivită, cu ochi negri inteligenți, ușor adus de spate, îi răspunde slugarnic, apoi ridică privirea în tavan, cu un gest elocvent, cunoscut numai de ei... Înseamnă că fata a fost adusă. După ce-i pune cuirasa, Fabio Genga, demn, cheamă gentilomii de serviciu care-l iau pe principe la mijloc și-l conduc cu pași sonori, pe sub bolțile ogivale din cărămidă și piatră, în sala de arme a cetății...

În sala cu stâlpi din piatră tencuiți, cu lespezi de gresie, friguroasă și umedă, lumina intră prin trei ferestre ogivale cu rame de plumb care dau în curtea interioară și dincolo de care se vede rămurișul unui stejar uriaș. Sunt aliniați căpitanii oștirii princiare, nobilii care au putut arma minimum două sute de lăncieri, căpitanul Huszar din Ungaria de sus și desigur cei opt venețieni ai lui Gaspar Turloni care stă în fața lor, cu coiful sub brațul drept, cu stânga ținându-și spada enormă. În două jilțuri emisarii papali Atillio Amalteo și Alfonso Visconti în negru, cu tichiile și ciorapii violet indicându-le rangul de monseniori ai bisericii, iar alături de jilțul principelui, în picioare, cu profilul nobil de hispan, duhovnicul și confidentul spiritual Alfonso Carillo.

Sigismund Báthory parcurge sala cu pași repezi, cu capul țuguiat ținut trufaș, rotindu-și ochii bulbucați, obicei care l-a luat după ce-a ordonat să fie sugrumat în temniță fostul cancelar Kövácsöczy, vărul Balthazar Báthory și cei trei frați Kendy: Alexandru, Francisc și Gabriel. Se poate aștepta oricând la un pumnal înfipt în vintre. Josika i-a șoptit din mers că a sosit un curier de la Albert Király, cu vestea unei mari victorii împotriva lui Sinan pașa. Vestea i-a chircit inima într-un spasm de gelozie veninoasă. I-a ordonat cancelarului să nu-l lase să vorbească în public, făcându-i cinstea unei audiențe particulare. Aha! Iată-l pe curier. Cu brațul stâng legat într-o eșarfă, gardat de doi nemeși secui împlătoșați, având aerul că este eliberatorul Constantinopolului. Probabil că nătărăul s-o fi lăudat la grajduri și corpul de gardă cu isprăvile lui. Se așază în jilț și cancelarul deschide consiliul militar, cerând în numele prințului știri despre afluirea trupelor spre Brașov, locul de concentrare al armatei. Sigismund adoptă ținuta «consiliu militar» care constă, conform prescripțiilor lui Fabio, dragul de el cât îi este de credincios, adică o ținută severă, ușor neglijentă, cu *«Isabella»*, spada amplă cu garda de oțel, între picioare, cu morionul sub brațul stâng. Ascultă distrat raportul căpitanului Gáspár Sibrik, comandantul gărzii princiare. De fapt ar fi trebuit să-l înainteze căpitan general după moartea lui Francis Gesthy, fostul căpitan general. Padre Alfonso Carillo l-a sfătuit să n-o facă, riscând să trezească gelozii și trădări și mai ales să fie nedrept cu credinciosul Albert Király. De aceea Gáspár Sibrik, atletic sub armură, cu trăsături hunice pronunțate, vorbește bolovănos, de parc-ar sparge nuci, c-o nemulțumire pe care nici măcar nu se obosește s-o ascundă. Raportează că regimentul de reiteri silezieni de sub comanda lui Albert Reibits se mișcă pe caii lui bolnavi de morvă și că, deși a plecat din Viena de trei săptămâni, abia a ajuns la Kașovia. Ține a sublinieze că acesta este aportul împăratului Rudolf la lupta cumplită care se întrezărește cu Sinan, pe care, după câte știe, voievodul transalpin și căpitanul Albert Király n-au fost în stare să-l oprească la Dunăre.

- Minți, spune foarte clar omul în zale, cu mâna în eșarfă... Rumoare. Căpitanul Gáspár Sibrik tropăie pe loc zbârlindu-și mustața prelinsă la colțul buzelor.

- Il rugăm pe căpitanul de lefegii (Ștefan Josika accentuează «de lefegii») Tibor Székely să păstreze respectul.

- Iar eu, cu îngăduința principelui, rog pe toată lumea să păstreze respectul celor care s-au bătut și se bat cu turcii cu fierul, nu cu vorbele.

Provocarea este evidentă. Sigismund fierbe. Relațiile lui cu secuii sunt dintre cele mai rele. De aceea nici n-a permis să se facă recrutări pentru Mihai, în secuime. Vrea să-i dea acestui obraznic o lecție usturătoare, când simte pe umăr mâna duhovnicului său. Îi face semn lui Gáspár Sibrik să-și continue raportul. Toată lumea află că spre Brașov se-ndreaptă oștile târgurilor săsești Bistrița și Sighișoara, ale lui Ștefan Răzvan, «voievodul din Moldova al principelui nostru», având o artilerie redutabilă compusă din douăzeci și trei de piese mari, lucru care stârnește aprobarea unanimă și, aici se oprește, își răsucește mustața, spunând cu glas de stentor:

- Şi încă două mii de lăniceri călări şi o mie de pedeştri archebuzieri plătiţi din visteria personală a principelui nostru, sub ordinele vasalilor *serenissimului*: Ştefan Thörök, Petru Huszár, Niculae Segney şi Gheorghe Bess, la care cei aflaţi în sală răspund cu strigăte puternice de vivat.

Sigismund păleşte de plăcere. Ar fi vrut ca acest consiliu să se sfârşească aici. Din nenorocire un principe nu este niciodată propriul său stăpân. Oftează la gândul martirului care este el însuşi. În clipa asta simte nevoia să fie singur cu Pietro Busto din Brescia, muzicantul său iubit, şi să cânte la flaut una din pastoralele compuse în ultima vreme. Trebuie însă să asculte că scaunele secuieşti nu se învoiesc să dea cele o mie de care de merinde, comitele secuilor protestând în scris, că braşovenii nu au încă gata mundirele albastre pentru o companie de archebuzieri, că breslele armurierilor din Mediaş şi Sighişoara nu convin să livreze ghiulelele şi gloanţele şi coifurile la preţul fixat de consiliul militar, susţinând că pentru conribuţiile de furnituri necesare războiului să se convoace dieta într-unul din cele şapte oraşe săseşti, de preferat Braşovul.

- Să se treacă la rechiziţii, spune Sigismund agasat.

Se aude un răsuflet unanim de uşurare. Regimul rechiziţiilor este singurul care poate îmbogăţi într-o campanie un căpitan de oaste, şi aşa plătit zgârcit de vistieria publică. Sigismund îşi dă seama că s-a pripit numai atunci când Alfonso Carillo îi şopteşte la ureche să nu permită cancelarului emiterea ordinului scris. Pajii aprind lumânările. Undeva, de foarte departe, se aude o goarnă sunând închiderea porţilor şi lăsarea barierelor. Când policandrul cu douăzeci şi patru de lumânări este ridicat pe scripetele său, fără nicio autorizaţie prealabilă, căpitanul de lefegii Tibor Székely, ori Tibor Secuiul, face câţiva paşi solemni şi scoate de sub cuirasă un pergament făcut sul, şnuruit şi pecetluit cu o pecete de ceară verde...

- Viu direct de pe câmpul de luptă şi-o rog pe alteţa voastră *serenissimă*, în numele căpitanului meu Albert Király, să asculte veştile pe care i le-am adus, făcând să crape sub mine doi cai.

Murmurele de aprobare stârnite de această cerere impertinentă, ca şi semnul de încuviinţare al iezuitului îl fac să cedeze cu un oftat dureros. Saturn urcă spre zenit şi el este obligat să stea pironit în scaunul măreţiei de principe, neglijându-şi pentru binele creştinătăţii cele mai arzătoare treburi bărbătesti.. .

... Blestematul de Mezentie, astrologul lui personal, caută mereu turnurile singuratice. Cu toată lipsa de căruţe, a trebuit să-i cedeze una de şase cai, pentru retortele, bufniţele şi salamandrele de care n-a vrut să se despartă. Probabil fac parte din mijloacele lui oculte de a îndupleca o lume pe care n-o cunoaşte şi de care se teme. Afurisitul de căpitan a ţinut să prezinte în culori vrednice de Iliada o luptă oarecare cu Sinan paşa. Caraghioşii nu numai că nu l-au oprit pe loc, dar mai mult, l-au adus pe marele vizir în Cetatea de Scaun a acestui văcar, care este vasalul său transalpin şi care, de doi ani nu-i cere altceva decât ajutor armat şi salvconducte pentru nenumăratele lui cirezi de boi şi vaci expediate în Polonia şi Moravia... Şi-a lăsat platoşa şi pe *«Isabella»* în dormitor, urcă gâfâind aţâţat treptele răsucite în spirală ale turnului şi se gândeşte să îndepărteze pe toţi gentilomii din slujba principesei Maria Cristierna, pentru că, oricum, nu se face să fie slujită de bărbaţi, atâta vreme cât augustul ei soţ este plecat în cruciadă. Cu cât urcă mai sus scările înguste, cu atât mai nesuferit se face mirosul de sulf şi iod. Ciocăne discret în uşa de fier. Când se deschide, apare craniul enorm şi chel al lui Mezentie, înconjurat de fum galbui, gros şi înecăcios. În cameră, până la instalarea lui Mezentie a gărzilor, un cuptor de metal pe care, în binecunoscutul căzănel de aramă, se precipită o materie sticloasă emanînd lumini ciudate, verzi-albăstrii. Mezentie şi-a agăţat pe pereţi pieile de şarpe, bufniţele împăiate, salamandrele parcă vii. Sub singura fereastră a acestui corp de gardă şi-a pus masa octogonală plină cu retorte bizare şi baloane de sticlă terminate cu gâturi subtiri.

Astrologul pipernicit, cu ochii căzuţi adânc sub arcade, cu pielea obrazului pergamentoasă şi suprasaturată de emanaţiile materiilor arse, care i-au dat un fel de glant verzui, trage de-o parte căzănelul de aramă, aşază câţiva cărbuni peste foc şi abia după ce-şi aranjează retortele schiţează un simulacru de reverenţă, întrebându-l din gât:

- Cu ce-i pot fi de folos alteţei voastre?

Întrebarea onctuoasă a astrologului îl umileşte până la lacrimi. Aici, singur cu omul de la care aşteaptă vindecarea răului, a celui mai mare şi ruşinos rău pentru un bărbat şi principe, această impotenţă care-l înnebuneşte şi tortureazâ, care-l obsedează noapte de noapte, care-l face să urle în el de câte ori, la beţii, nobilii îşi povestesc aventurile galante, aici este parcă mai conştient de toată drama lui intimă. De Maria Cristierna, făptură albă şi delicată (îl obsedează amintirea mâinilor ei albe, cu degete lungi, fine, unghii roz şi glasul dulce, dezmierdător), de Maria Cristierna, soţia lui în faţa lui Dumnezeu şi-a oamenilor, nu s-a apropiat din frică. A pretextat războiul, treburile de stat, i-a făcut câteva serenade, şi-n noaptea când a ajuns la Gherla a instalat-o, şi-a schimbat doar calul şi cizmele, pornind în goană, zdrobit în el însuşi, încercând disperat să creadă că la mijloc este vorba de-o vrajă. Poate asta şi caută la Mezentie. Mai mult decât leacul, convingerea că la mijloc sunt forţe supranaturale. Că este victima unui complot, a unei duşmănii între bărbaţi, poate a unei gelozii.

- Astrologule, spune cu glas uscat, sufocat de ruşine... Am auzit cum Paracelsus l-a vindecat pe tipograful Frobenius din Basel... .Cunoşti remediul lui Paracelsus, scumpul meu Mezentie? !

Astrologul ciuleşte urechea. Până acum a inventat o seamă de leacuri, pentru o seamă de cauze posibile. Remediile lui, care pe alți bărbați îi ajută, probabil aceia sunt numai partial impotenți, cum este zeama de cărăbuşi, s-au dovedit ineficace în fața acestui băiețoi coşuros şi ulduros, destul de deştept să trimeată zbirii să-l sugrume şi apoi canalia de cancelar să lanseze zvonul că el, astrologul, i-a dat principelui leacuri şi otrăvi ca să-i ucidă seva bărbăției. Se strâmbă de parcă ar avea dureri de dinți.

- Dacă persoana voastră sacră e fermecată prin descântece, ceea ce şi cred datorită faptului că remediile mele vegetale nu au putut învinge răul, atunci voi trece la alt remediu cu care vom rupe vraja. Este cel indicat de Paracelsus. Dacă însă Arheus, forța vitală organică, este alterată, atunci va trebui să aduc un leac de la Ferrara...

Vorbind de remedii lui Mezentie îi luceşte fața glăntuită şi-i zemuie buzele. Libidinos, se gândeşte cu ură la femeile superbe care-au fost târâte în patul acestui impotent în vreme ce el nu mai găseşte nici măcar slujnice care să-i potolească poftele.

- Hm! Numai la Ferrara zici, bunule Mezentie, şi probabil trebuie neapărat să pleci singur, să nu se afle locul vraciului italian care-ți procură leacul?!

Mezentie clipeşte des. Are pleoapele roşii, umflate, cu gene spelbe, decolorate. Se face că nu aude replica principelui.

- Ați adus ce v-am cerut data trecută, alteță?

Sigismund scoate din buzunar un obiect metalic învelit într-o batistă fină, de mătase. Mezentie despătură batista. Apare o potcoavă uzată.

- De la piciorul stâng din față, Mezentie.

- Sper că nu s-a încurcat cu vreo potcoavă de iapă, alteță?

- Am desprins-o eu însumi. Este a lui Bucefal, cum tu eşti
Mezentie.

Cu degetele lui arse de acizi, cu unghii lătărețe şi-ngăl-benite, Mezentie vâră potcoava într-o soluție puturoasă. Ațâță focul suflând un curent de aer cu nişte foaie mici, de mână. Sigismund se aşază în unicul scaun al laboratorului. Astrologul deschide ferăstruica. Cercetează cerul. Lumina flăcări-lor joacă în ochii de sticlă ai salamandrelor. Poleieşte solzii de şarpe.

- Mezentie?

- Alteță!

- Ce ti-a spus horoscopul Măriei Cristierna?

- Astrele *serenissimei* n-au ajuns încă în conjuncție. Va trebui sa mai aşteptați încă trei zile, alteță.

Multe horoscoape a făcut Mezentie şi prea puține dintre ele au dat greş. Anul trecut a făcut horoscopul cancelarului Kövácsöczy, ale fraților Kendy, pe cel al lui Balthazar Báthory. Toate au anunțat moartea. La date care nu s-au confirmat, dar au anunțat moartea, şi moartea n-a întârziat să confirme profeția lui Mezentie.

- Trebuie să mai aşteptati, alteță, până când Saturn ajunge la zenit.

Sigismund nu-l ascultă. Culege de pe jos una din cărțile zvârlite la-ntâmplare. Este volumul lui Paracelsus: *De religione perpetua.* Îl răsfoieşte distrat, gândindu-se agasat la scrisoarea foarte echivocă a lui Albert Király, din care a reținut pasaje întregi ca în acesta: «Sinan îşi puse tabăra la o milă mică, vecină cu *ai noştri,* aceştia nu voiră să fie atacați de el, ci ieşiră în zori, la două ore de dimineață în câmpie şi dând peste turci lupta ținu până noaptea»... Sau: «Armata *noastră* respinse de mai multe ori inamicul, omorând mulți, dar turcii primind noi ajutoare, respinseră pe *ai noştri»...* Sau: «*Ai noştri* au luat mai multe steaguri şi, între altele, pe acela a lui Mehmet paşa, dedicat lui Mahomed»... Căpitanii au strigat, zangănindu-şi pintenii şi săbiile, voind să afle cine-a luat steagul şi prin ce faptă. Blestematul de Tibor Székely le-a răspuns că voievodul Mihail, luptând corp la corp cu paşii, dintre care a şi omorît cu mâna lui trei. A adăugat că voievodul este un adevărat leu al creştinității... Probabil că afirmația asta îl va face pe Tibor Székely a rămână toată viața un biet căpitan de lefegii... Pe el, ca şi pe Josika, dealtfel, l-a neliniştit acest *ai noştri,* repetat mereu, în fiecare frază. Îl nelinişteşte pentru că vine tocmai de la cel mai credincios căpitan al său, acel Albert Király, care-a comandat gărzile atunci când a arestat dieta, pe cancelar şi pe ceilalți... Revine când aude vorbele bâlbâite şi sugrumate ale astrologului, cântate ca o implorație.

- Leo-ruber, o, tu crin alb, realgar şi crin roşu, panacee şi rex, piatră filozofală!... Homunculus şi leo citrinus!...

Din focul cuptorului izbucneşte o flacără lungă, mlădioasă, care se colorează liliachiu. Mezentie îşi trece palma prin ea, trăgând-o către sine, chemând-o cu nume tainice şi abia auzite. Şigismund îl priveşte cu răsuflarea tă-iată. Cu ochii plini de nelinişti.

- Iată, alteță, tridentul acesta, făcut din potcoava lui Bucefal, armăsarul vostru de prăsilă şi luptă. El va sfărâma vraja, dacă vraja vă leagă bărbăția.

- Explică-mi-l, şopteşte Sigismund, cu speranţă abia disimulată.
- Semnul dintelui acesta este Racul, lângă care am săpat litera O (alteţa voastră să ştie că-l repet aidoma pe Paracelsus) - litera O, adică *orbito* - pleacă!... Dintele al doilea are semnul Leului şi cuvântul *Imo:* - întăreşte-te!... Al treilea este semnul lui Jupiter şi al Şarpelui, cu prescurtaţiile AR - SUL - SAL... Adică trinitatea: Arheus - Sulfur - Sal, elementele compo-nente ale trupului alteţei voastre... Aceşti trei P ademenesc forţele astrale în sfera sexuală. Pentagrama de pe mânerul tridentului goneşte magia străină... Iar talismanul pe care vi l-am făcut în noaptea echinocţiului va întări puterea tridentului. Are înscrise sub forţa lui Leo-ruber, deci a aurului şi a lui Vulcanus, deci a focului etern, cuvintele: Fatum - Libertas - Doxa... Soartă - Libertate - Înţelepciune.

Mezentie execută o reverenţă caricaturală, frecându-şi mulţumit mâinile osoase, cu degetele arse de acizi, acoperite cu păr rar, gălbui şi sfârlogit. Pentru siguranţă îi dă o sticlă plină cu licoare verzuie, preparată din elitre de cărăbuşi cu suc de vegetale, din care nu lipseşte zeama de cucută. Sigismund transpiră brusc. Jos, într-o cameră bine adăpostită şi discretă, este sechestrată fecioara în faţa căreia îşi va da acest examen chinuitor, care-l umileşte permanent. Aproape îi este teamă.
- Curaj alteţă, îi spune Mezentie, deschizând uşa laboratorului improvizat.

CAPITOLUL AL CINCILEA

1

Luni în 8 septembrie de ziua Naşterii Maicii Domnului, la cetatea Dâmboviţei, spre prânzişor. Zi străvezie de început de toamnă. Cer înalt, de-un albastru decolorat şi de jur împrejur, puternici, pieptoşi, acoperiţi de codri cu frunza rărită, munţii. Nu poate spune că nu-l copleşesc, că nu-i strecoară în suflet un fel de sfială şi de vrajă, că nu-l îndeamnă la meditaţie, dar mai ales că nu-l lac să-şi raporteze gândurile la veşnicie. Are din ce în ce mai des obsesia veşniciei. După ce s-a smuls şi din Târgovişte, de parcă i-ar fi smuls carnea cu fierul înroşit, în noaptea aceea cu trăznete şi cu furtună, cu arbori scoşi din rădăcină şi crengi frânte, a dat o goană până sus la monastirea Dealu. În lumina unui trăznet a văzut Turnul Chindiei, parcă înconjurat de flăcări verzi şi apele Ialomiţei săgetate de sclipete şi coamele fumegoase ale codrilor spre Găeşti şi spre Bucureşti, de unde-l aştepta pe Sinan, trecea furtuna peste codri cu mii de telegari, înconjurată de trăznete, cu norii vâlvoi, negri şi nebuni, a intrat şi-a îngenuncheat la mormântul lui Pătraşcu cel Bun, şi-a lipit fruntea de piatra de mormînt a tatălui său, pe care nu l-a cunoscut, de-a cărei mângâiere nu s-a bucurat, călugăraşii veneau pentru miezo-noptică, lipăiau neauzit pe lespezi şi el a stat acolo, ascultându-şi gândurile şi ascultând chiotul besmetic al vântului, ropotele ploii şi tunetele rostogolite peste acoperişurile de plumb ale monastirii. Prin noaptea asta se întâmplă scur-gerea băjenarilor spre Pucioasa şi de-acolo pe toate firele de vale până sub Furnica şi Leaota; ori pe Dâmboviţa spre Dragoslavele şi Rucăr; ori dincolo de Câmpulung, pe Râul Târgului la Câmpulung stă şi ţine cetatea pârcălabul Picior de Iepure; ori dincolo de Cetatea Argeşului; toate firele de vale care coboară din pieptul munţilor şi desimea codrilor, îi primesc la adăpost pe stră-strănepoţii celor care-au păstorit la goluri, simte cu toată fiinţa lui această întoarcere a mulţimilor spre locurile de baştină şi se-ntreabă dacă nu este în ea un destin. Pe urmă a aprins lumânări la căpătâiul lui Pătraşcu cel Bun, n-a mai auzit lipăitul târlicilor şi din întunericul naosului a ieşit o arătare jumătate popă, jumătate drac, cu pistoale la brâu, rânjind şi clempănind din fălci.
- Aolică, măria-ta, pocăieşte-te şi lapădă-te de harul lăcomiei care te înstrăinează de inima ăstora de-l ţinură pe Sinan în piepturi, că dacă s-or lăpăda ei de măria-ta, îţi vei pierde capul, cum şi-l pierdu Ţepeş.
- Piei, Satano!

A vrut să se ridice, dar popa Stoica l-a apăsat cu labele de urs pe umeri, înfigându-l în pardosea. Ţinea o lumânare groasă în dreapta şi i-a picurat ceară fierbinte pe gât. Se-ntreabă şi-acum prin ce minune l-a ţintuit diavolul de popă acolo şi cum n-a poruncit încă să i se ia capul.
- Nu aplecarea măriei-tale spre crailâc îl supără pre Domnul, că asta-i o datină blestemată a voievozilor, da măria-ta ai sărit dincolo de cal, că-ţi aduci ibovnicele în tabere, dormi cu ele în cor-tul ostăşesc şi-acu' nu-ţi ajunse Tudora cu care înlăcrimezi inima doamnei Stanca - bagă de seamă, e de-a noastră din Mehedinţi şi-odată îţi dă să bei zeamă de omag – da' poftişi şi văduva stolnicului Vlad, care-şi dădu viaţa pentru măria-ta în luptă şi asta nu ţi-o iartă luptătorii, odată cu capul.
- Popo!
- Ascultă-mă, fiule, sunt plin de har duhovnicesc în noaptea asta. Nu-i mai jefui pe moşneni de ocine, să-ţi îmbogăţeşti boierii şi pe măria-ta, că ei sunt sarea pământului. Ei duc datinile, ei scornesc cântecele, ei sunt frumuseţea ţării. Ăilalţi îs trecători, cum trecător esti şi măria-ta. Veşnicia stă dincolo, la cei mulţi. Nu amesteca puterea ta de-o clipă, cu veşnicia puterii lor, ca să nu te căeşti. Şi lasă văduvele oştenilor căzuţi. Te ştiu muieratic de când fusăşi bănişor de

Mehedinți şi bătuşi toate ocinele şi-ți pierduşi bernevecii pe la jupânesele de pe Olteț... Are şi dragostea un rost şi poftele domnului au o margine...

Ridicase lumânarea, lumina îi cădea pe obrazul zmolit, pe bărboiul aricit de mânie şi-atunci i-a fost frică de popa Stoica, dar mai ales i-a fost frică de adevărul celor spuse tare de el şi gândite pe tăcutelea, de ceilalți.

- Uite, măria-ta, i-a spus popa, ce-a mai rămas din Pătraşcu voievod, tatăl măriei-tale. Lespedea asta şi-atât. Sloveneşte ici: «Vladislav voievod, fiul lui Dan VI, nepot a lui Mircea cel Bătrân. A luptat la Varna, omorât de Țepeş în 1455 luna august 22 şi s-a făcut această piatră în zilele lui Neagoe voievod. A făcut-o Barbu banul şi Pîrvul vornicul şi cu frații lor, fiii Neagăi la Craiova pentru că şi Vladislav i-a ridicat»... Văzuşi, măria-ta, de ce-i făcură piatră, domnului lor?! Nu din dragoste, ori din cinstire pentru faptele lui, ori din credință, ori din altceva omenesc, fără numai că «şi Vladislav i-a ridicat»... Cugetă şi-nvață, măria-ta... Uite-l aici pe bunicul măriei-tale, Radu cel Mare, cum stă în tăcerea mortii, şi uite-l pe Radu Bădica, fiul său, tăiat de turci, şi pe Vlad Înecatul şi uite-o pe domnița Caplea...

Ploaia în geamurile de plumb, un trăznet împlântându-şi lumina albastră în negura acelor gropnițe, unele legate de tăieri între domni, altele purtând între lespezi dureri vechi niciodată mărturisite şi-o goană a lui dincolo de clipă, într-o lume în care vorbele popii Stoica nu mai aveau niciun ecou, nici putere, pentru că era deasupra înțelegerii lui... Din noaptea aceea şi-a lăsat barba să-i crească, a trimis-o pe Tudora la Rucăr, pe Stanca aici, în cetatea Dâmboviței şi pe Dragodana, văduva stolnicului Vlad, în cetate la Câmpulung. Se-mbracă numai în straie negre şi-i place să asculte cum vine toamna, din foişorul acesta al cetății de la Podu Dâmbo-viții, să vadă vârful Sigluia poleit de soare şi Piatra Craiului în apele violete ale înserărilor. Vistiernicul Theodosie Rudeanu aşezat pe lavița acoperită cu o miță de Rucăr îşi lasă obrazul nobil în bătaia soarelui. Deasupra, pe hampa lui, flutură steagul domnesc... A închis drumul Dâmboviței la Stoeneşti, mai sus de cetatea de la Cetățenii din Vale. Iscoadele spun că Sinan a-ntărit cu parcane Târgoviştea, a tras la cetate o sută de tunuri şi că avangărzile lui au ajuns abia la Malul cu Flori. A săpat şanțuri la Stoeneşti, au lucrat acolo de bună voia lor miile de băjenari, moşnenii şi moşnen-cele din toți munții, în şanțuri au iezit apa Dâmboviței, a lăsat în Stoeneşti arcasii moşneni ai locului, a-nchis toate potecile din codri, plăieşii stau pe culmi şi toate gurile de intrare spre munte sunt păzite cu străşnicie. Pe Albert Király l-a silit să lege tabăra, între Stoeneşti şi Câmpulung, la Suslăneşti pe Argeşel. Călărimile de roşii, călăraşi domneşti şi oştile boierilor sunt tăbăruite la Dragoslavele, Rucăr şi-aici, la Podul Dâmboviței. Jigmond Bathor a ajuns la Braşov. Îşi strânge oştirea, dar mai mult decât asta vrea să-l aducă la disperare pe el. Vistiernicul Theodosie Rudeanu îi respectă tăcerea. Îl intrigă schimbarea petrecută în felul de a fi al voievodului, după abandonarea Târgoviştei. Desigur este o mare înfrângere pentru un orgolios ca el să părăsească fără luptă ambele cetăți de scaun ale țării. Dacă s-ar lua lucrurile aşa cum le iau marii boieri munteni, storsi de grija moşiilor, lăsate în prag de toamnă pe mâna turcilor, atunci retragerea lui în munte ar părea nebunie curată. De fapt, voievodul şi-a smuls sieşi cea mai mare biruință. Şi-a supus orgoliul şi temperamentul, rațiunii de stat, salvând oştirea, averile domneşti, încrederea în victorie, obligându-l pe Sinan să se mişte zadarnic, să nu treacă la instalarea garnizoanelor în toată țara, să-şi țină oştile la un loc, să nu ardă şi să nu pustiască, poate în speranța unei înțelegeri. Mihai este altul după Călugăreni. Mai ascuns. Mai retras în el însuşi. Ieri noapte, la un pahar de vin, Radu Buzescu i-a spus că abia de acum încolo au să-l cunoască pe voievod.

- La ce te gândeşti, vere Theodosie?

Marele vistiernic zâmbeşte.

- La măria-ta.

- Mă bucur. Ce-ai făcut cu solul Liubieniecki?

- L-am petrecut până la Moreni, după porunca măriei-tale. Acolo, tot după gândul măriei-tale i s-a rupt osia de la butcă. Osie nu se găseşte, aşa că are să i-o ducă Petre Gregorovici Armeanul, care-ți asteaptă poruncile.

Cu gesturi grave, vistiernicul desfăşoară un sul de hârtie, scris foarte mărunt. Îşi drege glasul. Voievodul urmăreşte zborul lin, rotit, al unui vultur, undeva în slavă. I se chirceşte inima de invidie pentru libertatea desăvârşită a vulturului. Ascultă atent, ciugulind stafide, glasul lui Theodosie Rudeanu pe care l-a obişnuit să-i alcătuiască un «ştiricar» politicesc, al cancelariei lui de taină, cu toate ştirile aduse de călători, iscoade, prizonieri de război, băjenari, slugi boiereşti şi hangii plătiți. La veştile de taină dinăuntru, marele vistiernic spune că logofătul Chisar şi-a pus tabăra la Bălceşti, aproape de tabăra lui Albert Király sub pretext că-l supraveghează. De fapt, are legături cu fostul vornic Oprea Leurdeanul, cu care se-ntâlneşte la Câmpulung, în casele unui boiernaş Vasile Iederă. Acest Oprea Leurdeanul a tăiat un convoi de aprovizionare turcesc pe la Priboieni, dar n-a vărsat carele şi armele la şătrăria domnească, ducându-le pe toate la un conac al său din Cândeşti, mai sus de Câmpulung. În Oltenia n-a trecut picior de turc. Jupâneasa Sima Buzescu ține tot judetul de Baltă sub privighetori şi stă cu oştile ei la Cepturoaia. Nişte akingii de

la Turnu au urcat acum o săptămână până la Rusăneşti. I-au tăiat mehedinţenii, le-au luat capetele şi le-au trimis la Plăviceni, vătafului domnesc Vătău, să le pună în pari... Se zice că popa Stoica le-a repezit vorbă ălora din Fărcaşe şi din jur să se ţină tari, să treacă Dunărea şi să aducă dincoace vite, cât mai multe vite, pentru că, după ce-o să-i bea el sângele lui Sinan şi-o să-i prăjească fuduliile - atunci vitele au să fie la preţ mai bun decât oame-nii şi ei, dacă vor să fie slobozi, trebuie să aibă vite. Theodosie Rudeanu îşi mângâie barba unsă cu mirodenii, mijindu-şi ochii. Mihai ştie că-i va ţine un logos despre acest aţâţător la nesupunere care este popa Stoica, care-ar trebui răspopit, mai ales acum, după ce şi-a pus tabăra la Bădeni, mai sus de Stoeneşti şi-n fiecare dimineată îşi scoate la mustru oastea lui turcească de ieniceri şi akingii, de coboară toată moşneşimea de pe văi să vadă asemenea minune; iar popa ţine predici, defăimând boierimea, aţâţându-i pe moşneni, spunându-le cu glas mare că până şi cu turcii te poţi întelege, numai cu dulăii bărboşi ba... Desigur că Dumnezeu i l-a trimis pe popa Stoica, ca acesta să slujească domnului său, acolo unde nimeni altul nu-l poate sluji mai bine...

- O să-l trag de barbă, mormăie şi se uită tot mai des pe şleahul alb care-şi încovoaie inelele printre munţi, spre Şirnea şi Moeciu, ascultând atent dacă nu se-aude buciumul plăieşilor dinspre Fundata. Se aud doar paşii grei ai cuiva care urcă scările foişorului şi-n usa de stejar gros, se arată căpitanul Racea, de slujbă cu ferentarii.

- Petre Gregorovici Armeanul, măria-ta, şi Vicenzo Bombardier Mantovano care spune că te roagă să-l primeşti de-ndată... Pe vel vistiernicul Theodosie Rudeanu îl cheamă doamna Stanca, jos, unde are clacă la ţesut scoarţe...

Marele vistiernic îi aruncă căpitanului o privire plină de duşmănie, pe care acesta o primeşte zâmbindu-i mieros. Voievodului îi vine să râdă.

- Du-te, vere Theodosie, vezi ce vrea doamna şi repezi un cercetaş să întrebe dacă nu se zăreşte alaiul fiului meu iubit... M-ai îndatora.

- La poruncă, măria-ta... Când aduc ştiricarul cu trebile diplomaticeşti?

- După vecernie, domnia-ta...

Marele vistiernic se înclină, sărută mâna domnului şi iese cu aerul de măreţie nobilă, care-i dă mult prestigiu în divanul domnesc.

- De fapt, n-a venit decât signorul, măria-ta, da' pe Armean
l-au văzut ferentarii mei frecându-şi dinţii cu var, semn că neapărat se va-nfăţişa măriei-tale.

- Adu-mi-l şi veghează să nu ne tulbure nimeni...

... De la început s-a simţit atras de acest signor Vicenzo, de fruntea lui gânditoare, de stăpânirea de sine şi ştiinta lui inginerească. A lucrat temeinic la Târgovişte în fonderia ridicată de Petru Cercel după modelul arsenalului din Veneţia, turnându-i toate piesele de artilerie uşoară. Supravegheat îndeaproape de Racea şi de iscoadele cance-lariei de taină, s-a dovedit că lucrează noaptea, că are legături la Praga cu agentul marelui duce de Toscana, Curzio Pichena, că primeşte lucruri ciudate de la unii meşteri sibieni şi braşoveni, cercuri de aramă lustruite, sticle de diferite grosimi şi că, nu în puţine nopţi cercetează mersul stelelor şi al constelaţiilor. Ar putea fi astrolog şi asta nu-l supără de loc. Astăzi poartă pieptar de piele peste o tunică neagră, cizme înalte, eşarfă simplă de mătase albă şi pare uşor stînjenit.

- Te-ascult, signor Vicenzo Bombardier Mantovano, şi-ţi mulţumesc pentru felul cum s-a mişcat artileria.

În trei ani Mantovano a învăţat limba ţării şi lui îi place să-l asculte. Inginerul se sfieşte, apoi, aplecându-se spre el, îi spune să nu trimită sub niciun motiv la Praga steagul sfânt al profetului cu ambasada banului Mihalcea Karatzas, pentru singurul motiv că principele Sigismund nu numai că nu este loial şi-l va opri pe ambasador; dar a şi pregătit la Braşov o gardă strălucită din cei mai arătoşi nobili, care să ducă acest steag sfânt împăratului, ca venind din partea lui şi a biruinţelor sale asupra lui Sinan. A şi trimis curieri în lungul drumului, ca cetăţile să ridice arcuri de triumf pe sub care să fie trecut acest steag, garda lui şi câţiva din prizonierii trimişi de Albert Király. Voievodul se face livid. Îşi muşcă buzele.

- Asta se numeşte onoare cavalerească, signor Mantovano?

- Se numeşte politică, măria-ta.

- Şi politica nu are nimic cu cinstea?

- După cum se vede şi se ştie de la începutul începutului, nu! Dealtfel un italian citit astăzi la toate curţile europene...

- Vorbeşti de Machiavel?!

- De el... Şi încă ceva, măria-ta. Papa a trimis pe lângă Sigismund, pe nunţiul apostolic Atillio Amalteo şi pe nunţiul Alfonso Visconti. Probabil ajutorul armat cerut de măria-ta şi mereu întârziat...

- Am înţeles-o de mult, prietene al meu.

- Încă ceva, măria-ta. Marele duce al Toscanei, Ferdinand Medici trimite un ajutor de o sută de cavaleri specialişti în asedii, conduşi de căpitanul Silvio Piccolomini. Împreună cu ei vine vestitul călător, geograf şi inginer, om umblat în toată lumea, Filippo Pigaffeta din Vicenza, istoricul.

- Pe care vrei să-l cinstesc la curtea noastră, pentru a-l câştiga, pentru a-i atrage luarea aminte asupra mea şi a acestei ţări, în aşa fel încât în scrierile lui să ne pomenească şi cinstească.

- Şi să atragă interesul învăţatilor şi principilor şi regilor, asupra acestora, măria-ta.

- Dacă faptele noastre nu se vor ridica singure până la înţelegerea Evropei, atunci...

- Atunci să-nvăţăm câte ceva chiar şi de la principele Sigismund, care-şi trâmbiţează astăzi, victorii care nu se ştie dacă le va avea mâine.

- Niciodată, signor Mantovano... Cinstesc prea mult fapta ostăşească, pentru a mă prinde într-un asemenea joc. Este prea roşu sângele oştenilor mei, prea fierbinte, ca să-l neguţez pe taraba scriitorilor de «Avisi». Cât despre ilustrul Filippo Pigaffeta, va vedea singur ceea ce este de văzut.

Vicenzo Bombardier Mantovano simte nevoia să spună ceva foarte simplu şi foarte nobil. Nu-şi găseşte cuvintele. Se teme ca principele să nu-l jignească, oferindu-i un dar, după obiceiul mărinimos cunoscut în întreaga oştire. Întâlneşte privirea voievodului. Tristă. Îngândurată. Priveşte lacom acest obraz bărbătesc, maturizat în ultimii ani, cu fruntea brăzdată adânc, cu şanţuri între sprâncenele negre, stufoase, cu o permanentă expresie de măreţie melancolică, atunci când furia nu-l desfigurează.

- Ce zi minunată de toamnă, spune încet voievodul şi signor Vicenzo întelege că audienţa a luat sfârşit.

Când căpitanul Racea îşi vâră mustăţile îmbârligate pe uşa foişorului, voievodul îi porunceşte scurt:

- Calul.

Auzise tulnicele şi buciumele, tânguindu-se din coamă-n coamă, tângă abia răzbită în ecouri dulci, pierdute-n albas-trul auriu al dimineţii...

... Ţâşneşte la galop pe sub bolţile de stâncă ale acestei străvechi cetăţi a lui Negru Vodă. Copitele iepei roaibe, sânge arab, Fatima, răpăie scurt pe podul din urşi de stejar. Ştie că s-a isprăvit tihna care şi-a îngăduit-o de câteva zile. Fierbe. S-a stăpânit ca un înger până astăzi. Ah, Jigmond Bathor, principe necopt. Goana îi face bine. Fatima are galopul lung, mlădios şi garda de vânători călări rămâne din ce în ce mai în urmă. Dacă asta înseamnă politică, are să ştie şi el juca asemenea joc. Dar mai întâi sunt câteva treburi de făcut aici. Chisarul cel tânăr a găsit noul adăpost al Tudorei. El a vrut-o... Şleahul se repede alb sub copitele Fatimei, care goneşte cu urechile ciulite, cu coama fâlfâind. Soarbe cu nesaţ aerul cu miros de frunză veştedă şi codru de fag. Jigmond Bathor, pe lângă multele lui greşeli a mai făcut una. În loc să-i ţină ostateci pe Niculae, Stroe Buzescu şi Radu Calomfirescu, şi să-i aducă odată cu el, iată că-i trimite să-i vestească *serenissima* sosire, dezlegându-i mâinile prin însăşi neres-pectarea legămintelor şi-a tractatelor dintre ei. Un cot al drumului înghesuit între două stînci uriaşe. În vârful uneia, un prepeleac, şi-n prepeleac plăieşul de strajă, cu tulnicul la buze. O struneşte pe Fatima, făcând-o să cabreze. Garda se apropie ropotind. A stricat ceremonialul pentru care marele armaş se pregăteşte de trei zile. Îi e dor de Niculae, acest copilandru prea repede scos din copilărie, chinuit de dascăli, pe care l-a scăpat cu sabia de soarta tristă a feciorilor de domni: ostateci la Poartă, crescuţi în serai cu dascăli care-i învaţă supunerea, eticheta curţii împărăteşti şi teama, spaima cumplită, de cumplita putere a padişahului. Vătaful Simion îl priveşte chiondărâş.

- Are să se mânie doamna Stanca, măria-ta.

- O să-i treacă, Simioane... Vezi dacă vine...

- Vinee, strigă din prepeleac plăieşul cu glas dulce de muiere şi el tresare, pentru că acolo în vârful stâncii, cu arcul alături, cu cucura de săgeţi agăţată sub streaşina de sită, stă o şoimană. Îi vede pulpele albe sub fote. Plăieşiţa se pleacă spre el.

- Ce te zgâieşti aşa, oştene? N-ai mai văzut ce vezi acuşia?

Îşi răsuceşte mustaţa. Pune pinteni. Dincolo de cele două stânci se văd călăreţii din garda coconului domnesc, acoperişul de piele roşie al carâtelor, suliţele călăraşilor şi feţele lor neguroase. Plecaseră la nuntă domnească şi se-ntorc în ţara cotropită, la vetrele risipite. Asta o-nţelege fulgerător şi se căieşte că şi-a arătat atât de copilăreşte neliniştea pentru feciorul lui când feciorașii călăraşilor ar putea fi acum la convoaiele de robi ale lui Sinan. Toată bucuria lacomă a întâlnirii acesteia aşteptată de-o lună încheiată i se sfârlogeşte şi simte-n gură gust uscat de iască şi amar, de fiere.

2

Plăieşia cetaşului Grigore Stînjenu e înfiptă într-o pajişte în faţa Rucărului, pajişte pe sub care trece poteca ciobanilor care urcă-n Leaota. E înconjurată de brazi, are doi mesteceni înalţi la poartă şi Grigore Stînjenu, când era în puterile lui, i-a durat gard înalt de pari ascuţiţi la vârf, să-l apere de săritura lupului şi puterea ursului, având atunci, ca şi acum, grajduri cu vite şi saivane cu oi. Pajiştea e mai înaltă cu mult decât valea pe care se-ntinde satul şi codrul pogoară până-n

plăieşie, la o portiţă prin care un călăreţ singuratic se poate strecura la ceas de taină. N-ar putea spune că vătaful Simion a ales rău locul de băjenie al Tudorei. Îl roade însă pizma pe Chisaru cel tânăr şi-ar vrea să se ridice deasupra ei, pentru că, i se pare, ar necinsti-o pe Tudora. Se-ntreabă dacă este omeneşte să şi-o ţie sieşi ibovnică, când poate altul ar lua-o de ţotie. Şi Marula?... Cu tată străin, ori mai bine cu tată neştiut? Mârâie. Îl ştie toată ţara, mai ales că a botezat-o la Gherghiţa, să-l vadă oştenii, şi-a-nsemnat-o la umăr cu inelul lui, înroşit în foc. Coboară cu Suru de dârlogi poteca aurită de lună. Suru, cal de munte, crescut la herghelia domnească de la Mâneciu Ungureni, care-l duce la vânătorile din creste, călcând fară teamă pe potecile de capre negre... Nicolae s-a îmburicat tot că l-a prins dormind în butcă, în loc să-l aştepte după tipic în cetate şi el să vină călare, însoţit de cei doi oşteni care-i povestiseră toate istoriile ţării de la Ler împărat până la Pătraşcu cel Bun, bunicul lui. Stroe Buzescu uriaş, cinstit şi devotat l-a probozit pe Jigmond Bathor, făcându-l albie de porci, că i-a ars de nuntă şi l-a ţinut acolo ca pe-o druşcă, când voievodul şi domnul lui avea lipsă de paloşul Buzescului; iar Radu Calomfirescu i-a făcut un raport amănunţit cu tot ce-avea nevoie să ştie. A lucrat singur şi-n mare taină cu unul dintre nobilii săcuilor Ianos Gyrerőfi, de la care a şi adus o scrisoare. Săcuii îl vestesc de intrarea lui Zamoyski în Moldova, de urcarea în Scaun a lui Ieremia Movilă, care-a fost primit în Iaşi de răzeşi şi târgoveţime ţinând în braţe znopi de grâu, de trecerea prin secuime, pe valea Trotuşului a lui Răzvan Vodă cu puţină oaste, dar multe tunuri şi mai ales de dorinţa «scaunelor» de a purta cu măria-sa treburi politiceşti.

Niciodată nu va fi slobod de gânduri. La amiază i-a dat drumul spre Lehia lui Petre Gregorovici Armeanul. Este printre puţinii cunoscători ai curţii şi obiceiurilor leşeşti, are negot mare la Liow, deci interese, este destul de viclean să ştie că numai negoţul cu Ţara Românească îl poate îmbogăţi şi destul de ambiţios, ca să adauge neguţătorului bogat, faima de diplomat al unui principe de care Evropa a-nceput să se intereseze. Măcar dacă Zamoyski va putea fi oprit în Moldova de tătarii lui Ghazi Ghirai şi dacă acest han, căruia înainte de a-l spulbera astă-iarnă la Şerpăteşti, i-a salvat într-un fel viaţa, dezvăluindu-i uneltirile fratelui său Ieti Ghirai Kalga, i-ar fi recunoscător şi folosindu-se de Zamoyski, ar rămâne în Moldova, fără să prade Ţara Românească, aşa cum poruncise sultanul... Trece cu fâlfâit greu de aripi o buhă mare de pădure. Codrul de molid, tăcut, negru şi mirosind a răşină stă încremenit sub lumina rece fulguită argintiu de luna călătoare pe uraniscul catifelat. E frig tăios. Simte-n nări prevestirile brumelor din octombrie. Ştie că popasul lui şi-al oştilor s-a sfârşit. Că nu-l poate aştepta pe *serenissim* în nelucrare, punându-se singur în inferioritate, Că Sinan trebuieşte înspăimântat şi hărţuit zi şi noapte, că oştenii trebuie să simtă mereu gustul aspru al răzbunării, pe care el însuşi dacă nu-l simte, îşi pune unghia-n gât. Suru se opreşte brusc. Înalţă capul. Ciuleşte urechile, adulmecă văzduhul ca o apă de argint şi rânchează uşor, abia auzit. Vătaful Simion îi vine aproape, şoptindu-i:

- Parc-ar fi o nuntă, măria-ta.
- Ori o-nmormântare, Simioane.

I se înfige în gât gheara neliniştii şi-a neîncrederii. Nu-i spusese Tudorei că vine. Scrâşneşte, i se pare că toţi molizii şuşotesc, că toţi molizii au ochi şi guri căscate pline de bale şi clevetealä. Îl trage pe Suru din potecă, o ia în buza priporului şi iese deasupra plăieşiei, pe un ţanc înierbat, plecat ca o streaşină de stâncă, de sub care se ridică mirosul vitelor. Se vede ca-n palmă toată plăieşia, gardul din pari strălucind sub lumina nopţii, lumina firavă strecurată printre obloane şi dincolo de plăieşie poteca coborând spre Rucăr. Vătaful Simion rămâne cu caii sub cetini. Îi e dor fierbinte de Tudora. O clipă, i se pare nelalocul lui, el domnul ţării, păzind casa unui plăieş bătrân şi cinstea ibovnicei. Îşi deschide copca de la ceapcănul de vânător domnesc. Din vale, dintre molizi se-aude glas dulce de lăută. Pe urmă se văd strălucind legănate câteva făclii. Făcliile trec pe sub cetini, ba ici, ba colo, ca-ntr-un joc de licurici. Şi tot mai limpede s-aude glasul lăutelor şi pe deasupra lui, alt glas, bărbătesc, cântând un cântec de alean, căruia nu-i înţelege cuvintele. Pe tăpşanul din faţa porţii se-arată un călăreţ purtând o făclie aprinsă. Lumina îi joacă pe chivără şi pe platoÎă. Se pleacă mult deasupra ţancului. Fără să descalece, călăreţul trece de trei ori prin dreptul porţii şi-al cerdacului, jucându-şi calul. Se-opreşte în faţa cerdacului. Ridică făclia. O roteşte deasupra capului. Este o chemare, pentru că în marginea tăpşanului se-nşirue scară la scară şase călăreţi cu făclii şi alţi patru, fără. Aceia îi trag cu arcuşele un cântec de inimă albastră, atât de frumos, încât îşi aminteşte de tinereţile lui, când petrecea cu Buzeştii la Strejeşti câte trei zile şi trei nopţi şi-i îmbălsăma sufletul Chirită Zlătaru cu lăuta lui fermecată. Se-aude scârţâitul unor ţăţâni de fier. Înlemneşte. Inima i se zbate în piept, nebună. Nestăpânită. Paşi grei, bocăniţi. Şi-un glas ruginit, dedat să strige la urs, ori la lup.

- Vezi-ţi de cale, coconule, că nu ţi se primeşte cântarea... Du-te şi-ţi varsă aleanul la alt cerdac.
- Spune-i alesei mele să iasă în cerdac, şi te scald în aur, mosule.
- Întoarnă-ţi fugarul, până nu cobor arcul din grindă.
- Mă ghiuj bătrân, mă piele pe oase, cu cine vorbeşti tu, mă?

- Cu un fătălău vorbeşte, se-aude un glas uscat de muiere, melițând repede din cerdac. Cu un fătălău încoifat c-un ceaun, care-i face greață jupânesei noastre, drăguță şi frumoasă, măăă auzi, uscați-s-ar ghearele, că-ți descânt de-ți îngheată buricu' şi să n-o mânii pe Filofteia. Tu, diavol bătrân, la ce nu-mi aduci arcu', adu-mi arcu' să-l dau jos pe ăsta, că nu ne lasă să ne hodinim ciolanele, mă n-auzi tu, împlătoşatule şi-mbârligatule...

- Fir-ai a dracului de meliță fără dinți, strigă călărețul, c-am să vă prăjesc la foc scăzut...

Aruncă făclia. Dă pinteni. S-apropie de gardul înalt.

I s-a luat o piatră de pe inimă. Îl îneacă o bucurie sălbatică. Intră sub cetină, sare în şaua Surului, pune pinten şi-i spune lui Minion:

- Ține-i pe ăia.

Coboară la galop în râna coastei, ocoleşte plăieşia, auzind boscorodelile Stînjenoaei care strigă că, dacă se-agață de gard, îl străpunge.

- Clondilă, ce mai astepți! Treceți dincolo...

Îl struneste pe Suru. Jaf de muiere cu mâna înarmată în avut de plăieş. Pricină pentru care divanul şi pravila țării pedepseşte cu moartea. Rânjeşte. N-o să aducă în divan, treburile lui şi numai ale lui. Ocoleşte la galop mic şi iese în tăpşan tocmai când Chisaru îl tânăr, îl cunoscuse, suit în picioare pe şa, sare-n vârful gardului, urmat de alți patru călăreți, în vreme ce lăutarii îi zic un brâu; iar ceilalți doi călăreți strâng caii, adunându-i la un loc. Din cerdac se aude zăngănit de săbii şi glasul plăieşitei.

- Aține-te, Stînjene, până aduc eu oala cu apă clocotită, să-i opăresc pe tăuraşii ăstia.

- Mă ațin, Filofteio.

Sudălmi, icnete şi Chisaru.

- Clondilă, urcă prin spate, dobitocule.

Atunci îl vede pe Simion. Se prăbuşeşte la galop peste cei doi ce țin caii. Un singur răcnet, înecat în horcăitul morții. Lăutarii o iau la goană, înainte ca el să ajungă în dreptul cerdacului. Trece din şa pe gard şi de pe gard îşi dă drumul dincolo, în clipa când în cerdac, cu sabia goală în mână, s-arată Tudora. Dintr-o lovitură piezişă îl răstoarnă peste pălimar pe cel care-l încălecase, năzuind să cadă în spatele plăieşului. Omul se agață de parmalâc. Pe urmă cade bufnind. Voievodul se strecoară în umbra gardului până după şura cu fân, unde-l văzuse alergând pe Simion. Sunt doar zece paşi de la şură la capul scărilor în care s-a înfipt Chisaru cel tânăr. Şi-l aduce foarte bine aminte. La jocul de halca de la Boboteaza anului '94, se luptase cu căpitanul Mârzea pentru năfrămuța fiicei boierului Dan, trădătorul. Căpitanul Mârzea îl învinsese, doborându-l în zăpadă, cu pumnul.

- Dă-te la o parte, moş Stînjene, spune Tudora.

O vede-n lumina vetrii, uşa tindei e deschisă, are cosița căzută pe umeri, e în ie şi desculță.

- Ce-i coconule, întreabă... Ți s-a făcut de sabie?

- Mi s-a făcut de tine, Tudoro. Nu mă pedepsi. Ard.

- Şi de la mine ce vrei? E destulă apă-n Dâmbovița, să te stingă.

Iese şi plăieşita. C-o săcure care luceşte albăstriu.

- Nu batjocori. Vie ori moartă, tot a mea ai să fii.

- Asta era... Pofteşte şi ia-mă.

Stă în marginea cerdacului, cu lama săbiei pe-un genunchi. Unul dintre oamenii de arme s-a dus la cel răsturnat din cerdac. S-a aplecat de-asupra lui şi-acum strigă:

- Păzeşte-te, domnia-ta, că pe Clondilă îl reteză la beregată, curva.

Îşi muscă buzele. I-l arată cu vârful săbiei lui Simion. Aşteaptă. Pentru că, aşa ceva nu se poate vedea prea des în viață şi pentru că acum culege lacom tot ce-nvestise în Tudora, de ani.

- Io-te ia, ce viteaz ne-aduse muma pădurii la poartă... Hai, voinice, vino şi ia-ți mireasa! Haida ha; haida ha!

Scoțând un iu, iu, iuuu ascuțit Chisaru năvăleşte pe scări, apărându-se cu sabia. Lupta e icnită şi din ce în ce fără cruțare. La început Chisaru se apără în joc. Acum e silit să-şi apere viata. Asta-l îndârjeşte. Plăieşita îl împroaşcă cu sudălmi cumplite, de care s-ar fi ruşinat cel mai înrăit mercenar. Îşi tot scuipă în palme. Freacă coada săcurii, chemându-i să-i facă bucăți pe claponii de jos, pe broscoii râioşi şi berbecii fără fădulii. Săbiile celor doi fulgeră, se-mpletesc, scot scântei. Ageră Tudora. Se lasă furată însă de vicleşugul Chisarului, care scoțând un strigăt de durere coboară scările una câte una. Oamenii lui de arme îi prind planul din zbor. Unul se ascunde sub scări. Altul după colțul casei. Al treilea îşi apără stăpânul de loviturile plăieşului, care se aține în spatele Tudorei.

- Am să te satur de dragoste, Chisarule, gâfâie Tudora, de-o să ți se ducă pomina în toată oastea, câine ce eşti!

N-o mai recunoaşte, este alta, nebănuită şi nesperată. Vede lucirea jungherului pe care-l scoate cel de sub scară.

- Destul, strigă şi iese cu sabia goală de după căpiță.

Vătaful Simion aruncă cuțitul în pieptul haidamacului care-l apără pe Chisar. Omul cade în genunchi. Se frânge. Lumina rece a lunii fulguie din înalt. Într-o clipă vătaful Simion îl scoate sub amenințarea pistoalelor pe cel de sub scară, iar plăieşul Grigore Stînjenu îl pune sub sabie pe celălalt, care încercase să dea dosul. Livid, Chisaru îi iese înainte cu sabia ridicată.

- Cine eşti, întreabă gâtuit. Voievodul ştie că Chisaru întreabă numai ca să-şi alunge spaimele. Întreabă ca să-i audă glasul, să se convingă că nu este glasul judecății, al pedepsei şi al morții.

- Apără-te, îi spune.

Atunci Chisaru face un salt nebunesc asupra lui, voind să-l lovească la beregată, cu lovitura cunoscută de toți călăreții care fac luptă cu sabia la curte, lovitură veche, moştenită din tată-n fiu şi fără scăpare. Fulgerător, Mihai îl loveşte deasupra încheieturii mâinii... Chisaru scapă sabia. Înainte de a-şi reveni, îi dă o lovitură cu garda în nas. Aude zgârciul rupându-se. Îi mai dă una peste fălci, trântindu-l în genunchi.

- Să nu uiți noaptea asta, Chisarule... Îți iert viața. Du-te!

- Ucide-mă câine, ucide-mă horcăie Chisarul cel tânăr, are fata numai sânge şi vrea să-l muşte de picior.

- Luați-le armele şi lăpădați-i în şleahul Rucărului...

Urcă scările, după ce-şi şterge tăişul de mantia feciorului de boier. Sus, rezemată în sabie, fierbinte, îl aşteaptă Tudora.

3

De afară se aud copitele cailor izbite în pământ şi glasul străjilor. În odaia de oaspeți a cneazului Bora din Dragoslavele miroase a mere şi-a izmă. E înainte de miezul nopții, ard patru lumânări mari şi voievodul stă între ele, cu ochii căzuți în fundul capului, barba crescută şi părul tuns perie, foarte palid, îmbrăcat iu tunica sângerie a roşiilor de țară, fără niciun semn distinctiv. În uşă, acoperind-o cu umerii, căpitanul Răcea. În umbra de sub icoane, căpitanul Mârzea, al tighecenilor. În fata voievodului, îmbrăcat pentru călătorie, cu pieptar de piele şi pălărie francească în mână, Radu Buzescu.

- Viu sau mort, am s-ajung la Praga, măria-ta.

- Viu, vere Radule. Numai viu. Am lipsă de oameni vii, credincioşi, care să-mi ghicească gândurile şi să le împlinească mai bine decât mine.

Radu Buzescu se înclină ceremonios. O vreme Mihai i-a neglijat, pe ei, Buzeştii, poate voit, ca un avertisment şi-acum, dintr-o dată, iată-l oferindu-i lui una din cele mai deosebite misiuni ale domniei... Să ducă la Praga steagul sfânt smuls lui Sinan, să-l predea împăratului cu toată ceremonia şi să stabilească direct, peste chipul lui Sigismund, legături diplomatice, solia banului Mihalcea ramânând doar o momeală pentru Sigismund şi spionii lui. Şi socrul său duce un steag turcesc, dar este un simplu steag de orta ienicerească. Instrucțiunile date de voievod sunt complexe. Când va ajunge în teritoriul de sub jurisdictia împăratului vor trebui anunțați ambasadorii Franciei şi Spaniei, ai principilor italieni, mai ales agentul marelui duce de Toscana, un întreg păienjeniş, care va trebui sensibilizat şi iată-l pe el, unul dintre intimii voievodului descoperind abia după trei ani de domnie că acesta are relații atât de întinse şi cunoaşte atât de bine agentura diplomatică de la Praga. Voievodul repetă încă o dată itinerarul. Vor umbla pe drumuri de munte, călări, cu o gardă de cinci sute de sulițe ale Băniei, lăsând la stânga Câmpulungul şi Curtea de Argeş, de unde vor urca pe Argeş, vor trece în valea Topologului pe la Corbeni-Sălătrucu şi prin Şuici, vor trece Oltul la Jiblea. Steagul va rămâne cu căpitanul Mârzea la monastire la Polovraci, până se va întoarce Radu Buzescu cu toate cele trebuincioase la drum. Carele vor trece munții pe la Livezeni, unul din ele va avea fund dublu, iar escorta prin pasul Vâlcan. Se vor întâlni la Pui, de unde ocolind cetățile, dormind prin satele româneşti, vor urca la Deva, vor trece pe la Brad şi ieşind din Ardeal mai sus de Oradea, vor grăbi spre Kaşovia. Când Sigismund va fi vestit de umbletul chervanului boierului Radu Buzescu, chervan de negoț, va fi prea târziu. S-au socotit ca banul Mihalcea să plece din Rucăr, cu toată pohfala, peste douî săptămâni, adică atunci când ei vor trece munții în Țara Hațegului şi pe drum să i se rupă destul de des osiile, ori obezile; ori el fiind bătrân, să rămână câteva zile la Moeciu, să-şi tragă sufletul.

Voievodul îl îmbrățişează pe Radu Buzescu. Credință deplină n-are nici măcar în el însuşi, necum în Radu Buzescu, prea deştept să asculte orbeşte, prea zelos de măreția neamului său, să dorească măreția domnului său şi a țării. Oricum misiunea nu va fi trădată decât atunci când vor începe tratativele. Îi vine să urle pentru neputința de a le duce singur, nu cu diplomații stăpânilor acestei lumi, ci cu stăpânii înşişi... «Doamne, greşitu-ți-am?», îşi spune în gând, când căpitanul Mârzea îi sărută mîna. «Iată credința cea adevărată, neistovită şi nepieritoare. Pentru că numai ei, cei mulți, înțeleg deplin rosturile țării şi le săvârsesc cu prețul vieții, în vreme ce noi, cei puțini le potrivim toate numai după interesele noastre». Îl ridică pe căpitanul îngenunchiat. Îl strânge la piept.

- La poruncă, măria-ta, şopteşte căpitanul, privindu-l în aşa fel încât ştie că Racea i-a spus cu de-amănuntul cum să păstreze steagul sfânt şi cum să vegheze la treburile domnului. Nedreaptă

alcătuire a lumii ăsteia, în care cei care au, se pizmuiasc între ei, sunt lacomi de sângele stăpânului lor, cu toate că acesta îi îmbogăţeşte în dauna celor care n-au destul, dar care din ce au, se ţin pe ei, oastea, domnia, ţara, vremea şi mai presus de toate şi de toţi, din veac sunt gata pentru jertfă.

- La drum, porunceşte răguşit.

Iese în noaptea limpede, rece şi tainică. Călăreţii trec frâiele peste urechile cailor. Sunt două pâlcuri de călărime, deosebite, unul al Băniei, care se va rupe spre Nămăeşti, şi celălalt pe care-l va duce el asupra avangărzilor lui Sinan. Oricât de agere ar fi iscoadele *serenissimului*, nu pot afla nimic decât prin trădare. Şi singurii trădători n-ar putea fi decât ei patru, pentru că sunt singurii care ştiu. Se aud poruncile hotnogilor care ordonă încălecarea şi intrarea în coloană de patru. Radu Buzescu şi Mârzea trec la pâlcul lor. Grosul îi aşteaptă într-o vâlcea a Argeşului. Satul plin de băjenari. Se văd harabalele boiernaşilor şi ale negutătorilor, pologurile de rogojină ale telegilor moşneşeşti trase osie în osie pe tăpşane şi sub livezi, satul plăieşesc doarme, cerul e limpede, rece şi parcă străin, se-aud câinii, oile, miroase înţepător a bălegar şi-a vite, se gribuleşte în dulamă, încălecă, intrând în şleah după ce lancea de cercetaşi o ia la trap mare spre tabăra din Stoeneşti. Când ajung la răscruce, acolo unde se rupe şleahul Câmpulungului, pune pinteni fără să întoarcă, capul. Încredinţează Buzescului, căpitanului Mârzea şi oştenilor Băniei săvârşirea unui act care dus până la capăt va avea urmări peste ani, dar şi altele foarte apropiate, la care speră şi pe care până acum i le-a zădărnicit diplomaţia brutală a *serenissimului*. Acela care se leagă în plan ostăşesc de ajutor - fără oştire cu arme de foc va fi din ce în ce mai greu să se apere - iar în plan diplomatic are nevoie de autoritatea unuia dintre puternicii Evropei... Cine ştie dacă nu va putea impune turcilor şi *serenissimului*, prin diplomaţie, tractate mai avantajoase decât cele pe care le vrea impuse cu sabia. Ciuleşte urechea. Aude ţăcănitul potcoavelor pierzându-se în noapte şi-n grijile lui. Din ce în ce mai des are sentimentul ciudat că este sfâşiat, că îşi zmulge mereu câte ceva din el însuşi şi că zvârle acest ceva oamenilor din jur, ori necunoscutului, că nimeni nu-nţelege asta şi poate el însuşi nu se-nţelege şi atunci îl pizmuieşte pe Stroe Buzescu pentru seninătatea lui îngerească, pentru fericirea de a putea spune ce gândeşte şi a face ce vrea, pentru deplina lui încredinţare că singurul rost al omului pe pământ este să taie la turci, cu câţi mai mulţi, cu atâtea păcate iertate la Judecata de Apoi; să-şi muncească moşiile, să iubească văduvele şi să petreacă la Strejeşti.

În stânga se ridică spre stelele scăpărătoare, spinările negre ale Leaotei. Din spre culmi curg peste drum valuri de aer rece, înţepător, cu miros trist de toamnă şi-n locurile unde şleahul se cufundă sub muchii împădurite, se ţes între suliţe văluri alburii de pâclă. Îşi strânge dulama sub genunchi. Ascultă tropotele dese bătute-n noapte. Îşi spune că nu se poate ca Sinan, cu toată urdia care-l înconjoară, să n-asculte şi el, noapte de noapte, tropotele care nu vin, dar ar putea veni, şi măcar să nu-şi asculte gândurile. Îl cunoaşte pe câinele de vizir şi-l urăşte negru, necruţător, nu numai c-a retezat un început de altă viaţă făcut de idolul său, Petru Cercel, cel dintâi domn cu mintea luminată al acestui veac, artist şi cutezător în planuri; dar îl urăşte pentru posibili-tatea lui de a face război din Croaţia până-n Moldova şi din Moldova până-n Barbaria, pe când el, iată, poate face războiul doar la Stoeneşti şi asta este atât de nedrept încât îi vine să turbeze.

- De-o mie de ori ai să mi-o plăteşti, câne de vizir... De-o mie de mii de ori ai să mi-o plăteşti...

Iese din gânduri când aude în faţă, la straja dintâi, o poruncă de oprire:

- Care eşti?
- Noi.
- Care noi?
- Munţii...

Tăcere. Ascultă până şi caii din care ies aburi subţiri şi miros de sudoare caldă.

- Păs la măria-sa!

Din stânga şi dreapta, de sub rădăcinile molizilor şi-ale fagilor, se ridică cai şi călăreţi ca la o poruncă tainică. Se desenează sub întunecimi siluete nemişcate, săpate într-o materie fluidă, ca a umbrelor. Un galop scurt. Din întuneric se smulge un cal scund, care duce-n şa un călăreţ cocârjat sub dulamă. Îi vede pliscul căzând peste mustăţile îmbâr-ligate şi pana de gotcan de la cuşmă.

- Să trăieşti, măria-ta.
- Cine eşti?
- Păi cin' să fiu! Io!
- Ce vrei?
- Păi ce să vreau?! Să nu s-amestece călărimile măriei-tale, că nu sunt dedate cu locurile. Caii ăştia se-mpiedică printre rădăcini, nechează, potecile sunt prăvălatice, asta vreau. Îi tot momii pe harapi de cinci zile, de-am ros străjile paloşelor. Ziceau unii că măria-ta uitaşi de război.
- N-am uitat.
- Văz...

- Ce gânduri ai, Ioane?
- Ion îi frati-miu. Io sunt Ion Cerbu sin Ghioagă pârcălabul pe care-l lipsişi măria-ta de pârcălăbie, şi-acu, dacă-mi lăsai barbă, nici nu mă mai cunoşti.
- Ei, bată-te... Ia zi, Ghioagă că ne-apucă zorii. La ce mă oprişi în drum şi ce gânduri ai?!

Se simte foarte uşor de când i-a ieşit în cale pârcălabul de la Cetăţeni. Omul stă pe calul flocos, el însuşi flocos şi-i spune că turcii au adus nişte harapi la cetate la el «- aolică, măicuţă, bă-gara buzaţii ăia în cetatea mea», că el dacă-i dă o sută de săbii, nu rugini ca alde călăraşii domneşti care umblă precum dulăii în călduri după plăieşiţe, de-o să-i prindă plăieşii să-i scopească şi-or să lase oastea călare numai cu claponi, atunci el ştie nişte farmece să ia cetatea înapoi, de n-or să afle nici stelele c-a luat-o, şi claponii domneşti să cutcurigească în zori între Stoeneşti şi Cetăţeni, în aşa fel încât să aibă el vreme să gospodărească tunurile. Că-n cetate a văzut el cu ochii lui cum s-au adus în robie ca la treizeci de muieri şi de copii şi că Sinan şi-a pus tabăra mai sus, în aşa fel încât să aibă spatele întărit cu cetatea şi ce râsul lumii ar fi, dacă în loc de un baştopcibaşa, Sinan ar da ochi pe metereze cu pârcălabul Ion Cerbu sin Ghioagă. Ha, ha, ha, ce zice măria-sa de aşa păcăleală?

Omul ridică clonţul. I se vede găvanul gol al ochiului stâng. Îşi aduce aminte. L-a înţepat o săgeată, astă-iarnă, în Dobrogea. Poate la Babadag. Prinde din zbor gândul încolţit sub cuşma buhoasă a pârcălabului. Aur. Îi vine să-l ia în braţe.

- Să mă scoţi undeva, de unde să văd cu ochii mei.
- Te scot, doamne. Descalecă... Mă Cremene, dă-l măriei-sale pe Ursan al tău... Ăştia să descalece, să slăbească chingile şi o doarmă o toană în dulame, dacă vrei să-i pui pe secerate... Mă, voi ăia, al de fi-miu, Petre, Gheorghiţă, nea Runcule, Vulpan, Codobatură, aţineţi-vă.
- Ne-aţinem, domnia-ta.

Încalecă pe Ursan care are tarniţă de lemn acoperită c-o blană. Calul flocos sforăie, îl adulmecă şi se potoleşte, rânchezând uşor.

- Îţi cunoscu mâna, se bucură pârcălabul... Hai după mine, maria-ta.

Călăresc în tăcere pe sub cetini, poate de-o veşnicie. E-o tăcere de apă adâncă, ori de nefiinţă, în codrul nesfârşit şi-o mireasmă de tămâie. Lasă frâiele să nu-l stînjenească pe Ursan şi se cufundă din ce în ce mai deplin în acest codru, dintr-o dată fără gânduri, încredinţat c-a găsit firea lucrurilor; ori că mai curând s-a-ntors în neschimbata fire a lucrurilor, în miezul ei. Parcă urcă, parcă coboară, când pieziş, când pieptiş, trec prin poieni palide, ies în poteci de capre şi dintr-o dată dau într-un gol străjuit de stânci sălbatice şi la picioarele lui se văd scăpărând focurile celor două tabere, aşezate faţă-n faţă şi vede apele Dâmboviţei licărind şi pâclele zdrenţuite acoperind lunca ici, colo, după cum vede pe firul apei, foarte departe, mai mult ghiceşte decât vede, cetatea de la Cetăţeni, căţărată pe coastă, deasupra Dâmboviţei... Stă câteva clipe plecat peste golul de sub picioarele calului. Sinan şi-a înconjurat tabăra cu focuri. Toată valea Dâmboviţei de la Stoeneşti spre Cetăţeni nu este decât o îndoită salbă de focuri, în vreme ce-n tabăra lui, din Stoeneşti, nu ard decât focurile de la flancurile parcanelor, acolo unde i se pare că ghiceşte şi umbrele străjilor.

- Ei ce zici, măria-ta?
- Zic că ai ochiul ager, Ghioagă.
- Ştiu o ruptură de ape, care iese din munte cam pe la mijlocul taberei lui Belzebut. Acolo are şi Dâmboviţa un vad bun, larg de zece călăreţi. Se vede, că e între doi arini vechi. Taman dincolo, malu-i dulce şi urcă-ntr-o padină, din padină o apucă pieptiş, pe-un şleah de pădure, în drumul Suslăneştilor. De-acolo slobod, încotro vei vrea, măria-ta.
- Cum ai să iei cetatea?
- Avem, din vechi, o bortă în codru. Ies taman în ierbărie. Mă rog măriei-tale, lasă-mă să-mi iau cetatea înapoi, că nu mai am linişte cu afurisita de babă, cu plăieşiţele, cu plăieşii, cu copiii, că-şi râd de mine şi mă batjocoresc şi-am ajuns ruşinea văii Dâmboviţei, măria-ta.
- Ia-o şi ţine-o până-l răzbim pe Sinan.
- Până-n veci de veci. Până mi-or albi oasele, doamne.
- Câtă vreme îmi ceri?
- Până-n zori. Atunci, te rog, uşurează-mă din partea lui Sinan.
- Să nu-mi ridici steagul decât poimâine-n amiază. Şi-acu Dumnezeu cu tine, Ghioagă.

Pârcălabul Ion Cerbu sin Ghioagă descalecă. Vine la scara lui, îşi scoate dulama. Îşi scoate cojocul. Îşi scoate cămeşoiul. Atunci vede steagul cetăţii învelit peste trupul pârcălabului. Omul şi-l despresoară. Îi sărută mătasea. Îi întinde un colţ, pe care-l sărută şi el c-o evlavie necunoscută şi neîncercată... Steagul miroase a trup de bărbat şi-a cojoc de oaie...

... S-a întors călăuzit de un plăieş bătrân. Ceilalţi au intrat în codru, urmîndu-şi pârcălabul. Plăieşii l-au scos pe poteci de munte, într-o rarişte de făgeţel şi tufan, cu gura deschisă spre Dâmboviţa, Se văd la câteva sute de paşi două focuri veghind gura rariştei, după cum se văd acolo turme de bivoli şi un tabun de cai, la păscut. Cei o mie de călăreţi, fără suliţe şi scuturi, roşii de

țară din căpitănia de Gherghița şi curteni şi-au culcat caii şi se odihnesc cu capetele pe grumazii lor, vorbindu-le şi scărpinându-i. Poate este o nebunie ceea ce face, poate că lovitura pe care-o pregăteşte lacom să nu schimbe cu nimic soarta războiului, dar ghiceşte cu altceva decât cu mintea, că răsturnarea pe care-o pune la cale în armistițiul cu Sinan va schimba hotărît soarta războiului, plecându-i cumpăna spre el. Îl lasă pe Sultan. Trei plăieşi, doar cu arcuri şi junghere, merg în față. În spate vin zece privegheto ri de Dunăre, în hoți de cai din raia, cu arcane. Vătaful Simion îl opreste sub un fag bătrân, crescut în buza muchiei. Vede ca-n palmă turmele de în bivoli, oştenii turci dormind în giubele, tabunul de cai păzit de-un armăsar alb care paşte încoace, spre ei şi harabalele dintre cele două focuri, trase oişte-n oişte, alcătuind meterezul taberei, dincolo de care se văd corturile aliniate până-n Dâmbovița. Îi e frică de armăsarul alb. Paşte, se propteşte scurt pe picioare, ridică grumazul, adulmecă, bate din picior şi iar paşte, ca peste o clipă să reia veghea, rămânând stană. Are să şarjeze în coloană de zece, rară, în aşa fel încât fiecare şir să poată trece în zbor printre două harababale. Are să-şi înfigă aripile în tabără, iar cu mijlocul are să spargă tabăra până la Dâmbovița.

- Ăsta-inumai începutul, Simioane. mârâie.
- Voia măriei-tale, răspunde alb, vătaful.

Se-ntoarce la oşti, după ce-a văzut negurile înghițindu-i pe plăieşi şi privegheto rii de Dunăre.

4

Ştie că acolo în tăriile catifelate şi reci, din care fulguie lumina de gheață a constelațiilor, Leul urcă spre Zenit, priveghind nopțile de septembrie cu stelele lui albe, înghețate. Încalecă oftând uşor şi se-ntreabă dacă Stanca a avut grijă să-i pună în răclița de razboi ciorapii din blană de iepure şi căptuşeala de veveriță pentru platoşa de oțel. Sultan se-nțepeneşte pe picioare. Îşi umflă burta afurisitul să nu-i poată vârî degetele sub chingă. Când s-apleacă s-o facă, îl muşcă de umăr. L-a pătruns frigul. Armăsarul alb necheaz ă atât de puternic, încât răsună toată tăietura. Ciuleşte urechea (nu şi-a pus coiful încă, nu-i place să-l poarte, este prea greu, nu-l lasă să asculte zgomotele „atât de felurite ale câmpului de luptă, zgomote care-i spun mai mult decât ar putea spune o mie de rapoarte). I se pare că aude ceva dincolo de firesc, poate numai iluzia unui geamăt, ori a unui horcăit. Se întoarce în şa. Călăraşii încălecați stau nemişcați, cu săbiile la mână, noaptea curge peste ei neagră, alcătuiesc o masă compactă, îi simte turnați într-o singurii voință şi aici i se pare că n-a greşit până astăzi, în felul cum şi-a alcătuit oştirea, cum şi-a instruit-o şi purtat-o în luptă. Altădată, poate nu mai de mult decât acum şase luni, ar fi trecut prin fața lor, fluturându-şi sabia, le-ar fi aruncat câte-o vorbă înflăcărat! Şi-ar fi jucat calul, lor le place grozav fudulia aspră a voievodului; astăzi n-o mai face, nu pentru că n-ar vrea-o; ar vrea-o, îi place şi lui, n-o mai poate face, s-a îndepărtat de ei şi într-un fel îl înşală. Ştie că după ce-l va scoate pe Sinan din țară, oamenii ăştia sunt sortiți pieirii. Tocmai ei sunt sortiți pieirii. Cum sunt soritiți pieirii toți devălmăşii, toți moşnenii, toți boiernaşii, adică toatî oastea lui slobodă, cu care s-a răsculat împotriva Porții. Ştie că dacă astăzi au mântuit țara şi s-au mântuit pe ei, mâine îi va pune necruțător în jug, să scoată aurul din brazdă, aurul cu care să-şi plătească cealaltă oaste, cu arme de foc, mereu în tabără, mereu gata de luptă, nelegată de ciclul anotimpurilor şi de cel al pâinii. Ceva s-a răsturnat în el. Ceva atât de adânc, încât rar se mai recunoaşte. Cu cât îl apasă mai greu treburile țării şi cu cât le-nțelege în perspectiva timpului, a Evropei, cu atât mai mult îşi dă seanm de necesitățile mari, poate strivitoare, pe care le va impune acestor oameni, sacrificați de pe acum în jocul acesta al supraviețuirii, Buzeştii, Calomfireştii, Rudenii, aceştia sunt forțele adevărate, moşiile lor nenumărate să-i ia de pe umeri povara strivitoare a vistieriei mereu goale, de mult secătuită de lipitoarea nesătulă care este haznaua sultanului... Odinioară a fost omul-faptă. Epoca lui fericită şi de fără griji. Astăzi este omul-gând. Fapta rămânând nu în sine, ci mereu supusă gândului. Astăzi este un nefericit. Un nefericit profund, iremediabil strivit de el însuşi... Ce umilitoare întâmplare cu Chisaru. Oricum va trebui să le ia capetele şi tatălui şi fiului, pentru uneltirile lor politice şi totul se va transforma în iatacele boiereşti, ajungând o crimă făcută din răzbunare, ori din gelozie. Ce prostie. Dar va fi aşa. Orice argument va aduce va fi inutil şi atunci mai bine să nu aducă niciun argument, spre a nu se umili pe sine şi ideea de voievod.

- Maria-ta, bivolii au fost încolțiți. Tabunul de cai l-au mânat plăieşii sub deal.

Iată deci realitatea.

- Câți cai, Simioane?
- Ca la sase, şapte sute.
- Aproape două steaguri, îşi şopteşte, mai mult să se convinga de necesitatea prezenței lui aici, în noapte, gata să târască în lupta o mie de vieți... Dacă acel pârcălab Ion Cerbu sin Ghioagă va lua cetatea de la Cetățeni şi o va lua cu siguranță, îl va face pe Sinan sa slabească frontul de la Stoeneşti, ca să-şi întărească spatele şi flancurile. Poate-l va sili să dea câteva asalturi cetății. Va muta atenția cotoiului bătrân şi-i va vârî un cui în dosul tăbăcit de şa, pe care n-are să şi-l mai smulgă niciodată.
- Maria-ta, s-ar putea să se schimbe străjile şi atunci...

Îşi pune coiful. Simte, prin căptuşeală, răceala umedă a oţelului. Cercetează constelaţiile. Carul mare şi-a ridicat oiştea, arătând spre Boar. Deasupra lui, spre zariştea alburie a munţilor se alearga Câinii de vânătoare. Peste o lună încep cerbii să boncăluiasca. Îi e dor de-o linişte adâncă, undeva în făgetul de aramă de pe Ezerul Mare, ori de pe Păpuşa. I-ar plăcea s-asculte cerbii cu Tudora. Să se uite pe sine. Măcar pentru o zi. Măcar pentru un ceas. Măcar pentru o clipă... Îşi trage sabia uşoară, cu cap de grif. Nechează un cal din tabun. Sultan joacă pe loc. A auzit hârşâitul oţelului frecat de teacă. Ridică lama deasupra capului. O pleacă spre tabăra turcească. Sultan se mişcă la pas. Trage în frâu, joacă, apoi devine atent şi-i simte sub pulpe trupul încordat arc. E deştept foc păcătosul ăsta, stăpân pe-o sută de iepe lipiţene, cărora le cam duce dorul. Priveghetorii de Dunăre şi plăieşii au îngrămădit bivolii în gura tăieturii. Acum le trag săgeţi în dosuri, bivolii mug înăbuşit, se prăvălesc unii peste alţii şi văzând momâile care le flutură făclii aprinse pe lături, săgetaţi din spate, se pornesc în galop asupra taberei turceşti. Toată noaptea e făcută cioburi de mugetele înnebunite ale turmei, de tropotele namilelor negre, de pârâitul hulubelor făcute ţăndări, de ţipetele osmanilor peste care se prăbuşesc corturile, amestecându-i cu lunca sub copitele trumei dezlănţuite. Sultan trece la trap şi-atunci aude sub coif răpăitul trapului celor o mie de călăreţi. Are certitudinea că armăsarul se bucură. Ştie singur când să se pună la galop mic... Acum. Se-nţepeneşte în scări. Sultan îşi lungeşte galopul. Ridică sabia care-ncepe să vibreze. Tabăra osmană creşte vertiginos. Galopul călăraşilor răpăie înspăimântător. O namilă cu o făclie aprinsă încearcă să oprească pâlcul de bivoli care se repede spre harabalele din stânga. Vede cu coada ochiului bivolii repezindu-se în codârla harabalei din spatele căreia namila învârte făclia, aude trosnetul pologului, apoi harabaua se-ntoarce cu roţile în sus, prinzându-l sub ea pe îndrăzneţ. Călăraşii din flancuri au scos torţele aprinse din căciuli. El trece în zbor printre două harabale făcute aşchii şi se prăbuşeşte în golul mirosind a sânge, lăsat de turma de bivoli ajunsă în Dâmboviţa. Câteva trompete sună disperate intrarea în rânduri, pe ortale. Mai spre luncă şi-n aripa dreaptă răpăie tobele şi ienicerii de Damasc, îi recunoaşte după culoarea cucelor, se adună repede pe lângă tuiuri. Vasăzică Sinan n-are încredere în ei, nu i-a lăsat nici la Bucureşti, nici la Târgovişte, iar aici îi ţine în rezerva mai îndepărtată. Îl conduce pe Sultan printre două şiruri de corturi scăpate tefere şi cade asupra celui dintâi buluc de ieniceri intrat în rânduri, luând cu o mişcare rotundă, capul başbuluc başului care nu ajunge să-şi ridice iataganul decât până la jumătatea pieptului. Ştie şi simte cum nu mai rămâne din el decât luptătorul. Decât setea de răzbunare. Decât furia. Se bucură că nu mai trebuie să le stăpânească. Că, în sfârşit, îşi poate da drumul mâniei. Urlă, taie pe stânga un ienicer şchiop care ţine tuiul şi-l croieşte cu el pe Sultan, aruncă sabia în dreapta şi-i înfige vârful în obrazul altui ienicer, gata să-l împungă în coaste. Abia atunci îl ajung din urmă călăraşii. Răcnetele de moarte se-amestecă cu sudălmile, nechezatul cailor cu poruncile hotnogilor, chemările trâmbiţelor cu pârâitul pologurilor de rogojină care ard în vâlvătăi, luminând cu flăcări galbene marginea zdrobită a taberei... Se-naltă în şa. Tabăra este răscolită preţ de cinci sute de paşi în lăţime. Dincolo, spre Stoeneşti şi dincoace, spre Cetăţeni, doar focurile gărzilor pe care se vede clar, se aruncă vreascuri şi chemările din ce în ce mai organizate ale semnalelor de trâmbiţă şi tobă. Distinge acel «Să se vină la porunca marelui vizir» cunoscut în toată oştirea otomană şi respectat cu sfinţenie. Dincolo de corturile sfărâmate sub copitele turmei, ghiceşte liniile ameninţătoare ale scuturilor ienicerimii trezită de frica morţii. Aude limpede un glas gros, bărbatesc, ordonând ca oda lui Ibrahim să-nchidă vadul. Rânjeşte. De jur-împrejur călăraşi. În stânga şi dreapta lui câţiva hotnogi, ţinându-şi caii aproape de Sultan. Şi cornistul cu ochii aţintiţi pe sabia lui. O ridică silnic, cu lehamite. Voise să fie altfel. Să-şi găsească un echilibru. Ori o mulţumire. Simion i-a ascuţit sabia ca niciodată. Ori i s-a părut lui, pentru că a lucrat numai cu vârful. Războiul ăsta a rupt toate legăturile fireşti ale negoţului de dincolo de Dunăre, întorcându-l numai spre Evropa cea îndepărtată... Cornistul sună din fundul bojocilor: «Ţineţi-vă după căpetenii şi strângeţi-vă spre mijloc»... Urmăreşte cu plăcere acră manevra suplă a călăraşilor. Atacă la galop mic, apoi întorc caii într-o voltă pe stânga, ori pe dreapta, lăsând ienicerilor plăcerea de a-i sudui scârnav. Trec în mers pieziş sub ascultarea hotnogilor şi-atunci el pune pulpa să le iasă înainte. Ajunge între cei doi arini vechi şi intră în vad când la flancul stâng răsună cea dintâi salva de archebuză. Aude gloanţele căzând în Dâmboviţa la câţiva zeci de paşi. Trece la galop, târând după sine întreaga coloană. Când ajunge în vârful malului priporos, de unde-ncepe padina, se-ntoarce-n buza rupturii. Toată tabăra turcească este o mare de torţe fumegoase. Călăraşii din coada coloanei luptă la sabie cu un pâlc de ieniceri sulitaşi. Totul se vede într-un joc sumbru de umbre şi-n scapăratul oţelelor. Aşteaptă acolo până cel din urmă călăreţ intră în apă, împroşcând-o şi înspumînd-o. Noaptea cade spre zori, umedă. Îi este dintr-o dată frig şi abia atunci îşi simte spinarea leoarcă, ca şi uscăciunea supărătoare din gât. Desigur că Radu Buzescu o fi ajuns la Câmpulung şi că Ion Cerbu sin Ghioagă şi-a început meşteşugurile pentru intrarea în pârcălăbie să scape din melita plăieşiţelor de care i se pare, îi este mai frică decât de însuşi topuzul lui de voievod... Scoate un fel de nechezat pe care Simion îl aude din ce în ce mai des în vremea din urmă şi când îl aude îşi face cruce cu limba-n gură, slăbeşte frâul şi o ia la trap uşor în latul padinei să

iasă în drumul de pădure al Suslăneştilor, nemulţumit de el şi de noaptea asta care nu l-a uşurat de gânduri şi de griji. Ba dimpotrivă.

5

Sultanei Hasechi (s-a obişnuit de mult să i se spună aşa, aproape a uitat că s-a numit odată Baffa şi că este veneţiană şi fiică de guvernator), îi place să fie purtată în lectica ei aurită, pe trăzile acestei capitale a islamului, care într-un fel, de ce n-ar recunoaşte-o, este şi capitala ei. Amurat, ilustrul său soţ, cu căpăţâna lui enormă, rahitic, mişcându-se ca un păianjen, a rămas să se-ntâlnească cu astrologii. De fapt, are să împingă singur divanul pe care doarme, după ce eunucii de Nubia au să schimbe gărzile, are să ridice chepengul aşa cum l-a văzut făcând-o de zeci de ori, atunci când mai avea curiozitatea să-l spioneze şi după ce-o să grohăie de fericire, o să dispară tremurând în haznaua care înghite anual două milioane de taleri, guldeni olandezi, franci şi alte monede de aur, cea dintâi şi cea mai mare pasiune a stăpânului lumilor în afara femeilor şi piticilor. Ieri, porcul de Benvenisti i-a trimis vorbă că-i va aduce doi pitici etiopieni. Amurat şi-a bâţâit căpăţâna toată ziua, renunţând să se scalde cu sclavele, să le spele cu mâinile lui, ori să se lase spălat de ele. Şi-a împrospătat garnitura tot prin Benvenisti. O gruzină splendidă, cu sâni albi şi pietroşi, parcă din marmoră de Paros, două armence, două evreice şi alte două negrese tinere. Valahele promise de Sinan, se zice, s-au aruncat în Dunăre, înecându-se. Ceauşul care-a adus vestea, a fost decapitat în curtea saraiului. E luna Ramadanului. Oraşul pare mort sub soarele strălucitor. Dinspre Marmara vin valuri de aer umed, îmbibat de mirosul algelor şi-al toamnei. Ar vrea să se abandoneze zilei splendide, de-un albastru de lapislazuli, să hoinărească neştiută prin grădinile saraiului, ori poate dincolo de ele, liberă de orice gând, liberă de orice dorinţă. Bate cu evantaiul de fildeş în marginea litierei. Cei patru sclavi negri care-o poartă pe umeri se opresc. Rămân nemişcaţi. Hasechi îşi lasă vălul. Ridică un colţ al perdelei subţiri, de mătase javaneză. Îşi admiră braţul gol, încă plin, rotund, cu vinele albăstrii desenate sub pielea albă, pufoasă, unghiile lungi, roşii, apoi îşi lasă privirea să alunece peste Bosfor şi Cornul de Aur. Văzute de aici, de deasupra Akropolisului, apele sunt de-o inefabilă culoare albastră, încărcată de nostalgie. Câteva caice cu vele albe trec dinspre Anatolia spre Galata. Pescăruşii se joacă albi deasupra sicomorilor şi smochinilor. Miresme dulcege de iasmin şi caprifoi o-nvăluie într-o tristeţe adâncă. L-a iubit nebuneşte pe «il principe Petro», sunt aproape douăzeci de ani de-atunci, moartea lui cumplită a înspăimântat-o şi îndurerat-o, i-a văzut capul, călăul a fost răsplătit regeşte pentru asta, poate într-un fel i-a rămas credincioasă, pentru că Amurat nu se poate numi nici soţul, nici amantul ei, şi-acum, dacă se aruncă în această nouă aventură de partea lui Mihail, fratele iubitului ei din tinereţe, o face în numele acelei dragoste, şi poate ca o răzbunare tardivă, ori poate ca un omagiu postum. Istanbulul se desfăşoară pe cele şapte coline iubite de împăratul Constantin, care credea în magia numărului şapte, cu minaretele albe ale moscheielor, cu cascada lui de acoperişuri roşii aşezate într-un imens amfiteatru sub cerul strălucitor, cu zidurile caselor albastre, galbene şi verzi răsărind dintre vechile ruine ale Bizanţului, dintre turnuri de pază şi creneluri, dintre boschetele de tamarişti, chiparoşi şi vârfurile maiestuoase ale platanilor, ori stejarilor atinşi uşor de ftizia toamnei. În parcul Gülhane de sub picioarele palatului Topkapi, fluieră mierlele şi sturzii. Peste minaretele de la Aya Sofia trece o boare aurie, plină de reverie. Sultana Hasechi bate cu evantaiul în litieră. Cei patru purtători negri, flancaţi de doi satârgii, coboară aleia care duce spre Yerebatan. Sub sicomori plutesc umbre dulci, de-un verde încă crud. Hasechi ştie că-l va înfrunta pe cel mai abil duşman al ei, pe acest câine viclean care este Benvenisti, omul lui Petre Şchiopul, eminenţa cenuşie a saraiului, cu banii căruia Chiajna, femeia cea mai cumplită a Orientului, a câştigat destule bătălii împotriva ei, bătălia hotărâtoare fiind aceea dată pentru capul lui Petre Cercel. Canalia şi-a instruit fiica, pentru a o strecura în harem să-i uzurpe locul. Esthera este frumoasă, dar nu asta o nelinişteşte. Ea este mama lui Mohamet, fiul prim născut al sultanului. Aproape că nu ştie chiar atât de sigur dacă este al lui Amurat, ori al celuilalt. Zâmbeşte. Asta o-ntinereşte surprinzător. Are ovalul feţei uşor fanat, sprâncene groase, negre, nas roman, de o mare puritate. O nelinişteşte faptul că Esthera s-a instruit în Rakam, matematici şi mai ales Nedgiam, astronomie, una din obsesiile permanente ale lui Amurat. În ultimă instanţă, oh, în ultimă instanţă, are să-şi aducă aminte că este italiancă şi că regina Franţei, Caterina de Medicis, italiancă şi ea, ştia perfect să se descotorosească de rivali, atunci când deveneau prea puternici. Benvenisti a făcut o greşeală care-l va costa. Mai exact a făcut două greşeli: l-a urmat pe Sinan în Valahia, lăcomindu-se să arendeze cea mai mare parte din strângerea veniturilor şi i-a adus sultanului de la târgul de sclavi din Izmit pe această gruzină pe care Amurat a numit-o «Floare de alabastru»... Litiera coboară prin spatele bisericii Sfânta Irina, urcă prin grădinile Sfintei Sofii, se leagănă pe stradelele întortochiate pline de gunoaie, bălţi stătute şi case verzi care se caţără spre Bedesten, Bazarul pe care-l îndrăgeşte şi se opreşte pe străduţa bijutierilor, la colţ, să nu-l alarmeze pe Benvenisti. Spionii ei i-au spus că astăzi îi vine o caravană cu argintărie de la Bursa şi că s-a dus la prăvălie încă din zori. I-au mai spus că trei luni, de la începutul lui iunie, de câte ori pleacă de-acasă, Esthera se-ntâlneşte în kioşk cu fiul armatorului genovez Giacometti. Bazarul pare pustiu. Nimeni nu se

târguie în gura mare, negustorii nu-şi laudă mărfurile şi nu bleastămă zgârcenia cumpărătorilor. Lumina zilei ajunge firavă pe fundul uliÎei întortochiate, unde cade pe tarabele pline de vase lucrate în argint la argintari, fel de fel de amfore şi cupe şi vaze, cu formele zvelte pe care s-a obişnuit să le iubească şi preţuiască; în aur la aurari, strălucitoare, scăpărând, ele însele pline de lumină şi incantaţie. Ramadanul nu opreşte inima mereu vie a Istanbulului. Armeni, arabi, genovezi, veneţieni, greci, femei ascunse în văluri, cu şaluri multicolore de mătase, vânzători ambulanţi de maimuţe, de papagali verzi, ori galbeni, ori coloraţi violent, gâlcevitori, strigând cuvinte de ocară cu glasurile lor dogite, îmblânzitori de şerpi, marinari şi şalepgii, vânzători de mărgele, de coral şi mărgean, de coarne de rinocer şi dinţi de elefant, purtându-şi marfa pe umăr, îmbrăcaţi în burnuzuri, jachete de piele, pieptare, feregele, cu turbane, ori cu pălării, o lume pestriţă, grăbită, nepăsătoare, în care-i place să se cufunde, căreia îi soarbe mirosul de libertate; dar care se fereşte umil atunci când satârgiii îşi întind satârele, ori croiesc cu coada lucie; murmurul de admiraţie, poate pentru vălul ţesut cu fir de aur - ea soarbe mirosul de covorărie, de smirnă şi tămâie, de metal încălzit la soare şi intră cu pas uşor în prăvălia încăpătoare a lui Benvenisti Mozes, chiar în clipa în care la capătul ulicioarei apare cea dintâi cămilă a caravanei aşteptată de la Bursa.

6

- Luminăţia ta are să devină cel mai bun aruncător de lobut din imperiu.

- Eşti prea generos, *mister* Barton, spune sultanzade Mahomed.

Este un tânăr viguros, cu muşchii bine conturaţi sub pielea mai mult arămie, decât gălbuie, lucru care a dat haremului prilej de bârfă pe două decenii. Un ienicer din gardă îi intinde suliţa scurtă numită lobut, leneşă, bătută în fier, grea de 12 ocale, pe care adevăraţii luptători o aruncă la exerciţiile zilnice de şapte sute de ori, după care pot arunca o suliţă obişnuită, din lemn, de două mii de ori. Delegatul Companiei Levantului, *mister* Barton a numărat cu un fel de admiraţie zgârcită, cele cinci sute opt aruncări de lobut ale lui Mahomed, prinţul moştenitor, în care-şi pune multe speranţe. Îl găseşte citit, ştie câteva limbi, dar mai ales iubeşte sportul. Mahomed îşi vîră degetul mare al mâinii stângi în brâu, cumpănind lobutul în dreapta. Gol până la brâu, cu pieptul brobonit de sudoare, prinţul moştenitor înregistrează mişcarea uşoară a unei umbre, în aripa unde tatăl său s-a retras departe de lume, creându-şi o altă lume numai a lui şi o nebunie stranie, care-l izolează de tot ceea ce nu-i convine. Ieri şi-a comandat caftanul cu emblema pe care vrea s-o poarte peste toată Europa: Semiluna şi crinii din fir, pe fond galben. Dacă şi-ar fi pus zalele, probabil n-ar fi putut arunca lobutul decât de patru sute optzeci de ori. *Mister* Barton crede cu acea obstinaţie proprie negustorilor diplomaţi, că toată lumea se-învîrte în jurul intereselor Companiei Levantului şi-ale ilustrei doamne care este regina Elisabeta... Insinuează că popoarele continentale vor voi s-ajungă la Bosfor, mai curând decât Anglia, stăpână a tuturor celorlalte mări şi oceane ale lumii, lucru nici pe departe neadevărat. Aruncă lancea cu dexteritate... Întotdeauna ajunge la un punct mort. Iubeşte istoria mai ales, este fascinat de teribila istorie otomană, ştie că va coase în piei de bivol pe toate concubinele gravide ale tatălui său, de cum acesta va închide ochii, şi le va arunca în Bosfor, că-şi va sugruma toţi fraţii mai mici, să nu existe niciun fel de concurenţă la tron, că o va face fără complicaţii sufleteşti, după porunca unei tradiţii crude, dar eficace şi asta nu-l înspăimântă, cât îl înspăimântă până la paralizie acest punct mort, dincolo de care nu mai poate gândi şi acţiona. Acest punct mort este viaţa lui de fiecare zi. Hotărârea de a acţiona conform unei deliberări interioare. Posibilitatea de a fi actual. I se pare că ceva foarte intim în mecanismul gândirii lui nu funcţionează. Are din ce în ce mai des senzaţia că se găseşte pe marginea abisului. Are din ce în ce mai des senzaţia golului, a unei înstrăinări cumplite. Bleastămă obiceiul sultanilor de a-şi concepe fiii cu concubine de toate culorile şi toate naţiile şi se gândeşte la o reformă care să-i oblige ca pe primii născuţi să-i aibă numai cu principese din casa lui Osman, anatolience de sânge imperial; celelalte rămânând doar pentru plăcere. În momentele de maximă luciditate, după lectura textelor din Siir Kitabi - cartea de poeme cu coperţi şi foi din aur - are certitudinea că este cel mai ridicol bastard, rodul amorului mamei lui veneţience, pe care-o adoră până la incest, cu un principe valah fabulos şi că ridicolul tragic constă în aceea că din adulterul celor doi sclavi, s-a născut el, viitorul stăpân al imperiului. Ciuleşte urechea pentru că Barton vorbeşte de nesupuşenia Valahiei şi Moldovei, nesupuşenie tradiţională, care afectează interesele Înaltei Porţi. Este adevărat că oştile beyului Michaly au distrus tot lemnul de construcţie de bastimente pe care Barton îl depozitase la Oblucița, să-l încarce pe galioanele Companiei Levantului, dar asta nu-nseamnă nimic pe lângă faptul că în Balcani s-a însămânţat ideia răscoalei, punând în pericol întreaga dominaţie a islamului până la Belgrad şi Buda. Barton în jiletca lui cârpită şi roasă la coate, exprimă foarte limpede punctul de vedere al unor negustori căpănoşi. Asta-l înfurie brusc. Se congestionează. Bate din palme. Sclavii îl fricţionează cu bureţi înmuiaţi în oţet aromat. Îl concediază pe Barton cu un gest scurt. Se retrage să mediteze în kioşkul ridicat de Suleyman. Este un kioşk suplu, cu pereţii placaţi cu faianţă albastră, aurită, din care aude susurul havuzurilor şi vede întinsul luminiscent al mării Marmara. În ultima vreme a început să fugă până şi de el însuşi. De gândurile lui. Se lasă pe divanul acoperit cu un covor uriaş de Buhara, peste care tronează

pernele moi din piele de cămilă. Sultanul s-a cretinizat total, Sinan paşa a îmbătrânit şi s-a ramolit, veştile din Valahia şi cei trei ani care-au trecut o dovedesc din plin şi Viena a rămas acelaşi vis de aur al sultanilor, cum, a fost şi visul de aur al Magnificului. Ca-ntotdeauna simte cum îl copleşeşte o disperare mută, halucinantă. Bate în gong. Răsare de după draperiile de brocat venețian, credinciosul Fatih Şubesi.

- Caii, Fatih.

E prea obosit să gonească. Urcă spre Suleymeniyé, pe ulicioarele arămarilor, pe sub platanii imenşi de sub zidurile geamiei lui Bayazit. Este ora rugăciunii de amiază. Mii de binecredincioşi îşi spală picioarele, îşi clătesc gurile şi-şi desfundă urechile, pregătindu-le pentru cuvântul lui Allah. Învățăceii medresei trec filozofic, în caftanele lor negre. Ca-ntotdeauna îl impresionează până la lacrimi somptuozitatea albă a arhitecturii islamice a celui mai otoman arhitect de la jumătatea veacului, Sinan i Atik, Sinan cel Mare. Proporțiile grandioase, cupola centrală, faianțeria, vitraliile, platanii imenşi şi sicomorii în care foşnesc întotdeauna brizele, cerul şi cimitirul, totul îl îndeamnă la reculegere şi meditație... Dintre chiparoşii care umbresc aleile se desprinde statura subțire a prietenului şi dascălului său Erdogan Şirin Naime Celebi. Poartă agățată la brâu cheia enormă din aur de la mauzoleul sultanului Soliman Magnificul. Fatih Şubesi leagă frâiele cailor de belciuge.

- Fii binevenit, fiul meu, spune cu glas blând bătrânul păstor al manuscriselor islamului.

Şehzadé Mahomed se lasă pătruns de acest glas, ca de o sfârşeală...

... Lumina se filtrează rafinat prin vitraliile mauzoleului lui Soliman Magnificul. Îi place să vină aici pentru aerul familiar care domină splendorile bolții bătută în smaragde, diamante şi rubine, austeritatea pereților placați cu cea mai frumoasă faianță azurie din Istanbul, jocul subtil al arabescurilor şi al încrustațiilor de sidef şi fildeş în lemnăria balustradelor. Pe când Mahomed Cuceritorul stă singur în mauzoleul somptuos, mai sălbatic în desen decât acesta, mai ascetic şi mai pur în islamismul lui primitiv. De câte ori îl vizitează are senzația unei stări de inferioritate, a unui fel de epigonism, Mahomed Fatih a dorit să rămână singur cu veacurile de istorie pe care le-a creat. Soliman este înconjurat de fii şi fiice, de soțiile lui iubite, asta face din mauzoleu un loc plăcut. Aşezat în tahta, coşciugul imens pe vârful căruia tronează turbanul ritual, Soliman este dispus întotdeauna să converseze prin gura lui Erdogan Şirin Naime Celebi. Pe moştenitorul tronului îl cucereşte coloritul bolții de-o inefabilă poezie, îl cuceresc arabescurile şi fluiditatea versetelor din coran, cele patru mun, lumânări uriaşe care veghează câte două la căpătâiul şi picioarele Magnificului, subtilitatea formelor găsite de meşteri pentru vasele şi amforele rituale, în care aurul se pune în valoare, dar mai presus de toate lumina irizată în culori de vis care-l învăluie într-o nesfârşită vrajă. Poate nicăieri pe acest pământ artiştii nu ştiu să descopere poezia albastrului, a verdelui, a negrului, şi-a auriului, aşa cum au descoperit-o meşterii otomani.

- Eşti trist, fiul meu, spune cu glas blând Erdogan Şirin Naime Celebi.

- Sunt trist, *Ebul Sulh* - tatăl păcii.

- *Tacdir Tedbiri bozar... S*oarta este mai tare decât toate scopurile omeneşti, fiul meu. Să ascultăm veşnicia şi-apoi să-ți ascult gândurile. Acolo unde trăieşti tu, gândurile sunt mai primejdioase decât otrava, hangerul ori ştreangul.

Şehzadé Mahomed îşi pleacă fruntea pe balustrada de abanos încrustat cu fildeş. Doreşte fierbinte să asculte veşnicia.

7

1 octombrie, miercuri, de ziua Acoperirii Maicii Domnului. Plăieşul Grigore Stînjenu s-a uitat la stele, la urmele lăsate de mistreții coborâți la jir, a ascultat stolurile călătoare zburând sub lună spre miazăzi si, după alte semne de el ştiute, i-a spus acum trei zile că toamna asta frumoasă e înşelătoare şi că n-o să treacă săptămâna şi-au să se aştearnă ploile. L-a ascultat, având proaspătă în el, pățania tragică a lui Ion Vodă la Cahul, când s-au rupt norii şi ploaia i-a muiat iarba de puşcă, lăsându-l cu pieptul gol în fața turcilor şi nohailor. De trei zile vin mereu convoaiele lui Jigmond Bathor. Acolo la Braşov unde *serenissimul* a legat tabără mare este o minte luminată de oştean vechi şi-o mână de fier. Au sosit zăngănind din bucşe, chervanele aprovizionării. Harabale trase de câte şase perechi de cai, acoperite cu pologuri de piele şi pânză fiartă în ulei de in. Artileria pe care a impins-o în față, aproape de tabăra din Stoeneşti. Dealtfel, toate convoaiele le-a împins spre Stoeneşti, să câştige timp. Soarele se ridică, de aur topit, peste coamele ruginii ale Leaoții. Azi noapte a făcut o cercetare cu plăieşii până în dreptul cetății de la Cetățeni, pe donjoanele căreia flutură patru steaguri mari ale Țării Româneşti. Isprava de noapte a pârcălabului Ion Cerbu sin Ghioagă s-a întâmplat aşa cum o dorise. După două asalturi de zi şi unul de noapte, care n-au reuşit decât să ucidă câteva sute de ieniceri, Sinan o ține înconjurată de departe, dincolo de bătaia tunurilor pârcălabului, devenite adevărate urgii pentru chervanele de aprovizionare, silite să treacă pe sub zidurile ei. Abia în zori s-a întors la Dragoslavele. Se simte ceva în tabăra vizirului. Ienicerii şi-au strâns corturile, câte trei din patru, harabalele s-au rărit, caii scoşi la păşune sunt puțini. Caiafa bătrână şi-a pornit trupele spre Târgovişte. I-au spus-o iscoadele care supraveghează drumurile noaptea. I-au spus-o ochii lui. Aproape că-l doare bucuria zilei ăsteia luminoase, cu toți

codrii de fag arzând, aproape că-l iartă pe serenissim pentru umilințele la care l-a supus, aproape că se simte înduioşat la gândul că peste două ceasuri are să-l vadă la Rucăr, cu toate că era să-l zvârle pe fereastră pe *cameriere maggiore del serenissimo*, care-l turbează de trei zile cu «protocolul» întâlnirii. Adică o mie de fleacuri caraghioase, cine descalecă întâi, ce sabie se va purta, ce culori va avea panaşul şi câte pene de struț, cu sau fără cuirasă, ce panaş va purta calul, ce valtrap şi ce culoare va avea, câți paji în gardă, cu mustăți ori fără, de dorit niciunul cu ochi albaştri, să nu se aducă trofee militare, iar nobilii, *boyarii,* să fie toți numai în cuirase de luptă ca să poată îngenunchea şi săruta mâna principelui... L-a dat pe mâna marelui vistiernic Theodosie Rudeanu pe acest domn Simon Genga şi Theodosie Rudeanu i-a raportat azi-noapte, cu un surâs plin de maliție, că totul va fi aşa cum doreşte *cameriere maggiore del serenissimo*. Signor Mantovano i-a adus ştirea că ambasada condusă de banul Mihalcea a fost oprită la Braşov. I-a relatat cu amănunte criza de isterie pe care-a făcut-o principele, când n-a găsit steagul sfânt în căruța banului. De curierii pe care i-a repezit la toate cetățile de hotar, să oprească orice convoi valah care-ar încerca să treacă în Ungaria de sus. Zâmbeşte... Un olăcar venit acum două zile de la Oradea a adus vestea trecerii lui Radu Buzescu pe teritoriul de sub jurisdicția împăratului. Vătaful Simion intră cu pajii care-i aduc mantia voievodală de purpură, brodată cu vulturii imperiali bizantini, tivită cu hermelină. O să-i lase *serenissimului* plăcerea de a se sufoca în cuirasă şi signorului Simon Genga pe aceea de a nu-şi fi văzut realizate dorințele de protocol. Se aud cornii vestind încălecarea gărzii. Simion îi ține în față unul din talgerele din argint, pe care-l foloseşte drept oglindă. Poartă tunica verde de vânător, cu nasturi de diamante. A îmbătrânit. Intrarea lui Sinan în țară l-a stors. Ceva s-a răsturnat în el. Ceva s-a schimbat, atât de adânc încât rar se recunoaşte pe sine însuşi. Gândul revine mereu. Îl obsedează. Îşi aduce aminte de vremea când a trăit spaima de pe urma tatălui său. A aflat că este os domnesc şi toată viata s-a transformat într-o continuă teroare. N-avea nicio vină, nu-şi alesese tatăl. Dar chiar dacă şi l-ar fi putut alege, numai pe el l-ar fi vrut. A fost un destin. L-a primit. A bătut jumătate din Evropa, a străbătut Mediterana de la Raguzza la Malta, din Malta la Cairo; de la Cairo în Rodhos şi de-acolo prin tot Arhipelagul la Izmir şi Bursa, oriunde piețele de giuvaeruri şi pietre scumpe se arătau îmbelşugate. A învățat să cunoască imperiul otoman, rânduielile şi oamenii lui. Țările de la Dunăre sunt în circuitul firesc de viață al acestui orient apropiat. După ce-l va scoate pe Sinan vor trebui refăcute legăturile comerciale cu Levantul. Cu sau peste Barton, cu sau fără Compania Levantului care stă ca o gadină pe strâmtori. Prin '88 ajunsese la Malta cu trei pungi de rubine, îl întîlnise acolo, în prăvălia givaergiului Mosto, pe Niculae, nepot al Chiajnei, surghiunit de sultan. Îl înnebuniseră Mirceştii pe sultan cu intrigile lor, cu nemoteniile lor din Stambul, cu lăcomia şi necruțarea lor. A înțeles atunci cu o limpezime deplină, că domnul din scaunul țării e urzit pe de-o parte în intrigile celor rămaşi la conace, ori în dregătorii, pe de alta de cei surghiuniți, ori aflați în pribegie şi că amîndouă partidele astea nu gândesc la altceva decât sa cumpere o putere străină, care să le împlinească poftele, la nevoie cu sabia, poporul, mulțimile nefiind niciodată întrebate, decât atunci când urcă în scaun un domn gata de jertfa de sine. Un Ion Vodă. Un Țepeş. Un Radu cel Mare. Ori un Ştefan cel Sfânt, de la Moldova.

Îşi dă seama de singurătatea lui. Poate de aceea a început să creeze aici un mit al unui împărat al Sfântului Imperiu, aşezat deasupra intrigilor, un luptător pentru creştinătate şi libertate, neîntinat, aproape ca un Dumnezeu. Pentru că nimeni nu se naşte profet în țara sa şi pentru că acum lumea aceasta care-l înconjoară are nevoie de-un profet. Ştie cu luciditate dureroasă că tot atunci, în '88, ori în '89, întorcându-se prin Carnyolia şi Styria, a aflat tot ce se putea afla despre acest împărat, căruia i-a trimis steagul sfânt, în semn de omagiu suprem. Că este un biet neurastenic, care-a făcut din ceasornicărie pasiunea vieții lui, că s-a înconjurat de astronomi vestiți ca acel Tiho Brahè despre care se vorbea mult la Praga şi că are patru frați lacomi să-i uzurpe puterea, o droaie de veri şi nepoți şi unchi, care flămânzesc prin castelele lor posace şi că numai arhiducele Mathias este un soldat bun, dar că puterea lui este puțină, roasă de Cancelaria Aulică, şi alte cancelarii zgârcite... Iar dincolo Zamoyski a coborît cu oştitile pe Prut şi la Nipru s-a arătat Hoarda condusă de însuşi Ghazi Ghirei, marele han.

Tobele vânătorilor domneşti.

Chipul reflectat din tava de argint e mohorât şi străin. De afară răzbate țăcănitul potcoavelor, rânchezatul cailor suitei şi puternic, glasul lui Stroe Buzescu. Pajii îi prind hlamida, încheind-o cu paftaua de smaragde încrustate în montura de aur reprezentând un balaur. Iese în cerdac. Comisul Radu Florescu îl ține pe Sultan la picioarele scărilor. nu-şi poate stăpâni zâmbetul de mulțumire ironică, răspunzând zâmbetului subțire al vistiernicului Theodosie Rudeanu. Niciuna din recomandările protocolare ale lui *cameriere maggiore del serenissimo* n-au fost respectate. Suita se-n-trece pe sine. Pelerine multicolore tivite cu samuri, gugiumane cu surguci din pene de cocor, coifuri suflate cu aur, săbiile cu gărzile din aur masiv şi tecile de piele ferecate în aur şi bătute în nestemate, valtrapuri sângerii, ori albe, ori albastre cu semnele heraldice țesute cu fir, şei de catifea cu scărițe arăbeşti, frâie de piele roşie cu ferecături de argint, o cascadă de reverberații şi

culori vii, orgoliul bogăției, triumful vechilor neamuri boiereşti războinice, suita unui voievod egal regilor, invidioasă pe ea însăşi, liberă şi imunitară, forța lui, lanțurile lui. Este primit cu tunete de «să trăieşti, măria-ta». Trâmbițaşii sună metalic «încălecarea voievodului». Soarele de octombrie poleieşte deopotrivă aurul roşcat al codrilor, ca şi aurul care scaldă călăreții. Sultan îl primeşte în sa cu un nechezat uşor, prietenesc.

8

Escadronul de cuirasieri de gardă sub comanda lui Gáspár Sibrik execută o rupere de rânduri la trap mic. În volte pe mâna stângă şi mâna dreaptă călăreții lasă liber drumul Rucărului, aliniindu-se pe cele două margini cu cuirasele de oțel slefuit, poleite de soarele ridicat deasupra munților. Voievodul se lasă încântat de manevra executată perfect. Trâmbițele şi cornii vânătorilor călări se iau la întrecere cu trâmbițele şi cornii gărzii princiare, umplând pădurile de glasuri aspre, sonore. Steagurile escadroanelor fâlfâie în vântişorul coborât din Piatra Craiului. Panaşele enorme, multicolore de la coifurile nobililior fâlfâie şi ele. Mihai soarbe lacom desfăşurarea pitorească a oştirii lui Sigismund. Dincolo de bucuria de a o vedea aici, peste munți, o cavalerie cuirasată cam greoaie, dar impresionantă, capabilă să spargă un careu de infanterie la cea dintâi şarjă; trabanții negri, secui înarmați cu archebuze şi muschete, aliniați pe câte patru rânduri care-l primesc cu strigăte de vivat, pedestrimile saxone ale celor şapte oraşe săseşti, tăcute în mundirele albastre, roşii, verzi şi violet, banderiile nobililor, călăreții purtând scuturi cavalereşti, cu semnele heraldice zugrăvite în culori vii, leoparzi, lei, urşi, spade, peşti ori acvile pe câmpuri de azur, ori verzi, ori albe, fanioanele din vârful lăncilor grele, coifurile cu vizierele ridicate, de sub care-l privesc ochi nepăsători, trufaşi, sfidători, curioşi, apoi murmurul prelung al tuturor acestor călăreți din nobilime şi nemeşime când trec trofeele de război, pentru că nici aici n-a fost ascultat *cameriere maggiore del serenissimo*, treizeci şi trei de vânători călări, roşii, călăraşi şi curteni, ducând treizeci şi trei de bairace, tuiuri, steaguri de cavalerie şi artilerie, sangiakurile celor trei ode de ieniceri decimate la Calugăreni, călăresc pe cai negri lipițeni în spatele gărzii şi după ei vine în buestru suita, în tot fastul bizantin şi oriental, care smulge alte strigăte de admirație, mai ales pedestrimilor. În stânga căpitanului Gáspár Sibrik se află baronul Petru Huszár. Theodosie Rudeanu îmbrăcat într-un coantăş de catifea flandreză, violet, tivit cu blană de zibelină, încheiat cu nasturi de rubin, douăsprezece rubine cât oul de porumbel, îl aude spunând foarte limpede:

- Noi n-am dat nicio lovitură de spadă, dragă baroane, şi ne-am vârât în zale de parcă l-am fi aşteptat pe Sinan cu toți spahiii lui. Pe legea mea, voievodul Mihail ne-a dat cea mai straşnică lecție de curtuoazie.

Theodosie Rudeanu memorează chipul hunic de sub vizieră. Voievodul trece peste emoția întîlnirii cu grosul oştirii lui Sigismund. Porțiunea de drum până unde este înfipt fanionul gărzii personale este slobodă. Sigismund nu se află la locul fixat în ceremonial. Vrea să-l facă să aştepte. Albeşte sub gugiuman. Îşi muşcă buzele. Iată-l pe Ştefan Răzvan sub steagul Moldovei, cu capul de bour țesut în fir. Împlătoşat, frumos sub coiful suflat în aur, înconjurat de curteni pe cai focoşi, toți cu zale şi platoşe uşoare, tătăreşti. Ştefan Răzvan îi vine în față la galop mic. Smead, înalt, cu mustața prelinsă la colțul buzelor, cu urme de fier în umerii obrajilor, omul acesta de arme, viteaz în fond, ridicat din popor, gonit din scaun de oştirea Poloniei, îi devine drag. Preferă un Ştefan Răzvan aliat lui Sigismund, luptător anti-otoman în scaunul Moldovei, unui Ieremia Movilă boier de sânge vechi, preasupus credincios Poloniei, fidel Porții. Măcar Ştefan Răzvan îşi poartă destinul cu mândrie ostăşească. Iată-l aici cu toți credincioşii, gata să lupte, cu toate că numai Dumnezeu ştie ce este în sufletul lui. Se crispează. Mama voievodului pribeag, care-i vine în întâmpinare, i-a fost roabă. Dar mama? se-ntreabă... Îşi muscă buzele. Dacă-i va spune «frate»? Ştefan Răzvan îşi opreşte armăsarul (un lipițean sur rotat, cu grumazul gros şi scurt, piept lat şi chişița subțire, cu coama până-n pământ) la câțiva paşi. Strigă bărbăteşte:

- Să trăiesti, măria-ta...

Voievodul se destinde. Răspunde:

- Să trăieşti, frate Răzvan.

Chipul ars de nelinişte şi suferință al voievodului Moldovei pribeag se luminează. Se luminează şi chipurile moldovenilor, care izbucnesc în chiote şi urale. Ştefan Răzvan îşi trage calul scară la scară. Mihai îl îmbrățişează. Ştefan Răzvan îl sărută pe obraz. Spune cu glas jos:

- Iartă-mă, doamne, şi ia-mă aşa cum sunt.
- Ca pe un oştean viteaz te iau, Răzvane, şi un slujitor al credinței.
- Nici nu vreau mai mult, măria-ta.
- Unde-i Jigmond Bathor?
- S-a rupt scripetele care l-a ridicat pe cal. Și-a scrintit piciorul. Până i-l trage o doftoroaie de aici, din Rucăr, te-ntâmpină căpitanul Ştefan Bocskay...
- Stai în stânga mea şi urmează-mă. De tărăşenia cu Moghilă, vorbim la mine-n tabără.

Ştefan Răzvan se-nclină atât cât îl lasă cuirasa. Voievodul pune pinteni. La locul indicat au răsărit ca din pământ trei călăreți în cuirase, fără scuturi şi lănci. Cel din mijloc îşi joacă calul pe

loc. Voievodul îşi muşcă mustata, îl opreşte pe Sultan la două zeci de paşi. Este o clipă de tăcere mută, în care caută privirea călăreţului sub vizieră. Banderiile nobililor încetează şuşotitul. Toată lumea era prevenită că voievodul fiind vasalul principelui, trebuia să descalece şi să vină cu calul de frâu. Iată-l pe valah înţepenit în şa, cu buzduganul de aur înfipt în brâul de mătase, cu mâna dreaptă, înmănuşată în mănuşă albă tivită cu perle înfiptă în şold, aşteptând. În spatele lui steagul Ţării Româneşti, gărzile, trofeele, suita scânteietoare, un adevărat cortegiu de basm. Între cei trei călăreţi înzăoaţi are loc un schimb de cuvinte. Apoi, toţi trei pun pinteni şi vin la galop mic, trăgându-şi din teci spadele drepte, cu două tăişuri.

- L-ai învins, măria-ta, îi şopteşte zâmbind, Ştefan Răzvan.

- Fi-mi tălmaci bun, Răzvane...

Îi place figura bărbătească, cu nas coroiat, mustăcioasă a căpitanului Ştefan Bocskay, care arată trecut de vârsta deşertăciunilor. Căpitanul vorbeşte în numele princi-pelui său care îl aşteapta pe ilustrul domn al nostru Mihai cu bucurie, ca pe un oştean viteaz în slujba noastră...

- Spune-i, Răzvane, retează voievodul că-n limba mea acest «al nostru» are două înţelesuri din care mie îmi place cel dintâi adică «domnul nostru». Îşi înfige privirea în ochii verzi ai căpitanului Bocskay.

- Prea onorat, răspunde acesta, salutând cu spada.

- Să mergem la principe. Trebile războiului n-aşteaptă, nobile căpitan. Veste despre isprăvile domniei tale la Oradea şi-n alte părti, la Temişoara, ori la Lipova, au ajuns şi la curtea noastră. Cu asemenea viteji, mi-ar fi lesne să ajung în şapte zile sub ziduri Stambulului.

Ştefan Răzvan tălmăceşte cu glas puternic, pe care-l aud banderiile nobiliare care răspund cu vivat. Se trag spadele uriaşe din teci. Se strigă «eljen», «moarte turcilor», «în goană la Istanbul» şi alte cuvinte bărbăteşti. Căpitanul Bocskay ar vrea să-şi scoată coiful. Renunţă. Este prea bine legat în cureluşe de umerii cuirasei, îşi pune calul în mers înapoi, folosind toată iscusinţa de dresor oficial al curţii.

- Am un cal sălbatic, pe care l-aş încredinţa cu plăcere domniei tale, spune Mihai, al cărui ochi de militar a înregistrat totul, de la ţinuta războinică a secuilor, la dezordinea banderiilor nobiliare. Este lucrul la care căpitanul Bocskay ţine cel mai mult. Să i se recunoască titlul de prim călăreţ al oştirii. Trecând peste ordinul sever al prinţului său, care-l obliga să-l tină pe voievodul transalpin aici, până va putea încăleca din nou, recte până când va putea încălţa o cizmă mai largă, căpitanul Ştefan Bocskay lasă drumul liber, călărind pe dreapta voievodului, la o lungime de cal în urmă.

Mihai se bucură de incidentul întâmplat principelui care-l scuteşte de ceremonialul întâlnirii cu «suzeranul» în faţa banderiilor şi care, evident, a răsturnat toate intenţiile lui Sigismund de a-l pune în stare de inferioritate. La capătul şirului de trabanţi albaştri se arată un călăreţ pe cal alb, purtând la coif un panaş enorm, sângeriu, din pene de struţ, înconjurat de călăreţi în cuirase strălucitoare. Mihai zâmbeşte. Călăreţul îşi pune calul la galop. Asta-i convine de minune. Îl opreşte pe Sultan.

- Cavalerul Gaspar Turloni din Veneţia, anunţă căpitanul Ştefan Bocskay, cu un fel de mârâit stăpânit.

- Credeam că după un căpitan al principatului nu se mai poate arăta decât principele însuşi, răspunde voievodul, înţelegând dintr-o dată tot ce n-a putut înţelege de când a dat ochii cu cei dintâi cuirasieri de gardă, până la tăcerea solemnă a pedestrimilor saxone. Acest «din Venetia» spune totul. Signor Mantovano s-a dovedit şi de data asta un cunoscător real al stării de spirit din oştirea lui Sigismund. Cavalerul Gaspar Turloni, spune în italiană că principele Sigismondo va veni însoţit de nunţii papali Alfonso Carillo, Atillio Amalteo şi Alfonso Visconti, care doresc să aducă binecuvântarea sanctităţii sale papei Clement al VIII-lea, oştirii principelui şi a ilustrului domn Mihail.

- Sunt nerăbdător să-l văd pe viteazul principe, îi spune şi, înainte ca Gaspar Turloni sufocat sub armură să poată răspunde, îl depăşeşte la trap mic, silindu-l să se tragă deoparte şi să intre în rând, după Ştefan Răzvan. Vede steagul Ardealului înfipt în faţa caselor cneazului Dumitru Curpăn, al Rucărului. Rucărencele stau la garduri, gătite de sărbătoare. Plăieşii se aţin pe lângă ele, cu săbiile la şold şi cuşmele pălite pe-o sprânceană. Unul din ei îi strigă din pragul porţii săpată cu cerbi şi cocoşi de munte:

- Ia-i de-aici măria-ta, că facem moarte de om. Şi plăieşita, sprijinită-n arc:

- Să-l fi văzut pe ăla spânzuratu', azi dimineaţă, ce ne ocărî şi ne spurcă, măria-ta... Zice cneazu' că-i ia capu' dacă mai aruncă blidele de pe masă.

- Taci fa, n-auzi, spune moale plăieşul...

... Sigismund Báthory ţopăie într-un picior ajutat de doi paji care-l ţin de subţiori. E încălţat cu o botină din piele roşie, a renunţat să poarte cuirasa completă, cu apărătoarele de genunchi şi pulpare, piciorul cu glesna scrântită e numai în ciorap şi Fabio Genga îi face teoria scripetelui de urcat pe cal, care trebuie să fie verificat înaintea fiecărei zile de călărie. Glesna îl sâcâie, dar mai tare îl sâcâie gândul că cineva şi-a bătut joc de el, tăind la jumătate craca pe care s-a agăţat

cârligul scripetelui. Asta a făcut-o ori gazda asta duşmănoasă, ori unul dintre ai lui. Pretext pentru pedepse severe, menit să-l uşureze de gândul apăsător şi viclean care-l suge de două nopți. Un curier de încredere dintre oamenii lui Josika lasați la Gherla a adus raportul pe zile şi ore întocmit de Sandor Joja, hotnogul cetății, comandant al gărzii principesei şi maestrul ei de vânătoare. Vărul său, cardinalul Andrei Báthory, foarte apropiat de cei care şi-au pierdut nu de mult capetele, a poposit cu o suită de gentilomi la Gherla, invocând un drum la Cluj. Tocmai la Gherla s-a întâmplat să se îmbolnăvească. Participă totuşi la vânătorile Măriei Cristierna, îşi schimbă straiele de trei ori pe zi şi seara cântă cu glasul lui plăcut, acompaniat de muzicanții principesei... Cum îl poate tolera Maria Cristierna pe bubosul de popă laudăros şi afemeiat, când soțul ei se găseşte în fața morții, este un mister pe care-l va dezlega foarte simplu, cu sabia. Ori poate cu exilul. Nu-l ascultă pe Fabio. Fabulează o despărțire de soția nu necredincioasă, ar fi prea mult pentru un principe cavaler, plecat să lupte în cea mai crâncenă cruciadă; o soție prea veselă şi aplecată spre deşertăciune, pe care el însuşi s-o conducă în castelul exilului, apoi să-i încerce tăria, scriindu-i scrisori înfocate, semnate cu numele celui mai cutezător dintre paji. Imaginația înfierbintată amestecă elixirul ineficient preparat de Mezentie (noaptea de la Sebeş l-a secătuit, îi aduseseră o iobagă secuie, cumpărată de castelan, care avea dreptul primei nopti. Josika cumpărase acest drept pentru sine, cedându-i-l cu curtoazia care i-l face atât de apropiat. Iobaga îl desfigurase. S-a luptat cu ea cu o pasiune şi o voluptate necunoscută. Remediul lui Mezentie şi-a făcut efectul abia după ce fata voinică, gata să-i accepte dragostea, spre dimineață, l-a cuprins în brațe şi l-a mototolit până-n zori, fără ca el să reacționeze în vreun fel. Abia după ce-au scos-o de-acolo, ea înjurându-l soldățeşte, a simtit că este bărbat), deci, amestecă acea amintire cu grațiile albe ale Măriei Cristierna, căreia i-a văzut umerii goi, de-o perfectă rotunzime şi sânii feciorelnici, amintire capabilă să-l facă să-şi părăsească oştirea şi să alerge în galop spre Gherla. Ideea îi surâde. În trei zile poate fi la Gherla. Soseşte după miezul nopții. Pătrunde în castel prin tunelul secret. O găseşte pe Maria Cristierna... Totul depinde de felul cum o găseşte. Melancolică la fereastră, cântând la harfă, dormind şi prin somn rostindu-i numele, ori... Ah, scelerata!...

- Fabio, calul, escorta şi curier care să pregătească cai de schimb. Plecăm.
- Sunteți atât de nerăbdător să vedeti sulițele spahiilor, alteță.
- Le vom vedea peste o săptămână. Scrie un ordin prin care comanda supremă se trece lui Albert Király.
- Alteță.
- Ba nu! Lui Ştefan Bocksay...
- Cu cei opt sute de călăreți ai lui? Se face ridicol.
- Atunci lui Sibrik. În definitiv, comandă garda şi este un bun oştean.
- Dar nu un bun strateg, alteță.
- Fabio, Fabio. Îți spun că n-am vreme pentru fleacuri.

Rămâne stupefiat când aude trâmbițele gărzilor, vestind sosirea voievodului Mihai. Țopăie până în pragul cerdacului. Casele cneazului Dumitru Curpăn pe temelii de piatră, durate în lemn de fag sunt arătoase şi cuprinzătoare. Gărzile se grăbesc să se alinie la piciorul cerdacului. Caii cneazului, scoşi în curte să încapă în grajduri caii principelui, aleargă slobozi, nechează, apoi o zbughesc pe tăpşan pe portița deschisă de un flăcăiaş. Sigismund vede alaiul strălucitor, depistează rapid după panaşe unde îi sunt reprezentanții şi rămâne cu ochii pe călărețul în hlamidă imperială, împrejurul căruia s-au grupat toți călăreții aceia magnifici.

- Splendid, spune Fabio Genga... Întocmai ca-n basmele orientale.

Cineva urcă scările, zăngănindu-şi pintenii. Este Simon Genga, *cameriere maggiore,* transpirat şi congestionat. Varsă o ploaie de blesteme colorate pe capul acestor «barbari» care n-au ținut cont de niciuna din indicațiile protocolului la care-a lucrat o săptămână, mergând până şi la culoarea cailor din al treilea escadron al suitei. Sigismund îşi trece mâna peste frunte. Regretă palatul princiar din Alba Iulia. L-ar fi făcut pe acest barbar să-l străbată în lung şi nu l-ar fi primit decât în a opta sală, poate în sala de arme. Aici este nevoit să-l primească în prima odaie. O scădere mai ridicolă a prestigiului suzeranului nici că se putea. Intră în odaia plină de blidare, piei de urs, cergi, mițe şi lavițe sculptate, gata să se sufoce de ruşine.

9

De trei zile nu se fac decât parăzi, treceri în revistă, numărătoarea cailor, coväliile fumegă zi şi noapte, se leagă roțile dezghiogate de drumul peste munte, se potcovesc telegarii şi povodnicii, se vopsesc afetele tunurilor, în verde ale lui Ştefan Răzvan, roşii ale *serenissimului*, galbene ale Țării Româneşti. *Serenissimul* doreşte să se stea în tabără şi-n corturi. Nu dintr-o altă pricină decât că, aplicând legile cavalereşti, fiecare vasal, adică el şi Răzvan, au obligația ca după deşteptare, în mod solemn, cu gărzi şi trâmbițaşi să ridice în stânga steagului țării, steagul lui Sigismund, pe care-l aduce în fiecare dimineață un scutier, în armură flancat de cuirasieri. I se pare că se pierde într-o mie de fleacuri inutile şi ridicole. *Serenissimul* vrea mereu altceva, de la ceas la ceas. În tabăra lui trâmbițele sună de-au speriat toți cocoşii dintre Rucăr şi Dragoslavele. Dimineața asistă la

ridicarea celor trei steaguri, al lui în mijloc, al Moldovei în stânga, locul de cinste, al Ţării Româneşti în dreapta, iar în faţă stă pregătită o hampă, pentru steagul împăratului, un curier aducând vestea că reiterii, un regiment compus din cinci escadroane, au ajuns la Avrig, iar cavalerii lui Piccolomini la Alba Iulia. Alaltăieri signorul Carlo Mont'Alto din garda cavalerului Gaspar Turloni a sărit cu spada la contele Ianos Gyülaffy de Simberhazy, dându-i două lovituri straşnice, pentru motivul că i-a strănutat în obraz, fără să-şi ceară scuzele de rigoare. Oştirea Ţării Româneşti stă în tabere între Nămăeşti şi Stoeneşti, cu oastea boierească şi curtenii de la Stoeneşti spre Dragoslavele, cu lefegiii cazaci, haiducii sârbi, martologii bulgari şi escadronul grecesc al poetului Palamede în pădurile dinspre Nămăeşti, având la aripa lor dreaptă, spre Câmpulung, căpitănia roşiilor de Pădureţ, iar la aripa stângă, căpitănia roşiilor de Gherghiţa, căpitănia roşiilor de Ruşii de Vede fiind masată pe valea de la Bălceşti, ca nu cumva să-i dea prin gând lui Sinan să încerce să se strecoare undeva în spatele oştii şi s-o despartă de cea a lui Sigismund. Au fost purtate porunci cumplite, fiecare unitate să stea în jurul steagului, să se dureze colibe, ori bordeie, saivane pentru cai şi turmele de oi, carele cu fân să fie păzite, comişeii să împartă ovăzul pe câte trei zile, iar slugeria să pună la fum carnea pentru călărimile domneşti; cazacilor, bulgarilor şi sârbilor dându-li-se oile şi boii vii, să-şi pregătească merinde după ştiinţa şi pofta lor. Sub pedeapsa cu ridicarea în furcă s-a oprit orice intrare a oştenilor în satele plăieşeşti, mai ales după ce la strigarea catastifelor într-un steag de pedestrime de gardă princiară s-au aflat lipsă douăzeci şi doi de pedeştri, plecaţi după «aprovizionări», cum spusese hotnogul lor. Oameni de credinţă aduc veşti din toate taberele. Ştiricarul politicesc al vistiernicului Theodosie Rudeanu e doldora, în fiecare seară. Ministro di camera, Fabio Genga, a fost primit cu alai şi focuri de artificii de socrul său, marele vornic Ivan Norocea, care-a întins trei corturi mari cu perdele între ele, dându-i ginerelui până atunci necunoscut, un ospăţ vrednic de bogăţia lui. Căprioare, buturi de mistreţ, iepuri împănaţi, claponi umpluţi cu nuci şi migdale, struguri aduşi de călăreţi, pe sub munte, de la viile din Valea Călugărească şi mai ales vin, din cel negru vârtos, care te pune sub masă la a treia cupă. Ginerele a deplâns moartea feciorului marelui vornic, Vlad Norocea, străpuns de turci într-o luptă pe lângă Cetatea de Floci, care a zăcut la Rusetul pe Călmăţui şi-a fost îngropat acolo. O trâmbă de akingii au dezgropat mortul, l-au târât la Dunăre şi l-au aruncat în apă, după ce-l lăsaseră câinilor. Marele vornic a jurat răzbunare pe sabia pe care-a sărutat-o. Signor ministro di camera i-a vorbit de papa, de puterea principelui, de catolicism, de viitorul pe care-l are asigurat în principatul transalpin, fiind socrul favoritului suzeranului său. A dorit să cunoască pe acei *boyari,* care sunt de cea mai veche spiţă nobila şi favorabili principelui Sigismund, pe care la a doua cupă l-a asemuit cu Ahile, la a treia cu Alexandru Machidon, iar la a patra s-a asemuit el însuşi cu toţi eroii antichităţii, pe care a-nceput să-i încurce, stabilindu-se, în fine, între zei şi anume la Apolo. Marele vornic i-a spus totul şi el l-a sfătuit să-i mai dea câteva ospeţe acestui ginere limbut, care a întrebat, când era încă treaz, unde este steagul sfânt al profetului, pe care se spune că voievodul l-a zmuls cu mâna lui din braţele stegarului. Principele s-a mirat că nu l-a văzut pe iubitul său Radu Buzescu. Este oare rănit în lupte? - Nu! A fost trimes să cumpere arme din Cehia... Ieri, *serenissimul* a trecut în revistă oştirea lui Albert Király. A purtat o cuirasă simplă, neagră. A mulţumit oştenilor pentru bravura lor, răsplă-tindu-i cu cinstea de a-i trece în compunerea rezervei lui personale. Oştenii ar fi vrut mai bucuroşi să-i sloboadă pe la casele părăsite de aproape doi ani. A fost însoţit de o banderie până-n tabăra de la Stoeneşti, banul Mihalcea Karatzas, cu o scrisoare a principelui care-i scria că întrucât tratatele nu prevăd legături diplomatice decât prin suzeran, îşi va lua el asupra vistieriei princiare toate cheltuielile unei ambasade la Praga, la luminatul împărat, după victorie însă, acum lucrurile putând cel mult stârni nemulţumirea curţii, pentru graba de a anunţa o victorie existentă numai în dorinţa lor comună, dar nu în fapt.

Dacă n-ar fi fost de faţă vărul său Theodosie Rudeanu, poate l-ar fi pălmuit pe Simon Genga, aducătorul scrisorii şi însoţitorul banului Mihalcea, care nu s-a putut stăpâni şi l-a împroşcat pe «puţoiul ulduros şi unsuros» cu cuvinte puţin potrivite unui diplomat, chiar dacă «puţoiul» îl poprise în Bastionul Ţesătorilor, hrănindu-l două zile cu pâine şi apă... Marele logofăt Chisar nu dă două parale pe o politică ardelenească. Acum patru nopţi, în casele lui Vasile Iederă din Câmpulung a fost sfat de taină. Au luat parte marele logofăt, fiul acestuia, bocciu după o încăierare cu nişte lefegii, care i-au strivit nasul, vistiernicul a tuşit ridicând ochii în bagdadia cortului, fostul vornic Oprea Leurdeanul şi trei străini, dintre care unul s-ar fi putut să fie Mihnea Turcitul. Se zice că marele logofăt Chisar s-a jurat să lupte cinstit până când cel din urmă akingiu va ieşi din ţară, apoi, de Crăciun, când curtea va fi la biserică, oştile la vetrele lor, să cadă asupra lui vodă şi să-l judece cu sabia pentru strâmbătăţile lui.

- Ia-i capul, doamne, până când n-are să ridice mâna a doua oară asupra măriei-tale, l-a povăţuit vel vistiernicul.

- Nu e încă vremea lui, vere Theodosie. Dacă el mă-ngăduie până scot turcii din ţară, îngăduinţa mea trebuie s-ajungă la el până-n noaptea Naşterii Mântuitorului. Veghează-l, dar lasă-l slobod, în apele lui. Mai ales alege-ţi martorii, care să te ajute să-l dovedeşti. Şi prinde toate firele pe care le

urzeşte, ca şi pe cei care țin capetele acestor fire... Călăreşte de la Stoeneşti spre Dragoslavele, unde s-a ridicat tabăra cartierului general şi unde-a fost convocat la consiliul de război al întregii armate. Reiterii au ajuns la Braşov, Piccolomini la Făgăraş. Sigismund nu vrea să se mişte până când nu ajung aceştia în tabără. Nu pentru că cei o sută de toscani ar avea iarba fiarelor, ferească sfântul. Dar pentru că au legături în cetățile italice, la Roma şi la toate curțile Evropei. Mucosul vrea ca fiecare lovitură de tun trasă aici, să răzbubuie în toată Evropa, făcând să se scuture asupra lui pomul de aur al gloriei. Scoate un fel de nechezat care-o sperie pe Fatima, iapa arabă cu trap unduios, odihnitor.

Se înegurează. Şleahul abia se vede. Peste crestele munților trec nori grei, plumburii, adeverind prorocirea plăieşului Grigore Stînjenu... Simte aproape material, cum *serenissimul*, cu toate pornirile lui nestăpânite şi nejudecate, încearcă să țească o plasă în care să-l prindă pe el. Cu credința nu merge. Nimeni n-o să schimbe credința pravoslavnică, pe cea a Romei, fie şi numai din teama afuriseniei. Oricâte făgăduieli ar face marii boierimi prin Fabio Genga, aceasta nu va uita că Dunărea este tot atât de aproape de Târgovişte, cât este de aproape Alba Iulia. Se întunecă în el. Îl sugrumă neputința, îi este lehamite de acest joc obositor, care-l sleieşte. Îi ferice şte din străfunduri pe acei principi care domnesc peste popoare mari şi puternice, cărora li se cere ajutorul, nu cărora li se dă ajutor. Pentru că numai el ştie cât costă acest ajutori şi cu ce preț îl plăteşte țara şi domnul. Şi ce se-ascunde în spatele bunăvoințelor. Şi ce gheare de fier acoperă mănuşile diplomaților. Trece peste Leaota un răbufnet rece de vânt. Aude cum cad ghindele. Un ropot des, ca de grindină. Aude foşnetele frunzişului sfârlogit şi crengile fagilor ciocnindu-se cu sunet de oase. Tropotele gărzii se sting în câlții scămoşi, cenuşii ai norilor. Se pare că Josika, cancelarul, îi zâmbeşte mieros, vorbeşte numai româneste cu vel vistiernicul şi ceilalți boieri, râde în hohote de glumele deocheate ale lui Stroe Buzescu. Acum două zile i-a adus în dar trei poloboace cu vin de Târnave, aspru, zece blăni de jder de piatră pentru Stanca şi catifea frâncească pentru domnița Florica. I-a mulțumit dăruindu-le-o blană de urs şi-un iatagan încrustat. Darurile sunt cu sau fără ştirea domnului său?
- Doamne, Doamne, cum otrăveşte puterea legăturile dintre oameni... Strânge frâul. Călăreții care deschid drumul, strigă:
- Care eşti acolo?
- Ştefan Răzvan, domnul Moldovei, se răspunde.

Bietul Ştefan Răzvan. A gonit pe urma gloriei şi-a puterii, poate fără alt gând şi, acum, iată-l ieşit din tabără, aşteptându-l în drum pe fratele său mai norocos, domnul din Țara Românească, ca să-i ceară ajutor, pentru că, ce altceva poate face un domn alungat din scaun şi ieşit la drum, în pragul umed al nopții?
- Păs să cunoaştem steagul.

Tropote. Un nechezat scurt. Umbre. Şi glasul ostăşesc, tăios, al acestui oştean fără noroc.
- M-ai cunoscut, hotnogule Oblete?
- Te cunoscui... (omul şovăie, tuşeşte, Ştefan Răzvan i-a fost camarad de arme, se frământă în şea, apoi detună mânios). Faceți loc, n-auzirăți?... Ce-mi înlemnirăți ca nişte momâi?...

Apoi, cu mâinile la gură, hăulit.
- Maria-sa Ştefan Răzvan... Vesteşte hotnogul Oblete...

Îl ia cu frig între umeri. Se-nfăşoară în dulama de camelot, pufoasă. Îl doare soarta lui Răzvan şi i se usucă cerul gurii. Din neguri se-nfiripă silueta unui singur călăreț. Pune pulpă. Îi iese înainte.,
- M-am gândit c-ar fi bine, să te-ntâmpin, măria-ta, ca unul care cunosc vicleşugurile consiliilor ăstora de război.
- Numai pentru asta, Răzvane?

Se pleacă uşor spre bărbatul vârât sub un coif simplu, italienesc şi pe sub pelerină, platoşe.
- Şi pentru altele, doamne. Vin la mila şi înțelegera măriei tale... Şi dacă vrei, la judecata inimii tale, de oştean şi de domn al meu.

Pentru că vorbeşte aşa, hotărât şi din inimă, aproape că-l iartă.
- Mi-ai răpus prietinul şi mi-ai frânt aripa stângă a țării, pe care-o apăra el cu straşnicie, Răzvane, îi spune cu amărăciune... I-ai adus pe leşi în Moldova şi nu i-ai putut opri la Nistru. I-ai adus dincoace de Nistru, spre hotarele Țării Româneşti pe tătarii lui Ghazi Ghirai şi n-ai să-i poți opri în Bugeac. Ai dat Moldova pe mâna străinilor, fără s-o poți apăra şi iată că pe Aron Vodă, stăpânul tău l-a otrăvit în temniță... Merită anul tău de domnie toate jertfele astea, Răzvane?
- Ceartă-mă măria-ta, da' nu mă osândi până nu m-asculți... Pentru asta ți-am ieşit în cale. Să-mi mărturisesc gândurile şi să ți le-nchin odată cu sabia. Altceva nu mai am.

Norii se tăvălugesc mai jos de creste. E negură. Codrii fosneşc a nelinişte.
- Vine toamna, şopteşte şi se simte trist, sfâşiat şi singur.

10

Cunoşti un om într-un prag de viață şi rămâi cu chipul lui de atunci, fără să gândeşti că anii îl muncesc ca şi pe tine, că de-atunci până astăzi o fi adunat şi el înțelepciune, că nimeni şi

nimic pe lumea asta nu rămâne împietrit, mai ales astăzi când au ajuns aici neliniştile prefacerilor din apusul Evropei. Tot mai mult se ridică din pulberi acei bărbați cu inima vitează, care pun totul pe sabie. Sinan paşa, Ion Vodă, Nicoară Potcoavă, Ştefan Răzvan şi, de ce n-ar recunoaşte-o, el însuşi. Călăresc scară la scară şi-ntr-un fel povestea lui Răzvan este propria lui poveste, poate mai îngustă, poate mai tulbure, dar aceeaşi până la urmă. A slujit în oştire pe leafă, după obiceiul timpului. La Bucureşti, la Alba Iulia, în Polonia, un an la Florenta. A învățat meştesugul armelor ajungând hatmanul lui Aron Vodă de la Moldova, mai marele oştirii, «pe care-o ridicase din pulberi Ion Vodă, măria-ta şi de care m-am legat cu toată inima mea». Vorbeşte crud, de cruzimile lui Aron. I-a înecat în sânge pe cei mai viteji călăreți ai țării, pe orheieni, a aruncat dăbilarii turci asupra satelor flămânde, din curtenii lui Ştefan cel Sfânt, fala Moldovei, şi-a făcut grăjdari de-i râneau sub cai, iar vitele, turmele şi tamazlâcurile Moldovei fără preț şi fără bani le prăda, pentru hasnaua lui şi-a tuturor nesătuilor din Stanbul. Gemea țara şi eu o auzeam, pentru că-mi rămăsese urechea de rob a mamii, nu-mi crescuse decât o ureche de hatman. Zgârcit de-i tremurau mâinile când socotea el însuşi plata oştirii, nu şi-a ținut cuvântul nici față de cazaci, nici față de lefegiii unguri pe care i-a tocmit să-l păzească de propriul său popor. Asta era, măria-ta. Stătea în scaun pe barba ienicerilor şi-n folosul lor. Pe măria-ta te-ar fi vândut, cum l-a vândut pe fratele măriei-tale lui Sinan. Făcea negoț cu William Alduich, omul lui Barton, de secătuia plutaşii şi codrii, vânzând lemn inglezilor. Tot divanul era divan de pradă, nu de gospodari.

- Ai fost şi tu în divanul acela.

- Nu ca să fac averi, am fost... Pentru că eram hatman, şi-atât. Toți boierii țării din spiță veche, de la Ştefan, umblau în pribegie.

- Ți-era milă de ei!

- De unii. Cum este învățatul Nestor Ureche.

- S-a întors cu Moghilă, nu-i duce grija.

- Ştiu. Ți le spun toate să nu-ți mai pară rău după câinele de Aron. Am uneltit cu căpitanul ungur al gărzii Mihail Tolnay şi cu principele Sigismund. Poate şi pentru mine. Dar mai mult la gândul Sfintei Ligi şi al războiului cu turcii. Ce-nseamnă astăzi să fii rob turcului? Ce-nseamnă să porți o sabie la şold? Ce-nseamnă să ai gânduri mărețe, vrednice de cei vechi?

- Şi Moldova, Răzvane?... Moldova cum te primi? Că pe Moghilă îl primi cu snopi de grâu şi colaci, cu pâine şi sare, cu dangăt de clopote şi arhierei...

Tăcere. Țăcănitul potcoavelor pe drumul de munte, pietros.

- A venit cu mare pompă şi alai de la Alba Iulia, Gáspár Kornis să aleagă sfatul celor doisprezece boieri, să pună pe cei patru perceptori ai veniturilor țării şi domnului, în frunte cu vornicul «seninătății sale», aşa m-a primit Moldova, măria-ta. Asta-i adevărul care mă doare. Am fost pus domn de sabie străină, n-am fost ales domn de țară şi-acum iată-mă aici cu şapte sute de călăreți, câți mi-a dăruit această domnie silnică. Am avut un vis pe care nu l-am ştiut tălmăci Moldovei. Am rămas stăpân pe curțile Ieşilor, pe cetatea Sucevei, dar nu şi pe inimile şi gândurile poporenilor.

Ascultă înfiorat mărturisirile sfâşietoare ale acestui oştean condotier, ajuns domn prin hazard, intrigă şi rațiuni politice străine țării. Sigismund l-a crezut soluția cea mai bună pentru a asigura fidelitatea Moldovei. Ce jalnică şi săracă idee politică. Turcii sunt de zeci de ori mai dibaci ținând mereu cont în alegerile lor de «voința țării». Numai aşa se explică un Ion Vodă. Şi poate un Mihai Vodă. Ştefan Răzvan a crezut că, având oştirea în leafă, are vremea. Nefiind la el acasă, nu poate fi niciunde, aşa cum poate o dorise. Sunt legi nescrise pe care el le-a intuit din vremea pribegiei, ori a boieriilor lui. Una ține de legătura firească, nesamavolnică, dintre țară şi voievod, în firea lucrurilor şi în firescul rânduielilor acestui neam. Prin tatăl său Pătraşcu cel Bun, justificarea lui în scaun ține de acest firesc. Iar faptul că tatălui i s-a zis «cel Bun», câştigă pentru fiu bunăvoințe care altfel n-ar fi fost decât cel mult indiferente. Era cu totul altceva dacă tatăl ar fi fost poreclit «cel Rău». Altă lege ține de relația dintre voievod şi vremea sa. El a ajuns, prin răscoala şi războaiele necurmate la această lege, care-l pune în relație cu Evropa. De nu s-ar pierde, aşa cum s-a pierdut Răzvan. De-ar găsi temeiul care să-l poată face Mihai al Țării Româneşti, în această luptă câinească dintre principi, ambiții, interese şi nevoia de a supraviețui. Unde şi încotro se poate îndrepta, el cel căruia i-a fost jefuită țara de tot ce putea alcătui temeiul unei forțe? Doi ani de lupte necurmate, de expediții de pradă ale tătarilor şi turcilor, de istovire a oştilor de țară, sleite de lupte şi birurile pe care le aruncă asupra lor conştient că se sinucide, conştient că el însuşi lucrează la propria lui pieire, lipsindu-se de scutul şi de brațul său înarmat, de adăpostul pe care numai țara i-l poate da, pentru că ea l-a înțeles şi urmat, ea s-a jertfit la Călugăreni şi tot ea se va jertfi până-n veac, atunci când îi va fi amenințată ființa. Astăzi mai are încă sub steaguri nouă mii de călăreți. Dar mâine? După ce vor rămâne țarinile pustii? Câti călăreți îi va putea da țara, mâine?... Câte tunuri? Câte steaguri de puscaşi? De archebuzieri şi muşchetari? Cât va mai putea lupta arcul, împotriva archebuzei? Şi ghioaga împotriva tunului?! Ori măcar a pistolului?! Aici stă drama lui sfâşietoare. Imbrăcând hlamida, s-a legat să gândească pentru toți, s-a legat să gândească pentru ziua de mâine, pentru viitorime şi viitorimi. Asta-l ucide şi îmbătrâneşte, de aceea se simte din ce în ce mai

singur, mai pustiu într-o lume de gânduri şi ipoteze, de previziuni şi nelinişti, în care se-mpleteşte dorința Poloniei de a ieşi la Marea Neagră, cu lăcomia de glorie a lui Sigismund, interesele Sfântului Imperiu Roman, cu ale Sfântului Scaun, setea de libertate a lumii balcanice, cu visul de renaştere al Bizanțului, puterea zdrobitoare a turcilor, cu coruptia sarayului şi undeva, între toate astea, în vălmăsagul acestora, la Dunăre, Țara Românească şi el, Mihai Vodă.

Tresare auzind jalnic, țipătul stolurilor de cocori. De undeva de la goluri cade peste ei un geamăt de vânt răsucit între urlători, rece, mirosind a gheață şi-a răşină. Ştefan Răzvan îl roagă să-i dea ajutor trei mii de călăreți, să-l alunge pe Moghilă care şi-a pus un frate, pe Gheorghe, în scaunul mitropoliei Moldovei şi l-ar vrea pe celălalt frate, Simion, în scaunul Țării Româneşti, ca să răzbune într-un fel moartea logofătului Moghilă, tatăl lui, descăpățânat de Ion Vodă cel Cumplit. Voievodul prinde în nări mirosul vântului, de cetină şi zăpadă. Îşi spune că undeva în Bucegi, pe Omul, ori în Piatra Craiului, a nins. Şi că Ştefan Răzvan nu gândeşte, poate din orbirea duşmăniei şi a spaimei, decât în termenii care-l leagă pe el, Ştefan Vodă, de uzurpatorul scaunului pe care el însuşi l-a uzurpat. Că nu vede în ochii bulbucați ai lui Ieremia Moghilă, pe care el l-a cunoscut când era în surghiun în Polonia, nu vede decât ochii fioroşi ai celui care i-a luat tronul. Acolo însă stă ascunsă politica lui Zamoyski, a cancelarului de fier, care vrea mărirea patriei sale, care se vrea la Dunăre, ducând o politică de pace cu turcii, împotriva Sfântului Imperiu... Dintr-o dată Ştefan Răzvan i se pare mai mic, adunat acolo pe cal, îi este milă de el şi-atât. Gărzi, felinare, clinchet de arme, tabără de care nobiliare, de carâte cu perdele de piele, strigătele străjilor, răspunsul patrulelor, îi însoțeşte un ofițer de gardă într-o pelerină care-i atârnă până la pinten şi el macină-n măsele această supuşenie de vasal. În propria lui țară, este silit să vină la cortul *serenissimului*, suzeranul căruia a fost vândut de interesele marii boierimi. Aproape că nu mai poate gândi altfel, aproape că nu mai vede oamenii, ci numai ceea ce-i pune în mişcare în acest târg neîntrerupt care este viața. Cortul *serenissimului* veghiat de şase halebardieri cu fânare. Intră urmat de Ştefan Răzvan care-i şopteşte:

- Vorbeşte la urmă, măria-ta, şi nu da îndărăt niciun pas. Alteța sa principele Sigismund se încăpățânează până când întâlneşte altul mai puternic. Atunci încearcă să fie viclean.

- Eu nu sunt cancelariul Kövácsöczy, Răzvane...

Principele aşezat într-un jilț de Florența, înconjurat de căpitani în cuirase, cu coifurile sub braț. Alături cavalerul venețian Gaspar Turloni, semeț ca şi când ar fi comandat cel puțin zece mii de compatrioti, nu opt. Poate vrea să compenseze numărul, prin trufie. Se opreşte la trei paşi de intrarea cortului. Auzise trâmbițele anunțându-l, dar nu auzise tobele şi cornii. Serenissimul face economie la onorurile militare. Va face şi el. Îşi înfige dreapta în garda săbiei (poartă sabia pe dreapta să-i vină bine la stânga, fiind stângaci). În cort se face linişte.

- Strălucitul domn Mihai, al țării noastre transalpine, anunță cu glas metalic căpitanul de gardă Gáspár Sibrik.

Apoi îl anunță cu acelaşi titlu pe Ştefan Răzvan. Urmează o tăcere de moarte. Voievodul caută privirea princi-pelui gătit cu o cuirasă de argint aurit pe care este lucrat în relief un Alexandru Machedon călare pe Bucefalul cel cu corn în frunte. A văzut dintr-o singură privire scaunele fără spătar, acoperite cu blăni de vulpe, aşezate în stânga şi dreapta jilțului princiar, probabil rezervate lor, celor doi voievozi transalpini, după cum vede şi harta întinsă pe o masă de campanie, pe latura stângă a cortului. Acolo, retras, înnegurat, căpitanul Albert Király, care se-nclină atât cât îl lasă cuirasa lui veche, din oțel şlefuit, turtită de lovituri. Intuieşte dizgrația în care se află bătrânul oştean. Îi zâmbeşte. Tăcerea se prelungeşte. Sigismund caută privirea lui *ministro di camera.* Fabio Genga ridică din umeri. Este singurul care nu poartă cuirasă. Sigismund se smulge din scaun (proto-colul fixat ieri prevedea să-şi primească vasalii şezând). Face un pas în întâmpinare. Voievodul îşi spune că pentru astă seară, este destul un pas. Mâine îl va obliga să facă doi paşi. Al treilea va porni de la unul din aliniatele tratatului, pe care-l ştie în latineste, pe de rost: *«Omnes etiam ecclesiae valachicales în ditionibus Suae Serenitatis existentes erunt sub jurisdictione vel dispositione archepiscopi tergovistiensis, justa ecclesiastici juris et ordinis illius regni dispositionem, proventusque suos sotitos et ordinarios percipere poterunt».* Se grăbeşte să-i iasă înainte. Îşi fac reverențe scurte. El uită s-o facă pe-a doua, cea care-i desemnează rolul de participant la consiliu. Fabio Genga dă ochii peste cap. Blestematul de *Il Valacho* i-a stricat frumusețea de consiliu, vrednic de Francisc I regele cavaler al Franței. Ultimul rege cavaler. Sigismund deschide consiliul în latină, apoi vorbeşte în italiană. Tot discursul îi este adresat lui. Înțelege aproape lot ce spune serenissimul guturăiat despre efortul nemaiîntâlnit al principatului pentru a pune pe picior de război o oştire nemaivăzută, pătrunsă de zel creştin şi apostolic, gata să moară pentru creştinătate şi în acelasi timp de a da cavalerescul *auxilium* magnificului domn Michael, fidelul nostru transalpin. *Serenissimul* vorbeşte cu grație, dă exemplele strălucite ale celor vechi, spune că a zburat în ajutorul principelui zdrobit vitejeşte de oştirea nenumărată a lui Sinan, cel mai crud duşman al creştinătății şi Mihai ciuleşte urechea. Discursul lui Sigismund începe s-o ia alături. Răstoarnă viclean starea de lucruri. Trage cu buretele peste toate victoriile lui vreme de

doi ani. Prezintă lucrurile ca şi când el, Mihai vodă, i-ar fi căzut la picioare hăituit de turci, înconjurat doar de trei, patru oameni de arme, hăinit de ţară şi de a-i lui. Se-n cruntă atât de vizibil, încât Sigismund trece la necesitatea colaborării tuturor oştirilor întrunite sub o singură comandă. *Serenissimul* a făcut o bună şcoală iezuită. Fiecare vorbă ascunde un gând, fiecare gând este legat de ceva, să-i treacă lui grija aprovizionărilor întregii armate, să-l lipsească de comanda efectivă, ţinându-l în consiliu ca pe unul din sfetnicii cei mai pretioşi, fiecare laudă ascunde o nadă şi fiecare nadă o intenţie politică. Ştefan Răzvan ascultă discursul sprijinit în sabie, cu o figură reculeasă, parc-ar asculta evangheliile. Constată că este obiectul curiozităţii câtorva căpitani ardeleni care ar vrea să-i spună ceva şi nu pot să-i spună aici şi acum. Pajii trec solemn cu amfore în care ard mirodenii. Cavalerul Gaspar Turloni face o lecţie abstractă de asediu, folosind termeni din tratatele de balistică şi pulberi ale lui Tartaglia.

- Cred că ne-am adunat aici să luăm hotărâri precise faţă de oştirea lui Sinan paşa şi de condiţiile în care luptăm în ţara Transalpină, taie obraznic căpitanul Gáspár Kornis discursul pompos al venetianului.

- Sunt obişnuit să-mi exprim ideile până la capăt, alteţă, spune Turloni, înclinându-se rece.

Surprinde privirea lui Ştefan Răzvan şi zâmbetul ucis sub mustată. Fără coif, condotierul voievod are o figură şi mai aspră, mai necruţătoare. Pomeţii proeminenţi şi ochii verzi, uşor oblici, îi dau un aer misterios care ar putea fi luat drept oriental, dacă nu i-ar cunoaşte mama, pe ţiganca frumoasă care i-a fost roabă. Iată deci cum arată un consiliu militar princiar. Câte capete încoifate atâtea păreri care se bat cap în cap. Îşi muşcă mustaţa. Începe să-şi piardă răbdarea. Turloni acesta schimbă vorbe tăioase, cu două înţelesuri, cu Gáspár Kornis în ajutorul căruia au sărit Moise Székely şi Ştefan Csáki. Îşi aduce aminte de divanele în care marii boieri se băteau cu toiegele, oftează şi tace, pentru că Sigismund tace, rozându-şi unghiile. Când Turloni spune că numai ignoranţa este capabilă de atâta înverşunare, căpitanii ardeleni îşi zăngăne săbiile şi pintenii... Cancelarul Josika lipseşte şi l-ar fi vrut aici. Intră în joc Albert Király. Îşi ciocneşte platoşa cu viziera coifului. Se face linişte. Sigismund încetează să-şi roadă unghiile.

- Se spune că ieri noapte căpitanul Ştefan Bocskay şi-a făcut testamentul.

Cunoaşte glasul hârâit, dogit, obişnuit să dea porunci, nemlădiat de obiceiurile şi vicleniile curţii, glasul care i-a împuiat urechile încă din primăvară.

- Aşa este, răspunde Ştefan Bocskay. Pe Sfânta Fecioară, mi l-am făcut azi noapte, la Rucăr.

- Ce legătură are testamentul iubitului nostru căpitan, cu consiliul militar, întreabă Sigismund.

- Are, alteţă... Atunci când un căpitan vestit (reverenţe de ambele părţi) îşi face testamentul, înseamnă că a-nţeles situaţia militară. Aici, cu asentimentul măriei sale domnului Mihai (altă reverenţă spre el), situaţia militară este gravă, dar nu imposibilă. Dimpotrivă. Propun consiliului militar să asculte părerile măriei sale voievodului Mihai (accentuează titlul voievodal cu intenţia vădită de a-l scoate de sub tutela suzeranului şi la asta nu s-ar fi aşteptat niciodată din partea acestui oştean hârşit, care era făcut numai din devotament orb pentru principele lui), care cunoaşte mai bine decât oricare altul tactica păgânilor şi mai ales pe aceea folosită de Sinan paşa.

Principele este alb, i s-au învineţit buzele şi-i tremură mâinile. Ştefan Răzvan îşi pleacă genele negre, smerit, nu înainte de a i-l arăta pe Sigismund. Vorbeşte româneşte, cu o plăcere vizibilă, făcându-l pe Sigismund să-ntrebe mereu « - Ce spune magnificul nostru domn Mihai?... », la care Ştefan Răzvan se grăbeşte să tălmăcească ajutat de cancelarul Josika, apărut ca din pământ în spatele jilţului princiar. Vede clar în faţa ochilor întregul dispozitiv al lui Sinan. Vorbeşte despre faptele de arme ale oştenilor lui Albert Király, despre atacul lor de la Călugăreni, despre tragerea precisă a celor două tunuri, lucru care zmulge strigătele de aprobare ale căpitanilor ardeleni. Sunt vădit flataţi, după cum este flatat cavalerul Gaspar Turloni când vorbeşte de inginerul şi artileristul curţii, signor Vicenzo Bombardier Mantovano... Apoi, scurt, să nu le lase vreme, expune planul de luptă. Să aştepte sosirea reiterilor şi a lui Piccolomini, dar până atunci să împartă oştirea pe trei grupuri. El care cunoaşte ţara şi pe turci să constituie avangarda, la Stoeneşti, *serenissimul* principe, viteazul soldat al lui Christ, care în zelul său creştinesc şi frăţesc şi-a lăsat deoparte treburile lui, ca acel fericit eveniment care este nunta cu graţioasa principesă Maria Cristierna (asta o spune în italiană, apoi în greaca veche şi cineva din grupul nobililor, un bărbat oacheş, voinic, cu nas vulturesc şi buze rosii, parcă vopsite, tuşeşte cu înţeles) alergând aici spre slava creştinătăţii. Urmăreşte atent reacţia lui Sigismund. I se roşesc vârfurile urechilor. Îşi sprijină palmele pe garda spadei. Doamne, cu ce poţi cumpăra sufletul unui principe. Dacă n-ar fi linguşirea, cât de limpede ar putea vedea adevărul prinţii şi stăpânii acestei lumi. Iată un viciu de care el nu se bucură. Deci, principele serenissim, cu artileria şi trupele ardelene să constituie temeiul oştirii. Iar voievodul Ştefan Răzvan, care cunoaşte limba ţării, ca şi oştenii lui, să-ncheie dispozitivul de marş. Astfel să ajungă la Târgovişte, pe care s-o ia cu asalt, apoi la Bucureşti, de unde să-l gonească pe Sinan, apoi să-l zvârle peste Dunăre şi să-l urmărească până la porţile Istanbulului. Totul este posibil, dacă se vor mişca repede, nedându-i răgaz să gândească şi să-şi mişte oştile unde va vrea. De mâine vor începe ploile. Să se-nhame boi şi bivoli la tunurile grele, de

asediu. La cele uşoare, la culevrine şi bombarde, să se înhame câte două perechi de cai în plus, iar ştreangurile să fie înlocuite cu lanţuri. Harabalele cu praful de puşcă să fie acoperite cu pologuri din piele, iar sacii să stea vârâţi în paie uscate, să nu se umezească. La munte este ştiut că nu se fac grâne. Ţara Românească a fost pustiită de turci. A văzut o mulţime de neguţători, de toate neamurile, ascunşi cu chervanele de merinde prin văi dosnice. Se ţin după oştirea *serenissimului*, încă de la Alba Iulia. Nu vor vinde decât atunci când vor simţi foametea umblând prin oştire. Atunci vor cere preţuri întreite cel puţin, dar se va ajunge şi la preţuri înzecite. E bine să se organizeze un du-te vino între Braşov şi Târgovişte, al chervanelor aprovizionării, începînd chiar din noaptea asta. Să se golească chervanele pentru cei care vor fi răniţi. Să se pregătească cele pentru dobânda de război, care va fi de-o bogăţie nesperată.

Aici căpitanii ardeleni care aprobaseră dând din cap scot strigăte vesele, spunând că măria-sa se gândeşte şi la răsplata oştenilor, nu numai la glorie. Aşteaptă să se potolească zarva.

- Supun *serenissimei* voastre indulgenţe, iubite principe, ca şi generozităţii voastre, o lege de război, care la noi este sfântă.

Readus în circuit de această interpelare directă, Sigismund care nu putuse obiecta nimic planului foarte lucid al valahului, păstrându-şi cu grijă ultimul cuvânt, spune că legile ţărilor transalpine sunt sacre, atunci când ele vizează prosperitatea popoarelor. Voievodul zâmbeşte acru. Este cântecul mereu cântat de curtea de la Alba Iulia.

- Este vorba de robii pe care-i vom slobozi din ghearele turcilor şi care, după legea pământului sunt liberi să se întoarcă la vetrele lor, fiind slobozi şi faţă de boierii ai căror rumâni au fost.

- Este o lege bună în Ţara Românească, spune româneşte cancelarul Ştefan Josika, care la noi însă ar întâmpina împotrivirea statelor generale.

- Dar care la noi a trecut din tată-n fiu, cancelare, cum trece cântecul.

- Voia măriei-tale.

Sigismund gândeşte. Căpitanii nu îi respectă momentul de reculegere. Pajii schimbă felinarele albe, cu altele colorate. Se aduc mese de campanie şi scaune pliante, florentine. Sigismund se ridică. Fără să hotărască nimic, îl întreabă de sănătatea doamnei Stanca şi a bravului prinţ Pătraşcu, care la Alba Iulia a avut o purtare demnă de tatăl său. Se-nchide-n el, posac. Vrea să se ştie pornit spre Târgovişte. Îl nelinişteşte înaintarea lui Zamoyski spre hotarele Ţării Româneşti. Are-n gură gust de iască. Se simte vâscos, umilit, încăpestrat. Suferă omul, soldatul, voievodul.

- Ascultaţi, spune Albert Király, căruia stăpânul său nu i-a aruncat nici măcar o privire... Ascultaţi! Profeţia măriei-sale voievodului Mihai se adevereşte cu trei ceasuri mai de vreme.

Pe acoperişul cortului răpăie greu cei dintâi stropi de ploaie.

11

Înserarea dulce de octombrie, grea de aurul roşcat al făgetului, care acoperă muncelele dintre Prut şi Bahlui, îl secătuieşte. Cortul robilor scribi este ridicat în otacul marelui han Ghazi Ghirai, nu departe de kurenul, cercul harabalelor aprovizionării şi cel al femeilor. Tătăroaicele aprind focurile. Agaţă deasupra ceaunele în care pun la fiert palmenii, tăiţeii cu carne de iapă, de care s-a săturat până-n gât, după cum s-a săturat de mirosurile iuţi de fum şi pielărie tăbăcită, amestecate cu cel de cal şi curelărie, pe care tabăra tătarilor de Crâm, le-au purtat de-a lungul stepelor, de la Perecop până-n Moldova. rămâne nemişcat, cu pana de gâscă atârnând deasupra terfelogului în care sunt înscrişi robii făcuţi în această campanie. Muncelul vălurit coboară uşor spre luncile galbene ale Prutului şi mai prăvălatec spre cele ale Bahluiului, unde se văd destul de limpede oştenii moldoveni şi leşi lucrând la parcanele cu care înconjoară tabăra lui Zamoyski. Căpitanul Tudor Maldăr din oştile Băniei adulmecă mireasma de toamnă în care simte ca o chemare sfâşietoare, mirosul de fum ieşit din vatră, de bălegar scos în ţarină, de ţarină ogorâtă şi de vite, de vaci venite din păşune cu ugerele grele de lapte. O ulcică de lapte proaspăt muls, s-audă mugetul blând al vitelor, cloncănitul găinilor aşezate pentru somn pe crengile duzilor, s-audă clopotul la biserică şi să-l vază pe popa Tudose Cîrnu trecând la vecernie cu barba lui de mucenic, cocârjat sub rantia veche, cu urzeala ieşită şi-nălbită de ploi şi de soare. Îşi stăpâneşte greu icnetul care-i sfâşie pieptul.

- Gândurile tale au prins aripi, spune domol Kelmehmet-oglu, mai marele scribilor, aşezat turceşte pe blana de oaie... Câţi robi bogdani ţi-au ieşit!?

Îşi adună privirile din zarea sângerie a pădurilor după streaşina cărora este ascuns Iaşii. Foaia catastifului este numerotată si sigilată cu sigiliul marelui bukaul, Iskender-mârza, cel care răspunde cu capul de întreaga pradă de război a campaniei.

- Cincisprezece.

- Cum cincisprezece, fecior de porc!! Au fost de trei ori dege-tele de la două mâini.

- Ţi-au căzut dinţii, Kelmehmet-oglu, şi mintea ta a-mbătrânit.

Bătrânul, ros de toate viciile târgurilor de robi şi ale saraiului corupt, behăie în barba rară, cenuşie, ascuţită, care-i cade pe benişul din mătase galbenă, plin de pete de grăsime. Bea din

ulcica cu boza, băutura dulce din mei pe care i-o pregăteşte o roabă rusoaică, bătrână, de prin părţile de sus ale Volgii. Hoarda a trecut Nistrul într-o noapte, mai jos de vărsarea Răutului, El a văzut ciugile aprinse de străjerii orheieni învălvorând muncelele şi s-a bucurat adânc pentru mărginaşii Moldovei. Hoarda a găsit satele pustii. Doar la Şipoteni, a căzut un ceambur din karaulul aripei stângi peste un chervan din Ţara de Sus, prinzând cu arcanele aceşti cincisprezece harabagii de la Hotin. De fapt au fost optsprezece. S-au lăsat prinşi fără împotrivire. I-a numărat şi le-a vorbit. Harabagiii, mustăcioşi şi fioroşi, şi-au bătut joc de el, făcându-l slugă, scopit şi baligă. Când au ajuns la Prut, i-a numărat seara şi erau toţi optsprezece. I-a mai numărat dimineaţa. Nu rămăseseră decât cincisprezece. Unul dintre ei, chior şi cu urme de fier în umărul obrajilor a mârâit printre dinţi:

- Cască ochii şi numără bine, dacă vrei s-ajungi să-ţi bei cumâsul ăla, otreapă de om ce eşti!

Harabagiii legaţi la conovăţ de câte un picior îl priveau cu scârbă. Unul din ei i-a scuipat la picioare. Atunci şi-a smuls benişul trenţăros şi le-a arătat spinarea. Harabagiii au amuţit. Au văzut cele patru arsuri adânci, cu fierul roşu, cu care erau însemnaţi robii fugiţi şi prinşi în stepă. Au văzut şi semnul ars cu fierul, pe piept, care se făcea prinşilor în luptă şi-nsemna preţul cel mai ridicat care se putea cere pentru un războinic. Înainte ca vreunul să poată vorbi, a venit în galop năpraznic Docuz-oglu, feciorul lui Kelmehmet-oglu. L-a plesnit cu harapnicul peste piept atât de puternic, încât i-a tâşnit sângele şi l-a prăvălit într-un genunche.

- Câine! i-a strigat.

L-a mai plesnit odată. Abia şi-a putut feri capul. S-a dus cum a venit, la galop, chiuind. Docuz-oglu are la gât paitză de lironz, fiind comandant de zece, adică harban u-noion.. El a fost tătarul care l-a văzut ridicând batista aruncată de Nurbanu, când l-a învins la serbările ostăşeşti pe Mamai-baatur, cel mai vestit arcaş al Hoardei de Aur. Harabagiii i-au pus ţărnă pe rană, spunându-i că ţărna Moldovei e atoate binefăcătoare. Harabagiul cel chior i-a scăpat mâna pe glezne, trăgându-l de lănţugul prins cu inele groase de fier, de către Ivan, fierarul robilor, un potcovar de lângă Kiev, căzut rob de-o veşnicie. Înrăit de robie şi harapnic. Ivan pune inele fierbinţi, aproape roşii, şi strânse de fac răni cu viermi. Este bătut şi afumat de Iskender-mârza pentru aceste fapte, dar uită repede. Harabagiul chior s-a uitat la el pe sub sprânceana sîrmoasă, de mistreţ şi i-a spus doar atâta:

- Crede!

- La ce te gândeşti, Tudore, îl întreabă scribul Kliment, bulgar de lângă Târnovo, prins de hoardă pe lângă Dunăre, tot astă iarnă, după lupta de la Şerpăteşti. Kliment l-a sugrumat la Bacheisarai pe diacul moscovitean Vladimir care, pe-o ulcică de cumâs, ar fi fost în stare să-şi vîndă şi mama. S-a dat pe lângă ei, era iscoada lui Kelmehmet, l-au crezut şi s-au ales cu câte patruzeci de bice în mideanul unde erau bătuţi robii nesupuşi.

- Ştii foarte bine la ce mă gândesc.

Kelmehmet îşi prefiră mătăniile printre degete. Moţăie şi buzele lui uscate şoptesc un verset din coran. Ţipete în kurenul femeilor. Înserarea se lasă albastră şi străvezie. Flăcăiandrii aduc tabunul de iepe de muls, de la păscut, călărind pe păr şi ţinându-se de coame. Iepele vin la galop, cu cozile în vânt, zvârlind şi nechezând nebune. Deasupra luncilor, de argint poleit, se ridică luna de crai nou. Băbătia lui Şitak-oglu, vraciul, în feregea neagră, se repede îutr-un pâlc de tătăroaice tinere, bătându-le cu harapnicul. Nechează cu glas dogit:

- Blestematele! Blestematele !

Toate băbătiile otacului tabără pe tătăroaice cu bicele, ori cu prăjinile de la pologul harabalelor. Kelmehmet ciuleşte urechea.

- Boala de lună, spune, îşi culege biciuşca de jos şi cu o printeneală nepotrivită cu anii lui, o ia la trap spre locul zarvei.

- La noapte, Kliment, spune turceşte căpitanul Tudor Maldăr, să dormi lângă mine.

Tătăroaicele bătute de băbătii joacă nebuneşte în cerc, cântând un cântec tărăgănat de stepă şi chemând luna cu glasuri isterice. Sunt neveste şi fete mari cărora le-a venit sorocul. În fiecare lună la crai nou, tătăroaicele sunt la soroc. Atunci le bântuie diavolii şi sunt alungate din otac, în corturile zdrenţuite ale păstorilor, unde trei zile şi trei nopţi joacă şi cântă, fără să mănînce şi să bea. În a treia zi, li se aduce supă de cal. Unele sunt părăsite de diavoli. Altele nu. Încă trei zile de cântec şi joc nebunesc, sorocul trece, luna s-a-mplinit rotundă în cerul stepelor şi viaţa otacului îşi urmează cursul. Înlemneşte. Pe un măgar alb, păzită de roabe, cu capul în piept, acoperită cu vălul, trece Nurbanu. Cozile negre, şerpi groşi căzuţi pe umeri, îi ajung la iminei. Nurbanu are boala de lună. I se chirceşte inima. Apoi simte zvâcnetul sălbatic al sângelui în urechi. Doamne, Dumnezeule… Vaierele mârzacelor se-ndepărtează spre Prut. Ridică privirea. Sus, în nesfârşirea de catifele sinilii, luceşte stins dintr-un capăt de cer spre alt capăt de cer, năframa alburie a Căii Robilor. Din tabăra leşească (i-a auzit vorbind la covălii pe câţiva nököt-vasali ai hanului - despre oştirea leită în zale a lui Zamoyski) se aude stingerea. Harabagiii din Ţara de Sus sunt legati la conoveţe cu cei peste o sută de hlopi prinşi pe Nipru, singura pradă a Hoardei pornită

la porunca lui Sinan paşa împotriva Ţării Româneşti. Kliment cântă un cântec trist, cu glas gros de bas. I-a crescut barba, e numai piele şi oase, doar ochii negri i-au rămas vii şi arzători în fundul găvanelor. Poartă în cizmele făcute ferfeniţă, sub talpa numai rană, dălţiţa de oţel pe care i-a furat-o lui moş Ivan. Se întoarce Kelmehmet-oglu, însoţit de cei patru oşteni paznici ai robilor dieci. Kelmehmet-oglu fornăie pe nări, aţâţat de păţania mârzacelor. Ia terfeloagele. Oştenii îi mână la harabaua lor. Focul pâlpâie lângă roata dinapoi. Căpitanul Tudor Maldăr vede ca prin pâclă ceaunul agăţat de o creangă vârâtă între spiţele roţii. I se face greaţă de mirosul palmenilor. Aslan-oglu, mai marele paznicilor, vrea să-l audă pe Kliment cântând din cobză. Le pune lanţurile de noapte, ferecate de loitrele harabalei. Cineva le zvârle blănile de oaie pentru dormit. Kliment le aşează sub haraba. Nopţile sunt reci. Au început să cadă brumele. Fiecare mişcare pe care-o face i separe nefirească. Când Aslan-oglu îl întreabă dacă este bolnav, rânjeşte prosteşte:

- Ştiu de ce boală esti bolnav, Kara obog - gintă neagră... Femeile voastre nu sunt bune pentru harem, îmbătrânesc înainte de vreme, ori îşi vâră andrelele în inimă. Aşa se-ntâmplă mai ales primăvara, când trec peste chiparoşii din Bachcisarai stolurile de berze. Voi nu sunteţi buni nici măcar de plugari. Fugiţi ca proştii şi oasele voastre albesc în stepă. Numai fiii Hoardei înţeleg glasul stepei... Gândeşte-te la Aldebaran, steaua veşniciei şi uită boala care s-a înfipt în inima ta.

Se pleacă şi-i ridică şalvarii, pipăindu-i inelele de fier de la glezne. Clatină din cap, priveşte cerul, se-nfăşoară în calpac şi rămâne nemişcat, cu chipul tăbăcit de vânturile stepelor împietrit, cu ochii întredeschişi. Kliment se grăbeşte să apuce cobza. Trece în galop o patrulă din paza de noapte. Tot otacul este un chilim pe care clipesc ochii roşii ai focurilor de tabără. Timpul îşi curmă firul şi curgerea. Vede muntele Buila, plin de lumina zorilor. Aude apele şopotitoare ale Luncavăţului, ori ale Ciupei. Ori vântul de primăvară înmiresmat, trecând prin fagii de pe Măgura Slătioarei. Ori toamnele umblând galeşe, cu chipul codanelor din sat, pe Dealul Ulmului. Au fost aievea? A fost el căpitanul steagului de călărime ascuns în omăturile viforâte din noaptea aceea cumplită de la Şerpăteşti, când au aşteptat Hoarda cu caii culcaţi în nămeţi? A lăsat el să se scurgă prin faţa lui călăreţii nogai, cocârjaţi în şei, înfofoliţi în calpacele din blănuri, peste care aulea crivăţul şi-n jurul cărora se-nvârtejau fuioarele de zăpadă sticloasă?! A pus el pinteni, smulgându-l din nămete pe Roibu, a chiuit el: «- Pe ei băăă, oltenilor!» şi s-a prăvălit el cu sabia şuierând asupra călăreţilor orbiţi de viscol, s-a bătut el în săbii şi-n buzdu-gane, ca apoi să se simtă smuls din şa şi târât în goană prin zăpadă, până i s-a-nfundat gura cu sânge-ngheţat? A fost el cel legat de mâini şi agăţat de şaua lui Uzbec-baatur cel care-l prinsese cu arcanul, târât din ulus dobrogean în ulus dobrogean, apoi dincolo de Dunărea-ngheţată, zile şi nopţi prin stepele răvăşite de viscole; plin de râie şi căpuşe, sângerând şi aiurind, rozând cureaua arcanului şi primind bice peste obraz, a fost el cel răscumpărat de marele han, care l-a-ntrebat de nişte căpitani domneşti, unul din ei semănând cu Racea şi de nişte fapte necunoscute ale logofătului Chisar? A fugit el noaptea, furând cal din tabun? A fost el prins în stepă de călăreţii sălbatici ai tribului Şiurakiül, veşnicii rătăcitori dintre Nipru şi Volga? Şi Nurbanu? Poate se cheamă Nurbanu, faptul că n-a fugit cu Steopka Ternovâi, cazacul din Sici, care cânta voiniceşte: «Hei, călinul cu roşia lui haină»?! Ori altceva, mai mult decât Nurbanu, sentimentul că fiind robul marelui han ar putea fi de folos, cât de cât, domnului său. Înainte de a goni cu Nurbanu pe sub chiparoşi, înainte de a-i dezgoli sânul acolo, în ierburile înalte de stepă, cu miros amărui de pelin, a fugit de patru ori şi de patru ori a fost prins şi-nsemnat cu fierul roşu. Dar după aceea? A tăcut cobza. Poate de-o veşnicie. Tresare. Dintr-o dată ştie tot ce are de făcut c-o limpezime rece şi duşmănoasă. Poate că robia i-a schilăvit sufletul. Poate i l-a schilăvit dragostea. Nu e dragostea cea mai crâncenă dintre robii? Surâde pentru sine. Este, dintr-o dată şi pe nepregătite, căpitanul Tudor Maldăr. Veşnicia lui de gânduri n-a durat decât o clipită. Kliment scarpină cobza. Cere cumâs. Aslan-oglu face un semn leneş unuia dintre oşteni. Kliment adună focul, îşi scoate cizmele, se reazămă de roata harabalei şi-şi doftoriceşte rana din talpă. Căpitanul Tudor Maldăr oftează şi se trage sub haraba, luând cizmele lui Kliment care leorfăie cumâsul adus de oştean. De treizeci de nopţi au săpat cu rândul cuiul belciugului bătut în loitra harabalei. Au meşterit dopuri de lemn pe care le vâră în săpătură. Aşchiile le îngroapă, apoi îşi fac nevoile pe deasupra. Parcă i s-a luat o pâclă de pe ochi. Se simte vinovat faţă de oaste. Se simte vinovat că n-a putut răzbate prin stepă. Că n-a putut ajunge dincolo de oasele altor fugari, morţi de foame şi sete, cu oasele curăţate de vulpi şi de vulturii hoitari. Cu mişcări sigure, scoate dopurile de lemn. Trage belciugul. Cârligul săpat de jur împrejur iese fără niciun zgomot. Aslan-oglu cască. Trimite oştenii, ca-n fiecare seară, să controleze robii celor zece harabale cu cazanele, corturile, uneltele de vânătoare şi pescuit ale marelui han. Aslan-oglu poartă la gât, lângă paitză, cheile celor cinci lacăte cu care-nchide lanţurile de noapte. Oştenii se duc călcând neauzit pe tălpile moi ale cizmelor. Nu-i vine să-l ucidă pe Aslan-oglu. Ar putea-o face. Kliment zdrăngăne cobza de câteva ori. Se-ntinde. Cască. Îşi vâră capul sub haraba. Îl întreabă turceşte:

- Te doare ceva, frate al meu?
- Capul mă doare, îi răspunde.

Se pleacă spre el şi Aslan-oglu...

- Inima te doare, Kara obog... Inima.

În clipa aceea Kliment îl izbeşte cu pumnul după ceafă. Căpitanul îl trage sub haraba. În vreme ce Kliment îi descleştează dinții cu hangerul, el îl despoaie de calpac. Ca să scoată cheile, să desfacă lacătul legăturilor de noapte, să-i vâre în gură o ruptură din beniş şi să-l lege cu propriul lui brâu, este treabă de câteva clipe. Kliment roboteşte la picioarele tătarului. I le leagă cu lanțul. Închide lacătul, după ce petrece capul lanțului prin belciug. El vâră dopurile de lemn la locul lor. Îi vine să râdă. De câte ori şi-a ascuțit penele, de atâtea ori a cioplit dopurile astea.

- Vin, şopteşte Kliment.

Îl înfăşoară pe Aslan-oglu într-o blană.

- Cântă...

Se culcă lângă tătarul amețit de lovitură. Kliment aşezat lângă foc cântă un cântec domol şi trist. Oştenii se întorc, tîrşâindu-şi paşii. Dacă nu se mişcă noaptea, după legile Hoardei, se cheamă că mâine va fi o luptă. Atunci ce rost are să te grăbeşti? Kara Muhamed, păstor de turme, întreabă unde este stăpânul.

- L-a chemat la djaun u-noionul Berke-baatur mârza. A spus să vă duceți şi voi acolo.

- Allah, şopteşte Kara Muhamed. Chiar la Berke-baatur mârza?

- Chiar acolo.

- Atunci ne vom întoarce întristați... Sau poate vom pleca încă înainte de răsăritul soarelui. Noionul Berke-baatur mârza, nököt al marelui han stăpâneşte ailurile din spre Don ale Hoardei. Mereu în scări, mereu de veghe în stepă şi pe Don, este spaima supuşilor şi a robilor. Aslan-oglu este vasalul noionului Berke. Cei trei oşteni se grăbesc spre focul noionului, aşezat în otacul acestuia, în aripa stângă a grosului, la două zvârlituri de săgeată. Aslan-oglu se răsuceşte în legături. Geme. Kliment sare în haraba, aruncă jos frânghia de priponit cortul. Căpitanul Tudor Maldăr îl leagă pe tătar lângă roata rămasă în întuneric. Cu cealaltă blană de oaie încropeşte o momâie... Îşi trage calpacul peste benişul trențăros. Cu Kliment în urmă, ținând hangerul lui Aslan-oglu sub calpac, taie printre harabale la conovețele unde sunt legați harabagiii din Țara de Sus. Străjile. Una. Două, alte două la celălalt capăt al conovățului şi, pe toți dracii... Îl strânge pe Kliment de braț. Una din străji se-apleacă în genunchi. Îşi scoate sabia. Taie din câteva lovituri conovățul gros cât pe mână, în vreme ce straja rămasă în picioare fluieră încetişor ca mierloiul înainte de-a ațipi. De după a treia haraba, cea în care sunt crâsnicele şi vârşile, o cunoaşte după pologul din pânză de in galbenă, se iveşte altă pereche de străji. De data asta străji adevărate, cu mers legănat de călăreț şi picioare crăcănate. Una din ele loveşte cu coada scurtă a suliței în roată.

- Ah, fecior de iapă, nechezi şi fornăi ca o babă leşească.

- N-ai poruncă să trezeşti oamenii din somn, aude foarte limpede glasul călăraşului Grigore, din steagul de călăraşi de la Târgu-Jiului, prins tot în noaptea de la Şerpăteşti.

Se tupilează lângă roata înaltă ferecată cu şină de fier pe care-o plăteşte haraci, țarul Moscovei. Străjile fac robii «feciori de cățea împerecheată cu un porc şchiop». Celelalte străji, de la conovețe, patrulează cu paşi mari. Harabagiii care s-au lăsat prinşi sunt desigur oşteni moldoveni şi au gânduri ascunse. Ori poate o înțelegere cu vreun noion. Ori poate cunosc prea bine obiceiurile tătarilor, ştiu că robii sunt ținuți grămadă şi împlinesc vreo poruncă a domnului lor. Îl aude bodogănind pe călăraşul Grigore. Suduie cerul şi pământul. Apoi cu glas scăzut:

- Amirosişi toamna, Vlăduțule.

- O amirosii nea' Grigore.

- Asta-i, mă. Şi noi zăcem în lanț. C-am să mă spânzur.

- Allah e mare şi vede cât mă asupreşte vraciul, că mi-a luat laptele iepelor...

Atât poate spune una din străji. Îi înfige hangerul în beregată. Poate n-ar fi făcut-o dacă nu l-ar fi auzit pe călăraşul Grigore vorbind de toamnă.

12

Chani Ali Chan Ghazi Ghirai, prin puterea cerului veşnic şi prin ocrotirea puterii celei mari, stăpân al Răsăritului, căruia i se închină ăarul Moscovei şi principii Gruziei, se lasă în mâna eunucilor care-i pun cămaşa de zale lucrată la Samarkand. Cămaşa are pe piept un soare de oțel aurit, cu încrustații de email portocaliu. La umeri, alți doi sori mai mici, unul argintat, celălalt verde şi la spate un soare geamăn cu cel de pe piept, din oțel acoperit cu email albastru cu interstiții sângerii. Ceea ce vrea să însemne că Chani Ali Chan - sublimul han, urmaşul lui Batuhan, stăpânul Ak-Ordei, Hoardei de Aur - se poate mişca în mijlocul oştilor sale între răsărit şi apus, fără să țină seamă de nicio piedică, ca şi între miazăzi şi miazănoapte, puterea lui fiind nețărmurită, ca şi puterea soarelui. Înalt şi vânjos, încă suplu datorită vieții de campanie, Ghazi Ghirai nu are nicio simpatie pentru războiul împotriva beyului Michaly. Ferhat paşa a uneltit cu fratele său Ieti Ghirai Chalga. Dacă nu era avertismentul unor oşteni ai lui Machaly bey, astăzi ar fi zăcut sub ierburi. Ieti Chalga a pierit prin coardă de arc, ca o căpetenie. Allah are să-l judece.

- Mai repede, berbecilor, le spune eunucilor graşi, cu tărtițe de văduve, unsuroşi şi spâni.

Primele raze ale răsăritului se filtrează dulce prin mătăsurile cortului pe pologul căruia sunt cusute stele de argint şi aur. Ghazi Ghirai îşi trece privirea verde peste cei patru colţi de elefant uriaşi, sculptaţi cu scene de luptă şi vânătoare de meşteri hinduşi. Unul dintre ei are sculptate trei mii cinci sute de figuri de oameni, cai şi animale. Îi convine de minune apariţia, aici la Ţuţora, a cancelarului Zamoyski. Regele polonilor este aliat cu sultanul, Zamoyski, îi este cancelar, el însuşi este supus dobitocului de Amurat. Sinan paşa împlineşte porunca sultanului, el însuşi o împlineşte, Zamoyski este aliatul lui, dar iată că se leagă în tabără şi-i trimite soli, rugându-l să se-ntoarcă în stepe. Îşi trece mâna încărcată cu inele, cu unghiile lăcuite, peste craniul puternic, ras, cu pielea acoperindu-i încheieturile lucind albăstriu. Mustaţa prelinsă, ochii oblici, bărbia puternică, energică, fac din el un bărbat în braţele căruia multe roabe şi-au uitat baştina, dăruindu-l cu fiice care împodobesc corturile celor mai viteji baaturi ai Hoardei şi feciori risipiţi în ailurile din stepe.

Din aripa cortului rezervată împărătesei se aud acorduri de ţiteră. Galopul unui cal. Glasul sever al nepotului său tümen u-noionul Algui-baatur, comandant de zece mii. Se gândeşte la tâlcul unui text al lui Muhamed Ibn Hinduşah Nahicevani, din cartea sa preferată «Dastur-al-Kiatib». Poate ar fi trebuit să dea mai multă învăţătură noionilor lui, care nu ştiu altceva decât să spintece, să prindă cu arcanul, să se orienteze după stele, să bea cumâs şi să-şi lase borţoase roabele. Dar poate că numai aceste ştiinţe alcătuiesc puterea cea fără sfârşit a Hoardei. Algui, călăreţul nebun, va cere a mia oară s-o vadă pe Nurbanu, născută din spuma mării - a iubit-o pe frumoasa Madiha în caiacul aurit în nopţile fermecate de pe Kara Deniz - pe Nurbanu, floare de cais, care are aceeaşi vârstă cu Fatima, dragostea lui târzie... Ori poate Fatima este soarele care luminează ochii sălbaticului Algui, fiul tribului Şiurakiül?! Cine o poate şti? Căile inimii ome-neşti sunt la fel de ascunse ca şi căile lui Allah. Intră, aproape neauzit, Fatima. Poartă părul negru despletit, ajungându-i până la călcâie. Şalvarii de mătase străvezie şi cămaşa ca o boare de primăvară îi umbresc, dulce, şoldurile prelungi, sânii pietroşi şi ascuţiţi, pântecul care n-a cunoscut decât ritmul unduios al dansului şi al dragostei. Eunucii îşi îngroapă feţele puhave în blana de leu pe care stă sublimul han.

- Am venit să te pregătesc de luptă stăpâne.
- Fatima, inima mea.

Împărăteasa îngenunche. Eunucii ies în patru labe. Fatima are degete lungi, unghiile lăcuite, pleoapele vopsite violet, ochii ei oblici, negri, strălucitori ascund lumi la care marele han n-a ajuns niciodată. Înconjoară picioarele stăpânului cu braţe al căror nume este voluptate. Chiri Ali Chan o ridică de subţiori. Fatima îşi striveşte sânii de soarele de oţel care-o desparte de trupul bărbatului ei. Ghazi Ghirai îi ridică bărbia, cu un gest gingaş.

- Te-ascult, înţelepciunea mea.
- Am privit, în zori, tabăra leşilor.
- Şi ce ţi-au spus ochii tăi frumoşi?
- Că vitejii noştri nu sunt făcuţi să se izbească de şanţurile şi parcanele leşilor. Că inima stăpânului meu plânge fiecare călăreţ răpus zadarnic şi că acum tânjeşte după însoritul Bachcisarai, după cărţile noastre, după darurile minunate aduse din ţara Chitailor şi Industan. Iar pe Michaly bey, stăpânul meu îl preţuieşte ca pe un viteaz şi drept oştean, iar pe Sinan...

Slăvitul han îi astupă gura cu palma.

- Ca-ntotdeauna mi-ai ghicit gândurile, slăvito... Du-te, va fi bine.
- Trimite-l pe Algui în stepele lui, stăpâne, abia şopteşte Fatima.
- De ce, floare de Şiraz?
- Mintea lui e tot atât de neînţeleaptă, pe cât îi este braţul de viteaz.
- Nurbanu?
- Fatima, stăpâne.

Îi sărută mâna şi pleacă neauzit, unduindu-se în vălurile străvezii. De dincolo de perdelele cortului, comandantul gărzii cere voie să audă glasul sfânt al lui Kirin Chani. Maria sa se osteneşte să bată din palme. Apare noul mare vizir, cel bătrân plătind cu strivirea sub scândură, uneltirile cu Ieti Chalga. Comandantul gărzii întrebă încă o dată dacă Allah îi îngăduie să audă glasul sfânt al lui Kirin Kan. La a treia întrebare răspunde marele vizir.

- Ce vrei, binecredinciosule?
- Algui-baatur cerşeşte să vadă slăvita faţă a împăratului.

Marele vizir petrecuse noaptea cu trei roabe ucrainience, pe care le îmbătase. Erau ţărănci voinice, îl znopiseră, aşteptând de la el mai mult decât le putuse da, iepele. Auzind numele lui Algui începe să tropăie.

- Vine să ceară războiul, soare milostiv, şi noi n-am adus sereşirele de aruncat păcură aprinsă, n-am adus scările, porcii de leşi s-au întărit cu ciapare şi şanţuri, când va asfinţi soarele vom plânge în bărbi, slăvite.

Dacă n-ar şti ce pui de lup e Tohta-baatur, marele vizir, hanul ar crede că este un fricos. Îi face semn. Tohta-baatur bate din palme. Perdelele cortului sunt ridicate de mâini nevăzute. În aceeasi clipă, marele han constată că în harem ţiterele au tăcut şi unul din pereţii de pâslă este umbrit într-un singur loc. Tümen u-noionul Algui intră îmbrăcat în cămaşă de zale, cu coiful pe cap şi paitza din aur masiv a gradului, agăţată de gât, Se prosternă la picioarele hanului, care-i priveşte spatele voinic, şi-i caută gâtul sub apărătoarea de ceafă. Înainte de a-l atinge cu piciorul, semn că se poate scula, Algui spune răgusit:

- Fiica soarelui a fost furată, stăpâne. Căpitanul blestematului Mikaly bey a ucis străjile. I-a slobozit pe bogdani. I-a slobozit pe hlopi. Şi-a slobozit oştenii. Porunceşte-mi să încalec şi să răscolesc toată Bogdania şi toată Kara-Iflak.

Îşi ridică obrazul bărbătesc, mongoloid, tăiat de lovituri. Este un războinic uriaş, de o statură care domină întregul tümen (cine ştie cine i-a fost tatăl adevărat), are o frumuseţe dură, de războinic al lui Timur, pe care n-o mai găseşte printre noionii îndulciţi la haremuri. Marele han primeşte vestea cu ochii închişi. În sfârşit. Puiul de tigru şi-a scos colţii. Nu s-a înşelat. A făcut bine că l-a răscumpărat din ghearele lui Uzbek, care era în stare să-l castreze şi să-l pună păstor la oile lui râioase. Îşi aminteşte de ziua serbărilor războinice când scribul şi-a lepădat benişul, a luat un arc mare, de aruncat săgeţi incendiare, a cerut un cal şi din galop şi-a înfipt săgeţile acolo unde cel mai bun arcaş al Hoardei le-a înfipt stând pe picioare. A văzut-o pe Nurbanu tresărind sub văluri. A fost ars cu fierul din porunca lui. Şi tot din porunca lui, Nurbanu a trebuit să asiste la pedeapsă. Ştia că într-o noapte cu lună, Nurbanu a gonit călare până la malul mării unde era surghiunit puiul de tigru. Nurbanu este înţeleaptă şi vitează. Allah i-a găsit un bărbat pe măsura ei. Voia lui Allah a fost ca aceşti doi tineri să se iubească. Tot Allah a voit ca unul să fie căpitan în oştirea lui Michaly, iar celălalt, floare din trupul lui! Nu este oare în destinul lor un glas al înţelepciunii? N-a încercat el cu sabia puterile lui Michaly bey şi nu Michaly bey l-a spulberat de trei ori, până acum? Ar fi putut-o face fără voia lui Allah? Şi-acum, după ce Michaly i-a scăpat viaţa, a oprit luptele dintre triburi şi noioni, descoperindu-i uneltirile lui Ieti Chalga, nu tot Allah îi arată calea spre împăcarea cu Michaly? Nurbanu, floare de Şiraz. Va să zică puiul de tigru nu s-a mulţumit să-i ucidă războinicii?! I-a furat şi robii? Nurbanu are astfel un adevărat keşig de pază. Poate mai sigur decât dacă i-ar fi dat un mingan, din keşigul lui de zi.

Marele vizir urmăreşte înspăimântat expresia de cruzime împietrită pe obrazul sublimului. Tăcerea lui Kirin Chani îl zdrobeşte. Porcul, câinele de Algui trebuia să i-o spună lui înainte de toţi. Să-l fi pregătit pe sublim. Îşi pipăie beregata cu un gest necontrolat. Algui s-a ridicat în picioare. Aşteaptă nemişcat, cu mâinile la piept. I se aude doar răsuflarea grea, şuierătoare.

- O vom căuta în tabăra câinelui de cancelar, spune atât de încet marele han, încât vizirul nu-şi crede urechilor.

Tümen u-noionul Algui îngenunche şi-i sărută vârful întors al cizmelor. Iese de-a-ndăratelea, cu mâna la ochi ca să nu fie orbit de strălucirea înţelepciunii sublimului. Peste câteva clipe răsună cornii, ordonând încălecarea Hoardei pentru luptă. Marele vizir se face nevăzut, blestemând îndrăzneala acelui rob şi obrăznicia cancelarului, bucuros c-a scăpat teafăr. Dintre perdele, unduitoare, se arată Fatima. Are ochii daţi cu hene, strălucitori, şi buzele de mărgean, umede. Se lipeşte de măritul han şi-i şopteşte:

- Am înţeles, stăpâne.

Măritul han o ia în braţe, îi sfâşie vălul cu dinţii şi-i sărută sânii tari, adiind dulcea mireasmă a migdalilor înfloriţi. Afară se aude galopul scurt al keşigului intrând în coloană de luptă.

13

Cortul cu acoperiş triplu al cancelarului şi hatmanului pe viaţă Ioan Zamoyski. Se aud trâmbiţele regimentului de cuirasieri sunând încălecarea. Cancelarul, scund, vânjos, figură energică, tuns scurt, bine bărbierit, cu mustaţa tradiţională a panilor şi ochii oţelii, duri, a rămas acelaşi războinic şi politician neînduplecat care şi-a legat destinul de destinul Recszei Pospolita. Este îmbrăcat într-un coantăş violet, din postav franţuzesc, cu mânecile lungi şi despicate, purtând încă ceva din moda adusă la curte de uşuraticul Henric III, al Franţei astăzi, care dacă ar fi rămas al Poloniei, poate că stăvilea într-un fel rivalitatea din tre tron şi şleahtă.

- Ultima mutare, dragul meu Skarga, spune cu glas tăios, hatmanul.

Pe măsuţa pliantă de campanie, o tablă de şah, cu figurine mari, sculptate în fildeş, un dar de la Ghazi Ghirai, când i-a dat călăuze să-i treacă Hoarda peste Carpaţii Păduroşi. Cancelarul îşi ţine piciorul drept încălţat în cizma cu cusături albe şi pinten de oţel, pe scaun. Alături, cuirasa şi ea din oţel simplu şi coiful cu panas roşu, sângeriu… În cort lux auster. Sfeşnice din argint cizelate. O statuetă a Fecioarei care-ar putea fi luată drept o operă a lui Benvenuto Cellini. Trei spade de cavalerie şi sabia neamului Zamoyski de Zamosk, cu cizelură fină, teaca de piele ferecată în aur şi nestemate, blănile în care doarme, lighenaşul pentru spălat. Iezuitul îmbrăcat în negru, tunică strânsă pe talie, fără nicio podoabă, în afara centurii late din piele roşie, de care-i atârnă spada,

pantalon negru à lá Filip II, zeul ofensivei catolice şi cizme cu carâmbii înalţi, îşi ridică spre cancelar obrazul prelung, ascetic şi ochii albaştri, mobili.

- Ultima mutare nu vă mai aparţine, excelenţă...
- Ce vrei să zici, oratorule? Este una din figurile tale de stil?
- De data asta, nu! A fost făcută fără ştirea excelenţei voastre, de rebelul Nikifor Parasios.
- Explică-te!
- Acum trei nopţi, cu complicitatea unora, ori unuia din gardă, a evadat.

Cancelarul dă un picior scaunului pliant...

- A evadat din temnita cetăţii Hotin, Skarga?!... Imposibil.
- Vorbiţi mai încet, excelenţă. Boierii Luca Stroici şi Nestor Ureche sunt afară şi vă aşteaptă.
- Iar eu îl aştept pe stăpânul lor, Skarga... Să vină la mine voievodul Ieremia... Vreau să ştiu ce-i păzesc oamenii şi dacă nu cumva va trebui să-i las aici toată oştirea coroanei, să-l păzească pe el însuşi.
- Toată nu, excelentă, dar trei pătrimi, da... Ar fi bine să preveniţi un răspuns ofensator. Moldoveanul acesta este un supus ciudat, excelenţă. Chemarea excelenţei voastre îl poate jigni.
- Ha! Jigni! Numai un nobil al şleahtei poate să se simtă jignit de hatmanul Zamoyski, Skarga. Pentru toţi ceilalţi, cancelarul şi hatmanul nu dă decât porunci, iar ei nu pot face altceva decât să asculte aceste porunci...

Iezuitul îşi lăsă bărbiţa ascuţită în piept. Duritatea cancelarului nu-l jigneşte întâia oară. El, scriitorul cunoscut şi oratorul vestit, nu apartine şleahtei. Implicit aparţine categoriei obedienţilor.

- Atunci excelenţă!
- Atunci amânăm asta pentru mai târziu. Te ascult aici. Tu mă asculţi în legătură cu predica de la Krakovia. Deocamdată evită numele voievodului Mihai. Mai am dubii, Skarga.
- Şi în ceea ce priveşte misiunea diplomatică a negustorului ăluia de piei de cloşcă, excelenţă?!... Vorbesc de Petre Gregorovici Armeanul.
- De data asta eşti pripit tu, maestrul meu de combinaţii ale aşteptării.

Petre Skarga se ridică. Face o reverenţă adâncă. Flatat, este gata să uite jignirea, ori jignirile. Cei mari au harul acesta şi puterea aceasta. Se îndoieşte că au şi dreptul acesta. Cancelarul îşi cheamă scutierii bătând într-un gong.

- Încaleci ori eşti dispus să lucrezi?
- Cu îngăduinţa excelenţei voastre, vă urmez în luptă.

Cancelarul îşi concediază oratorul cu un gest scurt. Îşi desface picioarele şi braţele ca scutierii să-i poată pune armura. Nu-l preocupă nicio clipă lupta care probabil se va da, în virtutea unei fatalităţi, atunci când două oştiri se nimeresc să fie faţă-n faţă. E încă prea devreme ca tătarii să atace. N-a primit nici scrisoarea obişnuită a hanului, care-l va preveni să se dea bătut şi trâmbiţaşii n-au anunţat încă niciun parlamentar. Evadarea lui Nikifor Parasios îi jigneşte autoritatea şi, în general, conceptul de autoritate a coroanei, Ieremia Movilă fiind vasalul regelui. De fapt, evadarea aceasta este un lucru excelent... În vreme ce scutierii îi leagă curelele platoşei, ale cotierelor şi pulparelor din oţel mat, îşi aţinteşte privirea sinilie pe tabla de şah. Vede foarte bine întreaga acţiune a partidei Constantin de Ostrog. Prima mişcare a fost înlesnirea evadării lui Nikifor Parasios, campionul ortodoxiei. La mişcarea asta nu există răspuns. Tresare. Ieremia ştie? Şi dacă ştie, de ce nu i-a spus-o?... Ce va fi mai departe? Ajuns la Ostrog, Nikifor Parasios şi patronul său vor organiza rutenii şi latifundiarii Ucrainei. Or, ce motiv mai puternic poate oferi puterii de stat opoziţia, decât acela al organizării ei? Cneazul Constantin de Ostrog va face dintr-un întemniţat ortodox, un campion public al ortodoxiei persecutate. Dintr-o dispută de dietă şi inamiciţie personală, cum o taxează acest rege inconştient care este Sigismund III de Wassa, problema va dobândi limitele ei fireşti, acelea ale conflictului politic. Ori, pentru a o aduce aici se luptă el de ani de zile. Iată-l pe Nikifor Parasios jucând rolu lui «deus ex machina». Se mişcă greu, zornăind, până lângă masa de şah. Cu braţul drept îmbrăcat în cotarele armurei, dispune rapid piesele negre, într-un dispozitiv ciudat. Ia regele şi-n locul lui aşează un nebun - «Nikifor Parasios», mormăie. Se uită la figurina regelui, un fel de prinţ oriental, suit în spatele unui elefant, o priveşte de foarte de aproape şi-o întreabă dur, rece, duşmănos:

- Dar tu? Tu cine eşti şi ce vrei aici, Mihail voievod? Poti să-mi răspunzi?

Priveşte intens figurina enigmatică. O aşează uşurel între cele două tabere. Când scutierii îi cer permisiunea să-i pună coiful, trâmbiţele regimentului de dragoni de Zamosk, astăzi în patrulă şi hărţuială, anunţă că la avanposturi s-au prezentat parlamentari. Până când va veni ofiţerul de ordonanţă să-l anunţe, până când se va întoarce cu răspunsul este vreme să recapituleze totul. Face semn scutierilor să iasă. Rămâne singur, blindat în armura care-l desparte de lume, care-l comprimă în el însuşi, un trup de oţel şlefuit, mişcat de o voinţă din cel mai pur oţel de spadă. Totdeauna. Înaintea momentelor hotărâtoare pe care le intuieşte cu exactitate, îi place să mediteze dinăuntrul armurii. I se pare că numai aşa poate domina clipa. Nu se mai poate apleca. Cu o mişcare sonoră, zăngăne toate încastrările, întoarce tabla de şah. Apare desenată, în culori vii, harta

Europei, în care domină Recsz Pospolita, neținând cont de proporții. În centrul politic al fiecărei mari puteri este pictat de Skarga, portretul suveranului. Îşi plimbă privirea inflexibilă pe toată Europa. O carcasă de oțel, o despicătură longitudinală prin care se văd ochii. Dar nu şi gândurile... Îi place ă se elibereze de sine şi să se vadă din exterior. Paris. Henric III de Valois. Mai curând favorabil. În termeni amicali cu Poarta. Londra. Regina Elisabeta. Povestea cu Maria Stuart o priveşte. Duşmanca Spaniei lui Filip şi a Hab-sburgilor, cu care se războiesc turcii. 1588. Distrugerea Invincibilei Armade. Are la Gdansk şi Liov aşezări comerciale puternice, cărora el le face toate înlesnirile posibile. Astă vară l-a primit în taină, după audiența oficială la rege, pe trimisul ei special Cristof Parking. S-a discutat exact situația Recszei Pospolita față de Sfânta Ligă. Are informații că acest Cristof Parking a intrat în relații cu cardinalul Andrei Báthory de Somlyö, pentru a încerca scoaterea Ardealului din Ligă. Se pot obține arme prin Parking. Se poate neutraliza Spania. Se pot face bune oficii la Poartă. Ca acela al susținerii lui Ieremia în Moldova şi, eventual, al alungării lui Mihai din Țara Românească. Escurial.. Filip II prea catolicul, în impe-riul căruia soarele nu apune niciodată. Nu s-a mulțumit cu toate oceanele lumii. A vrut Mediterana. Întâlnind aici Impe-riul otoman cu flotele lui de corsari din Alger.. Corsarii lui Drake şi cei algerieni au făcut din cea mai mare putere maritimă a lumii, o putere de rangul doi. Lepanto n-a însemnat altceva decât o victorie spaniolă pe mare, oricât ar glorifi-ca-o poeții spanioli... Îşi mută privirea rece la Praga, acolo unde într-o manieră uşor caricaturală, Skarga l-a pictat pe Rudolf II vârât în măruntaiele unui orologiu din care iese fum... Desigur. În arenă i-l va opune lui Parasios, pe Skarga. Şleahticii şi panii, mari amatori de dueluri oratorice, vor avea încă un pretext să piardă timpul, ori să se taie în săbii... rămâne pentru el, partea mai puțin spectaculoasă. Politica. Acolo unde se va opune lui Constantin de Ostrog. Ucraina nu poate fi lăsată liberă nicio clipă. Intrată în alianță cu Principatele de la Dunăre, ar putea schimba radical fața acestei părți de Europă, obligând Recsz Pospolita să rămână singură, între două forțe care-ar putea-o strivi: Sfântul Imperiu Roman şi Moscovia. Gândul devine din ce în ce mai supărător. Apariția acestui Mihai Voievod la Dunăre, neprevăzută şi neeîntărită, creează probleme la ale căror rezolvări nu s-a gândit. Iată-l că ieşit din neant, răstoarnă statu-quo-ul stabilit cu acest împărat penibil, căruia i-a dat o lecție exemplară la Byczyna, bătându-i şi luându-i fratele prizonier, pe arhiducele Maximilian, candidat la tronul Poloniei, în anul când a fost distrusă Invincibila Armada. Două lovituri straşnice date politicii lui Filip II - una la răsărit, alta la apus - rezolvând cu spada apetitul Habsburgilor pentru candidatură la tronul Iagellonilor... Deci, răstoarnă acest statu-quo de după 1588 cu Rudolf; apoi tulbură toate relațiile lui familiale, tot ce-a țesut cu infinită răbdare mai bine de 15 ani: - căsătoria lui cu Grizelida Báthory, sora acestui turbu-lent Sigismund, devenit peste noapte campion al creştinătății, care merită o bătaie la fund cu vergile; legăturile cu fiii lui Andrei Báthory, fratele marelui rege; Balthazar cel supus supliciului în închisoare, cardinalul Andrei şi Ştefan, comandantul cetății Oradea Mare. L-a sprijinit pe cardinalul Andrei Báthory în 1587, să urce pe tronul râvnit de Maximilian de Habsburg. N-a reuşit. După cum n-a reuşit să-l urce în scaunul episcopal al Cracoviei, în 1593 având opozi-ția netă a regelui. În schimb, Ianus de Ostrog poate fi castelanul Cracoviei, fără ca regele absurd, cu ochii numai pe Svezia lui, să vadă în asta altceva decât o manevră care-l îngrădeşte pe el, cancelarul. Ştefan Răzvan stă cu armele sub steagurile aceluiaşi Mihai, care prin palatinii de Ostrog şi prin ortodoxie, vrea ceva, dincolo de o politică a amicițiilor, ori inamicițiilor personale. Vrea ceva, aici în acest instabil echilibru de la Dunăre şi Nipru, unde gravitează cele mai mari interese ale Recszei Pospolita... Nu-l vede pe Rudolf II, vârât ridicol în acel orologiu din care iese fum. Nu vede decât pâcla necunoscutului adusă aici de Mihai Voievod, pe care-l urăşte rău şi dur şi fără cruțare, pentru că tulbură, rupe şi destramă, tot ce-a țesut el într-o viață de om. Pentru că, ori ce s-ar putea spune despre cancelar: că este necruțător şi abil, că nu-şi economiseşte averile pentru a-şi atinge scopurile, că îşi influențează prietenii şi cum-pără opozanții, că îşi terorizează vasalii şi alte o mie de lucruri mai mult sau mai puțin adevărate şi plăcute, în afara unuia singur: că toate astea şi altele neştiute de nimeni, pe care el însuşi le-a uitat, ori a încercat să le uite, le face în numele patriei.

Cancelarul simte dintr-o dată povara strivitoare a armurei. Aude galopul stăpânit în fuleuri scurte, în care este maestru hatmanul de câmp Stanislav Zolkiewski... Iese din cort, în sunet scrâşnit de articulații metalice. Lumina caldă, catifelată a zilei de octombrie cade sidefie pe armurile, panaşele şi caii solizi ai gărzii. Hatmanul de câmp Stanislav Zolkiewski stă proțăpit sub scripete, cu brațele ridicate. Pajii se grăbesc să-i treacă funia pe sub subțiori, să-l ridice din şa. Probabil că-l sâcâie ceva, pentru că de sub coiful poleit cu argint țâşnesc ocări şi sudălmi atât de cumplite, încât caii gărzii tropăie pe loc, neliniştiți.

- Rămâi în şa, pane hatman, îi spune cu glasul acela gutural, uşor răguşit, cunoscut şi temut în dietă.

I se aduce calul sub scripete. Ridică brațele. Aude funia frecându-i cuirasa. Se lasă ridicat. Desface picioarele. Vede prin vizieră, la flancul stâng al gărzii, un grup de călăreți în veşminte fastuoase, coantăşe sângerii, albastre, ori verzi, pelerine albe, cai cu valtrapuri aurite şi-l

recunoaşte la mijloc, cu topuzul din aur la brâu, bărbos sub gugiuman, cu ochii bulbucaţi, pe voievodul Ieremia Movilă al Moldovei. Voievod făcut prin voinţa şi forţa armelor lui, care-l priveşte amuzat şi poate ironic aşa cum atârnă sub scripetele fixat pe-o capră de lemn - o sperietoare de ciori în armură. Asta-l irită şi-i amin-teşte evadarea neverosimilă a lui Nikifor Parasios. Unul dintre paji îi scapă piciorul. Se răsuceşte în jurul lui însuşi. Vede regimentele aliniate în coloană de atac, aripile de lebădă ale cuirasierilor negri, lăncile scânteind, palanca din trunchiuri ascuţite la vârf, şantul, valul de pământ şi dincolo, în tăpşan, cavaleria tătară desfăşurându-se la galop cu tuiurile fluturând, o mare de călăreţi în benişe şi caftane multicolore, cu scuturi rotunde şi cai scunzi; iar pe un muncel, nemişcat, cu armura străfulgerând în soare, un călăreţ înconjurat de gărzi înlemnite în şei. Pajul îl readuce cu faţa spre bărbosul Ieremia. Cu o mişcare dibace, trăgătorii la funie îl lasă să lunece în şaua înaltă de luptă. Îşi aminteşte acru de opoziţia ironică a lui Leon Sapieha la acţiunea lui în Moldova, pe care-a numit-o «comedie proastă şi fără folos, la care poporul litvan nu vrea să facă pe comediantul»... Litvania. Ucraina. Volhinia. Moldova. Ardealul... Şi-acum, Ţara Românească. Oftează. Aude vag glasul hatmanului de câmp Zolkiewski care-i spune că ţapul de la Perekop îi cere măriei sale hatmanului şi cancelarului să iasă din Moldova, ori de nu, pe Allah, îl va călca în copitele calului, ameste-cându-l cu pulberea şi că singurul răspuns potrivit ar fi şarja combinată a cavaleriei cuirasate, cu aceea a moldovenilor conduşi de căpitanul Irimie Orheianul, care-a-ndeplinit întocmai poruncile, lăsându-se prins de un ceambur, iscodind toate alcătuirile taberei tătare şi, azi noapte, fugind cu toţi călăraşii săi, aducând trei tătari cărora li s-a luat interogatoriul. Ar trebui înnobilat acest căpitan, mutat în Pocuţia, unde să i se dea moşie pe Nistru.

Frumoasă viaţa de hatman de câmp, a cărui supremă gândire militară este şarja de cavalerie cuirasată, combinată cu cavaleria uşoară. Îl invidiază. Ştie că din clipa asta fiecare cuvânt şi fiecare acţiune vor fi interpretate de întreaga Europă. Asta obligă la mai mult decât o şarjă, fie ea şi combi-nată. Pune pinteni. Se-ndreaptă spre locul unde voievodul Ieremia Movilă se face că ascultă atent ce-i şopteşte la ureche boierul Luca Stroici.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

1

Stă o clipă, ori o viaţă în prispa cneazului Gorunmare din Stoeneşti. Înserarea umedă vine cu spulber de ploaie şi frunze ofticoase de salcâm. Vede ştiuleţii aurii de porumb atârnaţi la grindă, legăturile de ardei scofâlciţi şi roşii, dovlecii înşiraţi pe casa mică şi-l vede pe *serenissim* cu picioarele păroase vârâte în ligheanul cu apă fierbinte, roşii picioarele sacre ca ardeii lui Go-runmare, *serenissimul* smârcâindu-se şi ţinând mortiş ca italienii lui Piccolomini sosiţi aseară, cu caii deşălaţi de drum, să meargă în fruntea oştii având călăuzi valahi.

- Magnifice domn Mihai, se smârcăia *ilustrissimul*, sunt soldaţi iluştri şi-l reprezintă pe ducele Ferdinand de Toscana. Au cuirase nemaivăzute şi cele mai frumoase panaşe care au fluturat la coiful unui cavaler, cândva. Pe urmă, gândeşte-te la rezonanţa pe care acest fapt l-ar stârni la curţile evropene. Apă fierbinte, Iulius. Mai fierbinte. Acopere-mă cu cearşaful. Ce vreme păgână, magnifice domn Mihai. Când te gândeşti că cei care trebuiau să fie aici, cu oştile lor, au început vânăto-rile, seratele şi concertele.

- Alteţa voastră *serenissimă* are dreptate, i-a spus... Ar fi trebuit să fie sub flamurile voastre toţi Bathoreştii.

Sigismund şi-a scos de sub cearşaf obrazul conges-tionat, plin de bubuliţe, pe care curgea sudoarea. Şi-a îndepărtat pajii. L-a întrebat, cu glas dintr-o dată tremurător, de copil, la care dintre Bathoreşti se referă.

- La cardinal, la Andrei, alteţă.

I-a spus că Andrei are oameni pe lângă Zamoyski şi că Zamoyski i-a împlântat jungherul în spate ocupând Moldova, acum când el, serenissimul, a pornit această sacră cruciadă, că nu s-a purtat ca un cumnat, ci ca un duşman şi că până şi tronul şi femeia i le vrea, pentru protejatul său Andrei, care cântă din ţiteră la Gherla, în loc să frământe nămoalele aici, lângă prinţul său. Ba mai mult...

- Mai mult? a şoptit zdrobit *serenissimul*.

A scos scrisoarea lui Andrei, către Zamoyski. Copia ei. Scrisoarea o ţine în răcliţa lui de război. I-au prins săcuii pe lângă Miercurea Ciucului pe oamenii cardinalului, i-au muncit şi-au luat scrisorile, că erau trei, către Zamoyski, Potoki şi hatmanul de câmp Zolkiewski. A gonit un călăreţ prin pasul Buzăului, i le-a adus lui Ianos Gyrerőfi şi acesta a venit la el cu Radu Calomfirescu. Andrei Báthory îşi oferă sabia lui Zamoyski, fiind acum momentul ca protectorul său venerat să treacă munţii prin pasul Trotuşului, să grăbească la Alba Iulia, unde-l va aştepta recunoştinţa şi neţărmurita lui dragoste. Impotentul principe, care şi-a părăsit soţia în noaptea nunţii, fără să-şi consume matrimoniul şi pe care încearcă s-o consoleze, principele instabil, cu

mâinile pătate de sângele vărului său Balthazar şi al tutorelui său, caută în ţara transalpină a voievodului care visează mai mult decât poate, o glorie pe care nu şi-o poate cuceri nici în patul conjugal, nici sub cetăţile Lipova, Temişoara, ori Oradea.

- El este, îi recunosc veninul, a spus alb *serenissimul* şi înfăşurat în cearşaf a venit lângă el, culcându-şi fruntea pe umărul lui, copilăreşte.

- Să ştii cine îţi este prieten şi cine duşman îţi este, alteţă.

Abia l-a potolit să nu încalece, să nu răzbune cu sabia, această mişelie. L-a sfătuit să-l trimeată la Alba Iulia pe cancelarul Josica. Acesta să adune oaste din popor. Apoi, bine înconjurat de gărzi, să-i facă o vizită cardinalului.

- Maria-ta, şopteşte logofătul de taină Theodosic Rudeanu... Ţi se-nchină cavalerii tălieni şi măria-ta îi ţii în spulber.

- Poftiţi cavaleri! V-aşteptam!

Îşi lasă privirea neguroasă în ochii calmi ai signorului Vicenzo Bombardier Mantovano, care îi face o reverenţă curtenitoare, dublată de aceea a soldatului călugăr Fra Giuseppe Pisculo da Melfi...

... Foc zdravăn de salcâm vechi în vatra de bolovani. Paharnicul Radu Şerban aduce cupa voievodală şi carafa cu vin negru, greu, plăcut italienilor. Se întâmplă ceva la Buzeşti, nu că-l ocolesc, dar se feresc de el, nu-i ies în cale şi Stroie strigă cu glas mare că-l deşală neică-su, Preda, gonindu-l la toate pâlcurile de oaste, de îi este lehamite de aşa război. În schimb, Theodosie Rudeanu îl împresoară din aproape cu marele vornic Ivan Norocea şi spătarul Calotă Bozianu, în vreme ce paharnicul Radu Şerban stă într-o muţenie întunecată, i se uită în ochi şi nu zice nici da, nici ba, când Rudeanu vorbeşte de ţara risipită, de satele fugite, ori robite, de moşiile rămase ţelină... Focul îşi joacă flăcările în bagdadia din grinzi afumate. Vântul ţiuie în vatră, e cald aici, miroase a mere, a cojoc de oaie şi într-un fel, a tihnă. Paharnicul ia credinţă, gustând din cupă. I-o întinde şi el o închină celor doi cavaleri, pentru că le preţuieşte dibăcia în ale armelor, dar mai ales în ale treburilor politiceşti, pentru că Fra Giuseppe Pisculo da Melfi pleacă în Francia şi pentru că Apusul trebuie să cunoască zbaterea lui întru slobozenie, faptele şi dania de sânge a Ţării Româneşti, urgisită aici în răscrucea tuturor vânturilor şi pentru că el însuşi este lacom să cunoască secretele curţilor, politica regilor, să ştie la ce poartă să bată, dacă va putea ajunge vreodată dincolo de vârful săbiei. Le oferă cupa din care-a băut, cu gestul acela simplu, soldăţesc, care ştie că le place atât de mult. Îşi lasă fruntea în palmă. Îl bate căldura bună a focului pe genunchii roşi de umezeală. La vară poate are să găsească răgaz să stea în nămol şi-n apa sărată la Ocnele Mari, pe urmă să urce la Cozia şi la Turnu, unde stă în stâncă un călugăr uitat de moarte, Daureţiu pustnicul, care-i dezlega crugul astrelor, în junia lui îndepărtată şi-aproape uitată. Poate-l pizmuieşte pe Fra Giuseppe Pisculo da Melfi pentru faptul că sub rasa franciscană ascunde doar un soldat dornic să cunoască lumea, neavând altă răspundere decât pe-a săbiei şi, foarte rar, pe-a crucii. Fra Giuseppe vorbeşte ales de ilustrul călător Pigaffeta, învăţatul cel mai cunoscut în Toscana, spune că la curtea *serenissimului* sunt cel puţin patru dieci care scriu hronicul acestei măreţe fapte - el ciuleşte urechea - şi-l scriu glorificându-şi principele, unul din ei este Petru Pallerdi, foarte stupid şi îngust, celălalt este un saxon Iacob Iacobinus, dispus să scrie adevărul şi pentru alţi tipografi decât ai *serenissimului*, cât despre el, după terminarea campaniei va fi trimes de monseniorul cardinal Atillio Amalteo la Ravenna, Florenţa, în Spania şi apoi la Paris, aşa că nu se ştie dacă vreodată în viaţă va mai putea vedea faţa nobilă a principelui Mihail. Cunoaşte la Lyon pe mesterul Thibaud Ancelin, «imprimeur du Roy», căruia i-a şi trimis o amplă povestire a faptelor măriei sale şi la «Caragoça» pe Juan Perez de Valdiuielso pe care-l va vedea peste câteva luni, tipograf cunoscut de «Aviso», cam sărăcuţ, dar plecat cauzei preacreştine.

Călugărul-soldat, ori soldatul-călugăr, povesteşte cum l-a întâlnit la Paris pe fratele principelui, Pietro, pe care Caterina de Medicis îl vedea ca pe un pion al politicii ei în Orient, apoi îşi aminteste de ziua aceea fatală, de acum şapte ani când, fiind însărcinat de Caterina să supravegheze lambrisarea cabinetului ei de lucru de la Blois, a fost martorul asasinării ducelui de Guise, «le Balafré», de cei opt gentilomi ai gărzii celor Patruzeci şi Cinci, descrie celebra scară sculptată în piatră, apartamentele regelui Henric III de la etajul doi, cu tapetele lor din pânză de pictură pictată cu crinii Franţei, locul de unde Henric III a privit crima prin oblonul secret, apoi trece brusc la mausoleul împărătesei Galla Placidia de la Ravenna, pe care meşterii mozaicari ai măriei sale ar trebui să-l viziteze şi copieze, fiind o capodoperă a genului şi lângă care, pe via San Vitale stă un foarte bun prieten al său, armurierul Battisti. Nino Battisti, specialist în pumnale şi săbii, de fapt, un florentin cunoscut pentru meştesugul lui de a fabrica pumnale. Aceste pumnale au în gardă un rezervor cu o otravă necunoscută care ume-zeşte atât lama, cât şi vârful, otrava scurgându-se printr-o puzderie de canalete interioare. Bravul florentin silit să-şi părăsească cetatea, a găsit, ca şi divinul Dante, adăpost, la Ravenna, fiind în graţiile monseniorului Amalteo. S-ar putea ca monseniorul Amalteo, în apostolica sa graţie şi bunăvo-inţă, ştiindu-l pe «il Baiboda

Mihael» om de arme, să-i ofere o pereche de asemenea pumnale. Principele a fost vreodată la Ravenna?

- Am fost, cavalere. Întorcându-mă din Malta cu o galeră venețiană. M-am închinat la San Vitale, dar n-am ştiut că prietenul domniei tale şade atât de aproape de această biserică.

Franciscanul şi Mantovano se ridică. Poartă pieptare de piele roşie şi cisme înalte, până la şolduri. El are gust de fier în trup şi de sânge în gură. Le spune că-i va însoți până la cai, cel mai iubit dintre sfetnicii săi: vistiernicul. Fra Giu-seppe Pisculo da Melfi face o reverență adâncă, zâmbind. Spune că şi el îi iubeşte pe vistiernici şi monseniorul pe care-l slujeşte iubeşte puritatea flăcărilor, dovadă că, sfătuindu-se cu marele rege Filip II al Hispaniei, au purificat prin foc, arzându-i de vii, maurii la Sevilla şi gândeşte că acelaşi nobil principiu al focului ar putea purifica şi aduce la dreapta credință alți schismatci, din alte părți ale Europei. Încă o reverență, cu pana pălăriei măturând scândura duşumelii, apoi nemişcarea paharnicului Şerban, care-l priveşte cu ochii lui rotunzi şi verzi de bufniță şi-i spune:

- Păzeşte-te, măria-ta, te-om păzi şi noi, că multă pizmă stârnişi şi mulți vrăjmaşi îți făcuşi de când te sumețişi întru slobozenia neamului. Păzeşte-te, că abia începuşi lucrarea fără seamăn a măriei-tale.

- Îmi citişi gândurile, paharnice Şerban.

- Ți le sorbii ca pe apă vie, măria-ta.

- Atunci, adu-ți căpităniile de roşii prin preajmă şi veghează.

Se-ntoarce marele vistiernic cu pelerina şiroind de apă.

- Îi dădui o sută de galbeni, să aibă de drum. Şi-un cal de schimb, c-al lui şchiopăta.

Voievodul rămâne cufundat în jilț şi-n tăcere. Numai supuşenia de vită nu stârneşte pizma. Ce-o fi vrut să spună franciscanul cu povestirea uciderii ducelui de Guise?

- Poate se gândi la Chisaru, măria-ta, spune Theodosie Ru- deanu.

Ştie c-a vorbit singur, aşa cum vorbeşte singur de când şi-a jurat să se pustnicească până la gonirea lui Sinan din țară. Intră vătaful Simion aducând sabia trasă pe gresie, platoşa căreia i-a prins pe dedesubt blănița de veveriță şi coiful.

- Îi schimbasi pâsla, Simioane?

Vătaful îi arătă pâsla groasă, roşie, vârâtă în coif. S-aud tropote.

- Caii de călărie, cu sacii de pâine de la Braşov, măria-ta.

- Are să fie greu, vere Theodosie.

Logofătul de taină scoate din sacul de piele, ştiricarul trebilor din afară. Voievodul întinde un picior. Vătaful Simion îi trage cizmele. Îşi aşează tălpile pe marginea vetrei. De fier, de oțel trebuie să fie să poată trece în mâine. Aproape că-i este frică de terfelogul legat în piele neagră, mereu plin de ştiri niciuna plăcută,, fiecare rânjindu-şi colții spre el. A avut naivitatea să creadă ca odată cunoscut martiriul Țării Româneşti, toate regatele preacreştine au să-şi transforme vorbele umflate în faptă şi Balcanii au să se umple iarăşi de tropotele răsmiilor de cai ai ostirilor apusene, ca-n vremea slăvitului Mircea Bătrânul. Iată însă că niciun rege al i apusului nu mai riscă un singur soldat pentru un vis, ca acela al eliberării noroadelor de la Dunăre; ori şi mai îndepărtat, ca acela al eliberării Sfântului Mormânt. Sunt bucuroşi că se jertfesc aici aceste popoare mici, dând de furcă turcului, slăbindu-i puterea cu care-ar putea izbi în Apus. Agenții papali din Balcani, cei ai Habsburgului, bat drumurile Dunării de jos, pe-ale Traciei şi Greciei, pe-ale Bulgariei şi Sârbiei, cu dăsagii plini de făgăduieli. Acum, când ei stau în sânge până-n brâu, când toate olaturile până-n Adriatica sunt pustiite de răsmerița celor încrezători în făgăduieli, acum Habsburgul trimite o mie cinci sute de reiteri silezieni, iar sfântul părinte şi ducele de Toscana şi Venezia, ah mincinoasa cetate care l-a fermecat cu apele ei verzi, cu nesfârşita frumusețe a nopților legănate pe Rio di San Polo cu Margherita Nani - se zmulge greu din amintirea dureroasă, care-l sfârtecă şi-l zvârle nemiloasă lânga zidurile strălucitoare sub amurg: Chiesa dei Frari şi valurile de miresme amărui venite din grădinile palatului Pisani - se zmulge, atunci era liber ca Fra Giuseppe Pisculo da Melfi, răspunzător numai de diamanticalele lui, de sabia şi pielea lui - sfântul părinte a trimis aici, să-l mântuie de Sinan, optzeci şi cinci de cavaleri - râde rău şi ştie cu o durere crâncenă, plină de spaime, că va rămâne foarte singur şi de fapt este foarte singur. Marele vistiernic se opreşte din citit.

- Zici că Zamoyski se potoli după lupta cu hanul? Că nu coboară spre Țara Românească? Că l-a mânat pe Potoki numai până-n săcuime? Asta astăzi, că nu vrea să-şi scoale Habsburgul în cap. Nu ştie cum o să-l primească Sinan, care nu l-a chemat, mai ales după pehlivănia jucată cu hanul de la Perekop. Dar mâine, vere Theodosie? Mâine când are să se-mpace cu *serenissimul?* Mâine ?... Ce-o să fie mâine, iubiților mei? Mâine?...

Sare din jilț şi numai în ciorapii împletiți din lână de doamna Stanca, din câtiva pasi e la fereastra lipită cu băşică de bou, dincolo de care aude spulberul ploii şi vaierul cucuvelei binecunoscut, din alte întâmplări mai vechi, dinaintea domniei.

- Du-te, Simioane, şi adu-mi şaua!

Apoi celor doi:

- Vere Theodosie, împresoară-mi-l pe, monseniorul Attilio Amalteo, încât nici să viseze fără noi să nu poată. Ce oameni are şi unde-i mână, ce legături ține cu Giroliamo Estorga şi mai ales pe cine vrea să-l cumpere. Povestirea franciscanului să ne fie pildă.

- Al măriei-tale, supus.

- Voi s-aud roşii prin preajmă, paharnice Şerban.

- Încă din noaptea asta, măria ta.

- Oriunde voi merge eu, fără altă poruncă, legat cu străşnicie de trupul meu, să fii lângă mine cu roşii de țară, paharnice.

Paharnicul Radu Şerban îşi duce mâna la inimă. Se înclină şi tace.

- Dacă Zamoyski s-a oprit la vreme, este că prietenii noştri din Lehia şi Riga au ascultat solia purtată de pan Liubienicki şi Petre Gregorovici Armeanul...

Era să spună «şi lucrările prietenului meu Nikifor Parasios, care după ce i-a mînjit cu c... barba lui Ieremia, a ajuns nevătămat în cuibul de la Ostrog»; n-o spune, ciuleşte urechea, cucuveaua îşi repetă chemarea, abia auzit, se-ntoarce spre cei doi boieri şi le spune că e bine să se ştie în oaste că pan Zamoyski, cancelarul şi marele hatman al Lehiei i-a dat o sabie hanului care venea să cadă în coasta Țării Româneşti, din prieteşug pentru Mihai Vodă şi cauza creştină. Acum a rămas în Moldova să vegheze dinspre Nistru, stepa şi cetățile turceşti de la Mare. Oastea băniei şi cea boierească să stea cu vornicul Ivan Norocea şi marele ban Mihalcea într-un trup aparte, gata să ia calea Bucureştilor... - Şi-acum duceti-vă şi-mpliniți-vă credințele, binecredincioşilor ai mei, le spune şi împotriva ceremonialului şi-a obiceiului, îi îmbrățişează, strângându-i la piept...

Rămâne singur în fata vetrei plină de jăratec. Presimte nehotărârea lui Zamoyski, acum în prag de toamnă, când n-are cu ce-şi hrăni trupele, când tunurile se înfundă în nămoale, pulberea se umezeşte, râurile vin mari şi îneacă vadurile, «cruciada» e totuşi un fapt cunoscut în toată Evropa şi cei optzeci şi cinci de cavaleri italieni, ca şi cei o mie cinci sute de reiteri silezieni, dacă nu alcătuiesc o armată, alcătuiesc desigur un simbol; iar câinele de cancelar o ştie la fel de bine ca şi mine - se desprinde din el însuşi cu facultatea aceea pe care şi-o recunoaşte dintotdeauna - se des-prinde şi «vede» c-o limpezime de care se sperie, vede totul, adică pe Zamoyski la Iaşi, scurgându-şi steagurile de dragoni spre Camenița, pe ascuns şi-n pâlcuri mici, ceremoniile de la curtea lui Ieremia Movilă care-ar vrea să-şi păstreze toate oştile leşeşti pe lângă trupu-i burduhănos, munții acoperiți de norii lătoşi prin păşurile cărora trec convoaiele cu cai de călărie aducând pâinea oştirii lui Sigismund, dar mai ales vede satele pustii, moşiile înțelenite, şleahurile pline de patrule de spahii, omenirea ascunsă la codru şi-n munti, în bordeie şiroinde, mâncând mălai de mei amestecat cu scoarță pisată, negurile târându-se peste turlele pustii ale bisericilor, Bulgaria cotropită, înfundată în bordeie, Dunărea tulbure, podul de vase de la Giurgiu, îl vede pe Sinan zgribulit în caftanul blănit, vede saraiul şi pe Amurat aşteptând veşti de la Dunăre, dar oricât ar vrea să vadă la Praga, ori mai departe, la Moscovia, ori la Cracovia, ori la Paris, ori la Madrid, nu poate vedea decât ca prin ceață, amintirile lui îi spun foarte puține lucruri, ştiri are destul de puține, Radu Buzescu a ajuns la Caşovia şi-aici gruparea oştilor s-a mântuit, aşa că mâine, în 15 octombrie, cu ajutorul Domnului se urnesc spre Târgovişte. Sinan a lăsat tabăra din Stoeneşti, a lăsat şi drumul până la Târgovişte, după ce-au început plăieşii să-l măture cu trageri de arcaşi şi pârcălabul Ion Cerbu sin Ghioagă şi-a făcut nărav să bată coturile şleahului cu tunurile, prăpădind harabalele, patrulele de spahii şi iarba de puşcă. Le vede pe toate astea, aproape om cu om, loc cu loc, dar mai ales vede totul în mişcare şi dincolo de mişcarea oştilor, vede c-o limpezime amăruie interesele şi jocul stăpânilor. Intră Simion. În loc de şa, îi duce caftanul de brocat sângeriu, cusut cu fir şi cizmulițele de safian pe care le încălzeşte deasupra jarului.

- Căpitanul Radu Calomfirescu, măria-ta.

- Singur?

- Ba!

Îmbracă caftanul. Simion îi trage cizmulițele galbene, fără toc. Se lasă în jilț cu un simțământ ciudat de aşteptare lacomă. Paşi apăsați. Zornăit de pinteni. Intră Radu Calomfirescu, înalt, cu față de haiduc sprâncenat, ochi mari, neliniştiți, măsliniu şi focos, neîntrecut la brâu, ori la sârbă, ori la căluş, leapădă pelerina în mâinile vătafului, îngenunche, îi sărută dreapta şi-i spune cu glasul acela liniştit, bărbătesc:

- Să trăieşti, măria-ta... Ți-l adusei pe domnia sa jupân Ioan Gyrerőfi din Sfântu Gheorghe, cu porunci tainice din partea comitelui săcuilor şi-a scaunelor săcuieşti... Pofteşte, jupâne Gyrerőfi.

Omul voinic, cu mustăți prelungi, cânepii, obrajii roşii, îmbrăcat în surtuc din piele de căprioară cu blana nerăzuită, îngenunche şi spune româneşte:

- Să trăieşti, măria-ta...

Afară ploaia răpăie înverşunat pe acoperişul de sită. Un răbufnet de vânt întoarce fumul în vatră, spulberând cenuşa. Jăratecul prinde viață, clipind roşu, ca un ochi de balaur.

2

Prin perdelele de mătase purpurie răzbat glasurile dogite ale căpitanilor, zăngănitul săbiilor, clinchetul sonor al pintenilor şi din când în când *cameriero magiore del serenissimo* îşi vîră capul pe care poartă cel mai autentic *cul d'assiette,* fără egretă însă, o bonetă din catifea neagră, conoidală, după moda lansată de Henric III, idolul fraţilor Genga în materie de vestimentaţie cavalerească. Ei înşişi Simon şi Fabio joacă astăseară rolul de *mignons,* pe care l-au impus şi principelui, ca o sfidare la adresa soldăţoilor invitaţi la dineu, înainte de a începe adevărata cruciadă. *Cameriere magiore* Simon Genga scoate un pst, clipind conspirativ. Asta înseamnă că cei trei nuncii papali au ajuns în anticamera cortului mare, de ospeţe. Sigismund se smârcâie, un paj îi întinde batista şi Fabio Genga îi potriveşte pelerina scurtă, din mătase neagră, cu pliurile călcate savant. Prinţul este euforic şi nu-l preocupă decât impresia pe care o s-o facă lui Piccolomini, Pigafetta şi cavalerilor italieni, înrolaţi măreţ sub steagurile lui. Bluza cu mânecile bufante, neagră cu guler alb, festonat, încheiată într-un rând de perle, are corsajul tăiat în unghi ascuţit sub talie şi este strâns *«en penseron».* Ciorapi negri până sus, pantalon bufant, cu pliuri din mătase vişinie, pantof de lac, cu catarame din argint cizelat şi evantai, cu toate că e umed, frig şi pânza triplă a cortului flutură atunci când vântul trece răbufnind pe-afară. Iulius ţine la lesă cei doi ogari de vânătoare, Castor şi Pollux, cu blănile pieptănate, date cu uleiuri parfumate. Sigismund îşi verifică lacul de pe unghii. Poartă şi el *«cul d'assiette»* prevăzut cu trei pene de egretă şi părul strâns la spate cu *«arcelets»*, brăţări din argint lucrate direct la Florenţa, se simte magnific, mai ales după ce l-a repezit pe căpitanul Petru Huszar la Zamoyski, cu o scrisoare a celor trei nuncii papali, prin care-l somează să se retragă din Moldova, spre binele şi faima creştinătăţii; iar pe binecredinciosul Lajos Segney să-i facă escortă lui Josika şi sa-l reprezinte cu fermitate pe lângă soţia sa. Lajos Segney şi-a pierdut un ochi la asediul Lipovei, are obrazul desfigurat de apa opărită vărsată de pe zidurile castelului contelui Pikkely de Pihenö, fidelul şi confidentul cardinalului Andrei. De dincolo de perdele se aude flautul cu care muzicantul lui de casă, Pietro Busto din Brescia, îi primeşte pe cei trei nuncii apostolici. Bate nerăbdător din picior măsura, i se pare că Pietro tărăgănează şi aşteaptă acel dublu fa, care este semnalul convenit pentru intrarea lui şi care trebuie să coincidă cu ajungerea celor trei episcopi la capătul mesei principale. Iulius dezleagă ogarii, ţinându-i de urechi. Şase scutieri ţinând făclii aprinse se alinie pe două rânduri, luându-l la mijloc. Îi pare rău că nu-l poate vedea Maria Cristierna intrând triumfal în cortul ospeţelor.

- Batista, Fabio!

Fabio Genga, *ministro di camera* îi oferă batista din mătase, brodată, şoptindu-i:

- Nu uitaţi să fandaţi uşor piciorul drept, alteţă, ca mişcarea acestuia să se compună cu împingerea spre înapoi a «Isabellei». Ţineti pe gardă numai mâna stângă, nu-i imitaţi pe soldăţoii care se reazămă cu ambii pumni pe gărzile frigărilor zăngănite provocator.

Principele îşi şterge mustăcioara umezită la rădăcină.

- Fii atent, Fabio! Semnalul !

Drăguţul de Pietro suflă cei doi fa cu atâta îndemânare, încât orice confuzie este imposibilă...

- Ce părere aveţi, monseniore Alfonso Carillo, despre oportu-nitatea acestui ospăţ, întreabă nunciul Atillio Amalteo, cu pleoapele lăsate şi mâinile galbene, cadaverice, cu unghii lungi, încovoiate la vârf, ţinând crucea din aur care-i atârnă pe surtucul din catifea vişinie... Domnul acela vârstnic, cu bonetă vicenzană, nu cumva este Filip Pigaffeta, presupus istoric şi inginer, prieten cu Galileo? Prea mulţi matematicieni, prea mulţi fizicieni, prea mulţi urmaşi ai neoplatonicilor, monseniore, în dauna sacrei credinţe.

- Războiul se face cu soldaţi, ofiţeri şi ingineri, monseniore, răspunde blând Alfonso Carillo...

- Fără credinţă, vreţi să ziceţi, monseniore?

- Credinţa este însăşi raţiunea, însuşi spiritul, însăşi esenţa şi regele meu, majestatea sa Filip II cred că este un exemplu grăitor pentru ceea ce înseamnă în zilele noastre, adevărata credinţă.

- N-avem decât un stăpân pe pământ, monseniore... Sanctitatea sa, papa! Ce părere are monseniorul Alfonso Visconti, episcop de Cervia? zâmbeşte funerar Atillio Amalteo. Buzele subţiri i se pliază, lăsând să i se vadă dinţii ascuţiţi şi galbeni.

- Ştiti că, din principiu, n-am decât părerile profunde ale senioriei voastre, monseniore. Asta mă scuteşte de efortul de a gândi; de ispita altor adevăruri posibile şi, sper, de rug ori de calţavete.

Alfonso Visconti întoarce spre cei doi prelaţi o faţă nobilă, acvilină, măslinie, e îmbrăcat în cavaler, doar crucea din abanos cu lanţ de aur şi tichia de catifea sângerie îi indică rangul ecleziastic, schiţează o reverenţă şi, întorcându-se, spune tare, cu voce cantabilă, de tenor:

- Ce plăcută surpriză!... Monseniorilor, iată-l aici pe bravul colonel Lelio Lucharini.

- Gata să devoreze un bramangiare de zece libre, monseniore!

- Pe Marzocco, lăsat de strajă în turnul segnoriei, sunt eu, *capitano imperiale* Cinuzzi care n-a strănutat atâta de când s-a născut acolo, pe via della Pergola.

- Contele Sozzo de Bardi! Vă mai amintiţi, monseniore, şarja de la Castellina in Chianti?!

- Dar mai ales vinurile de Chianti... *Capitano* Ermonide Gentili.

- *Capitano* Fra Girolamo Placidi.
- *Capitano* Iacomo Filippo de Novi.
- *Locotenente* Giuseppe Sborchia.

Ofiţerii şi cavalerii italieni îl înconjoară pe cardinalul Alfonso Visconti cu bonomia uşor vulgară a oamenilor de arme. Cardinalul condotier este una dintre cele mai populare figuri ale armatei papale, a luat parte la câteva lupte navale împotriva corsarilor barbareşti, lucru care i-a creat un fel de aureolă. Atillio Amalteo îl urăşte de moarte pentru această aureolă, pentru dezinvoltura cu care îşi întreţine amantele, oferindu-le echipaje superbe, dar mai ales pentru stima pe care i-o poartă papa. De ani de zile adună informaţii, de ani de zile umple paginile actului de acuzare, în care argumentele dovedesc că acest fals cardinal este adeptul cel mai înfocat al Academiei platoniciene din Florenţa, demonstrând în predici şi-n viaţa de fiecare zi că nu Divinitatea este măsura Naturii, ci Omul şi că Natura prin ea însăşi nu ascunde ispitele diavolului... Pentru asemenea erezii rugurile au ars în toată Europa catolică, vor arde şi-n acest orient schismatic şi ceea ce-l irită, făcându-l să albească, este faptul că papa i l-a trimes pe urme, că acest papă mincinos şi versatil nu are încredere în el, cel mai fidel servitor al ascetismului creştin, cel mai necruţător slujitor al Marelui Inchizitor, îl irită atmosfera de camaraderie cazonă, nejustificată pentru un prinţ al bisericii. Dar mai ales îl irită modalitatea cu adevărat princiară cu care Alfonso Carillo îi răspunde la întrebări, calmul lui de gheaţă, siguranţa pe care i-o dă faptul că este slujitorul regelui Filip. Papa ar trebui să fie mai atent atunci când numeşte nuncii apostolici. Suspectează pe toată lumea şi vederea figurii pungite a istoricului Filip Pigaffeta din Vicenza, devotat Medicişilor, îi produce un surplus de secreţie de fiere. Va trebui să se trateze cu ape termale. Aruncă o privire lâncedă interiorului acestui cort imens, luminat de torţe şi lampioane multicolore, plin de soldaţi şi-i spune nunciului Alfonso Carillo:

- Cred că suntem lăsaţi să aşteptăm prea mult...
- Vă-nşelaţi, monseniore! Iată-l.

Răpăit de tobe. Un semnal de trâmbiţă. Făclierii. Surâzător, cu penele de egretă fâlfâind deasupra bonetei «*cul d'assiette*», Sigismund Báthory îşi face intrarea în strigătele de vivat ale căpitanilor unguri, susţinute zgomotos de italienii căpitanului Silvio Piccolomini. Sigismund primeşte ovaţiile în poziţia numărului unu, adica «Isabella» împinsă în spate, piciorul drept fandat lejer, atingând pământul doar cu vârful pantofului, surâsul deschis şi mâna dreapta dusă la inimă, atunci când ovaţiile se transformă într-un adevărat tunet de «vivat».

- Dacă acest sugaci bubos, va fi pe jumătate atât de generos pe cât se spune că este «il Valacho» sunt în stare să strig vivat, toata noaptea, şopteşte *il signor alfiere* Bartolomeo Belicari camaradului său, *alfiere* Simon Pietro del Seppia.
- Drăguţule, l-ai călcat de trei ori pe cizmă, pe acel brav oştean din garda principelui, care se uită la tine să te-nghită de viu. A patra oară, o să-ţi împlânte sabia în vintre. *Capitano* nu vrea scandal aici. Priceput?
- Priceput, *tenente,* mormăie spadasinul Bartolomeo Belicari, aruncând baronului Gheorghe Bess o privire plină de dispreţ.

Locotenentul Alessandro Piccolomini, fratele căpitanului îşi face loc spre partea unde Silvio execută cele trei reverenţe de rigoare în faţa principelui şi a nunciilor apostolici. Sigismund Báthory primeşte omagiul căpitanului Silvio Piccolomini îmbujorat de plăcere. În clipa aceea, când condotierul veneţian Gaspar Turloni se apropie zăngănind să-şi prezinte omagiile, când căpitanul Ungariei de Sus, Huszar, spune destul de tare ca să fie auzit de căpitanul Ştefan Bocskay, că aici sunt foarte bine primiţi străinii, spre deosebire de oştenii locului; când nunciul Alfonso Carillo îi şopteşte principelui c-a greşit neinvitându-i pe voievozii ţărilor transalpine, majordomului postat între draperiile de la intrare îi este înfiptă între coaste garda unui paloş de cavalerie, şi în cort îşi face intrarea un cuirasier scund, crăcănat, c-o pereche de mustăţi niebelungice şi-o faţă plină de cicatrici, în cuirasă de oţel, flancat de cinci ofiţeri, care spune într-o germană bolovănoasă:

- O rog pe alteţa voastră să scuze întârzierea colonelului reiterilor silezieni ai majestăţii sale imperiale, dar a trebuit să supraveghez personal hrănirea cailor cu ovăz. Colonelul Albert Reibits - şapte lănci - la ordinul graţioasei voastre alteţe.

Colonelul roteşte ochi cenuşii, reci, face o reverenţă atât cât îi îngăduie cuirasa şi, spre mirarea tuturor, rămâne pe cap cu coiful şiroind de apă. Câţiva paji se reped să ia pelerinele leoarcă ale noilor veniţi. Sigismund Báthory, sugrumat de furie, îi face colonelului un semn abia schiţat.

- Pe Wothan, spune colonelul - are o voce dogită de bas, miroase a friptură de cerb... Domnilor, prezentaţi-vă acestor bravi cavaleri veniţi din sud, să-i înveţe pe nordici cum se face războiul. Şapte lănci şi-o sabie de cavalerie că-n noaptea asta vom mânca pe săturate.

Fabio Genga îi şopteşte principelui să treacă la masă. Ceremonia prezentării a fost ratată de acest barbar necioplit, care, de ieri de când a sosit în tabără, nu urlă decât după ovăz pentru gloabele lui nenorocite, după carne şi bere pentru celelalte gloabe, reiterii majestăţii sale imperiale

ajunşi schelete prin grija Camerei Aulice. La semnul lui Simon Genga, corniştii sună aşezarea la masă a *serenissimului* principe al Ardealului. Apoi, inteligent, Pietro Busto face să intre orchestra de violonişti şi flautişti care cântă din mers una din ultimele compoziţii ale principelui, «Diana obosită de alergarea ciutei». Sigismund Báthory adoptă poziţia numărul patru, de ascultare meditativă. Cineva la flautişti nu ţine măsura, ticălosul, iar Pietro Busto s-a îngrăşat prea tare ca să mai audă notele false, scoase de alt nătărău. Muzicanţii trec în pas legănat spre locul rezervat în spatele jilţului princiar. Atunci se aude un glas îndrăzneţ, uşor bâlbâit şi peltic strigând: «- Autorul! Autorul acestei muzici divine!» Sigismund, surprins plăcut, se-nroşeşte.

- Nobile Sigismund Forgách, spune, păstrează discreţia.

Omul numit Forgách, într-un surtuc negru tivit cu hermelină la gât, cu mâneci largi şi pieptul plin de brandenburguri, face o reverenţă uşoară. Are obrazul ascuţit, cu toate liniile fugind după nasul lung, cu nările răscroite, totul mascat într-o hălăciugă de păr roşu, dându-i înfăţişarea unei vulpi năpârlite. În ropotele de aplauze ale asistenţei, principele se aşează la masă, invitându-şi oaspeţii să ia loc, cu semne graţioase. Castor şi Pollux dau ocol celor două mese, a ofiţerilor aşezată perpendicular pe cea a principelui. Chefnesc spre hazul asistenţii, se urcă cu picioarele pe umerii prinţului, capătă câte o smochină, apoi, bine dresaţi, se culcusesc la picioarele lui. Se sună aducerea bucatelor. Începe defilarea pajilor purtând tăvile cu fazani fripţi în penele lor, cu purcei de lapte aranjaţi pe maldăre de varză aburindă, iezi de căprioară, claponi umpluţi cu smochine şi migdale, curcani şi, purtat de patru vânători, un cerb carpatin, măreţ, aşezat pe o targă ornată cu cetină, mişcându-şi capul spre mirarea sonoră a convivilor. La un semnal de corn, vânătorii rămân nemişcaţi. Cerbul se ridică graţios şi de sub blana zvârlită peste cap, apar două vivandiere purtând amfore cu vin. În aceeaşi clipă intră pe ritmul viu al viorilor două şiruri de vivandiere, cu corsajele despicate prin care se văd sânii generoşi. Ovaţii furtunoase. Nunciul Atillio Amalteo, aşezat în dreapta principelui, îi vorbeşte despre valoarea ascezei omului căruia pronia i-a destinat harul divin al tronului. Pe Sigismund îl podidesc lacrimile. Vede ca prin ceaţă masa lungă, feţele congestionate ale ofiţerilor, mormanele de cărnuri sfâşiate cu pumnalele; mirosul de hoituri fripte îi face rău şi-i spune monseniorului Atillio Amalteo că visul lui cel mai intim este să devină călugăr de rând într-o mânăstire pe care să i-o hărăzească sanctitatea sa. Ciuleşte urechea, pentru că Gaspar Turloni aşezat în stânga monseniorului Alfonso Visconti spune tare că prinţul are cea mai formidabilă oaste din câte-a văzut vreodată în toată Europa şi-o aseamănă cu falanga lui Alexandru Machedon care «domnii mei, vă asigur, tremură acolo în istorie de pizmă şi frică, pe legea mea îi vom smulge laurii şi-i vom aşeza pe fruntea altui principe între principi, vivat». Toată lumea strigă vivat, prilej de ridicare a cupelor, de ciupit vivandierele, mai ales se strigă vivat la coada mesei unde stau alfierii, sergenţii şi artificierii lui Piccolomini, care n-aud nimic din toasturile rostite la celălalt capăt al cortului.

Printul îşi revine din transa mistică. Îşi spune că este cu adevărat sortit triumfului armelor şi că de mâine va supune sub talpă oştile neînvinse ale semilunei, egalând şi întrecând gloria celor vechi. Îl intrigă figura preocupată a căpitanului Silvio Piccolomini. Omul are un cap sferic, cu încheieturi puternice, gât gros de taur, îşi poartă părul tuns scurt, fălcile retezate, muşchii obrazului, arcadele proeminente, totul este dur, desenat cu compasul, îl are în stânga pe colonelul neamţ Albert Reibits şi-n dreapta pe ilustrul Filip Pigaffeta, cu faţa pungită, ochi vicleni, iuţi, buze subţiri, cocârjat într-o haină cenuşie căptuşită cu blană de vulpe care spune cu glas ascuţit, peste masă, monseniorului Alfonso Visconti:

- Am constatat la păstorii valachi că păstrează în limbă cuvinte din latina vulgară, monseniore, pe care le-am notat cu atentie, cum ar fi dul, adică dulum, ori lopariu. Îl sufocă un acces de tuse, se scuză şi spune că nu poate suporta clima asta aspră, oasele lui sunt prea bătrâne pentru o asemenea campanie. Principele îi zâmbeşte. Bătrânul scoate dintr-o pungă un sul de hârtie, un cărbune pe care şi-l trece prin laţele rare, cenuşii, apoi notează ceva, mormăind. Dintr-odată se face linişte în această parte a cortului. În liniştea aceea, se aude glasul şuierător, sec, al nunciului Atillio Amalteo:

- Purcezând de la latini, iată un motiv mai mult ca aceşti fii rătăciţi ai Romei divine, să fie întorşi la sânul bisericii romane. Acesta este lucrul de căpetenie, pe care niciun adevărat catolic n-are dreptul să-l uite, sub ameninţarea justitiei divine.

Sigismund Báthory se-nfioară. Zelul apostolic pune stăpânire pe el, până la lacrimi. În tăcerea care se lasă după ce nunciul îşi rosteşte sentinţa, Piccolomini zice:

- Alteţă, mi s-a spus că-l voi reîntâlni aici pe unul din bravii între bravi, condotierul Ştefan Răzvan, cunoscut mie, astăzi principe transalpin.

La semnul lui Fabio Genga, cornştii sună: «atenţiune, principele vrea să vorbească». Doi scutieri aduc agăţată pe halebarde o hartă a Valahiei Transalpine. Sunt trecute cetăţile, munţii înconjuraţi de nori pe deasupra cărora zboară vulturi, râuri cu peşti şi bărci, Dunărea plină de valuri, pe care plutesc galere, cetăţile turceşti pe donjoanele cărora stau de veghe capete fioroase de

ieniceri şi flamurile cu semilună, marea, apoi într-o disproporţie vădită, Bulgaria, Balcanii şi Istanbulul înconjurat cu trei rânduri de fortificaţii.
Sigismund Báthory ştie c-a venit ceasul lui. Ceasul aşteptat în toate visele. Este de faţă întreaga Europă. Fiecare cuvânt al lui va fi o sentinţă a istoriei. Aşteaptă ca pajii să instaleze masa diecilor. Petru Pellerdi şi Iacob Iacobinus, unul scriind în latină, celălalt în germană, îşi aranjează penele de gâscă şi călimările. Sigismund se ridică febril.

- Atenţie, alteţă divină, viteazule Achile, înţeleptule Ulise, ia atitudinea Gattamelata, şopteşte Fabio Genga, aşezându-se lângă scutierul din dreapta.

Cu glas poruncitor, stăpân pe sine, prinţul dezvoltă planul campaniei împotriva lui Sinan. Spune cum turcii au trecut Dunărea în vară, cum au supus ţara lui transalpină, cum stupizii de duşmani ai creştinătăţii i-au întrerupt serbările matrimoniale, cum întreaga Europă a răspuns chemărilor lui la cruciadă, cum însuşi sanctitatea sa papa s-a făcut ecoul durerilor creştinilor care aici, la hotarele lumii civilizate, luptă deopotrivă cu păgânii, dar şi cu schismaticii, aduce elogii împăratului de la Praga şi bravilor săi reiteri, aduce elogii pline de strălucitoare elocinţă ducelui Ferdinand al Toscanei, care i-a trimis pe cei mai cutezători luptători ai vremii (iarăşi strigăte de vivat - apar halebardieri care ridică pânza cortului cu coadele halebardelor şi toţi cei prezenţi aud apa căzând pe pereţii laterali, de fapt au venit să scoată vivandierele ameţite de vin, prin corsajul cărora umblă în recunoaştere mâinile cavalerilor), laudă prezenţa veneţienilor, omagiază ştiinţa în persoana maestrului Pigaffeta, apoi, spre stupefacţia căpitanilor unguri, ţese un plan de luptă fantezist, cu şarje spectaculoase de cavalerie, cu goane până sub zidurile Istanbulului, dă ordin ca în zori cavaleria să fie în şa, el însuşi scoţându-l pe Sinan de barbă din Târgovişte, numeşte comandanţii corpurilor, evoluează la hartă, spune câte ghiulele sunt necesare pentru cutare fortificaţie şi câte pentru alta, apoi cere să se redacteze ordinul de marş şi luptă după cum urmează...

Diecii scârţâie din pene. Trece un murmur în grupul căpitanilor principatului. Albert Király caută privirile comandantilor. Gáspár Sibrik îşi scobeşte dinţii cu vârful jungherului. Pare că nu vede şi nu aude nimic. Gáspár Kornis ascultă cu ochii daţi peste cap. Moise Székely îi şopteşte ceva lui Ştefan Csáki, iar Ştefan Bocskay vorbeşte preocupat cu Huszár... Ceilalţi, vasalii, ori nobilii, descheiaţi la tunici se vrăjmăşesc cu condotierii italieni, întrecându-se în cupe cu vin de Târnave, curs din belşug la acest ospăţ ruşinos, când trupele stau în corturi şi harabale, mâncând pâine umedă, îngheţate de frig, pătrunse de ploaie, cu caii rebegiţi sub păturile ude. Se gândeşte la bătălia de la Călugăreni. Azi-noapte a venit la harabaua lui, Ianos Thamásfalvi şi i-a spus că scaunele săcuieşti au hotărît să lase oamenii de rând să se înroleze în oastea voievodului Mihail şi că, după plecarea la oaste a săcuilor, nemeşii au cotropit peste patruzeci de păşuni şi păduri în Trei Scaune. El este un oştean credincios principelui său, a dovedit-o cu sabia, într-o conjunctură instabilă, când a ocupat dieta şi i-a arestat pe toţi cei care cu o singura chemare puteau să-şi renege voievodul şi să-i ceară capul. Îşi spune că luptând cu arma pentru principele iubit, atât înlăuntru, cât şi pe câmpurile de bătaie, fiind bătrân şi cinstit, are datoria să pună capăt acestei nebunii ruşinoase, sortită pierzaniei, care n-ar face altceva decât l-ar înscăuna la Alba Iulia pe canalia de Andrei. Greoi, cu ridurile pietrificate, se ridică de pe banca cioplită rudimentar şi fără să ceară voie spune cu glas hotărât:

- Alteţa voastră *serenissimă* a demonstrat acestor nobili şi viteji cavaleri care ar fi fost planul de luptă, dacă războiul cu turcii s-ar fi purtat astă-vară, pe drumuri uscate şi-n câmpiile Banatului, cu pământ întins şi tare, pe care cavaleria noastră grea să-l poată măcina la galop...

În cort se face atâta linişte, încât se aude ploaia răpăind greu pe acoperiş.

3

A auzit vântoasele întorcându-se după miezul nopţii. Poate s-au întors în Bucegi, ori în Piatra Craiului, biciuind golul de munte, gonind cerbii la codrii adăpostiţi între umerii cleanturilor. Le-a ascultat vuind în vatră. Trecând în jos, spre Târgovişte. Spre Dunăre. A intrat Simion, în ciorapi, l-a acoperit cu şuba de urs, i-a făcut semnul crucii deasupra frunţii şi l-a auzit şoptind: «Ajută-l Dumnezeule!»... Apoi a auzit ca prin vis tropote. I-a cunoscut pe roşii paharnicului Radu Şerban, după uşurinţa cu care băteau noaptea în copite. Nu ştie dacă a aţipit, ori i s-a părut. Voia să-şi lege neliniştile. Să încerce destinul. Ei înghesuiţi aici, la Stoeneşti, iarna dând târcoale şi-n rest împărăţia de aici până la Damasc, la Cairo şi Alger. Există fapte care nu mai pot fi gândite decât raportându-se la cele veşnice. Ori la măreţie. Ori la Dumnezeu. A auzit cocoşii cneazului Gorunmare şi-atunci a nechezat un cal, undeva în livadă. A ştiut că roşii au stat în ploaie, sub burţile cailor, pe scut. Trap des. Fânare. Glasul marelui vistiernic. N-o fi dormit toată noaptea. Vine cu veşti. Un, doi, un doi, paşii pe scara cerdacului. Sub blana de urs e cald. Între lume şi el nici măcar ploaia. Sare din aăternutul mirosind a ismă. Aşteaptă din vară zorii ăştia. Îi aşteaptă crâncen, cu spaime şi lăcomie. E în ei şi zorii în el şi ziua asta de 15 brumărel - cu ploile şi vijelia, crâncene.

- Simioane!

Iese în cerdac în cămeşoiul de cânepă, cu râuri, desculț.

- Aici erai, vere Theodosie?

- Ştiri grabnice, măria-ta!

Îl pătrunde frigul. Plouă înverşunat. E noapte plină de zgomote nedesluşite şi vii. Îşi scoate cămăşoiul. Rămâne gol în cerdac. Coboară-n ploaie. Simion îi varsă-n cap căldarea cu apă pregătită de-aseară. I-o varsă şi pe-a doua. Îl înfăşoară într-o pănură şi-l împinge pe scări, în odaia caldă în care troznesc despicăturile de salcâmi. Ascultă relatarea ospățului dat de *serenissim*. A gâlcevii căpitanilor stârnită de Kir Albertu care a strigat din fundul bojocilor să se țină de ce-au hotărît cu toții, când erau de față măriile lor voievozii, dar mai ales măria-sa Mihai Vodă, leul de la Călugăreni, spaima turcilor, care-şi socoteşte planurile cu sabia, nu cu vorba.

- Îl judecai pripit, vere Theodosie.

- Îl judecarăm pripit cu toții, măria-ta.

Simion îl ajută să-mbrace nădragii de piele peste ismenele moi din lâniță frâncească, colțunii şi peste ei alții, împletiți din păr de capră. Apoi pieptăraşul de lână şi peste el coantăşul de piele de cerb, tăbăcită de meşterii lui de la Bucureşti, şi-acum îi aduce platoşa de oțel. Fabio Genga n-a suflat o vorbă socrului său, în schimb a vorbit ofițerul Iános Gereb de Bethenfalva, aghiotantul lui Alberl Király. S-a aflat că planul principelui era făcut de Simion Genga şi că se simte lipsa cancelarului Josika. Serenissimul, nemaifiind strunit de nimeni, a căzut în ghearele celor doi frați Genga, care se şi visează vicevoievozi în Moldova şi Țara Românească. Vor sa ajungă la scaunele domneşti folosind tratatele lui Sigismund cu țările transalpine, adică să adauge la clauzele existente încă una «În caz de trădare, serenissimul principe Sigismund să aibă dreptul de a propune Divanului pe alesul său»... «- Mai multă viclenie nici că se putea, măria-ta. Sloboade-mi mâna şi, Doamne fereşte, câte nu se pot întâmpla unor tălieni necunoscători ai locurilor, într-un război vrăjmaş ca ăsta.»

Îşi încălță cizmele de luptă, din piele de iapă, groasă. Le trage apărătoarele peste genunchi. Intuieşte cu duşmănie acră, toată inteligența veninoasă şi perfidă cuprinsă în aliniatul gândit de cei doi frați Genga, ori cine ştie, pus în seama lor. Cazul de trădare oricând poate fi ticluit, cu martori mincinoşi plătiți în aur şi moşii, pentru că oricând se găsesc cozi de topor gata să-şi vândă neamul, oasele moşilor şi sufletele viilor, pentru cei treizeci de arginți a lui Iuda. Iar Divanul, Divanul poate fi scurtat cu un cap, schimbat, cumpărat, i se pot împărți favoruri, i se poate pune ştreangul de gât şi-atunci, prin «voința întregului popor», sluga *serenissimului*, poate urca în scaunul Basarabilor, iar norodul va cădea în brazda pentru huzurul *serenissimului* şi nemeşilor. Aliniatul acesta este mai vrăjmaş ființei neamului, decât Sinan paşa cu toate oştile lui.

- Sabia, Simioane.

Îşi stăpâneste urletul de mânie.

- Te-ascult, vere Theodosie.

Marele vistiernic îi vede nările albindu-se, fruntea încrețită, tremurul mâinilor, îşi spune că Mihai este de nerecunoscut, altădată ar fi spart totul din jurul lui, îl admiră pentru această stăpânire de sine pe care şi-o impune, socotind că pe viitor va trebui să-şi drămăluiască mai cu băgare de seamă ştirile, puterea lui asupra voievodului fiind tocmai aceste ştiri fără de care Mihai rămâne orb, surd şi neputincios.

Voievodul îl trece printr-o privire ascuțită.

- Te-ascult, vere Theodosie, repetă cu ceva atât de ciudat în glas, încât vistiernicul se înclină adânc, cu amândouă mâinile încrucişate la piept.

- Planul de război a rămas aşa cum îl vruşi măria-ta. Căpitanii unguri l-au vârât cu sila pe gâtul *serenissimului.* Colacul peste pupăză îl puse căpitanul Piccolomini. Ceru să meargă cu Ştefan Răzvan de care, zicea el, îl leagă prieteşug vechi, de la Florența. Asta-l ruşină pe *serenissim* şi-l jigni, căci se visa înconjurat de condotieri.

- Îi rămaseră penajele lui Turloni. Altceva?

- Nunciul Alfonso Visconti îi dictă secretarului o scrisoare către generalul Aldobrandini, cu data de ieri, 14 octombrie *dal campo in Valachia...*

- Şi?

- Scrie că *hispanul*, cred eu, Alfonso Carillo, nu-l mai stăpâneşte pe *serenissim* ca altădată (el îşi spune că este şi firesc devreme ce Sigismund dând cu nasul în trebile politiceşti, a prins gust să poruncească, vrea să fie el însuşi, vrea gloria numai pentru el şi că din veac, cel dintâi gând al omului mărunt este să-şi renege dascălii, ori şi mai rău, să-ntoarcă binefăcătorului binele prin rău, pentru că binele primit îl umileşte pe cel josnic, dându-i mereu un termen de comparație pentru nemerniciile lui) şi că, într-un fel sau altul, prin corespondența pe care o poartă la Praga cu agentul lui Ferdinand Medicis, Curtio Pichena, care este în acelaşi timp şi agentul regelui Filip II al Spaniei, îşi pregăteşte plecarea de la Curtea din Alba Iulia. Scrie tot acolo că s-a făcut rău trimițându-se pe lângă cancelarul Zamoyski, nunciul Germanico Malaspina. Este un om mărginit, plin de orgolii, dur şi nepriceput în treburile politice ale orientului, care, după părerea sa, sunt foarte încurcate,

dar mai ales necunoscute curţilor din Europa. Că a reduce totul la convertire este o utopie şi o premisă falsă, care nu va duce nicăieri.

Vistiernicul îşi trage sufletul. Se îndreaptă sub coantăşul din stofă groasă, bavareză. Voievodului nu-i scapă aerul de măreţie pe care şi-l ia.

- Te laşi greu, vere Theodosie.

- Mă las, măria-ta, atunci când găsesc la alţii, gânduri de-ale mele şi de-ale binecredincioşilor măriei-tale. Iată că nunciul nu şi-a putut încheia scrisoarea, fără să scrie ceea ce-ai făptuit măria-ta, dimpreună cu boierii măriei-tale, pentru ideea de libertate şi demnitate umană, aici la Dunăre.

Cu un gest larg, marele vistiernic scoate de la brâu copia scrisorii adresată generalului Giovanni Fr. Aldobrandini, fratele cardinalului Cinzio Aldobrandini, pe care-l ştia amestecat în politica de culise a Sfântului Scaun. Voievodul îi spune s-o aşeze în răcliţa cu toate suretele. Îşi încinge cureaua săbiei peste cuirasă.

- După ce luăm Târgoviştea, să zideşti lângă iatacul meu toate uşile care răspund spre iatacele doamnei şi coconilor. Să-ţi tocmeşti acolo cancelaria de taină şi să-i sapi un coridor cu boltă zidită, care să răspundă unde ţi-o spune căpitanul Racea, vere Theodosie. Cred că domnia mea stă deopotrivă sub zodia paloşului, ca şi sub zodia treburilor diplomaticeşti, cărora bag de seamă le slujeşti cu credinţă şi osârdie. N-am să uit nimic, vel vistiernice! Simioane... Dulama şi coiful. În şei până nu se luminează de ziuă şi nu-şi schimbă gîndurile *serenissimul* nostru principe.

Râde galben, clăntănindu-şi dinţii. Afară e întuneric beznă. Curg pânze de apă din cerul prăbuşit peste vârfurile descărnate ale arborilor. Îşi dedă ochii cu întunericul.

- Să trăieşti, măria-ta, spune cu glas găunos cneazul Gorunmare, din capătul pălimarului. Pleci?

- Plec, cneazule. Îţi dau mulţămita mea pentru găzduire.

- Să nu te mai întorci decât la nunţi, ori la botezuri, doamne.

- Am să te-ascult, cneazule.

- Îţi puse al de fii-mea nişte azimă, nişte pastramă de mistreţ şi nişte mere, în dăsagi. Umblă sănătos, măria-ta.

- Spune-i fetii să mă cheme la nuntă. Am să-i fiu naş. Rămâi cu bine, cneazule.

Răsura, fiica cneazului, înaltă şi spătoasă, cu sprâncene negre şi buze să le guşti o vară. Cornul gărzii de vânători călări sună prelung încălecarea voievodului pentru luptă. Din negurile umede răspund corniştii roşilor domneşti, apoi, de departe, abia auzit, trâmbiţele călăraşilor domneşti şi ale oştirii băniei. Când încalecă, vede dincolo de pălimarul curţii, în şleah, lucind stins coifurile gărzii. Se-nveleşte în dulamă, Simion îi ridică gluga peste coif şi-l încearcă o nelinişte surdă, o spaimă dureroasă, ca şi când ar fi rămas dintr-o dată singur în bezna ploii, iar Târgoviştea ar fi dincolo, pe celălalt tărâm, acolo unde el nu va putea ajunge niciodată. Tresare când marele vistiernic îşi apropie calul.

- Lasă-i pe fraţii Genga. Să nu li se-ntâmple nimic. Nu poţi nimici gândul, retezând capul care-l poartă.

- Voia măriei-tale.

- Lasă-i. O să-i judecăm în vreme.

- Ca pe Chisar, măria-ta?

- Taci şi gândeşte-te că-ncepem zidirea Ţării Româneşti.

- Amin.

Iese în şleah. Gărzile îi strigă «Să trăieşti, măria-ta». Le răspunde: «Să trăiti, vitejilor». Dă pinteni şi-o ia înaintea tuturor, singur, lacom de drum, lacom de zarea Târgoviştei, lacom de propriile lui gânduri pe care le prinde din urmă, ori ar vrea să le prindă din urmă; ori poate de care vrea să scape şi uite că nu poate scăpa, pentru că sunt temeiuri grele să-l dea călăului pe Chisar, mare logofăt, temeiuri politice, adânci; sunt temeiuri să plece urechea la glasul tot mai puternic al marilor boieri, cărora războaiele lui le-a golit moşiile de mâna de lucru şi el este dator să nu-i sărăcească, fiind domnul lor; sunt temeiuri să rabde uneltirile *serenissimului*, ale cardinalilor, ale lui Zamoyski - acesta îi este destinul, să-şi fie sieşi povară. Călăreşte la trap lung, legănat. I-a poruncit paharnicului Radu Şerban să-i lase lui golul din faţa avangărzii. Paharnicul nu l-a ascultat. Urechea lui dedată cu zgomotele nopţilor de luptă prinde ţăcănitul potcoavelor undeva în faţă, acolo unde n-ar fi vrut să fie decât ploaia dintre el şi Sinan.

4

Buciume. Tângă răzbită din coamă în coamă, pe sub neguruşurile norilor. Nici nu s-a scurs oastea mare şi pândarii sună sfârşitul băjeniei. Intră în Malul cu Flori, cu sentimentul ciudat că fiecare mişcare a lui nu-i rămâne lui însuşi, se împrăştie în oaste, şi dincolo de ea, trece din gură în gură, urcă şi coboară după cugetul oamenilor care-o poartă, ca apoi tălmăcită şi răstălmăcită să se aşeze undeva în «Vremea lui Mihai-vodă». Nici nu s-a mişcat bine din tabără şi pământenii au înţeles că s-a schimbat crugul cotropirii. Au prins inimă. Buciumă în toţi munţii. Este lacom de chemările buciumelor. Zorii ies de sub pâcle, cenuşii. Simte miros iute de fum. Fatima nechează. Fereşte într-o parte o cămilă răsturnată-n şleah, umflată, de care întinde o liotă de câini hămesiţi.

Iese din el în lumea din jur. Se credea singur. La două lungimi de cal paharnicul Radu Şerban, marele vistiernic Theodosie Rudeanu, spătarul Calotă Bozianu, marele vornic Ivan Norocea şi-n spatele lor hotnogul Caloian, lăncile vânătorilor călări, boierii înveliţi în dulame, cu apa şiroindu-le pe coifuri, bărboşi, caii uzi, înspumaţi şi Malul cu Flori arzând mocnit sub ploaie. Grinzi încenuşite. Ziduri afumate. Ochii goi ai ferestrelor. Acoperişuri căzute de pe căpriori. Corbi în nucii cu frunza galbenă. Crau-crau! Singurătate cumplită. Cămile cu maţele scoase şi ochi trişti, într-o baltă de sânge şi apă. Pune pulpă. Fântâna. Străjuită de doi ulmi şi-o troiţă. Răstignitul mucenicit din proaspăt, cu săgeţi înfipte în ochi şi în vintrele zugrăvite de mâna cine ştie cărui meşter iconar pribeag. Tresare ca izbit. Din nou fuleuri; e lângă harabaua cu roata ruptă în şleah. Răsturnată peste codârlă, cu capul atârnând în jos, cu cosiţa despletită măturând pământul, ochii deschişi a groază, un hanger în piept, sânge pe gât, sânge pe obrazul galben, sânge în cosiţă, o fată cu portul delurencelor. Descalecă. Descalecă boierii. Vătaful Simion se urcă în haraba. Îi trece fata şi el o primeşte c-o durere vie, parc-ar fi Voichiţa, îl izbeşte crunt destinul crâncen al fetelor şi-al muierilor robite - ceva dincolo de clipă îl sugrumă şi-l nemerniceşte, bâlbâie şi nu ştie ce bâlbâie, poate o rugă, poate un blestem, poate îşi blesteamă neputinţele, stă cu moarta în braţe, e ţeapănă şi grea, au descălecat vânătorii, cineva spune «Dumnezeu s-o ierte!», paharnicul Radu Şerban îi închide ploapele şi-i şopteşte: «- Las-o, măria-ta, c-o-ngroapă oştenii!». Îl îneacă neputinţa. Îngenunche. O aşterne sub nuc, pe iarba udă. Aude pe cineva scăpărând în amnar. O mână bătucită de sabie, cu degete rădăcinoase, aşază la căpătâiul moartei o lumânărică de ceară. De jur-împrejur, pe deal, ard mocnit casele moşnenilor din Malul cu Flori. Încalecă greoi. Leşiuit. Îşi trage gluga peste obraz. Ştie că şi-o trage zadarnic. Casele ard în el, arde Malul cu Flori în el şi moarta zace în el şi răsmiile de glotaşi goi, privind în Argeş chipurile voievozilor sunt în el, ori ducând pe capete rogojinile aprinse, ori strigându-l cu glasul morţii la Călugăreni: - «Nu ne lăsaaa, măria-ta!... Nu ne lăsa!»... - Sunt şi eu om, Doamne, bolboroseşte cu buze uscate, fripte, sunt şi eu numai un om. Părinte al meu, îndură-te şi-ndepărtează de la mine paharul acesta...

Înainte de Căpriorul se lărgeşte valea Dâmboviţei. Şleahul umblă mai slobod printre livezi şi postate cu fânaţuri, ori prin nucet vechi. Norii se tăvălugesc din coamă în coamă, cenuşii. Nu plouă. E umed. Frig. La un cot vede călăreţi înlemniţi pe după trunchiurile nucilor, cu spatele la el. Galop scurt. Îl depăşesc trei vânători călări. Ajung călăreţii din cercetare. Se întoarce unul bărbos, chior, cu barba căruntă. Îl ştie. Ion Teşilă, de pe undeva de la Bertea, îmblânzitor de cerbi, dar mai ales de urşi.

- Păgânii, mări-ta.

Nu-i răspunde. Se uită la mâna încleştată pe suliţă. Ion Teşilă a aprins lumânarea la căpătâiul moartei. Îi recunoaşte degetele. Rădăcinoase.

- Ce zisăşi, Ioane?

- Păgânii, măria-ta.

Atunci aude poruncile hotnogilor, nechezatul cailor, tropotele, clinchetul armelor. Ridică stânga înmănuşată, cu gestul cunoscut de toţi cei apropiaţi. Spătarul Calotă Bozianu şi paharnicul Radu Şerban îl iau între ei. Galopează până pe linia cercetaşilor. Un dâmb. Pădure de fag pe stânga. Rarişte în faţă şi răscrucea. Şleahul mare al Târgoviştei, tras drept spre Măneşti. Plin cu harabale, cirezi de vite şi akingii pocnind din harapnice, împungând pământenii şi vitele cu vârful lăncilor, azapi în burnuzuri de lână neagră, vânturându-se pe lângă convoaie - răscrucea drumului de ţară care taie peste pădure din lunca Dâmboviţei în a Ialomiţei, la Şotânga şi-n răscruce trei ode de ieniceri intrând în careu de luptă, în vreme ce la aripi trec la trap două steaguri de spahii ai steagului galben. Între flancul drept al ienicerilor, încă nearticulaţi în careu şi steagul de spahii care ocupă drumul spre Şotânga sunt încă câteva clipe de nehotărîre. Îşi smulge sabia atât de brusc, încât Fatima se sperie, lăsându-se pe picioarele dinapoi. Aude huruitul vânătorilor domneşti, aduşi la trap de hotnogul Caloian, care-i cunoaşte apucăturile.

- La Şotânga, paharnice Şerban. Curăţă drumul, cercetează spre Pucioasa, vâră-i pe boieri şi băjenari sub steaguri. Diseară ne-ntâlnim la monastire, la Dealu. Hai, spătare... Paharnice. S-arunci o straje până la Răzvadu în şleahul Ploieştilor.

Porneşte la galop, urmat de cei zece cercetaşi, cu spătarul Calotă Bozianu, apărându-l din dreapta şi răcnind bolovănos sudălmi cumplite. Îl vede pe spătar holbat sub coif, cu nasul coroiat alb, cu bărboiul răsfirat de goană, rotindu-şi sabia, calul spătarului, pag, ciuleşte şi nechează, are fruntarul bătut în ţinte de argint, pe urmă vede din vârful dâmbului akingiii mânând vitele cu suliţele, ori gonind pe urmele fugarilor care aleargă iepureşte, unii spre lunci, alţii spre codru - îşi cumpăneşte sabia în dreapta, o simte vibrând, se aşează în şa şi abia când mai are o sută de paşi până la locul gol dintre ieniceri şi spahii, se eliberează de toate gândurile şi temerile, pe care le aude căzând sub copitele iepei. Tot atunci vede zidul de scuturi al odelor de ieniceri aliniate umăr la umăr, cu iataganele la mână. Pădurea de lănci a rândurilor din spate plecându-se peste rândurile din faţă, acoperindu-le cu ariciul de oţel al vârfurilor. Pe comandantul steagului de spahii, călărind un cal alb, galopând astfel încât să-i cadă în spate, după ce va fi intrat între ieniceri şi

spahii. Sinan şi-a lăsat străji puternice cari să-i păzească coada, câinele mişel, bivolul bătrân şi viclean. Fatima deapănă şleahul într-un galop lung. Îi pare rău că nu-l are pe Sultan. Acum. Trece la două lungimi de cal de cel dintâi ienicer, astfel încât să-i prilejuiască spătarului o lovitură piezişă de sabie, din stânga se reped spahiii, iar din spate se aude ropotul nimicitor al vânătorilor călări. O îndreaptă pe Fatima spre spahiii care-şi încetinesc goana, nu destul de repede să nu intre cu caii în rândurile din spate ale odelor de ieniceri.

- V-ați vândut lui Michaly, feciori de iepe!
- Siktir!

Învălmăşeală. Doi spahii ascunşi după scuturile rotunde îl iau în sulite.

- Ho, băăă, răcneşte spătarul. Prinde în pavăză sulița din dreapta care se frânge.

El loveşte scurt cu latul săbiei sulița din stânga, o apucă de lemn, smuceşte puternic şi spahiul cade pe coamă, lăsându-şi slobod gâtul de pe care alunecă apărătoarea de ceafă...

5

- Nu-i cinsti cu sabia măriei-tale. Acuşica, dacă te răcorişi, lasă-i pe seama ostenilor.

Spătarul Calotă Bozianu îi înhață frâul şi-l scoate afară din luptă. A simțit carnea spahiilor în lama săbiei. A răsturnat câțiv Şotânga Şotânga a cu cai cu tot. L-a hăcuit pe comandant, împlântându-i vârful în beregată. S-a răcorit? Îi vine să urle. Ce înseamnă lupta asta sărmană, față de oştirea lui Sinan? Față de principiul libertății? Față de veşnica lui încălcare de către o putere care se măsoară cu veacurile? Cu un gest sleit şterge lama de coama iepei. Undeva spre Teişul, ori poate spre Târgovişte, s-a înseninat. O dungă de cer, între lațele sumbre ale norilor. Spătarul Calotă Bozianu se ridică în scări.

- Io-te ia, măria-ta, se-nsuflețiră rariştile. Să juri că gorunii ăia băură apă vie, se deteră de trei ori peste cap şi se făcură plăieşi. Să vezi şi să nu crezi.

Ies din luptă şi ceilalți boieri. De pe muncel se vede cum vin din codru plăieşii, ori poate băjenarii, cu furcoaie şi coase de luptă, cu sulițe lungi de carpen şi arcuri. Arcaşii se opresc. Aici e viermuială crâncenă. Vânătorii călări s-au încurcat la sabie cu spahiii. Formația de ieniceri luptă din mişcare, trăgându-se de pe şleahul Târgoviştei, atât cât să lase slobod călăraşilor domneşti duşi la galop peste akingii de marele vistiernic Theodosie Rudeanu, care trece în goană, chiuind. Akingiii lasă harabalele. Dau dosul spre Târgovişte, cu burnuzurile fluturând. Atunci închid arcaşii sleahul cu un nor de săgeți, în vreme ce cosaşii şi sulițaşi coboară-n drum, din lunci ies alți pământeni, cu furcoaie, ies şi alții tot din codrii, din spate vin călăraşii şi soarta luptătorilor osmani se pecetluieşte sub ochii lui. Îi place cum îi tălmăceşte gândurile paharnicul Radu Şerban. Sparge steagul de spahii, trece prin el cu roşii, răvăşindu-l, îşi reface rândurile şi se duce la trap mare spre Şotânga, fără să se uite înapoi. Are nevoie de o mie de mâini care să-i prelungească voința, cu sabia, dar are nevoie, deopotrivă, de-o mie de cugete care să-i prelungească cugetul şi să i-l transforme, în faptă. Îşi duce aminte că azi dimineață marele vistiernic i-a spus cea mai răscolitoare veste. Printre condotierii toscani, este un locotenent Marco, leit Petre Cercel, poartă şi el un cercel de aur cu rubin în urechea stângă, stă pe lângă Piccolomini, vorbeşte puțin, iar în deget are inel cu pecetea Țării Româneşti. Dacă locotenentul este Marcu, fiul fratelui său? Şi este, are intuiția clară, dureros de clară, a prezenței tânărului pe care l-a căutat cu ardoare, cu dragoste tristă, dacă este el pribeagul pe drumurile tatălui său? L-ar vrea lângă el, are o foame dureroasă de un al doilea eu, un eu tainic, căruia să i se poată spovedi, poate nu să i se spovedească, este prea tare să simtă nevoia confesiei, căruia să-i încredințeze gânduri legate de țesătura politică, ori o parte din treburile care nu pot fi încredințate sfetnicilor săi, oricâtă încredere îi cer aceştia, sau se obosesc să-i arate că merită. Nicolae Pătraşcu n-a ieşit încă din copilărie. Stanca este doar stăpână de moşii, se-nvață greu să fie Doamnă, sau mai curând nu are har de Doamnă. Tudora? Tudora nu cere altceva decât să-i fie ibovnică. Atât. Simte golul din jurul lui, golul de la el până la boieri, dar mai ales de la el la căpitani; golul acela bântuit de sufletele înaintaşilor, ale vechilor voievozi, golul dintre țară şi devenirea ei, acolo unde stă singur, precum Răstignitul, stă singur în vreme şi-n aburii neîntrupării, gândurile de care el însuşi se înspăimântă.

- Io-te ia, măria-ta, ienicerii stau neclintiți, nu prea le dă mâna vânătorilor să-i spârcuie şi ridică unul steagul alb... Ce-i facem, că-i aduce boier Rudeanu pe akingii între sulițe: Huo, ian te uită, ia...

Înainte de a vedea ce-i arată cu sabia, spătarul pleacă la galop mare. Dincolo de şleahul Şotângii i se pare că intră în pământ câteva coifuri de spahii. Pune pulpă. Se îndreaptă în buiestru spre odele de ieniceri de care se izbeşte în goană un atac al vânătorilor călări. Ridică stânga, cu degetul mare în sus. Crainicul Sfetea sună prelung intrarea sub steaguri şi încetarea luptei. De sub lunca sfârlogită, udă, de pe sub codru, pâlcuri de pământeni mână oşteni turci. În rarişte zac cai sparți de suliță, ori de coasă. Unii încearcă să se ridice, nechează jalnic, îşi lasă capetele în fânațul îngălbenit. Zac spahii, răsturnați pe lângă cai, zac şi câțiva călăraşi, tăiați la beregată. Theodosie Rudeanu se întoarce în buiestru, cu tăişul săbiei încă roşu de sânge. Ştie că marele vistiernic a uitat dinadins să-şi şteargă sabia. Ies de pe un drumeag carele de băjenie trase de câte două perechi de boi. Unde-au stat ascunşi băjenarii? Când au putut ajunge aici, lângă şleahul

Târgoviştei?... Ienicerii. După scuturi. Cu iataganele la mână. Apăraţi de suliţele rândurilor din spate. Organizaţi într-un careu neclintit. Cu morţii scoşi în faţa rândurilor. Cu răniţii la mijloc. Cu tuiurile sus. Marele vistiernic aşează călăraşii în semicerc. Acolo sunt îngrămădiţi akingiii. Pămîntenii se înghesuie pe lângă ieniceri. Se înghesuie să-l vadă.

- Hai Floare, că-i măria-sa!
- Săru'mâna doamne!
- Să trăieşti, măria-ta! Venirăm.

Vorbesc unii cu alţii. Se strigă. Muierile aprind lumânările de ceară. Miroase şi a tămâie. E una cu port de cojancă, duce o căţuie, e călare pe-un cal şarg, are arc, tolbă cu săgeţi, sabie, e despletită, închină căţuia în cele patru zări şi cântă, descântă:

Scoală dragule, scoală,
Cu ochii priveşte,
Cu mâna primeşte,
Că eu am venit
Când am auzit
Că eşti călător,
Cu roua-n picioare,
Pe calea cea lungă,
Lungă fără umbră...

Trece la pas în şaua de lemn. Oştenii îşi trag caii. Îi fac loc. Se descoperă. Femeia trece pe lângă el. Îl priveşte dintr-o altă lume, îndepărtată şi tulbure. Îi spune peste umăr:

- Tu eşti balaurul cu nouă'ji nouă de capete, nesătul, cu limbi înfurcate, nebun, pe-o nară verşi flăcări, pe cealaltă venin, ptiu, ucigă-te crucea, ce ochi ai, diavole, Satana, lipitură de noapte, de miezul nopţii, de cântarea cocoşilor, de vărsatul zorilor...

Cojanca trece despletită. Singură. Rămâne în el privirea verde, îndepărtată, tulbure, dureroasă. Iese dintre ieniceri un başbuluc başă în zale. Strigă:

- Sunt Ahmet Muhtar, am douăzeci şi două de răni, sunt sărac, nu m-am atins de oamenii locului, bani cu camătă n-am dat, cred în Allah, pe cei învinşi nu i-am călcat în picioare, vitejia am cinstit-o, dreptatea aş fi cinstit-o, dar n-am găsit-o pe acest pământ.

- Hey, hey! strigă în cor ienicerii.

Nu se poate desprinde de trecerea cojancii. De privirea halucinată. Ştie până la saturaţie pe cine boceşte, pe cine-l caută şi nu-l găseşte femeia care tămâiază zările. Îl ia un frig pe şiră, îi clănţăne dinţii şi abia-l vede pe ienicerul Ahmed Muhtar, care-l strigă şi-i cere jurământ pe coran *«Coran haki itciun»,* că le va spune adevărul, ca un oştean viteaz şi neînfricat, altor oşteni viteji şi neînfricaţi... Lui îi bat în frunte, încinse, cuvintele profetice «Tu eşti balaurul cu nouă'ji nouă de capete, nesătul, cu limbi înfurcate, nebun, pe-o nară verşi flăcări, pe ailaltă venin, ptiu, ucigă-te crucea, ce ochi ai diavole, Satana, lipitură de noapte, de miezul nopţii, de cântarea cocoşilor, de vărsatul zorilor»... Ştia, dar nu i-o spusese nimeni, răspicat. Nici măcar popa Stoica. Nici măcar el însuşi. Îşi dă seama de tăcerea de moarte care-l înconjoară. Ahmet Muhtar, în cămaşa de zale, cu scutul la piept, scut rotund cu fond purpuriu pe care sunt încrustate arabescuri galben-aurii şi verzi, poate smălţuite, cu coiful turtit, cu iataganul pe care nu s-a uscat sângele, la mână: - altfel nu ne clintim din rânduri, ne batem aici până când va cădea cel din urmă ienicer. Sângele ce trebuie să curgă, nu poate rămâne în vine!... *Akagiak can damarde durmaz!*

- *Akagiak can damarde durmaz!* repetă în cor bărbătesc şi crâncen, ienicerii.

O asemenea oaste i-ar trebui. S-o aibă în cetăţi, nu s-o adune de la câmp, ori de la oi, ori de pe moşii. Ridică mâna stingă:

- *Coran haki itciun,* spune sleit!

Ahmet Muhtar îi cere în numele celor trei ode de Bursa să-i înroleze în armata lui, să le lase armele, uniforma, tuiurile, credinţa şi să nu-i silească să lupte cu osmanii măritului padisah. Jurând pe sabie că vor împlini toate cele cerute, se vor lupta şi la nevoie vor muri pentru el. Stă în şa, nemişcat, apăsat de hotărîrea tragică împietrită pe trăsăturile ienicerilor de Bursa. Ştie cât fanatism şi câtă mândrie s-a scurs în sufletele lor din această cetate smulsă bizantinilor de Orhan Gazi, al doilea sultan otoman, din amintirile pline de glorie sălbatică adăpostite în zidurile marii geamii, Ulu Cami, tapisate cu înţelepciunile caligrafiate de Mehmet I, Mustafa Efendi, ori Yesari. Vede prin transparenţa irizată a cerului albastru, minunata Yesil Camii, Moscheea verde, cu faţada ei de marmoră roz şi albă acoperită de arabescuri, cu sălile de meditaţii ale vechilor sultani, cu mihrapul placat în faianţerie albă, neagră, albastră, aurie şi mai ales cu acel Yesil Türbe, Mausoleul verde, unde el însuşi, a meditat la soarta trecătoare a puterii, lângă mormântul lui Celebi Mehmet, fiul lui Bayazit Ildârâm. Toate astea şi altele, biblioteca lui Orhan, de la moscheea acestui sultan, soldat şi cărturar, moscheea lui Ildârâm Bayazit, ori a lui Muradiye - toată istoria osmană veche, pură, fanatică, istoria unui popor de soldaţi crunţi, clădită pe ruinele Bizanţului, tot ce pe el, călătorul, l-a strivit, înspăimântat şi încântat, gândindu-se încă de pe atunci, la astăzi şi la

mâine, toate acestea le vede în ochii ienicerilor de la Bursa, vede munții de la Uludag şi câmpiile pustii, cara-vanele de cămile şi păstorii de capre, bazarul cu forfota neguțătorilor din Asia, India şi Egipt şi-nțelege de ce pe obrazul spilcuit al lui Ahmet Muhtar curg lacrimile. Se stăpâneşte greu. Întreabă cu glas puternic:

- Ce părere aveți, vitejilor, despre akingii?
- Ay, ay! se tânguie ienicerii.
- Ce părere aveți voi, oştenii, despre aceşti corbi de pradă, care ucid pruncii şi muierile, care necinstesc acoperisul care-i adăposteşte şi masa la care se ospătează, ce fel de oşteni sunt aceştia care se-mbogățesc, în vreme ce voi vărsați sânge?

Linişte. Se ridică în scări.

- Iată judecata mea de stăpân al acestor locuri, domn şi voievod. Akingiii să fie ridicați în furci, aici în marginea şleahului. Să ştie tot trecătorul cum răsplăteşte Mihai voievod, moartea cu moarte.

O spune turceşte, fără să se uite la cei hărăziți pierzării. Se uită în ochii lui Ahmet Muhtar.

- Apropie-te, viteazule. Ridică iataganul.

Îşi trage sabia. Îi lipeşte tăişul de lama lată, roşie de sângele pământenilor.

- Doamne, apără-ne! spune cineva.
- Milueşte-ne!

El însuşi se cutremură. Stă o clipă în cumpănă. O singură mişcare scurtă spre beregata celui care se uită la el dintr-o altă lume, cu ochi de om şi de oştean încrezător în cuvântul altui oştean.

- Vă iau în slujba mea de voievod pe cinci ani, după care veți fi slobozi să vă duceți unde veți voi; ori unde veți vedea cu ochii. Cetatea voastră va fi Târgoviştea. Vă veți rândui de strajă trupului meu, coconilor mei, doamnei mele, sfetnicilor mei şi cetății mele, mulțumindu-mi mie pentru viața, hrana şi câştigul vostru. În semn de cinstire, pentru vitejia voastră, să rămâneți cum veți voi voi însivă... Amin!

Ahmet Muhtar face o mişcare scurtă, atât de repede încât vânătorii din gardă strigă:

- Apără-te, doamne.

Îi sărută cizma. Ienicerii spun în cor:

- *Aferim! Iuzung ac olsun!* Prea bine! Fața ta să fie albă şi strălucitoare!

Porunceşte ca spahiii prinşi (dintr-o râpă iese spătarul mânând din spate trei spahii pe jos) să fie trimişi popii Stoica, iar două căpetenii dăruite craiului Jigmond Bathor, atunci când s-o afla înconjurat de căpitani.

- Iar tu, Ion Teşilă, că te luptaşi vitejeşte, tu, fătul meu, după ce-i ridici în furci pe lotrii ăştia, auzi tu, Teşilă?...
- Aud, măria-ta! Nu-mi vine la îndemână, da' aud!
- Tu să rămâi cu ienicerii şi să-i duci la monastire la Dealu. La noapte să fii la monastire cu ei. Să mă cauți, să mă scoli şi din somnul morților şi să-mi spui c-ai venit.
- Mă văzui şi başbuluc başă de ieniceri, doamne.
- Şi Satana de te-ai vedea, ori însuşi Belzebut, tot pe mine mă slujesti, Teşilă. Auzi?
- Aud şi mă-nchin la voia măriei-tale.

Trece prin fața odelor rămase în spatele scuturilor.

- Cinci ani, şoimule, strigă cineva din rânduri.

Vine la trap marele vistiernic Theodosie Rudeanu, îşi alătură calul şi-i spune:

- Eşti înțelept precum Solomon, doamne. Tălienii au să ducă vestea asta în toată Evropa.

Nu-l ascultă, mârâie rău şi aude cum creşte-n el, cu nouă'ji nouă de limbi înfurcate, balaurul nesătul, nebun, lipitură de noapte, de cântarea cocoşilor, de vărsatul zorilor.

6

Se scurge înserarea pe zarea fumurie, o înserare mucedă prin care răzbate din cer o trâmbă de lumină sângerie poleind cu aur turlele şi cupolele Târgoviştei. Spre codrii monastirii Dealu şi spre Teişul se cheamă buciumele. Tânga spage burnița, se încolăceşte pe trunchiurile cenuşii ale gorunilor, trece pe sub norii de câlți şi-l învăluie dureros, venind mereu împrospătată, ca şi când buciumaşii şi-au pus în gând să-i destrame gândurile şi în locul lor să-i bată sub coif chemările astea tânguioase, pline de amărăciuni vechi şi de-o bucurie sleită. Buciumaşii necunoscuți, ascunşi în codrii, cu ochii pe Târgoviştea domnească ştiu ce-i aşteaptă pe la casele şi-n ogrăzile despre care-au cisluit la focurile băjeniei. Pustiul. Trage de frâu. Ascultă recules. Abia acum înțelege glasul buciumelor. Îi este şi teamă şi ruşine să-şi ridice ochii la zidurile Târgoviştei. Trâmba de raze cade pe steagul verde, agățat acolo, unde din veac a fluturat steagul Basarabilor. Stă în şa, zgribulit sub mantia de camelot, vede străjile de ieniceri la zidurile acestui sălaş al Țării Româneşti, vede gurile negre ale tunurilor, vede târgul stând sub nucii coşcoviți înainte de soroc, tot ce vede îl doare şi-l răscoleşte, îl dor neputințele lui, ar vrea să plece la galop, să sară zidul din goană ca-n poveştile cu Făt-Frumos - îşi muşcă vârful mustăților, pune pulpă şi o ia la trap uşor, astfel încât să ocolească cetatea pe la miazănoapte, să treacă Ialomița prin vad şi să doarmă la

noapte la sfânta monastire, lângă trupul tatălui său. Mai mult, simte nevoia să le şoptească duşilor de pe lume că s-a întors. Mai mult, simte nevoia să-şi spună sieşi că s-a întors şi că-n întoarcerea asta stau semne ale viitorului, că întoarcerea asta are alte semnificații decât un fapt de arme, un crug al războiului cu soarta mereu schimbătoare, că de data asta este o cumpănă a vremii pe care el, Mihai voievod, o pleacă deliberat, pentru că prin trâmba de raze care cade fosforescent şi radios peste Târgoviştea voievodală, el vede foarte limpede, c-o dureroasă limpezime, zidurile Constantinopolului împărătesc şi până acolo îşi vede destinul legat de toată lumea dunăreană şi balcanică, fără care această întoarcere n-ar însemna decât o clipă pieritoare şi-atât.

Atunci când norii închid gura de rai prin care răzbătuse lumina poleitoare şi limpede, când cenuşiul înserării învăluie cu scame donjoanele şi turlele cetății, ştie, c-o spaimă abia stăpânită, că şi-a descoperit sieşi o nouă dimensiune. Că gândul palid, abia mocnit, alungat în ceasurile de răgaz, a lucrat tainic, la adânc, şi-a tras puteri din seve pe care şi le bănuieşte mustind încă din tinerețe, când Nikifor Parasios îi citea şi interpreta «Strategiconul» alcătuit de generalii împăratului Maurikios, sau «Tactica» împăratului Leon cel Întelept, când Andronic Cantacuzin îi vorbea cu lacrimi în ochi de lumea Bizanțului, de acea lume tainică a spiritului roman care-a cucerit până şi pe tracii care-şi ziceau geți şi trăiau aici, pe văile apelor coborâte de el în fruntea oştirii, nu să se-întoarcă în scaunul tatălui său, ci să vadă în toată strălucirea lor împărătească zidurile Constantinopolului şi alte ziduri încă neclădite, cu temeliile înfipte adânc în cugetul lui.

Trece la trap bătut, cu pleoapele întredeschise.

- Priveşte, măria-ta, spune marele vistiernic Theodosie Rudeanu, alăturându-şi calul înspumat. Sinan te primeşte ca pe domnul său.

Deasupra crenelelor cetății se bulbucesc gogoloaie de fum alburiu. Vede ghiulelele de tuci înroşit țâşnind pe gura tunurilor. Le urmăreşte traiectoria curbă, exact aşa cum este desenată în cărtile lui Tartaglia. Trei din ele cad la câțiva zeci de paşi, într-o baltă în care se înfundă sfârâind. Odată cu plesnetul, răzbate şi bubuitura. Unul din călăreți chiuie. Altul strigă măscări. Theodosie Rudeanu ca să-l linguşească, îi vorbeşte de Sinan, cu toate că ştie, la fel de bine ca şi el, că Sinan goneşte spre Bucureşti, nefiind atât de neîndemânatec încât să se lase împresurat într-o cetate atât de îndepărtată de temeiul puterii lui. Ascultă bubuiturile dezlânate, abia răzbătând peste Ialomița, înăbuşite în burniță şi nori, dar mai ales ascultă glasul acela din adâncuri, nelimpede şi învăluit care se prelinge în el, aburindu-i gândurile, amețindu-l cu mireasma lui sălbatică şi otrăvitoare.

7

Pâclele nopții cad peste cetate, afundând-o în neființă. Clipesc palid câteva lumini. La Turnul Chindiei, poate la intrarea palatului domnesc şi deasupra odăii străjilor, la poarta mare. Trece un spulber de vânt pe deasupra turlei monastirii Dealu, şuşuind sub sită, făcând să se zbată frânghiile clopotelor şi să țiuie arama. Stă învelit în pelerină, fără coif, i se lipeşte burnița de gene, priveşte cetatea scufundată în tăcerea spăimoasă, îi este frig şi-l muşcă singurătatea. Departe în şleahul Măneştilor se văd puzderie de lumini licăritoare. S-ar părea că *serenissimul* şi-a oprit oştile acolo, legând tabără şi aprinzând focuri. Un glas de jos, din gaura neagră de sub turlă:

- Unde-i măria-sa?

Simion, din uşa monastirii:

- Cine eşti?
- Hotnog în oastea măriei-sale Ştefan Răzvan.
- Ce vrei?
- Nu pot să strig în gura mare.
- Atunci aşteaptă.

Se infioară. În turlă miroase a aramă coclită şi a lilieci. Iată-l aici. Din nou aici. De data asta altfel, cu totul altfel decât în toate revenirile lui. Decât atunci când, bănişor de Mehedinți, venea să se închine la mormîntul tatălui şi strămoşului său, Radu cel Mare, travestit în neguțător. Ori când se întorcea în gând şi în vis, pribeag fiind în insule, ori învățăcel pe lângă unchiul Iani, ori martor al planurilor de reînviere a strălucirii bizantine, țesute inteligent de Andronic Cantacuzino. Luna albă pribegea peste terasele de marmoră ale palatului din Peramatis, mirosea a mirt înflorit şi din lăptoasele zarişti ale neființei se întrupau vii gândurile acestui bărbat plin până la sațietate de un singur gând: Bizanțul... Da, Bizanțul! Nu cum îl vede Andronic, ori Dionisie Rally, închis între zidurile vechi, sălaş de neguțători şi artişti, ci Bizanțul lui, slobod din Moreea până-n Albania şi Macedonia, până-n Epir şi Adriatica, cu cetatea Belgradului veghind vărsarea Savei în Dunăre, cu Țările Româneşti slobode la Dunăre - ah, Marco, locotenentul venit cu Piccolomini şi fiul său Pătraşcu, prea mic să poarte o coroană - şi dincolo de Bosfor, reînviate cetățile vechi de la Manisa, cu stânca tragică a Niobei, Smirna cu Agora şi Parosul construit de Lysimac, cu băile zeiței Artemis şi mormântul lui Tantal, acolo unde ei doi, Nikifor Parasios şi el, cel de-atunci, şi-au jurat, sub cerul înstelat, copleşiți de măreția locurilor, să nu aibă odihnă până când unind inteligența cu lucrarea spadei, politica şi aurul cu răscoalele balcanicilor n-au să reclă-dească din cenuşă gloria acestei lumi, pe care, ajunşi cu caravanele lui Andronic la Pergam, au retrăit-o până-n zonele

sublimului. Vede aevea inscripția de la Asclepieion: «În numele lui Dumnezeu, intrarea morții este interzisă». Şi templul lui Esculap, ori templul Atenei, din granit roşu cu izvorul sfânt, ori teatrul uriaş de lângă templul lui Dyonisos, de unde, seara, ochiul se cufundă în reveria de aur verde-albăstriu a ținuturilor egeene. Îşi strânge mantaua caldă pe lângă trup. Clipesc palid câteva lumini în Cetatea de Scaun a Târgoviştei. De jur-împrejur, întunericul orb, de smoală topită, curgându-i în suflet. Tresare. Se mişcă frânghiile. Şerpi lungi, fâlfâitori. Cel dintâi dangăt izbindu-l sub frunte. Dangăt grav, arama vibrând profund, al doilea dangăt şi altul, toate trei clopotele cântând dintr-o dată, spărgând întunericul, răsturnând valuri sonore, mereu valuri sonore, turla monastirii vibrând ea însăşi, toată noaptea vibrând şi dincolo de dangătele clopotelor, buciumele dinspre Teişul şi Aninoasa, dinspre Gorgota şi Răzvadul, buciume, corni de zimbru şi focurile. Sute de focuri izbucnind pe zare, ca la o poruncă tainică, sute de focuri apropiindu-se parcă, legănătoare, huruit de telegi şi nechezat de cai, apoi făcliile, sute şi poate mii de făclii, sâmburi de lumină de jur-împrejurul monastirii, în valea Ialomiței, tropote de cai, mereu tropote de cai, tulnice şi buciume şi corni, clopotele mereu clopotele, toată noaptea smulsă din ea însăşi şi turla monastirii legănându-se deasupra acestei lumi străluminată de făclii, de focuri, plină până la sat de dangăte şi chemări, apoi douăsprezece făclii în fața porților monastirii şi-o vestire aspră de trâmbiță...

... Se teme de setea lui de singurătate. De această chemare lăuntrică necunoscută şi tainică, din care se-ntru-pează un Mihai necunoscut, un alt bărbat decât el însuşi, plin de întrebări chinuitoare, învăluit în vise de strălucire, în care strălucirea nu fruntea lui o încununează, ci acest gând înfipt în el îndărătnic, libertatea Balcanilor. Când Amurat i-a dat sangiakul şi cuca, la ieşirea lui cu pohfală de la Topkapi Saray, l-au aşteptat chervanagii morovlahi de prin părțile Narentvei, erau cu ei şi doi cătunari, cel mai vîrstnic fiind Păcurar Ion, cu care avusese negoațe de vite în vremea boieriei. I-a strigat din haraba: «Să trăieşti, măria-ta! La o nevoie adu-ți aminte de noi, că şi noi ne-om aduce aminte de măria-ta». Îl vede foarte limpede, în sumanul negru, cu căciulă neagră, cu sabia la brâu, cu pistoalele înfipte în şerpar, stând deasupra mulțimii, bărbos, mustăcios, cu obrazul crestat şi se-ntreabă dacă vedenia asta nu i-au trimis-o cei îngropați aici, sub lespezile reci, ca o izbăvire, ori ca o proorocire.

De afară răzbat poruncile paharnicului Şerban. Era el cel cu doisprezece făclieri, ca doisprezece apostoli. Turcii n-au îndrăznit să urce spre Pucioasa. Paharnicul a găsit şleahul plin de butci boiereşti, de turme şi rumâni de la Goleşti şi Găieşti, ba şi de cojani de pe Vedea şi Teleorman, de familiile roşiilor din căpitănia Roşilor de Vede. Zice că i-a-ntrebat un' să duc şi băjenarii i-au răspuns: «acasă un' să mergem, că-l răzbi vodă pe Sinan». «De unde stiți voi una ca asta», i-a mai întrebat. «După semne», i s-a răspuns. Olăcarul lui Ştefan Răzvan spune că i se-nchină nepotul său, Marco. Învățatul Pigaffeta s-a-mbolnăvit. Tuşeşte. Îl dor oasele. Că Zamoyski şi-a pornit trupele spre Camenița, lăsându-l pe Potoki pe lângă Ieremia. Hanul a trecut Nistrul după ce-a ars ținuturile Lăpuşnii şi Orheiului. I-a căzut om de credință la scară, venit prin secuime de la Hotin. Un anume prieten al măriei sale, a ajuns cu bine la Ostrog, de unde, printr-un meşter tipograf din Kiev, venit la Kolomea cu treburi, i se-nchină cu smerenie, Nikifor. Ce destin îl cheamă pe Nikifor dincolo de lumea lui grecească plină de umbre uriaşe, în această altă lume din miazănoapte?!... Stă îngenuncheat lângă lespedea lui Pătraşcu. Înăuntru miroase încă a ud de cal, a baligă şi curelărie. Spahiii şi-au ținut caii aici. Ei au dormit prin chiliile monahilor. E frig umed. Cineva a aprins lumânări în fața icoanelor. Cine putea aprinde lumânări aici? Atunci când s-au arătat cercetaşii lui la creastă, spahiii au coborît la galop coasta, gonind spre cetate? Sfinții luminați la picioare, cu ochii umbriți, stau în nemişcarea lor înțeleaptă şi veche... Iartă-mă Doamne, c-am adus în sfântă casa ta, gândurile mele lumeşti. Dacă vulpoiul de cancelar s-a întors din Moldova, nu s-antors din dragoste pentru mine, ori pentru cumnatul lui bicisnic, acest *serenissim* de care mi-e milă şi căruia nu-mi vine să-i plătesc, aşa cum mi-a plătit-o el. S-a-ntors de frica Evropei, dacă cineva se poate teme de această Evropă, niciodată unită în fata primejdiei, dezbinată şi-nchisă cu fiecare rege în țarcul lui - iartă-mă Doamne, şi nu mă osândi...

- Nu pentru asta te osândesc, fiule!
- Atunci pentru ce, stăpâne?
- Pentru lăpădarea de ai tăi fi-vei osândit, acum şi-n vecii vecilor, măria-ta.

Îşi ridică fruntea de pe lespedea umedă sub care-şi doarme somnul de veci tatăl său. În uşile împărăteşti, poleit în barba albă şi-n pletele argintii căzute moale pe umeri, Dumnezeu. În rantie monahicească, înalt până-n tâmpla uşilor şi orb. Păşeşte în întunericul fâlfâitor al naosului, bănuitor, cu mâinile întinse.

- I-am auzit plecând, anticriştii, şi-am auzit buciumele şi glasul pământului şi-am ştiut că te-ai întors să-i spui tătânelui măriei tale că nu-i laşi oasele de izbelişte.
- Dumneta ai tras clopotele, părinte?
- Eu!
- Eşti singur?

- Singur, măria-ta. Am o tainiță, n-o ştiu decât eu. Şi-ai s-o ştii măria-ta, dacă juri. E taina sfintei monastiri, lăsată din călugăr orb, în călugăr orb, de la întemeiere şi de la Țepeş.

Păşeşte uşor, neauzit cu târlicii şi, înainte de a se putea ridica, îl ajunge. Îşi pleacă mâinile, miros a azimă, a ceară şi-a miere, şi-i cuprinde obrazul în palmele scorțoase. Îi aleargă cu degetele pe găvane, pe tâmple, parcă i-ar întinde pe față o pânzătură subțire.

- Leit... Dacă m-ar fi ascultat, dac-ar fi ascultat altceva decât țiterele sfetnicilor săi străini, n-ar zace astăzi pe fundul Bosforului, hrană peştilor. Maria ta să mă asculti, c-am ieşit la vedere în noapte de cumpănă şi l-am împânzit şi l-am curățat de păcate pe tatăl măriei-tale şi sunt aici din porunci vechi, străvechi, sunt zidit în piciorul sfântului lăcaş, ascult ce vorbesc noaptea voievozii, tatăl măriei-tale cu moşul moşului măriei tale şi moşul moşului măriei tale cu cel crâncen, neiertatul şi neîmpânzitul, neblagoslovitul şi necuminecatul, de sânge lacomul, aflat acum în crâncena durere a sufletului, rătăcitor în hăuri şi neogoitul, pe care-l strigă din neființă tăiații şi spârcuiții şi pruncii lăsați orfani şi muierile văduve şi cei traşi în țeapă, ori hăcuiți cu sabia, să mă asculți că eşti om, supus păcatului şi amăgirilor şi deşertăciunilor, că nimic n-am adus pe lumea asta şi ce-i putem da decât smerenia întru cei mulți, că ei sunt întru Domnul, acum şi-n veacul veacului, amin.

Bătrânul orb ieşit din zidurile monastirii are ochii vii, oțelii, şi-a ridicat sprâncenele sub care păreau goi la început, acum îi simte sfredelitori şi grei, ca şi când călugărul ar vrea să-l îngenuncheze, să-i treacă gândurile şi să-l supună. Îl pătrunde o sfârşeală o leşuială, o sete de altceva, un somn al voinței, o amorțeală a trupului. Litania cade în el, despărțindu-l de el însuşi. Îi este dintr-o dată frică de ochii oțelii şi-o spaimă oarbă îi încleştează fălcile, simte pe frunte şi-n grumaz o fierbințeală aromată, ca şi când s-ar afla într-un codru de pin, apoi o uşurare în el tot, o desprindere lină şi amețitoare, o bucurie luminoasă şi fulguită, este foarte tânăr, aude Oltul şi în cerul albăstrui, de primăvară, muntele Cozia veghează înălțimile în care zboară spre miazănoapte, tăcute, stolurile de cocori. Albinele trec şuvoind prin ziua de primăvară, poate să fie prin mai, el îşi lasă calul jos în pajişte şi urcă spre chilia săpată în piatră la sihăstria din Cornețu, vede cotul Oltului, azi-noapte a dormit la Cozia şi-acum aleargă la Sihastrul Daurețiu, cel care din zece în zece ani, în noaptea Învierii, tămăduieşte binecredincioşii după ce-i botează a doua oară în Izvorul Bunei Vestiri, tâşnit fierbinte de sub țâța stâncii.

- Lumina adevărului vine atunci când te-ai întors la tine însuți, Dumnezeu fiind Unul, Desăvârşitul. Treimea cea de-o ființă de la care toate au purces odată cu cuvântul. Kalaha. Deshala. Sat. Avidya. Mahat. Aude limpede foşnetul valurilor şi-l înțeapă în nări mirosul de alge şi scoici, briza mării cântă în palmieri, ştie că el se găseşte la Narlikuyu, pe coasta Mediteranei, lângă Fântâna Înțelepciunii, aproape de termele frumoaselor şi celibatarilor, vegheate de cele trei zeițe goale, din mozaicul rămas de la cei vechi: Hera, Atena şi Afrodita şi citeşte din nou: «Cei care beau din această apă, au să se facă mai înțelepți, au să trăiască mai mulți ani şi au să devină mai frumoşi, dacă sunt urâți». Alături, Daurețiu în burnuz, alb, cu ochii închişi, privind în sine, şoptind: Kalaha, numără! Deshala, arată!

Trece pe uliță, la galop, un pâlc de spahii de Iskenderun, în burnuzuri roşii. Vânt rece.

- Te căutai, măria-ta. Ştiui că venişi să te-nchini la picioarele măriei-sale Pătraşcu.

E singur în naos, în jilțul voievodal, lumânările au ars pe jumătate şi-n pronaos, în zale, boier Preda Buzescu, c-o făclie în stânga, fără arme.

8

În biserica sfintei monastiri se încheagă rece alt adevăr, pe care nu poate decât să-l recunoască, aşa cum l-a adus Preda Buzescu, de afară, din lumea aspră şi necruțătoare a vămuitorilor de capete domneşti. Poate nu l-a cunoscut niciodată pe jupan Preda Buzescu. S-a aşezat pe scăunelul tapițat cu urşinic sângeriu pe care-şi reazemă picioarele Doamnele țării, când ascultă slujbele, ridicându-şi poalele cămăşii de zale. A înfipt coada făcliei între două lespezi. Şi-a scos coiful, punându-şi-l alături. Nu seamănă nici cu înțeleptul Daurețiu, nici cu nobilul Andronic Cantacuzin, coborâtor din viță împărătească. Nu seamănă decât cu el însuşi. Cu jupan Preda Buzescu, căpetenia neamului de peste Olt, acolo unde Mihai voievod a început să fie ce este astăzi. Jupan Preda Buzescu, îşi mângâie barba înspicată alb, miroase a cal şi-a usturoi, are mâinile mai mult dedate cu frâul calului, coada harapnicului şi straja săbiei, decât cu mătăniile şi filele «Strategiconului» ori ale «Isopiei». Oricum e foarte viu şi-l cheamă cu glas voit blând spre acele adevăruri care l-au năvălit de cum l-a văzut în uşa bisericii.

- Avui de când mă ştiu o ținere de minte mai harnică, decât ăl mai harnic răboj, măria-ta.

- Suntem prea singuri, cu Dumnezeu şi răposații, ca să-mi zici «măria-ta».

- Taman de aia... Când o să ne bați la uşe, Doamne fereşte, tot măria-ta am să-ți zic. Dovedişi tuturor că te născuşi din osu' lui Radu de la Afumați, care bătu în trei ani douăzeci de războaie, cu agarenii şi sangiacii, cu domnişorii poftitori la scaun, cu Stefăniță, feciorul lui Ştefan cel Sfânt de la Moldova şi care-şi lasă capul în biserica cetății la Râmnicu Vâlcii, sub sabia lui Neagoe vornicul şi Drăgan postelnicu, el şi feciorul lui, Vlad.

- Te-ascult cu luare aminte, domnia-ta.

- Ascultă-mă, că nu-ți merse rău când ne ascultaşi pe noi, ăi mai apropiați, slugi şi rubedenii şi prietenii măriei-tale. Că şi Radu de la Afumați tot peste Olt îşi căta scăparea, la Craioveşti şi-acolo o şi găsea, dacă nu-l ajungea sabia neprietenilor la Râmnic. Că nimic nu-i merse în plin decât după ce-nțelese crugul vremii şi se-ncuscri cu boierii de peste Olt, cum esti încuscrit măria-ta. Şi-mi adusăi aminte, când călăream încoace şi-i ascultam pă unii şi pă alții mirându-se că-ți adusei păgâni pentru straja trupului tău, păgâni dintre cei pă care-i sprijinirăm în paveze la Călugăreni, Doamne iartă-mă de gândul ăl rău, îmi adusăi aminte şi de alți domni şi de alte întâmplări, că la anii mei, dacă nu mai dau de la rădăcină, număr domniile pe deştele de la amîndouă mâinile, pe-a lui Moise Vodă mi-o istorisi tata, Dumnezeu să-l ierte - că pieri Moise Vodă la Viişoara în luptă cu Vlad Vodă, feciorul lui Vlăduț, care Vlad se-necă din jos de Bucureşti şi-l ştie lumea de Vlad Înecatul, apoi fu domn Vlad Vintilă de la Slatina, tot fecior al răposatului strămoşului măriei-tale, care doarme somnul drepților colo, sub lespede, Radu cel Mare, de-i zicea Io Braga Voievod, care-i sluți pe boierii neprieteni chiar în tabăra lu Aloisiu Gritti de la care aşteptau mântuirea. Eu mergeam pe treisprezece ani, călăream un tretin când mă luă tata la vânătoarea lu' vodă. Vânătoare de cerbi şi alte vânaturi mai mari, pe lângă Craiova, pe malul Jiului. Se-mpăuna pe lângă Braga Voievod, Momce logofătul, cumnat cu domnul său. Îi gătise cort şi ospăț, ceteraşi şi butii cu vin, roabe țigănci şi turcoaice, să-l slujească şi îndestuleze. Eram tânăr, îmi plăcea vânătoarea. Tata-mi adusese un coantăş verde şi-o şa arăbească. Aia de la Strejeşti, de-o țin în odaia armelor.

- Roşie!

- Roşie, din piele de cămilă. Tata zise să nu mă țin lângă vodă, că nu se cade. Nu eram încă paj şi nici nu mă-nchinase la curte, lu' vodă. Mă ținui, că nu mai văzusem vânătoare domnească. Vodă sta în sihlă, călare, gata de goană, că se auzeau câinii mânând cu glas, prin codru. Atunci s-au prăvălit asupra lui chiar slujitorii lui Momce, un arvat chior şi-un ungurean bărbos, lovindu-l din goana cailor cu sulițele. L-a prăpădit Momce logofătul, pe cumnatul său, Vlad Vintilă Vodă. L-am apucat pe Radu Paisie. Îi merse bine, până trecu de sub ascultarea turcilor, la prieteşug cu neamțu'. Poate se lăsă şi după sfaturile lu' Petru Rareş de la Moldova. Şi ce nu izbuti Laiotă Basarab cu boierii pribegi din Ardeal, izbuti sultanul, aruncându-l în surghiun la Egipt, de unde nu i se mai întoarse nici numele.

Jupan Preda Buzescu are, pe lângă memorie, o uluitoare cunoaştere a genealogiilor domneşti din acest veac. Ştie toate rubedeniile domnilor, toate rivalitățile dintre casele boiereşti, dar mai ales ştie care dintre partidele boiereşti au triumfat asupra domnilor, triumf care s-a încheiat întotdeauna, când lupta a fost armată, cu descăpățânarea voievodului, iar atunci când a fost diplomatică, cu aruncarea lui în surghiun. Şi locuri de surghiun, în împărăție, berechet. Începând cu Rodhosul şi isprăvind cu Itiopia. Vânos şi ațos, puțind a usturoi şi-a blănuri, meşterind vorbele, obsedat de aceste tăieri de domni, jupan Preda Buzescu îl trânteşte fără milă, din slava aurită a gândurilor, în realitatea crâncenă a domniei la Țara Românească.

- Te ascultai cu smereneie, domnia-ta. Pildelor cu tăierea domnilor le-aş putea întoarce pildele cu tăierea boierilor de către domni. Câteva sute numai Țepeş. Vreo două sute Mircea Ciobanu, acu douăzeci de ani. Eram flăcău şi prinsăi vestea într-un han la Bucureşti.

- Când se-ntoarse din surghiun, de la Itiopia, doamne, ori de unde fu surghiunit, că nu-mi mai aduc aminte.

Bătrân viclean... Ştie. A pierdut. Aici a pierdut, înainte de a începe.

- Nu în tăieri şi zavistii stă adevărul, postelnice Preda.

- Mă supun poruncii, doamne.

- Scăpai un gând, nu o poruncă. Adevărul stă acolo unde mai presus de noi, trăieşte alt adevăr, căruia îi suntem supuşi cu toții, cel de-o ființă cu ființa Desăvârşitului. Purces o dată cu cuvântul. Şi-acu, spune-mi de ce venişi să-mi tulburi tihna asta trudită şi amară?

9

- De unde ieşirăți, boaitelor? Ce fund de iad v-a coclit bărbile? Hei, pocniță afurisită, lasă la pas că omori creştinii. Părinte chelar ce-ai în haraba? Stăi să te afum cu păr de urs, burdihan nesătul! Hei, hotnog! Ce-mi bați cruci, nepricopsitule? Opreşte-i. Stați!

- Mă, ține eşti tu, să popresti chervan de la sfenta monastire, hei?

- Ți se rupe limba-n gură, sfințişorule, când mesteci vorba țării. Când îi înghiți mierea nu ți se rupe? Când îi hlăpăi puii tăvăliți prin mujdei, ba?

- Aolică! Taci, căpitane, că m-apucă de la lingurică...

- Când îi leorfăi vinul şi te dedulceşti la sfârc, ba? Ia dă-te jos din prepeleac. Jos, n-auziți? Toți! Poruncă domnească. Ce ascundeți în harabale? Băăă, creştinilor. Da-ți-vă aproape. Dunărencele alea de mâncarăți scoarță pisată. Alea cu plozii. Jos boaitelor. Trap până nu vă trag rantiile să văd câte rânduri de slănină ați pus pe oase întru Domnul.

Răscrăcărat în şleahul care urcă spre poarta monastirii, căpitanul Racea, înconjurat de ferentari cu fusturele la mână. Un chervan de patru harabale acoperite cu pologuri, trase de câte şase cai cu crupele rotunde. Făclii. Oamenii monastirii călări. Bărbile aricite de mânie ale călugărilor, poate treziţi din somn şi din pilotele în care s-au vârât. Oameni. Cojence cu copii. Focuri. Telegi. Vite mugind. Le vede albul ochilor când trec călăreţi cu făclii:

- Loooc... Loc pentru boier Golescu... Loooc!

Harapnice plesnind noaptea umedă. Huruitul caratei boiereşti, mai mult rădvan, acoperit cu polog de piele. Trei călăreţi cu suliţe şi scuturi.

- Loooc!

Niste păcurari mânându-şi oile. Măgarii cu tuciurile, dulăii, trece turma prin lumina fumegoasă a făcliilor. Mai de voie, mai de nevoie călugării se dau jos din harabale. Sunt călugări de rând, unii răpănoşi, cu ochii cîrpiţi de somn. Are căpitanul Racea hachiţa lui: călugăraşii. Are multe hachiţe. I le iartă pe toate, după cum i-o iartă şi pe asta, că i-a intrat un gând văzând biserica batjocorită şi slujitorii ei la adăpost, prin schiturile din munte. Jupan Preda Buzescu l-a legat la scară. O să-l dea Buzeştii la praştie, ca pe-un cal buiac. Oamenii de-aicea, cojancele cu copiii la sân, bătrânii care-şi încălzesc mâinile la foc, păcurarii, toată suflarea coborîtă din munte, nu ştiu cum l-au legat Buzeştii la scară, pe el, voievodul, şi pe ei, poporenii, cum i-a legat la scară jupan Preda, postelnicul, tot spunând pilde despre tăierea domnilor, despre zavistiile boiereşti, despre nişte împrumuturi care dacă nu pot fi întoarse în bani, ar putea fi întoarse în sate, că s-au cam pustiit şi n-au cum să-şi plătească dajdiile. Jupan Preda, postelnicul, cunoaşte până-n fund toată rânduiala puterii domneşti şi-a vistieriei domneşti. Ştie că cea dintâi se trage din rotunjimile celei de-a doua. Ştie că vistieria lui e mai goală decât oricând. L-a îmbiat cu un împrumut. Trei sute de mii de galbeni, pe trei ani, fără dobândă. Ştie că-i va plăti cu libertatea celor din jur. Bătrânii de pe lângă focuri. Cojancele. Moşnenii care frig noatenul, răsucindu-l pe-o suliţă. Se bucură rău de păţania călugărilor. Acum câteva luni poate l-ar fi bătut pe Racea cu topuzul. Se-nveleşte în pelerină.

Simion îi ridică gluga. Racea sare ager pe scăriţa hara-balei. Îl înşfacă pe călugărul grec, îl scoate din tohoarcă, îl înghesuie între crupele cailor, îi dă un brânci călugăraşului căruţaş şi, în patru labe, cu sabia între picioare, se târăşte sub polog. Înainte ca ferentarii să-şi apropie făcliile, se aud chirăituri de muieri, nişte «ptiu, ucigă-te crucea,» glasul de bas al căpitanului giugilind «puicuţele curve de boaită», apoi se văd tălpile uriaşe ale cizmelor soldăţeşti, teaca săbiei, fundul căpitanului şi capetele jumulite a două muieri pe care căpitanul le trage după el, ţinându-le de cozi. Ţipete, ocări, unul din caii pe care se sprijină călugărul bate, nechează şi Racea cântă pe nas: «Adevăr zic vohohohouă... Că cel ce în preacurvie trăheheheeeşte,» (Schimbă tonul)... Când toată suflarea se chinuieşte, acela va încăpea pe mâinile căpitanului Racea... Bă! Să-mi scoateţi tot ce au preasfinţii în harabale. Să-mpărţiţi la săraci. C-aşa zice Mântuitorul. Pe astea luaţi-le pentru oaste. Să vă coţopenească ăştia, vânoşii, de să le duceţi dorul şi pe lumea ailaltă, nu slăninosul ăsta... (Cântă cu glas dogit) «Iar vohohoi, cei smeriţi, descuhuhulţi, în pohohost şi ruhuhugăciuni să vă petreeeceţi zihehele-hele»...

Ferentarii scot din harabale saci dolofani. Călugării se trag de bărbi. Poporenii se adună de pe lângă focuri.

- Doamne apără-ne, aude un glas de muiere.

- Haide, Simioane. Mi-ajunge!...

... Tot tăpşanul din jurul monastirii plin de telegi. De focuri sâsâitoare, fumegoase, lemnele sunt ude, vitele sunt ude, oamenii se adună din întuneric, atraşi de mirajul acesta al focului, al monastirii la zidurile căreia se văd străjile, şi aici, deasupra turnului porţii, steagul domnesc al Ţării Româneşti. Paharnicul Radu Şerban nu şi-a pierdut vremea... Se trage în întunericul dintre două telegi amărâte, cu polog din rogojină. Se uită pieziş la steagul domnesc. Pieziş şi străin. Stă acolo, în suliţa care l-a purtat prin războaie şi uite că poporenii cred în el ca într-o izbăvire, ca într-o mântuire, cred pentru că trebuie să creadă în ceva pământesc, în puterea pământească a Domniei, în dreptatea acestei puteri de la care ar trebui să plece toate judecăţile cinstite, în forţa ei care-ar trebui să-i apere de năvăliri şi prigoane, de robie şi jaf; cred în veşnicia ei, pentru că din tată în fiu i-au fost cre-dincioşi, adunându-se în jurul Domnului, atunci când acesta a poruncit tragerea clopotelor în dungă. Doamne, de-ar şti ce stă dincolo de măreţia flamurii domneşti, de-ar fi auzit târgul Domnului lor cu jupan Preda Buzescu; îl sfâşie pe dinlăuntru neputinţa, îi este frică de el, de ei, de singurătatea şi puţinătatea puterii flamurii domneşti, ridicată în turla de la poarta monastirii.

- Fătă Joiana în padină şi Gheorghe zise să umblăm noi pă jos, să stea viţica în telegă, că-i slabă şi nu se ţine în picioare.

- Auzi, fa, Ruxăndriţo, ce vorbe umblă printre băjenari, fa?

- Ce s-aud, fa Mariţo, că mă ţine alde socră-miu legată, ca pe-o capră.

- Se duse aia a lu' Gologan, vistiernicelu, cu un turc din oastea popii Stoica, fa.

- Aolică, spurcata şi nevolnica... Da' era frumos turcu, n-auzi?
- Era, că nu era turc de-adevărat, că-l făcu vodă boier mare şi-i dete ocină cu vad de moară la Rusăneşti.
- Ce să nu-i dea, fa, dacă era turc?! Că numa ăstora le dă, ba turci, ba nemți, ba cioclovine, că nu-ți mai găseşti vorbele decât la plug, fa, cu ai tăi, în colo...
- Taci, n-auzi? Îl văzuşi pe Lisandru?
- De unde? Umblă-n bobote, cu călăraşii lui vodă, că-i prieşte, cotoiul. Stă în şa, la plăcinte înainte, la război înapoi, că poartă Ruxăndrița plugu' şi grapa, scoate ea vitele din iernate, plodeşte Ruxăndrița când binevoieşte călăraşul domnesc Lisandru să-şi urce fuduliile în aşternut; că-mi iau un turc, tu-i mama lui de vodă, poate-l face boier şi mă procopsesc, fa, țes la gherghef cu mesal pă cap şi-mi aduce turcu-boier rodii de aur şi smochine din pomii Rusalimului... Hai, că-i dau țâță lu' ăla micu, puiu mamii, că abia-şi duce bucile, ptiu nu l-ar deochia... Scuipă-ți, fa, în sân şi țin-te de noi că socră-miu ăsta-i balaur mare.

Un glas gâjâit de bătrân, de sub pologul altei telegi, mai îndepărtate:

- Eşti în călduri, fir-ai să fii de meliță... Hai că-ți făcu ochi odoru...

Un orăcăit țapăn de prunc, orăcăit gros şi bărbătesc, care-i spală gândurile şi-l îmbunează şi-l întristează. Simion mormăie. Trec printre telegi şi bouleni culcați, care rumegă paşnici, printre focuri abia fâlfâinde, undeva se aude o cobză, apoi un nai, de altundeva, din întuneric nechează un cal, strigă o patrulă şi din buza dealului se văd miile de făclii pe care le țin în mână călăreții *serenissimului*. Vede salba de focuri cu care oştile acestuia au înconjurat Târgoviştea. Simion i-a spus că toată călărimea principelui a primit poruncă să rămână în şa, până-n zori... Puțoi fricos şi neştiutor. E sătul. Îi e lehamite. Se simte gol şi pustiu, singur şi hăinit. Recunoaşte că l-au ars vorbele Ruxăndriței ăleia ieşită din neființă, pierdută în neființă.

- Să ne-ntoarcem, măria-ta, spune Simion... E trecut de miezul nopții.

Abia atunci simte frigul şi osteneala care-i apasă umerii, care-l golesc de el însuşi şi-l strivesc în pământul muced de toamnă.

10

Chiar în zori i-a ciripit un sticlete cu guşă galbenă, în fereastra legată în plumb. S-a gureşit acolo, s-a înfoiat şi-a scuturat penele, semn că se îndreaptă vremea. Sâmbăta asta de 18 octombrie a sfântului apostol şi evanghelist Luca şi a cuviosului Iulian, luminoasă şi senină, radioasă şi rece, este ziua renaşterii lui. În chilia pe care şi-a ales-o, lângă stăreție - azi-noapte l-a ruşinat pe stareț, spunându-i că cei vechi, creştinii, primeau bucuroşi mucenicia în numele credinței pe când slujitorii Domnului de astăzi primesc bucuroşi numai daniile şi la nevoie lasă sfintele lăcaşuri de izbelişte şi batjocura păgânilor; i-a mai spus c-au intrat în monastiri obiceie urâte şi lăcomia şi că se cuvine să se strângă un sinod care să aducă viata monahicească la cele cuvioase şi sufleteşti, la scrierea cărților sfinte, a cugetărilor filozoficeşti şi meştesugul picturii, care s-a cam lăsat uitării - chilie cu pereți albi, pat de lemn şi o icoană a sfântului Gheorghe, sculptată în lemn de tei a avut, în zori, revelația acestei renaşteri. Din prispă se aud glasurile şoptite ale boierilor. Sunt multe, amestecate cu clinchetul pintenilor, al săbiilor lovite de platoşe, cu nechezatul cailor de oaste, odihniți şi cu altceva, inefabil, un sentiment de uşurare, de plutire, o nerăbdare stăpânită greu. Simion îi prinde platoşa în curele. Sunt numai ei doi, albul pereților, sfântul Gheorghe ucigând balaurul tot aşa cum el a ucis în cei de-afară spaima de turci, frica urâtă şi buboasă şi verde, care a înmuiat genunchii boierimii mari, plecată spre a neguța libertatea în loc s-o apere, frica pe care el şi-a ucis-o în el însuşi, dovedindu-şi sieşi că domnia nu poate începe decât cu descăpățânarea hidrei ăsteia mucede...

- Coiful, măria-ta?
- Ba! Gugiumanul.

Toată noaptea au trecut carele cu nuiele spre cetate, acolo unde le aşteptau săpătorii săcui ai lui Albert Király. Le-a auzit prin somn. Tot azi-noapte a plecat spre Târgşor popa Stoica şi oastea lui turcească. Aproape două mii de ieniceri şi pedestrime yaya-africani, perşi, arabi, caucazieni, albanezi şi două sute de chervanagii vlahi, din Vlahia Mare, de lângă Larissa, doi din ei nepoți ai lui Simion pe al cărui obraz de piatră arsă nu se citeşte nimic în afara semnelor acelora uscate, pe care le lasă moartea sufletului.

- Propteşte-te pe picioare, măria-ta, să-ncerc curelele.
- Lasă-le... Astăzi nu luptăm noi.
- Ştiu.
- Atunci?
- Te cunosc prea bine, doamne. Dac-o fi o sabie de dat, n-o să te rabde inima.
- Are să mă rabde.

Simion speriat de cât a vorbit de dimineață, ridică din umeri, îşi vâră mâinile sub umerii platoşei. Smuceşte puternic de câteva ori. Platoşa nu se clinteşte. Trâmbițe. Răpăit de tobe. Buciume.

- Sabia! A venit Ştefan Răzvan.

Simion îi dă sabia cu cap de grif, cu teaca simplă şi oţel de Damasc, lucrată cu ciocanul chiar de mâna meşterului Kasim Mansur. Are o clipă de ezitare înainte de a şi-o prinde în carabiniere. Kasim Mansur ştia pe derost aproape tot *Şah-Namè*. Îndeosebi îi plăcea, înainte de a scoate oţelul din vatră şi a-i da forma aceea încovoiată, de semilună, să cânte cu glas jos:

«Arcurile-şi înşfăcară şi săgeti din lemn de plop
şi-atunci Soarele lucirea şi-o pierdu; şi foc tâşni
din săgeţi cu lucii vârfuri…»[1]

Simion îi prinde pe umeri pelerina din catifea roşie, căptuşită cu blană de sobol. Astăzi este ziua lui Jigmont Bathor. I-o lasă *serenissimului* cu o bucurie rea şi piezişe. La sfatul de război, de ieri, Albert Király şi-a urmat tactica pe care i-o făgăduise, sub jurământ, de a-i recruta oaste de săcui, pedestrime înarmată cu arme de foc, artificieri pentru

[1]Şah-Namè, traducere de George Dan

aruncat în aer zidurile cetăţilor şi săpători. A lăudat cavaleria
Şah-Namè, traducere de George Dan
din avangardă pentru felul cum a curăţat drumul oştirii princiare, care de la trecerea munţilor până astăzi n-a dat o singură lovitură de sabie. Sigismund i-a replicat că asaltul Târgoviştei va fi dat numai de oştirea lui şi că-i lasă căpitanului Albert Király cinstea de a isprăvi toate lucrările genistice, pregătitoare, ca şi cel dintâi asalt la ziduri, ştiindu-i pe săcui specialişti în asemenea lupte. Fabio Genga i-a spus marelui vornic Ivan Norocea că este cel mai subtil gând al ilustrissimului, acela de a-l duce la dizgraţie pe Albert Király, compromiţându-l în faţa întregii oştiri - pentru că, practic, săcuii nu vor putea arunca în aer cu mijloacele lor rudimentare fortificaţiile făcute de Sinan paşa. După eşecul lui Albert Király va intra în scenă redutabilul inginer Silvio Piccolomini, care-i va demonstra acelui căpitan anchilozat ce-nseamnă minarea unei cetăţi. Theodosie Rudeanu l-a pus în gardă pe Albert Király. Bătrânul i-a cerut voie să-şi usuce legăturile lui de nuiele la focurile călăraşilor domneşti, care să păstreze acele legături sub poloage şi să le aducă în ziua asaltului, pe cai, până la gura şanţurilor. Să nu le dea nimănui, decât săcuilor pedeştri care veghează acolo. De două zile ilustrissimul nu se ţine decât de parăzi şi reviste de efectiv, urmat de nuncii apostolici, călări, turcii nu-i ajung cu ghilelele şi văzute toate din turla bisericii monastirii Dealu, în depărtarea aurie, par un joc de copii, ori o stampă din cărţile de război ale acestui Tartaglia care se pare îi obsedează pe toţi oştenii vremii. Îi este silă de Sigismund, i-a iertat aproape totul. Până şi amestecul în treburile Ţării Româneşti, silnicia cu care, profitând de pericolul invaziei turceşti, l-a lipsit de prerogativele domneşti, umilindu-l în faţa boierimii, scăzându-l în ochii ţării, voind să facă din Mihai Vodă un fel de maimuţoi al curţii de la Alba-Iulia. Neloialitatea faţă de propria lui oştire, asta nu i-o poate ierta. Mihai vodă este un străin şi, într-un fel un rival… Nu şi l-a ştiut face prieten, cu atât mai rău. Să-ţi faci ambiţiile cu viaţa oamenilor care-au venit să te slujească, acesta este cel mai murdar şi laş şi dezonorant act al unui căpitan de oşti… Tropote pe calda-râmul de sub poarta monastirii. Trâmbiţele vânătorilor domneşti. Simion deschide uşa chiliei.

Iese în prispă, cu barba crescută sălbatic, ochii mari, negri, căzuţi în găvane, tras la faţă şi mucenicit, cu buzele vinete, înviat din moarte. Rămâne o clipă nemişcat, parcă orbit de lumina străvezie şi diafană. Îi vede acolo, în prispă, pe scări şi-n curte pe toţi. Şi-au lăsat oştile, au venit aici, stau descoperiti, cu coifurile sub braţ, în zale şi platoşe, el face un pas şi-n clipa aceea Ştefan Răzvan descalecă şi-ngenunche la capătul scărilor, o dată cu el toţi boierii ţării, neamuri vechi şi războinice, neamuri lacome şi aprige, ei tăietorii de capete domneşti, zavistioşii, hiclenii, tot ei care-au mers în fruntea oştilor atunci când le-a ucis hidra verde a fricii, dau în genunchi clincheţind din zale şi platoşe, îşi pleacă frunţile şi tac, cade peste ei lumina albastră şi rară; vânătorii domneşti în ceapcănele verzi, călări, cu suliţa la picior şi pavăza pe umărul stâng strigă «să trăiesti, măria-ta», atunci bat clopotele, bat înfiorat şi prelung, în dangăte din ce în ce mai pline care umplu văzduhurile de glasul arămii, ştie că le bate şi le cântă bătrânul care poate fi Daureţiu, ori altcineva mai vechi, zidit ca o credinţă în temeliile monastirii; pe uşa bisericii ies două şiruri de călugări ducând lumânări aprinse, iar în porţi se-arată poporenii, muieri şi bătrâni, s-arată jupânese şi jupâniţe, moşnence şi cojance, în văliturі albe şi-n marame cernite, bat clopotele ca la Înviere, rămâne în pragul scărilor, nemişcat, răscolit până la lacrimi, dangătele îl izbesc în inimă, se descoperă, ridică privirea în cerul pur, înalt şi luminos, şi şopteşte fierbinte:

- Ajută-mă, Doamne, c-a ta este puterea şi slava şi mărirea, acum şi-n vecii vecilor, amin.

… Trei măşti în faţa porţii principale a cetăţii, acoperite cu lese de răchită în spatele cărora săpătorii au pus pământ şi nisip cărat cu sacii din malul Ialomiţei. Cele trei tunuri, de asediu, gata de tragere. Ghiulelele de piatră aşezate în movile. Tipsiile cu mangan aprins la roata din dreapta. Fierul pus la înroşit. Tunarii la posturi. Căpitanul Albert Király inspec-tează totul cu privire hirsută,

de oştean cârcotaş, obişnuit să nu scape nici cel mai neînsemnat amănunt. În partea stângă a măştilor începe gura şantului acoperit cu lese de răchită. Se aud pocnetele seci ale muschetelor turceşti. Căpitanul priveşte pe lângă ţeava tunului «Sf. Gheorghe», al săcuilor din Ciuc. Poarta cetăţii, din stejar placat cu metal, are să reziste până după masă. Vede de la cei două sute de metri unde-a împins tunurile de asediu - a venit în galop *colonello* Lelio Lucharini, cu spada trasă cu toate că nu-l ameninţa niciun spahiu, doar o ghiulea de tuci înroşit i-a trecut peste panaş şi *colonello* a salutat-o cu spada, punându-şi armăsarul să execute câţiva paşi spanioli în uralele condotierilor lui Piccolomini făcând gardă în jurul lui Sigismund, care ieri a reorganizat trupele, la sugestiile mâncătorului de broaste - şi care i-a comunicat că prinţul nu este dispus să-i dea acoperire de puşcaşi pentru tunurile împinse sub zidurile cetăţii, unde turcii le pot lua la cel dintâi asalt - să n-aibă grijă *serenissimul,* am să mi le apăr singur, colonelul a salutat cu spada, a depăşit linia tunurilor, defilând la galop prin faţa zidului de sud est, făcându-i pe ienicerii de la crenele porci de câini şi feciori de scroafă, împreună cu un cămiloi chior, câteva focuri de muschetă l-au făcut să se-ntoarcă la principe în aclamaţiile suitei de lingăi - vede foarte limpede încastrările porţii masive, ca şi greutatea întreprinderii lui. Inginerii turci au ridicat un val de pământ legat între stâlpi de lemn încă verde, val de pământ şi stâlpi peste care-a plouat din belşug. Din spate se aud comenzile hotnogilor. În afară de bătaia tunurilor şi a muschetelor sunt împinse de secuii din Târgu Secuiesc carele încărcate cu nuiele uscate. Are să-şi maseze trupa de asalt în spatele carelor. Tot acolo vor merge şi purtătorii de scări. Îi va demonstra principelui, nu numai cât preţuieşte bătrânul soldat care i-a salvat capul de sabia conjuraţilor, dar întreaga oaste a Scaunelor, pe care-o vrea compromisă în faţa italienilor. Se-ntoarce între tunari, mormăind.

Scutierul îi duce coiful greu şi spada. Obraz vântuit, cu riduri adânci, osos, cu mustăţi hunice, ochi verzi, uşor piezişi, căpitanul este făcut din muchii ascuţite. Sunt acolo, în spatele tunurilor, cei credincioşi: părintele franciscan din Ciuc, frater Ştefan, încins peste rantie c-o spadă la două mâini, greu de mânuit chiar pentru un oştean antrenat, Ianos Thamásfalvi, român secuizat, în platoşe de bivol, prinsă în plăci de oţel şi Ianos Geréb de Brenhida, purtând doar o cuirasă uşoară de oţel slefuit, care-a cerut să conducă asaltul zidurilor.

- Domnia sa Cristofor Keresztury îţi trimete vorbă, fiule, că săpătorii au ajuns sub palancă... Ce porunceşti?

- Pe sfântul Hubertus, ce poruncesc, ce poruncesc! Poruncesc să sape trei galerii pentru praf de puşcă, să le-ndoape cu încărcături duble, să le zidească, pe sfântul Hubertus, asta poruncesc...

- Luminăţia-voastră să binevoiască...

- Mai scurt, dragă Thamásfalvi... Mai scurt... Nu suntem la sesiunea Scaunelor să ne plângem de jignirile domnilor magnaţi, în termeni aleşi şi-n latină... Te-ascult, cu toate că nu-mi plac veştile pe care le-ai adus. Nu-mi plac.

- Voievodul Ştefan Răzvan a trecut cinci sute de puşcaşi în crâng, uite colo, aşa că...

- Aşa că am flancul drept al carelor asigurat, pe sfântul Hubertus. Am ajuns ca noi să luptăm aici, după câte mi se pare şi luminăţiile lor, domnii magnati să ne calce moşiile în picioarele cailor, dac-am înţeles bine ce veşti mi-aţi adus...

- Mai mult, fiule. Bathoreştii ne vor pieirea, mai ales a fraţilor noştri din scaunul Kézdi, cărora le este răpită «*libertas antiqua Siculorum în Transilvania*». Am alergat cu toţii la tine să-ţi mărturisim loial, că dacă...

- Frater Sándor... Întâi să luăm aceste ziduri cu vitejie şi apoi vom vorbi despre toate.

- Oamenii vor să ştie ce asigurări le-a dat Mihai Vodă, luminăţie.

- Pe sfântul Hubertus, domnule Ianos Geréb de Brenhida. Toate asigurările... Vă rog treceţi la oameni... Până când ne vine rândul, vă rog distraţi-vă. *Serenissimul* principe şi-a pierdut răbdarea.

... Cortul de pănură dăruit de *Il Valacho* ţine mult mai cald decât corturile astea în culori insolente ale magnaţilor lui Sigismund, pentru care nu are nicio simpatie. Alături de cort, harabaua cu polog unde s-a instalat un butoi pe care stau călimările, hârtiile, penele şi tăviţele de nisip. Signor Filippo Pigaffeta din Vicenza îşi strânge pe lângă trupul puţin şi uscat *il caftano,* şuba căptuşită cu blană de urs, darul aceluiaşi *Il Valacho* în a cărui limbă cuvintele legate de cult sunt cele ale vechilor creştini latini. Se pleacă peste măsuţa florentină pliabilă, pe care şi-a ordonat fişele. *Il Valacho* este domn, adică dominus, titlul împăraţilor Romei. Îşi freacă mâinile zbârcite, uscate. Va înviora şedintele Academiei neoplatonice. Se gândeşte cu plăcere la o dizertaţie, poate va ajunge la Florenţa prin ianuarie, astfel ca până prin mai, când vor înflori migdalii, să-şi isprăvească lucrarea - şi va folosi documente comparate, adică, pe de-o parte cronicarii Cruciatei a IV-a; întâi italienii, cu toate că Ernoul este cel mai conştiincios, îi va pune alături pe Franciscus Pipinus, bolognezul, cu Andrea Dandolo, veneţianul, cu genovezul Olgerius; de altă parte va pune cronicile, a ducilor de Flandra, istoria ducilor Normandiei şi a regilor ei, ca şi cronica lui Alberic des Trois Fontaines, cu toate mărturiile lor despre vlahi; adăugându-le fişele umplute sârguincios de el, cu ajutorul acestui locotenent straniu, Marco, şi al bunului prieten Mantovano... Este fantastic cum au putut aceşti oameni din ţara lor bântuită de toate cataclismele să păstreze atât de curat:

basilica, baptisare, crux, christianus, angellus, lex, paganus, florilia şi cine ştie ce altă comoară de limbă - va fi o întâlnire magnifică, pentru că le va relata cele văzute, munţii sălbatici cu vârfurile acoperite de zăpadă, frumuseţea femeilor, oştirea turcească a lui *«il Valacho»* comandată de un preot, preot, notează cuvântul şi alături scrie *presbiter,* turcii atârnând în arborii din marginea drumului, mişcările iuţi ale cavaleriştilor valahi, convoiul de spahii după care se ţineau pe margini câţiva cai arabi, nobili, nechezând, chemându-şi stăpânii, pe care călăreţii voievodului nu-i ademeneau şi nu-i prindeau cu arcanele, respectându-le devotamentul. S-a săturat de trâmbiţe, de tobe, de toată parada acestei pseudo-cruciate. M-am săturat, *Madonna,* iartă-mă, dar mi-e destul. Bătrânele mele ciolane nu mai rezistă. Mâine plec spre patrie. Văd asaltul şi plec, am îngheţat, sunt bolnav de prostată, să rămână Piccolomini, ducele va fi mulţumit şi dacă nu va fi, voi fi eu». Bodogăne, îşi strânge hainele, le aşează în cufăr, strânge crucifixul, mătăniile de onix, medalionul care-l reprezintă pe Michelangelo, o cizelură fină în argint, şi se gândeşte la vila Giulia cu nimfeumul ei, la faptul că fraţii Caracci au avut curajul să preia comanda pentru decorarea palatului Farnese la Roma şi el este atât de departe de San Lorenzo, de Borgo dei Greci şi Ponte vecchio, de scumpa lui Firenze, cu tot geniul omenirii în infinitatea lui de forme armonioase, seducătoare, răscolitoare, pline de meditaţia titanilor, închizând în ele o parte din destinul Omului, îi tremură mâinile, simte în nări vântişorul răcoros care adie de la Arno, în care se amestecă miresmele vegetale din Giardino di Boboli - îl sfâşie dorul de peisajul toscan, cu vile agăţate pe înălţimile plantate cu smochini şi vie, înconjurate de chiparoşi piramidali, de viaţa colcăitoare a atelierelor şi pieţelor, de orele lui de reculegere din sacristia nouă, vegheate de superbele statui ale lui Michelangelo, când nevăzut, cu inima chircită de emoţie, mângâie gamba de marmoră a Nopţii, senzaţie divină, ca şi când marmora peste care şi-a trecut degetele acel om pe care-l divinizează ar conţine, în luciul ei fluid şi fosforescent, gustul veşniciei... Nu ştie de ce se găseş-te aici, la acest capăt al lumii latine, când toată campania asta nu este decât o fanfaronadă şi nici nu vede la ce i-ar folosi lui *gran'duca* datele pe care le-ar aduce el, în afara ştiintei pure, în afara acestei curozităţi nobile care-a făcut din Medicişi cei mai renumiţi mecenaţi ai lumii moderne. Galopul unor cai. Lodovico, ucenicul şi învăţăcelul cules din Vallombrosa, ridică perdeaua cortului pe sub care, zâmbind, îşi face apariţia Alfonso Visconti, episcop de Cervia.

- Nu te deranja, scumpe maestre, îi spune, arătându-şi dantura strălucitoare... După câte sunt informat, vrei să te-ntorci la Florenţa, scumpe maestre. Aerul ăsta sălbatic nu prieşte unor învăţati, chiar atunci când sunt geografi reputaţi, călători în toată lumea cunoscută, cum este signor Filippo Pigaffeta din Vicenza.

Cărturarul îşi stăpâneste greu tremurul mâinilor şi al glasului.

- V-ascult cu luare aminte, monseniore!...

... - Pe legea mea, cavaleri, este o privelişte vrednică de pana lui Homerus... Priviţi. Priviţi-l pe condotierul Gaspar Turloni... Măreţ. Ce sarjă. Ce galop. Ce ţinută. Santa Barbara! Simt că mănăbuş sub cuirasă... Domnilor cavaleri... Exclamaţiile şi discursul sunt ţinute de voievodul Ardealului din şaua lui Bucefal şi din armura completă numită de cameriere magiore *Gattamelata,* oţel albastru, şlefuit, având pe cuirasă un relief reprezentînd lupta lui Ulise cu Polifem. Bucefal poartă cuirasă pe cap, cu celebrul corn din oţel, fapt care-i face pe vasali să se ţină la o distanţă convenabilă. Înainte ca nunţiul Alfonso Carillo să-l poată stăpâni, voievodul pleacă la galop, urmat de trei vasali, Ştefan Török, în armură veche, de pe vremea angevinilor, Petre Huszár, cunoscut luptător cu lancea, şi Layos Segney, spadasinul. Alfonso Visconti, episcop de Cervia, priveşte amuzat scena care-a stârnit pasiunea războinică a principelui. După demonstraţia colonelului Lelio Lucharini, poarta cetăţii s-a lăsat huruind şi pe poartă au tâşnit la galop mărunt patru călăreţi turci. Au ferit cu abilitate şanţurile săpate de oştenii principelui, au defilat la galop scurt prin faţa carelor pregătite pentru asalt, apoi au luat pe flanc cavaleria grea, zvârlindu-i măscări într-o italiană aproximativă. Fiecare măscare era isprăvită cu siktir, probabil o insultă cumplită pentru că din rândurile catafracţilor s-au desprins patru călăreţi, ofiţeri după panaş, şarjându-i din flanc. Se vedea bine, după fuleuri, că destepţii aceia nici măcar nu-şi încălziseră caii. Călăreţii turci purtau scuturi rotunde, cu gurgui şi arabescuri emailate, suliţele la picior şi arcurile vârâte în tolbele de săgeţi, lucru care-a stârnit comentariile ironice ale bravului Piccolomini, deloc dispus să participe la demonstraţie. Lucrurile s-au petrecut aproape fulgerător. Cei patru cavaleri turci au mărit galopul, schimbând uşor direcţia, într-o voltă pe mâna stângă. Călăreţii catafracţi, contând că au flancul stâng acoperit de puscaşii săcui din şanţuri, s-au pus în marş-marş spre poarta cetăţii, în ideea de a tăia retragerea hărţuitorilor păgâni. O greşeală grosolană şi fatală. Caii lansaţi micşorează vizibil distanţa dintre ei şi urmăriţii care-şi stăpânesc superbii lor cai arabi, ori care-i lansează cu mâna sigură, fluieraţi şi huiduiţi de toată oştirea princiară.

- Sau curăţat, a spus căpitanul Ştefan Bocskay.

Patru pocnete seci la crenele. Patru nouraşi şi fum albicios. Trei din călăreţii principelui se răstoarnă din şei ca la comandă. Scapă lăncile. Caii speriaţi îi târăsc pe pământul clisos în zdrăngănitul armurilor. Al patrulea încearcă o voltă pe stânga. Unul din călăreţii turci se prăvăleşte

asupra lui. În stupoarea întregii oştiri, îl prinde cu arcanul, scena este într-un fel comică, bietul băiat se apără cu lancea, atacat din flancul stâng arma rămâne ineficace, este prins de gât şi zmucit brutal din şa. Cade într-un genunchi. Se agață cu mâinile de arcan. Călărețul turc îl târăşte direct pe podul cetății. Dispare cu el dincolo de porți, urmat de ceilalți trei călăreți...

Bătrânul Pigaffeta a-nțeles. La noapte se-ntoarce la Braşov. Are nevoie de medici. Dacă mai rămâne aici, va avea nevoie de un duhovnic. Monseniorul Atillio Amalteo are de gând să-l invite la o cină în doi. Este una din specialitățile monseniorului. Intimitate sobră, o savantă discutie teologică, un vin de Chianti şi neantul. Îl priveşte din profil. Zgribulit în şa, palid, Atillio Amalteo, duhul necruțător al Inchiziției, parcă doarme.

- Ce mai face scumpul nostru platonician?

Buzele livide, subțiri, aproape că nu s-au mişcat. Nunțiul întoarce spre Alfonso Visconti pliscul de vultur de mortăciuni. Îl trece prin privirea coclită, opacă. A şi aflat, canalia. A şi reuşit să țească tabăra în plasa spionilor lui bolnavi de mistică, ori de teroare, ori cumpărați, a reuşit şi aici să strecoare viermele muced al suspiciunii, flagelul acesta dezumanizat şi dezonorant, capabil să arunce în brațele nebuniei, să secătuiască viețile, să le usuce...

- Priviți-l pe condotierul Gaspar Turloni, spune principele.

- Priviți-l, monseniore... Este în adevăr un spectacol magnific.

Alfonso Visconti vrea să scape de privirea inchizitorului, încolăcită pe cuirasă, solzoasă, vâscoasă şi rece. De pe poarta cetății ies la trap, în coloană de trei, doisprezece spahii cu pelerine roşii, sulițe scurte, călări pe cai albi. Cel care pare a fi comandantul poartă coif suflat cu aur şi încrustat cu pietre prețioase, atât de mari, încât se văd clar, stârnind comen-tariile lacome ale călăreților.

- Valorează trei sate, conte!

- Pe sfântul Francisc... Numai montura face un sat de şaizeci de iobagi.

Alfonso Visconti îşi împinge calul mai aproape de nobilii ardeleni. Oamenii stau în şei cu vizierele ridicate. Scutierii le țin scuturile cu semnele heraldice pictate în culori vii. Cerul este pur şi feciorelnic. Principele Sigismund pare mai bărbat sub coiful din oțel masiv, terminat cu trei pene roşii de struț. În adevăr, Gaspar Turloni este un temerar, dar şi un bun cunoscător al luptei cu turcii. Cei doisprezece spahii filează curtina, astfel încât atacul condotierului să fie primit cu foc de la crenele. Gaspar Turloni, în armura lui somptuoasă fulgerând în soare, ia lancea pentru atac. Şarjează în galop stăpânit, perpendicular pe capul coloanei, pe două linii de patru călăreți, adică tot efectivul trimes de Veneția la acest război cuvios. Galopul îndârjit al cailor, sclipetele armurilor, pelerinele fâlfâind roşu ale spahiilor, strigătele de încurajare ale cavaleriştilor princiari, trâmbițele de la donjonul central lansând o chemare stranie şi sălbatică, ienicerimea suită pe crenele ca într-o imensă lojă de teatru, steagul profetului, verde, unduindu-se în cerul satinat, miile de călăreți în cuirase, cu steagurile multicolore ale banderiilor la flancul drept, răpăitul tobelor, toate astea la un loc îl fac pe Alfonso Visconti să-l uite total pe reprezentantul sumbru al Inchiziției. Îşi joacă armăsarul. Îl pune în mers înapoi. Execută câteva fuleuri pe loc să-l încălzească, primind topit de plăcere cuvintele de laudă pentru această figură de maestru. Rămâne vibrând în şa, când comandantul turc scoate un țipăt atât de sălbatic, încât caii gărzii princiare se sperie, sforăie şi strică rândurile. Spahiii se rup brusc într-un evantai, călăreții din urmă rămânând nemişcați în vreme ce primele rânduri de trei galopează pieziş spre flancuri. Dispozitivul arată ca o semilună. Alt strigăt ascuțit. Brațele semilunei, cu vârful lor de lănci, galopează spre interior, gata să prindă la mijloc călăreții venețieni. Călăreții lui Piccolomini scuipă de sub viziere toate înjurăturile soldăţeşti din repertoriul bogat al toscanilor. *Madonna. A*cest Turloni îşi cunoaşte meseria. Când strigă «*San Marco*», călăreții lui se apropie scară la scară. Un pumn de oțel, prevăzut cu opt vârfuri de lance, repezit în centrul subțire al semilunei otomane. Se aude limpede zgomotul sec al lăncilor care se rup în scuturi. Niciun călăreț căzut. Echipa lui Turloni a spart dispozitivul. Spahiii se-ntorc din galop. Atunci, de aici de foarte aproape, un glas dogit, în germană:

- Şapte lănci şi-un catâr şchiop, domnilor! E vremea să ne dezmorțim oasele. Simt c-am ruginit...

Colonelul de reiteri silezieni Albert Reibits mai spune ceva despre mâncătorii de broaşte, gata să fie ei înşişi înfulecați de păgâni, nu se aude prea bine, pentru că îşi lasă viziera şi pleacă la trap mic, cu spada trasă, urmat de un singur ofițer, probabil aghiotantul şi acesta înarmat doar cu spada, fără scut, în schimb având la oblânc tecile de piele ale pistoalelor uriaşe, cu cocoş şi cremene, cea mai recentă descoperire tehnică în materie de armament de foc. Pentru că nu sunt decât zece creştini, împotriva a doisprezece păgâni, Alfonso Visconti, episcop de Cervia, îşi cheamă scutierul care-i dă scutul enorm, având pictat herbul familiei, două spade de argint pe fond azur, un «*cipresso*» verde, o salamandră aurie şi deasupra herbului, chiar pe scut, o cruce; lancea de luptă, îi lasă viziera şi plecându-se în şa îi încearcă chinga. Episcopului i se pare că mănuşa dreaptă nu are zalele îmbucate corect. Când se lansează la trap, Sigismund Báthory spune acel memorabil: «Domnilor cavaleri», lansându-se el însuşi la trap lung, în vreme ce podul cetății este

trecut de un detaşament de călăreţi turcomani, cu pelerine galbene, învârtind pe deasupra coifurilor scânteietoare săbiile lor încovoiate şi agere...

... - Călărimea asta legată în fier şi-n oţel este bună la năvală, la şarje, împotriva pedestrimii, măria-ta, ori a călărimii uşoare, atunci când călărimea uşoară n-are loc să se mişte. În lupta călăreţ cu călăreţ, şi-n lărgime, uită-te şi măria ta cum se mişcă de greu până şi Turloni, condotier vestit, că numai ştiinta în lupta călare l-a scăpat de sabia turcului...

- Fără să-i scape şi penele de struţ, Răzvane.

Ştefan Răzvan zâmbeşte sub coif. În adevăr, turcul îi retezase panaşul lui Turloni, dându-i şi câteva şeşbere zdravene în apărătoarea de ceafă. Căzuseră doi spahii roşii şi unul galben, căzuseră alţi şase călăreţi din garda lui Sigismund Báthory, după lupta cu sabia au început să se detune cu pistoalele şi ienicerii de la crenele să vâneze călăreţii ieşiţi din vălmăşagul acestui turnir nu prea sângeros, în care se pierdea vremea pentru alte lucrări, mai temeinice. Îi ştie la câteva lungimi de cal pe ceilalţi. Garda cu steagul mare al Ţării Româneşti şi al Moldovei, boierimea, roşii de ţară şi călăraşii domneşti, aude oştile Băniei trecând Ialomiţa prin vad să-ntărească călăreţii lui Răzvan şi să-nchidă toate drumurile care duc la Bucureşti; ori la Dunăre; dar mai presus de toate aude ramătul băjenarilor, zeci şi sute de telegi coborând de la monastire cu roţile împiedicate, duruind cu şinele de fier peste pietre, turmele mugind, muierile cocoţate peste boarfe dând ţâţă pruncilor, plesnetele harapnicelor, behăitul oilor revărsate alb şi miţos spre şleahul Răzvadului, talăngile berbecilor, strigătele păcurarilor: «- Mă Vână, un' paşti la iarnă?», «- În bălţile Brăilii, mă a lu' Prunuscat». Ştefan Răzvan nechează şi ţine-n el, ăştia toţi curg din munte, buie din munte, nici nu s-au rupt zăpoarele şi ei, auzi, în bălţile Brăilii, i-o iau înainte, curg de vale spre Răzvadu şi alţii înghesuie roşii, c-au ei să aprinză lumânări la Biserica Domnească: «- Mă, n'auzi, un' te-mpingi în rân-duri, plezniţi-ar rânza de bubos!... - Suliţa la mână!... Împungeţi-i, tu le fluierişca mă-sii de căpăţânoşi...» «- Iote ia, un' se viteji, firoscosu! Bă, hotnog scopit, cu spahiii să te văz, nu cu muierile, ologi-te-ar sfânta Vineri să te dogească de chior...» «- Văleu! Taci, fa, că te iau în suliţă!» «- Lasă-l, Niculino, că-n altceva n-are în ce să te ia, claponu!» «- Loooc! Loc pentru boier Ivaşcu Golescu!... Looc, loc!...» Se-ntoarce-n şa. Roşii s-au amestecat cu cojanii, cu moşnenii călări înveliţi în şube de oaie, călări pe cai de munte, înşeuaţi cu şei de lemn, înarmaţi cu suliţe de carpen, buhoşi şi bărboşi, sunt grămadă moşnence călări, au scuturi diavoliţele şi arcuri, plăieşi în cojoace, călăraşi domneşti de-a valma cu hânsarii şi oştile boiereşti, s-au învălmăşit steagurile, butca boierului Ivaşcu Golescu vine la pas, boierul stă în picioare, ţinut de patru paji, e descoperit, cu pletele albe-argintii înfiorate de vântişorul Ialomiţei strălucind în lumină, îşi întoarce capul ba pe stânga, ba pe dreapta, un orb bătrân cu plete de Dumnezeu, strigând: «- Oameni buni, spuneţi-mi unde-i poarta izbăvirii noastre!... Oameni buni, călăuziţi un orb neputincios, la mila şi la slava domnului şi stăpânului său!... Unde eşti, măria-ta?... Unde eşti, izbăvitorule?... O Doamne, de-aş avea, printr-o minune, limpedea vedere a ochilor...» «- Doamne, ajută-ne!», şoptesc poporenii. «- Doamne ajută-ne!», cheamă oştenii, cu glas mare...

Iarăşi clopotele cu dangătele risipite peste ei toţi, boier Ivaşcu Golescu cu barba albă, răsfirată pe piept, murmurul neostoit al şuvoaielor de pământeni curgând din munţi şi din codrii, clopotele şi dureros, ca un spasm al inimii, senti-mentul istoriei. Aspru şi sălbatic, un tumult de bucurie dureroasă şi rece, de măreţie tăioasă, aşa cum măreaţă stă cetatea Târgoviştei în vremea asta albastră, pune pinteni, iese în calea butcii, se pleacă şi spune: «Nu mă mai striga, domnia ta, că sunt aici... » Boier Ivaşcu Golescu îşi întoarnă fruntea lată, vremuită şi crestată de sabie, cu un tremur uşor: «Să te binecuvinte toată obştea, să te slăvească viitorimea, să te cinstească veacurile, măria-ta... Auzi?»...

Da! Aude. Clopotele, tropotele, glasurile surde ale mul-ţimii, bătăile inimii şi altceva, venit dintr-o nefiinţă şi-o altă lume, ceva sfânt şi nedesluşit, ridică privirea şi vede flamura Ţării Româneşti, albă şi neprihănită, cu corbul care ţine crucea în cioc, pe creanga de ienupăr verde, şi cealaltă fla-mură, a Moldovei, sângerie cu capul de bour, fâlfâie amândouă deasupra mulţimilor de călăraşi domneşti şi hânsari moldoveni, şi-atunci răzbubuie cea dintâi lovitură de tun, apoi tună ghiuleaua de piatră izbită în porţile domneşti ale Târgoviştei. Ghiuleaua îl izbeşte în inimă. I se aşterne un văl negru pe ochi. Rămâne în întuneric orb şi-n nefiinţă.

- Maria-ta!... Maria-ta!

O geană scânteietoare de lumină albastră. Cupolele aurite, ori de ţiglă roşie, ori de plumb, acolo în zarea scăpă-rătoare, cerul, nouraşii alb-cenuşii ai falconetelor turceşti, sleiala şi o durere surdă, care-l sleieşte. Cu o mişcare tremurată îşi scoate gugiumanul. Se-nchină!

- În numele Tatălui şi-al Fiului şi-al Sfântului Duh, amin!

- În numele Tatălui şi-al Fiului şi-al Sfântului Duh, amin! spun mulţimile, oştimile şi buzele albe ale lui Ivaşcu Golescu, care-şi ridică ochii goi spre slavă.

11

Un ceas după prânzişor într-un crâng de arţar cu frunza sfârlogită, galbenă, la mai puţin de o bătaie de muschetă de zidurile cetăţii, în spatele băştilor lui Albert Király. Două harabale mascate

cu crengi. Caii deshămaţi pasc dincolo de muncel, într-o sfoară de păşune ofilită, păziţi de-aproape de surugiii marelui vistiernic Theodosie Rudeanu. Au herbul Rudenilor cusut pe pieptul cojoacelor, săbiile la şold şi după porunca stăpânului lor se poartă cu barba rasă şi mustăţi haiduceşti. Boier Theodosie Rudeanu stă în harabaua din dreapta. În haraba s-au aşezat în picioare butoaie, pe butoaie o masă şi pe masă un jilţ, de unde poate vedea ca-n palmă toată desfăşurarea asediului. Dincolo de acest eşafodaj pentru care se felicită, se felicită mai ales pentru poziţia pe care i-a găsit-o afurisitul de căpitan Racea, numit de voievod pârcălabul cetăţii, încă de azi-noapte, deci dincolo de eşafodaj trudesc deasupra terfeloagelor cei trei dieci ai cancelariei lui boiereşti. Ilias, un efeb grec din insule, care ştie perfect turca şi persana, Boris grăsanul de slavonie, bulgar căpăţânos de la Varna, şi vechiul lui paj şi secretar padovan, Giulio, pleşuvit înainte de vreme, înfofolit în blană, cu patru pene de gâscă după fiecare ureche, trăgându-şi nasul şi ocărându-l duios pe Boris, care scrie în duşmănie, stropind cu cerneală ca un «bivol turcesc» cum îl alintă Giulio în româneşte. Terfeloagele poartă pe fiecare pagină pecetea lui. Se bucură de răgazul pe care i-l lasă războiul şi voievodul şi-n care se adună spre cele spirituale. Deocamdată turcii şi principele şi-au retras hărţuitorii. Albert Király a tras cele dintâi lovituri de tun, fără niciun efect asupra porţii, lucru care-l umple de mândrie şi de sentimente contradictorii. Ar vrea să se isprăvească repede acest asediu, să scape cetatea şi castelul fără pagube prea mari. Vistieria s-a sleit şi e absurd să-l împingă pe Mihai în bratele Buzeştilor, care-l finanţează, câştigând în urma acestor împrumuturi tot mai mult teren la curte. Azi-noapte s-a întors de la Constan-tinopol kir Avdatian, neguţătorul de la Târgovişte, omul de legătură al băncii San Giorgio cu neguţătorii mari din Ţara Românească, Moldova şi Transilvania. A adus contracte scrise, prin care banca se obligă să stea la dispoziţia marelui vistiernic, cu orice sumă ar dori, sumă pe care-o s-o garanteze în vite, miere, frânghii de corabie şi sare, în trei oraşe. Ragusa, Liov şi Caşovia. Dobânda pe an n-ar fi mare. Este dispus să plătească el jumătate din această dobândă, numai să-i scoată pe Buzeşti din vistieria lui Vodă. Începe să fie cald. Undeva, pe-aproape, tocăie o ciocănitoare. Ţine pe genunchi «Hronicul» pe care-l scrie pentru domnul său. Alături, pe o măsuţă de cireş, are călimările de aramă bătută, penele şi tăviţa cu nisip. Căpitanul Gáspár Kornis îşi alinie puscaşii pe trei rânduri. Mai aproape de carele de asalt, recunoaşte panaşul sângeriu al lui Ştefan Bocskay, omul care pare cel mai plecat pentru discuţii temeinice asupra unei alianţe. Pedestrimea saxonă în mundirele ei albastre, roşii, verzi şi violet mărşăluieşte spre Turnul Chindiei. Reiterii lui Reibits, în cuirase, trec la trap bătut spre Dâmboviţa. Vodă, cu clarvederea care-l uluieşte, a repezit două steaguri ale Băniei spre Bucureşti, să cerceteze şi fixeze străjile de spate ale lui Sinan. Alte două, de roşii de Vede, i-a repezit spre Giurgiu, pe drumul vechi, pe la Găeşti Obislav, Crevedia, să apuce Vadul Lat şi să coboare cu străji ţapene prin codrii Vlăsiei până-n marginea raialei. Dacă n-ar fi fost vorba de Târgovişte, cetatea de slavă şi scaun, s-ar fi repezit cu Ştefan Răzvan la Giurgiu, să-l prindă pe Sinan în mişcare şi să-l zvârle în Dunăre...

- Scrieţi, porunceste scurt.

Cei trei dieci ciulesc urechea. Boris se scarpină în nara flocoasă cu pana, se gâdilă, grohăie mulţumit, scoate o sticlă de sub caftan, cască gura, îşi toarnă repede pe limba groasă şi-nghite fără cel mai mic zgomot.

- Beţivule, spune Theodosie Rudeanu, fără să se-ntoarcă. Ai trei harapnice. Înseamnă-l, Giulio. Apoi dictează pe rând într-o greacă aleasă, în slavona de curte şi-n italiană:

- «După aşezarea oştilor, s-au început cele ostăşeşti, ca săparea şanţurilor până sub zidurile palăncii şi au adus ai noştri multe mii de legături de lemne uscate. Iată că de la ziduri păgânul asupritor îşi începe lucrările lui de război, deschizând foc cu patruzeci şi două de falconete şi cele două *bombardae magnae* cu ghiulele de 56 libre, dar ai noştri, îmbărbătându-se foarte şi chemând în ajutor numele lui Isus, ei înşişi au deschis foc cu muschetele şi muschetoanele şi falconetele şi zburau ghiulelele înroşite de la unii la alţii, dar mai tare învârtoşindu-se ai noştri»... Scrie Boris, păcătosule.

- Scriu, boierule, da' nu ştiu cum vine asta cu «ai noştri», că văd în numele Domnului numai trabanţi negri, nu văd nici voinici, nici martologi.

Theodosie Rudeanu se întoarce în jilţ. Ridică de pe masă toiagul lui de mare vistiernic, cu măciulie de argint aurit şi-l pocneşte în creştet pe diac.

- Scrie, afurisitule, că pentru scris te-ngraş... Încă trei harapnice, Giulio.

- Da, *signore*! S-a notat. Şase până la ora aceasta.

Theodosie Rudeanu încearcă una din pene pe unghia mare. «Hronicul» legat în piele roşie de Cordoba, cu filele având monograma lui Mihai şi ancora, cunoscută în toată Europa, a fabricii de hârtie din Genova, este exemplarul de lucru şi de campanie.

- Se pare că însăşi luminăţia voastră vrea să imortalizeze această bătălie, spune din cealaltă haraba, aşezat tot într-un jilţ şi tot pe patru butoaie de bere de Kronstadt, cronicarul Balthazar Walther.

- Cu voia domniei-tale.

Neamțul este plin de bun simț, are ochiul pătrunzător şi mai ales s-au descoperit prieteni comuni, de pe vremea când a făcut cei trei ani de studii la umanioare, la Padova.

- Nimic nu se va putea compara vreodată cu homerica bătălie de la Călugăreni, luminăția ta.

- A fost aceea măsura harului, bărbăției şi dragostei de libertate a domnului nostru, măria-sa Mihai Voievod, domnule Balthazar Walther. Iată că săcuii au dat foc nuielelor. Să fim atenți şi să trecem la treabă, domnul meu... La treabă... Hei! Boris... Ai adormit, căpcăunule... Scrieți...

... Diacul Petre Pellerdi al serenissimului principe Sigismund Báthory, cu călimările prinse la brâu, cu penele înfipte în chică, ori pe după urechi, năduşeşte alergând după suita acestui «Achile cu aripi, gigant între giganți, care cu tot focul năprasnic dezlănțuit de duşmanii crucii, carele ca un val de fier topit se revarsă asupra alor noştri, umblă fără nicio frică prin şanțuri, încurajând soldații cu vorbe bune». Nu mai poate număra ceasurile. Ziua se transformă într-un coşmar învăluit în fumul focurilor cu care săcuii ard palanca, bântuit de bubuiturile exploziilor cu care aceiaşi diavoli necredincioşi *serenissimului* zvârlu în aer trei porțiuni de zid, astfel încât se pot vedea prin aceste borți cum aleargă ienicerii, cărând saci umpluți cu nisip să astupe surpăturile, ori găleți cu apă să stingă focurile. Diavolii de săcui însă aruncă pe focuri ierburi crude şi câlți umezi tăvăliți prin păcură, astfel că dintr-odată zidurile şi spărturile se umplu de fum negru şi înecăcios, pe el îl înspăimântă gloanțele care-i suieră pe la ureche, s-a scăpat în nădragi de nu se ştie câte ori, i s-a pus în piept blestematul de astm, trăieşte în mijlocul infernului pentru că nu-l mai vede pe *serenissim*, nici suita, nici escorta, vede doar săcuii cu dinții rânjiți, alergând prin acest iad cu scările de asalt, aude doar trosnetul flăcărilor care mistuie palanca, apoi strigătele de luptă ale celor încleştati la ziduri. Înnebunit de spaimă, cu călimările clempănind, diacul nimereşte într-o coloană de asalt săcuiască care pătrunde în cetate printr-o spărtură din zid, o dată cu o trâmbă de fum care-o maschează.

- Cu sabia p... de cal, îi strigă o namilă bărboasă, cu ochii holbați, care îl depăşeşte urlând şi se repede în cel dintâi grup de ieniceri ieşit în întâmpinare.

... Noapte. În harabaua diacului sas Iacob Iacobinus. Lumânări lipite pe buza lăzii de campanie. Pe un talger pâine de Sibiu, rotundă, cârnați cu miros pipărat, boia într-o solniță şi-o bucată zdravănă de slănină. Iacob Iacobinus, foarte roşu în obraji, reciteşte textul german, scris curat, cu înflorituri măiestre:

«Astfel se cuceri seara la orele nouă, cetatea, după un asalt de 6 ore, făcută de Sinan paşa timp de 6 săptămâni cu oamenii săi, având pe dinafară o înălțime de 2 sulițe, iar pe dinăuntru întărită cu pământ cam de 1 stînjen şi jumătate»... Ajuns aici, scoate o sfoară cu noduri din buzunar. O desfăşoară până la un nod cu un fir de lână roşie. (Mai sunt şi alte noduri, cu lână de alte culori)... Eh, eh, Iacob Iacobinus, se mustră părinteşte. N-ai măsurat bine, Iacob Iacobinus... Măsoară sfoara pe lungimea brațului până la cot. Rade cu jungherul «1 stânjen şi jumătate», înlocuind cu «2 stânjeni». Corectura a ieşit perfect. Îşi aduce aminte de săcuiul cu mațele scoase, care s-a târât până la picioarele lui Albert Király, care i le-a vârft în burtă, dar când a venit medicul să-l coasă, săcuiul murise. Pe sfânta Barbara, un duşman al saşilor mai puțin pe lume. Pellerdi zice c-au murit doar 40 de săcui, ceea ce este o minciună, numai el a numărat două sute patru, dar Pellerdi trebuie să scrie 40 în cronica lui mincinoasă şi fantezistă, pentru că atât s-a hotărît să piardă *serenissimul* aici... «În cetate s-au aflat tunuri mari cu ghiulele de cite 56 funți, iar sus pe palănci 44 de falconete, afară de acestea atât aur, argintărie şi giuvaericale, că dând din întîmplare un săcui peste un săculeț, a găsit 6000 de galbeni, cari i s-au lăsat, deoarece principele Sigismund Báthory a dat tot ce s-a aflat în cetate ca pradă liberă, având mare întâmpinare din partea lui Mihai waywode, mai ales când s-au apucat ai noştri să taie pe toți turcii găsiți acolo»...

Oftează mulțumit. A făcut treabă bună astăzi. Îşi şterge pana pe poala surtucului. Unul din italienii veniți cu condotierul Silvio Piccolomini a susținut sus şi tare că el l-a văzut pe Mihai *baiboda* murind înjunghiat, îmbrăcat într-un caftan turcesc, cu fes pe cap, fiind ucis chiar de oamenii săi. Se zice că principele aflând de trădarea lui *Waywode Mihail*, l-ar fi aruncat în lanțuri. Nobilul Sigismund Forgach - asta a auzit-o cu urechile lui - i-a spus lui Ştefan Csáki că, înspăimântat de luptă, trădătorul Mihai a fugit la Bucureşti să se închine lui Sinan paşa, să-i ceară ajutor împotriva domnului său şi că, în adevăr, acest ajutor i-a venit pe ascuns, de multă vreme, comandat de un paşă îmbrăcat în haine de popă schismatic, să poată duce de nas pe credulii care cred că un Mihai vodă va putea vreodată fi un vasal demn şi credincios.

Iacob Iacobinus adulmecă mirosul îmbietor al cârnatilor papricați din belşug. Închide ochii. Plescăne. Spune tare: «- Mai ai de lucru, dragă Iacob Iacobinus... Înfrânează lăcomia, dacă eşti un adevărat protestant...» Ciuleşte urechea. Nu se aud decât urletele săcuilor beți. Prin pologul harabalei se văd flăcările incendiilor din oraş. În tabără n-au rămas decât răniții, bolnavii şi câteva santinele. Apasă pe una din încuietorile din fier forjat ale lăzii. Se aude zgomotul metalic al unui arc. În peretele lăzii se deschide capacul unui sertar secret. Iacob Iacobinus scoate un fel de «Zeitung» scris săseşte, cu litere mărunte. Oftând şi compătimindu-se, se aşterne la treabă. Notează sârguincios toate zvonurile auzite astăzi şi altădată, ieri şi alaltăieri, pe care le va trimite mâine,

semnate cu alt nume, bunului său prieten Weiss - Mână de plumb, să le tipărească în *Zeitung*-ul lor clandestin, plin de poveşti uluitoare şi desene pornografice, care-i va face foarte curând unii dintre cei mai bogaţi oameni ai Siebenbürgenului.

12

Ridică sabia. Împunge cu ea zarea tulbure, câlțoasă de deasupra văioagei prin care-au călărit, călăuziți de hotnogul de priveghetori domneşti de margine, Secară Cumanul. Se-ntoarce-n şa. Căpitanii, hotnogii, stegarii au înlemnit cu săbiile deasupra capetelor. Vine un vântişor de la Dunăre, cu miros de mâl şi peşte, de ape tulburi şi umed, norii se târăsc greu şi învălmăşiţi, n-o vede, doar o simte şi aude răscolindu-l, furnicându-l şi secătuindu-l, aude scârţâitul miilor de care ale oştirii lui Sinan, harapnicele pleznind, răgetul cămilelor, amestecat cu mugetul bivolilor, cu nechezatul cailor, cu strigătele satârgiilor, undeva, poate la cetate sună trâmbiţele pentru schimbarea străjilor, vine dinspre Bulgaria un abur jos şi învălătucit care se rostogoleşte în fuioare fumurii peste lunci şi văioage, învăluindu-i pe toţi în umbră. Îl simte în gene şi în barbă, umed, rece şi prevestitor de ploaie. Aproape că nu cutează să iasă din văioagă, la creastă şi să vadă. Valul de pâclă îi acoperă călăreţii.

- La creastă, strigă, fără să-şi recunoască glasul.
- La creaaastăăă!
- ... aastăăă!
- ... ăăă!

Comanda se duce din om în om, pierzându-se în vălătucii groşi, plini de apă.

- Loc, măria-ta! Loc !

Şase perechi de cai trag cel dintâi tun târât prin nămoale. O umbră.

- Un' să-l punem, măria-ta?
- Să-mi rupi podu, Lumânare!
- Am să-l rup, de ce să nu-l rup, dacă-mi poruncişi să-l rup.

Atelajele intră în pâclă. Aude călăreţii ieşind la creastă. Parcă s-ar smulge nefiinţei. Caii opintindu-se, răsuflând opintit. Chingile pârâind, scăriţele lovindu-se clincheţit, armele ciocnind paftalele. Este aici o luncă bântuită de toamnă, vântuită, cu răchiţi şi sălcii pleşuvite înainte de vreme. Sultan urcă priporul în salturi scurte, îl ajută din pulpă, plecându-i-se pe grumazul încomat. Aspiră lacom mirosul cald, iute, de cal năduşit. Creasta. O salcie ieşită din neguri, cioturoasă şi încovoiată, cu crengile brobonite. Vălul de pâclă s-a-ndesit, înghiţind ramătul şi zvârcolirile celor pe care-i ghiceşte jos, în drumul Oinacului, frământând în nămoale drama asta cumplită a smulgerii din ţară. Porcul de Sinan, după ce-a pierdut Târgoviştea, şi-a repezit steagurile de spahii de jur-împrejurui Bucureştilor, după robi. Măcar cu robii voia să-şi plătească înfrângerea, în faţa sultanului. Că pagubă îi făcuse destulă şi ruşine, mai destulă... Îşi lasă sabia în curmezişul oblâncului. Îşi stoarce barba. S-a împietrit. S-a făcut iască. A stat trei zile la monastire, în post şi rugăciuni, a umblat desculţ, într-o rantie veche, a rânit la cai şi-a spălat picioarele căpitanilor săi, nevrând să vadă Târgoviştea arzând. L-a implorat pe Sigismund să n-o dea pradă oştenilor, pe care el şi boierii lui îi vor răsplăti împărăteşte. Bubosul neputincios nici n-a vrut s-audă. Târgoviştea a fost pentru el o cetate cucerită prin luptă, cea dintâi cetate cucerită prin luptă. A avut nevoie ca Târgoviştea să ardă, pentru că, cu cât s-au ridicat mai sus flăcările incendiilor, cu atât mai înalte au fost osanalele cântate de slugoii şi lingăii curţii. Cu cât s-au văzut ele mai departe în Evropa, cu atât s-a văzut odată cu ele însele viteazul principe eliberator. Cu cât a fost Târgoviştea mai cumplit spoliată, cu atât s-a putut justifica principele faţă de oştire, faţă de laudele goale ale nunciilor apostolici. I-a spus Theodosie Rudeanu că la ospăţul dat de Sigismund în cinstea victoriei, la care el nu s-a dus, episcopul Atilio Amalteo i-a mulţumit principelui, nu numai pentru magistrala înfrângere a păgâ-nilor, dar mai ales pentru că a avut tăria să purifice prin foc această capitală încăpăţânată a schismei. Nu i-a ajutat nici umbletul desculţ, nici rânitul grajdurilor, nici cântatul în strană, la miezonoptică. I-a repezit vorbă popii Stoica să coboare cu roşii de Gherghiţa spre Brăila. Să-i ridice pe buzoieni. Să-i cheme cu buciumele de prin codri. Să-i ierte pe turcii prinşi şi să-i strige sub steaguri, scriindu-i în registre cu trei taleri pe lună pedestraşul şi şapte taleri călăreţul venit cu cal cu tot. A trimes oştile Băniei, cu Buzeştii, să apere Bucureştii de jaful aliaţilor şi cruciaţilor. Astăzi, acum, aici, începe să lucreze viitorul... L-a ars Sigismund. L-a sărăcit de el însuşi. L-a bântuit ca o ciumă... S-a vorbit cu Ştefan Răzvan. Au lăsat oastea princiară să care capetele turcilor în vârful suliţelor, făloşindu-se în faţa ei însăşi, în a neguţătorilor mai neruşinati decât oricând şi ei, cu călărimile, au tăiat-o de multe ori peste ogoarele înţelenite, călăuziţi de priveghetori de margine, în Vlăsia au dat de băjenari ascunşi în inimă de codru. Unii şi-au deshămat câte un cal, au lăsat muierile şi-ncălecând s-au întrarmat cu coase şi săcuri, alcătuindu-se în cete. Le-a dat dobândă slobodă la oastea păgână... Se înfioară. Îl trece frigul prin şiră. Simte umezeala şi prin nădragii din piele, o simte în el tot, lâncedă şi mucegăioasă. Valul de pâclă se subţiază. Îl smulge vântul de pe ochi, din crengile sălciilor, îl ridică dintr-o dată şi-l aruncă spre Neajlov. Întâi vede Dunărea. Mohorâtă. Cenuşie. Cătrănită. O vede şerpuitoare şi

lată, cu norii tăvălugindu-i obrazul, Dunărea cea de-o ființă cu neamul. Se sleieşte-n el, bântuit de-o bucurie năvalnică. Doamne, nu mă-ncerca, Doamne milostiveşte-te, de ce mă înalți Doamne, când pe pis-curile strălucitoare ale măririi, când mă-nfunzi în prăpăstiile negre ale înfrângerii. Dumnezeule al meu, ai milă de robul tău, Io Mihail Voievod. Buzele uscate îi sângeră. Le muşcă fără să-şi dea seama. Jos, aici, între Dunăre şi pripor, şerpuind pe lângă Dunărea de apă, la fel de nesfârşită, pierzându-se în zarea căzută pe umerii colinelor, altă Dunăre neagră şi învolburată, forfotândă, ridicând valuri de durere omenească într-un viarmăt colcăitor, zeci şi sute de telegi ru-mâneşti, trase de oameni plesniți cu harapnicele, harabalele Urdi Alaiului, cămile încărcate cu poveri, bivoli ducând în spinare baloturi multicolore, un steag al spahiilor galbeni galopând spre gura podului, spre care curg mereu alte steaguri de spahii, zgâriind cerul cu sulițele, împingând în nămoale atelajele de bivoli înhămate la tunurile mari de asediu, topciii încercând să smulgă roțile din gropi, harabale răsturnate şi-aici, jos, sub grumazul încordat al armăsarului de luptă, robii. Mii şi răsmii de muieri târâte de păr, cu iile rupte, fete tinere în şeile spahiilor, bărbații înhămați şi legați la telegi, ori pe conoveţe lungi, priponite de belciugele de la şei, clefăitul zecilor de mii de picioare omeneşti şi copite prin nămoalele răscolite de oştile care se văd trecând podul de vase, dundarii bătând caii spahiilor cu ciomegele şi dincolo de Dunărea cea de ape, pe zarea plumburie, abia văzându-se, tabăra lui Sinan.

- Maria-ta!

Tresare. Pentru că în aceeaşi clipă iese la creastă, în dreapta, stegarul Caloian cu steagul Țării Româneşti şi în stânga, Ştefan Răzvan urmat de steagul Moldovei, iar din vale se ridică un vaier atât de neomenesc, cu atâta nesperată şi sălbatică bucurie, un țipăt de muiere atât de sfâşietor, încât îi dau lacrimile.

- Nu ne lăsaaa, măria-ta!

Şi altul.

- Michalyyy!

Sultan dă să se repeadă de vale. Îl stăpâneşte, smucin-du-l în zăbală. I se iau toate pâclele de pe ochi.

- Răzvane! La pod.
- La pod, măria-ta.

Pleacă Ştefan Răzvan la galop.

- Paharnice Şerban.

Paharnicul, cu ochii ieşiți din orbite. Alb, îl priveşte ca din altă lume. O clipă îi vede pe roşii. Cei din aripa dreaptă a primului steag. Mâini încleştate pe suliți, cu unghiile vinete, vinele grumajilor cât degetul, priviri de nebuni, ori de mucenici.

- Paharnice!

Paharnicul se prăvăleşte în josul priporului, atât de năvalnic, încât piere ca o nălucă. Odată cu el se prăvălesc şirurile de călăreți. Într-o tăcere cumplită, mai cumplită decât însăşi tăcerea morții, pentru că tăcerea asta vesteşte doar moartea acea cumplită prin fier, moartea care nu iartă, moartea care răzbună sfâşiind, călcând în picioare, zdrobind, crudă şi nemiloasă, atotputernică şi de nestăvilit. Niciodată n-a avut gustul şi sentimentul acestei morți-răzbunare cum îl are acum. De aceea nici nu se repede în vălmăşag, aşa cum a visat-o de când s-a smuls din pământul Călugărenilor. Vrea să guste răzbunarea întreagă, nu numai felia de răzbunare pe care i-o alege sabia lui, vrea răzbunarea asta cumplită a unei țări întregi, are dreptul la ea, pentru că fiecare suferă pentru el însuşi, numai lui i-a hărăzit Pronia suferința tuturor şi atunci, ca o îndurare a destinului, tot lui să-i fie hărăzite răzbunarea tuturor şi bucuria tuturor... Se pleacă-n şa, după ce-şi vâră sabia în teacă cu un rânjet rău şi crud.

De sub pologul unei harabale trase de două perechi de bivoli tâşneşte cârâind un papagal galben. În urma papagalului câteva muieri despletite împing sub roți, chirăind şi suduind, o altă femeie, voinică, cu cercei de aur. Bivolii se sperie. Vede femeia cu cercei căzând sub roată. Papagalul zboară pe loc. Vine şi se aşează într-una din sălcii. Țipă gros, cu glas dogit de bețiv în greaca din insule: «Un galben pe-o noapte, kir»... «Un galben pe-o noapte, kir». Apoi spune vorbe urâte, care nu se leagă. Stă în salcie, galben, şi spurcă lumea cu vorbe auzite în taverna şi bordelul celei venite să moară aici, sub roata harabalei. Unul dintre vânătorii domneşti îl ademeneşte cu ovăz. Papagalul îl spurcă. Nu râde nimeni. Zboară din salcie pe umărul unui cornist tânăr. Ştefan Răzvan închide gura podului. Trei steaguri de spahii şarjează la galop călăreții Moldovei. Atunci bubuie cele două tunuri târâte cu încăpățânare prin codri şi mâzga ogoarelor. Vin la trap, hurducându-se, căruțele cu pulbere şi ghiulele. Prima salvă ridică jerbe de noroi între spahii, în clipa vălmăşagului, când rândurile nu s-au refăcut, năvăleşte Ştefan Răzvan. Trâmba călăreților moldoveni despică steagurile de spahii. Începe lupta la sabie. Pe sub pripor trece la galop un cal alb, târându-şi timariotul cu capul prin mâzgă. Doamne, Dumnezeule! Robii. Au sărit asupra străjilor. Le sfâşie beregățile cu dinții. Priveşte halucinat izbucnirea pământenilor legați la conoveţe. O în-vălmăşeală cumplită de pumni, de dinți rânjiți, iatagane care despică țeste, frânghii tăiate, turci

ridicați în propriile lor sulițe, cămile care gonesc legănat aici, pe viroagă, cu ochi trişti, pe care le prind hânsarii şi le mână spre Slobozia, acolo unde-a poruncit să se strângă toată dobânda, înainte de a ajunge oştirea lacomă a lui Sigismund. Se văd moşneni şi cojani purtând basmele roşii de hânsari legate la umărul stâng, scoțând din învălmăşeala aceea cumplită bivolii cu samare şi baloturi, vitele şi caii de pripas telegile răsnite, mânând totul cu strigăte şi plesnete de harapnic spre şleahul Sloboziei. O galeră evoluează dincolo de ostrovul Sîn' Giorgiului. Se aşează cu prova în curent, descoperind babordul. Vede limpede topciii încărcând tunurile de la bord.

- Văzui, măria-ta, spune cineva din garda de vânători domneşti.

O fi văzut acela, dar au văzut alții, poate priveghetorul de margine Secară Cumanul, pentru că de dincolo de cetate, deci mai sus de pod, ies la larg din păpurişte şase bărci pescăreşti, vâslite voiniceşte. Sunt înțesate cu priveghetori de Dunăre. Îi recunoaşte după ceapcănele verzi. Cei de la prova au făclii aprinse. Se îndreaptă cutezători drept spre podul de vase. Peste ramătul luptei din drum, coiful de oțel al paharnicului Radu Şerban se vânzoleşte în mijlocul talazurilor umane, se ridică huruitul copitelor pe scândurile podului. Călăreții asupra cărora cad bărcile priveghetorilor împing la galop. Învălmăşeală. Strigăte. Un cal cabrează. Sare în apă. Spahiul i se agață de coadă. Învălmăşeala creşte. Alți cai se răstoarnă de pe pod. Priveghetorii aruncă făcliile între picioarele cailor. Alții le îndeasă sub bârne. Se lasă scurşi pe sub pod, ca umbrele. Au ieşit dincolo. Toate bărcile. Spahiii aruncă sulițele după ei. Gata. Sunt departe. Plutesc repede spre galeră. Au ajuns-o. Aruncă ghiarele de pisică. Se cațără pe bord. Sunt sus. Luptă. Săbii. Galera face o voltă pe loc. Prin cenuşiul pâclos vede tunurile vărsând flăcări şi clăbuci de fum alb. Vânătorii domneşti din gardă chiuie. Şase ghiulele de tuci, roşii, se rostogolesc prin văzduh spre tabăra lui Sinan. Şase jerbe de apă clocotindă tâşnesc la cealaltă gură a podului, lângă malul bulgăresc. O nouă voltă. Galera încearcă să se pună travers pe sforul apei. Au capete de zei priveghetorii. Vor să rupă podul, cu tunurile de la bord. Are să-i dăruiască c-o slobozie domnească, cu vite şi scutiri de bir pe zece ani. «De ce nu mă laşi, Dumnezeule Atotputernic să-mi răcoresc inima?»... Îşi scoate gugiumanul. De peste Dunăre, jos şi-nvălmăşit, se rostogoleşte peste țărm alt val de pâclă. Tăcut, rotitor şi-nfuiorat, astupă cu fum umed şi neființă vălmăşagul şi viermuiala de la piciorul priporului. Nu se mai vede Dunărea. Răzbat doar fulgerele tunurilor de pe galeră. Balaurii de pâclă se-ncovoaie pe sub crengile răsucite ale sălciilor. Trag între el şi cei încleştați în luptă şi-n moarte, un zăbralnic plin de lacrimi. Nu şi-a gustat răzbunarea până la capăt. Undeva, spre Turbatul, ori spre Remus, răsună o salvă de muschete... Sigismund... Este după-amiaza zilei de miercuri 28 octombrie, de ziua sfântului mucenic Terentie şi a sfântului ierarh Firmilian, cu puțin înainte de ceasurile şase după-amiază şi dincolo de negurile care acoperă Dunărea, spre Vlăsia, ori şi mai departe, spre munte, vede o geană însângerată de nori şi cer, o vâlvătaie de sânge şi flăcări în care cade soarele, cade repede şi-nvâlvorat, o dungă sângerie, o jumătate de soare, un glob întreg, rotund, aninat o clipă deasupra golului, apoi totul, vâlvori şi soare scurgându-se repede în cenuşiul acela de pâcle şi neființă, lăsându-l pe el singur, deasupra, cu steagul Țării Româneşti, gărzile de vânători călări şi sentimentul copleşitor al biruinței, al ajungerii la Dunăre, din nou la Dunăre, de-acolo de unde l-a smuls Sinan, cu rădăcini cu tot, ori poate numai a-ncer-cat să-i smulgă rădăcinile țesute în hârcile celor vechi, în scheletele lor, în huma cea mai adâncă, aceea căreia trupu-rile lor i-au dat putere şi tărie, sfântă sfințenie şi veşnicie.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

1

Postul Crăciunului se lungeşte fără zăpadă, cu toate c-o presimte în văzduhul limpede, strălucitor de limpede, prin care mătasea morților trece uşor şi poleit. Nucii şi-au lăpădat frunza. A căzut şi frunza sângerie a perilor din Livada Domnească. Alaltăieri a fost Sfântul Nicolae, ziua lui Pătraşcu. Au venit să i se închine coconului său feciorii boierimii - desigur n-a venit feciorul Chisarului -, au cântat lăutele, s-a dănțuit, mamele care-şi tupilaseră jupânițele prin funduri de codri ori prin cetățile săseşti, ori dincolo, la făgărăşeni, pe la hațegani, şi le-au scos la vedere, îmbrăcate în ii cusute cu mărgăritare şi fir de aur, a fost o revărsare de tinerețe şi bogăție; iar el s-a simțit hirsut şi bolovănos, înăcrit şi nelalocul lui. Îi place plimbarea prin târg, în caräta deschisă, trasă de şase cai albi, în după-amiaza asta senină şi însorită a cuvioşilor Patapie, Sofronie şi Cezar. Se sileşte să-i asculte pe cei doi, aşezați pe scăunel la picioarele lui, Mina zugravul şi județul Todericiu, plesnind de falä în bărboiul uns proaspăt cu unt rânced, probabil în cinstea acestei intimități cu domnul său. Județul Todericiu are nişte ochi vii, negri păcură, pe care-i ține cuvios sub sprâncenele stufoase. Când nu se simte privit, şi-i fulgeră în toate părțile, după care şi-i ascunde iarăşi sub pleoape şi sub sprâncenele sure. Este starostele isnafului armurierilor, de fapt al faurilor de săbii, scuturi, lănci, topoare şi buzdugane, isnaf odinioară prețuit la Curte, păstrat în fruntea celorlalte ca un titlu de noblețe al fostei Cetăți domneşti... Caii albi ai atelajului, cu coamele

şi cozile împletite pe fir de aur, ţăcăne caldarâmul, garda de roşii domneşti de slujbă la cetate că-lăreşte la pas, cu suliţa la picior, iar aici, lângă carâtă, călăreşte Marcu. L-a regăsit, în sfârşit, pe feciorul pierdut al fratelui său straniu, Petre Cercel, îi place carâta capitonată în piele roşie, darul lui Sigismund la plecarea din Ţara Românească.

- Zisei, măria-ta, că-nţelepciunea Târgoviştii stătu acolo, că primi, fără să urgisească, meşteşaguri şi neguţători ori plugari ageri şi de-aici i se trase dulceaţa şi frumuseţea şi tăria, măria-ta.

- Ai limba dulce, judeţule, şi ştiu unde vrei s-ajungi.

- Sărut dreapta, doamne. Dacă n-ai să ştii măria ta, cine să ştie!... Un biet judeţ ca mine, care nu făcui altceva toată viaţa decât să bat cu barosu oţelu, să-l fac sabie?... Că făcui la săbii de erau destule pentru toate beregăţile împărăţiei, da' nu prea avu cine le aţâţa, măria-ta! Acu, slavă Domnului, se adeveri că săbiile Todericiului nu-s mai rele decât ale saşilor, nici mai proaste decât ale arsanalelor de la Istanbul, ori ale covăliilor de la Ispahan. Ce s-ar mai înviora târgul ăsta, dac-ai porunci măria ta ca tot ce se face pentru oaste, să se facă aici.

- Uitaşi de Bucureşti, judeţule. De Râmnicu Vâlcii. De Craiova.

- Vai de mine, măria-ta?! Dă-le şi lor, mai ales ălora de la Bucureşti, să uite amărăciunea de le-o făcuşi. Şi ruşinea.

- Ce le făcui, Todericiule?

Prinde privirea repede, hoţească a judeţului care oftează smerit şi se ascunde în spatele bărboiului.

- Mutaşi scaunul domnesc unde fu din vechime şi fu cu sla-vă, măria-ta... Lasă-i pe ăştia care-şi găsiră scăpare în târg, îi lăsăm şi noi vreo zece ani şi dacă n-o fi Târgoviştea de minunea lumii, să-mi iei capul, doamne.

- Aici ar trebui zidită o fântână, măria-ta, spune Mina zugravul... S-o facem din piatră, cu arcuri din lemn lucrat cu dalta, acoperită cu sită şi-n boltă zugrăvită cu Sfântul Gheorghe ucigând balaurul. De câte ori îl zugrăvesc pe sfânt, închid ochii şi nu văd altceva decât chipul măriei-tale. La o adică nu-i niciun păcat, dacă şi alţii, zugravi cunoscuţi în toată lumea, au văzut chipurile sfinţilor în chipurile celor pe care i-au iubit.

Care pline cu bolovani de râu, trase de boi zdraveni, înjugaţi câte patru. Ion Cîrje, surugiul rotaş, întoarce capul. Îi ştie năravul şi-i ghiceşte porunca din ochi. Strigă:

- Pe loooc!

Cei şase cai joacă în hamurile galbene, cu paftale de argint.

- Ce faceţi, oameni buni? întreabă.

- Posadă la cetate, măria-ta.

- Vă veni rândul?

- Ba! Ne luă peste rând, căpitanul Racea.

- Aolică, măria-ta, cu căpcăunul de căpitan ne vlăguim...

- Trase la bolovani, de-ţi faci trei cetăţi, nu una.

- De unde sunteţi?

- Păi nu ne mai cunoşti, că suntem ăia de noapte, ai lu' Ion Cerbu sin Ghioagă, de-l lăsaşi căpitan la Cetăţeni şi ne suge vlaga, că de-o lună nu facem decât posăduim la cetăţile astea două. Parc-ai vrea să urci la Dumnezeu pe-un munte de piatră, măria-ta.

- Nu-ţi place?

- De plăcut, cum să-mi placă. Pusăi boii în genunchi.

- Ai vrea să te pună alţii în genunchi pe tine?

- Ei şi, măria-ta...

- Ne zise cneazul de la Stoeneşti că-i făgăduişi să-i fii naş, măria-ta.

- Se mărită Răsura?

- Nu toamna asta. Ailalta.

- Să veniţi şi voi la nuntă. Şi-acu pas la cetate, că se mânie căpitanul Racea. Moşnenii plesnesc din bice. Boii se opintesc în juguri. Tot târgul răsună de bocăniturile dulgherilor, de scârţâitul carelor cu piatră, de strigătele zidarilor. Nu este uliţă, unde să nu se clădească. Mina, zugravul, a însemnat răscrucile, unde are să facă domnia, fântâni şi cişmele, cu apă adusă pe olane. Îşi visează o cetate de scaun care să-i reprezinte. Pe el. Oastea. Ţara. Într-un fel, Todericiu i-a prins gândurile şi-acum îl vicleneşte să-i smulgă libertăţi şi scutiri de biruri pentru toţi fugiţii de pe moşii, pripăşiti în târg. Pentru domnie nu poate fi decât mană. Iarăşi au să sară fripţi bărboşii din Divan. Nu s-a obişnuit cu trecerea de la tabăra ostăşească şi fapta de arme, la viaţa asta de domn cu caftan moale, priveghetor de dulgheri şi zidari. Îşi spune că, mai la urma urmei, adevărata veşnicie stă în dulgheri şi-n zidari şi-n mâna sfântă a lui Mina zugravul. Îşi priveşte pe furiş mâna vânoasă, cu degete puternice, care-a simţit de atâtea ori oţelul pătrunzând în carne. Priveşte mâna lui Mina, abandonată pe genunchi, obişnuită să frece culorile şi să ţină coada pensulelor. Se gândeşte la Ravenna. La Veneţia. La Ayá Sofia. La tot ce-a văzut pe ţărmul egeean şi mediteranean al Anatoliei.

Ce-ar fi fost toate acele zidiri, fără amintirea oamenilor şi a faptelor celor vechi? Trece o fată tânără cu ulciorul pe umăr. Se opreşte. Vine la carâtă. Merge pe-alături şi-i strigă:

- Ţi-am ieşit cu plin, doamne. De ţi-e sete, bea! De nu ţi-e sete, dă-mi un galben să-mi cumpăr mărgele şi bariş.

Sunt muieri în porţi, târgoveţe cu caţaveici de vulpe, târgoveţi în sumane negre, cu căciulile în mâini, dulgheri pe schele, zidari, abia acum îi vede pe toţi, zidurile afumate de pârjolul oştilor lui Sigismund, cercevelele arse, ferestrele cu pocroviţe în loc de geamuri, acoperişurile dărâmate, căpriorii făcuţi cărbune, apoi casele refăcute, cu alţi căpriori proaspeţi, abia ciopliţi, mirosul de lemn cojit, de maltăr proaspăt şi tencuieli încă umede, alte mirosuri decât cele care-i intraseră în sânge, de cai şi arme, de hoituri umflate şi cămile putrezite în şleah, se simte lacom de mirosurile astea care prevestesc înnoirea vieţii, truda care sfinţeşte locul şi-i plac ochii jucăuşi, catifelaţi ai fetii ăsteia, care sparge cojocelul cu sânul.

- Ce chip de Maria Magdalena, are hoţoaica, şopteşte Mina zugravul şi-i dă fetei galbenul cerut cu neruşinare... Auzi tu, să vii mâine le Curte, gătită cu maramă şi să-i spui hotnogului de la poartă că-l cauti pe jupân Mina zugravul.

- Mai îmi dai un galben?

Fata freacă moneda de aur de bărbie.

- Îţi mai dau.

- Cu doi galbeni, mă mărit...

Râd dulgherii. Râd târgoveţii. Au înconjurat carâta, râd blajin, cuviincios.

- E diavoliţă mare, măria-ta, alde Creţuşca asta a lu' Mormonea chervanagiul.

- Să trăiască şi să trăiţi cu toţi. Mântuiţi cu zidirile, c-acum dă zăpada.

- La traaap, strigă Ion Cîrje.

- La traaap, porunceşte stegarul de roşii.

Marcu se-ntoarce-n şa. Ştie c-o fură din ochi pe Creţuşca lui Mormonea chervanagiul, închide ochii şi revede întâmplări vechi, din insule, ori de la Bursa, ori din Veneţia, ori de la Malta, întâmplări parcă trăite de altul, toate legate într-un fel de câte-o femeie, ca şi când anii aceia, drumurile acelea n-ar fi putut să i se păstreze altfel în amintire decât prin harul pe care-l au femeile de a nemuri locurile străine, drumurile lungi şi popasurile bărbaţilor.

2

Dacă ar fi să se ia după spusele înţeleptului, «răgazul înseamnă moartea», ar trebui să fie nemuritor. Lângă spătăria mică a refăcut odaia de lucru a lui Petre Cercel, şi Mina, cu meşteşug neînchipuit, a spălat zidurile afumate, scoţând la iveală frescele cărora le-a împrospătat culorile, astfel că acum flăcările repezi şi înalte din căminul cu tocuri de marmură albă sculptată în ghirlande de frunze de viţă lumi-nează sânul dalb, rotund şi îmbietor al femeii care-a fost poate mama acestui Marco, pictată de meşteri străini, într-o învăluire de mătăsuri şi nori, strejuită de îngeri dolofani, căreia i se închină cavalerul înzăuat, având chipul lui Petre Cercel. El poate jura că femeia seamănă cu sultana Hasechi. Signor Mantovano spune că seamănă cu regina Henrieta a Navarei şi Franţei. Theodosie Rudeanu că este leită jupâniţa Velica a marelui vornic Ivan Norocea, care de aceea nici nu intră vreodată aici, să-şi vadă fiica pe jumătate goală, pângărită de privirile bărbaţilor... După ce s-a întors din târg, mulţumit de graba cu care renaşte din cenuşă, Mina l-a urcat pe schelele din spătăria mare, unde a-nceput să zugrăvească «Bătălia de la Călugăreni». Până acum a zugrăvit pe un perete gugiumanul lui, conturul obrazului, barba, capul lui Sultan şi pe celălalt perete, chivăra lui Sinan, nasul coroiat şi urechile lui Tasih, armăsarul, când cade de pe pod în Neajlov. «Aici eşti măria-ta, când smulgi steagul profetului. Aici eşti măria-ta, când îl spargi cu săcurea pe Satârgi paşa... Aici eşti măria-ta, când îl goneşti pe Hassan paşa şi pe Mihnea Turcitu... Aici sunt boierii măriei-tale în luptă... Pe cei care porunceşti să-i zugrăvesc şi veşnicesc»...

Spusese veşnicesc arătând un loc alb pe perete, un loc pe zidul mirosind a var proaspăt, unde nu era nimic, dar unde el a şi văzut chipul lui Theodosie, chipurile Buzeştilor, pe cel al marelui vornic, al marelui spătar Calotă Bozianu cu bărboiul vâlvoi, ori ochii bulbucaţi şi verzi ai paharnicului Radu Şerban. L-a pizmuit pe Mina pentru siguranţa cu care spusese «veşnicesc». Stă în jilţ, cu spatele la foc. Ard lumâ-nări în sfeşnice. Ard în candelabrul cu opt braţe. Este lumină destulă ca Theodosie Rudeanu, apărut neauzit din spatele uşii secrete, mascată de o panoplie cu iataganele tuturor paşilor învinşi în luptă corp la corp, să-şi poată citi ştiricarul. Pe un scăunel, în umbră, îmbrăcat în costum florentin, Marcu. Nu pentru că i-ar fi prea slabi umerii să ducă povara domniei. Nu pentru că ar vrea să-i ocrotească încă copilăria lui Pătraşcu... Pentru gândurile tainice, aproape nici lui însuşi mărturisite, întărite de cel din urmi mesaj venit de la Târnovo pe calea porumbeilor călători, cala pe care Dionisie Rally a spus c-o s-o întindă până la Constantinop-l, la patriarhie, să se lege cu Andronic Cantacuzino şi partida eliberării Bizanţului. Ciudat tânăr acest Marcu. Faţa asprită înainte de vreme. Trei cicatrice în sprânceană, bărbie şi umărul obrazului. Nasul uşor coroiat al tatălui său. Înalt şi subţire în mijloc, cu sprâncene negre, arcuite frumos. Poartă cercel în urechea stângă, cum poartă corsarii, ori regii. Tăcut. Îşi ţine mâna rănită la asaltul

cetății Giurgiu în eşarfă. Îl priveşte cu cinste înflăcărată şi-o dăruire tristă, cu ceva de om singur şi neisbăvit, o privire care-l doare şi într-un fel îl umileşte.

Marele vistiernic poartă caftan de atlaz galben, pantofi de safian, cu talpă de pâslă, a cumpărat o sfoară de livadă în capul târgului, unde-şi clădeşte casă, c-a adus aproape cinci sute de robi țigani şi se ridică zidurile, ca-n poveste.

- Fapte ori gânduri, măria-ta?!

Era o înțelegere între ei. Ştiri ori comentariul ştirilor.

- Fapte, vere Theodosie.

Theodosie Rudeanu scoate dintr-o geantă de piele ştiricarul, care, într-un fel, este a doua viață a lui, aceea de domn cu care-a început din ce în ce să se confunde, regă-sindu-se din ce în ce mai puțin în altă ipostază, dinaintea anilor aceştia puțini, de când îşi ține scaunul cu sabia.

- Petre Gregorovici Armeanu ajunse la Hust acu patru zile.

- Să-mi dai de ştire când intră în țară... Îl cunoşti, Marcule?

- Am auzit de el, măria-ta.

- Îmi poartă treburile diplomaticeşti.

- Cam otova, lacom, pus pe căpătuială şi străin, prințe... Maria-sa e prea încrezător în străini. Ai să-l cunoşti şi, cu voia măriei-sale, ai să-mi dai dreptate.

Marcu tace... Asta înseamnă putere de stăpânire.

- Treci la stările dinlăuntru, vere Theodosie. Nu-ți câştiga prieteni împotriva domnului tău. S-ar putea să creadă lumea că-l câştigi pe nepot, întru pierderea unchiului.

Îi zâmbeşte marelui vistiernic, care-şi muşcă mustața.

- S-ar putea zice că-l câştig pe nepot, întru slava domnului, măria-ta... Nu răzbim cu sama satelor. E o învălmăşeală şi-o tulbureală şi-o băjenie, şi-o cutremurare, ca după potop. Răbojarii şi vistierniceii îmi aduseră sămile, aşa cum le putură face, din județele Pădureț, Săcuieni, de la Buzău, Slatina, că-n părțile Vlăsiei şi ale Bucureştilor ne pustii Sinan... Să ne fi robit câteva mii, poate patru. Să fi pierit în lupte, de foame şi boli, alte patru, ori poate cinci mii de pământeni. Cu ce robiră tătarii astă iarnă, cu ce pieriră în pîrjol, cu ce uciseră turcii de la raia, cu ce... cu ce... cu ce...

Îl urăşte dintr-odată pe marele vistiernic. Bate mereu din buze, parcă i-ar spune nu se ştie ce veşti vesele. Țâşneşte din jilțul căptuşit cu blănuri de veveriță. Frământă cu paşi repezi odaia de lucru, aşternută cu covoarele de Buhara găsite într-o haraba a Urdi Alaiului. Fostul stăpân Selim Bahadir din Kütahya, cale de-o zi călare de la Eskişehir, a venit să-şi lase oasele şi covoarele la Giurgiu. Nu-şi aude pintenii, e încălțat cu cizme moi de safian, cu carâmbii scurți şi asta-l enervează. Aproape o sută de mii de pământeni pieriți de sabie, de boli, de foame, târâți în robie, țara răvăşită, vetre de sat pustiite, le vede, n-ar mai vedea şi cine i-a dat harul ăsta, pacoste, nu har, să vadă casele arse, cucuta şi bălăriile crescute în prag, câte-un frasin înălțându-se din odăi, printre căpriorii putreziți, pisici sălbăticite tupilate prin bălării, şerpi de casă sorindu-se în pragurile putrede - vede şi Movila Tursanului cu cei trei ulmi, şi cerul de vară cu nori albi, gogoloaie pufoase, şi-aude bibilicile sălbăticite alungând vulpea aia năpîrlită, gonind-o pe jos, cu aripile şi ciocul când a călcat el Grădinile, pe lângă Rotunda şi cneazul din Grădinile, unul Ozun, mic şi-al dracului, şi-a luat neamurile, tot satul roind undeva în baltă la Potelu - aşa au rămas ve-trele pustii, le-aşteaptă zăpezile, apoi, în primăvară, au să le cotropească urzicile...

- Asta-i tihna mea, Marcule...

- Le vindecă vremea pe toate, măria-ta, spune tânărul, se ridică şi se duce la fereastra înaltă, arcuită sprințar, cu ochiuri de geam venețian prinse în rame grele de plumb. Geam de Murano, gros, lucrat în cercuri, roşu, albastru, verde, prin care moare suav lumina amurgului.

- Cum vezi tu vindecarea adusă de vreme?

- De vreme, înțelegând prin vreme lucrările măriei-tale, ale sfetnicilor măriei-tale şi cele fireşti, ale naturii. Poate ai să te gândeşti să scoți satele roite prin codri şi la munte, ori pe cele din baltă să le aşezi în silişti şi-n slobozii, să le dai libertate să taie din codri, cât vor putea pentru ogoare. Şi ce taie, ogorul smuls codrului, să le fie lor, pe veci.

- Te-ascult, prințe.

- Poate n-ai să te opreşti, măria-ta, la Dunăre (- Ah puiul de şarpe, tresare Theodosie Rudeanu, ah puiul de tigru, a dat cu nasul pe urmele culturii, a trăncănit pe Ponte Vecchio cu spadasinii şi studenții, a ascultat cursurile cine ştie cărui «doctor honoris causa», s-a-mpăunat cu iubitele plătite în bordelurile de pe *Lungarno della zecca Vecchia* şi-acum se visează în fruntea oştilor, sub zidurile Constantinopolului, şi voievodul, măria-sa, vărul Mihai, el de mult năzuieşte dincolo de hotare şi poate nici nu poate altfel) poate, ca-n alte domnii, când o treci, ai să împingi peste apă satele de dincolo, creştinesti, ori pe-ai noştri din valea Timocului, le-aşezi dincoace de Dunăre, prin văi, să aibă apă pentru grădinărit şi vremea...

Tace. Face o reverență adâncă, grațioasă. Un butuc de salcâm bufneşte într-o vălvătaie înaltă din care țâşneste un roi de scântei.

- Dă-mi voie, măria-ta, să-l laud pe prinț pentru judecata lui politicească.
- Laudă-l. Laudă-l şi din partea mea. S-ascultăm, prințule Marcu (tânărul se-nclină din nou, este întâia oară când voievodul îi spune prinț), s-ascultăm şi celelalte veşti ale acestui Mercur neostenit şi Achile, care este vărul nostru Theodosie.
- Sunt nedemn de atâta laudă, măria-ta.

Se aud de afară paşii grei ai archebuzierilor styrieni, care schimbă garda de roşii. Mihai se reazemă de marmora căminului.. Îi place Marcu. Se-amestecă în dragostea pentru nepotul acesta descoperit atât de târziu, sfielnic şi matur, o urmă de invidie, poate sentimentul unei datorii neprecise, pentru că, atât cât a domnit Petre Cercel, el a stat retras la Plăviceni, n-a cerut nimic, n-a umblat pe la Bănie, numai să nu-i trezească nelinişti domnului său, numai să nu dea prilej zavistioşilor să-l pârască, numai să aibă țara linişte, s-ames-tecă interesul de a avea aproape oameni de nădejde şi nu crede că Marcu gândeşte la scaunul domnesc, cu toate că, de ce n-ar râvni scaunul, când tatăl său a fost domn, şi el,. Marcu, este născut înaintea lui Pătraşcu?!

Marele vistiernic îl ucide cu «legătura». I-a băgat-o Preda Buzescu în cap şi nu i-o mai scoate nimeni. Altfel se duce de râpă vistieria, că n-are de la cine lua dajdiile şi birul şi...
- Dar boierii? întreabă Marcu...

Se face o liniste, de s-aud lumânările sfârâind. Voievodul îşi pleacă barba în piept. Ascultă. Îşi fereşte privirea de privirea vărului Theodosie.
- Boierii, prințe, hm, boierii țin partea la războaie, cu oaste, arme şi sângele lor. După câte se văzu în doi ani de domnie nouă, stăm sub zodia paloşului... Şi asta se plăteşte scump, prințule Marcu.
- Războiul acesta nu este o treabă a domnului. Este treaba țării întregi. Nu ştiu. Am trăit prea mult la Firenze. Acolo toată cetatea este una şi marele duce...
- Aceea este la Firenza, Marcule, spune voievodul încet... Să ne aducem aminte că voievodul Petre, fratele meu şi tatăl tău, a uitat câteodată asta, veşnică să-i fie pomenirea... Ce alte veşti, vere Theodosie?... Ce lesne i se pare să stea în şa, să ridice sabia, să-l simtă pe Sultan între pulpe, să audă văzduhul despicat de tăiş, să se prăvălească el însuşi acolo unde se-nnoadă greul luptei şi ce greu i se pare să stea aici, în odaia de lucru a lui Petre Cercel, caldă şi intimă, îmbrăcat în caftanul domnesc de brocat sângeriu, să descifreze sensurile ascunse, tainele şi întortochelile tuturor acestor ştiri, care într-un fel sau altul se încâlcesc în jurul lui şi, al ideii de putere a Țării Româneşti, în jurul lui ca om şi domn, pentru că el a smuls-o de sub jugul turcilor, renăscând-o şi făcând-o stăpână la Dunăre şi în Carpați, silindu-l pe Sigismund, după ce-au cucerit Giurgiul, să-i recunoască toate prerogativele domneşti, şi încâlcindu-se în treburile țării, pentru că, oricum, de astăzi înainte, oricine va gândi ceva despre această parte a lumii va trebui să gândească şi prin Țara Românească, prin domnul ei, prin vrerea ei.

Theodosie Rudeanu citeşte un *«Diario»* apărut la Roma la mijlocul lui noiembrie, adus în zece zile la Raguza şi-n alte zece la Nis, unde se glorifică faptele lui Sigismund, asemănându-l cu Ion de Hunedoara şi Scanderbeg. Se glorifică marea vitejie a lui Piccolomini şi redutabilei sale oştiri - aici Marcu izbucneşte în râs - oştire care a tăiat treizeci de mii de turci în castelul San Giorgio.
- Fiecare condotier, cam cinci sute de turci pe zi, mârâie voievodul... Mă mir că Piccolomini n-a tocat toată oştirea împărătească şi nu şi-a pus coroana Bizanțului, ca Balduin de Flandra. Te-ascult... Citeşte, să-nvățăm de la aceşti limbuți, cum să ne purtăm treburile în fața lumii mai dornică de năzdrăvănii, decât de frumusețea aspră a adevărului.

Acelaşi «*Diario*» anunță că însuşi sanctitatea sa papa Clement va coborî în ziua de 5 decembrie în basilica San Pietro, cu toți cardinalii şi prinții bisericii, pentru a cânta *«Te deum laudamus»* în cinstea victoriilor necunoscute de creştinătate de peste o sută cincizeci de ani. Theodosie Rudeanu trece la veştile de la Alba Iulia. Sigismund i-a propus lui Silvio Piccolomini să ierneze la Lipova şi în primăvară să cucerească această cetate. Căpitanul n-a acceptat. Nu se înțelege cu căpitanii unguri, care sunt mai lăudăroşi decât condotierii toscani, din această pricină având loc încăierări aproape zilnic. Toscanii şi-au ales drept sediu taverna «Cocoşul verde», unde chefuie în fiecare seară, punând gărzile principelui pe fugă, jumulind târgovețele şi făcând caricaturi tuturor nobililor pe care-i cunosc. Mai ales au pus în mişcare nobilele doamne, cărora le fac serenade, în grupuri compacte, astfel încât nu pot fi alungați de oamenii stăpânilor.
- Capul răutăților este căpitanul Ermonide Gentili, măria-ta... Cel mai vestit duelgiu şi chitarist din Firenze.
- Îți pare rău că nu eşti cu ei?
- Îmi pare bine că soarta m-a adus aici. Ştefan Răzvan aşteaptă în Ciuc ajutorul lui Sigismund.
- Adică l-a aşteptat, când îmi repezi olăcarul, acum cinci zile. Astăzi poate să fi trecut munții şi să năzuiască spre scaunul uzurpat de Ieremia Moghilă.
- Poate are să-l ajute Dumnezeu, că Moldova nu-l vrea, vere Theodosie.

Marele vistiernic intuieşte ce s-ascunde dincolo de acest «să-l ajute Dumnezeu». O Moldovă prietenă prin Ştefan Răzvan, care să stea între Țara Românească, Polonia şi Crâm, asigurându-i

aripa stângă, adică însăşi viaţa, însăşi domnia. Lăute. În surdină. Chitare. Marcu se desprinde de lângă fereastră.

- Am învăţat pentru o viaţă, cât n-am învăţat din toate cursurile de retorică, măria-ta. După poruncă, ţi-am adus studianţii. Pe cei de la Cracovia şi pe cei de la Padova şi Firenze. Paşi grei. Zăngănit de pinteni şi sabie.

- Căpitanul Racea la poruncă măria-ta.

Glasul bubuie dincolo de uşa din lemn de trandafir, cu canaturi masive, de bronz.

- Intră, căpitane.

Oftează uşurat. Nu poate face nimic. Nu mai poate schimba nimic. Nu-l poate împiedica pe sfântul părinte de la Roma să-şi cânte «Te *deum*»-ul şi să-l glorifice pe puţoiul urduros, terorizat de gânduri negre, ros de gelozie până-n pragul nebuniei, (când a auzit că Maria Cristierna cântă cântece de lume cu don Cesare Viadana a încălecat în timpul asaltului, italienii erau la al doilea asalt şi numai Alfonso Carillo şi el l-au putut opri să nu plece cu o gardă de trei sute de cuirasieri), după cum nu-l poate opri pe Ştefan Răzvan să-şi împlinească soarta, în lupta pentru scaunul Moldovei, luptă pe care n-o poate justifica nici cu descendenţa lui domnească, nici cu dorinţa poporului. Poate ar fi trebuit să-i dea oaste să-l înfrângă pe Ieremia. De ce nu i-a dat?! Pentru că este creatura lui Sigismund şi nu l-ar vrea prea puternic pe acesta în Moldova? Pentru că este el însuşi sleit şi a-i fi dat oaste, însemna să rămână aproape fără nicio apărare? Pentru că năzuieşte la o înţelegere cu Ieremia şi prin el cu Zamoyski? A greşit? Şi dacă a greşit, cât are să-l coste greşeala asta? De-ar avea răgaz iarna şi primăvara, poate până la toamnă de-ar avea răgaz să ţeasă la loc tot ce-au rupt atât de sălbatic în trupul ţării, năvala lui Sinan şi prădăciunile oştirii lui Sigismund. Dobânda războiului acesta, vite, aur, arme, cai, covorărie şi mirodenii, robi şi tunuri, se ridică la două milioane aur. Au avut grijă pământenii să-şi ia partea. I-a rămas lui Sigismund şi oştenilor lui să aibă pe-o viaţă.

- Maria ta! Veniră ţârcovnicii, înşcolaţii să-şi arate ştiinţa.

Racea. Cu bărboiul dat cu mirodenii. Holbat. În pieptar de piele şi cizme până la şolduri. Când Theodosie Rudeanu îşi strânge ştiricarul, îi trage neruşinat cu ochiul. Bate din buze în gol. Parc-ar sufla: «Mârzea»... ? Tare:

- Maria-sa doamna îl caută prin paji pe domnia-sa vel vistiernicul, într-o pricină de moşie.

Marele vistiernic îl întrebă din priviri. Mereu acest blestemat îl trimite la doamna Stanca şi doamna Stanca îi împuie capul cu daravelile ei neguţătoreşti.

- Am să-i găsesc un vistiernic, spune voievodul. Până atunci, n-o lipsi de sfatul tău, vere Theodosie. Duceţi-vă. Mă-nsoţeşte căpitanul Racea. Când Theodosie Rudeanu deschide uşa odăii, prin gangul vegheat de fânare lucrate în fier, cu geamuri de sticlă colorată, se scurge melodia cântecului de oaste izvodit astă-vară prin tabere:

«Maria-sa vodă Mihai
sare peste şapte cai»...

Cântă un bariton. Doi tenori îi ţin hangul. Se văd lucind cuirasele archebuzierilor şi voievodul înţelege de ce hoţomanul de Racea i-a înlocuit pe roşii cu styrienii.

- Veşti de la Praga, măria-ta, îi spune şoptit, după ce prinţul Marcu îşi face reverenţele şi iese.

3

Unde-or fi primit mucenicia sfinţii ăştia Tirs, Levchie, Calinic şi Filimon, că ninge în duminica lor, de parcă-ar vrea Domnul să acopere cu zăpadă dealurile Căluiului şi să nu-i lase pe rumâni să deştelinească codrul, îi ţine pe la curţile lor, ca pe boieri, stau ai dracului, Doamne iartă-mă şi-ndură-te, stau ai dracului pe cuptor şi vrăjesc poveşti, afurisitele torc şi ăştia s-aleseră cu vite, că anul trecut se bătură cu ceambururile hanului, răsnite după pradă, le tăiară şi-acu... Doamne, îndepărtează de la mine gândurile pidosnice. Suntem în postul Crăciunului, nu păcătuii decât o dată pe săptămână, ce să-i fac dacă are carnea tare şi arămie şerpoaica asta de Domnica, o să-l pun pe careva să-i dea o curea de livadă, să se ştie când oi închide ochii, Doamneee milueşteee. Cântă pe nas, dă ochii peste cap, bate trei cruci largi, măreţe, se uită la jupânesele neamului Buzescu, adunate aici la sfânta monas-tire a Căluiului numai în caftane de atlazuri veneţiane căptuşite cu blănite de jder de piatră, atlazuri roşii, verzi, galbene, ţesute cu fir, Sima stă între ele ca o şoimană, poartă cercei grei, din aur, prinşi cu cârlige în cozile negre, abia fulguite la tâmple. Încălecă de două ori în toamna asta şi de două ori stropşi bulucurile de pradă trecute peste Dunăre, câtă vreme ei îl ţinură pe Sinan dincolo de Olt. Tăie ea însăşi câţiva năvrapi, pălindu-i cu sabia din goana calului. Se pricopsi Stroie c-o muiere cât o ţară... Sunt toţi aici, în coantăşe, cu blănile pe umeri, că e frig în sfânta biserică. Toţi. Veniră la sfatul neamului, aşa zise Radu, picat de la Praga de-o săptămână... Îşi trece privirea peste cumnaţi, gineri, veri de-a-ntâielea, de-al doilea, şi-al treilea, fini şi nepoţi, aşezaţi în rânduri, umăr în umăr, apoi se lasă pe spate în strană să vadă marmora albă lucrată în cele mai măiestre înflorituri, pusă peste gropniţa care-l aşteaptă pe el însuşi, atunci când îl va chema Domnul. Marmoră albă adusă din Italia, lucrată de meşterii lui Mina zugravul, cu izvoade de flori şi frunze şi fructe, aşa cum i-a fost viaţa. Meşterii au lăsat

chenarul nescris. Are nădejde să mai trăiască, să urce-n boierii şi vrea să i le treacă pe toate, acolo, în chenar, după ce-o-nchide ochii, să fie de pomenire urmaşilor. Schimnicul Teofan, stareţul, că n-au primit călugări greci în ctitoria lor, cântă slujbele învăluit în pletele albe, ca-ntr-un patrafir. Au şi başi, au tenori, au tot ce le trebuie călugăraşii, jimblărie, geamuri de sticlă, sobe de zid, cişmea, cum nu se află în multe monastiri domneşti... Anul ăsta a fost cu cheag... Dobânda de război le-a acoperit mai bine de jumătatea cheltuielilor. Başca robii turci, başca rumânii fugiţi de peste Olt, aşezaţi astăzi în silişti, mâine buni de dijmă, palme pentru muncă - Ivănete se sfinţi la zece saci cu mei, la treizeci de mioare şi la altele - Doamneee miluieşteee... Eh... E bine! N-a mai văzut cum arată gropniţa, dacă nu intrară şobolani, ori şerpi, Mina zise c-o zidiră meşterii ca pe-o criptă domnească, mai am Doamne, mai am şi mai opreşte ninsorile astea, să intre ăia cu focu' în codru, că-s dealurile astea bune de vie şi de livadă - Doamneee milueeeştee. C-a ta este puterea şi mărirea, acum şi-n veciii vecilor amiin!... Se bucură rău, că el singur din toată biserica ştie să dea răspunsul în limba rumânească, i-a făcut hatârul ăsta Radu, să-i tălmăcească răspunsurile. La sfânta slujbă îl ascultă pe stareţul Teofan, slujind slavoneşte şi el dă răspunsurile rumâneşte, cu glas mare, de vin toate satele din jur, vin şi de la Oboga, când cinsteşte Căluiu cu trupul lui, asta-l bucură, îi lasă pe bărbaţi să asculte în pronaos, încap puţini, ăilalţi stau în curtea monastirii, ascultă cum repetă cuvintele lui cei din pronaos, le iau şi le cântă acolo, afară, sub ninsoare, de s-aude până-n biseiică: «C-a ta este puterea şi mărirea, acum şi-n veciii vecilooor, amiiin»!

Radu Buzescu în coantăş de catifea flandreză, albastră, cu guler din blană de veveriţă, cu cizme roşii şi pinten de aur, urmăreşte jocul dintre Stroe, Sima şi Petre, vătaful moşiei. Se întâmplă ceva. Petre iese, intră, ridică degetele, o dată trei, o dată şapte, Stroie îi trage cu ochiul, îi face aceleaşi semne Simei şi Sima îşi scutură cerceii şi mesalul de nestemate, oftează şi se roagă tare: «Arde-i, Doamne, în focul iadului, arde-i, Doamne, arde-i»!... «- Taci, Simo, că te-aude lumea», îi şopteşte Cătălina, nevasta lui Preda, posmăgită, trecută, strângând pe furiş mâinile celor două fiice: Mara şi Chera... «-Taci, că te-aude prostimea!»... Preda coboară din cuibul lor de la Cepturoaia, numai să-şi vadă mormântul şi lespedea. Probabil asta îi dă mai plin sentimentul vieţii. Ori pe-al nemuririi. Are foarte vie amintirea banchetului dat de mi-nistrul de casă Lichtenstein, în onoarea lui, după ce steagul sfânt al profetului a fost aşezat în sala trofeelor de război a castelului Hradzany. Sărmana Stanca. Nu-şi poate stăpâni tusea. Albeşte. Îşi scoate batista din mânecă, gestul dureros care-l tortureazá, apăsându-şi-o pe buze. De un an şi mai bine scuipă sânge. Îl priveşte cu ochii ei mari, halucinaţi şi trişti, torturaţi de spaima morţii. Îşi şterge fruntea de sudoare. Are vedenii. Stanca zace sub lespede, în pronaos. A îngropat-o acolo de trei ani. Tuşeşte uşor, să-i atragă atenţia, soţia lui de-acum, Maria Karatzas, greaca focoasă care-i cântă noaptea, când ard doar butucii în vatră şi-l acoperă cu cosiţa neagră, groasă, mirosind a mirodenii, îl îngroapă sub cosiţă pe el şi sânii şi trupul ei fierbinte, îi cântă cântece din insule, străvechi, apoi o cuprinde o turbare şi-un foc lăuntric neostoit, că sare din pat, îşi sună brăţările de argint şi chihlimbar pe care nu le leapădă nicicând, îşi ia dairaua şi dansează goală în faţa focului, goală şi nebună până ameţeşte şi-l ameţeşte. Atunci beau vin de Chios din aceeaşi cupă şi se iubesc până la sleire. La ministrul de casă contele Lichtenstein, cristale şi servicii de Faenza decorate cu scene de vânătoare, pictate într-un albastru gros; ori reprezentând lunile anului, lui i-au pus în faţă o farfurie reprezentând cositul, şi cavaliere napolitano Girolamo Dentici i-a şoptit că nu întâmplător i-a fost dată acea farfurie pe când lui, care stă în solda împăratului cu suma astronomică de 500 florini pe lună, măcelarul de Lichtenstein a ordonat să i se pună «scuturatul pomilor», asta din invidie, banchetul a fost dat într-o sală a palatului Belvedere, se vedea Vâltava, se vedeau arţarii cu frunza ruginită şi stolurile de raţe sălbatice zburând peste Karluv most, don Guillermo de San Clemente, ambasadorul regelui Filip al II-lea al Spaniei, îmbrăcat în negru a toastat pentru vitejii cavaleri şi războinici valahi, care-au smuls cu atâta bărbăţie cel mai valoros stindard al armatei otomane, niciodată închinat în vr-un război, fapt demn de lauda întregii creştinătăţi. Se cufundă cu voluptate în amintirile acelui triumf, care confirmă apogeul Buzeştilor. Pentru că numai unui Buzescu a putut să-i încredinţeze Mihai misiunea diplomatică care l-a pus în atenţia întregii Europe. Lichtenstein, poate sfătuit de domnul Kriegszahlmeister Hans Unterholzer, a făcut din ceremonia primirii steagului un act de diplomaţie. Poate c-a făcut-o şi din mul-ţumire pentru cei şase cai arabi, gătiţi cu şei persane, cioltare bătute-n nestemate şi frâie din fir, trimeşi în dar de Mihai, dar poate a făcut-o gândind la mâine. *Te-Deum* la catedrala Sfântul Toma, parada gărzilor, toţi ambasadorii apuseni, poporul, caii aduşi în dar împăratului purtaţi de prizonieri turci, în platoşele lor din piele de rinocer, cu pelerinele rupte fâlfâindu-le pe umeri, sălbăticiţi, cu iataganele la şold, flamurile în cerul de toamnă, episcopii cu mitrele albe, bătute-n diamante, steagul profetului dus de căpitanul Mârzea, el călărind în stânga, cu sabia la umăr, muiat în purpură şi-n aur, călăreţii băniei cu suliţele la picior, tot alaiul umblând pe pod şi urcând spre Hradzany în dangătele de bucurie ale clopotelor.

- Dang! Bang ! Dang! Bang !

Cloptul din clopotniţa monastirii, tras în dungă.

- Turcii, tună Stroe... La cai!...

- Hai frumoaselor, se aude glasul Simei Buzescu... La sănii, că dau başabujucii peste voi.

Clopotul în dungă, răsunând înfundat sub linţoliul de ninsoare. Bărbaţii de-afară chemându-şi muierile şi peste tot, ramăt, dangăte, strigăte, nechezatul cailor, glasul de bas a lui Stroe, ieşit în pridvorul bisericii: «- Băăă oltenilor, lăsaţi muierile şi copiii aici, la sfânta monastire, că are ziduri groase şi-nalte şi oşteni caliciţi prin războaie, da ţapeni... Simo, la curte... Să se-ntrarmeze al di Ştiuculiţă, că ăia din bălti... Venim şi noi, acuşica... Li se făcu de prohod bă, că nu le-ajunse ce le dădurăm până acuşi»...

- Li se făcu, boierule.

- Până la prohod, ne lasă cu curu' gol.

Boierii şi boiernaşii, neamurile şi nemoteniile ies în clinchet de pinteni. Radu Buzescu rămâne lângă Preda. Stareţul îşi urmează slujba, adică stă în faţa uşilor împărăteşti poleite în aur, ridică mâinile uscate spre Pantocratorul înconjurat de serafimi zugrăvit pe boltă de mâna măiastră a lui Mina şi uitând duhovniceştile, îl imploră să aducă toate trăznetele mâniei cereşti asupra păgânilor sălbatici, care n-au stare nici în postul Crăciunului şi nici în sfânta zi a duminicii. Fâlfâie lumina gălbuie a lumânărilor. Prin geamurile colorate abia pătrunde, cernită, lumina de zi. Acum, când biserica s-a golit, Radu Buzescu are senzaţia că opera lor, această ctitorie, are ceva cu totul deosebit de tot ce-a văzut până acum în Ţara Românească, ori aiurea. Nu atât prin prospeţimea culorilor şi tinereasca vioiciune cu care strălucesc în frescele din naos, cât mai ales prin faptul că ei, Buzeştii, au avut curajul, tăria şi inteligenţa să poruncească pictorului aceste portrete domneşti, al lui Petre Cercel şi al lui Mihai Vodă, ca semn al politicii lor, ca simbol al sensului precis al acestei politici. Aude vag imploraţia şi blestemele lui Teofan, călugăr învăţat, care veghează şcoala de grămătici unde se copiază în treizeci şi cinci de exemplare «Hronicul Buzeştilor». Lumina difuză, plină de strălucirea poleielilor, împrumută celor două portrete domneşti un aer de măreţie hieratică. Sunt amîndoi splendizi în mantiile voievodale, cărora Mina le-a găsit culorile cele mai potrivite, cu coroanele pe cap, ţinând în mâini crucea şi năframa. Mai ales mantia sângerie a lui Mihai, căptuşită cu hermelină, aurul coroanei, faţa lui bărboasă şi bărbătească şi figura princiară a lui Petru, totul dă bisericii măreţie şi sens.

- Ce facem, Radule?, întreabă Preda Buzescu...

- Ne gândim, neică... Parcă era vorba să ni se-nchine astăzi alde Cocărăştii de pe Cerna, de la Bereşti.

- Aia... Şi cinci boiernaşi din sus, de la Stroeşti.

- Sunt aici?

- Veniră... Cu calul de dar, cu tarhatul de luptă. Ce facem?

- Facem. Se-nchină. Au prilej să-şi dovedească tăria credinţei.

Vine Stroe. Uriaş, cu pletele bălaie şi ochii lui albaştri, de copil care ştie numai să se bucure.

- Păliră turcii la Băbiciu, alaltăieri. Veni Vătău şi-mi spuse că păliră. Lăsară Plăviceanca, că are Mihai oşteni la curte. Îi răzbiră satele de pe Teslui. Urcară pe Teslui până la Robăneşti.

Radu Buzescu ascultă atent. Stroe i-a ţinut din scurt cu priveghetori şi iscoade. Credea că n-au să se încumete să treacă aşa aproape de Balş şi Craiova, unde banul îşi ţine oştile c-un picior în scară. Azi dimineaţă au schimbat drumul, apucând-o spre Balş. Schimbă o privire cu Preda. Stâlpul neamului clipeşte a încuviinţare. Nu pot fi decât oşti împărăteşti, repezite de Mihnea Turcitu de la Ostrov, ori de la Dolmi-Vadin să le aducă aminte că n-a murit şi că ei, acum un an l-au asigurat. De ce?... Nu-şi aduce aminte, ori nu mai vrea să-şi aducă aminte de ce l-au asigurat Buzeştii pe Mihnea Turcitu. Cu atât mai mult cu cât sultanul, după războiul nenorocit din vară, a devalorizat asprul la jumătate. Asta nici nu le-a spus-o fraţilor săi. Au contracte cu neguţători turci, contracte care astăzi, dacă le împlinesc, rămân săraci.

- Ce-mi stati ca sfinţii?... La cai, să-i prindem înainte de Balş, până nu vine banul cu oştile lui. Îi datorăm atîta bine lui Mihai... Neică, n-auzi?

- Domoleşte-te, Stroe. Vremea e cu noi... Vremea asta, de-acu... Sfinţia ta Teofane, vină cu Biblia să iei credinţa binecredincioşilor noştri...

- Amin, şopteşte Radu Buzescu.

... Ninge rar, liniştit, cu fulgi rotitori şi leneşi. Jupânesele stau în sănii, în picioare, ţinându-şi copiii sub poalele caftanelor. Caii sunt gătiţi cu panaşe albastre, culoarea Buzeştilor. Trei oşteni boiereşti, unul ciung şi doi şchiopi, cu picioare de lemn, încinşi, cu săbiile la şold, scot sacul de pe culevrina care ţine şleahul. Culevrina e pusă în baterie, sus pe podişcă, în dreapta turlii. Alţi oşteni, ciungi şi şchiopi, ajutaţi de călugăraşi aduc ghiulelele din beciul monastirii. Le cară cu o sanie până sub podişcă. Le încarcă într-un coş de nuiele pe care doi călugări spătoşi îl ridică pe scripetele agăţat de grindă, în clopotniţă. Toată curtea plină de lume. Sănii ţărăneşti. Moşneni cu căciulile întoarse pe dos, cu sumane lungi, găitănate, cu sabia la şold, mustăcioşi, îi cunoaşte el, de ăia coltoşii, care nu s-ar da decât beliţi. Preda Buzescu, între cei doi fraţi, în pridvorul bisericii. În faţă, neamurile. A început să li se aştearnă zăpada pe umeri.

- Preabinecredincioşilor, de Dumnezeu cinstitorilor, domnului nostru Io Mihail Voievod închinătorilor şi nouă, sluji-torilor...

Radu Buzescu ascultă predica fratelui său mai mare, cu maliție ironică şi recunoştință, pentru că Preda, la anii lui, dacă nu este un cărturar şi un ingenios - nu prea vrea să accepte ideea unei mori de hârtie la Craiova, care le-ar aduce bani buni, nici a unor țesătorii, spunând că asta e treaba târgoveților, a boierilor fiind roada pământului şi lupta cu codrul, dacă nu vrea să accepte progresul privit sub acest unghi - atunci cunoaşte, până la ultima consecință, obiceiurile, felul de a gândi, datinile şi dorințele oltenilor. Le vorbeşte de vechimea a mai veche a locurilor de baştină, de Romula şi drumul lui Traian, de cetățile împăratului Traian din care-şi durează ei pivnițe şi ziduri de apărare, de drumul lui Traian şi movilele Tursanilor, unde curge apa pe jghiaburi de olane, de faptul că urmaşii acelor vechimi sunt ei, cu toții, unii fiind turma, iar Buzeştii păstorii, care turmă nu poate să se bucure de primăvară fără grija păstorilor, o apără păstorii de lup!...

- O mai şi tunde, boierule, spune cineva.

- O tunde, clonțosule, că-i ține prea cald blana. Care eşti ăla?

- Ursan Grindătare, de la Băleasa.

- Dacă venişi la monastirea noastră, fii cuviincios, bă Grindătare.

- Până nu te iau în buzdugan, spune Stroe.

Preda ajunge la ideea unirii boierimii şi boiernaşilor, nu vorbeşte slavoneşte că nu-i place să vorbească, zice că de aceea s-a născut fiecare neam cu limba lui să-şi spună gândurile cu gustul laptelui de-l supse la țâța maicii, şi anunță cu glas mare că astăzi ei vor primi închinarea şi legământul de slujbă credincioasă a jupanilor Voicu, Ghindă, Fagure şi Ion, toți Cocărăşti din spița de la Bereşti, pe apa Cernei...

- Şi-a noastră, domnia-ta, spune un oştean înalt, în zeghe, sprijinit în suliță.

- Şi a voastră Stroeştenilor. Curpăn, Limbădulce, Suliță, Vasile şi tu, viteazul din toate războaiele lui vodă, de te-mbrățişă la Giurgiu, Cernat strajă de codru...

- Să trăieşti, domnia-ta.

- Scoate sfânta evanghelie, să ne-nchinăm, că ne rămân păgânii.

- Şi ne intră umezeala la obiele.

Cei trei frați Buzeşti îşi trag săbiile. Şi le trag şi Cocărăştii cu ceilalți cinci din Stroieşti. Ninge, oamenii se ridică pe vârfurile opincilor să vadă, plânge un copil, oştenii caliciți în războaiele lui vodă, dați în seama monastirii, ei s-o apere, călugăraşii să-i hrănească şi îmbrace, bat podina cu picioarele de lemn.

- Vezi bă, Ghiujule, să nu-ți degere piciorul ăla de frasin...

- Mai curând îți îngheață ție cangea aia de fier, Sărsăilă. Ridică stratul cu două găuri, să chitesc cotu' şleahului, că pe-acolo vin, dacă i-o aduce norocul.

- Şi ne legăm cu sfânt jurământ, pe aceste săbii neîntinate, să slujim patruzeci de zile pe an, în arme şi călare, cu câte trei slujitori tot călări, cu sulițe şi paloşe, pe stăpânii noştri jupanii Preda Buzescu ot Cepturoaia, şi Stroe Buzescu ot Căluiu şi Radu Buzescu ot Cepturoaia... Şi ne mai legăm... Şi ne mai legăm...

Se leagă şi ei, Buzeştii, prin glasul stăpânit al lui Preda, să-i într-ajutoreze la o nevoie, de călcarea altor boieri cu armele, ori cu silnicia; să le dea slobod în târgurile ținute pe moşiile lor, să-i apere de călcările năvrapilor şi de toate strâmbătățile, să-i ajute cu sămânță, ori cu prăşitori, după nevoie, să le aducă sare pentru turme, fără vamă. Se încrucişează săbiile. Cei închinați pun un genunchi în zăpadă. Buzeştii îi ating pe amîndoi umerii cu latul săbiilor, după care îi ridică de subțiori, îi sărută pe obraji şi cei închinați le sărută mâinile. Se face jurământul pe evanghelie. Vin călugăraşii cu lumânări aprinse. Stareţul Teofan ține evanghelia ferecată în aur, cu scoarțe de safian albastru şi încuietori cu trei rubine şlefuite la Veneția.

- Apucă mai cu nădejde, bă, Suliță, ori nu te mai ține credința.

- Vai de mine, boierule. Iaca, apuc...

Teofan spune jurământul de legământ. Ceilalți îl repetă în slavoneşte. Ridică evanghelia de trei ori deasupra capului. O sărută pe rând. Oştenii monastirii trag cu pistoalele. Iarăşi clopotul, vesel, şi Stroie căruia un om de arme îi aduce calul:

- Uiuiuuu, băăă! În şa!

Oamenii de arme aduc caii. Sima Buzescu îi dă un cot surugiului vârât în şubă. Apucă hățurile şi biciul. Când chiuie o dată, răsună zidurile. Sfichiuiți, caii negri corb, cu coamele împletite, pleacă la galop, nechezând. Aruncă zăpadă de sub copite. Se pornesc toate săniile. Călăreții le înconjoară din goană. Zurgălăi, clinchetul clopoțeilor de argint de la gâtarele cailor Simei Buzescu, nori de zăpadă zvîrliți de sub copite şi Teofan, stareţul, cu evanghelia ridicată deasupra capului, făcând cruce cu ea spre zarea din care ninge spornic şi alb şi leneş, aşezând în gorunii de dincolo de ziduri mantii moi şi strălucitoare.

4

Allah, ori Dumnezeu, ori prostia lui l-au adus aici. Şi câinele de Mihail... Cum a putut să se încreadă în jurămintele lui de fidelitate? Şi câinele de Benvenisti Mozes şi sultana Hasechi care nu l-a uitat pe cotoiul ei, Petre Cercel, şi o mie de duşmani nevăzuţi pe care i-a umilit şi strivit sub picioare, ca pe viermi. Unde este *Donanma humaiun,* triumful maiestuos, cu tot Istanbulul iluminat de făclieri şi lampioane, cu jocurile de artificii, cu galerele din radă numai ghirlande de fanioane şi lampioane colorate? Unde este visul vieţii lui, Viena? Steagul acesta verde pe care l-a slujit nu din credinţă, nu dintr-un ideal, nu dintr-o dăruire mistică, l-a slujit cu necruţare şi sălbăticie, pentru că numai prin necruţare şi sălbăticie a putut ajunge Cogea Sinan paşa, cel mai mare soldat al împărăţiei. Dinspre Marmara vin jos, învălmăşiţi şi cenuşii, norii din care ţârâie ploaia de decembrie, mucedă. Minaretele de la Ayá Sofia se pierd în zdrenţele de nori şi în ploaie. Vântul ridică valuri şi ele cenuşii, valuri cu spumă albă, care se sparg de pontonul palatului. Caicul lui «*Selatat*», albastru cu ciubucăria aurită, tanghează ancorat la o sută de paşi de terasa trandafirilor. Ce gând prostesc. Unde să fugă? Ieri au trecut zece galere spre Ahir Kapi. Au ancorat pe-aproape şi sunt comandate de Kemal Kazgan, omul lui Regnina, ambasadorul ragusan, care la rândul lui este omul lui David Sasi, ovreul ajuns astrolog al sultanului. Dincolo de terasele palatului, aici, în harem, mişună spionii sultanei, ai sultanului, ai lui Ferhat, ai doftorului Solomon Tedeschi. Puterea otomană a căzut în plasa ţesută diabolic de cabala celor trei fii ai lui Moise: Benvenisti bancherul, Tedeschi doftorul şi Sasi astrologul, care s-au prelins sub pielea sultanului, care i-au intrat în măduvă şi-n tigvă, care nu mai poate face un pas fără ei. Păianjenul acesta scârbos şi prădalnic, viermele ăsta îngrăşat din sângele soldaţilor, a cumpărat trei sferturi din sfetnici, l-au cumpărat pe Policrat Kamerinos, dar mai ales l-au cumpărat pe Mahomed, întâiul născut. Îi aruncă în braţe cele mai frumoase fecioare din Şirvan şi Georgia. Îi aduc haşiş. Îi aduc elixiruri necunoscute, care-i întunecă minţile şi-i trezesc simţurile. Dintr-un leu vor face o broască. Nimeni nu vede, ori dacă vede, nimeni nu mai are puterea să reînvie Sublima Poartă.

- Stăpâne!

Sinan paşa, gârbovit în kafkanul căptuşit cu blană de lynx, rămâne cu privirea pierdută în largul mării, acolo unde vântul de Anatolia face să sară spuma valurilor spre pescăruşii care se vânzolesc scoţând ţipete jalnice.

- Stăpâne!

Ard patru vase de aramă pline cu cărbuni. Frig umed. Este foarte conştient că totul s-a sfârşit. Şi altă dată marii viziri veneau înfrânţi de pe câmpul de luptă. Sultanii le tăiau capetele, ori atunci când nu le tăiau, aşteptau să crească iarba din nou, chemau alte oşti şi marii viziri războinici se-ntorceau pentru triumful majestuos. El a adus împărăţiei peste o sută de cetăţi în Asia, Europa şi Africa, i-a dat un fiu care luptă vitejeşte contra imperialilor, şi?...

- Stăpâne!

Secretarul circazian îi arată o scrisoare, din vraful care-a rămas nears. În odaia placată cu faianţă azurie miroase a hârtie carbonizată, a smirnă, se-aude susurul havuzului şi de afară huetul valurilor. Chiparoşii şi smochinii stau cocârjaţi sub ploaie. Sinan are ochii roşii, sclerozaţi, nasul coroiat aproape că-i ajunge în gură, barba cenuşie crescută până la piept. Întinde mâinile uscate, cu unghiile lăcuite. Mâinile lui. Şi le întoarce pe faţă, pe dos. Mâinile astea au purtat şeş-berul de comandant suprem sub toate cerurile împărăţiei. Câte capete au căzut la un semn al degetului ăsta?! Hi, hi, hi... Înţelepciunea stă în a primi tu însuţi, surâzător, soarta pe care-ai hărăzit-o altora.

- Ce scrisoare e asta, fiule?
- Scrisă de noi lui Nesangi Basi, cancelarul, de la Ierköki.

Sinan îşi pleacă pleoapele. Ruşinea de la Giurgiu. El trăgând cu patru falconete peste Dunăre şi câinele de Mihai stropşindu-i oştirea, înecând-o şi luându-i tunurile, pe care i le impută astăzi sultanul. O sută de mii de taleri aur, pentru tunurile pierdute atunci. Şi ce altceva? Mazilirea. Exilul. Moartea de câine, cine ştie în ce deşert, veghiat de ieniceri şi spioni, bătrân, dezonorat şi mai ales, singur. Se înfioară. Citeşte scrisoarea. Este, de fapt, o copie a scrisorii lui, scoasă din cancelaria secretă de un spion al bailului Marco Venier, tradusă în Pera de scribul Botisi şi expediată dogelui. Ah, nu de pomană li se spune acestor italieni *firenki renki,* oameni cu o mie de culori. Totul a ajuns de vânzare la Sublima Poartă. Asta are să-i aducă pieirea. Îl supără comentariul cavalerului Leonardo Donato, ambasadorul, şi al ticălosului de bail care l-a linguşit, căutând să-i intre în graţii, chiar dacă i-ar fi dat palme. Regretă că nu i le-a dat. Citeşte: *«... vederà la Serenità vostra in qual forma Sinan Bassà Generale rappresenta al Gran Signor de la sua retirata di Valachia di qua dal Danubio. La voce universale è che le Transilvano unito con Valachi habbia dato alle sue genti una gran rotta»...*

Aha... «*La voce universale*»... Câinele de Benvenisti, cu toţi neguţătorii lui de ştiri şi calomnii, asta este *«la voce universale».* Deodată gândul care-l încolţise de la sosirea lui la Istanbul şi o dată cu semnele prevestitoare ale dizgraţiei, gândul acela pe care singur nu voise să şi-l mărturisească izbucneşte limpede şi strălucitor ca o lamă de sabie.

- Aleb, du-te şi cheamă-l pe Fiul nopţii la mine.

Circazianul se face livid. Ingenunche. Îi sărută vârful întors al cizmelor de piele roşie.

- Stăpâne! Iartă-mă!

- Nu pentru tine, Aleb!... Du-te şi crede în dreptatea lui Cogea Sinan paşa... Stai. Bătrânul se pipăie sub caftan. Scoate din teşchereaua de mătase brodată cu aur un sul de pergament, şnuruit, de care atârnă pecetea mică din ceară roşie, care se aplică numai pe documentele personale. Robul circazian are un tremur nestăpânit, se face palid şi transpiră.

- Citeşte!

Robul citeşte, silabisind, actul lui de eliberare şi hatişeriful de liberă trecere spre ori ce ţară va vrea. Se prăbuşeşte pe pardoseala din lemn de chiparos, lovindu-şi fruntea de ea. Sinan paşa îl priveşte cu ochi rotunzi, de pasăre răpitoare. Circazianul Aleb - Gladiatorul - îşi ridică fruntea nobilă. Îi spune hotărît:

- Iartă-mă, stăpâne... Primesc darul pe care mi-l faci, dar nu acum.

Sinan are un rictus al buzelor, un tremur al mâinilor, se stăpâneşte şi-i spune sec.

- Du-te şi-mplineşte poruncile stăpânului tău, o Aleb, luminoasă să fie faţa ta.

Şi-a regăsit tăria. Ştie cu precizie *ce* are de făcut. Citeşte calm *«et per la gran carica c'haveva da Valachi si sia quasi, fuggendo ritirato di qua dal Danubio con perdita di molta gente, et dalla sua propria famiglia, di tuta l'arteglieria, pavioni, muli et gambeli, et del Casnà istesso»*. Vede dincolo de litere chipul lui Benvenisti, ochii lui reci şi ticăloşi şi perfizi. Răsfoieşte copia scrisorii. Era furios pe Mihail Voievod, crezându-l numai pe el cauza acestui dezastru «... Îl *maledetto et scelerato Michali col suo essercito venne contra la militia Musulmana»* - nu e tradus prea prost, sau *«il maledetto voivoda di Transilvania, unitosi insieme col scelerato Michali»...* şi altele, că n-au venit tătarii şi n-au venit, hanul pretextând lupta cu Zamoyski, apropierea iernii, că ienicerii n-au vrut să mai lupte şi alte zeci de pretexte, de care acum se ruşinează. Aruncă copia acelei copii a spionajului veneţian pe tava unde fumegă cărbunii. O priveşte cum ia foc. Bate din palme. De după draperii iese neauzit robul negru Husein. Îi arată maldărul de scrisori. De la arendaşi, spioni, femei din haremurile puternicilor plătite de el, copii după scrisorile diplomaţilor, tot ce-a făcut o parte din politica şi puterea lui Cogea Sinan paşa, marele vizir. Acea putere reală, exercitată în numele autorităţii sacre a sultanului, coborâtor din casa lui Osman, învăluit în mister şi inaccesibil dincolo de zidurile de la Topkapy. Numai el poate vedea până la fund mizeria acestei sacre autorităţi. Scuipă scârbit. Husein distribuie maldărul de scrisori pe cele patru vase cu cărbuni aprinşi. Le stropeşte cu ulei de răşinuri, dintr-o amforă de aur. Izbucnesc patru flăcări înalte, verzi albăstrui. Hârtiile se consumă rapid şi Sinan le priveşte cum ard, înjurându-le în italiană. Au costat o avere, au costat vieţi, au căzut zeci de capete din pricina lor, au adus unora viaţa, altora moartea; unora bogăţia, altora sărăcia, dizgraţierea şi exilul. Asta să însemne puterea, în ultimă instanţă? Uleiurile au făcut să nu rămână nicio bucăţică de scrum. Simte, ca pe o adiere a morţii, prezenţa Fiului. Husein se prosternează. Iese, târându-se. Între cele două draperii sângerii care acoperă intrarea în harem, un burnuz negru, cu glugă şi doar tăietura îngustă prin care trece, ascuţită, privirea lui. Nu-i poate rosti numele, nici în gând, pentru că, de fapt, nu are nume, numai dacă Moartea poate fi un nume pentru El. Se înfioară. Trecuse prin Argyrokastron pe valea prăpăstioasă a Vojusei, spre Ianina, să-i înece în sânge pe vlahii răsculaţi, care închiseseră trecătorile, zdrobind sub stânci spahiii din garda beglerbegului. Sate arse, încă fumegânde. Copii ridicati în suliţe. Bărbaţi bătuţi în cuie pe crucile din vârful stâncilor. Ori îngropaţi de vii, până la gât, între blocuri de piatră fierbinte. Corbi pe acele capete, cărora le ciuguleau ochii. Popasul. Un spahiu ajutându-l să descalece. Lovitura de hanger dată drept în inimă, cu o putere care l-a răsturnat. Vârful hangerului oprit în plăcile de oţel ale armurii pe care-o purta întotdeauna pe sub caftan şi care i-a scăpat viaţa de atâtea ori. Un singur cuvânt în albaneză: «- Trădătorule»... Şi târgul. El primeşte viaţa şi-i va fi rob credincios, dacă va deveni mâna judecăţii supreme, mâna care va ucide dregătorii osmani necredincioşi stăpânului său. Altfel preferă moartea. A primit atunci şi acum nu regretă nimic.

- Am venit, stăpâne. Porunceşte!

Poate prin El şi-a răzbunat şi plătit renegarea! Şi unul şi altul duc în amintiri atâţia morţi, încât ar putea umple trei cimitire musulmane.

- Apropie-te, fiul meu.

Omul învelit în burnuz negru îngenunche lângă divan. Sinan îi spune ceva cu glas jos. Omul îi sărută mâna. Dispare după perdele. Palatul până atunci pustiu şi tăcut, se-nsufleţeşte brusc. Se aud închizându-se capace de lăzi, paşi uşori, pâsloşi, cuvinte spuse în armeană, georgiană, greacă, arabă şi persană, pentru că nu poate suferi sclavii europeni, cu pielea lor de broască, mereu lăcrimoşi, stupizi şi nerezistenţi. Îi ordonă secretarului circazian ca la noapte să transporte la Cubuklu, pe malul asiatic al Bosforului, la timarul şi conacul surorii sale, toate lăzile cu faianţerie şi aurărie şi inventarele sigilate cu sigiliul mic. Acum, el, Aleb, să îmbrace kafkanul de ceremonie al stăpânului, să-şi ridice gulerul de blană, să ia oklükul, cucura cu cele trei săgeţi de aur şi să poruncească vizitiului să ajungă la Topkapi, urcând la moscheia lui Bayazit şi de acolo pe Yeniceriler Divanyolu, să ocolească Ayá Sofia prin dreapta şi să sosească la Topkapi, Sarayi peste

un ceas. Lui să i se aducă la scara din dos armăsarul Davut, cu şa simplă, de spahioglan. Să nu-l însoţească decât spahiii Kegam şi Ismail, cu burnuzuri negre, pistoale şi săbii... Trece prin palatul pe care l-a golit noapte de noapte. Săli de marmoră albă, verde şi roşie, pereţi placaţi cu cele mai frumoase plăci din faianţă de Siraz, locurile gălbejite unde-au fost armurile, panopliile şi trofeele lui de război - o nesfârşită deşertăciune, un nesfârşit pustiu... S-a gândit vreodată de pe culmile gloriei la ziua de astăzi?! Merge cu paşi înceţi, târşâiţi, de bătrân. Îi tremură bărbia. Circazianul Aleb îl sprijină de subţioară, stăpânindu-şi greu lacrimile. Pentru că, într-un fel, l-a iubit pe acest bătrân războinic sângeros, a iubit nebuneşte marşurile lui de război prin deşert, ori peste munţii stâncoşi ai Rumeliei, ori la bordul galerelor, a iubit şarjele nestăvilite ale spahiilor, la care de atâtea ori stăpânul i-a îngăduit să încalece cu sabia la mână - a iubit mai ales corespondenţa lui uriaşă, cinică şi, de ce n-ar mărturisi-o, a iubit destule din femeile haremului, femei pe care Sinan nici măcar n-a ajuns să le vadă, necum să le dorească. Pe terasă spulber de ploaie şi gustul sărat al mării. Spahiul Kegam îşi îmbracă stăpânul într-un kafkan din piele de cămilă, căptuşit cu blană de veveriţă. Fără să mai privească arcadele maure din marmoră albă, havuzurile, terasele ornate cu smochini, iasmini şi chiparoşi, treptele de marmoră care coboară la debarcader, marea Marmara, platanii uriaşi şi pâlcurile de tamarişti, încalecă greoi, îşi ridică gluga şi iese la trap pe uliţa care urcă la Bimbirdirek. Vede cu coada ochiului carâta lui aurită, trasă de patru telegari arabi, albi, cu hamuri roşii, aşteptând sub arcade şi garda de spahioglani în şa, cu sabia la umăr. Totul i se pare străin, ca şi când nu pe el l-ar fi aşteptat carâta şi garda, ca şi când niciodată nu s-ar fi trântit pe pernele moi, lăsându-se purtat de trapul cailor prin Istanbulul gloriei lui... Pe Allah... Iată adevărul. De pe uliţele sordide, pline de gunoaie, dintre casele de scândură vopsite verde, albastru şi roşu, ies femei învăluite în văluri negre, ori invalizi, şchiopi şi ciungi, unii purtând încă şalvarii verzi ai ienicerilor, o lume tăcută şi fantomatică, care se-nghesuie spre sokakul care duce la piata Mesat... Ocoleşte la trap pe câteva ulicioare înguste, cu streşinile caselor atingându-i gluga. Piaţa Mesat îl atrage cu o forţă de nestăpânit. Piaţa Mesat în care el însuşi, comandant de steag de spahii, a arendat timarurile celor dizgraţiaţi, în care el însuşi, de atâtea ori în tinereţea îndepărtată, s-a amestecat în mulţime şi-a ascultat lacom zvonurile de la palat, zvonurile despre cei care urcau în măriri, ori despre cei care erau aruncaţi în pulbere. De pe toate ulicioarele se revarsă în piaţă şuvoaiele pestriţe ale mulţimii. Giubele, burnuzuri, cei săraci cu saci în cap, desculţi, clefăind prin nămoale, caftanele neguţătorilor călări pe măgari, arendaşii asiatici cocoţaţi pe cămile, mestecând impasibili betel, arendasii vlahi ai munţilor de păşunat din Thessalia călări pe cai puternici, vârâţi sub căciuli negre şi-n zeghe negre din pănură, ovrei şi armeni, talazuri nesfârşite şi un ramăt de glasuri, ţipete, sudălmi, Allah amestecat cu Iisus şi totul amestecat cu ploaia ţârâitoare. Kegam şi Ismail îl flanchează, deschizându-şi loc cu latul săbiilor.

- Mai încet, spahiu spurcat, că nu eşti pe vremea lui Sinan, crăpaţi-ar ochii de şacal să-ţi crape.

Un ienicer, cu pistoalele la brău. Altul. Chior. Altul. Şchiop. Un negustor de chihlimbar. Un îmblânzitor de şerpi. N-a mai văzut de mult un îmblânzitor de şerpi, ducându-şi coşul cu şerpi veninoşi, pe cap. Şerpi veninoşi... Ce coinci-denţă.

- De ce nu vorbeşte Beyoglu Celebi?
- Să vorbească Beyoglu Celebi?
- Prin gura lui vorbeşte numai adevărul!
- Beyoglu Celebi a visat azi noapte.
- *Chiar ola!* şoptesc toţi cei din jur.
- Beyoglu Celebi a văzut căzând o stea peste sarayul câinelui de Sinan.
- La noi în Ayvansaray o bivoliţă a fătat un viţel cu două capete.
- Ay! Ay !
- Beyoglu Celebi a ghicit în cafea că va fi pieire de oşti la Kara Iflak.
- Dulăul împărăţiei şi-a pierdut dinţii.
- Să fie înlocuit cu unul tânăr.
- Care poate să muşte.
- Ascultaţi-mă pe mine, fii ai lui Allah, binecredincioşilor, că eu am fost acolo şi l-am văzut cu ochii mei pe Michaly bey, rotind sabia lui de foc, ascultaţi-mă, o, închinătorilor adevăratului Dumnezeu, că eu, cu acest ochi care mi-a mai rămas, l-am văzut pe Michaly bey, călărind un cal înaripat, cum l-a izbit în pavăză pe Sinan şi cum l-a răsturnat în apă şi-n nămoale, din care a ieşit murdar ca un porc, târându-se în patru labe... O binecredincioşilor, ce urgie a fost şi ce pedeapsă pentru păcatele noastre...

Ienicerul stă cocoţat pe piatra arendaşului. Alţi patru ieniceri zdrenţăroşi îl sprijină. Ienicerul îşi scoate giubeaua. Are trupul numai răni puroinde. E chior. Ploaia i le spală. Îi spală craniul ras, cu o ureche ciumpăvită. Mulţimea strigă ay, ay. Se strigă că s-a scumpit pâinea de patru ori. Că numai bogaţii pot cumpăra miere şi unt. Că gelepii n-au de unde aduce turme de berbeci chivirgic şi că mirosul de seu nu se mai simte în mahalale. Că ar trebui date săracilor toate timarurile câinelui de Sinan, care a sărăcit Istanbulul, aruncându-l în braţele foametei. Dintr-o

dată se face linişte. Patru cerşetori ridică pe umeri un fel de targă pe care stă turceşte un bătrân îmbrăcat în caftan negru, ţesut din păr de cămilă... De mulţi ani, de foarte mulţi ani n-a mai trecut el prin Mesat medean să asculte «*la voce universale*»... Îşi plimbă privirea peste mulţimile pestriţe. Încearcă să înţeleagă rostul lor aici. Să fi fost atât de orb să nu fi văzut altceva decât desfăşurarea oştilor sub flamuri? Sau acum s-a prostit şi adunătura asta de neghiobi, pleava asta să-l fi orbit într-atâta, încât să nu mai vadă cealaltă faţă a islamului?

- Slavă ţie, Beyoglu Celebi!
- Allah să-ţi lumineze gândurile, părinte al nostru.

Bătrânul aşezat pe targa ţinută de cei patru cerşetori voinici (tâlhari de port, piraţi, buni de galere, îşi spune Sinan) ridică mâna. Spune cu glas piţigăiat, de jumătate castrat:

- A bătut ceasul tiranului, binecredincioşi fii ai lui Allah. Prezicerea mea s-a adeverit. Peste trei ceasuri vor fi aici slujitorii defterdarului cu condicele timarurilor lui Sinan. Sinan paşa nu mai este... Călăul sângeros, fiara însetată de sângele nostru, cel care în loc de pâine a dat sărăcimii bice, cel care ne-a călcat în copitele cailor, intrigantul care l-a săpat pe bunul Ferhat paşa, apărătorul nostru, a fost zvârlit în pulbere. Să mergem la Sarayul luminatului stăpân al lumilor şi să-l batem cu pietre. Să-l huiduim pe acest şacal îmbrăcat într-o piele de leu.

Sinan îşi caută pistolul la brâu. Se sufocă. L-a recunoscut pe acest celebi. A fost ofiţer de ordonanţa pe lângă Ferhat paşa. Ienicer. Poate la asediul Raab-ului ori altundeva, a primit o lovitură în ţeastă. De atunci are vedenii şi a devenit derviş. S-a aciuat pp lângă medresa moscheii Süleymanye. Niciodată nu l-a luat în seamă, cu toate rapoar-tele iscoadelor din care era nelipsit.

- La Topkapi Sarayi!
- La Topkapi!
- Rămâneţi aici să vedeţi mezatul.
- Rămâi tu, porc de cămătar.
- Ucideţi-l.
- E omul lui Sinan.
- A fost un viteaz, câini urduroşi.
- Ucideţi-l pe trădător.

Strigăte. Vânzoleală. Nu l-a văzut pe cel care i-a ţinut partea, îşi striveşte între pleoape, cu duşmănie, ceva ce poate să fi fost o bănuială de lacrimă. Davut îşi croieşte loc printre ciungi, cămile şi măgăruşi, cu pieptul lui de armăsar de luptă... Sinan se înveleşte în pelerina din piele de cămilă. Niciodată n-a avut, mai uscat, sentimentul inutilităţii şi al foamei de oraşul acesta, de capitala aceasta, pe care-a slujit-o, dar care, i se pare acum, niciodată n-a fost a lui. Priveşte lacom zidurile colorate ale caselor, cişmelele, chiparoşii plini de apă, stolurile de ciori vânzolindu-se deasupra platanilor din parcul geamiei lui Bayezit. Descalecă. Intră în curte. Se duce la Şadirvan, îşi face ablutiţiile, citeşte distrat inscripţiile lui Hattat Hamdullah, revine, încalecă, galopează peste medean şi se opreşte în preajma geamiei Süleymanye.

El însuşi a adus sub pază robi perşi, armeni şi georgieni, meşteri zidari neîntrecuţi în patriile lor, dându-i pe mâna arhitectului Sinan, de pe atunci poreclit «cel mare». Era foarte tânăr şi i se pare c-a fost foarte demult. Acum 45 de ani, nu era nici tânăr, nici necunoscut. A avut orgoliul să-i spună celuilalt Sinan, arhitectul, că nu şi-ar putea desăvârşi opera fără ajutorul săbiei lui. Sinan cel mare, arhitectul, a zâmbit. I-a răspuns celuilalt Sinan, războinicul: «- Întoarce-te altădată, când minaretele vor fi înălţate în cerul lui Allah, şi cugetă la ceea ce este trecător şi la ceea ce este veşnic. Allah cu tine şi nu te încrede decât în zidirile cugetului.»

Priveşte mohorât cele patru minarete albe, proporţiile grandioase ale moscheii, cupola centrală, imensă, vitraliile, clădirile scunde ale medreselor, spitalului, forfota învăţăceilor, a dervişilor, caravanele de cămile din fata Caravansarayului, cupola mauzoleului, strălucitoare sub ploaie, îşi stăpâneşte dorinţa de a descăleca şi a se închina în acest lăcas, care-l nemureşte pe celălalt Sinan - arhitectul. «Fiecare cu nemurirea lui», mormăie. «Timpul o să aibă grije de amîndoi». Îl întoarce pe Davut şi, la trap uşor, pe uliţele strâmbe şi prăvălatice, văzând Cornul de Aur prin pânza deasă a ploii, ocolind Cemberlitaşul, ajunge la intersecţia străzii ienicerilor cu una din ulicioarele arămarilor, mai sus de Bimbirdirek, auzind de departe urletele mulţimii: - Moarte!... Jos Sinan!... Ne-a ucis vitejii!... A adus foametea!... În cârlige!... Vrem capul lui Sinan! Apucă să vadă, ridicându-se în scări, caleaşca lui trecând la trap, cu perdelele lăsate şi gărzile de spahii, apărându-şi capetele lor şi ale cailor, cu scuturile. Se amestecă cu mulţimea care aruncă pietre în carâtă şi în gărzi. Davut răstoarnă doi ieniceri în cârje. Kegan şi Ismail lucrează cu săbiile. Răzbat în Atmeydan, piaţa cailor, unde se aduc cei mai frumoşi cai din împărăţie şi peste Forum Augusteum, ajung la Ayá Sofia, o dată cu carâta care vine la galopul celor patru cai albi, înspumati

... Hasechi şi-a ocupat loja rezervată sultanei Validé, cu un ceas mai devreme decât trebuia. Sclavele i-au adus fructe zaharisite, struguri de Georgia şi mied. Stă între perne, în mahfel, deasupra sălii tronului, astfel încât îl vede pe Sinan aproape din faţă şi poate auzi glasul piţigăit, enervat, al stăpânului lumilor, care nu-şi poate stăpâni mânia la răspunsurile obraznice şi îndrăz-

nețe ale marelui vizir. Ciuguleşte un ciorchine gruzin, negru, cu boabe mari şi parfumate. În sfârşit într-un fel a triumfat. Peste o clipă, peste zece, Sinan, ucigaşul lui Pietro, va ieşi de aici un paria. A intrat măret, posac, strălucind în caftanul aurit, cu cucura de săgeți aurite pe umăr, cu buzduganul de comandant suprem în dreapta, sfidându-i pe toți duşmanii adunați în sala tronului la străduința ei. Sunt jos, sub balconul în care stau favoritele, comandanții oştirii de uscat din Europa şi Asia; sunt marii dregători rezemați în cârjele lor aurite; sunt marii preoți şi curtenii; egipteni şi perşi; prinți din casa lui Osman şi nobili vasali sultanului; timarioți de Asia, înlemniți în aşteptarea cuvântului sacru, rostit de sultanul aşezat pe tronul lui din lemn de cedru aurit, încrustat cu sidef şi spătarul numai din aur bătut în rubine, diamante şi perle. Niciodată ca acum nu i-a plăcut lumina irizată, filtrată prin vitralii, căzând pe dalele de marmoră în valuri diafane. Niciodată nu i-a plăcut ca acum măreția costumelor orientale, pelerinele multicolore, săbiile cu tecile lor bătute în nestemate, aerul sălbatic al timarioților, coifurile lor strălucitoare, halebardele gărzilor, trupurile negre ale eunucilor de Nubia. Până şi degeneratul Amurat, cocoțat pe tronul lui, pare măreț sub turbanul pe care străluceşte diamantul adus în dar de ambasadorul regelui Franței, atunci când ea a gustat fericirea până la capăt.

- Ai necinstit porunca noastră împărătească, ai adus ruşinea asupra oştirii noastre nebiruite, ai pierdut tunurile, mulțime de arme şi oşteni viteji, ai stricat țările noastre de la Dunăre, aducând astfel... Aducând astfel...

Amurat şi-a uitat discursul. Marele muftiu îi şopteşte ceva la ureche:

- Aducând astfel foametea în strălucitul nostru scaun împărătesc...

Cineva strigă:

- În genunchi, câine bătrân.

Sinan rămâne nemişcat. Un murmur de admirație trece prin rândurile comandanților militari şi ale timarioților.

- Scaun împărătesc, scaun împărătesc...

Un urlet neomenesc. Dinspre apartamentele sultanului, răvăşit, halucinat, ducând în brațe un coş de fructe împletit în papirus, năvăleşte Benvenisti Mozes. Înainte ca satârgiii să tabere pe el, se prosternează în fața tronului.

- Dreptate, stăpâne, strigă... Dreptate...

Sultana Hasechi îşi simte bătăile inimii. Vede expresia de triumf crud care se întipăreşte o clipă pe obrazul lui Sinan. Poate mai mult o ghiceşte, decât o vede. O speranță nebunească, ame-țitoare, o ridică dintre perne şi-o apropie de grilaj. În clipa aceea întâlneşte privirea marelui vizir. Verde. Dură. Plină de triumf. De ceva cu totul omenesc şi neomenesc în acelaşi timp, astfel că Hasechi, sultana Validé înțelege fulgerător totul, înainte ca Benvenisti Mozes să strige: «- Esthera, stăpâne» şi să deşerte din panerul acela o viperă cu corn, care amețită poate de răceala dalelor de marmoră, rămâne acolo jos, desdoindu-şi nervos inelele cozii, înțelege că Sinan a scăpat-o de cea mai puternică rivală, înainte ca aceasta să fi intrat în harem şi s-o poată neutraliza, că Sinan a fost a doua oară destinul ei, aşa cum a fost încă o dată destinul ei, atunci când l-a ucis pe prințul Pietro, voievodul Țării Româneşti, că poate Sinan a fost zeci de ani însuşi destinul Imperiului Otoman, dar asta n-o interesează câtuşi de puțin, o bucurie sălbatică o cuprinde şi-atunci are curajul să ridice două degete cu unghiile lăcuite şi să i le arate marelui vizir, semn care înseamnă în limbajul haremului alianță pe vecie şi tot cu o bucurie amară să primească plecăciunea discretă a marelui vizir, semn că primeşte alianța cu propria lui învingătoare

... Sinan asistă nemişcat la zvârcolirile demențiale ale lui Benvenisti Mozes. Doi sătârgii au decapitat vipera, scoțând-o afară. Amurat, slăvitul stăpân al lumilor, s-a cocoțat pe tronul onorat de şezutul lui Soliman Magnificul. Nu ştie astăzi dacă l-a ucis pe voievodul Petre Cercel din rațiuni politice, ori din gelozie. Poate a iubit-o nebuneşte pe femeia din mahfel, care, pentru întâia oară într-o viață de om i-a ridicat degetele ei zeieşti, în semn de prietenie şi alianță. Acum însă totul este prea târziu. Prea târziu să se bucure până şi de durerea lui Benvenisti, viermele care zeci de ani a ros la rădăcina puterii otomane, câinele care-a schelălăit înainte de a fi lovit, mişelul care a înlocuit tot ce este omenesc, cu intriga şi josnicia, cu pâra veninoasă şi calomnia... Totul este prea târziu, acum când Sinan paşa trebuie să plătească, pentru ca fața Imperiului şi a slăvitului împărat, care este totuna, să rămână albă şi nepătată; iar pierderea steagului sfânt să rămână vina unui general ramolit, nu a împărăției ajunse falimentară. În clipa aceea de luciditate dureroasă, ştiind că pentru el nu mai încape întoarcere, Sinan paşa, Cogea Sinan paşa, aruncă şeşberul de aur la picioarele sultanului prostit de frica viperei, de vestea morții Estherei, mai dornic s-o aibă acum, decât oricând, să-i împodobească haremul, speriat de gestul bătrânului care i-a fost sprijinul, sabia şi vointa domniei - aruncă şeşberul în strigătele de spaimă ale comandanților oştirii. Apoi, cu gestul scurt care-i înspăimîntase, care-i terorizase pe toți cei de față ani de zile, cu o ură sălbatică şi o mândrie turbată, bucuros că poate face acest gest, aici, de față cu toți duşmanii lui, dar mai bucuros de prezența sultanei, scoate cele trei săgeți de trestie aurită, semnul puterii absolute, le frânge pe genunchi şi se loveşte cu frânturile peste obraji, de trei ori, neaşteptând ca gestul acesta

al dizgrațierii să-l facă sultanul, pentru că nu se găsește nimeni aici demn de a-l lovi peste obraz pe Cogea Sinan pașa. Aruncă săgețile frânte la picioarele sultanului. E atâta liniște, încât se aude respirația sufocată a stăpânului lumilor. Gestul atrage după sine moartea pe loc. Își încrucișează brațele la piept. Își rotește privirea peste toți cei de față. Numai groază. Numai spaimă mistică.

- Amintirea ta să fie veșnică în oștire, o *selatat!* Allah să-ți ocrotească singurătatea!

Cine-i spune selatat - cuceritorule? Cine a avut îndrăzneala să vorbească înaintea sultanului și să-i indice exilul, în locul morții? La picioarele tronului, întâiul născut, fiul lui Hasechi și-al voievodului Petru, al acelui prinț superb pentru că numai fiul unui astfel de tată poate înfrunta furia epilepticului de pe tron. Trăsăturile nobile, fanate înainte de vreme. Ochii negri, imenși, ochii cu care l-a privit Petru, când a intrat în celula de la Edikulé, ușor halucinați, ca ai tuturor consumatorilor de hașiș. Mahomed întâiul născut pe care l-a răzbunat pentru că, altfel, nu i-ar fi dăruit viața; în mahfel, mama adulterină, albă, astupându-și gura cu palmele, sultanul la începutul unei crize și Benvenisti scos pe brațe de gărzi… Haide, își spune. Joacă până la capăt, renegatule.

Se apropie demn. Ingenunche. Își lipește fruntea de vârful cizmelor lui Mahomed, care-l ridică de subțiori.

- Să fie așa cum am spus.

Gărzile. Timpanele. Trâmbițele. Știe că este pentru cea din urmă oară. Din balcon îi cade la picioare un trandafir de Cipru, aproape negru. Ușile grele, aurite, ale sălii tronului sunt împinse de satârgii nubieni. Cineva a spus numele locului unde este exilat: Malgara… Malgara… Merge cu pași repezi și se întreabă, unde, în imensitatea imperiului, este această Malgara, care-l scoate din istoria imperiului otoman golindu-l dintr-o dată de el însuși.

5

În paraclisul palatului, acolo unde Petre Cercel a pus să fie zugrăvită aceeași Maica Domnului din camera de lucru, de data asta îmbrăcată, cu pruncul în brațe, având o neasemuită expresie de duioșie, ard șase lumânări mari. Mitropolitul Dionisie Rally de Târnovo slujește slujba morților în grecește, numai pentru Mihai, care o ascultă îngenunchiat pe o pernă de catifea roșie. Voievodul poartă un fel de rantie neagră, pe jumătate soldățească, pe jumătate monahală, are barba crescută, răvășită și pare zguduit de vestea pe care i-a adus-o un curier săcui, ieri seară: Ștefan Răzvan, aliatul său moldovean, a fost învins și tras în țeapă pe ziua de 10 decembrie. Mitropolitul Dionisie Rally apreciază gustul fără cusur al paraclisului, lucrătura sfeșnicelor din lemn sculptat și aurit. Dar mai ales apreciază ideea lui Mihai de a asculta singur o slujbă a morților, slujită de un mitropolit trecut Dunărea pe un viscol cumplit, cu scopuri politice. Voievodul își ridică fruntea, atunci când glasul mitropolitului pare să șovăie. A mai cărunțit Dionisie Rally. Nu se gândește la ce slujește. Se gândește numai la politică. A fost pasiunea vieții lui și a rămas, se vede, aceeași pasiune. Alături de cărturărie și de femei. Înalt, cu trăsăturile eline ale Cantacuzinilor, fiind nepot bun al lui Andronic, mama mitropolitului este fiica necruțătorului Șeitan Oglu, cu plete negre căzute pe umeri, ușor cărunt la tâmple, barbă și mustăți rotunjite cu grije, lăsând să i se vadă buzele roșii, cărnoase, cu degetele încărcate de inele, între care, pe degetul arătător al dreptei strălucește inelul-pecete cu vulturul împărătesc al Bizanțului, Dionisie Rally umple paraclisul cu făptura și glasul pentru care vin boieresele la mitropolie, de praznice, de la zeci de poște. Nu se poate desprinde de imaginea cumplită a morții lui Răzvan. Frater Ștefan și Ianos Thamásfalvi i-au trimes un martor: pe Cristofor Kereszteny… Îl vede pe Răzvan șarjând, zăpada proaspătă scânteind în duminica aceea, vede cavaleria cuirasată a lui Ian Potocki, castelanul Cameniței și pe cea nobiliară a fraților Stanislav Chanski și Zebrzidowski ținând aripile, în vreme ce Ieremia ieșit din biserică, cu ochii holbați de groază și de ură, își strânge boierii și-l lovește pe Răzvan, punându-i puțina oștire sub sabie. Se zice că sub Ieremia a căzut un cal și că de îndată a încălecat altul. Nu stă la Iași, fiind prea departe de stăpânul său, Zamoyski. Stă la Suceava. Lupta s-a dat la Areni. Pe Răzvan l-au prins în casa popii, unde intrase să-și schimbe cuirasa. L-au ciumpăvit de nas. I-au legat picioarele de doi cai, l-au tras într-o țeapă. L-au ridicat acolo, în fața bisericii și a oștilor și a sătenilor, astfel încât să vadă cum i se taie capul fratelui său, lui Ion, și grecului Caloghera, vânzătorul lui Aron. Aude vâjâitul paloșului, oasele gâtului trosnind, aude strigătul de frățească durere a celui martirizat în țeapă și se cutremură. Ieremia știe să-și apere scaunul… Păcătos obicei ca domnii să se descăpățâneze unii pe alții în fața prostimii și a boierilor, trezindu-le acestora gustul de asemenea isprăvi. Se sapă însăși principiul divin al domniei. Se scade autoritatea și sfințenia ei. Altfel cum ar fi îndrăznit mișeii să-l taie în biserică pe unsul Domnului, Radu de la Afumați? Când se va ieși din lanțul acestor ucideri de domn? Când nemăsurata poftă de domnie, de putere, va fi stăpânită de legi ale pământului, care să statornicească pe alesul tuturor stărilor, ca-n vechimile cele vechi?… Nu i-a dat oști lui Răzvan, și acum capul însângerat al acestuia, retezat și vârât într-un par, acolo la Areni, îl privește cu globii ochilor plini de spaimă și mustrări, îl strigă și-l răscolește cu tânguiri pe care toată noaptea le-a auzit, de s-a sculat lac de apă strigând: «Iertare!» atât de puternic încât Simion culcat în hora mică,

a intrat cu sabia goală în mână, întrebându-l: «- Cine-a fost, măria ta, c-am auzit paşi»... Au fost duhurile celor căsăpiţi la Areni, negăsindu-şi tihna. Poate că slujba morţilor, care nu le-a fost slujită, are să le uşureze neodihna, chemându-le la pacea veşnică. Mitropolitul îşi sărută patrafirul. I-a adus în dar câteva obiecte de cult, de o valoare nepreţuită. Diptice sculptate în lemn de măslin, cu scene în miniatură, «Înălţarea», ori «Apostolii», ori «Botezul», ori «Răstignirea», operă migăloasă, de zeci de ani, panaghiare în lemn de chiparos, cu filigran de aur, icoane de sidef, de la Muntele Athos, un aghiazmătar bizantin de argint aurit, nu le-a lăsat bisericii domneşti, le ţine aici în paraclis să se poată bucura de ele în fiecare dimineaţă şi seară, când îşi face rugăciunile. Slujba morţilor s-a sfârşit. Are senzaţia fizică a prezenţei lui Răzvan. Îl vede, clipindu-i complice la consiliile de război ale lui Sigismund. Îl vede intrând la el, după lupta de la Giurgiu şi izgonirea lui Sinan peste Dunăre, îngenunchind, îi alunecaseră pletele pe un umăr, era pasionat, plin de sănătate, vesel, îi strălucea cuirasa florentină pe care-o purta cu plăcere vădită şi-l aude - aude glasul bărbătesc, obişnuit să poruncească, spunându-i: - «Maria ta, Sigismund s-a ruşinat el însuşi, ori mai curând s-a-nspăimântat de puterea măriei-tale, hotărând să ridice toate clauzele tractatului de la Alba-Iulia, încheiat peste capul tău, cu boierii tăi». L-a ridicat de subţiori, simţindu-l viu, «fremătător de viaţă, el însuşi dornic, în adânc, să scuture suzeranitatea lui Sigismund când se va întări în scaunul Moldovei. Îşi trece palma peste ochi, şoptind: «- Iartă-l, Doamne, şi odihneşte-l în pace, pentru cele săvârşite împotriva duşmanilor tăi»...

- Ţi-am adus, fiule (de la-nceput Dionisie Rally se păstrează la aceste raporturi de independenţă a înaltului ierarh bizantin, faţă de unul din domnii balcanici, lucru care-l distrează, cu atât mai mult, cu cât la ceasul acesta, este singurul domn liber al Balcanilor), ţi-am adus tot ce s-a scris în Evropa despre aceste pământuri, pentru a te întări în convingerile tale şi a da acestor convingeri un temei, un argument în faţa curţilor domnitoare şi-n faţa istoriei.

- Tot ce-am înfăptuit până acum, sfinţia ta, nu poate fi socotit ca temeiul temeiurilor?

Mitropolitul Dionisie Rally se lasă în jilţul căptuşit cu blană de urs, gemând de plăcere. N-a cunoscut palatul domnesc de la Târgovişte, a auzit de luxul şi frumuseţea lui încă de când se construia, dar n-a mers până acolo încât să gândească o operă autohtonă, valahă, care să încorporeze atât de armonios influenţele goticului şi cele bizantine. Cel puţin cabinetul de lucru, cu frescele lui, amintindu-i pe marii florentini, cu biblioteca şi stampele, cu hărţile, majoritatea lucrate după unicate cunoscute numai de initiaţi, cu miniaturi persane în culori strălucitoare şi două panoplii cu trofee de război, săbii cu gărzi de aur şi nestemate, coifuri aurite purtate numai de paşalele imperiului, scuturi lucrate la Damasc, ori Samarkand, din oţel aurit, încrustat cu arabescuri emailate, totul într-o armonie de forme şi culori capabilă să emane acea euforie a spiritului, acel echilibru descoperit de vechii conducători ai orientului, de la care, din păcate, ultimii împăraţi bizantini n-au luat decât fastul opulent, voluptuos şi luxul.

- Este gândirea destul de scurtă a căpitanului de oşti, fiule, căruia sabia i se pare raţiune, forţa armelor argument şi biruinţa pe câmpul de luptă, rezolvare.

- Cu voia sfinţiei tale, n-am gândit toate astea decât pentru un loc şi un timp dat. Ştii că nu-mi place să despic firul în patru. Gândesc însă totul, pornind de la Ţara Rumânească în afară, nu din afară la Ţara Rumânească...

- Fiule...

- O clipă, sfinţia ta. Raţiunea sabie, argumentul armă şi rezolvarea biruinţă stau toate în însăşi vremea noastră. Fără ele nu se poate gândi nimic, dincolo de jugul Înaltei Porţi.

- Este aşa, dar...

- Ştiu!... Las în seama sfinţiei tale să scrie pentru curţi (se ridică din jilţ, negru, semănând cu un corb imens în anteriul acela straniu), pentru curţile care-l sărbătoresc şi-l glorifică, cu osanale neruşinate, *«pe adevăratul şi unicul»* - fii cu băgare de seamă, sfinţia ta, *«adevăratul şi unicul învingător»*, sere-nissimul prinţ Sigismund - deci cineva, nişte soldaţi cinstiţi, nişte cavaleri loiali, vor fi spus că nu este nici adevăratul, nici unicul învingător - pentru acele curţi să scrie sfinţia ta argumentariul care să îndreptăţească războiul şi gândurile noastre... Ai auzit de *«Te-Deum»*-ul de la Viena, la biserica Sfântul Ştefan?... Sigismund s-a dus la Praga, la împărat, să-şi culeagă laurii pe care i-a smuls lui Sinan raţiunea-sabie, mânuită de un oştean necunoscut ca mine. Încă ne-cunoscut, sau dacă sunt cunoscut, încă ţinut sub obroc.

Stă în faţa hărţii care reprezintă Balcanii, până la Adriatica, Peloponez şi Istanbul. Lui Dionisie Rally nu-i place faptul că voievodul amestecă greaca de curte, greaca veche, cărturărească şi aleasă, cu levantina de port şi bazar, cu toate că, urechea lui de filolog erudit, găseşte din împerecherile cuvintelor şlefuite, cu cele vulgare, scăpărări de-a dreptul strălucitoare.

- Îţi visezi doar gloria, Mihail?

- Îmi visez gloria prin împlinirea ei în libertate, sfinţia ta! Priveşte aici. Am în spate un copil urduros, neputincios a cărui nevastă nenuntită ştie să cânte şi să spună latineşte, la banchetele de glorificare ale ilustrissimului, unui oarecare cavaler Luigi d'Ailla, rănit la Giurgiu din prostie: *«de vestra virtute audivi şi unquam potero rem gratam facere libentissime faciam»,* la care principele este

gata să-l provoace la duel pe bietul Luigi d'Ailla, fără să se gândească, însă, că înfrângerea lui Răzvan la Areni l-a adus pe Zamoyski în Carpaţi şi la Dunăre, că Lipova, Temişoara, Buda sunt ale turcilor, că săcuii sunt gata de răscoală, că Ţările noastre a Făgăraşului, a Amlaşului, a Haţegului fierb, că saşii calvini sunt nemulţumiţi de prezenţa nunciilor apostolici, care şi-au început machiaverlâcurile împotriva tuturor «schismaticilor». Am la răsărit un vasal al lui Zamoyski, căruia sultanul i-a trimes steag de domnie şi o scrisoare pe care acest dublu vasal, al Poloniei şi-al Porţii, o citeşte hatmanului de câmp Stanislav Zolkiewski, care hatman îi transmite conţinutul regelui, copiind-o la cetate la Hotin, unde am şi eu ochi, urechi şi săbii.

Cu paşi repezi, fâlfâindu-şi poalele anteriului negru şi mânecile largi, se duce la bibliotecă, scoate un volum legat în piele pe cotorul căruia scrie cu litere latine «Erasmus», apasă un resort, deschide un sertar secret şi scoate o scrisoare, cu care se apropie de lumina flăcărilor din cămin.

«- Domnul Moldovei mi-a dat de ştire că împăratul turcesc i-a poruncit în taină, prin solul său, să încerce pe voievodul Ţării Româneşti dacă vrea din nou să fie primit în graţia împăratului turcesc şi să-şi ofere pentru aceasta mijlocirea, căci împăratul îl va păstra în scaun»...

Mitropolitul Dionisie Rally nu-şi poate stăpâni un gest de uimire îngrijorată. Voievodul i-o surprinde cu plăcere răutăcioasă. Dionisie Rally i-a adus într-un cufăr învelit în piele de căprioară, cu părul pe ea, legat cu şină de argint, cronicele tuturor cronicarilor cruciadelor, dar mai ales ai cruciadei a patra de la care, spune el, să pornească scrierea unui «Memorandum» adresat papii şi tuturor curţilor europene, prin care să se arate legitimitatea unei puteri valahe în toţi Balcanii, cu argumentele cronicarilor francezi şi italieni, pornind de la imperiul vlaho-bulgar al lui «Ioan valahul care era vasal al împăratului Bizanţului şi păzea herghelia imperială», aşa cum scrie cronicarul francez Robert de Clary. Mitropolitul a subliniat în paginile cronicilor lui Geoffroy de Villeharidouin şi Henri de Valenciennes pagini întregi, acolo unde aceşti martori «de visu», numesc vlahi pe fondatorii imperiului. Un an întreg, închis în casele mitropolitane de la Târnovo, Dionisie Rally a alcătuit o întreagă argumentaţie istorică, cu verva şi subtilitatea curteanului bizantin, argumentaţie din care nu lipsesc scrisorile papei Inocenţiu al III-lea către Ioniţă, nici citate din cronicarii Ernoul şi Franciscus Pipinus din Bologna, care-l numeşte pe Ioniţă «Ioanicius rex blacorum»... Ce vrea mitropolitul? Vrea ca el, singurul principe care şi-a câştigat libertatea cu sabia, spre care se îndreaptă nădejdile tuturor popoarelor din Balcani, pe care-l cântă poeţii Helladei, să elibereze vechile teritorii bizantine, să-i gonească pe turci în Anatolia de unde-au venit, să se urce pe tronul Paleologilor, cu care mitropolitul va dovedi că se înrudeşte, să redea forţa şi strălucirea Bizanţului, căruia, desigur, Dionisie Rally îi va fi cel dintâi patriarh, după restaurare. Un imperiu vlah dincolo de Dunăre a existat. Atât de puternic, încât păţania lui Balduin de Flandra, singurul împărat bizantin ridicat dintre cruciaţi, mort în temniţele de la Târnovo, este vie la toate curţile europene. «Memorandum»-ul va legitima lupta lui pentru eliberarea Balcanilor şi stăpânirea teritoriilor până în Peloponez... Mitropolitul a rămas un visător, cu toată cartea pe care-o ştie, cu toată descendenţa lui imperială. Cu toţi anii risipiţi în politică. Acum tremură ca pe el să nu-l atragă oferta sultanului. Îşi dă seama de raportul de forţe, zdrobitor pentru voievodul Ţării Româneşti. Cum judecă destul de pripit, crede că a fi recunoscut de sultan înseamnă o salvare, căreia el ar fi tentat să-i cedeze... Prelungeşte tăcerea după lectura scrisorii, tocmai ca să-i lase timp să gândească la această posibilitate de conciliere cu sultanul... Ascultă troznetul butucilor de salcâm. Îi place mirosul de salcâm ars, care-i aduce aminte de iernile lui la Plăviceni, tihnite, cu miros de gutui şi mere, cu nămeţi şi vânători de mistreţi, ori de cerbi, când se gândea mai puţin la cronicile lui Robert de Clary, în schimb era slobod, puternic şi foarte tânăr... Împătură scrisoarea. Este la Istanbul un cap care gândeşte şi pe care nu-l cunoaşte încă. Acel cap, care nu este al sultanului, ar putea fi a lui Solomon Tedeschi, ori chiar a lui Sinan, acel cap va vrea să-i întindă o nadă. Să-l scoată din ligă prin Ieremia, cu făgăduieli şi chiar cu steag de domnie trimes de sultan. Rămas cu Ardealul duşman în spate, cu armia otomană peste Dunăre şi-n Banat, cu tătarii învăluindu-mă din Bugeac, m-ar vrea târându-mă la picioarele lor şi cerşindu-le mila.

- Şi tu, fiule, întreabă mitropolitul?

- Eu mă mai gândesc, sfinţia ta. Mă gândesc pentru că sunt hotărât ca sabia mea să nu lucreze lucrări deşarte. Pentru că fiecare semn al ei să fie un semn al unei trebuinţe adânci a poporului şi vremii mele, trecută prin bruma de judecată şi de minte hărăzită mie de Cel de Sus...

Mitropolitul Dionisie Rally se hotărăşte să abandoneze, cel puţin deocamdată, terenul acesta alunecos al generalităţilor, al unor proiecte vagi şi să treacă în domeniul faptului exact, acolo unde, se pare, excelează acest om, pe care a crezut că-l cunoaşte până în adâncuri, dar pe care, constată cu regret, nu-l cunoaşte de loc. Ipoteza împăcării lui cu sultanul i se pare monstruoasă. Şi-a dedicat toată viaţa realităţii balcanice, care abia acum, prin situaţia creată de voievod la Dunăre, a ajuns atât de aproape de o rezolvare fericită, încât o schimbare a ei înseamnă o crimă faţă de toate speranţele izbucnite năvalnic în cugetul oprimaţilor din Balcani. Nu-şi poate stăpâni emoţia când spune:

- Îndepărtează de la tine acel gând mişel, care ţi-ar aduce ocara şi blestemul celor cărora le-ai dat nădejdi şi aripi.
- O stăpânire nu poate fiinţa nici prin nădejdile, nici prin blestemele unor sclavi.
- Nu huli. Află că după izbânda ta de la Călugăreni, pe care porumbeii şi călugării mei au vestit-o până-n Peloponez, pentru care preoţii mei au slujit slujbe de mulţumire în toate episcopiile aparţinătoare mitropoliei, după înţelegerile noastre am lucrat vârtos pentru slujba ta şi trezirea conştiinţelor.
- Fapte, sfinţia ta... Fapte!
- Pizmaşule. Mihail, stăpâneşte-ţi pizma. Întoarce-ţi privirea de la fastul cu care papa, ori Rudolf îmbrobodesc gloria firavă a lui Sigismund, glorie fără niciun ecou în conştiinţa popoarelor din apus. Ce-i încălzeşte pe romani, slujba slujită de însuşi papa, în cinstea falsei victorii a principelui? Cum se poate compara acea slujbă, cu lacrimile vărsate de boierimea şi voinicii, martologii care te aşteaptă ca pe un Mesia? Fapte? Iată fapte. Paolo Giorgio...
- Fratele lui Marini Polli?
- El! A bătut drumurile de la Istanbul la Raguzza, cu scrisorile mele către episcopii de Lovcea, Şumla şi Cerven, către toţi preotii satelor de pe ambii versanţi ai Hemusului, de la Vidin, Nis şi Prespa, către albanezii de la Cerven care-ţi cer să-i primeşti în oastea ta. S-au răsculat sârbii din Herţegovina. Ţi-am înrolat sub steaguri şi ţi-am trimes peste Dunăre o mie de haiduci. Iată, altă mie va trece Dunărea dincolo de Vidin, spre Timoc, în noaptea de Anul Nou. Sunt oameni hotărâţi să învingă. Ori să moară. N-au altă cale. Nu vin să se bată pentru soldă, ca apusenii. Vin să lupte pentru acelaşi ideal, pentru care tu însuţi ţi-ai primejduit capul. Or, prea plin de trufie, nu mai vrei să recunoşti altora meritele pe care ţi le recunoşti numai ţie?

Voievodul ascultă înfiorat glasul acesta învăluitor şi pasionat, pătrunzător şi voalat de incertitudini, care răspunde atât de clar şi inteligent, propriilor lui frământări, gândului aceluia tainic şi păstrat în el cu gelozie şi sfinţenie, pe care nu şi l-a mărturisit întreg, niciodată, gândul eliberării Balcanilor, al ţărilor martirizate mai îngrozitor decât Ţara Românească şi finalul de apoteoză, pe care Dionisie Rally i-l ştie infiltra în sânge cu perversitate - tronul Bizanţului... Lucid, de data asta stând la hartă, Dionisie Rally îi expune planul răscoalei balcanice, li arată că toată suflarea vlahă din Thessalia, de la Pind la Egee, satele autonome, acele neîmblânzite Kefalohoria, sunt gata să închidă munţii când el va ajunge la Sipka, unde călugăraşii de la monastirea Sipconski au zidit în beciuri butoaie cu praf de puşcă şi cinci sute de archebuze, luate ienicerilor ucişi de haiduci în munţi. Vorbeşte de chervanagiii vlahi ai cătunarilor de la poalele muntelui Magiore, care-au purtat în fundul dublu al harabalelor, în bărbânţele cu brânză, în burdufe şi-n caşuri, nu numai scrisorile preoţilor, bani din donaţiile făcute de boierimea măruntă, dar şi pistoale şi muschete, aduse de raguzani. Îi dezvăluie o lume în mişcare, un plan chibzuit de răscoală, cu centre puternice în Bulgaria, în Serbia, Albania, Vlahia Mare şi Hellada. Ochiul lui de oştean înţelege toate avantajele izbucnirii simultane a răscoalei în toate aceste centre, care va fărâmiţa forţele de Rumelia ale imperiului, atrăgându-le într-o luptă haină în munţi şi codri, izbite noaptea, înghesuite în stâncăria stearpă şi-nfricoşătoare a Albaniei, ori a Muntenegrului, deschizându-i calea pentru marşul asupra Constantinopolului. Vede totul c-o limpezime dureroasă. Tot atât de limpede cum vede Ţara Românească pustiită, sleită de sălbăticia aliaţilor ei din campania din toamnă. Unde va găsi oştile cu care să treacă Balcanii? Oricând Poarta poate să ridice două sute de mii de războinici, dintre care o sută de mii oşteni de meserie. Se teme că astăzi, el nu va putea chema sub steaguri zece mii de oşteni, din care mai puţin de jumătate abia au arme de foc. Şi ce arme! Le-a văzut pe-ale toscanilor. Cu rotiţă şi cremene, scânteia aprinde pulberea de zece ori mai repede decât cele vechi, cu serpentin şi tigăiţă, care au nevoie de treizeci şi şase de mişcări să fie încărcate şi gata de tragere. Mitropolitul Dionisie Rally a ajuns cu visul la reorganizarea imperiului bizantin. Parc-ar vorbi în fata înţelepţilor lumii, reînviaţi din morţi. A uitat că se găseşte la Târgovişte, în faţa unui voievod sleit, căruia Chisaru îi pregăteşte juvăţul, iar poporenii îi pregătesc necredinţa. Mâine... Ah, mâine... Mereu de azi până mâine... Lefurile pentru cazaci, tainul pentru cei trei mii de turci ai popii Stoica, lefurile pentru săcui şi haiducii balcanici, dintr-un împrumut în altul, dintr-o cerşeală în alta şi mitropolitul vrea o aşezare a stărilor, o împărăţie liberală şi-l neliniştesc dorinţele de imunitate ale nobililor din Peloponez. Cu răscoala Balcanilor a mântuit din vreme ce are la monastire la Sipčowski cinci sute de archebuze şi a ridicat sub steaguri două mii de haiduci... Cam aşa şi-a dus la capăt trebile politice, sfinţia sa, pe care-l ştie dinainte de a fi fost episcop de Cyzic în Polonia şi a fi făcut temenele papii Grigore care l-a trimes la marele cneaz Constantin de Ostrog c-o biblie latină, o traistă de făgăduieli şi gândul de a face propagandă catolică, el, un ierarh ortodox, care-şi făcuse o parte din studii la Roma. Marele cneaz îl primise cu cinste, făcându-l dascăl la una din şcolile lui. Sfinţia sa ajunsese sfetnic preţuit, dăruit cum era. Se zice că n-a fost străină de această preţuire o cneaghină din Kiev, care preţuia deopotrivă faima marelui cneaz, cât şi învăţătura şi farmecul episcopului. Au mers toate bine până când sfinţia sa a început s-aducă vorba despre iezuiţi şi nevoia de ei ca dascăli în şcolile ortodoxe.

Atunci s-a mâniat mitropolitul Moscopol, să fi fost prin anii 83, s-a mâniat cneazul care aflase de necredința cneaghinei şi sfinția sa a ajuns stareţul unei monastiri, la Drohobiz în Carpaţii leşeşti, unde l-a întâlnit în mare mâhnire şi tulburare a sufletului, scârbit să mai facă pe misionarul papei. Cum mergea la Constantinopol l-a conjurat să-i ducă o scrisoare patriarhului Ieremia şi alta lui Andronic Cantacuzino şi să le dea el însuşi la mâna acelora, povestindu-le suferinţele lui monahiceşti şi sufleteşti. I-a făcut binele ăsta, preţuindu-l pe învăţat, cu milă faţă de misionarul care nu prea ştia ce vrea. Prin 85 l-a întâlnit la Constantinopol, la patriarhie, unde se lupta pentru scaunul mitropolitan de la Târnovo, cu Pahomie de Lesbos, fratele unui neguţător bogat. Oricât de bogat era fratele lui Pahomie, n-a putut răzbi bogăţia arhonţilor de la Galata, dar mai ales partida politică a lui Andronic, care-şi pusese în gând, cu mare jurământ şi cu întâlniri de noapte prin galeriile subterane şi catacombele numai de el ştiute, să elibereze Bizanţul. În planul lui Andronic, Dionisie Rally era un pion de linia întâi. Cum şi el, voievodul, tot un pion a fost şi este socotit, ajungând la scaun tot prin partida lui Andronic. Un mitropolit de Târnovo care să pregătească răscoala balcanică la adăpostul bisericii, un voievod şi căpitan de oşti care s-o desăvârşească, pornind din singurul loc al imperiului capabil de independenţă şi o partidă puternică în chiar inima Constantinopolului, condusă de un urmaş direct al împăraţilor, care atunci când oştile musulmane vor fi înfrânte, cu ajutorul nobililor greci, să lovească Topkapi Saray şi să-l urce în tron pe Andronic... Mitropolitul, acest veşnic neliniştit, crede mai puţin că va ajunge patriarh al Bizanţului liber prin Andronic. Poate că biruinţele pe câmpul de luptă din aceşti doi ani, smulse de Mihail Voievod, îl fac să vadă pe la Târgovişte drumul spre tronul patriarhului... Cine poate şti ce se ascunde dincolo de fruntea înaltă, majestuoasă, a sfinţiei sale?... Îl aude vag vorbind despre o nouă legislaţie a bisericii ortodoxe, a autocefaliei, despre înaltele şcoli care să rivalizeze cu şcolile catolice ale papei... Mereu papa... Înţelege brusc, într-o străfulgerare de limpezimi, resortul intim al activităţii politice primejdioase de moarte, a mitropolitului... Papa... Să rivalizeze cu papa, care l-a făcut abate într-o monastire pierdută în sihle. Să facă din ortodoxie rivala catolicismului şi să-l învingă pe papa la el acasă, adică în învăţământul ecleziastic, în puterea lumească şi-n mulţimea credincioşilor... Ce-ar fi căutat altceva, decât o unire a ortodocşilor, în 90, când patriarhul l-a trimis tocmai la Mosc, la ţarul Feodor al Rusiei, când s-a proclamat mitropolia acolo? Cât despre avuţia lui pe care-o joacă pe această carte, ştie că l-a întâlnit în Polonia pe Petre Şchiopul, când s-a-ntors de la Moscova în 92, şi i-a făgăduit o sută de mii de taleri, să-şi plătească tributul în schimbul unor închinări de monastiri prin stareţii cărora voia să aducă Moldova aproape de partida lui Andronic... Un izbuc de flacără mistuind butucii din vatră îşi aruncă lumina roşietică pe obrazul mitropolitului Dionisie Rally. Îşi ţine ochii închişi, mâinile încrucişate la piept, mâini albe de prelat, nemuncite şi spune şoptit:

- Destinul nostru, fiule, cel mai strălucit al creştinătăţii de la căderea Bizanţului, este de a reda istoriei acest oraş al culturii hellene...

Face semnul crucii în aer.

- Sunt al tău, Mihail Voievod, cu trupul, gândul şi inima mea şi n-am alt vis mai frumos decât să te ung împărat, în tronul de aur al lui Constantin Dragases, eroul...

... În tronul de aur a lui Constantin Dragases, eroul... Împărat... Râde singur de ecourile acestor cuvinte, prelinse din colţurile întunecate ale cabinetului, rotindu-se ademenitor prin faţa lui, pline de străluciri, înfuiorându-se odată cu flăcăruile din vatră, conţinute ca o chemare în aulitul crivăţului sub streaşina palatului şi-n cercevelele de plumb ale ferestrelor. Lumânările au ars până la rădăcină. Simion l-a condus pe mitropolit în odăile de la catul de sus, pentru oaspeţii de seamă. Îl străbate o nelinişte înfiorată. Scoate din bibliotecă «*Comentariu a lui Atanasiu cel Mare*» prefaţată de Desiderius Erasmus Roterodamus, ediţie tipărită la 1522, un dar al lui Radu Buzescu. Deschide al doilea sertar secret, din care ia un fel de registru cu scoarţe de catifea roşie. Se duce la biroul masiv, cu picioare de leu, adus de la Veneţia, el singur ascunzând alte patru sertare secrete, cu tăblia din faţă având sculptată «*Răpirea Evropei*» după tabloul lui Tizian, îşi trage sfeşnicul aproape, ascultă ţiuitul vântului în vatră, ascultă gemetele palatului înfruntând viforniţa pornită nu se ştie când, apoi, aproape cu teamă, deschide registrul. Frunzăreşte paginile încărcate cu coloane de cifre. Veniturile moşiilor, vămilor şi băilor domneşti de aramă, ale ocnelor de sare, veniturile satelor călărăşeşti, tot ce ţine de vistieria lui şi a ţării. Apoi datoriile... N-a trecut aici averea fabuloasă de sub turnul Chindiei... Îl cuprinde o spaimă mistică la gândul că ar putea măcar să dorească acea avere a voievozilor vechi, pentru planurile lui de mărire. Este prea obosit să poată privi lucid socotelile făcute până într-un taler. Lasă câteva file libere. Alege o pană de gâscă de la aripa dreaptă, din grămada de pene aşezate într-o vază persienească, îi încearcă vârful pe unghia mare şi scrie apăsat, cu cirilice, în româneşte «Pohta Bizantină». Subliniază energic, cu trei linii drepte acest titlu. În spre cotor scrie un subtitlu: «Oştile mele la 22 decembrie». Dedesubtul subtitlului: - 30000 oşti domneşti, curteni, roşii, călăraşi, boiernaşi, plăieşi. - Oştile Băniei Craiovei, cu marele ban: poate 1200 călăreţi, că mă minte. - Oştile Buzeştilor, poate 1000 că şi ei mă mint. Alte oşti boiereşti, 1500 şi 2000, mai sigur sunt de oştile paharnicului Şerban, de

ale lui Theodosie Rudeanu, vistiernicul, carele am să-l fac mare logofăt să scrie «Hronicul» cu mai multă aplecare şi nădejde, haiduci sârbi şi bulgari nu sunt decât 600, nu i-am spus mitropolitului, să nu se supere, nici turci nu mai sunt că au rămas 3000 şi cazaci nici 200 şi nemţi 100 şi săcui 300. Iar pe pământeni nu-i pot scoate la oaste, dacă i-am lipsit de pământuri, că ei pentru pământurile lor umblătoare pe bătrâni s-au luptat vitejeşte şi-acum nu pot să-i duc la război, că n-au de ce».

Îşi socoteşte efectivele şi totalul îl încercuie în trei cercuri desemnate rotund şi energic. A pornit din Constantinopol cu steag de domnie dat de sultan, cu Stroe Buzescu şi comisul Radu Florescu, cu un steag de călărime şi un buluc de călăreţi otomani, ca slujbaş al sultanului. Astăzi a ajuns s-asculte temeiurile şi argumentele pentru un nou imperiu, scoase din istorii de un învăţat ca Dionisie Rally... Îşi ridică ochii de pe registru. Îl închide. Pe perete, Velica; ori Hasechi; ori Margareta de Navara, ori toate trei contopite în femeia răpitor de frumoasă zugrăvită acolo, plutind printre nori, aproape goală, îi zâmbeşte cu zâmbetul păgân al Tudorei.

- De ce nu? şopteşte, suflând în lumânări.

6

Ar vrea să se părăsească pe sine în plăcerea şi voluptatea băii fierbinţi. Ibrahim şi Selim, ieniceri-băieşi, au redescoperit sistemul de încălzire al băii domneşti, au curăţat vistieria apelor, bazinul de piatră unde apa venită de la Ialomiţa pe tuburi de olane se împarte printr-o reţea de jgheaburi în pereţii de bolovani încălziţi ai beciului de sub pardosea, ca şi la gurile de cişmea cu apă rece; capete de balauri, de cerb, de urs, sculptate în marmoră şi fixate în fainţa verde şi albastră cu care sunt placaţi pereţii. Prin norii de aburi, ţâşnind din răsuflătorile de pe marginea pardoselei, căpitanul Racea, gol, păros, bărbos şi fără perucă, pare un diavol. Se lăfăie pe grătarul de sus, din lemn de mesteacăn, grohăie, geme şi-l firitiseşte:

- Să trăieşti, doamne, şi să-ţi mai vină gândul ăl bun! Să te milostiveşti de ciolanele astea pline de junghiuri.

- De ce nu te scalzi în baia ostăşească, diavole?

- Nu pot suferi să-mi adulmece ăia... Hm!...

- Nu poţi suferi să te vază belit pe cap, aia este... Raceo...

- Poruncă, doamne.

- Ai început să-ţi faci de cap în târg.

- Fereşte-te de zvonuri şi de limbile veninoase ale pizmătareţilor, măria-ta. Nu te mai lua după şuşotelile curtenilor, că sunt linge-blide şi nu vor decât să-ţi deschidă baierile pungii. Nu-i văzuşi pe studinţi? Gata să te facă Ahile, ori Alexandru Machidon, ori Traian...

Voievodul se răsuceste pe pântece. Aburii fierbinţi îi înmoaie pielea de pe piept. Îi scot din trup toată zdroaba şi leşuiala jumătăţii ăsteia de an, în care a stat în şa, în sudoare, în sânge şi-n nori de praf. Tuşeşte. Nu-i prea convine să-l audă pe Racea.

- Şi ce vezi rău că mă asemuie cu Alexandru Machidon?

- Las' să te asemuie ăia de-or veni după măria ta. Lingăveala asta te face să-ţi pierzi măsura, măria ta. Te umflaseşi, de mi-era teamă să... Doamne iartă-mă, pentru vorba de-o oprii în guşe.

- Să pocnesc... Halal, căpitane... Până una alta, să-mi laşi neguţătorii în pace, că altfel te leg la scară, ticălosule. Ce-ai cu Irimie, pânzarul?

- Măsoară pânza cu un cot mai scurt decât cotul domnesc, măria ta.

- Şi cu Iftode, ce ai?

- Aolică! Iftode ?! Am să-i retez dreapta, aia cu care botează vinul. Şi-a făcut vadră pe măsura sufletului de zgripţor. Vadră cu fund gros. Pişcă la fiecare măsură, un sfert... Abia-l scăpai din labele ferentarilor, că-l spânzurau în grindă. Înţeleg negustorie, da' cinstită, că şi aşa fac averi. Nu prea-mi place nici cum măsoară şi cântăresc clucerii, slugerii şi cămăraşii măriei. tale... Au năravuri rele, care asupra domniei cad.

- Ascult.

- Veniră ieri moşnenii de la Potlogi... cu darul domnesc de sărbători. Aia de nu intră un turc la ei, cât fuse Sinan. Le găsiră numai pricini... Că muşchiuleţul e aşa, că slăninile îs pe dincolo... Că nu ies la cântar. Îi bătui cu harapnicul. Nu ieşea la cântar, că nu-i unseseră pe ei. Că nu le pică lor plocon de sfintele sărbători. Aia de la Potlogi deteră bir morţii, că se bătură şi muierile şi ăştia, ai măriei tale...

Glasul răguşit al căpitanului îi spintecă măruntaiele. Nu scapă nici călugăraşii. Că s-au pus să topească satele rămase în sapă de lemn după pustiirea lui Sinan. Le cer rumânilor vitele dobândite de la turci. Câteva sate din Buzău s-au pus cu sabia pe slujbaşii domneşti... Până şi căpitanul Gheţea.

- Gheţea!, se miră voievodul.

- Gheţea, măria ta... Se sculă din patul suferinţei şi luă în sabie dăbilarii măriei tale. Pe Grindei îl lipsi de-o ureche.

- Ticălosul.

- Ticălos, Grindei ăsta, măria ta, şi nesătul şi obraznic.

Voievodul înghite răstălmăcirea hoţomanului lăfăit deasupra. Îi vede spinarea păroasă, de urs şi ştie că-şi bate joc. Spune cât e Grindei de ticălos, el şi alţii ca el, puşi să-şi slujească stăpânul, ei însă s-au pus pe procopseală. Pe ţărani îi jupoaie în numele măriei sale, măriei sale îi spun că ţăranii n-au de unde, şi ce iese din asta, le umple beciurile şi podurile şi le mai rămâne şi pentru negoţ.

- Până nu ridici ţeapa la răscruce, ca răposatul Ţepeş, şi până n-o înfigi în dosul liotei ăsteia de slugoi pusă pe făcut averi, nu-ţi umpli vistieria, dreptatea n-are să-ţi lumineze domnia, măria ta... Cât despre lupii ăia mari, pentru care oropseşti ţara, vânzători de domni au fost de când se legară în conace, vânzători de domn vor fi, pizmaşi şi hicleni, acum şi-n vecii vecilor. Te vândură lui Jigmond Bathor unii, te vândură lui Sinan alţii. Chi...

- Taci.

- Am tăcut. Nu-ţi scula ţara în cap, pentru nişte îmbuibaţi, gata să te-njunghie pe la spate.

- Ajunseşi filosof.

- Am fost de când m-am născut. Până una alta pierduşi un căpitan, care face cât zece caftane care te lingăvesc toată ziua în divan.

- Pe cine?

- Pe Radu Gheţea... Nu mai vrea să ştie de măria ta, de când repezişi dăbilari în satele scutelnice de la Mircea Bătrânul.

- Îi poruncesc să vie la curte.

- Poţi să-i tot porunceşti. A trecut munţii la făgărăşeni să se tocmească pentru nişte capete de vită.

Îi vine să plângă. Dionisie Rally halucinează, încheagă planuri de o măreţie orbitoare şi aici un căpitan ieşit din calicimea Bucureştilor îi spune nişte adevăruri atât de usturătoare, încât îi vine să-şi pună unghia în gât, ca piţigoiul.

- Hai că te-ai aburit destul, diavole. Du-te şi orânduie ca darul domnului să se primească în cinste. Când s-o strânge divanul, să fii cu ferentarii în hora mare. Dacă ridic topuzul şi te strig...

- Dă-mi mână slobodă şi-ai să fii slujit ca un Dumnezeu...

Bărboiul căpitanului se pleacă peste grătar. Capul jupuit de păr, nu se ştie la ce asalt l-au opărit turcii de pe ziduri, cu pielea trandafirie brobonită, sprâncenele groase, umede, mustăţile căzute, are ceva de apocalips.

- Fără moarte de om, drace.

- Zbor, măria ta... Nu te mai lenevi în aburii ăştia că te subţiezi prea mult. Dă-te cu apă rece şi fă-ţi vreme să te uiţi în curte din ochetele Olarului...

Îşi lasă în jos, cu totală neruşinare, picioarele îmblănite, fesele, coboară tot, se vâră sub cişmea, pufăie, se stropeşte pe obraz şi pe tot trupul cu apa rece şi strigă puternic:

- Slujba măriei-sale!

Iese gol în sala de masaj, de unde se aud târlicii băieşilor mişcându-se c-o agerime suspectă. Câteodată, sătul de minciunile şi linguşirile curtenilor, tăvălite în miere şi-n fiere, simte nevoia adevărului brutal, jignitor, pe care i-l arunca în faţă căpitanul Racea. Aşa cum simte nevoia băii de abur. Ori poate altfel... Lâncezeşte fără gânduri. Poate afară nici n-a mijit de ziuă, baia asta îl pregăteşte pentru înfruntarea de astăzi, pentru că, Mârzea a adus la curte cazacii şi tighecenii, a sosit contingentul de plăieşi de Rucăr, pentru rândul la cetatea de scaun, aşa că vor putea fi cele ce vrea să fie şi trebuie să fie «Pohta bizantină», chiar dacă nu i-ar aduce decât puterea totală aici, în scaunul său şi tot i-ar aduce mai mult decât visaseră toţi domnii dinaintea lui, până la Ţepeş. Nicolae Kirschner, neguţătorul de la Baia, i-a trimes lui Theodosie o scrisoare cifrată în care scrie că Ieremia Moghilă împacă necazurile moldovenilor cu chibzuinţă şi că saşii transilvăneni sunt nemulţumiţi de politica religioasă a lui Sigismund, despre care însă ştie mai multe fratele său din Braşov, armurierul. Peste o zi şi o noapte, adică mâine, locul de mare logofăt rămâne liber... Chisar şi-a mişcat ieri noapte oştile, are cinci sute de săbii, călărime de pe moşiile lui, câteva zeci de dezertori ardeleni cu archebuze, urcaţi pe sănii şi două falconete. Iscoadele lui Theodosie îi priveghează fiecare mişcare. Şi-a împărţit oştirea în trei pâlcuri. Una vine pe şleahul Rucărului, de la Câmpulung, cu Chisarul şi fecioru-său, chipurile, cu darul de Crăciun şi Anul Nou. Are falconetele vârâte sub slănini, în două sănii trase de cai albi, singurii albi, să poată fi găsiţi în învălmăşeală. Boier Vasile Iederă, cunoscut ca ţinând de nevastă o fostă ibovnică a lui Mihnea Turcitu, vine cu alt pâlc pe la Izvoarele. Pâlcul fostului vornic Oprea Leurdeanul vine prin Dobreşti la Măneşti, astfel încât toate trei să intre mâine în cetate, la deschiderea porţilor pentru slujba din zi'ntâia a Naşterii Domnului. Chisaru cu feciorul au să se închine voievodului, poftindu-l să-şi vadă calul adus în dar şi să-l încalece. Iscoadele zic că este un cal măreţ. În clipa aceea va trage o sanie, la codârla căreia este legat armăsarul. Chisarii îl vor împinge înăuntru, punându-i jungherul în beregată. Falconetele vor trage. Pâlcul Leurdeanului, rămas afară, va slobozi archebuzele. În învălmăşeală, voievodul va fi scos din cetate şi dus la monastire la Dealu, unde va fi judecat.

Asupra acelei judecăţi nu mai există ştiri sigure. Se îndoieşte că logofătul ar vrea să-l ucidă. Mai curând l-ar vinde sultanului… Fără gânduri? Sare de pe grătar. Bate din palme. Intră Simion şi băieşii. Ibrahim aruncă pe el apă fierbinte, după ce vătaful o încearcă cu degetul. Selim aruncă apă rece. Trece pe laviţa aşternută cu cearşafuri, unde robii turci îl masează, luându-i între degete fiecare fibră. Mai ales braţele şi muşchii picioarelor. După ce-l frământă, îl dau cu uleiuri parfumate. Simion îi potriveşte barba şi mustăţile cu foarfecile. În postelnicia mică aşteaptă pajii cu hainele pe care le impune ceremonialul curţii pentru Divanul mare, din ajunul Crăciunului. Îl doare cumplit, neomenesc, trădarea Chisarului. A trecut peste cea dintâi sculare cu oaste împotriva domnului său, pe care ar fi putut-o pedepsi, când boier Dan, vârât în complot, l-a trădat pe Chisar, pentru a-şi scăpa pielea. L-a iertat şi-n locul morţii i-a dat cea mai apropiată slujbă, preţuindu-i tăria, cinstea şi duşmănia făţişe. A luptat vitejeşte împotriva turcilor. Se putea aştepta la binefacerile domniei slujită cu sabia. Când pajii îi pun caftanul de atlas sângeriu, tivit cu samuri, şi-i ţin oglinda, ştie că logofătul este un om mort. A se dovedi slab, înseamnă a pune sub semnul întrebării însuşi principiul domniei. Oricât şi-ar scruta conştiinţa, nu-şi poate găsi nicio vină. A uitat de mult întâmplarea cu Tudora şi Chisarul cel tânăr. Este o asemenea uitare o îndatorire a voievozilor… Urmat de Simion, urcă pe scările de serviciu spre coridorul din spatele palatului, spre turnul în care Petre Cercel îşi ţinea olarii aduşi din Vâlcea, să-i facă vase după desenele lui. N-ar strica să-l imite pe Cercel şi prisosul să-l vândă la Târnovo, unde oalele smălţuite au mare căutare. Turnul olarilor are trei ferestruici zăbrelite, care răspund în curtea dinăuntru, spre beciuri, cămări şi coşare. Simion deschide unul din obloane. Caii de la sănii nechează. Boii înjugaţi rumegă paşnic. Printre sănii forfotă de slujbaşi, clucerei, vistiernicei, cămărăşei, slugerei, şi peste toată larma, glasul cămăraşului Cotoi, deşirat în caftan, c-o căciulă cât o căpiţă de sub care nu se văd decât mustăţile căzute pe oală… Porţile deschise ale beciurilor, largi şi încăpătoare, îi dau senzaţia plăcută a avuţiei. În dreapta, o sanie ducând un butoi de trei sute de vedre, înjugată cu patru boi, intră în cramă sub privegherea unui pivnicer.

- De unde sunteţi, strigă alt pivnicer, trecându-şi pana prin laţe.
- Satul călărăsesc Priboeni… Rachiu dă-l dă prună… Hai că ne grăbim s-ajungem la stea.
- Bă, voi ăştia de la Priboeni, nu vă gândiţi c-avem şi noi un suflet, tu-vă aninătoarea.
- Lasă-i vericule, că tot noi venim la anu' să le măsurăm roada… Asta-i butie de trei sute de vedre, bă, tâlharilor?!
- Pă cine prostiţi voi, bă, călăraşilor?

Zarvă la gura cramei. Zarvă la gura podului cu afumături, unde cămăraşul Cotoi cântăreşte o juma de porc, şunci şi slănini şi afumături:

- Vă jucaţi cu focul, ăştia de la Colanu… Băăă! În furci vă sui… Unde-i, bă, scăzământul? O să-l pună Cotoi din sărăcia lui? Cu cine vă jucaţi voi ăştia de la Colanu?… Cu domnia, bă?
- Vrem să vedem ce-ai pus pe fundu coşului, jupâne…
- Aia vrem să vedem.
- Ce să pună, cneazule?… Plumb a pus, că-i ştiu eu năravu'.
- Şi-a cumpărat trei pietre de moară din plumbu' ăla.
- Cotoi Plumbu îi zice… Nu-l lăsaţi, că dacă-l lăsaţi ne jugăneste.

Cămăraşul Cotoi bate într-o toacă. Bate repede, aţâţat.

- V-arăt eu vouă cum să staţi la domnie, cu căciula-n mână, pleavă ce sunteţi.

Pe scări, din beciuri, ies ca la alarmă slujitorii curţii. Au harapnicele pe umăr, sunt mulţi, iuţi şi se vede îşi ştiu bine lecţia. Înconjoară săniile cu darul domnesc. Sunt acolo sacii cu mei, cu nuci, coşurile cu mere şi pere, buduroaiele cu miere, sloiurile de ceară, afumăturile şi cărnăria, vin de jos mirosurile îmbietoare ale belşugului de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, de parcă oamenii şi-au arat, semănat şi secerat holdele ca în vremuri biblice, ca şi când toamna s-ar fi lăsat cu cântece la culesul viilor, cu pastramă şi must acrişor, cu cântece şi cobzari, nu cu spulber de spahii hăituind satele. Recunoaşte în forfota de jos puterea de nebiruit, venită din vechime, a satelor de sub deal şi munte, acolo unde s-ar putea foarte bine spune că stă nemurirea poporului său. Dacă îi sacrifică pe cojani, o face să aibă între Dunăre şi Târgovişte, din ţinutul Buzăului până în Mehedinţi, un brâu de moşii bogate, pe care «lupii cu caftane» să şi le apere, să-i ceară lui să le apere… De la Târgovişte în munţi, de la Buzău spre munţi, de la Piteşti, Râmnicul Vâlcea şi Târgul Jiului spre munţi, să-i aibă pe ăştia care-i strigă lui Cotoi să-şi adune slujitorii, dacă vrea să nu iasă cu sânge, că nu se sperie ei de nişte slăbănogi, când au văzut tăişurile spahiilor ameninţându-le guşile.

- Din porunca măriei sale, răzbubuie între ziduri glasul căpitanului Racea.

Se iveşte în gura unui beci, cu mâinile-n şolduri. Trei patrule de ferentari închid intrările. Căpitanului, îi vede bine obrazul congestionat de baie, i s-a zbârlit bărboiul.

- Ce se-ntâmplă aici, oameni buni? întrebă cu glas stăpânit, trăgând cu coada ochiului spre turn, să vadă dacă are sau nu martorul pe care şi-l doreşte. Îşi cam bate joc de tot ce nu se cheamă Racea, afurisitul. Moşnenii căpăţânoşi se roagă de «domnia ta, cneazule Obroc, vorbeşte şi spune-i

cum ne asupresc slujbaşii în frunte cu Cotoi, cămăraşul». Se apropie de zăbrele, s-audă mai bine. Cneazul Obroc nu-l cunoaşte, spune cum au venit şi ieri şi alaltăieri cu darul domnesc, că vor şi ei, după atâta spulber ce-a fost pe ţară, să petreacă la vetrele lor ajunul, să primească colindători şi mâine să se ducă la biserică. Nici nunţile nu s-au făcut din pricina turcilor. Se fac acum, de Crăciun, alea care se pot face. S-au stricat multe din pricină că ori au murit la războaie ginerii, ori au fost robite miresele. (Vorbele cneazului necunoscut îl umilesc şi-l dor. Îşi aduce aminte de fata cu jungherul împlântat în piept, de la Malul cu Flori. De casele arse ale moşnenilor. A cui mireasă trebuia să fie?) Ei dorm în sănii de trei nopţi, merele stau să degere şi Cotoi îi poartă pe drumuri ca să-i iasă câştig. Le-a cerut doi porci şi-o sută de vedre de rachiu şi trei saci de nuci. Ei nu-i dau lui Cotoi nimic, fără numai dacă-l prind prin sate, în coptul verii, când se vine la aşezat partea domniei, au să-l slutească la nas. Racea face un semn. Doi ferentari mută afumăturile din coşul cântarului în alt coş. Scot de sub pânza de sac cu care este căptuşit coşul, trei bucăţi de plumb mărişoare...

- Ce-i cu plumbu' ăsta, Cotoiule, întreabă Racea blând.
- Nu te-amesteca domnia-ta, că iese cu scântei, spune Cotoi... Plumbul cumpăneşte cântarul.
- Cumpăniţi cântarul, porunceşte Racea.

Ferentarii cumpănesc cântarul. Se cumpăneşte fără plumb. La semnul căpitanului se aşează plumbul.

- Aolică, spune cneazul Obroc. Aici iese un picior de porc din spate, la fiecare cântăritură.
- Ori o spinăruică bună.

Nu-şi dă seama când i-au înşfăcat ferentarii pe Cotoi, pe diecii cocârjaţi deasupra condicelor, ăştia care potrivesc socotelile din condei şi pe alţi câţiva slujbaşi, când i-au dezbrăcat şi când i-au spânzurat de picioare în grinzile uşilor de la beciuri.

- Daţi-le câte douăzeci şi cinci de trăgători, să-şi aducă aminte şi laptele de l-au supt. Cneazule treci la cântar. Hai... Trap... Până începe divanul să-mi agăţaţi afumăturile la cârlige în poduri, să duceţi la beci fructele, să le-nveliţi în fân, să-mi rânduiţi curtea, că n-avem vreme de voi...

Răcnetele lui Cotoi. Îi vede trupul deşirat, vânăt de frig, rotindu-se în jurul lui însuşi. Omul sgreaptănă pragul beciului cu degetele. Ferentarul îi trage cu nădejde. Cureaua lată a săbiei vîjie scurt... La asta nu s-a gândit niciodată. Să-i lase pe moşneni să-şi cântărească singuri darul, să-l orânduie şi să-l chivernisească, aşa cum fac la război, când intră în rânduri şi îndemnându-se între ei, săvârşesc faptele cărora el, într-un fel, le datoreste scaunul... De câţi slujbaşi s-ar putea lipsi, crezând mai mult în aceia prin harul cărora este ce este...

- Închide oblonul, Simioane... Racea ăsta ştie despre oameni mai mult decât se cuvine să ştie un căpitan domnesc.

Urcă pe coridorul dintre ziduri spre odaia de lucru. Coridoarele astea practicate între ziduri, ori prin zidurile care unesc bastioanele, pline de denivelări, cu neputinţă de descoperit prin măsurători de grosime, pentru că urmează un itinerariu straniu, când prin temeliile palatului, când la încastrarea caturilor, când între fortificaţiile exterioare au fost durate pe vremea lui Ţepeş. Racea i le-a descoperit lui. Dar de unde cunoaşte Racea această taină domnească, care nu se lasă decât din voievod în voievod şi numai de voievodul tată, celui dintâi născut din doamna ţării?! Credinciosului care ştie taina, odată cu moartea stăpânului, i se dă otravă, la porunca noului voievod... Cui i-a lăsat Ţepeş taina, murind pe neaşteptate, tăiat de boieri?... Cum de sunt aceste coridoare bine curăţate, fără surpături, cu toate că a trecut veacul de când au fost clădite? Cu cât se apropie de gangul care, printre iatacul doamnei Stanca şi hora mare, duce la odaia de lucru, cu atât i se par mai ciudate câteva fapte şi întâmplări ale vieţii, mai vechi şi mai noi. Cu atât îl stăpâneşte mai mult figura pustnicului Daureţiu. Poate îl stăpâneşte duhul pustnicului, acel ceva nenumit şi nedescoperit care l-a stăpânit în clipa când, judecat de Alexandru cel Rău, pentru pâri mincinoase, a fost dat călăului, în piaţa Târgului din Lăuntru, între miile de poporeni ai Bucureştiului şi când călăul i-a cerut să-şi culce capul pe butuc, el a simţit un fluid necunoscut şi nenumit trecându-i din trup spre frunte, l-a văzut în spatele gărzilor pe Daureţiu, îmbrăcat în călugăr, avea ochii fosforescenţi şi i-a poruncit să-l privească pe călău, adică i-a transmis această poruncă fără să fi deschis buzele. L-a privit pe călău, spunându-i în gând: « - Leapădă săcurea şi cazi în genunchi, duh negru ce eşti»... S-a întâmplat minunea cunoscută întregii ţări. Călăul a început să tremure. A aruncat săcurea. S-a prăbuşit cu fruntea lângă butuc, bătându-şi pieptul cu pumnii şi strigând: «- Nu-l pot ucide pe acest om!», mulţimile l-au smuls dintre gărzi, oştenii şi-au lăpădat armele şi cu toţii, l-au purtat la palat, cerându-i tiranului viaţa lui... Din ce în ce mai puternic se simte atras spre odaia de lucru. În aerul coridorului, primenit prin răsuflători zidite măiestru, pluteşte o mireasmă abia simţită, o mireasmă din amintirile lui cele mai vechi, ceva din mirosul cerbului în vremea boncăluitului, ori altceva legat de întâmplările lui petrecute la Iskenderum... Coridorul se închide la capătul scărilor pe care le urcă aproape în fugă. Apasă nerăbdător una din cărămizile gangului. Se aude sunetul de metal bine uns, al închizătorilor (cine a ţinut unse încuietorile mai bine de o sută de ani?) şi uşa mascată în zid se deschide fără niciun zgomot. Intră în odaia de

lucru, precipitat. Simion închide uşa, mascată în interior prin panoplia mare. Aceeaşi mireasmă stranie, aproape uitată. Controlează totul cu privirea căreia nu-i scapă nimic. Fără să ştie de ce, trece la masa de lucru. Deasupra «Istoriei Troadei» pe care a răsfoit-o, o iconiță din lemn de chiparos, pe care este sculptat chipul Pantocratorului. Iconița nu-i aparține şi, de fapt, nu este în lemn de chiparos, ci în lemn de tei. Cineva a pus iconița peste «Istoria Troadei». Theodosie Rudeanu nu putea fi, stând în pândă. Uşa spre cămările logofeției de taină este încuită pe aici. Trece la fereastră. Priveşte atent iconița, de mărimea unei palme. Pantocratorul, cu amândouă mâinile ridicate, are lipsă un deget de la mâna stângă. În cele patru colțuri ale icoanei sunt sculptate patru puncte, vopsite negru. Sub fiecare punct, câte-o literă latină. Începând de la dreapta, sus V din bulele papale, E, I, I... A mai văzut icoane ale Pantocratorului, cu patru degete la mâna stângă şi cu literele latineşti: V, E, I, I la Sfânta Irina în Constantinopoi, la Sfânta Fecioară în Efes şi la Biserica Apostolilor din Anavarza, la Anatolia. Sunt asemenea icoane la vlahii din Epir, la Alexandria în Egipt, la Ravenna în Italia şi la Nis în Serbia. Cum a ajuns icoana aici, nu poate fi prea greu de înțeles. Daurețiu i-a prezis, atunci când l-a căutat în peştera sihăstriei de deasupra Coziei, că va veni o vreme în care va înțelege ceea ce stă înlăuntrul lucrurilor, dincolo de aparențe, dincolo de faptele oamenilor. În seara aceea au coborât din alte peşteri săpate în stânci, doisprezece bărbați îmbrăcați în rase călugăreşti, cu capetele acoperite de glugi tăiate numai în dreptul ochilor, şi douăsprezece femei, îmbrăcate la fel, pe care le-a recunoscut după glasuri, atunci când au cântat un imn de slavă soarelui care apunea dincolo de Munții Lotrului. Cântau într-o limbă foarte veche, din care a recunoscut cuvinte şi propoziții întregi. Imnul slăvea soarele, începutul tuturor lucrurilor şi pe închinătorii lui, fiii munților şi ai lui Zamolxis, care era Fiul Omului. Vorbea de cioplitorii sacri care şi-au dedicat viețile să veşnicească în stâncile munților, vechile dinastii ale Nemuritorilor. După ce-au cântat acel imn tărăgănat şi sălbatic, cei douăzeci şi patru s-au aşezat în cerc, pe nişte lespezi, având-ul în mijloc pe Daurețiu. Soarele era în asfințit, luminând doar vârful stâncos al Coziei. Daurețiu s-a aşezat cu picioarele trase sub el, cu dosul palmelor lăsate pe genunchi, a şoptit câteva cuvinte necunoscute şi încet, într-o lină unduire s-a învăluit într-o lumină albăstrie violet, din ce în ce mai puternică şi strălucitoare, până când abia s-a mai văzut, ajunsese aproape străveziu, apoi i s-a părut că lumina aceea pătrunde în el, că-l spală de gânduri şi că renaşte acolo, sub stâncile Coziei şi că aude glasuri niciodată auzite, venite de la cei douăzeci şi patru închinători ai luminii şi-atunci a văzut locuri necunoscute, piețe orientale cu mari mulțimi de oameni, târguri de sclavi, moschei şi biserici, țărmuri de mare şi cetăți pe insule, după cum a revăzut locuri cunoscute: Efesul, Biserica Sfântul Petru lângă Antakya, pe drumul spre Revhauli, o grotă transformată în biserică de cruciați. Cuvântul. Kalaha. Deshala. Sat. Avidya. Mahat. Foşnetul valurilor, mirosul de alge, Narlikuyu, Fântâna înțelepciunii, Hera, Atena, Afrodită. Kalaha, numără! Deshala, arată!... Cei douăzeci şi patru, plecând spre Olt. Unii luând-o spre Turnu Roşu. Alții spre Râmnic. Alții spre Şuici. Noapte. Alții douăzeci şi patru în rase negre, de data asta numai bărbați, aşezati în cerc, pe lespezi şi Daurețiu vorbindu-le în aceeaşi limbă veche, pe care o înțelege, despre poporul munților şi fiii soarelui, ajungând de la Zamolxis la Christos Pantocratorul... Daurețiu, închinător al soarelui şi al vechii credințe, călugărul de la Dealu, poate Simion închinător al sectei, ori poate alții, Dionisie Rally; închinătorii aici în palatul domnesc şi aceste litere V, E, I, I... Un ciocănit în uşa logofeției de taină. Ia icoana. O aşează în buzunarul interior al caftanului. Îi face semn lui Simion să vegheze uşa. Deschide portița de taină. Intră Theodosie Rudeanu, în costum de curte, un caftan de atlaz albastru şi cizme roşii cu pinten de aur. Are ochii căzuți în fundul capului. Obrazul roşu de ger. Deci, n-a pus el icoana.

- Au schimbat planul, măria-ta, spune şoptit, după ce controlează odaia. Aflară că te duci la vecernie la Dealu. Vor să te lovească când urcă sania, la pas. Din bunget. Mâine, la liturghie, să-l aducă pe noul domn.

- Cine?

- Mihnea Turcitu.

- E aici?

- N-a îndrăznit. Chisaru are o poruncă pentru divan, iscălită de el.

- Îmi place planul lor. Mâine ar fi stricat ziua Naşterii Domnului... Altceva?

- Paharnicul Şerban strânge monastirea în trei lanțuri de călăreți şi alte trei de pedestrime. N-are să scape nici pasărea.

- Să vină la divan.

- Vine. Pe căpitanul Tudor Maldăr cu hăneasa, l-am adăpostit în conacul pentru oaspeți. Vin la Divan să ți se-nchine. Solia a ajuns la Dărmăneşti. Sunt o sută de tătari, cu majordomul marelui han pe sănii, o sută cincizeci de călăreți din koşunul de zi şi altă sută de călăreți de rând. N-au stricat nimic. Umblă ziua, cu pohfală, când trec prin sate cântă din trâmbițe.

Marele vistiernic spune c-au venit cnezi şi boieri făgărăşeni şi amlăşeni, de la Mândra, de la Sâmbăta, de la Ohaba şi Crihalma, de la Cârtişoara şi Avrig. Că la mitropolie a sosit azi-noapte starețul monastirii Prislop din Hațeg, cu doisprezece popi hațegani. Daurețiu şi cei doisprezece bărbați

necunoscuți (de ce tocmai doisprezece?) şi alți doisprezece cnezi hațegani, îl priveşte intens, dar marele vistiernic nu dă niciun semn că ar pune preț deosebit pe aceste numere, spune lucrurile astea cu uşurință, este obicei străvechi să vină cei de dincolo cu daruri de sărbători pentru domnul lor, să vină cu jalbe şi treburi de negoț şi Theodosie Rudeanu, cu toată stăpânirea de sine, nu-i poate ascunde temerile pe care şi le face în legătură cu Chisaru, pentru că n-are voie să greşească aici, dar mai ales vrea să-l piardă pe marele logofăt, boier bogat, puternic, cu relații la Poartă şi în Polonia, singurul concurent pentru logofeție, boieria cea mai apropiată de domnie, îi înțelege neliniştea şi-l iartă că trece cu atâta uşurință şi peste faptul că au tras la hanul domnesc cătunarul morovlah Ion Păcurar cu un chervan de douăsprezece sănii mari şi cătunarul Vasile Păcurar de la Larissa, cu alte douăsprezece sănii...

- Nici mai multe, nici mai puține, vere Theodosie?!

- Atâtea-mi spuseră oamenii mei, măria ta... S-ar putea şi altfel, dar atâta-mi spuseră.

«Am ieşit la vedere în noapte de cumpăna, l-am împânzit şi l-am curățat de păcate pe tatăl măriei tale, sunt aici din porunci vechi, sunt zidit în piciorul sfântului lăcaş»... Îşi aduce aminte, cuvânt cu cuvânt, spusele călugărului ieşit din neființă, la Dealu, în noaptea când s-a întors cu oastea. I se pare că altcineva, ori alții, necunoscuți, ținându-se în taină, legați prin mii de fire nevăzute, stau alături de el, îl ajută şi, într-un fel, îl călăuzesc spre un țel, lui însuşi nelimpede încă. De ce au venit vlahii din Thessalia şi de lângă Ragusza cu câte douăsprezece, sănii? De ce-au venit cei de peste munți, din Hateg, de două ori câte doisprezece?! Ce confrerie conduce Daurețiu şi încotro o conduce? Ce semnificație are icoana Pantocratorului şi ce vor să-i ceară, pentru că, este limpede, în jurul lui, tainic, s-a închegat o lucrare cu ițe țesute la Sublima Poartă şi nu numai acolo... Aude estompat sunetele trâmbițelor care vestesc deschiderea porților cetății, pentru divanul cel mare din ajunul Crăciunului.

- Ieşi în cerdac, măria-ta, spune marele vistiernic, să te vază poporenii, să primeşti darurile şi să vezi cum le binecuvântă mitropolitul, după datină. Au să fie în mulțime iscoadele Chisarului. E bine să te vadă netemător şi nebănuitor.

Îl încearcă un simțămînt ciudat, leşios. Vărul Theodosie n-are decât o obsesie. Chisarul... Bate în gongul de aramă. Simion deschise uşa, ducând ne braț caftanul blănit şi gugiumanul... Prin uşa deschisă se văd gărzile de ferentari, garda de copii de casă a feciorilor de boieri veniți să slujească la curte, paji şi dincolo de ei bărbile Buzeştilor.

- Să trăieşti, măria-ta, spune Stroe, făcându-şi loc printre gărzi.

- Vă aşteptam, binecredincioşilor, să vă dau mulțămita mea, pentru slujba cu sabia pe care mi-ați slujit-o acum o săptămână, le spune.

Buzeştii, în caftane de catifea țesută cu fir de aur, îngenunche şi-i sărută mîna. El îi ridică de subțiori şi-i sărută pe frunte.

- Mă bucur, vere Radule, de slujba pe care mi-ai făcut-o pe lângă împăratul romanilor.

O spune tare s-o audă copiii de casă. Radu Buzescu i-a cerut să-i vorbească între patru ochi. I-a văzut tresărirea şi zâmbetul acru, când a dat ochii cu marele vistiernic Theodosie Rudeanu. A început jocul şi se cuvine să-l joace abil. În sală sunt ceilalți boieri ai divanului. N-au îndrăznit să intre în cabinetul de lucru, îl aşteaptă măreți acolo şi lui i se pare că acest ajun de Crăciun 1595, este şi ajunul adevăratei lui domnii... Trece cu boierii sprijiniți în cârjele boieriilor lor prin hora mare, unde Mina zugravul a strâns schelăria, lăsând pereții, cu pictura neisprăvită, să facă loc pentru Vicleim şi dansul de Crăciun şi Anul Nou. Se opreşte şi o dată cu el tot cortegiul. Boierii tuşesc în bărbi, mulțumiți. Sunt acolo, zugrăviți pe pereți lângă domnul lor, în mărime naturală, călări, cu săbiile în mână, crânceni, în zale călcând în picioare armia turcească. Unora le lipseşte o mână, ori trupul, ori calul nu are decât trei picioare. Voievodul cu barba ridicată, năvălind asupra stegarului purtătorul steagului sfânt, stârneşte comentarii şoptite, nu atât de încet încât să nu le audă. După cum aude şi glasul dogit al cuiva - nu vrea să se-ntoarcă - care spune:

- La ce era nevoie să ațâțăm împărăția cu astfel de zugrăveli zăcaşe de pizmă şi ruşine pentru oştile sultanului?... Era mai bine pentru noi toți să uităm ce-a fost la Călugăreni.

- Zace-n domnia ta un hiclean, un pui de lup şi-o hienă, clucere Bădilă, se aude foarte limpede glasul bătrânului Preda Buzescu.

Se stăpâneşte, făcându-se că n-a auzit nimic. Va să zică şi clucerul Bădilă. Şi câți încă înspăimântați de ziua de mâine?! Laşi, inimi de scârnă, gata să dea în genunchi, să lingă mâna care-i amenință, în loc s-o muşte? Şi de ce numai între ăştia care au, îmbuibații? Poate pentru că numai lor li se pare că, pierzându-şi avuțiile, se pierd pe sine. Pentru că numai ei se socotesc pe ei înşişi, nu după fapte, după înălțimea gândurilor şi semeția lor, după adâncimea cugetului şi larga lui cuprindere, după pătrunderea spre tainele firii; ci numai după numărul satelor stăpânite, după conace şi moşii, după hergheliile de cai de soi şi turmele de cornute, negândind astăzi să-şi dureze temei în cele veşnice, când mâine se vor mulțumi cu patru scânduri şi-un pumn de țărână... Repetă de câteva ori, în gând: «Să nu-l uit pe clucerul Bădilă. Să ştiu unde-a fost în ziua de la Călugăreni şi-n tot războiul»... Ceea ce-l izbeşte dintr-odată, ceea ce îl face să înlemnească, este

grupul celor trei frați Buzești. Mina îi zugrăvise și la Căluiu, după cum îl zugrăvise și pe el la Căluiu, ctitoria Buzeștilor, care voiau astfel să nemurească legătura lor cu domnia lui Mihail Voievod, să-l cucerească și să și-l țină de suzeran, dincolo de legăturile de rudenie. Îi zugrăvise asemănători cu toate zugrăvelile din biserici, semănând cu cei din viață, nemișcați și împietriți însă, goliți de ei înșiși, pentru că, acolo, atotputernicia și veșnicia stăteau de partea lui Dumnezeu, față de care ctitorii nu erau decât pulbere. Aici Buzeștii sunt alături de stăpânul lor pământesc și trecător, sunt ei înșiși stăpâni și războinici, fremătând de viață și de putere. La mijloc, Preda, pe un cal negru cu șa roșie, cu pavăza la umărul stâng și sabia ridicată, împietrit într-o trufie rece. La stânga Stroe, pe-un roib, cu coama viforâtă, plecat peste oblânc izbește cu buzduganul tigva unui colonel de ieniceri. Rânjește sălbatic, este plin de forță dezlănțuită, zalele stau să crape pe pieptul uriaș, în dreapta Radu, străpunge cu sabia un spahiu, care se frânge în șa (abia schițat în cărbune). Are ochii mijiți și o expresie de cruzime vicleană, de tărie stăpânită și ascunsă, adică acel ceva care i l-a apropiat și îndepărtat în același timp, pe care n-a știut să-l descopere și să-l numească, dar pe care Mina l-a pictat cu deosebită limpezime, scoțându-l din adâncurile ascunse ale omului și trecându-i-l pe trăsături și-n expresia ochilor... Adevărații Buzești sunt cei de aici, nu cei de la Căluiu. Nu îndrăznește să se uite la el însuși. Va reveni singur. E lacom de sine și de ceilalți. Ce har va fi având Mina zugravul, să poată cunoaște gândurile ascunse ale oamenilor? Străbate coridorul care urcă în cerdac. Se aude murmurul mulțimilor. Bat clopotele. La mitropolie. La Biserica Domnească. La toate bisericile Cetății de Scaun. Când iese în cerdac îl taie gerul sticlos și limpede. Artileriștii de serviciu la falconetele deasupra porții pun foc. Bubuiturile de tun stăpânesc strigătele celor din curte și de dincolo de ziduri. Șiruri lungi de sănii boierești, ale mazâlilor, ale celor în slujbe, sănii moșnenești, plăieșești, cu cerbi acoperiți de cetină, mistreți și căprioare, cu țapi de capră neagră așezați pe pat de jneapăn, oierii cu cașurile și burdufurile, cu brânzeturile în coaje de tei, săniile boierești cu caii de dar la codârlă, acoperiți cu cameloturi să nu răcească, alții cu șei de marochin și scări arăbești, cu frâie bătute în ținte de argint, cu scuturi și săbii legate la oblânc. Patru cai albi, înșeuați cu șei nemaivăzute îl fac să se plece peste pălimar. Îi plimbă de frâie patru coconi tineri. Văzându-se priviți, vin sub cerdac. Caii au gâturi scurte, capete nobile, cozi lungi măturând zăpada, împletite cu fir de aur, coame ajungându-le la genunchi, chișița subțire, pieptul lat, sunt focoși, joacă pe loc și nechează, sunt toți armăsari, iar șeile au oblâncuri înalte de fildeș sculptate, așa cum numai persanii știu lucra șeile.

- Darul stăpânului nostru, boier Ivașcu Golescu, făcut măriei tale, strigă unul din coconi, trăgând la scară cel mai suplu armăsar, care joacă pe loc, nechează, scutură zăpada cu copita și cabrează ușor, în joacă.

- Să trăiască, strigă mulțimea.

Nu-și stăpânește plăcerea pe care i-o face acest dar împărătesc, își scoate caftanul blănit. Coboară scările printre cele două șiruri de halebardieri. Sare-n șea pe neașteptate. Armăsarul rămâne o clipă nemișcat. Îi tremură picioarele. Nechează scurt. Se lasă pe crupă. Îi pune pulpă. Armăsarul se răsucește fulgerător. Se freacă de pălimar. Abia are vreme să-și treacă piciorul peste coamă. Cabrează, gata să cadă pe spate. Călcâi. Urmează o luptă dură, cu galopuri pe loc, sărituri laterale, o zbatere sălbatică să se elibereze de călăreț, cu nechezături și fornăieli, în strigătele boierimii și plăieșimii, ale moșneșimii și... vede cu coada ochilor grupul făgărășenilor în port de sărbătoare, cu cioarecii lor albi, cu șubele la spate, cu pălărioarele rotunde împodobite cu pene, rezemați în săbii, atunci strânge frâul, se pleacă pe coama udă și-i șoptește la ureche, formula magică învățată de la șeicul Hidayet Riza Han:

- Olsun sana iç ișiği
Doldur doldur iç ișiği.

Armăsarul înlemnește. Se chiamă că se trage din prăsilă arabă, din armăsarii și iepele cântate de Firdoùsi. Îl bate pe grumaz. Descalecă. Armăsarul se alintă. Își freacă fruntea de umărul lui după care și-o vâră la subțioară.

- Te cunoscu de stăpân, măria ta, spune un plăieș bătrân.

Oamenii se descoperă. În pridvorul Bisericii Domnești iese mitropolitul cu soborul arhieresc. Boierii coboară din cerdac. Bat clopotele. Corul Episcopiei Râmnicului, adus cu săniile de episcopul Theofil să cânte românește «Pe Tine te lăudăm, Doamne» și să dea răspunsurile mâine la liturghie, începe cu tenorii și bașii «Slavă, slavă Ție Împăratul Măririi». Mitropolitul Eftimie stropește cele patru zări cu busuiocul spunând românește, spre mirarea curții:

- Dar din darul Tău, Doamne, har din harul Tău, binecuvântă Dumnezeul nostru rodul pământului, bogăția pădurilor Tale, avuția apelor tale, pe care aceștia, robii Tăi, poporenii Țării Românești, isnafurile și negutătorii și mai presus de ei, boiaaarii acestei țări, învrednicitu-s-au cu truda lor să le sporească și cu inimă curată și gând curat, fără hăinie și vicleșug, precum curată ca lacrima este apa aceasta sfințită cu harul Tău, prin harul preoților Tăi, așa și ei au adus prisosul lor domnului nostru pre acest pământ, de Tine binecinstitorul și binecredinciosul Mihail Voievod, apărătorul nostru, acum și-n vecii vecilor, amin...

Mulțimile ascultă îngenunchiate în zăpadă. Ascultă şi el. Episcopul Theofil a înțeles pe deplin că în această domnie, biserica se cade să fie alături de domnul mirean, să-i slujească gândurile şi să-i întărească puterea, pentru a putea fi mântuită ea însăşi de prigoana duşmanilor ei de moarte, turcii şi papa de la Roma. Vede pe fețele moşnenilor, care ascultă slujba slavonească fără să înțeleagă o slovă, efectul acestei limpezi şi înălțătoare rugăciuni. Episcopul Theofil îl priveşte pe sub sprâncenele stufoase, de haiduc; cum îl priveşte zâmbind şi mitropolitul Dionisie Rally, îmbrăcat în straie aurite de mitropolit bizantin. Vătaful Simion îi aduce caftanul, punându-i-l pe umeri. Din foişoarele porții mari încep să zbârnâie cobzele şi lăutele. Trece printre şirurile de sănii pe care le binecuvântă mitropolitul, mulțumind pentru daruri. Se bucură de limpezimea zilei, de gerul aspru şi sticlos, de zăpada scânteietoare aşternută în cetinile molizilor crescuți lângă pridvorul Bisericii Domneşti. De fapt, se bucură pentru că sunt aici toți cei care l-au ținut cu sabia de la Răscoală până azi şi ceilalți, pe care nu-i aştepta încă, hațeganii, cei din Țara Oltului şi a Făgăraşului, morovlahii de la Narentva şi cei de la Larissa, care şi-au aşternut pe zăpadă rogojinile şi pe rogojini au clădit viguri de stofe italieneşti, căni şi pahare colorate din sticlă de Murano, podoabe femeieşti, geamuri colorate, coşuri cu lămâi şi portocale, şi de fiecare margine, săbii în tecile lor, cu eşarfe de piele, pistoale cu coburii lor, pistoale venețiene, cu plăsele de sidef, apoi câteva lebede, papagali în colivii, coşuri cu migdale şi lângă tălpicile săniilor butoiaşe de lemn de cedru, cu vinuri sudice.

- Să trăieşti, măria-ta, strigă cu putere şi de departe, cătunarul Ion Păcurar, cel care-l aşteptase să iasă de la Topkapi Sarayi.

- Să trăiți şi voi, vitejilor. Vă dau mulțămita mea domnească pentru osteneala drumului şi pentru daruri. Să fiți bineveniți, bine primiți, vă poftesc să-mi cinstiți divanul, acoperişul meu să vă fie acoperiş la vreme de restrişte, ori popas frățesc, atunci când vă abateți cu negoațe.

Ion Păcurar, cătunarul morovlahilor din Valea Narentvei, îngenunche în zăpadă. Are pletele sure, brâul plin de pistoale şi hangere, pare tăiat în piatră, îi sărută mâna şi-i spune că vestea biruințelor lui strălucite a ajuns de mult la Adriatica şi că în toate satele morovlahe s-au înălțat slujbe de mulțumire Domnului.

- În semn de credință către măria ta, spune Ion Păcurar, pe lângă aste douăsprezece săbii şi aste douăsprezece pistoale, închinăm credinței şi slujbei măriei tale făcută nouă, celor cotropiți, această sfântă icoană lucrată în lemn de măslin, lemn tăiat din pădurea de măslini de pe muntele Ghetsimani...

Scoate dintr-o năframă icoana Pantocratorului care-şi ține amândouă mâinile ridicate, are un deget lipsă la mâna stângă, patru puncte sculptate la colțuri şi sub fiecare punct câte-o literă latină: V, E, I, I. Ia icoana cu un tremur interior abia stăpânit. O sărută. I-o trece vătafului Simion care-o ridică deasupra capului.

- Să fii binecuvântat, măria-ta... Că săcurea călăului nu te taie, plumbul nu te atinge, fierul nu te răneşte, porți gugiuman fermecat şi noi, cei din Narentva te vrem stăpân şi domn.

Cam la fel vorbeşte şi Vasile Păcurar, cătunarul de la Larissa. Spune că veştile izbânzilor lui au ajuns în Peloponez. Că toate kefalohoriile se înarmează. Că magnații din munți strâng palicarii în tabere şi prin vechile temple, în grote şi-n mahalalele târgurilor. În semn de cinstire i-au adus, cei din Larissa, această cruce din lemn de chiparos tăiat de lângă Sfântul Mormînt, sculptat cu învierea Mântuitorului, aşa cum ei au înviat odată cu biruințele voievodului. Fiecare braț al crucii are sculptată o literă latină, din cele patru V, E, I, I.

Cei din Țara Oltului sunt îmbrăcați în recăle hoizăreşti negre strălucitoare, ori în bubou tot negru cu țesătura îngroşată în vâltoare şi părul scos, lungi până la călcâie, cu cheutorile împletite. Bărbați toți, niciun fecior, cu săbii: pielari, olari, glăjari, pictori de icoane, cordovani de la Porceşti, cu legăturile de meşină colorată aşternute pe mițe, cum sunt clădite tot pe mițe, blidele de ceramică, blănile de cerb, legăturile cu blăni de jder, de vulpe, de miel brumăriu, călțunii de piele, chindeiele înflorate, vigurile cu pănură, glugi avrigeneşti țesute din lână în patru ițe, bătute zdravăn în piuă, să nu le pătrundă apa; - să aibă, măria-ta, ce purta la vreme de ploaie spune cneazul Mochie Irimie şi o sută de cioareci boresăşti pentru oştenii din straja trupului măriei tale - făcuți la piua din Şercaia, că bătrânul cneaz şercăian Gheorghe îi beteag şi n-o putut veni la închinare, da' se roagă de măria ta să nu-l uiți şi-ți trămite sabia asta drept închinare, buzduganul ăsta şi cornul de zimbru vânat de el în munții Făgăraşului, acu-i anu', să ai cu ce-ți chema supuşii făgărăşeni. Zice că dacă te sui măria-ta în Vârful Izvorului şi suni o dată din corn, se scoală viştişorenii şi drăguşenii, dacă suni de două ori aleargă ăi din Sâmbăta, de la Voivodeni şi Ludişor; când suni de trei ori, atunci se scoală în arme toată Țara Făgăraşului, cu cnezii şi boierii, cu popii şi feciorii, că aşa sunet fermecat ar avea cornul ăsta de zimbru... Noi, ăştia doisprezece din Țara Oltului, ne închinăm după datina din vechime. Douăsprezece fete mari au cusut, pentru măria ta, gluga asta avrigenească. S-o porți sănătos şi să te ferească de rele. Amin...

Gluga albă din două foi, împodobită în partea de jos cu alesături roşii, galbene şi albastre, la poale cu ciucuri din urzeală înfăşurați cu lână, are brodată pe frunte o cruce şi între brațe literele

V, E, I, I. I se pare că din mulţimea strânsă dincolo de săniile celor de peste munţi îl caută cineva. Ridică privirea. Între doi călugări stă un bărbat înalt, venerabil, cu barba albă, îmbrăcat în bubou negru, cu glugă. Simte că-l pătrunde un vânt aspru care-i tulbură aşezarea firească a eu-lui. Aude în sine cuvintele limbii aceleia necunoscute, ori poate numai uitate:

- Ai rămas în nedesăvârşire, fiule... N-ai găsit cuvântul înţelepciunii. Poftele trupului cotropesc binefacerile duhului. Eşti cel ales. Nu risipi harul. Pleacă-ţi cugetul la cele de o fiinţă cu Desăvârşirea. Caută-mă în spirit. Găseşte-mă acolo unde se zămisleşte veşnicirea.

Poate totul n-a fost decât o părere. Omul cu bubou negru s-a pierdut în nălucire. Trag clopotele. La semnalul lui Theodosie Rudeanu, trâmbiţaşii vestesc începerea divanului celui mare din ajunul Crăciunului.

7

Uşile spătăriei mici, din lemn de trandafir sculptat în reliefuri adânci cu herbul Ţării Româneşti, sunt larg deschise. Lumina zilei de iarnă cade în trâmbe rubinii, filtrate prin vitralii, făcând să scapere diamantele, rubinele, smaragdele şi perlele încrustate pe coroana voievodală, din aur masiv, aşezată pe perna de catifea roşie, în faţa căreia, pe altă pernă din mătase albastră, sunt încrucişate spata domnească şi sceptrul. Copiii de casă, în ceapcăne de catifea verde cu centuri din fir de argint, fac de gardă pe treptele care urcă în spătăria mică, cu halebarda la picior. Tronurile domneşti, al voievodului mai înalt, cu spătarul sculptat în frunze de laur împletite sus în jurul corbului cu crucea în cioc, al doamnei mai scund, având spătarul fără armorii, sunt aşezate în stânga uşilor spătăriei, pe un podium cu trei trepte acoperite de catifea albastră şi sub baldachinul imens de mătase roşie. Sunt de gardă, pe fiecare treaptă, câte doi halebardieri din corpul copiilor de casă, cu coifuri şi cuirase uşoare. În stânga şi dreapta, două şiruri de vânători domneşti, cu căciuli, în faţa cărora stau căpitanii şi stegarii oştirii de pământ, având-u-i în flancul stâng pe cei ai lefegiilor: compania de archebuzieri styrieni, sotnia de cazaci de Nipru, compania de trabanţi secui, haiducii sârbi, voluntarii greci ai poeţilor Stavrinos şi Gheorghi Pallamede, haiducii bulgari, skipetarii din Albania. În faţa lor singur, în caftan de brocart galben, prinţul Marcu, având-u-l la un pas în urmă pe Vicenzo Bombardier Mantovano, comandantul artileriei şi inginerul şef al fonderiilor. Împotriva ceremonialului, armaşul al doilea, nu le-a luat armele. Marele armaş Udrea, cu buzduganul puterii lui de viaţă şi de moarte, le spune măreţ marilor boieri ai divanului, aşezati pe două rânduri în faţa tronurilor:

- Vă dobândirăţi, cu sabia, cinstea de-a purta sabie în divan. Jeleam de câte ori vă luam sabia când intraţi în spătăria mare. La o adică, nici n-aveţi de ce-o purta. O ţineaţi să vă făloşiţi cu ea în faţa jupâneselor.

- Eşti cam limbut astăzi, vel armaşule, spune posac Preda Buzescu. Îşi ţine cu demnitate toiagul de mare postelnic. Trage cu ochiul la grupul foştilor boieri din divan, mazâlii, adunaţi în dreapta, înaintea boiernaşilor, în mijlocul cărora stă bătrânul Mitrea, pe care-l ştie în legătură cu fostul mare vistiernic Dan, fugit de pe câmpul de luptă de la Călugăreni, la Zamoyski. După legea pământului, moşiile trădătorului au trecut în stăpânirea domniei. Încă trei mari boieri trădători şi Mihai devine cel mai puternic stăpân de pământuri din Ţara Românească. Priveşte atent feţele bărboase ale acelora care au fost tari sub alte domnii, săpându-i pe ei, pe Buzeşti. Au fost... Asta spune mai mult decât ar putea-o spune în cuvinte alese chiar filosoful de Radu, mezinul. Nu ia în seamă ce-i răspunde marele armaş, namilă împlătoşată, bărboasă, chior de ochiul stâng, peste care şi-a trecut o legătoare de mătase neagră. Chior, chior, da' vede pentru stăpânul lui, cu patru ochi, nu cu doi. Spătăria mare este plină. Mihai i-a primit pe neguţători şi moşneni, pe boiernaşi; în rândul din stânga, al oaspeţilor, sunt morovlahii, făgărăşenii, amlăşenii, stareţii monastirilor şi pârcălabii cetăţilor. Spătăria mare, arsă de turci, parc-a renăscut din cenuşe. Marmora spartă a fost înlocuită, bolţile spoite, Mina le-a pictat cu ghirlande verzi, despărţind câmpuri cărămizii pe care-a zugrăvit corbul cu crucea în cioc. Postelnicul se pleacă la urechea mezinului Radu, şoptindu-i:

- În două luni, făcu palatul mai frumos decât îl lăsă răposatul Petre Cercel.

- O domnie mare nu se poate adăposti decât într-un palat vrednic de ea, neică. A făcut bine, dând măreţie palatului... În Apus...

Preda Buzescu cunoaşte cântecul... Ridică din umeri. Este şi asta o prostie ca toate prostiile omeneşti. Să bagi averi în ziduri, în loc să desţelinezi codrul pentru ogoare, să durezi saivane, stâne, să cumperi vite, ori sate. Radu Buzescu constată filozofic că Mihai este foarte conştient de starea ţării. Îi ceruse încă din anul trecut o lucrare asupra stărilor în Polonia, Transilvania, Ungaria şi Sfântul Imperiu. I-a făcut un rezumat, cu care n-a fost mulţumit, cerându-i adăogiri asupra tratatelor vechi de comerţ ale lui Mircea Bătrânul, Ştefan cel Sfânt de la Moldova şi ale veneţienilor şi genovezilor, o sinteză a capitulaţiilor, copii după tratatele de comerţ mai noi cu sibienii şi braşovenii. Ştie că Theodosie Rudeanu i-a lucrat un rezumat asupra statelor generale ale Transilvaniei. Şi poate asupra altor lucruri, pentru că, scumpul lor văr a devenit misterios şi de negăsit în vremea din urmă. Mihai a reuşit să dea spătăriei mari altceva decât frumuseţea pereţilor

cu mari câmpuri verzi, chenăruite de brâie cărămizii, ori de frumusețea bolților cărămizii unde se alternează ghirlande verzi. A reuşit să-i dea o măreție războinică, austeră. Zeci de trofee din războiul cu turcii şi tătarii stau agățate pe pereți, în cârlige de fier forjat. Pe cei doi stâlpi din piatră din fața tronurilor sunt prinse orizontal hampele sangiakurilor, bairacelor şi tuiurilor turceşti, astfel încât mătasea lor roşie, ori verde, să stea deasupra capetelor divanului, ca un memento. Panopliile cu armele învinşilor de seamă, başbulucbaşi de ieniceri, stegari de spahii, cuirase şi armuri orientale, coifuri de Damasc, muschete şi archebuze, patru panoplii numai cu sulițe de cavalerie asiatică, o sală de trofee care ar face mândru orice palat regal, poate prea mândru, pentru că, a văzut şi la Praga, apusul n-a câştigat bătălii ca aceea de la Călugăreni de o sută de ani. Îşi mărturiseşte că se simte bine în ambianța asta războinică şi, în acelaşi timp, familiară. În nişa balconului apare un trâmbițas. Sună prelung intrarea voievodului în spătăria mică. În spătăria mare se face linişte. Moşnenii şi boiernaşii se ridică pe vârfuri să vadă cum apar lângă masa cu coroana şi spata, cei doi mitropoliți, al Ungrovlahiei şi cel de Târnovo, în straiele aurite, cu mitrele bătute în pietre scumpe. Radu Buzescu surprinde o undă de lacrimă în ochii albaştri ai lui Stroe uriaşul capabil să ridice pe ceafă un bou de jug, războinicul temut şi naivul incorigibil al neamului. Până şi lui Preda îi tremură bărbia. Face un efort vizibil să-i poată spune:

- Ajunserăm s-o trăim şi pe asta, fraților.

Când cei doi mitropoliți binecuvântă coroana, spata şi sceptrul şi le sărută, înțelege exact rostul lui Dionisie Rally în ceremonial, înțelege şi mai bine de ce Mihai a ținut să strămute portretul lui Ştefan cel Sfânt, din palatul domnesc de la Bucureşti, şi să-l aşeze în dreapta tronului, înaintea portretului lui Pătraşcu cel Bun, ori al strămoşului său Radu cel Mare.

Voievodul intră în spătăria mică doar în tunica de atlaz sângeriu încheiată cu nasturi din diamant. Descoperit, cu părul tuns scurt, fără sabie, neîncins şi foarte lucid. Prinde murmurul sălii, un lung oftat de admirație şi mulțumire, cu totul altceva decât auzise la Călugăreni, ori la Giurgiu. Lumina difuză, sângerie, îl face să se oprească brusc. I se pare că vede sub coroană, capul retezat al lui Ştefan Răzvan. Doamne iartă-mă şi-ndură-te de mine, păcătosul. Dacă-i dădeam oaste, de unde să i-o fi dat, că eram sleit, intra şi el astăzi în divanul Moldovei, slăvit pentru biruință... Iartă-mă, şi pe el odihneşte-l în pacea veşnică. Îşi face cruce. Înconjoară masa cu semnele domniei, cuprins de o nelinişte surdă. Este conştient că soarta lui i-a scris pe frunte să fie domn, orânduindu-l în curgerea firească a domniilor, şi că el a dat acestei domnii strălucirea de care nu s-a mai bucurat, poate de la Țepeş. Coroana asta care a stat pe fruntea lui Mircea, acel cavaler strălucit al vechimii, încărcată de atâtea semnificații, pentru care s-au dat atâtea lupte între frați, pentru care au căzut atâtea capete, s-au ruinat averi şi s-au îngropat atâtea vise, ori atâtea nădejdi, ori atâtea ambiții, el şi-o justifică cu sabia, slujind libertății şi demnității. Este a lui nu numai prin justiția dreptului, dar mai ales prin faptă. I se pare c-o vede acum, pentru întâia oară. Exercită o putere de fascinație ameţitoare. Iradiază dincolo de strălucirea aurului şi diamanticalelor, altceva, mult mai subtil, conştiința puterii totale poate, ori altceva, sugestia definitivului, zâmbeşte crispat întâlnind privirea strălucitoare a mitropolitului Dionisie Rally şi-i şopteşte în greceşte:

- Sentimentul istoriei, sfinția ta...
- Prin coroana Paleologilor, măria ta, răspunde abia auzit, mitropolitul

Trece la trei paşi în fața mesei, în pragul spătăriei mici, cu palmele lipite, ca pentru rugăciune. Vede mulțimea prin pâclă. Are senzația desprinderii de el însuşi. A plutirii într-un timp nedeterminat, într-o lume stranie de umbre. Ajută-mă, Doamne, să fiu pe măsura sorții pe care mi-ai hărăzit-o. Aude paşii celor doi mitropoliți, venindu-i din spate. Simte răceala aurului pe frunte. Mitropoliții încheie tratatele dintre el şi Dumnezeu, între voievod şi destinul lui în istorie. Poate că Dionisie Rally este conştient de asta, în vreme ce Eftimie o face ca un ritual de ceremonie. Aude paşii grei ai marelui spătar Calotă Bozianu şi cei împintenați ai copilului de casă, care aduce perna cu sceptrul. Alți doi copii îi pun pe umeri hlamida voievodală. Deschide ochii. Vede mulțimea în genunchi. Când apucă sceptrul, o face lacom şi hotărît, trei trâmbițaşi sună intrarea în divan a voievodului. Semnalul este preluat de alți trâmbițaşi, din sălile palatului, dus în curțile pline de poporeni. I se răspunde cu o salvă trasă din douăsprezece tunuri. Cei doisprezece apostoli. Are revelația simplă a numărului doisprezece, folosit de confreria lui Daurețiu. Mulțimea se ridică în picioare. Izbucnesc strigătele de slavă. Toboşarii din balcon răpăie semnalul întâmpinării Doamnei. Coboară scările cu poalele hlamidei ținute de paji, între cei doi mitropoliti, urmat de marele spătar ducând pe umăr spata domnească, uriaşă, cu două tăişuri, garda din aur încrustată cu pietre prețioase, conştient de măreția clipei. În stânga, la intrarea în hora mică, Stanca, între jupânese, cu cozile grele lăsate pe umeri, în rochia de hetaia lungă până la conduri, căzând grațios pe sânii plini care-l desfată şi acum, tivită cu râuri de mărgăritare, cu cerceii grei agățați în cozi, cu buzele roşite, cu ochii încondeiati, sprâncenele negre arcuite viguros, Stanca lui cârcotaşe şi colțoasă şi geloasă, înaltă şi dreaptă, c-o semeție aspră, aproape bărbătească, îl copleşeşte un sentiment ciudat de duioşie când îi vede lângă ea pe Pătraşcu şi Florica, gătiți şi împodobiți; Florica smârcăindu-se, Pătraşcu încins cu săbioara, amândoi cu coroane pe cap, episcopii Teofil de

Râmnic şi Luca de Buzău țin perna cu coroana Doamnei, apoi senzația că de la această sărbătoare lipseşte ceva, mai precis cineva, Tudora lipseşte, cu ochiul ei ironic şi Marula, fiica din dragostea inimii, gândul îl tulbură, trece prin fața boierilor mari, Stanca îi iese în întâmpinare, el ia coroana de pe perna ținută de episcopi, vede că-i lipseşte un diamant din montură, i-o aşează soției lui pe cap, ea îi sărută mîna, apoi, păstrându-i-o, se lasă condusă pe cele trei trepte spre tronul pe care nu şi l-a dorit şi nici astăzi nu şi-l doreşte. Trâmbițele sună aşezarea în scaun a măriilor lor. Stanca o are la picioare, pe un scăunaş, pe Florica. El îl are pe Pătraşcu. În liniştea adâncă a divanului se aude glasul tremurat al Florichii:

- Mamă, mă doale piciolu.

... Soarele se mută dintr-o fereastră, în alta, fără ca el să sesizeze trecerea reală a timpului. S-au citit cu solemnitate ştirile despre biruințele domnului nostru, binecuvântatul de Dumnezeu, Io Mihail Voievod, domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui şi preabunului Petraşcu-voevod, asupra păgânului turc ajutorat de credința boiarilor, vitejilor, căpitanilor, roşiilor şi glotimilor domniei mele, care m-au slujit cu dreaptă slujbă şi vărsare de sânge. S-au citit listele celor morți, liste lungi, de răguşise al doilea logofăt citindu-le, pe căpitănii şi județe, după fiecare nume sala şoptind «Dumnezeu să-l ierte». S-au citit listele celor răniți, unii cu brațele în eşarfe, alții cu picioare de lemn, ori umblând în cârji, au fost strigați de aprozi, din sălile palatului, ori din curte, dacă nu erau în spătăria mare. Au venit, au îngenunchiat, i-au sărutat dreapta, cea cu inelul, el le-a făcut semnul crucii deasupra frunților şi Theodosie Rudeanu le-a citit cărțile de danie, fiecăruia după merit, o roată de moară pe apa Buzăului, ori patru boi, ori două ogoare, ori o funie de moşie în cutare slobozie domnească, ori negoț slobod în târgurile țării. Erau mulți. Florica s-a smârcăit iarăşi şi Stanca a înghioltit-o să tacă. Aer greu. Şi dintr-o dată privind sala de sub coroana de voievod, certitudinea adevărului său, singurului adevăr al domniei, pe care n-a avut vreme să-l gândească în toate ipostazele lui, pentru că n-a avut pace în țară să-şi poată întări stările, să le lege de domnie, să desăvârşească ceea ce alții n-au îndrăznit să facă, ori n-au vrut să facă. La picioarele tronului, marele divan, alcătuit din boieri credincioşi. Îşi aduce aminte de felul cum s-a alcătuit. Tot la un divan măreț ca acesta, binecredincioşii lui năvălind cu săbiile asupra divanului vechi, slugă turcilor, smulgând dregătorilor însemnele rangului lor, croindu-i cu latul săbiilor şi cu propriile lor toiege. A chemat gărzile şi ce n-au făcut partizanii lui cu toiegele, a făcut el cu halebardele. Stă sub zodia armelor, mârâie şi-l atinge pe umăr cu vârful degetelor pe roşul de țară Oancea, străpuns de suliță la Brăila, pe care l-a dăruit cu o vie. Corbii vechi stau grămadă în jurul lui Mitrea, care unelteşte, dar e prea şiret să se lase prins. Pentru ăştia care-l privesc să-l ucidă, slugile lui Mihnea Turcitu, ori ale lui Dan, fostul mare vistiernic, ori ale leşilor, dacă sunt bine plătiți, ori ale paşalelor de la Silistra, dacă le lasă moşiile în pace, ale oricui plăteşte şi le asigură rangurile, negoațele şi huzurul, are un leac: teama. Teama de săcurea gâdelui, de pierderea averilor, de împărştierea neamurilor şi urmaşilor, teama de turci pentru că au luptat împotriva lor, teama de tătari, dacă nu s-ar mişca în ajutor oastea domnească, teama de dizgrație, teama de tot şi de toate. Întâlneşte privirea lui Radu Buzescu. Scânteietoare. Îi surâde. Degajat şi vesel. Ție, Radule, şi vouă Buzeştilor, şi scumpului meu vel vistiernic, vă citesc ambiția pe obraze... O ştiu. O cunosc. Ştiu ce vreți. Slujiți, dragilor, şi domnul vostru vă va da mărirea şi faima. Luptați-vă între voi, pârâți-vă, urâți-vă. Veți găsi împăcarea în mâinile domnului vostru. Amin... De doi ani de când stă în scaun, a judecat atâtea pricini de pământ şi moşie, a dat atâtea cărți de judecată pentru pământ, încât ştie ce preț are în ochii sfetnicilor săi fiecare stânjen pe care-l pot adăogi, ori nu-l pot adăogi moşiilor... Ori stânjenul ăsta, aici se dă, ori nu se dă... Sunt acolo isnafurile, sunt acolo moşnenii, sunt acolo boiernaşii, toți legați între ei prin acest pământ al cărui domn atotputernic este el.

Un răpăit scurt de tobă... Marele armaş vesteşte cu glas de stentor, întoarcerea din robie a căpitanului Tudor Maldăr, care s-a însurat cu fiica marelui han al Horzii de Aur, Ghazi Ghirai... Patru armăşei se postează la uşile spătăriei, ridicând buzduganele. Până acum divanul s-a scurs fără nemulțumiri. Dimpotrivă. Cum vor primi boierii munteni cartea lui de legătură?... Poate n-ar trebui să fie atât de neliniutit, aşteptându-şi căpitanul fugit din robie, care-a avut gândul isteț să-i aducă un zălog atât de scump, cu care oricând îl va ține din scurt pe marele han... Cât de scump este zălogul, o dovedeşte solia care se va înfățişa mâine. Faptul că fiica hanului îi aduce aminte de anii lui orientali, nu este un motiv să-l neliniştească şi să-l ațâțe. Iată-i. Tudor Maldăr cel cunoscut, înalt, maturizat, cu ceva dureros în expresie, mândru şi, i se pare, provocator. Şoapte în partea jupâneselor, foială de fuste. Hănița. Plutind. Fermecătoare şi gravă în rochia de curte, cu fotă pe dedesubt şi mesal incununându-i fruntea înaltă şi mândră... Stanca se pleacă spre el. Îi şopteşte.

- Nu te uita ca un lup, că eşti domn şi căpitanul te-a slujit cu sângele lui. Te faci de ruşine.

- Am să mă uit ca mielul lui Hristos, Stanco.

Adică nu se uită la hăniță, zâmbindu-i căpitanului.

- Să trăieşti, căpitane Tudore, îi spune. Mă bucur că te-ai întors. Să fii sănătos, să-ți sporească neamul şi din partea domniei să ai vadul Olăneştilor cu cele două mori domneşti. Să le stăpâneşti sănătos, cu feciorii şi nepoții.

- Să trăieşti, măria-ta. Mă-ntorsei din robie să-ţi închin sabia.

- Iar mie să-mi închini soţioara, spune Stanca, întinzând mâna albă, cu unghiile lăcuite şi degetele pline de inele, cu un semn de protecţie care nu-i scapă voievodului.

Căpitanul Maldăr îngenunche. Hăniţa înghenunche alături. Theodosie Rudeanu povesteşte pe scurt păţaniile căpitanului, în strigătele de admiraţie ale sălii. Voievodul le ascultă înduioşat. Îi face semn să stea alături. Acelaşi lucru face Stanca. Când cei doi soţi au înţepenit unul în dreapta scaunului domnului, celălalt în stânga scaunului doamnei, trâmbiţele vestesc citirea veştilor din afară, de la alte curţi. Un paj aduce prinţului Marcu un «Aviso» pe o tavă de argint. Prinţul urcă prima treaptă, se înclină, evită vizibil să privească spre locul unde stă doamna Stanca şi, la semnul drăgăstos al voievodului, se întoarce spre sală cetind şi tălmăcind cu glasul plăcut, de tenor:

Discovrs

de ce qvi s'est

passé en Transylvanie, de l'vnion des Princes de Moldavye & Duc de Valachie, auec le Vvaiuode pour la deffence de la Chrestienté contre le Turc. A Lyon, par Thibavdn Ancelin, Imprimsvr du Roy M.D.XCV.

... Le Prince de Valaquie qui à sa Cour à Bon-Rorest (asta înseamnă Bucureşti, măria-ta) *à l'exemple de celuy de Transyluanie à mesme desseing a assemble les Estats de son pays, ayant premierement faict mourir les Turcs, qui de long temps y ont seance, a fait trencher la teste à trois».*

- De ce-l pusăşi să citească el, ca să aibă atâta cinste, şopteşte Stanca.

- Taci.

- Îl trecuşi înaintea fiului nostru... De ce?

... «Il a pour sa garde dix mii hommes de pieds, & vingt mil cheaux. L'homme de cheual, a cinq thalers par mois, & celuy de pied trois...

- Să nu-şi ridice ochii la coroana ta, înainte de a-i citi gândurile!

... «Ils ont bruslé la viile de Silistrie, apres en auoir tiré de grandes richesses, le Chasteau est demeuré au Turc faute de canon. Ils ont pris la forteresse de Schmit (Ismail, măria ta) & *le viile, & y ont laissé miile Valaques...*

Fra Giuseppe Pisculo da Melfi a fost om de onoare, dar probabil a luat o pungă cu aur şi din partea lui Sigismund, pentru că mesterul Thibavd Ancelin îi cam amestecă în acelaşi ghiveci pe amândoi, ba s-ar putea spune că punga lui Sigismund a fost mai bine garnisită şi, desigur, integral catolică, pentru că meşterul ştie mai multe despre acesta, decât despre *«Le Prince de Valaquie».*

... «Durant les grandes gelées de cest byuer quelques Transyluains & Valaques sont Passez en Tartarie sur les glaces, ont bruslé plus de miile villages, taillé en pieces tous les Turcs, & ramené plus de seize mil bestes à cornes.

... Trois fois les Cosaques & Transiluains, ont contraint quelques femmes Tartares de faire rotir & manger leurs enfans, pour leur faire auoir en horreur & fuir la Hongrie!...

- Doamne, ce sălbăticie, spune Stanca... Bine că hăniţa nu înţelege ce spune prinţul Marcu.

Mitropoliţii, episcopii şi stareţii monastirilor domneşti şi mitropolitane, se închină cu smerenie... Voievodul îşi aduce aminte de porunca dată astă iarnă să se taie toate capetele turcilor de peste Dunăre, să se ridice purcoaie, să fie numărate şi trecute în catastifele oştirii. A şi văzut capetele cu sângele îngheţat pe globii ochilor, capetele tragice ale celor sacrificaţi, s-a îngrozit în el, dar n-a oprit măcelul. Poate spaima turcilor la Călugăreni, spaima de sabia lui de foc, se trage şi din mormanele acelea de capete tăiate... Când vistiernicul Theodosie Rudeanu dă de ştire că va citi scrisele cronicarului turc Naimă, biv vel vornicul Mitrea se ridică din caftan şi spune hotărît:

- Gândesc c-am auzit destule grozăvii, măria ta... Am văzut cum îi răsplătişi pe cei din prostime. Mă-ntreb de ce nu-şi face slujbele de logofăt marele logofăt Chisar, că jupan Theodosie este vistiernic, nu logofăt. Şi unde vrei, măria-ta, să ne duci cu acest divan în care te preamărim pentru biruinţe, dar în care n-auzim o vorbă despre trebile dinlăuntru ale tării.

Spătăria mare se umple de un freamăt scurt. Voievodul îl lasă să treacă până afară în fund, acolo unde stau cei care-au făcut războaiele, care le-au câştigat şi cărora nu le este indiferent ce se spune de ei la Istanbul... Îşi trece sceptrul în stânga, cu gestul reflex cu, care-şi trece sabia când vrea să lovească. Tot într-un divan mare al ţării, la Bucureşti, acum doi ani, trecând peste voinţa boierilor bătrâni, a declanşat Răscoala, dând morţii în acel divan pe toţi dregătorii turci din Bucureşti. Astăzi nu mai poate şi nu mai vrea să facă aceeaşi politică. Lovind cu moartea în partida munteană, s-ar da legat pe mâna celei oltene. Lovind în amîndouă, ar trebui să accepte «prietenia» unei puteri străine. Şi asta l-ar costa mai mult decât ar putea plăti, decât are dreptul să plătească, decât ar vrea să plătească. Biv vel vornicul îi este chiar simpatic, creându-i situaţia pe care, singur, greu şi-ar fi putut-o oferi. Theodosie Rudeanu înţelege. Se închină cuviincios în faţa fostului mare vornic Mitrea.

- Marele logofăt Chisar s-a bolnăvit în slujbele domniei, scriind rugare măriei sale că nu poate veni cu darul, decât mâine, în zi'ntâi de Crăciun, domnia ta. Aşa că, din porunca voievodului mă ostenesc şi pentru domnia sa.

- Naimà este printre cei mai de seamă cărturari osmani, spune Radu Buzescu. Să vedem cum priveşte luptele domnului nostru, ca să ştim noi înşine ce avem de făcut. Biv vel vornice Mitrea, pricepi greu la trebile politiceşti.

- Ce-i tot căutăm în coarne slugoiului lui Mihnea, când ar trebui să-i dăm între coarne, măria-ta? strigă Stroe Buzescu… Eşti răbdător, doamne, ca un Iisus.

- Să ascultăm ce zice Naimà, strigă cineva dintre boiernaşi.

- Biv vel vornicul Mitrea se teme că nu-i mai vin gelepii să-şi neguţeze turmele de oi.

- Ba! Nu mă tem! O să vă neguţeze alţi gelepi pe voi şi capetele voastre proaste cu iataganele, nepricopsiţilor.

- Vânzare, strigă Preda Buzescu şi bate cu toiagul în pardoseala de lespezi.

- A câştigat averi la scutul lui divan efendesi…

- Plânge după oblăduirea Porţii, ca după ţâţa dulce a mamii.

- Noi sângeram sub iatagan şi el aduna moşii cu iataganul şi firmanul.

Voievodul întâlneşte privirea de dulău a marelui armaş Udrea, aricit tot de mânie în bărboiul negru şi sârmos. Gândeşte că niciodată nu va conteni lupta surdă, ori făţişă dintre interesele celor puternici, nici măcar în ceasurile grele de restrişte, nici în cele de glorie, aşa cum este ceasul de faţă. Că ori unii, ori alţii vor vinde, pentru a fi ei cei ai zilei. Vor vinde Buzeştii cândva? Stau toţi trei umăr în umăr, vădit gata de a scoate sabia. Îi face semn vel armaului, care bate puternic cu buzduganul în teaca săbiei şi-n cuirasă. Se face linişte. Marele armaş strigă cu glasul dogit de porunci:

- Întâi. Biv vel vornice Mitrea, ai stricat rânduiala divanului, pentru care te cert cu glasul. Nu mă sili să te cert cu semnele puterii mele. Doi. Să nu mai cuteze nimeni să strige în divan. Cine are vreo plângere, vreo durere, cui i s-au făcut strâmbătăţi, să iasă în faţă, la vedere şi să-şi spună păsul. Trei. Vel vistiernicul Theodosie Rudeanu să citească ce-a zis porcul de Naimà, că nu-mi cade el sub buzdugan… Aşa să fie.

Sala râde. Trece peste oameni o undă de înţelegere, de veselie.

- «Înfrângerea oştilor dreptei credinţe se datoreşte apostatului şi blestematului Michaly beyul, cel încălzit ca şarpele la sân, care infam Michaly a ieşit din pădurile unde-a fost ascuns de spaima oştilor musulmane, a luat Târgoviştea şi Giurgiul, apoi duşmanii au năvălit ca niste porci turbaţi (ha, ha… iu, iu, iu, chiuie cineva între moşneni… I-auzi ia, cneazule Usturoi, ce zice ăla de domnia ta… - Da ce bă, Iepure, de tine nu zice, bă? - Ia mai citeşte, domnia ta vel vestiernice, cum zice turcu de porcii ăia turbaţi, că zice bine, fire-aş al mamii să fiu…) au năvălit ca nişte porci turbaţi, rupând podul şi înecând pe musulmani. O asemenea retra-gere dezastruoasă şi înfrângere, n-a mai fost pomenită în istorie…»

Sala strigă slavă, peste porunca numărul doi a marelui armaş. Se aruncă în sus, fără niciun respect, căciulile, se strigă să trăieşti măria ta; ce papară le detem; auzi, bă Cioroiule, că-şi aduc aminte cum le rupse podu'nea Lumânare cu ghiulelele lui înroşite şi el se gândeşte că alianţa cu Sigismund este totuşi singurul sprijin extern, Praga fiind prea departe şi Balcanii nesiguri, cu toate asigurările lui Dionisie Rally, că are arme de foc puţine şi că biruinţele de până acum n-au pus nici pe departe capăt războiului, înrobindu-l pe biruitor propriei lui cutezanţe care, schimbând raporturile cu Poarta, îl va obliga, să le poată menţine libertatea, la un alt şir de războaie, cărora nu ştie acum cu ce le va putea face faţă… Ar vrea să se abandoneze entuziasmului războinic al acestor oameni care şi-au cucerit libertatea cu sabia, sângerând; care gândesc simplu că şi-o vor păstra tot cu sabia, fără să ştie că pentru a fi cu adevărat liberi, aici unde Imperiul otoman îşi are laptele şi mierea, pâinea de toate zilele şi furniturile pentru războaiele lui evropene ori asiatice, este nevoie nu să se dobândească o sută de biruinţe strălucite, ci să se sfărâme însăşi fiinţa oştirii, statul otoman din Evropa. Unde poate fi adevărul, Doamne? În capitulaţiile lui Mircea Bătrânul, ori ale lui Ştefan cel Sfânt, care, oricât de demne ar fi, rămân demne numai atât cât stă în scaun un domn dispus să-şi pună capul chezaş, aşa cum a făcut-o Ţepeş, ori Ion Vodă Viteazul? Ce-a rămas bun din capitulaţii? Nimic…

Nu ştie când s-a ridicat din scaunul domnesc, întinzând sceptrul peste capetele marilor boieri.

- Iată răspunsul meu, biv vel vornice Mitrea, spune încet, fără să se uite la acela, ascultând ecoul vorbelor în bolţile spătăriei mari.

Vorbeşte despre împilările cumplite ale Înaltei Porţi, povestind despre spargerea cutărui sat - «voi cei de pe lângă Mizil, vă mai aduceţi aminte, acum cinci ani când a dat ceauş Haviz peste Inoteşti, cu spahiii şi akingiii, de i-a pus la fum, le-a luat muierile şi fetele, a dat foc la sat pentru că n-au mai putut răbda inoteştenii birurile», - «cum să nu ne-aducem aminte, măria ta», - «atunci mi-a pierit fata, c-o măritasem cu Niculae Stârcu, logofeţelul din Inoteşti», - «au sărit în fântînă, vreo patru, să nu cadă roabe». Îşi amintesc unii de pustiirile turcilor de la raiale; a Brăilei, a Giurgiului, a Turnului; se rememorează viaţa de fiecare zi, cumplită, nu poţi să-ţi durezi o colibă de casă acolo spre Dunăre, că ce durezi astăzi, mâine este pradă focului, a scăzut numărul

fumurilor prin sate, a lu' cutare şi-a luat câmpii, a lu' cutare zice că nu se mai poate trăi decât la munte; ori în Banatul Olteniei, el se dedublează conştient - cel cu sceptrul şi celălalt, încă necunoscut, plin de gânduri, acela care-i impune purtătorului de sceptru această dialectică vicleană, care se numeşte politică şi care, acum, nu se prea potriveşte lecturilor din *«Învăţăturile»* lui Neagoe Basarab, domnul plecat spre sinteza şi filozofia politicii.

- Suntem astăzi, prin jertfa noastră, locul de mântuire spre care cată cu nădejdi toate popoarele înrobite ale Balcanilor. La noi şi-n Moldova şi dincolo de munţi se trag de sub teascuri cărţile sfinte, care-ajung până la Sfântul Munte, Domnii Ţării Româneşti şi-ai Moldovei înzestrează sfintele monastiri din ţările căzute sub tirania păgână. Se cade să cinstim şi aceste nădejdi îndreptate spre noi, ca spre ţara făgăduinţii.
- Aşa este.
- Ai vorbit cu dreptate, doamne.
- Ne-am ologit noi şi pentru alţii.
- Acum să ne mai vedem de-ale noastre.
- Când vin călugăraşii de la Sfântul Munte să ia de la monastirile închinate, mătură podurile, măria-ta.
- Ar fi în stare să-ncarce şi tencuielile.

Poate să aibă ei dreptate, tot atât de bine cum are el dreptate. Va fi în stare să împace aceste două dreptăţi, într-o a treia, aceea care să rămână în timp?!

- Vă cam luă gura pe dinainte, spune marele armaş.
- Te repezi mereu cu buzduganul, vel armaşule Udrea, şi faci rău. Înţelepciunea treburilor şi rânduielilor ţării nu stă în coada buzduganului, oricât ar fi ea de lungă.
- Îţi picură miere de pe buze, biv vel vornice Mitrea, spune Radu Buzescu. Noi socotim că şi-n coada buzduganului stă o înţelepciune.
- O dovedirăm la Călugăreni.

Voievodul se aşează. Rememorează cuvânt cu cuvânt din *«Învăţături»*: «Domnul care va judeca drept acela-i domn adevărat şi unsul lui Dumnezeu. Cu ce dreptate veţi judeca săracilor în această lume cu aceea vor fi judecate faptele voastre în împărăţia cea cerească»... Peste o clipă, ori peste două, el nu va judeca drept săracilor... «Iau Doamne asupra mea şi păcatul acesta. Iartă-mi mie silniciile mele, făcute în numele vremii şi judecă-mă după cinstea gândurilor mele»...

- Ne-am judecat în divanul ţării, cu boierii mei, cu vlădicii, şi-am hotărât spre binele tuturor, să aşezăm ţara, să ştim care unde este, care ce slujbă face şi unde şi-o face, la plug, ori la meşteşug, ori la dregătorii, ori la cetăţi, la vaduri şi vămi, la ocne şi băi, aşa că voi toţi să ascultaţi acum voia şi porunca mea domnească, să nu mai crape caii sub răbojari, căutând satele acolo unde-au fost din veci şi astăzi nu mai sunt...
- Sinan, măria ta.
- El le-a vânturat.

Trâmbiţele sună «Voia şi porunca, măriei sale», susţinute de răpăitul sacadat al tobelor. În spătăria mare se face tăcere. Stă în tron, trăgând între el şi ceilalţi perdeaua grea a puterii. O singură trâmbiţă cheamă prelung. Se deschid uşile ferecate ale spătăriei mari. Intră în cadenţă ferentarii, conduşi de căpitanul Racea. Pe cele două uşi laterale intră archebuzierii styrieni, fără archebuze, cu sabia la umăr, în cuirase, cu coifurile pe cap... Se împietreşte, recitându-şi din *«Învătături»*: «Să-ţi strângi mintea cea bărbătească în cap, să nu ţi se clătească mintea ca trestia când o bate vântul». Vede mişcarea de groază a mazâlilor. Gestul necugetat cu care fostul mare vornic îşi pipăie grumazul. Aude murmurul nemulţumit al stărilor. În uşa vorniciei se arată marele vornic Ivan Norocea. Îi citeşte pe trăsături durerea proaspătă a morţii feciorului. Mai ales a batjocorii pe care au făcut-o turcii cu rămăşiţele pământeşti ale acestuia. Durerea pe de o parte, pe de alta siguranţa pe care i-o dă căsătoria Velicăi cu Fabio Genga, favoritui lui Sigismund... Măreţia severă a marelui vornic îl impresionează. Are ceva din însăşi raţiunea puterii domneşti, ceva mai presus de oameni şi de timp. După ce se-nchină doamnei, îngenunche şi-i sărută inelul domnesc. În răstimpul acestui punct de ceremonial, are revelaţia întregului. A balcoanelor înţesate cu trâmbiţaşi, cornişti, toboşari şi curteni, a trofeelor de război, bairace cu mătasea roşie sfâşiată în lupte, armurilor turtite de lovituri, coifurilor despicate de tăişul securilor, cuiraselor găurite de gloanţe, a divanului care a alcătuit «legătura», cuvânt cu cuvânt, Buzeştii împietriţi, Theodosie Rudeanu mobil, stăpânindu-se greu; mitropolitul cu ochii închişi, numărându-şi mătăniile, parcă străin de frământările acestei lumi, stările nemişcate, bărbaţi în caftane, năduşiţi, cnezi cu dolame albe găitănate, aruncate pe un umăr, în cojocele înflorate, cu săbiile la şold, plăieşi, boiernaşi, moşneni, unii cu plete albe, cu bărbi de Dumnezei, făgărăşenii în bubourile negre, lucioase, negri şi morovlahii, apoi marele vornic se ridică, un răpăit de tobă şi glasul dur, ostăşesc:

- Din mila lui Dumnezeu, Io Mihail Voievod, domn a toată ţara Ungrovlahiei...

Ar vrea să nu mai stea nemişcat şi împietrit în scaunul domnesc, să poată fi oriunde altundeva decât aici, să-şi schimbe identitatea cu cel mai umil dintre supuşi. Marele vornic şi

ceilalți nu cunosc probabil această dualitate permanentă, pentru că, pe măsură ce lectura «legăturii» se apropie de sfârşit li se poate descifra satisfacția întipărindu-se neruşinat pe față. Bântuirile lui Sinan au făcut ca satele din Muntenia să treacă Oltul şi să ceară adăpost pe moşiile marilor boieri olteni. El însuşi este un mare boier oltean. Au fugit nu numai satele slobode. Au fugit şi satele boiereşti. Legea pe care-o citeşte marele vornic hotărăşte ca fiecare om să rămână acolo unde această lege l-a prins. Nimeni nu mai are voie să se strămute. Drumurile sunt pline de oameni fără căpătâi. Oamenii vânzoliți îşi caută norocul aiurea. Fiscalitatea s-a dat peste cap. Poate să fie o nedreptate. Dar o nedreptate dreaptă. Loveşti şi în câțiva credincioşi. În marele paharnic Radu Şerban. În marele vornic Ivan Norocea. În alții. Se vor îndrepta toate, în vreme. Nu poate fugi din fața adevărului, se stăpâneşte greu şi ascultă murmurul de împotrivire al stărilor, glasurile din ce în ce mai limpezi:

- Frânsăşi legea pământului, măria-ta.
- Călcaşi orânduiala din bătrâni.
- Ne laşi în sapă de lemn, tiranule.
- Să-i îmbogăteşti pe lingăii din divan. Şi altele. Florica scânceşte speriată. Îl priveşte speriată, Stanca. Albă, cu trăsăturile căzute, şoptind în neştire «Doamne iartă-mă şi ai milă de noi». Prințul Marcu cu brațele încrucişate la piept îi zâmbeşte rău. Şi-a adus aminte poate că ăştia care strigă «dreptate» l-au scos din scaun pe tăică-su, făcându-l să ajungă pe fundul Bosforului. Taică-su nu voise altceva decât să aducă țara mai aproape de Europa. Tot aşa au strigat în divan Mitrea şi Dumitru, mare logofăt şi Danciul mare vornic şi Duca, paharnic, «ai călcat legea», ori «vrei să strici legea», cum strigă acum dintre mazâli, cum se burzuluiesc, dar nu se pot mişca pentru că ferentarii țin toată sala divanului, căpitanul Racea se trage de mustață şi le spune încet, nu destul de încet să nu se audă pretutindeni:
- Câini fără colți, nesătuilor, berbeci fără coarne, strigați dacă vreți să vă iau în fusturi, vânzătorilor.

Poate nu este bine să le astupe gura cu trâmbițele, cu tobele şi sulițele. Altă cale nu are, din vreme nu poate fugi şi ca să poată gândi la mâine, trebuie să-l aibă în mână pe astăzi. Marele vornic Ivan Norocea sărută pecetea «legăturii». Ar fi vrut altfel întâlnirea lui cu stările, după războiul cumplit în care, ele, stările, s-au arătat mai presus de orice aşteptare. Se ridică din tron secătuit.

- Mergeți la vetrele voastre, faceți cum vi s-a poruncit şi judecând fără pizmă, veți cădea la picioarele domnului vostru, cerându-i iertare pentru necugetarea din divan, cei care veți fi fost necugetați. Vă iert pentru cuvintele voastre proaste şi nesăbuite şi poruncesc tuturor slugilor mele şi boierilor mei să nu prigonească pe nimeni, pentru aceste vorbe. Duceți-vă şi purtați gândurile mele, ca pe nişte făclii. Mi-am pus viața mea, a doamnei mele şi a copiilor mei, averile mele şi tot ce am pentru un gând şi o credință. Nu cu vorba v-am amăgit. Nu din şale m-am frânt să ling mâna care pe voi vă lovea, mai rău decât pe mine. Că-n doi ani puteam face averi, nu să-mi agonisesc ura sultanului şi-a-mpărăției. Mi-am pus capul chezas şi nu vă cer decât ascultare, celelalte venind în vreme.

Ştie că se mărturiseşte, se spovedeşte şi într-un fel îşi cere iertare. Pentru pătimările la care i-a supus. Pentru sângele care l-a cerut. Pentru că i-a lăsat ologi şi ciungi, pentru că au fost atâtea înmormântări de doi ani, câte n-au fost în cincizeci. Dar în acelaşi timp ştie că aşteaptă de la ei să-l recunoască pe el, ceea ce este de fapt şi în cuget, Domnul lor, Ahile al lor, vrea neapărat, e lacom de această recunoaştere fără de care poate n-ar însemna nimic. Când le spune « -Sărbători fericite!», căpitanii şi stările îşi trag săbiile din teacă într-o străfulgerare seacă de oțele şi într-un ramât de strigăte de slavă, pe care nu-l pot acoperi corniştii, sunând ieşirea din divan a măriilor lor.

8

I s-a umplut făptura de mirosul colacilor, al cozonacilor, al turtelor cu miere şi migdale, al zaharioalelor. Stanca şi jupânesele curții au gătit bradul aşezat în mijlocul horii mari. Brad măreț, rămuros şi încetinat, adus de plăieşi de sub Leaota. Poate că în bradul ăsta au cântat cocoşii de munte, în vremea rotitului. Şi-au umplut guşile cu cetină. S-au luptat sub el, pentru găinuşi, el, bradul privindu-i cu înțeleaptă bunăvoință. Au alergat veverițele pe crengi, poate le-au fugărit jderii. A primit vânturile în cetini, cântând bărbăteşte. Acum stă gătit cu lampioane şi lumânări, cu stele de argint şi nuci poleite, cu beteală din fir de aur, e plin de beteală şi-a umplut hora mare cu mirosul lui pur, de munte şi sălbăticie, de asprime curată şi codru nepătruns. Ar vrea să fie acolo, să se reculeagă. «Cine seamănă vânt, va culege furtună». Dar el care-a semănat numai furtună? Ce va culege el?! A semănat-o cu sabia în obişnuința supuşeniei. A semănat-o aici, cu legătura. Trebuie să se smulgă din el, din gânduri, să trăiască mai plin, mai liber, îi este dor de Tudora, dor carnal, secătuitor şi altfel de dor, neînțeles, i-a repezit la Târgşor două sănii cu daruri, pentru ea şi Marula, de sărbători are să se repeadă şi el, măcar pentru câteva zile.

- La ce te gândeşti, Mihai? Îți cam luă ochii, tătarca. Dă-mi cinstea ce mi se cuvine măcar la curte. Că despre umbletele tale prin paturi străine, e plină gura lumii.

- Altceva mai ştii, Stanco?
- Te făcuşi aspru. Îndepărtat.
- M-apasă gândurile.
- Numai ale domniei?
- Te rabd ca un sfânt.
- Ajunsei s-o aud şi pe asta. Adicătelea, cum mă rabzi?
- Fii doamnă, Stanco, că de chivuțe e plin târgul.
- Ajunsei şi chivuță. De sărbători, nu le-aş mai fi prins, nu le-aş mai fi ajuns de sărbători, că nimic nu-ți este pe plac din ce fac, din ce spun, nu-ți mai place cum mă uit, cum vorbesc, cum îmi cresc copiii, mi-l adusăşi în casa mea pe nepotu-tău Marcu şi-l trecuşi înaintea fiului legiuit, că din cei nelegiuiți cine ştie câți ai sămănat prin grădini străine. Aolică măria-ta, nu te pune cu Stanca, fui văduvă odată, da-ți aduc ibovnic în patul tău domnesc dacă mă faci lupoaică, ori te otrăvesc, eu cu mâna mea, auzi, că nu rabd să te uiți la alta nici dacă m-ai da pe mâna gîdelui, hainule şi tiranule.

Stanca îl sleieşte. A rămas frumoasă, trunchioasă, are crețuri mărunte la colțul ochilor, poate de plâns, ori poate din pricina nopților de veghe. O înhață de încheieturi, peste brățările grele, o zmuceşte lipind-o de el, îi muşcă buzele, o sărută pe gât, femeia miroase a parfumuri egipțiene, dar miroase şi-a carne fierbinte, a gutuie şi-a busuioc, aşa cum o găsea mirosind ațâțător la Plăviceni, geme, îşi unduieşte coapsele, îi trece palmele peste obraz şi el îi spune vorbe neruşinate pentru că este lacom de ea şi harurile ei; îi desface nasturii de perle, îi scoate sânul şi-l sărută pe sfârcul cât duda.

- Lasă-mă, că vine curtea. N-auzi?... Lasă-mă... Te-aştept la noapte, Mihai... Lasă-mă...

Ar fi vrut să-i spună dragule, ori altfel, era meşteră la iscodit alintări, altădată, când erau mai apropiați, când nu se lăsaseră între ei atâtea gânduri. Se încheie la pieptar, cu regret. Are ochii plini de lacrimi. Străluceşte în rochia de hetaia grea, tivită cu şiruri de mărgăritare, pe cap cu mesalul de diamante... Îşi trece peste piept cozile grele, negre, cu acelasi gest care i-a plăcut, când a găsit-o văduvă, la Plăviceni, gest sfielnic şi femeiesc.

- Mi-ai şters rumenelele... Haida... Mă-ntorc într-o clipă cu copiii... Vezi că-ți făcui socotelile. Fu an bun pentru toate moşiile, îmi răspunse Cristian, neguțătorul, că vându numai la Sibii, trei sute de boi şi că până-n anul nou ajunge la Caşovia, unde are tocmiți alți opt sute... Mă duc...

Îi trece degetele peste frunte.

- Ai gânduri, te-apasă domnia... Domnul ți-a dat-o, supune-te... Zâmbeşte... Să nu te vază mama trist şi-nsingurat.

Se duce în foşnet de fuste, tocăind repede pe lespezile de marmoră. Uitase c-a venit mama. Ard butucii de cer în cămin, aude paşii gărzilor trecând pe coridoare şi nu ştie de unde-o fi izbucnit Stanca, din ce gânduri îi ies vorbele astea cumplite «te otrăvesc eu, cu mâna mea», se-nfioară, spunându-şi că poate e la soroc, că numai înainte de soroc e nebună, gata să sfâşie, dar oricum ar fi, asemenea vorbe... Am început bine ajunul Crăciunului, n-am ce zice... Se învârte prin hora mare, singur, aşa a poruncit, va fi un ajun între cei apropiați şi el nu va fi domn, va fi doar gazdă, l-a răscolit Stanca, hoțoaica, îi are gustul sfârcului pe buze, colacii stau pe mese, stau grămadă darurile pentru colindători şi de dincolo, dinspre odăile copiilor şi iatacul doamnei se aud chicotele jupânițelor şi glasul cântat al Simei Buzescu:

- Ira, măria-ta (apoi şoptit) hai Stanco, că nu eşti de măritat şi nici la vedere nu te scot - alte glasuri învăluite, dulci, aromitoare, clevetitoare, foşnete de fuste, clinchet de brățări, glasurile copiilor strigându-şi mamele, ale mamelor chemându-şi nepoatele, cumnatele, apoi paşi grei pe coridorul din spre spătăria mare, clinchet de clopoței afară, un nechezat de cal, o strajă strigând: «te văd, te văd».

Traversează hora mare. Poartă costum de curte, pantalon din lâniță frâncească, albă, strâns pe pulpă, cu cizmulițe roşii de safian, tunică de atlaz roşie, încheiată cu nasturi de diamante şi gulerul cămăşii, brodat, scos pe dinafară. Deschide uşile larg. Rămâne în prag. Se închină cu mâna la inimă.

- Poftiți, poftiți... Pofteşte, vere Preda. Hai, Stroe. Hai, Radule. Poftiti.
- Să-ți fie casa, casă îmbelşugată, să dai de la rădăcină, să-ți fie pătulele doldora, apele pline de peşte, codrii să geamă de vânat şi holdele... Eh, holdele şi turmele şi tamazlâcurile şi saivanele, astea să-ți dea ăi mai frumoşi boi, berbeci cu stea în frunte, cai sirepi şi vaci lăptoase, să-ți dea Dumnezeu ani lungi, spre slavă, măria ta, îi răspunde Preda Buzescu, aproape lăcrimând de cinstea pe care i-o face, primindu-i el însuşi, în prag, deschizându-le uşa cu mâna lui, spunându-le veri şi închinîndu-li-se, ca odinioară, la Plăviceni. Voia să fie numai gazdă şi iată-l din nou făcând politică. Îi îmbrățişează pe rând. Trec în hora mare. Le spune că se bucură văzându-i aici, aşa cum îi ştie de-o viață, uniți, umăr la umăr, sabie lângă sabie. A încărunțit Stroe. Preda a început să pleşuvească. Are şi Radu fire albe în cârlionți.

- Mă-nchin înțelepciunii măriei tale... Lasă-mă să-ți zic aşa. Aşa-mi place. Cinstindu-te, mă cinstesc. Făcuşi ăl mai înțelept lucru, cu urmări bune pentru vistierie. Mitrea nu-nțelese nimic.
- Am avut grije să se afle până-n Anul Nou, în toată boierimea... În Apus ştii bine, măria ta.
- Văleleu, doamne, spune Stroe Buzescu cu glasul lui de se cutremură cercevelele de plumb. Iar treburi politiceşti. Dă-i în mă-sa, că prea-şi luară boii lui Dumnezeu în cap. Să stea să trudească pământul, că de celelalte vedem noi... Fusăi într-o zi la Goleşti, cu niste daraveli...
- Stroe...
- Lasă-mă, neică, să-mi uşurez cugetul... Văzui o nepoată a Golescului, a orbului... Dumnezeule din ceruri. Veni călare, în goană, îi ardeau obrajii de ger, trestioară era şi-mi spuse, ah, ce-mi spuse, măria ta...

Stroe Buzescu râde, se bate cu palma peste gură, îi şopteşte la ureche că se teme să nu-l audă doamna, că-i va cere capul; ori mai rău, să nu-l audă Sima, că-i împlântă hangerul în vintre, îi poveşteste la ureche ce nepoată are Golescu şi cum i-a spus, auzind că el e Stroe Buzescu, cum va cădea la picioarele măriei sale s-o primească stegar, că ştie lupta cu sabia, cu pistoalele, ştie săgeta şi sprijini cu scutul - primeşte-o, măria-ta, îi tăiem cosița, îi dăm zale subțirele, să n-o frângă, ia-o paj şi-ai să vrei să stai numai la război, ha, ha, ha...

Intră Stanca cu copiii de mână, înconjurată de jupânesele Buzeştilor.

- Ce-i tot cânți şi descânți, măriei sale, diavol bătrân, spune Sima Buzescu, şi el, simte cum se topeşte între rubedenii, dau năvală nepoții şi nepoatele, care pun un genunchi la pământ şi-şi țocăie buzele, sărutându-i mâna. Sima are trăsăturile nobile ale fratelui ei Theodosie Rudeanu, e sprâncenată, ochioasă, cu gura cam mare, dar cărnoasă şi umedă, de când o ştie îl iubeşte într-un fel al ei pe Stroe, adică nu-l lasă să răsufle, ea duce moşiile, ea le apără cu sabia, toată lumea vorbeşte de isprăvile ei, astă iarnă cu tătarii, iarna asta cu akingiii, îşi scutură cerceii grei, din aur, agățați în cozi şi-l priveşte provocator.
- Mă-nchin tie, şoimano, îi spune... Dacă stai binişor, nu mă asupreşti şi-l laşi pe boierul meu Stroe să răsufle...
- Hai, hai!... Te-ascult şi mă smeresc, măria ta, îi răspunde Sima îmbujorată de plăcere.
- Atunci Crăciun bătrânul are să-ți aducă un dar împărătesc.
- Tot limbă dulce şi făcător de farmece ai rămas... Iacă, doamnă, cum îmi ferecă soțul măriei-tale melița.
- Rămase tiranul şi vrăjitorul pe care-l ştii, Simo! Supune-te.

Se râde... Jupânițele din curtea doamnei tămâiază hora mare. Totul este sărbătoresc şi familial. Palatul apăsător în singurătatea lui posacă s-a umplut de viață. Jupânesele, c-au venit Buzeştile cu nepoate şi strănepoate şi verişoare şi cumnate, stol de femei frumoase, rumene, gătite şi ciripitoare, peste care-şi trece Stanca privirea de stăpână şi în care se răsfață Maria Karatzas, greaca, sunându-şi brățările, aleargă după băieții care-au început să se taie în săbii, toți poartă săbioare în teci colorate, ori după fetele care s-au vârât sub brad, umblând după turtele dulci, cu oglinjoare şi capete de iepuri, ori de păsări, ori de îngeri. Îl ia pe după umăr pe Radu Buzescu. Se retrage lângă cămin. Prinde sclipirea de orgoliu a grecoaicei - n-a văzut-o, ori a ținut-o ascunsă grecul bătrân, care ține sărbătorile la bănie, după datină - a ținut-o ascunsă, fiind miza lui cea mai puternică în jocul cu boierimea pământeană. Înrudirea cu Buzeştii i-a scăpat nu numai moşiile, dar şi capul.
- A fost un an greu, Radule.
- Plin de fapte mari, măria ta.
- Zi-mi pe nume.
- Altădată.
- Mă-nstrăinai atât de mult?
- Urcaşi în slavă şi-n mărire.
- Suntem în Ajun şi vreau să fim ca odinioară.
- Nu se mai poate. Eşti domn. Rămâi acolo, în slava puterii. Bucuria noastră este să te slujim...
- Şi?
- Şi să ne-mpărtăşim, cuviincios, după rangul şi faptele noastre, din slava ta.
- N-o faceți?
- Îl topişi pe neică, aşteptându-ne-n prag.
- Am făcut-o fără vre-un gând ascuns.
- Domnii nu fac nimic fără vre-un gând ascuns... Sau ar trebui să nu facă... N-am să-ți pot spune astă seară, ce-am isprăvit la Praga şi ce nu ştii de la căpitanul măriei tale, Mârzea.

Prinde ironia cu care Radu Buzescu accentuează «căpitanul măriei tale», adică omul pe care mi l-ai pus în coastă.
- Nu-l văd pe cumnatul nostru iubit Theodosie. Pe paharnicul credincios Şerban.
- Ai să-i vezi la vreme potrivită... Vino să-l primim pe mitropolitul Dionisie Rally!
- Cel plin de vise mărețe, dar cu coburii fără un taler...

- Talerul din coburii lui ține de sufletul răsmeriței şi pentru mine face cât o-mpărăție, Radule.
- Supus la această cugetare, măria-ta... Cu părerea mea că-i mai aproape cămaşa de trup, decât coantăşul.

Jupânesele se smeresc plecându-şi ochii codați. Mitropolitul Dionisie Rally, ținut de subțiori de doi dieci bărboşi, binecuvântă bradul, ridicând mâna albă, cu degete lungi pline de inele şi unghii lăcuite. Îi iese înainte cu Buzeştii, cărora Dionisie Rally le spune «îngerii păzitori ai domnului nostru slăvit», Preda Buzescu întrebând destul de tare dacă sfinția sa se trage cu adevărat din Cantacuzini, ori din Paleologi, apoi, în slavonă, că Țara Românească se arată mumă bună, cu piept dulce pentru toți vecinii şi alte aluzii mai puțin străvezii la grecii din Fanar, veniți aici să-şi încerce noroacele, care în loc să-şi vadă de negoațe, vor neapărat să-şi cumpere moşii, uzurpind locurile boierilor țării. Spune toate astea nu se ştie cui, dar le spune zâmbind şi-l întreabă pe mitropolit cum o duce cu sănătatea. Dionisie Rally, prea diplomat să audă ce nu-i convine, îl întreabă pe stâlpul Buzeştilor de moşii, apoi, fără să aştepte răspunsul, se aşează în jilțul din fața bradului, jilțul din stânga pentru că sunt trei, al voievodului la mijloc şi cel din dreapta pentru mitropolitul Eftimie. Armaşul Udrea aduce oaspeți noi. Cronicarul Baltazar Walther cel tânăr, silezianul; Vicenzo Mantovano, prințul Marcu la intrarea căruia se aude foşnetul de şoapte al jupâneselor, prințul îşi poartă pletele inelate pe umăr, plete negre făcute proaspăt cu fierul, este îmbrăcat într-o tunică venețiană purpurie şi urmat de trei sclavi libieni, care duc pe brațe cutii de marochin şi valuri de stofe italiene pe care prințul le închină cu grație doamnei Stanca, spunându-i «doamnă şi mătuşă». Spre surprinderea voievodului, marele armaş îl anunță pe căpitanul Tudor Maldăr, cu măria sa hănița Nurbanu. Stanca îi face semn că ea i-a chemat. Îl emoționează lacrimile din ochii căpitanului, când dă cu ochii de bradul împodobit. Vine poetul Stavrinos, cu chitara pe umăr, atârnată cu şnur roşu. Vine mitropolitul Eftimie, binecuvântând pomul, cele patru colțuri ale horei mari şi oaspeții, rupe un colț de colac, îl gustă şi spune:
- Să fie binecuvântat pământul care-a rodit grâul, mâinile care l-au semănat să fie binecuvântate, morarul să fie binecuvântat şi binecuvântate să fie palmele care-au frământat aluatul acestui colac... Amin.

Voievodul se caută cu înfrigurare pe sine în zumzetul de glasuri, în foiala curtenilor şi a rubedeniilor, în intimitatea care-l cucereşte şi umanizează, ca şi când lipsa ceremonialului rigid de curte, a gărzilor, a marelui spătar, a hlamidei voievodale, l-au sărăcit de putere, îmbogățindu-l în omenie. Îşi repetă spusele Radului Buzescu: «Domnii nu fac nimic fără un gând ascuns... Sau ar trebui să nu facă»... Iată că i se refuză şi-n sfânta noapte de Ajun harul de a fi numai țot şi tată, gazdă cu inima deschisă şi om plecat spre cele ale inimii. Se întăreşte în el, se aspreşte, refuzându-şi gândul care-l ademeneşte cu o putere stranie: să-l cheme pe Racea cu sania cu şase cai, plină de blăni de urs, să iasă neştiut din cetate, să gonească ascultând zurgălăii de la gătare, să gonească prin gerul sticlos, prin troiene, până la Târgşor şi acolo să fie numai el, omul, în fața vetrii plină de jar, cu Tudora mirosind a cozonaci şi-a dragoste. Şi-l refuză cu atât mai vîrtos cu cât cei doi mitropoliți se-nțeapă veninos, vorbind rar şi-n pilde savante, mângâindu-şi solemn bărbile, făcându-şi cruci peste gură când îi încearcă câte-un căscat.
- Înalt prea sfinția voastră kir Eftimie, ar trebui să gândească la slava ortodoxiei, care se-ntinde de la Marea Mediterană, până în țările marelui țar al Moscovei, prin ortodoxie păstrându-şi ființa toate noroadele din aceste părți ale lumii, tot aşa cum prin catolicism...
- Să mă ierte înalt prea sfinția voastră kir Dionisie Rally, că-i iau vorba, dar îmi este cunoscută dragostea înalt prea sfinției voastre pentru papa de la Roma, pe care grăuntele de colb care sunt eu, bătrânul şi nevrednicul păstor al acestor turme, nu-l iubeşte mai mult decât pe Belzebut, cunoscându-i strădania întru stingerea dreptei credințe...
- Asta ține de altă teză, înalt prea sfinția voastră.
- De teza ortodoxiei ține închinarea monastirilor noastre, sfântului Munte Athos, ori altora din cuprinsul patriarhiei ecumenice?
- Şi asta. Şi tipărirea cărților sfinte, care din ce în ce mai greu se pot tipări dincolo de Dunăre şi lupta împotriva bogomililor şi apărarea ortodoxiei în fata Uniei şi pregătirea cărturarilor bisericeşti, a teologilor, pe lângă mitropolia Ungrovlahiei, slobodă de asuprirea împărăției musulmane, şi...
- Le facem pe toate, începând de la noi spre alții, după pilda Mântuitorului nostru, care nu pre alții au trimis în pustie, ci el însuşi s-a dus în pustie să se cunoască pre sine şi să audă glasul Domnului Dumnezeu. Ori nu grăiesc bine, măria ta?

Bătrânul viclean îl sfredeleşte cu privirea ochilor verzi, prea vii pentru anii lui. Trăsese cu urechea la discuția dintre prințul Marcu şi Vicenzo Bombardier Mantovano, în care Mantovano, trecându-i prin spate a spus ceva de semnificația semnului heraldic al Dragonului, la care prințul Marcu l-a întrebat dacă a studiat emblema voievodului Vlad Dracul din clopotnița bisericii mitropolitane de la Argeş. «Dragonul luptându-se cu ghepardul»... Daurețiu i-a vorbit atunci, ori poate nu Daurețiu, poate chiar Dionisie Rally care zâmbeşte atoateştiutor, cei doi magi care l-au inițiat, unul în tainele domniei pământene; celălalt în tainele şi misterele legate de stăpânitorii

Bizanțului, unul din ei, ori amândoi i-au vorbit de ordinul Dragonului. Bătrânul viclean îl încolţeşte de-aproape. De când a murit celălalt mitropolit, Mihail, a cerut să se mai împuţineze daniile către monastirile închinate, care scoteau din ţară averi mari şi mai bine acele monastiri să fie trecute în seama domniei, să fie monastiri domneşti, silite să ţină pe cheltuială oşteni, ori bolniţe, ori calicii din războaie. Asta o făcuse când a început războaiele cu turcii, ştiind că el nu va putea decât sări în calea acestei nade, care-i întărea puterea asupra unora dintre cele mai bogate monastiri, dar în acelaşi timp îl obliga să accepte înlocuirea egumenilor greci, trimişi de patriarhie, care săpau puterea mitropolitului şi din care se puteau alege înalţi ierarhi plecaţi să înlocuiască slavona cu greaca în slujbele bisericeşti, să stoarcă moşiile monastireşti ca să ajute mişcarea de renaştere a Bizanţului, călugări greci în legături cu boierii greci, o partidă puternică pe care mitropolitul n-o dorea şi la surparea căreia lucra cu tot harul.

- Cred, înalt prea sfinte, că nu poate fi nimic rău, că se copie şi înmulţesc prin monastirile noastre cărţi pe care să le ia călugării de la Târnovo şi să le ducă pe la monastirile de dincolo, întărindu-se astfel ortodoxia.

- Amin, şopteşte mitropolitul Eftimie...

Marele armaş Udrea Băleanul, fără sabie, cu un buzdugan mic de lemn poleit, se arată în uşă. Bate de trei ori într-un scut de copil. Spune cu glas mare:

- Fusei pe-afară, prin ger.
Să cercetez crugul stelelor...

Voievodul îi lasă pe cei doi mitropoliţi. Din clipa când i-a văzut împreună, ştie ce vor. Eftimie se teme de întărirea partidei greceşti a episcopului Luca de Buzău, prin influenţa lui Dionisie Rally; Dionisie Rally nu precupeţeşte nimic să-şi întărească această partidă, pentru că Buzeştii nu arată niciun semn de bunăvoinţă faţă de el şi politica lui grecească. Rapoartele lui Theodosie Rudeanu sunt precise. De când a venit la curte, Dionisie Rally a primit în lungi sfaturi tainice patru egumeni greci şi de alte trei ori pe însuşi episcopul Luca, lucru care nu-i convine şi cu toate că Eftimie i se pare mărginit, politica lui este cea care-i întăreşte şi influenţa şi puterea. Dionisie Rally era bine să se păstreze numai în rolul de sfetnic şi mag... Prinţul Marcu face trei paşi în întâmpinarea marelui armaş.

« - Da cine eşti dorrmia-ta
Să-ntrebi stelele despre faptele pământenilor?
- Sunt Moşul şi Cocoaşă
Stegarul Ghindă cel viteaz
Brezaia sunt şi Melchior
Craiul...
M-a adus Crăciun bătrânul într-un sac
Şi-ntr-o sanie de argint
Trasă de şase sirepi înaripaţi
M-a lăpădat
Aici
În pragul palatelor semeţe
Să-ntreb cinstita gazdă
Dacă are inima deschisă
Sufletul curat,
Alb ca zăpada şi dacă-i pe voie
Să primească colindătorii!
Aud?»

Prinţul Marcu îngenunche în faţa voievodului. Îi spune:

« - Cinstită gazdă
Iacă a venit sorocul
Şi Crăciun bătrânul
A lăpădat din sania de argint
La portile tale
Pe-acest vrăjitor care te-ntreabă
Dac-ai inima curată şi luminată?»

Îi răspunde:

« - Am inima curată
Şi luminată!»

Marcu: *Primeşti colindătorii?*
El : - *Să fie bineveniti l*
Stanca coboară treptele din hora femeilor. Se închină adânc în faţa prinţului Marcu:

« - Cu mâinile mele am ales fruntea grâului,
L-am vânturat,

L-am măcinat,
Făina eu am cernut-o,
Apă neîncepută eu am adus de la Izvorul vietii...
Eu am frământat aluatul
Cu palmele mele amândouă...
Eu am încins cuptorul
Şi tot eu am copt colacii,
Pe care i-am aşternut aici pe masă
Să fie în dar...
Am inima curată
Şi luminată.Î

Marcu: - *Primeşti, gazdă, colindătorii?*
Stanca : - *Să fie bineveniţi!*

Prinţul Marcu se ridică. Face o reverenţă în faţa marelui armaş:

« - *Gazdele luminate, înălţate*
Ale acestor palate fermecate,
Primesc colindătorii, cu inima deschisă!»

Marele armaş se închină domnului, doamnei, mitropoliţilor. Când ridică buzduganul poleit, în cele trei ferestre ale horei mari se înalţă uşor, plutind parcă, trei stele minunat împodobite, luminate cu lumânări. A copiilor de casă la mijloc, a ferentarilor la dreapta şi a vânătorilor domneşti la stânga. Au centrul din sticlă pictată cu scena Naşterii Domnului, în spatele căreia ard lumânările, colţurile din ţiplă colorată, clopoţei şi canafuri. Se porneşte lin şi unduitor, izvorând parcă din zăpezi şi zidurile de piatră ale palatului, din cerurile reci de iarnă şi nefiinţă; ori poate din fiinţa cea mai adâncă şi amintirile străvechi ale neamului, colindul care i-a legănat copilăria. Atunci o vede intrând pe uşa horei mici, îmbrăcată în negru, înaltă şi de-o frumuseţe calmă, pe mama sa, doamna Tudora... Ce stranie şi secătuitoare asemănare de nume. Mama, Tudora; ibovnica, Tudora... Şi într-un fel ce stranie asemănare la chip, acelaşi mers semeţ, aceeaşi demnitate, cu toate că amândouă sunt femei din popor, iar despre mama lui gura lumii a clevetit şi poate mai cleveteşte, dar n-o aude el. Se aşează în jilţul păzit de două maici. Stanca se duce la ea. Îi sărută mâna. Călcând ceremonialul, Florica aleargă şi i se urcă în poală. O pizmuieşte pe Florica pentru nevinovăţia ei. În jocul luminii fâlfâite a lumânărilor, frescele lui Mina zugravul sunt vii, atât de vii încât simte în nări mirosul de sânge al Călugărenilor, aude vaierele muribunzilor, tropotele sălbatice ale spahiilor, într-o clipă, cu uluitoare prospeţime, sfâşiindu-l adinc, îl năpădesc imaginile acelei lupte homerice, căreia îi datoreşte totul. Oricât ar fi de tare, nu-şi poate stăpâni sentimentul de vinovăţie simţit şi astăzi, în spătăria mare, când s-a citit «legătura». Poate pentru că sunt prea vii, prea dumnezeieşti de vii chipurile celor câtorva glotaşi pe care Mina i-a nemurit cu atâta har pe perete, unul luptând cu ghioaga chiar lângă scăriţa lui. Unde este Mina zugravul, că trebuia să fie aici, să se împărtăşească din bucuria calmă a acestei seri sfinte. Uşile horei mari se deschid larg şi-n lungul coridorului vin la pas legănat colindătorii, cu cele trei stele în frunte. Au căciuli albe, negre şi brumării, dolame de pănură şi traistele pe umăr. Aduc miros de ger şi de sărbători. Vânătorii poartă la căciulă pene de gotcan şi ramură de brad. Coconii şi jupâniţele, copiii încurcaţi prin fustele mamelor, privesc fascinaţi stelele împodobite, licărind ca-n basm. Iese în faţă un vătaf, cu sabie, împintenat, c-o traistă pântecoasă:

« - *Loroileo, dragoleo*
Iată că m-a adus Dumnezeu
Să vă cântăm,
Să vă colindăm, şi măriile voastre să ne dăruiţi
Cu bani mari,
Din buzunar.
C-un colac
Dă grîu curat;
D-asupra colacului
Spata godinatului.
Floarea trandafirului,
Stergărel,
dă bumbăcel... »

Vătaful se ploconeşte în cele patru colţuri, spune c-a aflat de la un cerb rămurat, că aici, la aceste curţi 'nalte şi-mpănate, pe dinlăuntru zugrăvite şi cu postav acoperite, se află un prinţ voinic, Pătraşcu pe nume şi că cerbul rămurat le-a poruncit lor, colindătorilor, să-l colinde, fericean de el şi de maica lui, zile ce-a născut, parte ce-a avut, de taică, de maică, fie-mi sănătos, cu taică, cu maică, cu fraţi, cu surori, la mulţi ani cu bine şi cu sănătate... Colindătorii cântă tărăgănat, colindul de cocon domnesc, cum vine:

«Pătrascu, Făt-frumos,
Pe-un cal negru mângâios
Vine calul tot jucând,
Tot jucând şi nechezând,
La părinţi tot mulţumind.»

Apoi, la semnul vătafului o dau în colinda coconului cerut de domn. O cântă atât de duios încât Stanca scoate un strigăt, îl apucă lacomă pe Pătraşcu şi-l strânge la sân, icnind în plâns:

«Sub zare
De soare,
În ostrov de mare
Născut-am
Crescut-am... »

- Ei, măria-ta, îi şopteşte mitropolitul Eftimie. Iată că oştenii măriei-tale, gândesc dincolo de azi, la mâine... Se chiamă că i-au cuprins faptele măriei-tale şi-ţi aduc gândurile lor, aşa cum se pricep. Fusei la multe colinde, şi-aici şi la curţile din Bucureşti, şi la Alexandru vodă şi la Mihnea, dar n-am auzit colindul ăsta, poate de la măria sa Pătraşcu cel Bun.

«Doi trei păltiori,
Nalti şi gălbiori.
Sub frunza măruntă,
Jos umbra rotundă
Sub umbrita lor
Cine se dumbveşte!
Oşti craioveneşti
Şi oşti munteneşti.
Ele domn că n-au,
Şi mereu cătau
Şi mi-si întrebau
Tot din vad
În vad,
Şi din sat
În sat,
Şi din casă,
'n casă,
Şi din masă,
'n masă
Că mi s-a d'aflat
Şi s-adevărat
La domnul stăpân
Mihai, voievodul
C-are un cocon... »

Aici corul se frânge. Vânătorii domneşti cântă gros:

- Dă-ni-l, taică, dă-ni-l...

Copiii de casă: *- Dă-ni-l, maică, dă-ni-l...*

Ferentarii: *- Că e bun de Domn!*

Se strecoară altceva din colind, altceva decât amintirile lui vechi, de copilărie şi Lerui, Ler...

« - Taică-su ni-l da,
Maică-sa nu vrea...
Că e mititel şi e crudicel.
Nu ştie domni
Nici împăraţi.
Cizmele să-ncalţe
Calul să-l încalice.
Cal în ching' a strânge
Săbioara-ncinge
Grele oşti de-a-nfrânge.»

Trece un suflu, un murmur prin hora mare, pornit parcă din zugrăvelile crâncene de pe pereţi, ori din amintirile lor foarte proaspete şi seara paşnică de Ajun dobândeşte alte semnificaţii, cărora el le ghiceşte tâlcurile, ori i se pare că le ghiceşte... Chemarea copiilor de casă devine patetică:

« - Dă-ni-l, maică, dă-ni-l
Că în oastea noastră
Sunt ostaşi bătrâni

Cari l-or învăța
Cizme d-a-ncălța
Cal d-a-ncălica.
Cal de-a-nchingă strânge
Săbioara-ncinge... »

O vede pe Stanca. Albă, cu buzele tremurând - şi-a recăpătat demnitatea, stă țapănă, împietrită, Pătraşcu se smulge de sub palmele ei, este roşu de mânie, de ruşine, numai lacrimile îi curg Stancăi grele, i se rostogolesc peste obrazul dat cu rumenele, ea singură aici a priceput cu inima de mamă, tot tragismul cumplit al acestui Ajun după care tânjise... »

« - Grele oşti d-a-nfrânge»

Cântă vânătorii şi le răspund, surprinzător, Buzeştii, deasupra ridicându-se bubuitor glasul de bas al lui Stroe Buzescu:

« - Grele oşti de-a-nfrânge
Şi l-om dărui
Cu un veştmânt lung
Lung până-n pământ,
Cu zale cusut
Frumos zugrăvit
Podoabele toate,
Pe piept şi pe spate:
Soarele cu razele
Cerul tot cu stelele,
Luna cu luminele,
Pământul cu florile.»

Buzeştii:

« - Cerul tot cu stelele,
Luna cu luminele,
Pământul cu florile... »

Vătaful îşi scoate căciula şi urează:

« - Iar Pătraşcu,
Făt-frumos,
El să fie sănătos
Şi-ai tăi fraț
Şi-ai tăi părinti.
Ai lui Dumnezeu să fiti!
Ne-nchinăm cu bună vreme
La mulți ani!»

Stanca trece la masa cu daruri. Le dă colaci, carafe cu vin domnesc de Valea Călugărească. Marele armaş îi aduce punga de piele cu taleri de aur, pregătită pentru colindători. Vătaful îngenunche şi-i sărută mâna. Lasă punga să-i cadă în căciulă. Dau şi mitropoliții. Dau Buzeştii. Cu măreție. Vătaful multumeste pentru aşa rod bogat, urându-le:

«Ia sculati, sculați,
Voi boieri bogati... »

Le urează să le vină tot cirezi de vaci, vacile zbierând, viteluşi sugând, din codițe dând, apoi turme de oi, herghelii de cai, care de grâu, care scârțâind, cărăuşi mânând, din bice trosnind...

«Ia sculati, sculati
Voi, boieri bogati,
De mi vă uitați
Pe-o gură de vale,
Vouă vi se pare,
Tot soare răsare;
Soare nu răsare,
Ci vouă vă vine,
Murgu-mpodobit
Cu frâu poleit,
Cu sea de argint
Ce e-n casă să trăiască!
Ce e-afară să sporească!»

Spre deplina mulțumire a boierului Preda Buzescu care-i cere vătafului să vină pitărăii cu nuielele fermecate. În clipa aceea intră, rostogolindu-se cei doi măscărici ai curții, doi pitici, Manea Nebunul şi Prințipul Zamfir. Manea Nebunul în costum de curte, plin de petice colorate, cu tichie de care sunt prinşi clopotei, înarmat cu o sabie de trestie, Prințipul Zamfir cocoşat, cu gheba în

umărul stâng, topuz din zdrente, căciuliță de boier şi mască de câlți. Se rostogolesc până la picioarele lui, continuând, se pare, o ciorovăială mai veche.

- Liftă nesătulă, țipă pițigăiat Manea Nebunul, croindu-l cu sabia de trestie pe celălalt măscărici...
- Domnul a dat, eu am luat, fie numele Domnului binecuvântat, cântă popeşte Prințipul Zamfir.
- Mă țe-ai luat, țe Domnul țe-a dat-o, ține lucrat-o, țe Domnul ti-a dat-o?

Prințipul Zamfir se-ascunde după jilțul voievodului. Dispare, ca să apară sub poalele anteriului mitropolitului Eftimie, care zâmbeşte încântat de ideile măscăricilor.

- Unii ară, alții cară, spune Prințipul Zamfir de sub anteriul mitropolitului.
- Aha! Proştii ară, deştepții cară.

Bătaie cu armele de trestie şi zdrențe. Manea Nebunul îl imită pe marele spătar, Prințipul Zamfir pe marele armaş, atât de bine, că toată lumea chicoteşte. Glumele lor sunt în doi peri. Ca-ntotdeauna îşi bat joc de marii boieri ai divanului. Le ştiu diavolii şi câte măsele au în gură. Clopoței. Mulți. Cu sunete vesele, clinchetitoare. Prin uşile larg deschise intră o ceată de copii. Sunt copiii oştenilor din gardă. Cu sumane, căciuli buhoase, traiste, opinci şi nuiele de alun. Pițărăii. Ating uşile cu nuielele, grinzile cerdacului, scormonesc prin jăratec să aducă noroc şi belşug. Cei doi măscărici i s-au aşezat la picioare.

- În vremea lui Alexandru vodă, pițărăii aduceau belşug de capete bărboase, Prințipe Zamfir... Îți mai aduci aminte?
- Vremuri de slavă, Maneo! Fiecare colindător avea în traistă căpățâna unui hiclean.
- Cu domnul ăsta nou, gâdea are să se călugărească...
- Eh! Ce să-i faci dacă-i iubit de toată lumea...
- Tăceți, afurisiților, că vine Brezaia, spune Preda Buzescu, şi...
- Oho, ho! Io-te-l ia pe ăsta! Îl aşteaptă pat de piatră la Căluiu şi el umblă prin alte paturi, căutând urma morților...
- Pe buricul văduvelor...
- Maneo, ți-o coace ghiujul bătrân.
- Zamfire, dă-i cocoaşa pe la nădragi, să-şi aducă aminte de când umbla în pețite.

Doamna Stanca roşie de ruşine, umple traistele pițărăilor, ajutată de Sima Buzescu, care spune să fie auzită:

- Îşi cam luară nasul la purtare măscăricii ăştia, măria ta.
- Fiecare-şi ia la purtare ce are, mormăie Manea Nebunul.

În sunetele zurgălăilor şi-ale dairalei intră Brezaia. Gătită cu cordeluțe, cu sarica întoarsă, îşi mişcă şoldurile provocator. Moşul o duce de funie şi stârneşte strigăte de admirație pentru că are o mască straşnică. Sprâncene, barbă şi mustăți de câlți nedărăciți, nasul un morcov țapăn, rădăcinos. Dinți de fasole albă şi galbenă, pe spate blană de capră, încinsă peste mijloc cu brâu plin de tălăngi, iar la gât salbă din ardei roşii. Cântă cu glas plăcut, de bariton:

«Brezăița moşului
ța, ța, ța...
Pe coada cocoşului
ța, ța, ța...
Nu te da! Nu te da!
Că mă leg de hârca ta... »

Brezaia, cam curvuliță, se freacă de Moş, Moşul o păleşte cu bâta împletită în papură, apoi scoțând un chiot voinicesc se repede în stolul de jupânese şi jupânițe, alergându-le prin hora mare care se umple de chicote, de strigăte de ajutor. Moşul îşi scălâmbăie masca, sperie copiii şi numai Sima Buzescu îl goneşte, bătându-l cu cingătoarea.

- Aolică, voievoade, şopteşte Manea Nebunul, chiamă-ți dulăii pe-aproape, că vine Viflaimu.

I se pare ciudat tonul cu care măscăriciul îi şopteşte că Viflaimu ăsta îi alege zodia. Se gândeşte că paharnicul Radu Şerban îmbrăcat cu şuba şi gugiumanul lui, aşezat în sania domnească, cu mâna pe sabie, aşteaptă atacul Chisarilor. Poate s-a şi consumat drama Chisarului, acest boier cult şi viteaz, cinstit şi priceput în politică, pentru care a făcut tot ce se poate face de un cavaler, altui cavaler pentru a şi-l apropia. De unde porneşte ura lui, de unde încetează rațiunea şi de unde începe nebunia duşmăniei, care l-a aruncat, sau are să-l arunce sub securea călăului? I se pare că aude clinchet de arme... Doar i se pare. Nu sunt decât pintenii celor trei crai de la Răsărit şi-ai lui Irod împărat, actorii care vor interpreta Naşterea Domnului la Betleem, probabil studenți din târgovețime, ori paji de la curte. Poartă măşti excelente, Melchior este dat cu funingine pe față, să pară arap, îşi rostogoleşte albul ochilor, îşi trage puțin piciorul stâng, iar Irod, măreț în mantia de purpură se înclină ceremonios cerând voie măriilor lor să înceapă «Viflaimu». Manea Nebunul se ridică de la picioarele lui. Face trei reverențe adânci, sunându-şi clopoțeii de la tichie:

- Vă dau învoirea mea domnească. Cu Irod sunt frate bun, eu însumi poruncind uciderea pruncilor din împărăție.
- Ah! strigă doamna Stanca.

- Tu, buzatule Melhior, degeaba ţi-ai tras jungherul pe gresie, că port platoşe fermecată, pe care dac-ar fi purtat-o Irod împărat, frăţâne-miu şi astăzi ar fi împărăţit... Aşa-i, Prinţipe Zamfir?
- Aşa-i, Maneo! Că-n lumea asta nebunia se arată a fi cuminţenie şi cuminţii a fi nebuni, după cum smeriţii sunt hicleni şi cei nesmeriţi şi mândri se arată a fi temeiul... Amin.

Iarăşi i se pare că intră cai, undeva în curţile din spate. Ori că urlă lupii din Livada Domnească. Poate întârzie prea mult Theodosie Rudeanu şi paharnicul Radu Şerban. E noapte, ger, caii lunecă, să nu li se fi întâmplat ceva, să fi căzut sub fier sau în vreo cursă, Chisaru îşi joacă doar capul şi-l va vinde scump - îl năvăleşte o nelinişte oarbă şi-o ură zăcaşe, amară, se frământă în jilţ şi nu bagă de seamă cum curge Viflaimul... Au apărut păstorii, Maica Domnului şi au spus ce-aveau de spus, în încântarea publicului - mai ales Preda şi Stroe Buzescu aduc laude actorilor, susţinuţi de Sima care le spune c-ar putea ţine şi ei, la curţile lor, asemenea meşteri colindători, dacă nu s-ar gândi numai la războaie şi nunţi. Baltazar Walther cel tânăr, silezianul, îmbrăcat în costum negru, cu ciorap negru, dantele albe la mâneci şi guler, notează replicile celor trei crai, pe care i le traduce Vicenzo Bombardier Mantovano.
- Ah, ah, pe legea mea, signore, aceşti actori pun mult suflet în ceea ce spun şi fac.
- Prea mult chiar, domnule Baltazar Walther.
- Credeţi că este un defect?
- Nu întotdeauna poate fi o calitate.
- Totul mi se pare magnific şi-n acelasi timp primitiv, signore. Mă duce gândul la vechile mistere, ori şi mai departe, dincolo de creştinism, în antichitatea păgână.
- Cu nimic vrednică de dispreţ, domnule doctor... Dimpotrivă.
- Sunt de părerea signoriei voastre... Dar rămâne între noi... Cum vi se pare principele Marco?
- Un adevărat principe!
- Şi mie. Trebuie să vă mărturisesc că-mi vine greu să-mi urmez călătoria spre Constantinopol... Voievodul ne-a vrăjit întratâta... Ah! Ah ! Pe Calvin, craii au devenit războinici... Să ne apropiem, signore.

Voievodul îl simte pe Manea Nebunul strângându-şi picioarele sub el. S-a ajuns la scena cea mai dramatică a Viflaimului, în care craii îl acuză pe Irod de uciderea pruncilor. I se pare că totul este foarte precis făcut şi că Irozii s-au întrecut cu gluma. Abia atunci îşi dă seama că Irod poartă platoşe cu herbul Ţării Româneşti, pelerină voievodală, cisme roşii, ca ale lui şi, mai ales, sabie cu cap de grif, cum nu este decât una la curte: a lui. Ticălosul o poartă neobişnuit, pe partea dreaptă. Când o scoate, o vântură cu stânga. Craii se foiesc de colo, colo, ba apropiindu-se, ba depărtându-se, înfăşurându-se în pelerine, căzând în genunchi şi-atunci i se pare că ascultă odată cu el zgomotele ciudate ale palatului.

«Vezi şi tu, Iroade,
Inima ta cum se roade
Ca să aduni bogăţii
Şi să sezi la-mpărăţii.»

declamă craiul Baltazar, acuzându-l pe Irod de împilările sale. Apoi Melhior, făcând un salt spectaculos, rotindu-şi globii şi strigând:

«Focu de peatră, pucioasă,
Peste tine, peste ale tale casă,
Vânturile să te usuce
Fulgerile să te trăznească
Îndată să te prăpădească... »

Blestemul îl rosteşte cu mâinile ridicate; privindu-l însă pe el cu atâta ură încât se cutremură. Acest Melhior este un diavol... Se răsuceşte pe călcâie, urmându-l pe Irod care se-apropie de mitropolitul Eftimie, înspăimântat de blestemele celor trei crai. Se apropie, cerându-i parcă ajutor. Îşi acoperă obrazul cu mantia, cu palmele, strigă că-l arde focul pocăinţei, că aude glasurile pruncilor nevinovaţi, pe al mamelor, mai ales vaierul mamelor îi ucide sufletul. Se aud icnetele de plâns ale jupâneselor. Glasurile lor care-şi strigă copiii pe nume. Viflaimul ăsta îl acuză nu pe Irod. Pe el îl acuză. Iată-l pe Melhior făcând un salt până-n faţa mitropolitului Eftimie, aşezându-se între acesta şi Irod. Pe coridor se aud paşi grei, grăbiţi, clinchete de arme şi de pinteni. Răsuflă uşurat. Melhior ascultă şi el. Apoi cu glas cutremurător, plin de patos:

«O, Iroade
Blestemate,
Fierul acesta ascuţitul
Îti va fi tie sfârşitul!... »

Melhior îşi smulge jungherul şi cu o fandare lungă i-l repede în piept. Totul se petrece fulgerător. Manea Nebunul şi Prinţipul Zamfir îi sar la piciorul stâng, împingându-i-l înapoi. Prinţul Marcu aşezat în spatele jilţului domnesc loveşte mâna ucigaşe peste încheietură. Vârful jungherului îi spintecă tunica sub ţâţa stângă, se loveşte de cămaşa de zale pe care o poartă pe

dedesubt şi se înfige zbârnâind în braţul jilţului. Apucă să-i dea lui Melhior un genunchi în bărbie şi să-l răstoarne, în vreme ce Buzeştii, marele armaş şi colindătorii tabără pe Irod şi pe ceilalţi doi crai, doborându-i pe lespezi. Ţipete de femei, mitropoliţii albi de spaimă, cei doi măscărici făcând tumbe şi strigând:

- Îţi spuserăm noi, Iroade să-ţi chemi dulăii pe-aproape...
- Mie să-mi dai juma' de-mpărăţie...
- Şi mie ailaltă jumătate şi pe fată de soţioară...

Intră Theodosie Rudeanu cu o rană proaspătă în obrazul stâng. Gărzile chemate de armaşul Udrea Băleanu au luat Irozii între săbii. Marele vistiernic îngenunche în fata lui.

- S-a-mplinit porunca, măria ta... Abia când nu-l găsirăm cu taică-su, am ştiut că-l găsim aici.

Îi răspunde urletul craiului Melhior care se repede cu gâtul în lama unei săbii ţinută cu vârful spre el. Oşteanul este mai repede de mână. Îi pleacă vârful. Chisarul cel tânăr cade cu faţa pe lespezi, unde se tăvăleşte, urlând. El rămâne în jilţ, alb, nu de frică, poate nici nu cunoaşte sentimentul ăsta al fricii; rămâne cotropit de intensitatea urii celorlalţi, de ingeniozitatea cu care şi-au pus crima la cale, de curajul nebunesc cu care şi-au jucat capul. Hora mare se umple repede cu oşteni din gardă, curteni de slujbă la cetate, printre care îşi face loc marele paharnic Radu Şerban, urmat de hotnogul de roşii Matei, alţi hotnogi şi stegari, care-l strigă şi-l roagă să li se arate, să vadă dacă nu este rănit, Sima Buzescu scoate jupânesele şi copiii. Doamna Stanca, ţinându-i de mână pe Pătraşcu şi Florica, vine lângă el. Se aşează în jilţul pe care i-l oferă mitropolitul Dionisie Rally. Îngenunche la picioarele lui Buzeştii. Preda spune ritos:

- Vrem capetele lor, măria ta... Ăsta-i darul de Crăciun pe care să ni-l faci.
- Capetele lor, strigă bărbăteşte gărzile, hotnogii şi căpitanii de serviciu la curte.
- Au batjocorit sfintele sărbători.
- Ceilalţi sunt în beciuri, spune Theodosie Rudeanu. I-am lăpădat în lanţuri.
- Să-i vedem pe ăştia. Care sunt ăştia...

Face semn să fie aduşi Irozii. Radu Şerban le smulge măştile. Câţiva copii de casă îl trântesc la pământ pe Melhior-Chisar, frecându-i obrazul cu poala pelerinei. Chisarul cel tânăr şi-a pierdut minţile. Urlă, face spume la gură, strigă că i-a batjocorit ibovnica, că el a nuntit-o pe curva de Tudora, că toţi aici sunt curve. Marele armaş îşi scoate buzduganul adevărat, de la brâu, de la spate. Un copil de casă îl înşfacă pe Melhior-Chisar de plete, îi trage capul pe spate. Marele armaş îl izbeşte peste gură, atât de puternic că se aud dinţii crăpând. Chisarul se prăbuşeşte cu buzele ferfeniţă.

- Moarte, strigă zeci de glasuri.
- Au stricat sfintele sărbători.
- Vor să ne bea sângele.
- Ne batjocoresc morţii.
- Dreptate, măria ta.

Nu ştie de unde-şi găseşte calmul de gheaţă când le spune să nu s-atingă de un fir de păr din capul prinşilor, că numai divanul ţării îi va judeca şi pedepsi, el nevrând să-şi păteze mâinile cu sânge, de aceste sărbători pe care le voia ale tuturor, cu pace şi fericire, după acest an de trudă cu sabia în holdele veşniciei. Stanca îşi strânge copiii pe lângă ea cu mişcări spasmodice. Mitropolitul Eftimie, speriat de luciul jungherului care i-a atins barba, bolboroseşte blesteme cumplite. Îi curg sudorile de sub camilafcă şi nu încetează să arunce asupra ucigătorilor de domn, slugilor lui Belzebut, blestemele lui Arie, «să aibă partea lui Iuda, tot sângele acestui an asupra capetelor lor» - se ridică în picioare, îşi fâlfâie mânecile largi, negre, glasul îi dobândeşte putere când strigă:

- Aţi ridicat mâna asupra domnului nostru, care ne-a adus libertatea şi mândria şoimului... Să vi se usuce mâna aceea. Aţi strigat asupra domnului nostru... Să vi se usuce glasul. Să fiţi blestemaţi, voi, cu urmaşii voştri, până la a şaptea spiţă cu blestemul celor 318 părinţi, cei din Nicheia. Amin!

Gărzile îi aduc Irozii. Îi trântesc la picioare. Chisaru cel tânăr încearcă să-şi recapete demnitatea. Îi curge sângele pe nas. Amestecat cu resturile de funingine, îl face înspăimântător. Florica ţipă desnădăjduit. Pătraşcu i se lipeşte de genunchi, spunând cu glasul dintr-o dată piţigăiat:

- Lasă-mă, doamnă, lângă măria-sa.

Îl simte tremurând. Ce trebuie să fie pe sufletul Chisarului. A pierdut totul, când putea avea totul. Se acreşte în el. Nu-i cunoaşte pe niciunul din cei de faţă.

- Cine sunt, întreabă obosit... Mai ales obosit de prezenţa străinilor, a lui Baltazar Walther, care va face un caz din necredinţa acestora, de faptul că mâine vor afla făgărăşenii, morovlahii şi ceilalţi vlahi, din Thessalia, Epir şi Munţii Pindului, vor afla curţile europene, Zamoyski - poate nici nu este prea rău să afle Zamoyski şi Sultanul, cum a sfârşit acest complot.

- Irod ăsta este un nepot al biv vel vornicului Oprea Leurdeanul. El a purtat scrisorile dintre Chisar şi boier Dan. Theodosie Rudeanu îi cunoaşte pe toţi, spre surprinderea lui Radu Buzescu

care-şi dă seama că, de fapt, cumnatul lui ţine în mână toate tainele politicii lui Mihai şi că el este conducătorul cancelariei de taină. Într-un fel Mihai n-a fost cinstit cu ei, cu Buzeştii, dar mai ales cu el, cu Radu Buzescu. Trebuie să recunoască totuşi că voievodul îl cunoaşte prea bine, ca să vadă în el un şef de cancelarie de taină. N-are răbdarea şi minuţiozitatea Rudeanului, este prea mare senior să se ocupe de poliţie şi se pare că Mihai îi rezervă un rol de prima mână în diplomaţie. Ceilalţi doi sunt rubedenii ale celorlalţi complotişti, Vasile Iederă şi boier Grigore Negară, rudă cu Mihnea Turcitu după o verişoară a acestuia.

- Sub scara de la beciul şătrăriei, îi tot şopteşte Manea Nebunul... Acolo-i taina. Acolo-i taina.

Îi spune marelui armaş să caute sub scara de la beciul şătrăriei. Cei patru schimbă priviri complice. Nu vorbesc. Stau în genunchi, înrăiţi, foarte galbeni, asudă şi tac. Se lasă în hora mare o linişte grea, apăsătoare. Lumânărelele presărate în brad au ars până la capăt. Gărzile aduc pe braţe, strigând loc, patru trupuri ţapene. Au răni cumplite la gât, unde li s-a închegat sângele... Marele armaş porunceşte ca morţii să fie aşternuţi în faţa Irozilor. Sunt şi ei înveşmântaţi în Irozi, foarte tineri şi necunoscuţi. Îi scoate marele armaş din nefiinţă, pentru o clipă, strigându-i pe nume:

- Stroe, fiul lui Tere neguţătorul, studinte la Cracovia.
- Dumnezeu să-l ierte, spun oştenii.
- Oprea, fiul Sarchizoaiei mărgelăriţa, studinte la Padova.
- Dumnezeu să-l ierte.
- Tatomir, cetaşul de vânători domneşti, spun în cor oştenii.
- Cântăreţul, spune marele armaş.
- Dumnezeu să-l ierte, spune el şi repetă mitropoliţii.
- Grozav, arcaşul de la copiii de casă, spune vătaful colindătorilor.
- Dumnezeu să-l ierte, spun toţi.

Mitropolitul Eftimie se pleacă gâfâind. Închide ochii acelor morţi nevinovaţi.

- Să fie duşi aşa cum sunt, în Biserica Domnească, priveghiaţi şi mâine să le chemaţi părinţii, să le facă slujba morţilor.

Se ridică din jilţ.

- Duceţi-vă, binecredincioşilor mei. Duceţi-vă pe la casele voastre, bucuraţi-vă de noaptea sfântă a Naşterii Domnului şi a renaşterii mele, prin credinţa voastră, a tuturor. Mă-nchin vouă, binecredincioşilor mei.

Se închină lor. Are trăsăturile căzute, se simte zdrobit şi în acelasi timp uluitor de uşor, aproape vesel. L-au impresionat cadavrele hăcuite ale celor patru tineri care s-au pregătit să joace Irozii la curte, căzând nevinovaţi sub pumnalele conspiratorilor. Gărzile ies, ies colindătorii, ţinând de mână piţărăii înspăimântaţi. Chisaru a reuşit dintr-o singură lovitură să transforme ura dintre ei, într-o problemă a divanului şi a ţării. Mâine are să-l judece nu numai divanul. Tot târgul are să-l judece. I-a luat o piatră de pe inimă. Cei patru morţi nevinovaţi sunt de fapt condamnarea lui de către întreaga obşte. Chisarului i-a lipsit, în ipostaza de conspirator, esenţialul. Tactul. Şi diplomaţia. Îl îmbrăţişează pe Marcu, spunându-i că-i este mulţumitor pentru că i-a scăpat viaţa. Le mulţumeste celor doi măscărici, spunându-le că-i dăruieşte cu câte un loc de casă, cu livadă şi câte două familii de ţigani şi că mâine, în divanul de după liturghie, să vină să-şi ia hrisoavele de întărire, îi îmbrăţişează pe Buzeşti. Mitropoliţii îi binecuvântă pe cei care au «mântuit cu vitejie viaţa domnului lor». Îi îmbrăţişează pe cei trei veniţi din ger şi din luptă. Pe Theodosie Rudeanu, Radu Şerban şi hotnogul de roşii Matei, poftindu-i pe toţi la masă, acolo unde vărul lui, Theodosie Rudeanu, le va povesti întâmplările din astă seară, întâmplări cumplite, după cum ei înşişi au văzut.

Oricât este de tare, încercarea disperată a Irozilor, încercarea de a-l ucide în seara de Ajun la colinde, l-a zguduit. Pe Stanca o duce în hora mică, aproape pe braţe.

- Nu mai pot, Mihai, şopteşte Stanca, sfârşită... Nu mai pot.

Îi cuprinde mijlocul, strângând-o alături.

- Trebuie, Stanco... Acum mai mult decât oricând, trebuie.
- Dă-mi mâna, doamnă, spune poruncitor Nicolae Pătraşcu.

Se alcătuieşte alaiul. El ţinând pe mâna dreaptă, mâna stângă a doamnei, în vreme ce Nicolae Pătraşcu, copil de doisprezece ani, îi ţine dreapta. Mitropoliţii. Buzeştii. Ceilalţi. Au răsărit gărzile. Copiii de casă cu săbii goale la mână. Când trece prin dreptul ferestrelor, aude limpede zăngănit de lanţuri, pocnetele harapnicelor şi strigătele străjilor. Ştie că oştenii lui aduc oştenii Chisarului şi simte din nou, zdrobitoare, povara domniei şi a viselor lui.

9

Ceasul brumos, plin de chiciură, de după miezul nopţii. Între constelaţiile strălucitoare şi el, noaptea de Ajun. Senină sus, îmbrobodită în pâclă şi în fumul vetrelor peste Târgovişte. A fost un ospăţ prea vesel să nu fi fost şi prea trist. După întâia cupă s-au ridicat cu toţii. N-au rămas nici Buzeştii până la a treia. Doar Stanca, tremurând pentru viaţa lui. Dincolo de viaţa lui, i-a ghicit

spaima oarbă pentru viața copiilor. Atunci ar fi dorit-o Tudora. Ori Sima. N-a gândit moartea decât ca pe-un accident firesc pe câmpul de luptă. Ori, în tinerețe, ca pe un mijloc să fie îndepărtat de scaun. A trăit-o până în străfunduri, când a fost condamnat şi scos în medeanul Târgului din Lăuntru, când a văzut butucul şi securea călăului rezemată de butuc, când a auzit icnetele de plâns ale târgovețelor, tropotele cailor şi duruitul tobelor care anunțau execuția. Încercarea de omor din seara asta a fost ca o trezie... Ori el şi ai lui, ori ceilalți. Pe viață şi pe moarte. Nu poate fi cale de mijloc pentru păstrarea puterii... S-ar putea ca destinul puterii să fie necruțarea. I-a oferit Chisarului prilejul să înțeleagă că el, unul, doreşte calea de mijloc... E frig. S-a sculat de lângă Stanca. A lăsat-o despletită, halucinată, luminată de candele. Îi clănțăneau dinții în gură. Când l-a văzut luându-şi hangerul, i-a spus cu glas jos, pătimaş: « - Scoate-i inima şi aruncă-i-o la câini, dacă vrei să te mai primesc aici»... Nu mai era Stanca. Era o lupoaică turbată, care şi-a agățat caftanul pe umerii goi, care l-a hăcuit, muşcându-l de buze şi de gât, care s-a dus gemând în iatacul copiilor, jurându-se pe mormântul tatălui ei că dacă nu-l ucide el, îl va ucide ea... Străji multe la ziduri. În donjoane şi foişoare. Miros de lemn ars, de ger, de zăpadă. Fânarele agățate în crengi de fier pe zidurile palatului, între contraforți, pe sub podiştile de la crenele, îşi aruncă petele de lumină pe zăpada frământată.

- Ai făcut cum am poruncit, Simioane?
- Făcut, măria-ta.
- Atunci să mergem, îşi spune mai mult sieşi, să se îmbărbăteze pe sine însuşi, să răspundă chemării nestăvilite care l-a sculat de lângă Stanca, atracției spre Chisar, spre acela care-l voia mort în seara de Ajun, care, neîncrezându-se numai în pândele puse în calea săniei domneşti, şi-a trimes fiul să-l caute în palat, printre ai săi, urzind acest plan diavolesc al Irozilor... Îl respectă pentru tăria urii lui, pentru fascinatoria putere de a se jertfi, pentru faptul c-a jucat totul pe-o carte. Zăpada scârțâie sub cizmele blănite. Între palat şi Biserica Domnească s-a tăiat pârtie largă. Gărzi în pridvorul bisericii. Înăuntru rece. În strane, oşteni. În şube. Lumânări fâlfâindu-şi lumina pe aurăria iconostasului. În fața uşilor împărăteşti, pe patru năsălii, cu lumânărele la creştet, cei patru Irozi, cărora li s-au lăsat pe cap coroanele poleite. Jocul de umbră şi lumină le însuflețeşte trăsăturile. Doi călugăraşi trag pe nas rugăciunile morților. Le ies aburi din gură, îşi freacă mâinile, bat cruci din obişnuință, şi iarăşi îşi fornăie rugăciunile care răsună straniu în Biserica Domnească, aproape goală. Oştenii l-au cunoscut. Se adună în spatele lui. Când îngenunche la picioarele Irozilor lui, încep să cânte. Se cutremură. Oştenii colindă cu glasuri joase, abia murmurate. Colindă de flăcău, Ziurel de zi şi alte colinde cărora nu le desluşeşte cuvintele, căzând într-o amorțire necunoscută, într-o apatie goală, într-o înțepenire a cugetului, neputându-şi explica nu omorul, dar ura Chisarului, neghiobia acestei uri. Chisaru a văzut în el pe luptătorul pentru libertate, singurul în stare să-i bată pe turci, singurul în stare să ridice steagul răsmeriței, i-a stat aproape în lupte, el însuşi luptându-se cu vitejie şi putere de jertfire... Atunci?
- Atunci? întreabă tare, atât de tare încât călugăraşii se sperie.

Oştenii îşi urmează colinda, făcându-i loc să treacă.

- Suntem ai măriei-tale, spune cineva.
- Odihneşte-te, doamne, c-ai trudit destul...
- S-aude de nişte tătari, măria-ta.
- Priveghiați-i pe soții voştri şi de tătari nu duceți grija. Sunt soli.
- Ne-ai luat o piatră de pe inimă... Aşa a fost să fie, cu bieții Irozi.
- Să ne chemi mâine la judecată, măria-ta. Ne-am lovit cu Chisaru şi vrem să spunem ce ştim.
- Cine eşti?
- O fărâmă de țară, măria-ta.

Tac toți. Se-nveleşte în dolamă. N-are ce răspunde. Trece prin curți spre beciurile armăşiei. Străji care-i pun fânarele în ochi să-l recunoască. Numai ferentari. Câte doi. Câte patru. Patrule. Multe... De undeva din fundul pământului, ori poate din temelia zidurilor, o colindă tărăgănată. Recunoaşte glasul vătafului colindătorilor. În porțile de fier ale beciurilor, încuiate cu drugi şi lacăte, un armăşel în caftan, cu buzduganul pe umăr.

- Să trăieşti, doamne... Vrei să intri să-i colinzi pe ăştia?

Omul duhneşte a rachiu. Chicoteşte. Se strâng gărzile. Un hotnog.

- Smereşte-te, Nicodime, şi alege cheile, diavole.
- Le-aleg, cum să nu le-aleg... Uite că le-alesei...

Zornăie cheile grele pe cercul lor de fier, pipăie lacătele, bolborosind că n-a mai avut de multă vreme aşa păsări măiestre în coliviile lui... Oştenii deschid porțile grele, scârțâitoare. Îl izbeşte miros de mucegai. De rânced. De paie. De umed şi pământ cald. Se-nfioară. Făclii în crengi de fier, multe făclii pe pereți, în lungul scărilor. Coboară. Alte uşi, zăbrelite. Alte gărzi. Cu pistoalele la brâu. Cu săbiile la mână. Aude închizându-se deasupra porțile mari de fier. Scârțâitul balamalelor îi sfâşie nervii. Când aude drugii şi clănțănitul lacătelor, îi vine să urle... Îl înspăimântă propria lui putere, până la nebunie. I se pare că s-a osândit singur la neființă, că dintr-o dată între

el şi lume nu mai există nicio legătură, că uşile acelea uriaşe de fier l-au îngropat aici, în măruntaiele pământului, că temnița de sub temeliile palatului, lumea aceasta a durerii şi neființei, face parte din temeiul puterii celui de deasupra, se închină şi trece dincolo de grila pe care o ridică pe scripete, oştenii de pază. Coridor lung, boltit şi căptuşit cu bolovani de râu, durat de Vlad Țepeş, să reziste oricărei scule, coridor subpământean, în stânga şi dreapta cu vizuini legate tot în bolovani, vizuini cu uşi de fier şi ocheți, uşi ferecate din spatele cărora se aud gemete şi blesteme, de unde glasuri de bărbați o cheamă pe Sfânta Fecioară, ori îl imploră pe noul născut, «Mesia chip luminos», se aud blesteme, îl bleastămă pe Chisar şi pe tiranul de voievod, îl bleastămă pe Dumnezeu, bleastămă soarta care i-a luat de la vetrele lor, în ajunul Crăciunului, să-i arunce aici, în iadul cel fără scăpare, bat cu pumnii în tăbliile de fier, aude un strigăt: «- Frate Gheorghe, muri neica! Frate Gheorgheee, muri neica!»... Din altă parte a coridorului, ori din toate părțile, alt glas, ori o sută de glasuri: «- Păstrează-ți cumpătul, Niculae, şi-nchide-i ochii!»... «-Lumânare ai?»... «- N-aaam, firea-şi blestemat să fiu. N-am!»... Alt coridor în cruce, cu garduri de zăbrele căptuşind pereții de piatră. Îşi dă seama instinctiv, că acest coridor răspunde sub palat. Altă grilă. Alți paznici. Grilă mică, dublă, care lasă o deschizătură cât să treacă un om pe dungă. Rămân în urmă gemetele. Bocetele. Chemările. Rămân în urmă şi-n el, sleindu-l. Îi tremură picioarele. Nu se recunoaşte. Străjeri. Cu felinare. I le pun în ochi. Unul bătrân, chior, cu albeață pe ochiul stâng îi spune:

- Nu trebuia, măria-ta. Asta-i lumea de dincolo, de pe celălalt tărâm.

Trag grila cu scripetul. Intră, subțiindu-se. Bolți de piatră umedă. Îşi spune că se află sub baia domnească, ori sub vistieria apelor şi că poate Țepeş a adus jghiaburi cu apă prin bolți, să-şi mucezească robii şi întemnițații. Făclii. Vizuinele cu grilaje de fier în loc de porți. Goale. Şi colindele. Venind dinspre capătul gangului subpământean. Poate de sub iatacul doamnei. Poate de sub hora mică. Calcă din ce în ce mai greu pe nisipul aşternut jos, nisip pe care-l simte sub tălpi, moale. Constată că sub palat există o întreagă lume de temnițe. Că mai bine din jumătatea divanului mare al țării, poate încăpea sub tălpile lui. Şi că probabil Țepeş n-a săpat de pomană toată această lume de vizuini zăbrelite. Țepeş. Şi cei care l-au urmat. Unii din cei care l-au urmat. Că dacă ar fi reuşit Chisarul, el era cel care trebuia să-şi petreacă ajunul Crăciunului aici. Dacă i-ar fi dat răgaz să şi-l petreacă. La dreapta, făclii. La stânga întuneric... Făclii ținute de oameni care cântă aceleaşi colinde pe care le-a ascultat aseară, cu aceleaşi glasuri bărbăteşti. Rămâne înțepenit pentru că sunt colindătorii domneşti, cu cele trei stele poleite şi-mpodobite.

- Leapădă-te, Chisarule, de trufia deşartă, că-ți bate ceasul, smereşte-te şi căieşte-te... Chisarule, te-am crezut oştean cinstit. Juraşi credință pe steag, pe sabie şi pe evanghelie. Dacă tu ai vândut, cum să nu vândă alții? Mi-ai sfâşiat inima, cu vânzarea asta.

- Taci, căpitane. Nu mai boci... N-am vândut şi asta n-ai să-nțelegi niciodată.

Glasul Chisarului, limpede. Glasul lui Racea, bolovănos.

- Vreau să te-nțeleg şi nu pot. Vreau să te iert în inima mea şi nu pot... Să bem.

- Să bem.

Se aude clinchetul cupelor.

- Să bem cu toții, spune...

Bolțile îi iau cuvintele. I le rostogolesc peste pietrele de râu. I le fărâmă. Trece printre colindători. Grila vizuinii deschisă. În uşe, o masă. De-o parte şi alta, pe scaune, Chisarul şi Racea. La mijloc o carafă de vin. Două cupe. În celelalte vizuini, abia ghiciți, pe paie, ori agățați de gratii, oameni. Racea se scoală morocănos. Face o reverență scurtă şi tace. Chisarul cu obrazul sprijinit în palme îl priveşte cu ochii rotunzi, de râs. Are coantăşul flendurit, c-o mânecă tăiată, sânge închegat pe obraz, trăsăturile căzute, părul vâlvoi.

- Te-aşteptam, tiranule, îi şopteşte... Ah, cât te-aşteptam.

Se aude foşnetul paielor. Gâfâitul ațâțat al întemnițaților. Îi simte pe toți agățați de gratii. Aude colindătorii, îndepărtându-se.

- Mă rabzi, măria-ta? întreabă Racea...

- Rămâi şi tu, Simioane... Acolo... La răscruce.

- Maria-ta.

- Duceți-vă.

Simte golul care se face în spatele lui. Pe colțul mesei un fânar. Îl ia. Îl lasă pe Chisar la masă, singur, putând să-i sară în spate, dându-i această scăpare, să-i sară în spate, ca să-l ucidă cu pumnalul, să-l înjunghie ca să-l scape de secure. Trece prin fața zăbrelelor.

- Bună dimineața, Opreo Leurdeanul.

- Bună dimineața lu' Crăciun bătrânul, măria ta.

- Nu fuse pe voia ta, Leurdene...

- Nu fuse astăzi pe voia noastră. O să fie mâine, pe-a altora.

- Crezi?

- Te-ai întins prea mult. Mărirea ta are să te piarză.

- Poate. Ție nu ştiu să-ți fi făcut vre-un rău.

- Singurul rău pe care mi l-ai făcut este că eşti.
- Dumnezeu să te ierte!
- Să mă ierte şi să-mi fie ţărâna uşoară.
- Amin... Bună dimineaţa, Vasile Iederă... Ce ai?
- Sunt hăcuit, măria-ta. Îndură-te de mine... Îndură-teee, că pulbere mă fac sub tălpile tale, câine credincios am să-ţi fiu, îndură-teee, milostivule, pentru inima coconilor măriei tale, îndură-te... Am greşit, iartă-mă. Am copii, o casă de copii, m-au prostit, m-au ameţit, ei, ei sunt vinovaţii, Chisaru că-mi era vecin şi dacă voia mă sărăcea, îmi închidea negoaţele, îmi călca semănăturile, am şi eu două sate, ce pot face cu două sate...

Omul se poticneşte. Are o mână şleampădă, sângerândă. Se prăbuşeşte în genunchi. Gâfâie. Întinde mâna teafără printre gratii. Încearcă să-i apuce poala caftanului... Degetele răşchirate apucă în gol.

- Dumnezeu să te ierte, Vasile Iederă!
- Nuuu, răcneşte omul... Nu! Nu, îndurătorule, nu, binecinstitorule, nu!... Nu pleca... Stai lângă mine să-ţi simt slava şi bunătatea, pe inima coconilor tăi, doamne, nu mă lăpăda de la tine. Ca pe Domnul Dumnezeu te rog, miluieşte-mă cu mare mila ta!

În altă temniţă, mototolit în paie, Chisaru cel tânăr. Nu se ridică. Nu-l învredniceşte cu vre-o privire.

- Bună dimineaţa, Chisarule...
- ...
- Ţi-am spus-o atunci... Păzeşte-te... N-ai ascultat sfatul meu... Ai încercat să mă umileşti. Să-mi răneşti dragostea. Păcat, Chisarule.

Linişte. Omul cu faţa plină de sânge se ridică dintr-un salt. Îl scuipă în obraz. Recade în paie. Geme şi se tăvăleşte:

- Oh, cum nu te-a ajuns fierul meu? Blestemat să fiu! Să nu-mi fie ţărâna uşoară! Să n-am parte de hodină în vecii vecilor! Tată, bleastămă-mă, afuriseşte-mă! Afuriseşte-mă, taică, ocărăşte-mă, nu tăcea, că-mi plesneşte capul!... Dacă aveam mâna bărbată, dacă nu-mi tremura blestemata, dacă eu însumi n-aş fi fost cotropit de frică, acum era la picioarele noastre, fără glas era şi nu venea aici, să ne batjocorească̆ăă!
- Linişteşte-te, fiul meu... Fii bărbat.

Răspunde un icnet de plâns, un hohot sfâşietor, înăbuşit în paie... Se şterge cu poala caftanului. Aşează fânarul pe colţul mesii. Se lasă în scaun. Mai mult se prăbuşeşte în scaun.

- De ce toate astea, Chisare?
- Pentru că sunt în firea oamenilor şi a vremurilor.
- Adevărul nu poate stăpâni oamenii şi vremurile?
- Îngăduie să beau...
- Ţi-ai îngăduit singur atâtea, fără să mă-ntrebi... Bea. Toarnă-mi şi mie.
- Vreau să-mi fii paharnic tu, voievoade.
- Facă-se voia ta...

Îi toarnă vin în pocal. Abia atunci vede că pocalele sunt nişte hârci argintate pe dinăuntru, cu câte două safire în locul ochilor. Ridică pocalul ciudat, privindu-l în lumina fânarului.

- Darul lui Ieti Ghirai Chalga.
- Pentru vânzarea ta de astă iarnă, de la Şerpăteşti?
- Nu numai pentru aceea.
- Ce jos ai căzut, Chisarule.
- Sunt cobea căderii tale. Căderea mea ţi-o prevesteşte pe a ta, nebunule. N-ai învăţat nimic, nici de la viaţă, nici din curgerea domniilor în Ţara Românească. (Se pleacă peste masă, trimeţându-i în obraz miros de vin şi sânge, de ură, dacă ura poate mirosi, ură dospită, duhnind a zeamă de cucută). Te va ucide pizma celorlalţi. Te va ucide spaima celorlalţi de slava şi biruinţele tale. Te vei ucide singur, dorindu-ţi o biruinţă, după altă biruinţă, pentru că biruinţa cheamă biruinţa până când soarta sătulă de-atâtea biruinţe, ea însăşi retează totul într-o clipă, trimiţându-l pulberii pe slăvitul de ieri.
- Îmi durez temei în fapte.
- Ha! ha, ha! În fapte. Ele au să te ucidă. Faptele. Pentru că tot ce facem pe pământul ăsta se-ntoarce asupra noastră, când nu ne aşteptăm. Binele aduce răul, blândeţea strigă după asprime, înţelegerea cheamă neînţelegerea, după cum ziua cheamă noaptea, voievod nebun ce eşti.

Bea vinul din cupa de hârcă, lacom, lăsându-l să-i curgă pe la colţurile gurii. Îi apucă mâna.

- Mi-e foame. Fii stolnicul meu la praznicul morţii mele.

Poate asta a visat nebunul pe când şi-a început uneltirile, îşi spune, poruncindu-i lui Simion să aducă la masă cu tot fastul. Să-l slujească el, stolnicul Mihail, pe măria-sa Chisar voievod cel...

- Cel cum, Chisare?

- Cel Înțelept, stolnice Mihail.

Vinul băut din cupa de hârcă are gust de mirodenii. Prinde sclipirea stranie din ochii Chisarului. Se cutremură pentru neghiobia lui. Chisarul izbucneşte într-un hohot sălbatec de râs.

- Nu te-am otrăvit, stolnice Mihail, cu toate c-o puteam face lesne. Şi de multe ori. Şi-n dimineața lu' Crăciun bătrânul încă.

Îi face semn să se plece peste masă. Îi şopteşte să se păzească de Theodosie Rudeanu după ce l-o pune logofăt, că nu-i dă toate veştile ce le află, mai ales cele din afară. Că pe banii vistieriei, face politică şi de unul singur, având iscoadele lui pe la curțile străine, că trimite olăcari cu scrisorile lui, nu ale domnului, că tocmeşte divanele în aşa fel încât să-i cadă lui bine şi în orice caz din moşiile Chisarilor, care vor reveni domniei, să nu dăruiască o falcă de pământ vreunui boier, dacă vrea să nu-l blesteme şi de dincolo de mormânt.

- Jură, şopteşte, strângându-i mâinile cu atîta putere de-i trosnesc oasele... Jură.

Din vizuină răzbate un bufnet de aer mirosind a paie umede. Aude cum se prelinge apa pe zidurile din bolovani.

- Jur! Să fie pe voia ta.

Chisaru se destinde. Priveşte undeva, pe deasupra, poate în viața care-a fost; ori care-ar fi putut să fie. Tot şoptit îi spune că are doi copii din flori. Un feciorandru de 15 ani, cu jupânița Neacşa, văduva clucerului Duca din Brătăzani şi o fată - o zână, stolnice, ozânişoară cu păr ca spicul, bucălată şi răsfățată, oftează şi-i dau lacrimile, îi jură pe cinstea de oştean că va păstra taina: «- Ştiu c-ai s-o păstrezi, eşti singurul nebun în stare să păstreze o taină şi să-şi țină cuvântul dat», este fiica mai mică a boierului Barbă Albă, cu a treia nevastă...

- Cu Visa?

- Cu Visa, ibovnica mea de inimă. Gândeşte-te c-o ai pe Marula cu Tudora şi că-i vrei fericirea.

- Să ți-i aduc la curte?

- Ba! Aici totul pute. Totul este numai pizmă, linguşire şi minciună. Lasă-i la părinții lor, dar ajută-i.

- Din moşiile tale?

- Din... Şi să fii binecuvântat!

- Amin...

Are senzația dureroasă că vorbeşte cu un mort. Chisaru şi-a luat chipul lui de Chisar mort. De fapt mare logofăt pe năsălie. I se pare că adulmecă printre zecile de mirosuri grele ale temniței, un miros uşor şi grețos de mort, miros dulceag de carne părăsită de duh. Chisarul are obrazul galben, pământiu şi-i spune, răsuflându-i în obraz mirosul grețos de mort, că boierii lui mai proşti la minte, mai neînvățați, ăştia îi sunt şi dulăi credincioşi: Udrea Băleanul, marele armaş, spătarul Calotă Bozianu, credincios îi este marele paharnic Radu Şerban: iar Buzeştii? - Stroe te-ar urma şi-n iad, dacă nu l-ar trage Radu de poale, pentru că ei, Radu şi Preda, vor ca neamul Buzescu să fie pentru Țara Românească ce sunt Iagellonii pentru Polonia, Cantacuzinii pentru Istambul. Lichtensteinii pentru Viena. Îi spune care sunt oamenii lui Mihnea Turcitu din țară... Îi înşiră rar, pentru că, zice el, îi e scârbă de netrebnicul care şi-a lepădat legea. Să-i prindă, să-i bată şi să-i lase slobozi că-s nemernici şi fricoşi.

Făclieri. Paji cu tăvi de argint, buimăciți de somn. Curcani fripți. Claponi umpluți cu coconari. Răcituri de porc. Mere murate. Chiupuri cu rachiu. Carafe florentine, învelite în piele, cu vinuri alese. Lăutari. Guzlari balcanici. Cobzari. Stau înfricoşați sub lumina fumegoasă a torțelor, privegheați de gărzi, le vede albul ochilor holbat, Simion îi întinde cupa lui voievodală, enormă, încrustată cu pietre prețioase, lucrată în cizelură fină la Veneția, i-o restituie după ceremonial, Simion ia credință şi el i-o închină Chisarului:

- Să-ți fie țărâna uşoară, Chisare. Te-am ținut ca pe-un frate. Dezleagă-mă de povara remuşcărilor.

- Să fii dezlegat. Am vrut un singur lucru.

- Puterea!

- Puterea! Măreția ei ucigătoare, slava ei amețitoare, rotitoare, ah, puterea, cât te-am urât c-ai dobândit-o, c-ai strunit-o şi c-ai înhămat-o la carul tău aurit.

- La faptul c-am pus-o în slujba țării, nu te-ai gândit?

- Toarnă-mi, stolnice. Lasă vorbele mari pentru paji.

- Aici ai greşit tu şi de aici ți se trage sfârşitul.

- Fiecare greşim o dată şi de acolo-ncepe sfârşitul fiecăruia din noi. Jură-mi pe sabie că slobozi oştile mele. N-au nicio vină. Şi-au urmat stăpânul. Nu le pedepsi credința, să nu dai oştilor tale pilde rele.

Rupe un hartan de clapon. Îl sfâşie lacom. Spune că ceilalți, chiar fiul său pe care l-a iubit până-n noaptea asta, nu sunt în stare să treacă peste gândul morții, ca şi când data morții ar avea vre-o însemnătate.

- Hei, voi, lăutari şi guzlari, ce-mi stați? O pungă cu țechini, dacă-mi cântați cântece vitejeşti. Stolnice, porunceşte să li se dea de băut. Să bem!...

Încep lăutele, tărăgănat. «Fata care şi-a pierdut oile». O dau într-un brâuleț ca la Breaza. Se schimbă ceva în temniță. Vine Racea să-şi slujească voievodul. Simion îi toarnă vin. Bea cupele una după alta, fără să mai înțeleagă de ce ospătează aici, sub bolțile de bolovani, cu Chisaru care-i spune stolnice şi frate, el spunându-i măria-ta şi frate. Poate-i vine să plângă. Cineva plânge într-una din vizuini. Oprea Leurdeanul cere vin. Îi trimite vin. O carafă de vin dulce. Racea aduce un guzlar din Rodope. Mustăcios. Cu capul legat într-o basma albastră. Guzlarul îşi potriveşte glasul. Cântă bulgăreşte. Apoi o dă pe româneşte:

«Mihai Beiul ni s-a pornit să se ducă să se bată
Ia Evanghelia din Vlahia şi crucea din Constantinopol.
În frunte merge crucea, în urmă Evanghelia,
Iar Mihai Beiul între ele, ca soarele, ca luna... »

- Auzi, Chisarule?
- Aud!

Îi spune că şi-a gresit planurile, uitând din ele voința poporului. A mulțimilor. A guzlarilor şi lăutarilor, care făuresc cântecele. Şi altele multe. Puterea lor de înțelegere. De jertfire. Şi ce este nobil şi frumos şi demn şi bărbătesc în sufletul oştenilor. Şi setea de libertate.

- Poate, răspunde Chisaru.

Se şterge de unsoare pe poalele coantăşului. Pe mustăți. Întinde cupa de hârcă să-i fie umplută. Se ridică. Trece peste masă. Se duce la temnița Leurdeanului. I-o închină. Îi cere iertare. Leurdeanul îl iartă. Îşi doresc fiecare să le fie țărâna uşoară. Torțele ard din ce în ce mai fumegos. Lăutarii cântă o horă lină, legănătoare. Chisar trece pe lângă temnița lui Vasile Iederă, care-l bleastămă. Se opreşte în fața temniței fiului său... Voievodul se ridică, în clipa când vrea să-i pună mâna pe umăr, Chisarul cel tânăr, lipit de gratii, înşfacă brațul tatălui său, aruncându-i vinul în obraz. Urlă:

- Nemernicule! Smulgeți-i cupa. E otrăvită... Vrea să scape de secure. El... Din pricina nebuniei lui... Cupa... Ah... Cupa... Acolo... În safire... Otrava de sarpe negru, care nu iartă.

Sare Racea. Sare Simion. Chisaru luptă. Geme. Face spumă la gură. Lăutarii înspăimântați dau într-o sârbă voinicească. Se trezeşte din mahmureală. Un soldat îi dă cupa. O cercetează în lumina torței. Unul din safire este prins într-o montură mobilă. Apărată, montura ridică safirul. Vede cu groază seacă cum de sub piatra prețioasă se preling în cupă câțiva stropi incolori. Racea şi Simion l-au aruncat pe Chisaru în vizuină. Aude zgomotul ruginit al grilei care se-nchide.

- Să nu uiți! strigă de undeva, din noapte, glasul mortului... Să nu uiți... Să nuuu uiți jurăminteleeee!

Îi vine să plângă bărbăția pierdută a Chisarului. Lăutarii țin hangul unuia cu naiul, care umple dintr-odată temnița de cântecul aromitor, vesel şi însorit al ciocârliei.

10

Zi'ntîi de Crăciun. În zori a auzit căzând chiciura. Paşii robilor turci şi tătari făcând focurile. A găsit-o pe Stanca adormită la picioarele patului Florichii. Fata se văita prin somn, tresărea şi-l chema pe bâcu. Stanca o mângâia prin somnie, spunea şi ea ceva, nedesluşit, candelele abia pâlpâiau, în odaia lui Pătraşcu era linişte. Stanchii i se despletise părul negru lucios, îi căzuse pe umeri, învelind-o în intimitate şi tandrețe, în ceva foarte vechi, al cărui gust aproape îl uitase. S-a înspăimîntat de moarte, neauzind respirația lui Nicolae Pătrascu. A intrat la el şi l-a găsit dormind copilăreşte. I-au dat lacrimile când a văzut sabia lui de prinț, mică şi neajutorată, trasă din teacă şi rezemată de căpătâiul patului. În clipa aceea a avut revelația esenței puterii lui domneşti. Beciurile poate chiar sub pardoselile iatacurilor, pline de gemete şi blesteme; Chisarii, tatăl şi fiul, duşmani de moarte în fața mortii, numărându-şi ceasurile, prăbuşirea lui Vasile Iederă, nebunia acelui ospăț de moarte, cu lăutari şi torțe, comorile lui Țepeş îngropate sub Turnul Chindiei, hârcile şi oasele din acel tezaur-osuar; labirintul de coridoare secrete, unele necunoscute lui, dar cunoscute altora, pentru că a găsit pe scrinul din iatacul lui un cript aşezat lângă sfeşnic, scris cu litere euganiane, salase şi glagolitice prin care se poruncea pitagoreicului în numele lui Zamolxis să fie gata pentru întâlnirea fraților întru Igipsia Iglisia i Valakia la ceasul unu după miezul nopții de Crăciun. Poate în subconştient, mai ales în anul acesta 1595, lucrase dorința lui de a fi liber de orice limită şi constrângere exterioară şi luase, ah, de câte ori n-a luat dorința drept realitate, crezând că eliberând țara cu sabia, s-a eliberat pe sine. Buzeştii, divanul cel mare şi acum criptul, îi arată realitatea. Este robul tuturor oamenilor şi împrejurărilor care i-au adus domnia. Care-l mențin domn. În numele cărora este domn. Îi este dureros de limpede că reprezintă o sumă de interese, unele foarte încâlcite şi oculte, altele limitate şi înguste; dar puternice, cum sunt interesele de familie ale Buzeştilor. Îl inveleşte pe Nicolae Pătraşcu. Se întoarce în cabinetul de lucru, unde-l aşteaptă Simion îmbrăcat de ceremonie, cu spențăr de catifea verde încins cu cordon din fir de argint. Este inutil să-l întrebe cine a adus criptul, din moment ce el însuşi nu cunoaşte

palatul. Refuză să se gândească la Igipsia Iglisia i Valakia. Prezența lui Daurețiu, a atâtor vlahi din Balcani şi de peste munți, mulți fiind frați aparținători, l-au făcut să înțeleagă că s-a împlinit un soroc de patru ani de la întâlnirea pitagoreicilor la monastirea Boiana, atunci când a fost inițierea lui, ridicarea dintre frați la gradul 31, ca numai după un an toate lucrurile să se schimbe în culisele sarayului şi el să poată lua tronul. Ce-a vrut să spună Mantovano în legătură cu Templierii? Un avertisment? Şi ce ştie Marcu despre tainele domnilor români? A avut vreme Petre Cercel să-l inițieze? I-a dat voie Iglisia să-l inițieze?! Simion spune că logofătul Chisar şi-a revenit la demnitate, că a stat într-o muțenie desăvârşită şi că acum un ceas s-a culcat, dormind adânc, somn de om sănătos şi fără griji. Că marele postelnic Preda Buzescu stăruie să-l ajute la îmbrăcat pentru slujbă, aducând el însuşi hainele de sărbătoare. Că vestea încercării uciderii domnului a răscolit tot târgul. Toată boierimea... Se aude un râcâit în uşa secretă care maschează intrarea în cancelaria de taină... Se reculege. Există atât de intens în atâtea ipostaze, încât se secătuieşte. Intră Theodosie Rudeanu, măreț în caftanul de brocat conabiu încins cu brâu din fir de aur, încercănat, cu rana vânătă, plin de o reținere pe care n-o avusese, reținerea pe care-o dă satisfacția şi împlinirea.

- Bună dimineața lui Crăciun bătrânul, măria-ta...

Nu aşteaptă răspuns. Îi spune că anul acesta este anul de slavă al domniei lui, anul care-a bătut cu buzdugan de foc la porțile istoriei, anul în care Mihail Voievod, acest Ahile al veacului, a supus atât puterea fără seamăn a împărăției otomane, biruindu-l pe nebiruitul Sinan paşa, cât şi pe duşmanii de moarte dinăuntru, deschizându-şi cu sabia şi înțelepciunea porțile măririi. Şi alte linguşeli asemănătoare, ori mai neruşinate, pe care le ascultă la început cu îndoială, apoi lacom de ele, cu atât mai lacom cu cât sunt mai neruşinate, simțind o ciudată nevoie de ele, ca şi când faptele lui ca să fie convingătoare, ar fi avut nevoie de linguşeală şi pomenire, de ridicarea lor în slava slăvilor. Încearcă o stare de umilință şi de triumf, de detaşare, de plutire, spunându-şi că a început bine ziua de Crăciun şi că îi este drag Theodosie Rudeanu, curtean până în vârful unghiilor, care-l face să uite faptul că marele voievod care este, este în acelaşi timp un frate într-o lume de umbre, mai puternică decât toată lumea văzută şi că numai Dumnezeu este «împăratul tuturor, văzutelor şi nevăzutelor», el fiind, de fapt, voievodul «văzutelor». Theodosie Rudeanu îi spune că azi-noapte a sosit solia tătară. Că o luat toate măsurile să fie primită cu fast şi cinste. Între otacul soliei şi porțile palatului a înşiruit roşii domneşti călări, călăraşii, curtenii şi un steag de vânători domneşti. Pe cazaci i-a trimes să se închine şi petreacă la Dealu, să n-aibă val cu tătarii.

- Ai lucrat întelept, vere Theodosie.

- După gândul măriei-tale... Am vorbit cu vel armaşul şi m-am înțeles cu postelnicul hanului, cum să fie ceremonia aducerii darurilor.

Tuşeşte cu înțeles. Închide pleoapele pe jumătate, lucru care dă obrazului uscat, trăsăturilor vultureşti, o expresie vicleană şi Pitagoreicul... Să fie Theodosie, frate? Îl cercetează atent. Nu are niciun semn al numărului patru.

- Maria-ta, spune vătaful Simion... A tras falconeta de la porți. Întârziem.

Totul s-a petrecut şi se petrece în afara lui, într-o lume pe care nu vrea s-o stăpânească, sau în care nu vrea să fie. Boierii divanului în blănuri de vidră, jderi şi soboli, Buzeştii grijulii întrebându-l cum a dormit, Radu Buzescu şoptindu-i că lângă Girolamo Estorga a recunoscut un iezuit de la Praga, marele vornic Ivan Norocea strigând că-şi bleastămă zilele de a nu fi fost aseară lângă domnul său, să-i smulgă inima Chisarului, paharnicul Radu Şerban tăcut, privindu-l cu ochii lui verzi şi rotunzi de bufniță, marele armaş strigând la toată lumea, înconjurându-l cu armăşei şi spunând că cine se apropie mai mult de trei paşi de trupul domnului, riscă să se aleagă cu un buzdugan în țeastă. Alaiul. Cu Stanca lividă şi Pătraşcu ținând mâna pe garda săbiei. Cu Marcu în stânga lui, tăcut, cu trăsăturile căzute şi Mina zugravul smerit în caftan, gărzile pe două rânduri de la pridvorul palatului, la cel al Bisericii Domneşti unde se văd strălucind mitrele celor doi mitropoliți, zăpezile scânteind în soarele de decembrie şi arborii cercelati de chiciură, strigătele oştirii, săbiile şi sulițele, goarnele şi loviturile de tun, târgovețimea năpădind toate curțile, fețe roşii de ger, târgovețe în dolame cu hârşii de vulpi ridicând deasupra capetelor plozii înfofoliți în şaluri de lână, isnafurile cu praporii, puțind a unt rânced şi haine scoase de pe fundul lăzilor, strigăte: - bine c-ai scăpat sănătos; - auzirăm că voiră să te răpună păgânii cu viclenia, dacă n-au fost în stare cu virtutea; - dreptate pentru Tere neguțătorul; - dreptate pentru Sarchizoaia mărgelărița, văduvoaia; - sângele nevinovaților cheamă sângele vinovaților, măria-ta! şi altele mai puțin cuviincioase la adresa boierilor, puii de lup care nu se mai satură de belit oile - mamele vor să le atingă feciorii, ca plumbu să nu-i străpungă; soarele se ridică în cerul de sticlă şi totul pluteşte în dangătele clopotelor de Crăciun, cărora li se abandonează, sonorităților duioase şi aspre şi metalice amintindu-şi că mama, măicuța este la curte de două zile, n-a cerut nimic, n-a vrut nimic. I-a ținut doar mâna în mâinile ei încă frumoase şi i-a şoptit că-i este frică de mărirea lui, pe care ei nu şi-a dorit-o niciodată. Simte o nevoie sălbatecă să-şi culce capul în poala ei şi să doarmă. Să doarmă adânc, somn fără vise. Vede cu coada ochiului şase sănii trase codârlă în codârlă, două câte două, fără oişti, cu vig de postav roşu, un maldăr de scaune şi un vig de pânză roşie, totul păzit de

ferentari. Îşi spune că Theodosie Rudeanu n-a uitat nimic din ceremonialul descăpăţânării. Îl ia cu leşin de la lingurică. Mitropoliţii îl primesc în pridvor. Eftimie îi întinde evanghelia, pe care-o sărută; Rally îi întinde crucea bizantină a patriarhiei, din aur şi fildeş, pe care-o sărută. Corul episcopiei Râmnicului Vâlcii cântă puternic «Pe Tine se cade să te lăudăm, Doamne». În biserică boierimea, jupânesele, jupâniţele, foşnetele de hetaia şi brocaturi, şoaptele, privirile strălucitoare, furişe, ori drepte, ademenitoare pe sub sprâncenele încondeiate şi mesalurile bătute-n nestemate, sentimentul biruinţii, al măririi, nu sunt decât patru luni de când l-a smuls urgia dintre aceste ziduri, de când jupânesele şi-au aruncat mesalurile şi cerceii şi inelele în tava milelor purtată de mitropolit, mai presus şi-a rupt salba cu patru şiruri de galbeni văduva stolnicului Vlad, căzut la Şerpăteşti, ieşind în faţă 'năltuţă şi tristă şi negruţă, pe care-a iubit-o la Rucăr, găsind-o pătimaşă şi secătuitoare, lacomă la pat şi-nvăluitoare, până a aflat Stanca şi-a închis-o într-o monastire, ori poate la moşiile răposatului; ori poate a făcut treaba asta popa Stoica, diavolul care-i poartă între coarne o conştiinţă; ori una din conştiinţe... Iată-l şi pe fostul mare vornic Ivaşcu Golescu, îngenuncheat la picioarele Irozilor răpuşi aseară. Şi Irozii în pacea morţii, vegheaţi tăcut de ai lor, pe năsăliile împodobite cu crengi de brad... Stă în strana domnească, copleşit de suferinţă. Îi spune că imbrohorul a fost convins să îngenunche şi să-i sărute mîna, lucru de efect la curte, mai ales pentru Baltazar Walther silezianul, care va transmite acest lucru la Viena şi Praga, după cum îl vor transmite şi alţii: Girolamo Estorga şi Vicenzo Bombardier Mantovano la Roma, italienii din curtea prinţului Marcu prin cetăţile italice, Dionisie Rally la Constantinopol, iscoadele lui Sigismund la Alba Iulia.

- Nu ştiu cum să te răsplătesc, pentru trudă şi vărsare de sânge, vere Theodosie.

- Încrezându-te în mine, măria-ta. Atât... Şi-acum îngăduie să mă retrag, să nu aibă cumnaţii mei, Buzeştii, pricină să creadă mai mult decât este. La cererea boierimii, a târgului, a judeţului şi a oştirii, am alcătuit divanul de judecată...

- Care divan, tresare surprins neplăcut de graba marelui vistiernic.

- Divanul care la ieşirea din biserică are să-l judece pe Chisaru, măria-ta...

- Nu ştiu să-ţi fi cerut asta, vere Theodosie.

- Acum o clipă voiai să mă răsplăteşti şi nu ştiai cum, doamne.

Marele vistiernic face o reverenţă adâncă. Rămâne plecat, cu mâna pe inimă.

- Facă-se voia ta, abia şopteşte, întrebându-se ce altceva decât pizma stă în graba lui Theodosie de a avea capul Chisarului. Acum vrea mai puţin decât oricând să facă să cadă acest cap. Îi e scârbă de execuţii, îi este teamă să pedepsească cu moartea, o teamă superstiţioasă, nu vrea să se mânjească de sângele boierilor săi, au făcut-o alţi domni, i-au împins la asta forţele ascunse în numele cărora domneau şi nu s-a ajuns nicăieri. Nu s-a ajuns decât la înrădăcinarea unor uri de veacuri, transmise din tată-n fiu în cele două partide care s-au înfruntat de la Mircea Bătrânul, Templierul, până la Petre Cercel. Măreţia slujbei bisericeşti, înţelesurile ei de dincolo de cuvinte şi rugăciuni, conştiinţa clară a mutaţiilor tuturor feţelor lui una peste alta şi una în alta, alcătuindu-se în chipul pe care şi l-a dorit, al lui Io Mihail Voievodul a toată Ungrovlahia, în care-a crezut şi pentru care şi-a pus chezaş viaţa, pentru că se crede alesul, vrea să fie alesul, vrea să umple straiele acestea domneşti cu un domn mai presus decât tot ce-a stat în strana domnească, poate cu un împărat al Răsăritului, anul acesta 1595 fiind anul împlântării lui în vreme. Are certitudinea măreţiei lui. Şi-a dobândit-o cu jertfirea de sine. Este el însuşi în acest voievod din strana Bisericii Domneşti. Nu există nimic fals, nimic dogit între el, voievodul şi celălalt el, cel intim... Stă nemişcat, cu coroana pe cap, căzând din linişte în mai linişte, dintr-un adânc într-un mai adânc, dintr-o devenire într-o altă devenire. Timpul rămâne exterior, fără alt conţinut în afara conştiinţei luminoase spre care-l duc legănat cântecele de slavă şi rugăciunile mitropoliţilor. Întredeschide ochii spre lumea din afară. Lângă uşile împărăteşti, mai la stânga spre strana arhiereilor, trece un călugăr înalt, pletos, trunchios, ducând pe braţe icoana Sfântului Arhanghel Mihail. Cade o rază de soare pe chipul bărbat al arhanghelului cu spada trasă, semănând aidoma cu el, cu voievodul. În cele patru colţuri ale icoanei, iniţialele în glagolitice: V, E, I, I: Valaska Ekli, Igipsia, Iglisia. Oftează. S-a eliberat pe sine o clipă din lumesc şi vechimi, din lanţurile lui de aur... Iată că este chemat la realitate, aducându-i-se aminte că este fratele Mihail, omul pe care soarta şi vechimea l-au ales să poarte în timp destinul unei puteri veşnice, unei fiinţe veşnice, căruia el nu-i este decât o întrupare trecătoare. Se închină. Îşi pleacă barba în piept, cu un suspin uşor, aproape ca o chemare.

11

Judecata Chisarului şi a celorlalţi, acolo afară, în soarele de decembrie luminos, pe podiumul improvizat deasupra săniilor, înconjurat de mulţime, simplă şi firească: ai ucis, vei fi ucis, ai ridicat mâna asupra domnului, vei pieri, necruţătoarea judecată a mulţimii, neclintită în a cere capetele complotiştilor, satisfacţia adâncă, neomenească aproape a marelui vistiernic, care şi-a alcătuit şi jucat singur rolul, apărând acolo doar ca un umil slujitor al voievodului şi ca martor, nu ca judecător, treaba asta trecând-o cu viclenie marelui vornic Ivan Norocea, care a luat-o pe umerii săi cu toată gravitatea; toate astea îl zdrobesc în el, îl alungă din el. Îi trebuie forţă nepământeană

să stea în tron, s-o suporte pe Stanca alături, cu aceeaşi privire halucinată, văzînd un ucigaş în oricine se apropie de ea, de copii, ori de el. Chisaru a mulţumit judecătorilor pentru dreapta osândă. Aşa ceva nu s-a mai pomenit de când se ştiu judecăţile de hiclenie. A stat mândru şi neînfrânt, privindu-l şi batjocoritor şi cu milă. Parcă-i era milă lui, osânditului, de el, voievodul. A cerut să moară astă seară, când or trage clopotele pentru vecernie. Divanul a încuviinţat. Apoi i-a cerut lui, cu glas mare, ca la ceasurile trei după-amiază, să-l primească la spovedit. Că are o taină, pe care n-o poate mărturisi decât domnului. A trecut un freamăt prin mulţime. S-au auzit strigăte: «- Spovedeste-l, măria-ta», «- Iartă-l pentru ziua Naşterii Domnului şi ascultă-l»... «- Nu se cade să nu-i asculţi rugămintea din urmă»... «- Aşa e legea pământului. N-o frânge şi pe asta»...

Nu-l uitaseră, nu-l iertaseră pentru frângerea legii cu legătura, cu toate că ei, târgoveţii, n-aveau decât de câştigat. Dar nu-l uitaseră. Şi nici n-au să-l uite. Acum ar vrea să se bucure de fastul şi pohfala cu care Theodosie Rudeanu înconjoară primirea soliei tătare. La picioarele Stanchii, pe un taburet, stă Nurbanu, îmbrăcată în rochie de brocat, cu părul pieptănat cu tâmple, după moda curţii. La picioarele lui, căpitanul Tudor Maldăr, palid, cu mâinile încleştate pe garda săbiei, aproape vinete. Omul îşi aşteaptă asupritorii, poate fără să înţeleagă că n-a adus numai o floare rară la curte, dar a lărgit politica Ţării Româneşti până la Crâm, în saraiul sublimului han şi că poate, având-o pe Nurbanu zălog, va putea vorbi o limbă omenească cu fiii Hoardei de Aur. Iarăşi trâmbiţe, iarăşi această trăire în afară, corni şi gărzi strălucitoare în armuri, să ia aminte solia cam ce putere are Mihail voievodul, trofeele de război lăsate libere, să fie văzute, stegarii unităţilor aliniaţi, aliniaţi copiii de casă, curtea în coantăşe şi caftane ţesute cu fir de aur, în brocaturi veneţiene şi în mătăsuri de India, o revărsare de culori vii, somptuoase, senzaţia c-a devenit robul acestor ceremonii, că începe să vadă lumea prin ele, că ele îl întregesc pe Mihail voievod, îmbogăţindu-l, gustul amărui al libertăţii de altădată pierdută şi aproape uitată, apoi solia. Majordomul cu cizme din blană de leopard, cu beniş din mătase albastră tivit cu samuri încins cu brâu din aur, predând sabia marelui armaş. Purtătorii de daruri, mârzaci cu platoşe aurite şi paitzele la gât, şapte şiruri de purtători de daruri, ducând pe tăvi de argint săbii şi hangere de Damasc, coifuri de Samarkand smălţuite şi încrustate cu pietre preţioase, salbe de diamante şi garnituri de cercei cu topaze, ligheane din argint pentru spălatul degetelor, oglinzi veneţiene cu ramele aurite. Zece mehteraşi cu calpace de vulpe, sună din clopoţei, bat zarbul şi dairalele, ţimbalele umplu spătăria mare cu sunetul lor ascuţit. Purtătorii de daruri trec prin faţa curtenilor. Urmăreşte de pe tron entuziasmul apusenilor. Stanca şi-a redobândit măreţia. Nurbanu, văzută din profil, pare făcută din ceară. Îi tremură nările subţiri, străvezii. Căpitanul Tudor Maldăr priveşte undeva, în bolţile spătăriei şi el are intuiţia că vede acolo saraiul, ori cerul spuzit al stepelor, ori gratiile închisorii. Îl terorizează gândul unei noi întâlniri cu Chisaru. Ce mai vrea? Ce mai poate exista pentru el dincolo de faptul că la vecernie va fi descăpăţânat? I se pare cumplit să moară Chisaru la vecernie, mai cumplit i se pare că ştie acest lucru, uitându-se pe sine, uitând sau făcându-se că uită clipa când a simţit vârful jungherului izbindu-i cămaşa de zale, sunetul scrâşnit al oţelului pe oţel, senzaţia că dacă Simion nu l-ar obliga să îmbrace cămaşa din zale fine, ca o crustă de crocodil, acum ar zăcea el în Biserica Domnească şi Stanca şi Pătraşcu şi Florica... Freamăt în divan. Marele armaş îl anunţă pe solul măritului Ghazi Ghirai, sublimul han al Crâmului, împăratul nebiruit, spaima răsăritului, în faţa căruia tremură şi iarba câmpului şi peştii apelor, stăpânul olaturilor de la Marea cea Mare.

Are loc ceremonia sărutării mâinii.

Când îngenunche, solul care nu este altcineva decât bătrânul Hatay Mârza Baatur, cu buzele roşii de betel şi fără dinţi, cunoscut de la Istambul şi din negoaţele la Kiev, îi şopteşte în turcă:

- Ascultă-mă singur.

După care îi sărută mâna, apoi se târăşte la picioarele lui Nurbanu spunându-i «stăpână» şi aducându-i veşti despre sănătatea slăvitului Chiri Kani. În urma lui rămâne miros de blănuri, de ghiudem şi de cal.

... Totul se petrece într-un alt timp alături de timpul lui interior. Ceremonia înmânării darurilor, discursul chiţăit al vicleanului Hatay Mârza Baatur, care vorbeşte cu neruşinare de prietenia slăvitului han, pentru măritul şi viteazul Michali Bey - vacarmul ţimbalelor când se dă citire scrisorii lui Ghazi Ghirai care-i comunică iubitului său Michali Bey, cum l-a călcat în copitele calului pe trufaşul Zamoyski, care voia să se repeadă asupra Ţării Româneşti, împrăştiindu-i oştirile numai din iubire pentru beyul viteaz şi ţara sa, făgăduindu-i pace veşnică şi rugându-l s-o primească la curte pe principesa Nurbanu, lumina ochilor lui. Sunt în scrisoare cuvinte de laudă pentru cel mai viteaz şi viclean dintre războinici, căpitanul Tudor Maldăr, care nu trebuia să fugă din otacul războinicilor de la Crâm, ci să vină el însuşi la picioarele măritului, pentru a-i cere de soţie pe fiica prea iubită. Şi alte minciuni şi alte poveşti, din înşirarea cărora se desprinde un înţeles neclar de prietenie, o făgăduinţă vagă că în toamna viitoare tătarii de la Crâm nu vor da iama să prade Ţara Românească, luându-şi uiumul din alte părţi, totul învelit în ambră şi aur, în

cuvinte fastuoase şi mărire... După rolul marelui armaş, vine rândul postelnicului Stroe Buzescu. Stroe stupefiat de faptut că-i vede pe tătari altfel decât cu arcanele desfăşurate, mânând cârduri de robi, ori gonind cu săbiile în mână şi hangerele în dinţi, îi pofteşte la ospăţ, ca şi când i-ar pofti la înmormântare. O mie de amănunte, şopocăiala lui Girolamo Estorga cu iezuitul în haine de cavaler care-l secondează, gesturile largi ale cronicarului Baltazar Walther, căruia Mantovano îi explică nu se ştie ce, Mina zugravul desenând pe furiş, ascuns după pălimarul balconului, Sima devorând-o din ochi pe Nurbanu, Radu Buzescu mângâindu-şi barba gânditor, o lume alături de lumea lui care s-a oprit la înţelesurile faptelor, la esenţa lor; un timp încremenit, în care se întâmplă ceea ce de fapt ascunde fastul, ceremonia, gestul şi vorba... Hotărât, a îmbătrânit. Ori l-a îmbătrânit domnia. Hora mare străjuită de bradul sub care stau şi acum darurile neîmpărţite aseară. Mesele. Pajii. Mesenii. Lăutarii. Guzlarii balcanici. Cobzarii de prin târguri. Muzicanţii tătarului. Nurbanu şoptind ceva soţului ei. Acesta aruncându-i o privire întrebătoare, făcându-şi de lucru pe lângă Radu Buzescu, şi Radu Buzescu şoptindu-i că baaturul acela sălbatic şi mândru, care-l străjuieşte pe Hatay Mârza Baatur, este Ghiriş Baatur, unul din nepoţii cei mai dragi hanului, călăuzul Horzii pentru Podolia şi trecătorile din Carpaţii Păduroşi. Lăutele, vinul, cântecele de vitejie ale cobzarilor şi guzlarilor, versurile recitate de Stavrinos în greceşte, cu patos şi ochii închişi, în care-l asemuie deopotrivă cu Achile, dar şi cu Ulise, vorbirea mitropolitului Dionisie Rally privit pieziş de tătari, zumzetul glasurilor dominat de strigătele lui Stroe Buzescu: «- Îi puserăm sub sabie, măria-ta, eşti slăvit de-o lume, ţi se-nchină până şi...» «- Duşmanii măriei-tale», îi zâmbeşte Radu Buzescu, tăind elocinţa fratelui său, care era să spună «hanul», sentimentul detaşării, al desprinderii, al mutaţiei spre altceva necunoscut şi tainic, o nouă treaptă a cunoaşterii, pentru că ce altceva face de când, mânat la Cozia de ceva necunoscut şi inexplicabil, l-a întâlnit pe Daureţiu, decât urcă greu, opintit, treaptă după treaptă, cunoscându-se pe sine, cunoscând tainele prezentului şi pe ale trecutului, existând în lumea de dincolo de cele văzute? Devorat până mai ieri de fiecare clipă, de fiecare gest, de fiecare legătură dintre oameni - furat de solii şi diplomaţie, de luptă mai ales, de nebunia ei ameţitoare, de dorinţa fizică de a-l arunca pe Sinan peste Dunăre, de a-l scutura de pe trupul ţării; este acum liber şi detaşat, dornic de reculegere, dornic să se reîntâlnească cu el însuşi în singurătate, temător de întâlnirea cu fraţii pitagoreici, mereu necunoscuţi, mereu împingându-l mai adânc spre originea lucrurilor. Se grăbeşte să ridice cupa întâi, după care treti boierii, boierii de treapta a treia, se scoală de la masă. Când ridică cupa a doua, ţine şi vorbirea de bun venit, în care de fapt mai mult ameninţă solia tătară, amintind că oricând aici, după cum se şi vede, poate fi găsit un ospăţ frăţesc; ori după câte se aduce aminte, o sabie ascutită, pământul acesta fiind mereu lacom de sângele celor care-l calcă. Îi face cinstea lui Hatay Mârza Baatur să-i închine pocalul, după care solia se ridică şi în sunetele ţimbalelor, în clinchetul clopoţeilor de argint şi în zuruitul dairalelor, părăseşte hora mare, călăuzită de vel armaşul care restituie sabia solului, în vreme ce armăşeii restituie armele gărzilor. O dată cu solii tătari pleacă Girolamo Estorga, pe care nu-l reţine. Stroe Buzescu îşi descheie nasturii de diamant.

- Uf, măria-ta. Crezui că mă înăbuş de atâta miros de seu.

- Eu îl răbdai zece luni, care trecură ca zece mii de ani, spune căpitanul Tudor Maldăr.

Doamna Stanca bate din palme...

- Prinţesă Nurbanu, vino la mine. Spune-i, căpitane Maldăr, să vină să-i dau stafide şi zaharicale cu mâna mea. Vino şi domnia-ta, să-mi povesteşti cum i-ai răpit inima. Veniţi cu toatele, dragelor mele. Veniţi...

Deşteaptă Stanca. Îl scapă de gaiţe. Îi spune mitropolitului Dionisie Rally să-i păstorească boierii, până când se întoarce, pentru că-l spovedeşte pe Chisaru, după cum a hotărât divanul. Se face linişte. Theodosie Rudeanu, vânăt, îşi pleacă fruntea în piept. Se ridică sprijinit de Simion, cu acelaşi sentiment ciudat de detaşare, de neparticipare, ca şi când ospăţul de Crăciun, cu bucatele ademenitoare, cu curcanii fripţi, umpluţi cu stafide, cu buturile de căprioară împănate, cu claponii şi raţele pe varză, cu strugurii brumaţi, parcă acum rupţi din vie, ar aparţine unei alte stări, rudimentare, unui alt domn, unui alt om, străin şi de care îi este într-un fel milă. Mirosurile de untură şi carne friptă îi fac greaţă.

- Am îmbătrânit, îşi spune... Am îmbătrânit rău... Mă apasă domnia. Mă zdrobeşte domnia.

12

Când l-au judecat pe Chisaru, marele armaş l-a împodobit cu toate semnele dregătoriei. Toiagul cu măciulie de argint aurit, lanţul de aur de care era agăţată pecetea Ţării Româneşti. După osânda rostită de marele vornic Ivan Norocea, Udrea Băleanul i-a smuls semnele dregătoriei, atingându-l cu ele peste obraz, ca pe un nevrednic. Acum Chisaru stă în jilţul aşezat în foişorul de deasupra intrării palatului, şi-a rezemat ceafa de spătar şi cu ochii închişi s-a părăsit unei tăceri nefireşti. Voievodul stă rezemat de tocul de plumb al ferestrii. Soarele tăvălit peste zarea dealurilor, sângeriu şi învâlvorat, dă să scapete. Zăpezile ard. Ard donjoanele cetăţii, crenelele, suliţele străjilor. Trece jos, prin cerul în care s-a aşezat cenuşiu fumul vetrelor, un stol de ciori. În nucul din faţa

spătăriei mici s-a oprit o coțofană. Singurătatea în doi cu osânditul la moarte, cu cel care voise să-l ucidă, îl sugrumă.

- E cald şi bine şi tihnit aici, voievoade.

- E cald, Chisarule. E cald, trist şi sunt mâhnit de moartea ta. N-am să-nţeleg niciodată ce diavol ți-a intrat în suflet, ce pizmă otrăvită...

Chisaru se ridică din jilț. Dă ocol foişorului. Ciocăne zidul la întâmplare. Ascultă. Se reaşează, trăgând alături celălalt jilț. Ciuguleşte câteva boabe de strugure, din fructiera de argint plină cu mere, pere, nuci curățate şi struguri.

- Ți-au cules răzăchia asta târziu, că e dulce şi-nmiresmată... Nimic nu mi-a fost mai drag decât să mă duc la culesul viilor. Să mă-mbăt de miresmele toamnei.

- O puteai face până la adânci bătrâneți. Domnia mea ți-a fost zodie bună.

Chisaru râde muțeşte.

- Dacă n-aş fi fost închinător semnului trei şi dacă tu n-ai fi închinător semnului patru, voievoade, şopteşte atât de încet încât abia dacă-l aude.

I se pare că pentru întâia oară îl vede pe fostul mare logofăt Chisar. Că abia acum îl cunoaşte pe marele logofăt Chisar. Că dintr-odată lucruri niciodată înțelese se fac înțelese, că o lumină puternică intră în foişor, alungind umbrele tainei, ale celeilalte vieți, «nevăzute», că abia acum se pun față-n față Mihail voievod şi Chisar marele logofăt şi o dată cu ei, acele lucruri vechi şi taine străvechi ale puterii, care-au fost în firea acestei puteri, de la începutul începuturilor.

- Nu-nţeleg ce vrei să spui, vel logofete... Ce-nseamnă aceşti închinători şi cine sunt ei?

- În fața morții, minciuna te dezonorează, voievoade.

- Te-ascult.

- Ctitoria ta de la Sfânta Troiță, ai ridicat-o pătrată şi-n formă de cruce.

- Am mai învățat ceva, şopteşte... Să cercetez ce forme au bisericile şi monastirile boierilor mei.

- Du-te la Vultureştii de Jos, unde las cu limbă de moarte să mă-ngroape. Am zidit-o în formă de trifoi. Sub cripta mea, n-o sparge, îți spun cum să-ți deschizi drum, am trei cufere cu taleri de aur. Ia-i pentru oştire. Şi să-nvingi atîta vreme cât ai să mai trăieşti. Voi, închinătorii vechi sunteți pe drumul cel bun. Noi, Templierii, apoi cei ai Dragonului şi astăzi Zidarii liberi, l-am greşit. Dar asta este mai presus de puterile mele. Nu-l pot schimba eu, nu-l pot schimba cei de deasupra mea, ori dacă l-ar putea, nu vor să-l schimbe.

- Ai legământ cumplit să taci. Nu ți-e frică de răzbunarea Zidarilor, până la a noua spiță?

- Ți-o spun ție, ştiind c-o spun mormântului. Ascultă-mă.

Trece ceva febril prin ochii Chisarului, profunzi, plini de lumi necunoscute, de vieți necunoscute. Totul se schimbă. Totul aparține acelei alte lumi, numai a lor. În foişor se încheagă o lumină de sânge care amestecă umbrele înserării cu gândurile. Trăieşte ca într-o beție dureros de trează, de conştientă. Chisaru începe de unde ştie şi el, de la Ioniță Asan, templierul, care s-a făcut templier să-i aibă pe aceştia împotriva Bizanțului, ca mai apoi să rupă cu ei după ce l-a învins pe Balduin de Flandra şi să moară tot de mâna unui templier... Îl ascultă atent, agățat de buzele lui pentru că este întâia oară când stă față-n față cu un Zidar liber, conştient că este un Zidar liber şi când acest zidar se mărturiseşte. Chisaru ajunge la marele templier care-a fost Mircea Bătrânul. De câte ori îți puneai coroana lui grea, cu trei frunze, pe frunte, mă gândeam că dincolo de tainele voastre, vă-ntâlneați în gândul libertății. Atât că el o vedea alături de Ungaria, prin templieri şi tu o vezi alături de Bizanț, prin pitagoreici... Că Dăneştii, duşmanii lui de moarte, ieşiți din osul lui Dan, fratele lui, au slujit bisericii vechi şi că Drăculeştii au slujit Dragonului şi Zidarilor, după ce Filip cel Frumos l-a ars pe rug pe marele maestru Jacques de Molay... Eu sunt din osul Drăculeştilor. Nu te-am urât niciodată pe tine. Dimpotrivă. Am urât biserica voastră, care-a găsit de la-nceput calea. V-am urât pe toți ai mei, pentru că erați în vreme, iar noi, de multe ori, în afara ei.

- Şi ce voiați şi ce vreți şi ce-ați voi, voi? Ce altceva ați putea vroi, voi?... Nu ți-a fost destul Călugărenii?

- A curs prea mult sânge între noi şi voi, ca să poată fi pace vreodată.

- Nebunilor.

- Nu huli.

- De zece mii de ori, nebunilor... Vă trebuie tronul, ori vecia prin tron? Aveți nevoie de un tron al străinilor, într-o țară a nimănui, ori de țara de la Zamolxis care să vă dea tronul ei, în slava ne-muririi? Răspunde-mi, Chisarule? Răspunde-mi, Zidarule?... Nu v-a fost destul că însuşi Templul, n-a fost în stare să scape viața lui Vlad Dracul voievod; ori a lui Țepeş?!

- Pentru că, prin faptele lor erau mai mult ai voştri, decât ai noştri.

- Aşa cum vor fi în veci de veci, ai noştri, cei care urcă din vechimile neamului, în viitorimile lui, Zidarule... Că pe voi v-au găsit banii Templului să slujiți străinilor, niciunul din voi nefiind primit în rangurile lui înalte, niciunul din voi neştiind încotro şi de ce vă sprijină cu bani şi oaste, niciunul din voi negândind dincolo de nebunia puterii de-o clipă.

- Opreşte-te, închinătorule. Şi stăpâneşte-te. Am văzut prea târziu asta. Îmi primesc moartea aproape cu bucurie. Poate ca pe singura scăpare a sufletului meu chinuit.

Îi cuprinde mâinile. I le strânge înfrigurat. Îi spune că Mihnea Turcitu este el însuşi Zidar, că fiul Mihnei, Radu, este inițiat la Veneția, că au mai rămas zidari destui din vechile ramuri ale Drăculeştilor, strănepoți ai fiilor din flori, că au rămas averi neînchipuite ale Templului scăpate de lăcomia papei şi a lui Filip, regele Franciei, că sunt zidari strecurați în rândurile închinătorilor vechi, poate nu aici, poate la Efes, ori la Cairo, dar sunt şi să se păzească, că visul vieții lui de oştean şi cavaler a fost să lupte împotriva islamului, a visat o cruciată care să-i poarte flamurile până la Sfântul Mormânt şi când voievodul a înălțat steagul răscoalei s-ar fi lepădat de orice gând lumesc şi l-ar fi urmat până în pânzele albe; dacă...

Îi cad trăsăturile. Îşi rupe copcile de la gât. Respiră greu.

- Te-am urmat, atâta cât mi-a fost în putere să te urmez.

- Până când Zidarii, ți-au cerut capul meu.

- Până atunci, doamne. Iartă-mă. Adevărul tău a învins neadevărul meu. Mihail... Ah, Mihail. Nu este nimic mai cumplit decât să slujeşti neadevărului, ştiind cu limpezime că lui îi slujeşti. Ce groaznice nopți! Ce judecăți cu tine însuți! Ce cumplită singurătate. Ascultă-mă. Acolo, la Copăceni, a căzut capul meu. Acolo şi-atunci când m-a căutat Turcitu, aducându-mi porunca să te-ncolțesc şi să te ucid. Atunci când dac-aş fi ridicat mîna, mi s-ar fi uscat din rădăcină. Atunci când eu însumi am lăsat urme pe care să le adulmece Rudeanul. Am lăsat urme mereu, pentru că ştiam, țara era cu tine. Adevărul era cu tine. Dreptatea era cu tine şi biserica veche. Voi ați găsit inima țării, pe care noi am căutat-o în cabală... Eu însumi, prin nepricopsitul de fiu-meu, l-am oploşit pe Negură, iscoada Rudeanului, simțind o bucurie tainică, amețitoare, de câte ori îl vedeam căutând prilejuri să mi s-apropie, să mă tragă de limbă... Da! De o mie de ori da! M-am lăsat tras de limbă, pregătindu-mi prohodul c-o bucurie sălbatică. Pe hotnogul Negură fă-ți-l căpitan. Este isteț, viteaz, răbduriu şi credincios. Un om al meu le-a spus măscăricilor tăi adevărul. Un calic al meu, Zidar şi el în Mahalaua Calicilor... Cutremură-te în tine. Întăreşte-te în tine... Din cuferele acelea, auzi, din cuferele acelea trei, unul foloseşte-l să-i prinzi pe zidari. Prinde-i unul câte unul, munceşte-i cu fierul roşu, aşa cum mi-au ars ei sufletul, făcându-mă altceva decât eram făcut să fiu, află-le ascunzătorile, află-le umbletele, după moartea mea vor schimba semnele, scriiturile, locurile de taină, află-i pe ei pe toți şi treci-i prin sabie... Ah! Au vrut să mă ucidă după ce m-am dat prins. Au vrut să mă ucidă după ce-am cerut să mă spovedesc. Cu jungherul. Cu săgeata... M-a apărat Simion, vătaful...

Gâfâie. Are fața scăldată în sudoare. În lumina roşie închegată în foişor, pare sudoare de sânge. Apucă carafa de vin cu amândouă mâinile. Bea lacom, lăsând vinul să-i curgă pe bărbie. Pe gât. Îl priveşte, simțindu-se aruncat din el însuşi. Cât i se pare de groaznică viața deşartă, torturată şi dramatică a Chisarului, a cărui singură vină a fost aceea de a se fi născut dintr-un fecior din flori al lui Vlad Țepeş, pe care Zidarii liberi au pus ochii, atrăgându-l în tainele ordinului lor necruțător... Îi lipsesc cuvintele cu care ar putea să-l împace cu sine însuşi. Îi lipsesc gesturile cu care să şi-l apropie. Îi lipseşte glasul omeniei cu care să-i mărturisească durerea de a-l fi văzut ajuns la adevărul adevărului. Nu poate fi nimic mai cumplit decât ajungerea la adevărul adevărului, cu totul altul decât cel căruia i-ai slujit o viață. Doamne, ce pustietate... Şi ce fericit trebuie să fie Chisaru, să scape de el însuşi; să scape de povara neadevărului şi să regăsească împăcarea veşnică, întru Domnul.

- Ce s-aude, tresare Chisaru... Maria-ta, ce s-aude?!

- N-aud nimic, întristatule... Decât gândurile tale şi-ale mele le-aud... Să bem.

- Nu! Ascultă, măria ta! Ascultă! Doamne! Ascultă !

Îi strânge brațul deasupra încheieturii. Parcă s-ar auzi ceva. Parcă ar răzbate din neființa clipei, o tângă adâncă, jăluitoare, învăluită. Chisaru sare la fereastră. Îşi lipeşte fruntea de geam. Întoarce spre el fața descompusă de groază.

- Ce-ai făcut, voievoade? Pentru numele lui Dumnezeu, ce-ai făcut? !

Se ridică atât de greoi, de parcă ar avea pietre de moară agățate de umeri. Lumina vineție a amurgului. Porțile cetății deschise larg. Străjile cu vârful sulițelor lăsat în jos. Şiruri după şiruri de cojani flenduroşi, sprijiniți în toiege, mergând legănat, cu rogojini aprinse pe cap. Şiruri după şiruri, fețe pământii, opinci umplute cu paie, rogojini aprinse, flăcări violete, fum, capetele pământii din care țâşnesc parcă flăcările fumegoase şi cântecul tărăgănat, sfâşietor.

«- *Cum frânsăşi tu, voievoade,*
Sfânta lege din bătrâni,
Lepăda-tu-te-ai de noi
Precum Petru de Isus.
Lupilor ne-ai hărăzit.
Morții.
Sorții rele şi-nvrăjbite

Astea toate să le ceară
Domnul din cer sufletului tău,
Amin!»

Cântecul răzbate prin geamuri, tăindu-l adânc, înfigându-se în el, sfredelindu-l. Este zi 'ntâi de Sfântul Crăciun şi porţile Cetăţii Domneşti sunt deschise jălbarilor. Nu i-a spus nimeni c-au venit aici cu sutele, cu opincile pline de paie, zidiţi din lut, cu rogojini aprinse pe cap, morţii glotimilor. Ce caută morţii glotimilor aici, grămadă, umplând curţile, înconjuraţi de târgoveţi, de oşteni, sub lumina vânătă a asfinţitului, cu rogojinile aprinse în cap, rezemaţi în toiege, cu popii lor flenduroşi purtând în vârful cârjelor jalbe pe care le leapădă cu scârbă la picioarele gărzilor de pe treptele palatului?! Un asemenea popă zbârcit, cu plete albe de Dumnezeu, ducându-şi jalba în cârje, iese dintre glotimi. Strigă:

- Voievoade Mihai!

Glotimile, surd, înfricoşător de surd.

- Nu aude!

Popa:

- Voievoade Mihai!

Glotimile:

- Nu mai vede!

Popa:

- Voievoade Mihai!

Glotimile :

- Nu mai simte!

Rogojinile ard viu, aruncându-şi luminile pe feţele de lut. Glotimile le scot. Le aruncă la picioare. Popa acela, diavolul acela, cu glas mare:

- Să ai odihna vântului (se-nfioară, îşi muscă buzele până la sânge, se stăpâneşte să nu urle), crezarea lui Arie (este înalt, ridică braţele ca nişte spânzurători, în mâna dreaptă are o cruce), să nu-ţi ierte Domnul păcatele (glotimile îngenunche în zăpadă şi el o simte rece şi se simte cumplit de singur, plin de spaime), să mă auzi când te culci, ori când te scoli, ori...

- Nuuu! Nu-l blestema, părinte, nu-l blestema în numele Domnului, strigă de undeva un glas de femeie, atât de sfâşietor şi dureros că plâng şi pietrele foişorului... Nuuu!

Prin zăpadă, desculţă, despletită, nu-i vede decât obrazul alb, Tudora. Mama... Cade la picioarele preotului în jurul căruia ard rugurile rogojinilor. I le înlănţuie. I le acoperă cu cosiţa ei grea, neagră şi el nu mai vede decât mâinile albe ale Mamei ridicate spre rugă şi iertare, îl podidesc lacrimile, Chisaru îi spune că şi el, voievodul, este mort din ceasul ăsta, din clipa asta miroase a mort, duhneşte a mort şi că-l roagă să vină cu el, să stea cu el când are să-l descăpăţâneze, să-i ia capul şi să i-l aşeze la loc, lângă trunchi, în raclă, să-i facă binele ăsta, ca să aibă şi lui, voievodului, cine să i-l facă, din vreme ce este şi el un mort pe care îl leapădă ţara, de care se leapădă adevărul cel mare, căruia el crezuse că voievodul îi slujeşte. Are o criză, urlă, cade în genunchi, se izbeşte cu fruntea de duşumele, strigă că nu este pe pământ nici dreptate, nici adevăr, voievodul se-mpietreşte în el, ştie c-a jertfit mielul ăl blând, dar că mielul trebuia jertfit, îl împinge pe Chisar cu piciorul şi-i spune:

- Găteşte-te de moarte, frate al meu întru suferinţă, şi lasă totul pe umerii domnului tău.

Iese gârbovit, apăsat, ducând în el cântecul ridicat din înserarea geroasă:

«Cum frânsăşi tu, voievoade,
Sfânta lege din bătrini»...

Vătaful Simion de strajă în uşa foisorului îi pune pe umeri caftanul blănit. De jos se aud grei, paşii gărzilor urcând scara.

13

Beznă adâncă. Au trecut o sută de ani. Au trecut o mie de ani. Beznă a cugetului. Nefiinţă. Simte în palme conturul obrazului Chisarului. Căldura acelui cap nobil, acelei vieţi încă vii în trupul care se zbătea pe duşumeaua eşafodului, în vreme ce capul din mâinile lui îşi redobândise liniştea, înţelepciunea şi măreţia. A stat după dorinţa Chisarului lângă eşafod. Chisaru a urcat scările. Amurgise.

Locul era luminat de făclii. Gărzi şi oşteni. Porţile cetăţii închise. Nu dăduse voie mulţimii să vadă moartea Chisarului, părându-i-se că ar asista impudic la propria sa moarte. Începuse să sufle crivăţul. Abia un răsuflet. Rece. Tăiş de sabie. Călăul în costumul roşu, cu gluga pusă. Ajutoarele în costume negre. Chisaru cu fruntea brobonită, privindu-l în ochi. Zâmbindu-i. Şi-a scos coantăşul. L-a împăturit şi aşezat lângă butuc. Şi-a descheiat cămaşa la gât, răsucindu-i gulerul.

- Nu este nevoie, domnia-ta, a spus călăul... Merge şi aşa.

A venit popa Duh şi l-a dezlegat, dându-i să sărute crucea.

- Cu paloşul ori cu săcurea, a mai întrebat călăul, marii boieri putând alege şi ştiind că săcurea ucide dintr-o singură lovitură, pe când paloşul poate greşi.

- Moarte de oştean, om roşu... Cu paloşul. Şi-ţi dau mulţămita mea, pentru trudă.

Atunci marele vornic a ridicat buzduganul. Oamenii Chisarului iertaţi de osândă, călări, în arme, cu făclii, cu marame negre legate la căciuli, la dârlogi, au tras alături sania cu racla. Raclă din stejar, făcută în câteva ceasuri în dulgheria palatului. Lumina făcliilor cădea tremurătoare pe obrazul celorlalţi osândiţi, smulgându-le parcă chipul cunoscut şi descoperindu-i aşa cum erau. Îngrozitor chipul omului înaintea morţii. Fără să mai aştepte buzduganul marelui vornic, Chisaru a îngenuncheat, culcându-şi gâtul pe butucul îmbrăcat în pânza roşie. L-a văzut pe Theodosie Rudeanu, sub o glugă. Descărnat. Halucinat. Îi tremurau buzele. Ochi măriţi, de nebun. Călăul a ridicat paloşul greu, de execuţie, spunându-i Chisarului să aibă răbdare o clipă - de fapt îl amăgea din milă, din omenie - şi în clipa când a spus «o clipă»... Doamne, Dumnezeule, am acest drept? Cine mi-a dat, Doamne, dreptul de viaţă şi de moarte, de foame şi de îndestulare, de mărire şi de nemărire, cine mi le-a dat asupra oamenilor, pentru că toţi deopotrivă suntem în faţa Ta şi-a veşniciei şi de ce tocmai eu, Doamne, de ce tocmai eu să duc povara asta, de ce?

- Pentru că tu eşti alesul, îi răspunde un glas înăbuşit în străvechea limbă francă a celor care nefiind încă români, erau romani şi daci, fiii Ţării Soarelui...

Îşi făgăduise să vegheze. Să aştepte acest ceas după miezul nopţii, învăluit în glugă... Să audă paşii călăuzei necunoscute. Să descopere taina zidurilor. Lângă tetrapod o umbră. El însuşi îngenuncheat în faţa icoanelor, pe retină cu imaginea trupului descăpătânat al Chisarului aşezat în raclă de oamenii lui de casă, văzându-se cu capul mortului în mâini, mortul care-l privea cu ochi mari, parcă miraţi şi-ntrebători, glasul sfârşit al Rudeanului: «- Închide-i ochii, măria-ta... Pentru numele lui Dumnezeu, închide-i ochii». A ridicat acel cap însângerat, arătându-l boierilor săi. A fost un ramăt, o spaimă, ei care au hrănit moartea cu atâta belşug, au căzut în genunchi, pentru că ochii Chisarului erau îngrozitori de vii, de înţelepti, văzuseră, ah, ochii Chisarului, văzuseră ceea ce nu văzuseră ei, văzuseră Moartea şi ei toţi au înţeles şi s-au înspăimântat cumplit. Numai el nu s-a mai înspăimîntat. L-a sărutat pe buze, i-a închis ochii şi a dus capul la sania cu racla, lipindu-l lângă trupul căruia îi aparţinuse firesc cândva şi căruia, acum, nu-i mai aparţinea.

Doar candelele îşi pâlpâie sâmburii de lumină dedesubtul icoanelor.

Nimic nu mai are fiinţă în jur. Totul pluteşte în beznele începuturilor.

- Să mergem, frate, şopteşte umbra necunoscută... *Okale mie...*

- *O vimi a om,* răspunde.

Fratele îi pune peste glugă, altă glugă, fără tăietură la ochi. Îl ia de mână. Din clipa aceea nu mai este decât un frate necunoscut. Un soldat al Iglisiei. Se simte dintr-odată eliberat. Liber, fiind mai rob decât oricând... Zadarnic vrea să ştie încotro îl conduce fratele necunoscut. I se pare că l-a întors pe după tetrapod de câteva ori, că l-a dus dintr-o parte a camerei în alta, că l-a scos pe coridoare; apoi au coborât patruzeci şi una de trepte; au urcat alte optzeci şi două, au coborât o sută, au urcat o sută şi două, totul într-o tăcere de moarte, ca şi când s-ar fi coborât pe celălalt tărâm şi cu fiecare pas orbecăit simte cum se părăseşte pe sine, cum se eliberează de sine, cum îl pătrunde o stare uşoară, fără gânduri, aproape luminoasă... Abia atunci aude glasul monoton al fratelui necunoscut repetând cu acelaşi glas, mereu şi mereu, parola fraţilor de rând în limba vlahilor din Pind: *«Okale mie o vimi a om».* «Ochii mei au văzut un om»... Ochii mei au văzut un om! Ochii mei au văzut un om!... Ce om au văzut ochii lui? Stă cu el însuşi, sub cele două glugi în întuneric profund, nu se aud paşii, fratele calcă parcă pe pâslă şi omul nu poate fi decât el însuşi, Mihail... Mihail despuiat de rangul voievodal şi podoabe, de semnele puterii lumeşti, de gărzi şi boieri, de familie şi treburi diplomatice, de gânduri de mărire insinuante, desprinse din propunerile lui Dionisie Rally, despuiat de tot ceea ce se adaugă omului, acolo sus, în lumea cea forfotitoare şi măruntă, clevetitoare şi îngustă, voind totul pentru sine. *Okale mie o vimi a om!* Ochii mei au văzut un om. Acest om singur, Mihail, robul lui Dumnezeu. Acest om, Mihail, în care plâng toate durerile şi-n care nu mai râd toate bucuriile... Murmur de glasuri. Glasuri multe, cântând vechiul, străvechiul cântec al soarelui.

- Ce văd ochii tăi, întreabă un glas puternic... Văăd... ochii... tăi... Întreabă ecoul.

Simte deasupra lui bolţi largi. Bolţi de cărămidă şi bolovani. Sunetele ecoului îl împresoară din toate părţile. Îl izbesc. Îl copleşesc.

- *Okale mie o vimi a om!* răspunde şoptit, de teama ecoului.

Vorbele lui cad parcă în câlţi. Abia le aude el însuşi. Cineva îi ridică gluga oarbă. Prin tăieturile pentru ochi vede o puzderie de lumânări ţinute de fraţi cu glugile trase, lumânări albe de data asta, bolţi sprijinite pe stâlpi din piatră, o încăpere subterană enormă, din care pornesc ca braţele unei cruci, patru galerii laterale, în fiecare perete subteran câte una. Călăuza a dispărut. Îşi face loc printre glugi, în vreme ce alţi fraţi, călăuziţi şi ei, vin mereu din cele patru coridoare, adăugându-se mulţimii care slăveşte răsăritul Astrului, stăpânul Ţării Muntilor, al Ţării Nisipului Arzător şi al Ţării Soarelui. Retrăieşte sentimentul uitării de sine. Al contopirii cu fraţii necunoscuţi, asemănători aidoma, antiriu negru cu glugă, lângă antiriu negru cu glugă, niciun semn al puterii lumeşti, niciun semn al bogăţiei, ori al sărăciei, o egalitate care aparţine doar morţii, ori poate a

aparținut cândva vechimilor. Pe nesimțite se contopeşte cu Închinătorii, unindu-şi glasul cu corul în care răsună înalt şi armonios, glasul subțire al femeilor. Clopotul de aramă al Marelui preot. Imnul soarelui se frânge. Pe altarul din piatră urcă cei patru. Îmbrăcați aidoma Închinătorilor. Marele preot îşi încrucişează mâinile la piept. Spune:

- Ne-nchinăm Ție Doamne, stăpânul văzutelor şi nevăzutelor, îl slăvim pe preotul soarelui, Zamolxis, părintele nostru pământean, cel dintâi Mare preot, aducătorul credinței vechi, stăpânul Oamenilor de piatră. Sfatul nostru întru veşnicirea urmaşilor în Țara Soarelui să fie binecuvântat de mare puterea Preoților veşnici, acum şi-n vecii vecilor, amin.

Izbucnesc flăcări mlădioase de jur împrejurul Marelui preot, înălțându-i-se până la genunchi, până la mijloc, până la frunte, apoi şerpuitoare şi încolăcitoare, până în tavanul din bolovani, luminând crucea săpată în piatra din spatele Marelui preot, stăpân al focului, care-şi face purificarea.

- *Ehove! Ehove!* psalmodiază Închinătorii.
- *Ehove*! Marele preot este curat ca lumina, spune unul din cei patru.
- *Ehove!* Glasul lui este glasul adevărului.

Flăcările scad. Marele preot le face semn să se stingă. Flăcările se sting.

- *Ehove!* Jertfa sufletului meu a fost primită, spune Marele preot.

Se gândeşte că mitropolitul, ori patriarhul l-ar afurisi şi scoate afară din lege pe Marele preot pentru ritul lui păgân, ori l-ar face bogomil, ori arian, dar că nici mitropolitul, nici patriarhul nu stăpânesc puterea magică a focului, marginile puterii lor spirituale fiind din ce în ce mai înguste, cu atât mai înguste cu cât îşi măresc şi lărgesc puterea pământeană. Că Marele preot, sălăşluindu-şi puterea în spirit, este de fapt nemuritor, puterea lui fiind veşnică. Marele preot nu şi-a pierdut tăria glasului cu care-i cheamă pe Închinătorii de la răsărit şi apus, miazănoapte şi miazăzi să spună cum au ostenit pentru Iglisia în aceşti patru ani. Poate că Marele preot este unul de-o ființă cu ceilalți patru şi că acest număr patru se opune treimii dogmelor creştine, că ei Închinătorii sunt un fel de creştini care l-au primit pe Unul Dumnezeu, dar greu îl primesc pe Fiul şi Proorocul său, Isus Nazarineanul... Poate i s-a părut numai, pentru că au rămas nespus de multe taine necunoscute încă. Din mulțime se ridică un glas.

- Sunt Închinătorul de la miazănoapte. Ascultați-mă şi cugetați. În Moravia s-a pierdut urma Poporului. Trăim între muntii noştri vechi, ai Maramorăşului. Tălmăcim Cărțile şi la foile numite de Lege, scriem tainic poruncile Iglisiei.
- Care sunt poruncile? întreabă Marele preot.
- Întâiu: Să crezi în nemurirea Poporului, răspunde scandat mulțimea.
- Al doilea: Precum fiecare ramură pleacă de la un singur trunchi, aşa şi cele patru ramuri ale Poporului, pleacă de la un singur trunchi. Crede.
- Al treilea: De două ori în vechime Poporul a fost Una întru ființa Soarelui. Urgiile l-au plecat, dar nu l-au înfrânt. Crede.
- Al patrulea: Se apropie din neguri ziua de slavă când Poporul va fi călăuzit în Cetatea de piatră aflând taina cea mare. Pentru aceasta ne-am juruit, ducând din veac în veac dreapta credință. Şi o vom duce din veac în veac, până când vom ajunge să sălăşluim netulburați în însăşi inima noastră. Amin!

A auzit de două ori până acum «poruncile», luându-le ca pe un dat sacru, fără înțelesuri deosebite, ca pe nişte vrăji, ori juraminte de frățietate. Astăzi poruncile i se par de-o limpede străvezime, de-o simplitate limpede în esența lor şi se cutremură gândindu-se că Iglisia înrădăcinată în veacuri l-a ales chezaş al acestor juraminte. Fratele de la miazănoapte vorbeşte de harul pe care-l poartă Închinătorii în principatul Transilvaniei, având bisericile lor, dar neavând încă Păstorul. Că pe fiecare an ce trece soarta le este mai grea, apăsarea mai cumplită. Ei care erau ai turmelor slobode, au ajuns turme mânate cu biciul. Închinătorii de la miazănoapte găsesc din ce în ce mai greu unde să semene cuvântul Iglisiei. Poporul caută scăparea mai curând în armă, decât în cuvântul Închinătorilor, Iezuiții urmăresc Închinătorii cu aceeaşi înverşunare cu care i-au urmărit Templierii. Credința veche mai ales o urmăresc. Nu au aflat nici scrierea tainică a Iglisiei, nici semnele ei... Cel mai cumplit prigonitor este nunciul Germanico Malaspina, care este şi Zidar...

- Luați aminte! spune Marele preot.
- Luăm aminte! răspund Închinătorii în cor.

Pe măsură ce se aud din mulțime glasurile Închinătorilor de la răsărit, apus şi mai ales izbândirile celui de la miazăzi, care începe cu Leul din Pireu, statuia sub soclul căreia se găseşte ocnița unde se întâlnesc Închinătorii din Asia Mică, cu cei din Egipt, Calabria şi Sicilia (Închinătorul nu spune asta, el spune numai Leul din Pireu, Iota) pe măsură ce se adună ştiri necunoscute în ştiricarul lui Theodosie Rudeanu, i se pare că pătrunde în lumea adevărurilor veşnice, dincolo de lumea tulburată a zilei, dincolo de puterea organizată a Înaltei Porți, a Habsburgului, a regelui Poloniei, cel mai puțin rege dintre toți regii. Vede cum sub temelia acestor puteri se țese o altă lume, deasupra oricărei puteri pământene, a credințelor popoarelor, a vieții

mulțimilor. Închinătorul de la răsărit spune cum Ieremia Movilă este şi el Zidar liber, cu rang mai mare decât Zamoyski şi că Închinătorii l-au scăpat din temniță pe fratele Kappa (n-a ştiut, Doamne se cunosc de-o viață şi n-a ştiut că Nikifor Parasios este Închinător, ce naiv, ce prost a putut fi şi cât de şiret şi inteligent a fost celălalt, poate chiar Nikifor a fost însărcinat de Iglisia să-l pregătească - îşi aduce aminte de nopțile lor constantinopolitane, de frecventarea ruinelor bizantine, a vechilor biserici, de drumul lor la Efes; dar Andronic, dar Dionisie Rally, care din ei sunt aici, sub glugile negre, uniforme, care dintre boierii lui, care dintre sfetnici, ori dintre oşteni, dintre căpitani, de unde ştia Racea taina comorii lui Țepeş, de unde-a răsărit călugărul de la monastirea Dealu, de ce ienicerul de Damasc care a intrat cu toată oda în slujba lui, avea patru stele de smalț pe scutul lui, cât se întinde puterea Iglisiei şi până unde se-ntinde) ascultă atent - Închinătorul de la răsărit gândeşte, spune o mulțime de lucruri despre lupta Zidarilor pentru pătrunderea în ortodoxia rutenilor, despre vânzarea mitropolitului Kievului, care şi el este zidar, despre neclintita credință a fratelui Omicron (s-a făcut de râs în fața lui Kappa - Nikifor, dându-i inelul care să-l reprezinte în fața fratelui Omicron. Cneazul Constantin de Ostrog nu poate fi decât cneazul acest Omicron, despre care Închinătorul spune că şi-a desfăşurat planurile împotriva Zidarilor). Simte pulsul viu, sângele credințelor vechi, al legăturilor străvechi pulsând fierbinte prin miile de firişoare care unesc popoarele. Toate popoarele. Este lacom de faptele acestea tainice care lui i se par deosebit de fireşti. N-a fost negutător, umblând jumătate de Evropa, de Asia Mică şi Egipt, fiind el însuşi unul din germenii legăturii? Doamne, ce profunzime dobândeşte viața văzută de aici, din beciurile de sub beciurile palatului, de la rădăcina puterii lumeşti, ce profunzime şi ce cuprinzătoare lărgime, şi cât de îngustă şi neadâncă se vede din vârful piramidei, de pe tronul lui voievodal, unde înțelege atât cât vor sfetnicii lui să înțeleagă, unde ştie cât vrea Theodosie Rudeanu să ştie şi unde poate atât cât vor Buzeştii să poată. Iglisia a țesut şi țese puterea spiritului ei de la Adriatica în Moravia, de la Tisa până la curțile lui Constantin de Ostrog. Îi este frică să gândească mai departe. Aproape paralizează de frică. Scapă sensul rugăciunii cântată cu glasuri profunde, de başi, de cei patru. Rugăciune într-o limbă mai veche decât franca, atât de veche încât simte cum se face stană de piatră.

- *Ehove!* murmură mulțimea, aşteptăm porunca!

- Duceți-vă în cele patru vânturi, în cele patru zări, arați şi semănați, astfel ca cei de după voi şi urmaşii urmaşilor voştri să strângă roadele întru veşnicie... Duceți-vă fiecare la învățătorul vostru, care vă va povățui pe voi, vă va spune sorocul şi locul, duceți-vă întru Zamolxe profetul credinței vechi şi-ntru unul Dumnezeu, stăpânul tuturor văzutelor şi nevăzutelor.

- *Ehove!*

Ecoul se stinge între bolți. Închinătorii cu lumânări le sting, întorcându-le cu flacăra în jos. Totul se-nvăluie în întuneric. Doar cei patru de pe altarul de piatră sunt luminați de o lumină tainică, o aură fosforescentă care le desemnează conturele în beznă. Încet, într-o curgere lină şi tălăzuită, Închinătorii intră în patru şiruri care cu paşi mici se îndreaptă spre cei patru, nemişcati în strania lor mantie de lumină... Redevine simplu, fără gânduri, Mihail om, îndreptându-se spre izvorul cu apă vie al cunoaşterii. Cu fiecare pas care-l apropie de preotul său i se pare că descifrează în ce stă forța acestei congregații mai vechi decât însăşi vechimea poporului. Poate în taina cu care s-a învăluit. Sigur în faptul c-a făcut politica permanenței. Dar mai ales pentru că ştie, păstrează şi duce din veac în veac, istoria poporului. Se opreşte departe de Închinătorul din fața sa, care se pleacă la urechea preotului şoptindu-i parola sa. Pentru că, fiecare Închinător este aparținător celor patru ramuri ale Iglisiei şi fiecare ramură îşi are parola... Închinătorul din față pleacă spre coridorul din dreapta, care ar putea fi al răsăritului, după ce a primit Semnul din mâna preotului. Ajunge lângă altarul din piatră. Preotul său, luminos, cu aura bătând în portocaliu pe margine, sidefie lângă corp, îi spune şoptit:

- Urcă, fiule, şi mărturiseşte-mi numele profetului tău.

Se simte năvălit de un sentiment eteric, ca şi când un val de aer purificator i-ar fi umplut toată ființa. Urcă cele patru trepte de piatră. I se pare că aude o muzică veche, un fel de cor bărbătesc într-o limbă pe care n-o înțelege, dar care i se pare cunoscută, o implorație ori un imn de slavă, ceva venit din negurile timpului, dintr-o amintire care se desprinde grea şi fără contur din străfundurile lui.

- Profetul meu, părinte, este Zaharia.

- Atunci împlineşte-te în miazănoapte. Numărul trei te va călăuzi la învățătorii tăi. Amin.

Simte în palmă rotunjimea rece a semnului. Fără să se îndoiască o clipă că va greşi drumul, se duce spre gura coridorului din spatele altarului. Simte cum spre coridorul din spate, deci cel dinspre miazăzi, al numărului unu, se îndreaptă mulțimea Închinătorilor, în vreme ce spre coridorul de apus nu se îndreaptă nimeni, după cum nici în spatele lui nu vine nimeni. În deschizătura boltită un frate, încins peste anteriu cu un brâu lat, ciudat, bătut în ținte de aramă, de care poartă agățată o pală cumplită, cu teaca de piele nerăzuită.

- Semnul, Închinătorule.

Îi dă semnul, fără să încerce să-l privească.

- Care este țara ta, Închinătorule?
- Țara Soarelui.
- Atunci să te călăuzească numărul 31... Treci.

Pătrunde în coridorul jos, foarte vechi, cu bolovanii de râu mucezi, căzuți pe alocuri, luminat de torțe. Sub fiecare torță, în stânga şi dreapta, chilii în care ard candele. În ce străfund de pământ s-au săpat tunelele astea şi în ce vechime şi câte rânduri de Închinători s-au întâlnit aici, fără ca domnul din scaunul țării să ştie? Numără torțele şi chiliile. Ajunge la 31. Intră, trebuind să se plece mult. Are revelația semnificației acestei frângeri a trupului, să poată ajunge în fața Învățătorului său. Numai prin înfrângerea trufiei se poate ajunge la adevăr. Chilie îngustă. Ceea ce luase drept candelă, sunt marginile luminoase ale tăieturilor pentru ochi din glugă. În fiecare chilie Învătătorul îşi aşteaptă ucenicul. Aproape că-l zdrobesc forța şi inteligența Iglisiei. Se simte mai neajutorat, mai singur, dintr-o dată pierdut în beznele subpământene, despuiat de puterea lui domnească, având o singură scăpare: ascultarea... Şopteşte cutremurat:

- Am sosit din lumea văzutelor în lumea nevăzutelor. Ascult, Învătătorule.
- Fii binevenit întru cunoaştere. Spune-mi ce ştii din vechime, să adăugăm ceea ce nu ştii, întru lumină.
- Ştiu că Thales a primit învățătura la Memphis, în Egipt. Ştiu că a adus-o în Grecia, trecând-o lui Pitagora, care l-a avut ucenic pe Zamolxis şi că el, Zamolxis, a venit în Cetatea de piatră, trecând-o strămoşilor daci... Atât ştiu din vechimea vechimilor.
- Atunci să mai stii despre acele vremuri în care s-a-ntărit puterea fără de moarte a Poporului.
- Cel din munți...
- Şi din Țara Soarelui, că marii preoți împreună cu cei aleşi au dăltuit în munții lor, credințele lor şi mărturiile vremii lor, cioplind o istorie de piatră cu patru chei tainice, după numărul patru al acelor popoare. În patru munți, sunt patru sfincşi. Fiecare sfinx închide o taină. Vei afla taina lor, când vei fi vrednic.
- Amin.
- Când vrednic vei fi, vei cunoaşte taina Elefantului, a Marelui Războinic, a Înțeleptului şi a Celor Patru Războinici.
- Amin.
- A fost Poporul unul din cele patru ale vechimii: Chitaii, de-o ființă a spiritului cu Egiptul şi India. La înțelepciunea lui au venit să se adape popoarele pustiurilor... Vei şti cum, când va veni vremea.
- Amin.
- Rămâi în reculegere şi meditează asupra acestor adevăruri, pentru tine păstrate în taină de moarte, ție dăruite în păstrare, cu legământ de moarte. Amin!

Ce linişte subpământeană, ce linişte în care-şi aude inima şi în care gândurile îl dor. Şi ce sălbatică mândrie, ce nesupusă şi fierbinte nebunie, ce amețeală dulce îl cuprinde. Cade în genunchi, îşi lipeşte gluga de pământul scobit adânc. Şopteşte.

- Dumnezeule! Încep să văd, Doamne!... Încep să văd!
- Binecuvântarea Marelui preot pentru tine, Închinătorule.

Alt glas. Mai bărbătesc. Dar parcă mai bătrân. Aceleaşi fascinante deschizături fosforescente, umbra unei ființe şi emoția secătuitoare a adevărului.

- Am văzut firul învățăturii, țesându-se între miazăzi şi răsărit, Învătătorule. Mintea mea nu pricepe nimic, dincolo de bezna veacurilor. Sunt însetat de lumină.
- O vei avea, când vei fi vrednic. Bisericii noastre vechi i-a fost închinător Kirano Kuyula ot Saka ot Lahor, marele rege din India... Ai patru ani să gândeşti la aceste taine. Să legi cunoscutele de necunoscute şi cu ajutorul minții, în reculegere să afli adevărul.
- Amin.
- Să ştii că multe din neamurile pustiei, călăuzite de regii lor ucenici ai Învățătorilor din Marea cetate de munți a lumii, au venit aici să cunoască preoții lui Zamolxis. Unul dintre ei a fost Athanaric al Tervingilor. El şi alții au îngropat comori în aceste pământuri sfinte, trecând taina lor, preoților lui Zamolxis. Taina lor este taina Marelui preot. Amin.

Se gândeşte la taina comorii lui Țepeş... Ce altceva ascund aceste pământuri încă?! Cât este de nesfârşită ştiinta lor?

- Învățătorule, nu ştiu nimic de la Mircea Bătrânul la Zamolxis? Luminează-mă.
- N-a venit încă vremea să ştii. Află doar că mult înainte, Banatul Olteniei fost-a slobod sub Asani. Că Băsărabii sunt Închinători din Vidin şi Asanii din Craiova, având stema Olteniei patru lei, în picioare, cu patru gheare care se văd la fiecare picior, sabie în stânga, coroană şi coada în sus, semnul libertății şi al independenței. Anul celor patru lei slobozi este 1111 de la Hristos... Adânceşte-te în gânduri şi află răspuns. Amin.
- Spune-mi taina numărului patru, Învătătorule.

- Este semnul Memphisului. Nu ai voie să ți-l sapi în pecete, ori pe inel, ori să-l aşezi în casa ta, pe armele tale, în iscălitura ta, pentru viața ta şi taina Iglisiei.
- Amin.
- Nu ai voie să scrii scrisori tainice în limbile Iglisiei. Zidarii vor pierirea ta şi a Iglisiei. Fereşte-te să le dai pe mână taina care nu este a ta.
- Amin.
- Rămâi în reculegere şi meditează asupra acestor adevăruri, pentru tine păstrate în taină de moarte, ție dăruite în păstrare, cu legământ de moarte... Amin!

Aceeaşi linişte bruscă, stăpânitoare şi definitivă, ca şi când vorbele acelea n-ar avea nicio legătură cu întunericul chiliei, ca şi când ieşite din beznă s-ar fi pierdut în beznă, el nefiind nici măcar martorul lor. Ca şi când l-ar fi bântuit o pustietate şi o neființă, ca şi când s-ar fi golit de el însuşi, ca şi când s-ar fi mortificat, uitându-se pe sine. Cioplitii în piatră. Regele din Lahore. Athanaric. Coşnilă Asan. Thales. Pitagora. Zamolxis. Pitagora... Unde l-a văzut pictat printre filozofi? La monastirile lui Ştefan cel Mare şi Sfânt?... La Voronet?... Ori la alte monastiri, ale altor domni moldoveni, acolo unde Iglisia a fost mai puternică decât aici, unde un veac a fost puternic Templul?... Îngenunche, amețit la gândul că va şti. Alt glas şi senzația că în chilie sunt mai mulți oameni:
- Ridică-te!

Îşi sugrumă emoția. Sunt acolo cei patru preoți învăluiți tainic în aura lor strălucitoare. Se prosternează adânc, fiecăruia din ei, spunând:
- Mă-nchin ție, Învățătorule, păstorul tainelor văzutelor şi nevăzutelor, cred ție şi mă supun Iglisiei, amin!
- Eşti vrednic.
- Amin.
- Pe tine alesule, cu tine alesule, cuvântul, fapta şi înțelepciunea, spune cel din mijloc..
- Ție îți încredințăm, din veac, pentru alt veac, fapta. Pleacă-te!
- Îngenunche!
- Ascultă!

Ascultă în genunchi, copleşit, glasul mineralizat, ieşit din înseşi măruntaiele timpului care-i spune că de Anul Nou va schimba coroana lui Mircea Bătrânul, cu trei ramuri, cu coroana pe care o va găsi în spătăria mică. Coroana lui Mircea şi-a împlinit ursita. Iglisia o ia în paza sa veşnică... Patru ani va fi liber să facă aşa cum va trebui să facă, cum îl vor sili împrejurările să facă, dar:

- întâi, se cuvine să ajute Iglisia în eliberarea vechilor pământuri spirituale din miazăzi, pe drumul vechi al credinței, ferindu-se cu aspră poruncă să distrugă islamul la adăpostul căruia Iglisia s-a-ntărit şi care a oprit Templierii să cucerească Răsăritul.

- al doilea, să cucerească libertatea bisericii peste munți, iar vlădică văzut să fie Ioan din Prislopul Hațegului. Vlădica Ioan al Prislopului a murit în clipa asta, născându-se întru Iglisia sub litera Rho. Al treilea. Omicron să facă totul pentru Kappa, altfel neputându-se scrie slovele acestei vieți şi acestei lupte. Amin!

O clipă de linişte nepământeană. Aceeasi senzaţie stranie de nefiinţă. De desprindere de sine însuşi. De plutire. Glasuri bărbăteşti, cântând acelaşi imn de slavă străvechi în care distinge cu limpezime cuvinte latineşti «*ad Caucalandensem locum, altitudine silvarum inaccessum et montium*», numele lui Zamolxis, Pitagora, Thales, al lui Coşnilă Asan şi Athanaric, o implorație repetată soarelui, cuvinte de adorație pentru Cetatea de piatră a munților, senzația de plutire se accentuează, pluteşte legănat pe-o mare de azur, deasupra cerul senin şi strălucitor, foarte aproape un țărm muntos, soarele incandescent deasupra piscurilor de gresie, apoi dintr-o dată noapte. Prăbuşire în noapte şi-n neființă, într-o lume de umbre tainice, tăcută, fără hotar.
- Maria-ta!... Maria-ta!...

Revine greu. Dureros. Parcurge stări de lumină şi umbră, de conştientă şi inconştientă.
- Maria-ta!

Lumină firavă. Țiuitul crivățului în streaşini. Chipul femeii aceleia, care poate fi Velica, fiica marelui vornic Ivan Norocea, ori sultana Hasechi, ori Margareta de Navara, zâmbindu-i. Şi chipul pietrificat al vătafului Simion, chip cioplit în stâncă, fără nicio expresie, armurile, panopliile, biblioteca, o altă lume în care se integrează sfâşietor de greu, căutându-l înfrigurat pe Io Mihail Voievod a toată Ungrovlachia, în vreme ce trâmbițele gărzii sună vesele deşteptarea şi clopotul de argint al paraclisului clincheteşte, chemându-l la slujba de dimineață.

Sfârşitul volumului I
Braşov februarie - noiembrie 1969